DECISIONES DIVERSORVM TRIBVNALIVM DE MATERIA POSITIONVM Loquentes.

DE QVIBVS FIT MENTIO IN HOC TRACTATV.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

VENETIIS·M·DC·LXXXI·

Apud Guerilios.

DECISIONES PRÆDICTÆ

Sunt desumptæ ex infrascriptis Auctoribus: nempe.

Astrilli.
Rotæ Romanæ select. per Farinac. quas Recent. vocant.
Thesauri.
Ægidij Bellameræ.
Capellæ Tholosanæ.
Petri Benintend.
Rotæ Romanæ diuers.
Osaschi.
Ludouisij olim Pontificis.
Caualerij.
Peregrini.
Moedani.
Ioseph Ludouis. decis. Perus.
Veralli.
Magonij decis. Florent.
Magonij decis. Lucens.
Rotæ Romanæ, impress. Francoforti sub nomine Prosperi Farinacij.
Vincentij Franch.
Barzij.
Rotæ Genuens.
Seraphini.
Rotæ Romanæ in antiquis.
Surdi.
Francisci Marci.
Putei.
Rotæ Romanæ posthum. Farinac. part. 1.
Marci Antonij Thomati, decis. March.
Buratti.
Rotæ Romanæ nouiss. ab anno 1626. vsque ad annum 1630.
Rotæ Romanæ nouiss. tom. 3.
Gratiani decis. March.
Amati decis. March.
Rotæ Collegialis Vrbini.
Sebastiani Medic. decis. March.
Guidoni Pap.
Christofani Martij decis. Senens.
Io. Petri Pontanellæ decis. Senat. Cathalon.
Rotæ Romanæ tom. 3. quartæ partis recentior.

DECI-

DECISIONES DIVERSORVM TRIBVNALIVM

De Materia Positionum loquentes.

Mastril. Decis. 231. par. 3.

SVMMARIVM.

9 *Confessio facta in Iudicio quibus personis praeiudicet.*
10 *Ponens dicitur fateri, articulans verò non.*

DECISIO I.

9 On obstat, quòd in actis mutilatis, & falsificatis aderat confessio facta in iudicio, quę quo ad aliquas personas probat, & quo ad omnes pręiudicat ipsi cōfitenti: nam dictum fuit, quòd de iure tres termini reperiuntur, videlicet, positio, capitulum, & articulus, &
10 †ponens dicitur fateri, quando vult solùm interrogare aduersarium super positionibus, articulans verò non dicitur fateri, vt post Marant. Hieron. de Monte, & alios scribit Cuman. *super Rit. cap. 39. vel 234. super verb. offerunntur capitula num. 12.* & iterum *super Rit. 61. vel 156. num. 3.*

Rot. Roman. Decis. 119. select. per Farinac. par. 1.

SVMMARIVM.

5 *Positionibus facta confessio probat contra confitentem.*

DECISIO II.

DE secundo extremo non ambigitur, quia vltra subsistentationem litis, quæ sola sufficit pro illius
5 probatione, iuxta *Decis. Cap. vlt. q. 369. par. 2.* †adest confessio Pœnitentiariorum facta in responsione ad positiones, in qua fatentur, se possidere Ecclesiam S. Andreę, & illius bona, Rot. *decis. 19. de restit. spoliat. in nouis.* Alexan. *cons. 71. nu. 4. lib. 3.* Gabr. *de confess. conclus. 4. nu. 24.* Cæsar de Grass. *decis. 4. num. 2. de restit. spoliat.*

Rota Roman. Decis. 334. selectarum, par. 1.

SVMMARIVM.

1 *Confessio tutoris extraiudicialis in instrumento emanata per modum voluntariæ iurisdictionis pupillo non solet praeiudicare, nisi fuerit alijs adminiculis coadiuuata, num. seq.*
2 *Confessio Prælati voluntaria, & extraiudicialis non praeiudicat Ecclesiæ, nisi cum ea concurrant præsumptiones, & coniecturæ.*
3 *Confessio patris legitimi administratoris, quæ aliàs filio non praeiudicat, coniecturis iuuata praeiudicat.*
4 *Confessio curatoris ad litem in responsione ad positiones per se sola non probat.*
5 *Confessio tutoris, & curatoris emanata per viam contentiosæ iurisdictionis praeiudicat pupillo, quousque de errore non docetur.*
6 *Confessio vnius licèt alteri non praeiudicet, facit tamen coniecturam, num. 7.*
8 *Confessio quæ aliàs non probaret in personis suspectis, & prohibitis, vt inter patrem, & filium, virum, & vxorem, probat tamen quando est verisimilis.*

DECISIO III.

ROta censuit, constare de causa restitutionis in integrum, quia visum fuit hodie satis constare de aditione hæreditatis Thomæ Senioris per Alexandrū, & Thomam Iuniorem: de aditione enim Antonij, & Iuliani fratrum dicti Alexandri, & Thomæ iunioris
1 non est dubitandū, & Rota etiam aliàs admisit. † Aditio autem respectu Alexandri, & Thomæ probatur ex confessione matris, & tutricis eorundem in instrumentum procuræ: licèt enim sit extraiudicialis, & emanauerit per modum voluntariæ iurisdictionis, pro casu pupillis non solet præiudicare, *leg. Lucius ff. de administrat. tut.* & ibi Bart. idem Bart. *in leg. certum, §. sed an ipsos, ff. de confess.* Angel. & Imol. *in leg. si ita stipulatus §. Chrysogonus, ff. de verb. oblig.*

Attamen concurrentibus adminiculis plenè probat, vt fuit dictum *in Romana tutelæ 12. Februar. 1582. coram felic. record. Clem. VIII.* sicuti in confessione Prælati

lati voluntaria, quæ non præiudicat Ecclesiæ, *cap. præsentium, de test.* Afflict. *decis.* 168. *num.* 4. Caputaq. 136. *in manuscripi.* si tamen pro ea concurrant præsumptiones, & coniecturæ probat, & præiudicium parit, Ruin. *cons.* 142. *post num.* 4. *lib.* 1. dixit Rot. *in vna Imol. iuris patronat.* 28. *Maij* 1584. relata inter diuersas *decis.* 162. *par.* 1. *& in dicta Romana tutela*,

3 Sic confessio patris legitimi administratoris, quæ
aliàs non præiudicaret filio, *leg. certum, §. sed an ipsos*
ff. de confess. præiudicat quando iuuatur coniecturis,
Ruin. *dict. consil.* 142. *num.* 4. Natt. *cons.* 547. *sub num.* 24.
idem de confessione procuratoris dixit Rot. *in vna*
Gerunden, pensionis 8. *Settembris* 1579. *coram bon. mem.*
Card. Seraph.

4 Adminicula autem sunt plura, & vrgentia non so-
lum ex alijs confessionibus eiusdem tutricis, sed etiam
ex confessione curatoris ad litem in responsione ad
positiones, quæ per se sola plenè probaret, Rot. Gen.
decis. 100. *num.* 2. prout de responsione tutoris ad posi-
tiones, quod pupillus sit hæres, tradit Socin. *consil.* 57.
num. 10. *lib.* 4.

Negari enim non potest, quod non emanauerint
per viam contentiosæ iurisdictionis, vt dicitur *in dicta*
5 *decis. Gen.* † quo casu confessio tutoris, & curatoris
præiudicat, quousque de errore non doceatur, Bart. *in*
dict. leg. certum, §. sed an & ipsos num. 1. *in fin. & num.* 2.
vers. vt confiteantur, vbi etiam Cuman. *nu.* 2. *in fin & nu.*
3. *vers. sed numquid*, Abb. *in cap. ex parte, num.* 10. *vers.*
aut confitemur per viam contentiosæ iurisdictionis, de con-
fess. fuit dictum *in Roman. legati* 11. *February* 1602. *co-*
ram R. P. D. Sacrato, & sæpè in alijs; & quamuis aliquid
obijciatur contra hanc confessionem, ita vt forsan per
se sola non sufficeret, negari tamen non potest, quin
deseruiat pro magno adminiculo.

Accedunt plures assertiones, & confessiones Anto-
6 nij cohæredis factæ in diuersis instrumentis, † licèt
enim confessio vnius alteri non præiudicet, *leg. duobus*
§. 1. vbi las. ff. de iur. iur. Tiraq. *de retract. conuention. §.* 4.
glos 6. *num.* 9. attamen facit saltem coniecturam, vt per
Surd. *decis.* 325. *num.* 11.

7 Concurrit etiam exactio pecuniarum ab ipsis facta,
vti hæredibus Thomæ Senioris, vt constat ex instru-
mento sub die 22. Martij 1593. & aliæ plures coniectu-
ræ suadentes aditionem.

Coadiuuatur etiam confessio tutricis magna verisi-
militudine ex aditione facta per fratres maiores co-
hæredes, de qua, vt dictum est, non dubitatur, & quam
non fecissent, si hæreditas non esset lucrosa: vnde non
8 est verisimile, quod Tutrix eam neglexerit. † Verisi-
militudo autem operatur, vt confessio, quæ aliàs fi-
dem non faceret, probet etiam in suspectis, & prohi-
bitis, vt inter patrem, & filium, & virum, & vxorem, Sa-
lic. *in leg. mater, C. de contrah. empt.* Alex. *in leg. edita, in*
fin C. de edend. & cons. 18. *num.* 2. *&* 3. *lib.* 3. latè Tiraq.
in l. si vnquam, in vers. donatione largitus, num. 100. *&*
seqq. C. de reuoc. donat.

Et ex his, & alijs deductis per informantes fuit conclusum, constare de aditione, & per consequens de causis restitutionis in integrum.

Rota Roman. Decis. 158. selectarum, par. 2.

SVMMARIVM.

1 *Confessus ante partis acceptationem potest suam confessionem declarare.*
2 *Errorem corrigens non dicitur quicquam de nouo facere, sed iam factum declarare.*
3 *Soluens non præsumitur non curasse ea, quæ aliàs curauit.*
4 *Articulus, seu positio non dicitur confessata, quando respondens refert se ad instrumentum, & in instrumento non reperitur,*
Relatum magis inspicitur, quam referens.
Error illicò dicitur probatus, quando appareat, rem aliter se habere.
Confessionis fundamento sublato, tollitur & confessio.
5 *Confessio facta cum aliqua qualitate est indiuidua, & non potest pro parte acceptari.*
6 *Periurus quis non censetur, nisi probetur.*
7 *Scriptura priuata fidem non facit, maximè quando non est recognita.*

DECISIO IV.

RElaxato mandato ab A. C. instante Domina Pantasilea contra Dominum Alexandrum pro scutis 1700. & causa per appellationem introducta in Rota coram Reuerendissimo Domino Pecen. & coram illo 3. Iulij 1600. disputato dubio, scilicèt, an aliquid esset exequendum, & resoluto ad fauorem Dominæ Pantasileæ: & postea coram me 4. Iunij præteriti disputato particulariter dubio, an constaret de solutione scutorum 550 & resoluto non constare, & soluta dicta summa scutorum 550. Dominæ Pantasileæ in executionem dicti mandati; ipsa de nouo cœpit instare pro executione summę residuæ scutorum 1250. contra quam Dominus Alexander opposuit de solutione ex aliquibus partitis, inter quas vna sonat sub die 6. Iulij 1575. de scutis 302. Dominæ Pantasileæ solutis, alia verò sub die 7. Iunij 1576. de scutis 300. Solutis eidem Dominæ Pantasileæ, alia verò de scutis mille receptis in vna partita a Domina Pantasilea, prout constat ex confessione ipsius iurata in responsionibus ad positiones coram A. C. datas: vnde principalis difficultas in his tribus partitis consistit, cum illas distinctas dicat esse D. Alexander, & in illis contineri summam, & solutionem 2002. scutorum, & ex aduerso Domina Pantasilea contendat, quod dicta Scuta mille in positionibus confessa sint eadem, quæ continentur in dictis duabus quietantiis, altera scutorum 302. altera scutorum 700.

In quo Domini cum Domina Pantasilea censuerunt, sicque standum esse in decisis coram Reuerendissimo Pecen. tum quia ante acceptationem D. Ale-
1 xandri dictæ confessionis, † Domina Pantasilea ita di-
ctam confessionem declarauit, prout de iure potuit ex
adductis in dicta decisione, imò & prætextu erroris il-
lam potuit reuocare, ex text. *in cap. fin. de confes. & in*
leg. error, C. de iur. & fact. ignor. vbi Bart. quem refert,
& sequitur Ruin. *cons.* 11. *nu.* 18. *lib.* 3. & præcipuè cum
2 † qui corrigit errorem, non dicatur quicquam de no-
uo facere, sed iam factum declarare, vt notat Felin. *in*
cap. qualiter, & quando, il primo, num. 27. *vers facit*, quod
notat Dominus Marianus *de accusat.* per text. *in leg. hæ-*
redes palam, ff. de testam. Idem Felyn. *in cap.* 2. *nu.* 7. *vers.*
pulchrè inquit de lib. oblation. quibus locis refert Ma-
rian. *in dict. cap. qualiter, & quando*, tenentem, quod so-
lemnitas text. *in dict. cap. fin. de confess.* in docendo de
errore non est necessaria in declaratione confessionis
obscuræ. Faciunt tradita a Gabr. *de regul. iur. conclus.*
3. *num.* 46. *&* 47.

4 Vnde ex primis duabus quietantiis, quarum nulla
continet summam confessatam dictorum scutorum
mille, apparet satis de errore dictæ confessionis, præci-
puè cum non constet de vlla quietantia, quæ sola de
per se capiat dictam summam scutorum mille, nec
præsumatur adesse, quia contrarium, cum, si facta fuis-
set, illam haberet Dominus Alexander, & produxisset
ad sui liberationem.

Vlterius quia, quatenus in dicta confessione Domi-
na Pantasilea dixit, fecisse de dictis mille scutis quie-
tantiam, visa fuit referri ad instrumentum dictæ quie-
4 tantiæ relatæ, † quo casu si in tali instrumento illud
non

non contineatur, positio non habetur pro confessata, ex traditis à Butrig. *in leg. 2. C. de error. Aduocat.* & melius ibidem à Bald. *num. 4.* & à Paul. de Castr. *num. 5.* & à Ludou. Roman. *consil. 294. num. 1. & 2.* & à Paris. *cons. 7. num. 4. lib. 3.* Præcipuè quia talis confessio, & responsio debet limitari, & regulari per instrumentum, ad quod fit relatio; sicque magis inspicitur dispositio relata, quàm referens. cum ista referens videatur esse facta errore, vt post Alexand. tradita idem Paris. *vbi supra num. 5.* Vnde cum non adsit alia quietantia mille scutorum, nisi illæ duæ primæ capientes dictam quantitatem, sequitur, quod ad illas est referenda dicta confessio, & iuxta illas debet regulari, cum non referens, sed relatum debeat considerari; maximè stante prædicta declaratione Dominæ Pantasileæ ante acceptationem Domini Alexandri facta, quin & stante dicto errore, qui dicitur probari illico, quando apparet, rem aliter se habere, vt tradit Bart. *in leg. sed si me putens in princip. ff. de condit. indeb.* Alexander *consil. 102. lib. 2.* Dec. *consil. 6. num. 7.* Sicher *in dict. leg. 2. in fin. C. de error. Aduocat.* Quod si velimus huiusmodi confessionem non referri ad ipsas duas quietantias, sed ad vnicam mille scutorum, cum de illa non constet, nec præsumatur, quin contrarium ex supradictis sit dicendum: Vnde necessariò asserendum est prædictam confessionem non subsistere, quia ad confessionis fundamentum fuisset necessarium instrumentum quietantiæ, ad quod confessio refertur; & sublato huiusmodi fundamento, sublata censetur & confessio, vt in eisdem terminis tradit Roman. *dict. consil. 294. num. 5.* per text. *in cap. Principatus, & in cap. cum Paulus 1. quæst. 1.*

5 Tum quia cum huiusmodi confessio non simpliciter fuerit facta, sed cum illa qualitate relatiua ad quietantiam, & vno eodemque capitulo contineatur, sequitur, non posse Dominum Alexandrum dictam confessionem pro parte tantùm acceptare, quin teneri illam in totum cum sua qualitate acceptare, ex dictis *in decis. Ruer, Pacen.* & ex traditis à Panormit. *in capit. bon. mem. el 2. num. 29. de Postul. Præl.* vt notant scribentes *in capit. 1. de confess. in 6.* & Bart. & cæteri *in leg. Aurelius, §. idemque, ff. de lib. leg.* idem Bart. *in leg. si quidem, C. de exception.* tradit Marant. *de ordin iudic. part. 6. tit. de confess. num. 27. versi. aut contra illam qualitatem.*

6 Et litteram missiuam mariti Dominæ Pantasileæ pro Domino Alexandro exhibitam Domini censuerunt non probare, nec calculum ab ipso datum iustificari. Nec visum fuit obstare quod opponitur contra Dominam Pantasileam de periurio in respondendo positionibus, cum non iustificetur contrarium illius, quod ipse exposuit, nec probetur illud dolosè deposuisse, & cessante dolo non censetur periura, Alexander *consil. 92. num. 13. lib. 1.* Ber. *consil. 189. num. 1. lib. 3.* Gabriel *consil. 66. num. 30. lib. 2.* Surdus *consil. 15. post num. 24. lib. 1.*

Et quo ad duas partitas alteram scutorum 460.
alteram verò scutorum 500. quæ dicuntur Dominæ
7 Isabellæ solutæ fuisse, † Domini dixere illis fidem
non adhibendam esse, cum de illis constet per apochas priuatas, quæ non faciunt fidem per textum *in capit. 2. & ibi glos. & Doctores, C. qui potior. in pignoris habeantur*, præcipuè cum non appareant recognitæ.

8 Cætera, quæ dicuntur pro Domino Alexandro de quibusdam fidibus quietantiarum ab ipso productis, tanquam in facto non subsistentia fuerunt reiecta. Quod attinet ad duos scutos de differentia fuit *dicta decisione coram Reuerendissimo Pacen.* ex modicitate reiectum, & idem modo Domini sensere.

Rota Rom. Decis. 227. selectarum, par. 2.

SVMMARIVM.

1 *Producens scriptum videtur fateri omnia in ea contenta.*

Narratiua gratia, qua quis vsus fuit, contra ipsum probat.

2 *Ponens dicitur fateri ea, quæ sunt in positionibus narrata.*

Positiones non desinunt esse positiones, licèt appellantur articuli, quando fuerunt habita in iudicio pro positionibus.

3 *Professio inducitur etiam tacitè per delationem habitus professorum.*

DECISIO V.

Licèt quinta huius mensis exhibitis tantum depositionibus testium, visum fuerit Dominis, non iustificari gratiam Bartholomei quo ad vocationem per professionem Ioannis in Monasterio ordinis S. Augustini; testes enim non probabant concludenter professionem: attamen causa iterum proposita, & alijs exhibitis probationibus, & adminiculis, visum fuit, constare sufficienter de professione, quia vna cum depositionibus testium concurrit dispensatio officialis Pampilonen. asserentis sibi constitisse de professione expressa, & solemni Ioannis, quæ assertio probat con-
1 tra aduersarium non solum ex eo, † quod dictam di-
spensationem producendo, videtur fateri omnia in ea contenta esse vera, Bart. *in leg. post legatum, ff. de his, quibus vt indig. in leg. scriptura in princip. C. de fid. instrument.* Alex. *cons. 30. num. 1. lib. 2.* Dec. *in cap. super n. 15. ff. de offic. deleg.* Moedan. *decis. 3. in fin. de regularib.* Sed etiam ex eo, quod dicta dispensatione vsus fuit, in vim illius retinendo beneficia simplicia per prius obtenta, Caputq. *decis. 333. num. 4. par. 1.*

2 Concurrit etiam eiusdem confessio in positionibus per ipsum datis, cum ponens dicatur fateri ea, quæ sunt in positionibus narrata, Alex. *cons. 61. num. 4. lib. 3.* Asin. *in prax. §. 18. cap. 24. num. 4. & seqq.* Et licèt appellentur articuli, & positiones, re vera tamen sunt positiones, & vt tales in iudicio productæ, quod patet ex eo, quia parti fuit præfixus terminus ad respondendum, & cum non responderet, fuit accusata illius contumacia.

3 Accedat maxima verisimilitudo, quod per tantum spacium temporis, quod intercessit ab anno 1598. vsque ad annum 1601. cum inducatur etiam tacitè per delationem habitus Professorum, ad notata *in cap. it, qui de Regularibus.*

Rota Romana Decis. 377. selectarum, par. 2.

SVMMARIVM.

1 *Positionibus criminosis pars respondere non tenetur.*

DECISIO VI.

Non facit, quod dicitur fuisse processum in causa ciuili, non finita criminali contra protestationem partis, & regulam iuris, quia causa criminalis iam erat finita, vt patet ex decreto Vrsitæ, & adulterium prætensum non iustificatur, Non est imputandum

Doro-

6 Dorotheæ, quod positionibus non responderit, † quia cum continerent crimen, non tenebatur respondere, Bald. *cons. 326. num. 2. circa medium lib. 2.* Ias. *in l. transactione finita, num. 3. C. de transact.* Ægidius *decis. 274.*

Rota Roman. Decis. 779. selectarum par. 2.

SVMMARIVM.

1 *Positiones non sunt admittendæ vbi non constat de speciali mandato illius, qui eas in actis dat, & aliàs reus respondere non cogitur.*

Positionis effectus est, vt is, qui ponit, quod ponit, confiteri dicatur.

2 *Confessio Procuratoris illa dumtaxat satisfacit, quæ potest habere iuris effectum obligando dominum.*

Confessio procuratoris voluntaria dicitur, quando procurator nullo iure cogente dat in actis positiones.

Confessio procuratoris voluntaria non præiudicat.

3 *Positiones sunt dandæ ab ipsismet principalibus, vel procurator debet habere mandatum indiuiduum ad sic ponendum: nec sufficit mandatum speciale ad ponendum, sed debet esse indiuiduum ad certas positiones, num. 4. & 5. vbi de ratione: Et idem est in responsionibus ad positiones, vt in dict. num. 3.*

5 *Positionum effectus est, vt ponens releuetur per confessionem, & responsionem aduersarij ab onere probandi: & confessio debet esse de veritate, non autem de credulitate.*

6 *Procurator non informatus de conscientia Domini, non potest iurare de veritate, sed de credulitate ad euitandam præsumptionem calumniæ.*

DECISIO VII.

1 FVit resolutum, † positiones non esse admittendas, quia procurator, qui eas dedit in actis non assecurauit esse veras cum specialissimo, & indiuiduo mandato Canonicorum suorum principalium ad ponendum materias in actis specificatas, & iurandum de veritate earum, prout necessarium est, vt exinde reus cogi possit ad respondendum, *cap. præsentium, de test. lib. 6,* glos. *in l. vnica in verb. soluere in fin. C. de conf.* Bald. *in cap. pertractandis n. 2. de iur. calum.* Ias. *in l. Iudices, num. 7. C. de iud. & in leg. possideri, nu. 24. ff. de acquir. possess.* Est enim effectus positionis, vt is, qui ponit, quod ponit confiteri dicatur, glos. *in c. 1. in verbo statuimus in fin. de conf. in 6.* Alex. *cons. 83. num. 3. vers. pondero lib. 1. & cons. 71. num. 4. vers. venio ad merita lib. 3.*

2 Quælibet autem confessio non satisfacit, sed illa dumtaxat, quæ potest habere iuris effectum, obligando dominum, Cotta *in memorab. incipit a Ius nullus,* Olasc. *decis. Pedam. 171. num. 26.* Surd. *cons. 3. num. 30 & seq. vol. 1.* Ideò cum confessio procuratoris voluntaria fit, dum offert se, & ponit nullo iure cogente materias specificatas, Aegid. *decis. 694. in princ,* neque apta est ad obligandum principalem, neque illi præiudicare, Bald. *in l. 1. nu. 30. C. de confess.* Paris *cons. 47. nu 92. lib. 1.* Aufr. *in add. ad Capel. Tholos. dec, 392* Hond. *cons. 66. n. 72. lib. 1.*

3 Vnde sequitur, quod vel positiones ab ipsismet principalibus sunt dandæ, vel procurator habere debet mandatum indiuiduum ad sic ponendum, vt sequatur effectus confessionis irreuocabilis à lege desideratus, Neuiz. in his termini *cons. 7. num. 12.* nec dissentiunt Ferrar. *in prax, Pap. in forma positionum actoris c. 3.* & add. ad Vest. *lib. 5. cap. 14. num. 16.* qui hoc ipsum admittunt, sed parte opponente contra procuratorem non instructum, de qua oppositione in præsenti non dubitatur. Et per easdem rationes excluditur procurator ad respondendum positionibus, nisi simile mandatum indiuiduum habeat, Bald. *in leg. fin. num. 3. vers. cum enim habet mandatum, C. de procur.* Socin. Sen, *consil. 54. num. 8. vol. 1.* Menoch. *cons. 4. nu. 64. lib. 1.* Hond. *cons. 66. num. 72. vol. 1.* qui omnes loquuntur in procuratnre, qui admittendus non est ad respondendum, nisi cum mandato ad sic respondendum.

4 Nec visum est, sufficere mandatum procuratoris Canonicorum cum clausula ad ponendum, & iurandum, quia & si sit speciale, vt tenuit Dec. *in cons. 60. nu. 1.* tamen non est indiuiduum ad certas positiones, prout requiritur, vt de conscientia sui Domini plenè instructus dici possit, vt considerat Bald. *in dict. leg. fin. num. 3. C. de procurat.* Neuiz. *in dict. cons. 7. num. 13.* Vnde cum possit dubitari, ne Dominus postea reuersus dicat, se de hoc non intellexisse, & altera pars damnificetur, ideò requiritur, vt exprimatur specialiter in indiuiduo, vt voluit Bart. *in leg. filius familias num. 11. de donat.* & Tiraq, *de legib. connub. glos. 7. num. 12.*

5 Præterea si mandatum speciale, nnn autem specialissimum sufficeret, non sequeretur effectus ex positionibus desideratus, nempè vt ponens releuetur per responsionem, & confessionem aduersarii ab onere probandi, *cap. 1. vbi glos. in præambulo, vers. pro intellectu, ibi & fuerunt inuenta, & in vers. statuimus, ac vers. sunt autem positiones, de confess. in 6.* † quia cum prædicto mandato non posset procurator iurare de veritate, tanquam non informatus plenè de conscientia Domini, sed de credulitate ad euitandam præsumptionem calumniæ, glos. magn. *in fin. l. vnica, C. de confess.* & respondens tenetur respondere de veritate, & ipse de credulitate, *cap. 2. de test. in 6 glos. 1. in dict. cap. 1. vers. & sunt in scriptis, de confess. in 6.* & per consequens confessio aduersarij non erit certa de veritate, sed possibilis de credulitate, quæ non releuat, *cap. in præsentia, de probat. leg. non hoc, C. vnde legit. cum similibus.*

Gid. Pap. Decis. 182.

SVMMARIVM.

1 *Positione negata an possit quis se iuuare.*

DECISIO VIII.

1 AN quis possit se iuuare positione per eum negata. Dom. Archid. *in cap. 1. de confess. lib. 6.* argumentatur pro, & contra, & finaliter determinat, quod non, ita etiam tenet Dom. Bart. *in leg. post legatum, ff. de his quib. vt indig.* & ista est communis opinio, nisi pars peteret errorem corrigi dicit Archid. *vbi supra.* Et ita determinauerunt, & concluserũt Domini mei de Parlamento in diffinitione processus appellationis Bartholomæi Sacherii appellantis, & Claudii dinisionis appellati, diffiniri de mense Martii sententiatum 1558. in manibus Ioan Cabodi Secretarii Delph.

Additio Domini Arch, *in cap. 1. scilicet colum. 2. vers. numquid ergo.* Et ipse huius dicti assignat rationem dicens, quia suam turpitudinem allegaret, quia contra suum dictum veniret, scilicet contra suam asseuerationem, & respondens contra suam negationem; & sic innuit idem ius esse in vtroque, videlicet in ponente, & respondente, quod dicit esse verum, nisi probaret se errasse: & istud limita esse verum, quando error reuocaretur statim per text. *in leg. 1. C. de error. aduocat.*

Thesaur. Decis. 17.

SVMMARIVM.

1 *Positionibus per principalem regulariter est respondendum, & qualiter id procedat, num. 3.*

2 *Procurator an de calumnia pro domino absente iurare possit.*

4 *Positionibus an per procuratorem responderi possit, si dominus ita absens sit, vt de facili haberi non possit.*

DECISIO IX.

1 POsitionibus per Principalem ipsum causæ actorem, siue reum, non autem ministerio procuratoris regulariter respondendum est, *leg. 1. & l. voluit cum multis alijs, de interrogat. act.* Iacob. de Aren. *de position. in princ. num. 4.* Vbertus de Bobio *eod. tit. num. 20.* Bart. *in l. non solum num. 1. ff. de procur.* Canon. *in c. 2. de iuram. calum. & c. fin. de iur. iur. c. 2. de confess. in 6. & in cap. præsentium, de test. eod. lib. 6.* Præsertim cum principalis melius de causa propria, quam procurator censeatur instructus, vt per Bart. *in leg. si actor, de procurat. & in leg. fin. C. eod.* vbi dixit, & si in die termini non respondet, contumax dicitur, & positiones in contumaciam non respondentis ad electionem partis ponentis pronunciantur pro confessis, iuxta *leg. de ætate, §. qui tacuit, ff. de interrog. act.* & ita in hac patria solet continuo practicari per noua decreta Emanuelis Filiberti *sub titul. delle poste, ò sia positioni, §. semel dicto,* cuius decreti illa vis, & efficacia est, dum propriam principalis personã requirit, vt nec etiam per speciale mandatum illi satisfactum sit, vt latè firmat D. Oza *decis. 113. per totam,* vbi ita per Excellentissimum Senatum in causa Allen. iu
2 dicatum fuisse testatur, † neque hinc procurator speciale mandatum habens in animam sui principalis respondere, & iurare de calumnia poterit, quamuis de iure communi ad iurandum talis procurator admitti soleat, & debeat, per tex. expressum *in cap. vltim. & ibi glos. de iur. calum. lib. 6.* per quem tex. communem illam regulam supra positam limitant Doctores, vt hoc casu non procedat, & ita intelligunt cum hac limitatione tex. *in leg. 2. § sin autem absuerit, C. de iur. propter calumniam dan.* vbi Paul. de Cast. *nu. 3. & 5.* & iuxta hanc opinionem fuisse iudicatum testatur Capel. Tholos. *decis. 132.* quæ subijcit, de iuris rigore superiorem opinionem veriorem esse. Imò quod etiam respondere possit procurator videtur tex. *in leg. non solum, in princip. ff. de procurat.* propter quem Bart. ibi multa dicit. Si verò in contumaciam non respondentis positiones pro confessis pronunciatæ fuerint, etiam rusticus, & mulier per vigorem illius decreti restitutionem in integrum petere non poterunt, vt censuit Senat. in causa Nicie. Catherinæ de Braodis, & Petri de Albertis, quã decisionem latè comprobat D. Oza *decis. 67.* quod limita, nisi notorium impedimentum esset in causa, quia tunc non solum rusticus, & mulier restituerentur, sed etiam maior, procuratoris contumacia minimè obstante, neque illo casu reficere expensas tenebantur, vt per eundem Senat. Excellentissimum pronunciatum fuit in altera causa Sele, & Comini Andurnesium 1556, mense Nouembris, de qua per eundem Osasc. *decis. 9. per tot.* Suprascripta verò generalis regula, vt positionibus per principalem respõderi debeat, intelligenda est, vt procedat secundùm statuta Sabau
3 diæ, † quando illæ positiones per principalem fuissent positę, aliàs procurator respondere poterit. Itemque procedit parte hoc potente, non alias, vt habetur in Statu Sabaud. *lib. 6 cap. 10. diffugy. & lib. 7. cap. 8. diffugy,* & innuit Capell. Tholos. *quæst. 224.*

Sed dubium est, quid si Dominus sit absens à loco iudicij, itaut in die cadente respondere non possit, an tunc procurator admittatur, si de causa instructus est, & generale mandatum habeat: & quidem si dominus ita absens sit, vt de facili, vel ipse, vel illius iuridica responsio haberi possit, res in aperto est, esse seruandam dispositionem Decreti, & formam, quam in hoc statu Doctores tradere solent, post Speculat. *in tit. de iuram. calum.* post Vincent. *§. restat num. 11.* & formam exprimit Osasc. *in dict. decis. 113. num. 11. & seqq.* Sed si Dominus ita absens sit, vt de facili haberi non possit, quia sit in longinquis vltra mare, vel fortè ignoratur vbi sit, vt dicit Cyn. aut dubitatur an sit mortuus, vel viuus, tunc magna dubitatio oritur, quid per iudicem agendum sit; & videtur dicendum, quod tunc dari deberet curator bonis omnibus, iuxta communem practicam, quæ hoc seruat in iuramento calumniæ, vt refert glos. *in dict. cap. cæterum in verbo ab vtroque, de iuram. calum.* & ibi communiter Canonistæ notant, & ita in facti specie simili tenet Cyn. post Iacob. de Aren. *in lib. 2. §. hoc etiam in fin. de iuram. propter calum.* hancq; Vltramontanorum practicam esse dicit Bart. *in dict. leg. 2. §. sin autem absuerit num. 5. & in leg. qui bona, §. si alieno, ff. de dam. infect.* pro qua practica facit, quia curator iste bonis datus personam ipsius principalis absentis representat, & hoc modo causa in longum cum alterius partis incommodo, & grauissimo damno non trahetur. In contrarium videretur expectandum esse principalem, qui respondere debet, attenta forma Decreti, & communi regula supra posita, pro qua videtur textus apertus *in leg. 5. in princip. de interrog. act.* ibi ex sua in iudicio responsione. Et hoc saltem, vt euitetur excusatio principalis absentis, & cautela illa, quod procurator malè respondit, & quod ipse offert separatum aliter respondere. Item quia procuratore iurante pars non incidet in periurium, & ita semper excipere poterit, iuxta Bald. *in dict. §. sin autem absuerit,* & per Alex. *in dict. leg. qui bona, § si alieno.*

Verùm Bart. *in d. § sin autem, & in d. leg. qui bona, § si alieno* voluit, quod hoc casu in iuramento calumniæ non detur alius curator bonis, sed sufficiat procurator causæ per rationem satis meo iudicio concludentem, quam in dd. §§. allegat, & Bart. sequitur Abb. *in dict. c. cæterum, num. 7. & in cap. in pertractando, num. 5. eod. tit. de iuram. calum.* Et idem post Io. de Deo, quem allegat, innuit Specul. *in dict. tit. de iuram. calum. num. 13. vers. men nota, lib. 2.* quam opinionem etiam Bart. vult procedere in iuramento positionem, vt innuit *in dict. §. sin autem,* dum allegat Specul, in materia positionum, & idem in iuramento veritatis, & affectionis *in d. § si alieno,* & generaliter vbi dominus haberi nequit: & tanto magis illud procederet, vbi procurator esset de causa instructus, ac dominus, vt dicit Bart. *in d. l. si actor, de procurat.* & quamuis Bart. dicat Specul. in positionibus tenere contrarium, reperio tamen, quod ipse idem voluit in procuratore de causa instructo *in tit. de posit. §. 6. num. 18.* & licet aliqui contrariam opinionẽ secuti fuerint, quod imò dandus sit curator bonis omnibus, & hanc Bart. sententiam truffam esse dicat, Bald. *in dict. §. sin autem, vers. sed pone,* & alteram veriorem arbitretur, Alex. *in dict. § si alieno, num. 13.* & communem dicat expresse contra Bart. & Abb. defendit Neuiz. *cons. 70 num. 29. & 30.* dicens, malè ipsos renuisse, tamen veriorem existimo Bart & Abb, opinionem ex eo, quia cum hoc casu nihil reperiatur in iure nouo decisum, neque decreta de hac re loquuntur: imò Sum. Pontifex specialiter dicat, esse alio modo ponenti prouidendum *in c. fin. de conf. lib. 6. in fin.* videtur casus ommissus in puris terminis iuris antiqui, quo iure etiam sine speciali mandato alieno nomine per procuratorem iurari poterat, *dict. leg. qui bona, § si alieno, leg. iusiurandum, quod ex conuentione, §. fin. de iure iur.* quid enim quæso plus facere poterit hoc casu curator ille bonis datus, quam procurator, qui defensor causæ constitutus fuit, & de illa magis, quam quilibet alius instructus est, neque ad totam causam curator quis dari poterit, cum iam procurator à domino constitutus alius sit, vt rectè, & subtiliter dicit Panormit. *in dict. cap. cæterum num. 7. in fin.* Et si velimus curatorem adhuc hoc in casu constituere, sufficiet ad hunc actum dare ipsum causæ patronum tanquam melius instructum, per ea, quæ dicunt Anton. Marian. Barbat. Fulg. & alij, quod refert Neuiz. *dict. cons. 70.* licèt ipse non sequatur, cum velis dare ad totam causam, quod tamen necesse non est, cum de illo dumtaxat articulo dubitetur, & propterea non est contra voluntatem absentis dandus curator omnibus

bonis,

bonis. Non obstat, quod dicebamus, esse per ipsum principalem respondendum positionibus, vel expectandum iuxta *dict. leg. 4. in princip. & in dict. leg. 2. §. fin autem*, quia, vt dicit Bart ibi, hoc intelligendum est, quando principalis de facili haberi potest, secus si in longinquo sit, & vbi sit ignoretur, atque ex his ego iudicando seruaui practicam Bart. & Abb. vt procurator tanquam Dominus litis, & de causa instructus, & quem ad hunc actum curatorem absentis constitutimus, respondere positionibus à parte aduersa productis; cum dominus causæ principalis commodè reperiri non posset, atque ita pronunciaui in causa Pasquerij, & Qualcherij Nicæ anno 1559. 14. Martij, dum ibi Iudex maior pro Serenissimo Emanuele Philiberto Duce nostro constitutus assem: & meam sententiam confirmauit Senatus Pedemontanus, tunc Vercellis residens, Excellentissimo D. Cassiano Puteo Præside.

Bellamer. Decis. 735.

SVMMARIVM.

3 *Positiones licet asserat, & narret, non tamen concludunt.*

DECISIO X.

3 Modò libellus non valet, si solam habeat narrationem, nisi etiam habeat conclusionem, seu petitionem, probatur ad litteram *de elect. cap. dudum. & de lit. contest. capit. vnico*, vbi per responsionem ad positiones super principali negotio datas non fit litis contestatio pro eo, quod positiones licet asserant, & narrent, non tamen concludunt, neque petunt, & ita notat Host. *in dict. cap. vnici* & ibi Io. Andr.

Capel. Tholos. Decis. 69.

SVMMARIVM.

1 *An Canonis sententia semper liget, & sit iusta.*
2 *Positioni criminosæ an quis teneatur respondere.*

DECISIO XI.

Item fuit quæsitum, si sit positio contra aliquem, quod ipse est excommunicatus, an dictæ positioni 1 teneatur respondere? Conclusum fuit, quod non, si excommunicatio est canonis, secus si hominis, & nota Colle. *tit. de confess. cap. vnico, & in cap. per tuas de test.* Specul. *tit. de positionib. §. 7. vers. 19.*

1 Et est ratio, † quia sententia Canonis semper ligat, & est iusta; hominis verò sententia quandoque iniusta, nec semper fertur pro crimine, *cap. à nobis de sentent. excommunic. 11. quæst. 3. cap.* 1 Idem Bald. *in addit.* Spe-2 cul, *vbi supra allegat l. proprium, ff. de verb. signif.* † An autem positioni criminosæ quis teneatur respondere, de hoc per Innoc. *in cap. 2. de confess.* & ibi Ioan. And. idem Innoc. *in cap. dudum il 2. de elect.* per Speculat. vbi supra per Ant. *in cap. qualiter, & quando, § debet*, Bart. & Bald. *in l. transact. C. de transact.* tenet quod non, idem Bart. *in l. qui curasse in fin ff. de iur. iur.* idem Bart. *in l. pen. & fin. ff. de his qui vt indig.* & idem Bart. *in l. non intelligitur, ff. de iur. fisc. & in l. cogi, C. de petit. hæred.* Idem tamen Bart. aliter dicit *in l. Marcellus, ff. rer. amot. & in l. 2. §. quod obseruari de iuram. calum. in C.* & ibi latissimè per Salyc. *de materia positionum*, ideò vide eum. Tamen in quæstione proposita pro nunc sequere Innoc. & Sicul. *in alleg. cap. de confess. lib 6.* quos sequi videtur Domin. *cap. 2. de confess. lib. 6.* Ex quorum dictis eliciuntur duæ regulæ. Prima, quod si procedatur per inquisitionem ex mero iudicis officio, tenetur inquisitus respondere positioni criminosæ, si id de quo quæritur est notorium, seu famosum, alias secus, ad hoc text. not. *in cap. cum dilect. de accusat.* Secunda conclusio, quod ad instantiam partis necessariò est respondendum positioni criminosæ, si id, de quo quæritur sit famosum, & impediat ordinis executionem, seu beneficij refectionem, de quo agitur, nec veniat imponenda pœna temporalis, & sic idem Sicul. vbi supra, concordat opiniones aliorum, & distinguit glos. *in alleg. cap. 2. de confes. lib. 6.* de hac materia per Archid. *in cap. ex pœnitentibus. 50. dist.* & latissimè per Bald. *in alleg. §. quod obseruari.*

Capel. Tholos. Decis. 100.

SVMMARIVM.

1 *Nobilitas cum excuset quem, ne personaliter compareat, & respondeat, si Notarius ad eum mittatur expensis, non personaliter respondentis mittetur.*

DECISIO XII.

1 Item fuit quæsitum, si positiones fuerint datæ contra Titium absentem, & nobilem se dicentem, & petatur per partem, quod respondeat iuramento medio, & veniat personaliter, & ipse excuset se propter nobilitatem, quod non teneatur venire, sed quod remittatur sibi sacramentum ad domum, quod sibi fuit per Iudicem concessum, modò quæritur, cuius expensis Notarius ibit, vel tradentis positiones, vel debentis respondere. Conclusum fuit, quod expensis debentis respondere; quia si non fuisset nobilitas, debuisset personaliter venire suis expensis, *vt in cap. 1. de Iudic. lib 6. & in capit. mulieres eodem tit.* pro iuramento veritatis super dictis positionibus præstando quamuis Specul. *in tit. de iuram. calum. in §. restat in fin.* videatur tenere, quod expensis communibus, quando mittitur iuramentum calumniæ partibus, vel parti absenti propter nobilitatem, vel aliam iustam causam, secus si voluntariè agat per Procuratorem, vide glos. & ibi Bart. *ff. ex quibus caus. in poss. eatur, l. 2. §. 1.* vbi tenet, quod expensis absentis, quia non misit Procuratorem sufficienter instructum.

Capel. Tholos. Decis. 392.

SVMMARIVM.

1 *Procurator de mandato Domini contrahendo, vel quasi, subeundo Iudicium, vel alia, quæ versantur circa Iudicium, nocent Domino.*
2 *Confessio facta per Procuratorem per viam contentiosæ iurisdictionis, præiudicat Domino, sicut sententia.*
3 *Confessio procuratoris nocet Domino, nisi Dominus eam reuocet.*
4 *Confessio Procuratoris non tollit facultatem appellandi.*

DECISIO XIII.

Item fuit quæsitum, si Procurator confessus fuerit, dominum suum conuentum esse hæredem, an talis confessio debeat nocere domino. Conclusum fuit, quod sic per notata per Cyn. *C. de confess. l. vnica quæst. 14.* vbi planè, *& per cap. suborta*, cum glos. *de iudic. & per cap. primum*, cum ibi notatis, *vt. lit. non contest.* vide per Hostien. *in summa de confess. §. qualiter intelligatur, ver. sic, dominus causa*, & Specul. *eod tit, §. postremò, vers. si vero sit per Procuratorem*; vbi tenent, † quod procurator 1 contrahendo, vel quasi subeundo iudicium, vel alia, quæ circa iudicium versantur, dummodo sint sibi mandata, nocent domino. Ex delicto, vel quasi non, vide vbique plenè facit *l. procurator, ff. de condit. indeb.*

Vide etiam per Bart. *in l. certum, §. sed an ipsos, ff. de conf.* per Io. Fabric. *in lig. vnica, C. eod. tit.* Compostel.

in cap. per inquisitionem de elect. & per eundem *in cap. 1 eod. tit. l. 6* Bar. & Io. de Prat. *in l. non solùm, ff. de procur.*
Anton. & Sicul. *in cap. 1 vt lite non contest.* vbi Sicul. post
Anton. distinguit, quòd aut procurator latè idem pro-
curans, vt quia est defensor sine mandato, seu negotio-
rum gestor, & confessio non præiudicat, ex quo non
habebat mandatum, nisi sequatur ratihabitio, vt *l. de-
fensor, §. 1. ff. de interrog. act.* Sed si habet mandatum etiã
speciale ad confitendum præiudicat domino, *ff. de in-
terrog. act. l. qui seruum ad finem 1. respons. & l. proinde, ff.
ad leg. Aquil.* & ibi glos. *& in praallegata lege si procura-
tor, ff. de condit. indeb.* de quo latissimè per Oldrad. *con-
silio 126* Sed si est procurator generalis, & cõfitetur do-
mino præsente, & non contradicente, & adhuc ei præ
iudicat, & sic intelligit Anton. vbi supra vnam opinio-
nẽ, quam recitat Cyn. *in praallegata leg. 1. quæst. 9.* quod
si dominus non est præsens, sed absens, tamen si volun
tariè confitetur, quia vadit ad iudicium volũtariè, nul-
la facta discussione, statim cum porrigitur libellus cõ
fitetur, & non præiudicat confessio, vt *l. certum, §. sed an
ipsos* & hoc, quia talis actus habetur instar donationis,
2 quæ prohibetur procuratori. † Si verò confitetur per
viam contentiosæ iurisdictionis, vt quia respondeat ad
positiones, tunc confessio præiudicat, sicut sententia
præiudicat *ff. de procurat. l. Plautius, & l. 4 ff. de re iud.* &
dic idem in confessione facta procuratori, quæ surgit
ex contumacia in non respondendo positionibus, vt
est text. notab. *in cap. 2 de confess. in 6.* & valet hæc con
fessio vera, vel ficta procuratoris, cũ non habeatur in-
star donationis, quia fit inuitum, & iuxta mandatum
suum, seu in his, in quibus habet mandatum, & idem
quo ad illa duo membra dicunt Bart. & alij esse dicen-
dum in tutoribus, & curatoribus, vt distinguatur, an
fiat confessio voluntariè, vel contentiosè, & hoc intel-
ligo, quando iudicium per tutorem agitatum fuit, seu
curatorem, si autem fuerit agitatum per pupillum cũ
tutoris auctoritate, non præiudicaret confessio solius
tutoris, arg. *in praalleg. § sed an ipsos de iur. delib. l. po
tuit. & l. 2. §. quos obseruari, C. de iur. calum.* & ita voluit
Bart. & alii *in praalleg. §. sed an ipsos.* & notatur *in d. l.
vnica, C. de confess.* dicit tamen Sicul. *in praal. cap. 1. vt lit.
3 non contest.* hæc vera † vt confessio procuratoris noceat
domino, nisi dominus eam reuocet, prout facere po-
test, probando errorem sicut probari posset *in cap. fin.
de confess. & in l. error, C. de iur. fact. ign. r.* posset etiam
reuocare ex errore iuris, licèt non propriam, vt dicit
Cyn. *in alleg. l. 1 C. de confess.* & not. *in d. ct. cap. fin.* facit
quod notat Specul. *in tit. de confess. §. sequitur ad finem.*
Et de confessione an, & quando noceat Domino, &
qualiter possit reuocari, vide per Sic. Imol. Phil. & Præ
pos. *in c. cum speciali. §. porrò de appel.* Vnum tamen est
notandum, secundùm Sicul. *in praal. cap. 1. vt lit. non con-
test.* quod confessio procuratoris non est tantæ effica-
ciæ, sicut est propria; quia per confessionem propriam
mihi aliquando præiudicatur in alio Iudicio, quia non
possum venire contra illud, quod dilucida voce prote-
status sum, etiam si agatur ad alium effectum, ad hoc,
quod notat Innoc. *in cap. 2. de ordin. cogn. & in praalleg.
cap. per inquisitionem de election. & l. generaliter, C. de non
num. pecun. & cap. per tuas de probat.* quod tamen non
procedit in confessione procuratoris, vt dicit notabi-
liter Compost. *in alleg. cap. per inquisitionem*: ille enim
non habebat potestatem confitendi, nisi quo ad illam
causam; ideò non debet extendi ad aliam: quia forsan
falsum confessus fuit, & hoc etiam notabiliter tenuit
Specul. *in tit. de confess. §. nunc videndum versic. sed nun-
4 quid confessio 1 colum.* † Item confessio procuratoris
non tollit facultatem appellandi, sed tantùm propria,
vt patet 11. *quæst 6. c. sunt quorum, & l. 2. C. quorum ap
pellat. non recipiend.* An autem ex propria confessione
quis repellatur à facultate appellandi, vide per Bald.
in leg. obseruare, C. quorum appellat. non recipiend. Lu-
dou. Pon. *in leg. 1. §. si Procurator, ff. si quis ius dicent.
non obtemp.* Philip. Sicul. Anton. Imol. Præpos. *in alleg.
cap. cum speciali de appell.*

Petr. Benint. Decis. 32.

SVMMARIVM.

1 *Actor an ille dicatur in causa appellationis, qui fuit in causa principali.*
2 *Positiones actoris quando sunt de directe contraria positionibus Rei, quis succumbere debeat.*
3 *Confessio actoris magis nocet actori, quàm cõfessio rei reo.*
4 *Actor an debeat prius respondere positionibus rei, vel reus positionibus actoris, & num. 10.*
5 *Cõstitutum liberat venditorem ab actuali rei traditione.*
6 *Clausula constituti non apposita in instrumento, an habeatur pro apposita propter notariorum consuetudinem.*
7 *Cõstitutum an contineatur sub clausula, quæ omnia, &c.*
8 *Prius factum dicitur, quod in aliqua scriptura procedit.*
9 *Confessioni primæ iuratæ standum est, & non secundæ contrariæ.*
10 *Agens prior est, & nobilior patiente.*
11 *Positionibus actoris, & rei ad inuicem sibi ipsis contrarijs, an sit respondendum, & num. 20.*
12 *Positioni negatiuæ respondendum est, quando onus probandi negatiuam partem incumbit.*
13 *Negatiua per partis confessionem probari potest.*
14 *Positio ad quid sit inuenta.*
15 *Clausula saluo iure impertinentium quid operetur.*
16 *Respondens ad id, quod non debet, an & quando sibi præiudicet, & num. 18.*
17 *Iuramentum non censetur præstitum super positionibus impertinentibus, & non admissibilibus.*
19 *Peruersio ordinis non releuat ab onere respondendi positionibus.*
21 *Ei, qui est in possessione, titulus sufficit sine noua traditione.*

DECISIO XIV.

Hieronym. de Aguchijs de Bonon. petebat exe-
cutionem instrumenti venditionis contra An-
tonium de Argile pro certa summa, pro residuo pre-
tij, & commissa fuit executio, à qua appellauit dictus
Antonius, quia ex forma statuti permissa erat appella-
tio in causa appellationis, quia Antonius opposuit in
prima instantia exceptionem rei non traditæ, fuerunt
hinc inde factæ, & productæ positiones iàm per appel-
lantem, quàm per appellatum, & ad inuicem contra-
riæ; nam appellatus posuit, qualiter præsentialiter di-
ctus Antonius tenebat, & possidebat bona vendita, &
dictus Antonius respondendo positioni confessus est:
appellans verò posuit non habere, nec habuisse posses-
sionem bonorum venditorum, & appellatus respon-
dendo positioni confessus est. Vnde dubitatum fuit
principaliter, an pro parte appellati probata esset tra-
ditio rei venditæ, & consequenter, an esset attendenda
confessio appellati, an verò appellantis; & dicebatur
pro parte appellantis, quod Hieronymus erat actor
1 in causa. † quia ille idem dicitur actor in causa appel-
lationis, qui fuit in causa principali, vt notat Card. *in
Clem. 1. 7. & 9. de caus. poss. & prop. lig. qui ad certa.* &
quod ibi not. *C. de appel.* adde Dyn. *de reg. iur. in cap. in-
dultum in 4. colum.* vbi dicit, quod is est actor in causa
2 appellationis, qui fuit in causa principali. † Et quando
positiones actoris sunt de directo contrariæ positio-
nibus rei, & omnes habentur pro confessis, debet
actor succumbere, *cap. cum sint partium de reg. iur. in 6.*
3 † quia magis nocet confessio actoris actori, quàm rei
reo, & maximè in præmisso casu, in quo terminus
probatorius erat præfixus vtrique parti, ita Alex. *in l. si
4 non fueris, ff. de iur. iur.* Item dicebatur, † quod actor de-
bebat isto casu prius respondere positionibus rei, cùm
positiones rei essẽt præiudiciales positionibus actoris.
quo-

quoniam quando positiones rei sunt præiudiciales
positionibus actoris, actor debet prius respondere,
Bald. in addit. Specul. de position. in 1. colum. vers. si positio
& Specul. in tit. de posit. §. 4. vers. hoc quoque notandum, &
vers. hoc quoque certum est, Farinac. in cap. 2. de conf. in 6.
ideò si attendatur confessio actoris, constat obstare
exceptionem rei non traditæ. Nec obstat instrumen-
tum venditionis, quia in eo non apparebat scriptum
5 constitutum, † per quod, vt dicunt Domini de Regno
decis. 14. incipit in causa dormicella in 3. colum. in nenis,
venditor solet liberari ab actuali traditione rei.

In contrarium ad ostendendum rem venditam tra-
ditam esse, adducebatur primò clausula constituti so-
6 sita apponi in talibus contractibus, † quæ licèt non
appareat in contractu scripta, præsumitur omissa per
Notarium, ex quo consuetudo totius Italiæ est, eam
apponere, Socin. in cons. 55. num. 11. in 4. vol. & in con-
sil. 131. num. 16. & idem Alex. consil. 170. in lib. meo in 2.
vol. si est consuetudo apponi, & idem Paul. de Cast. in con-
sil. 10. in 1. par. in nonis. num. 3. vbi magis hoc putat ve-
rum, si idem Notarius consueuit illam in suis instru-
mentis apponere, prout ostensum fuit ex instrumentis
eiusdem Notarij, & aliorum Notariorum per inspe-
ctionem quàm plurium instrumentorum. Plus dixit
7 ibi Paul. † quòd sub illa clausula, quæ omnia, &c. pu-
tat, quòd contineatur simplex constitutum, ex quo
communiter consueuit ab omnibus Notarijs apponi:
propterea intelligendo constitutum appositum, vide-
tur, quòd emptor non possit conqueri rem non tradi-
tam, postquam venditor in dictis bonis se non intro-
mittit, per tradita per Dominos de Regno in d. decis.
14. in nouis. Secundò dicebatur, attendendam esse con-
fessionem emptoris, dum est confessus, bona vendita
tenere, & possidere præsentialiter. Et pro resolutione
considerandum est, quod appellatus fuit ille, qui pri
mò respondit positionibus appellantis, nam primò
Notarius in actis annotauit responsiones appellati, &
8 postea responsiones appellantis. † Et quod in aliqua
scriptura præcedit prius, illud dicitur factum, l. quoties
de vsufructu, & in l. constit. C. in §. quibus, & clarè patet
ex processu; vnde statur primæ confessioni iuratæ, &
non secundæ, vt dicit Abb. in cap. per tuas de probation.
9 † quòd si prima confessio est iurata, & de facto pro-
prio, vel quasi, secunda non valet, quia conuincitur ne-
cessariò de periurio, ponendo se inter duo iuramenta
contraria, allegat text. in leg. generaliter, C. de non nu. pe-
cun. vbi etiam cùm iuramento non potest quis venire
contra confessionem suam: & tantò magis procedit,
10 quantò prima confessio est verisimilior. † Vlterius
conceditur à iure regulariter, quòd primò respondea-
tur positionibus actoris, quàm rei, ita Bald. in addit.
Specul. rubr. de dilat. vers. respondetur, dicens, quòd
ideò est, quia agens, prior est, & nobilior patiente: &
idem Bald. in addit. Specul. in tit. de reconuentione super
verb. nos autem. & Specul. in tit. de dilat. §. videndum, &
in tit. de posit. §. 4. vers. hoc quoque notandum, & in tit. de
actor circa princip. Anton. de Butr. in cap. 1. de ordin. co-
gnit. Cyn. Bart. Bald. Salyc. Paul. in l. 2. §. quod obseruari,
C. de iur. calumn. Gemmi, & Franc. in cap. 2. de conf. in 6.
Odoff. in tract. positionum in. colum. num. 13.
11 Dicebatur etiam, † quòd positio appellantis erat
formata verbis negatiuis, vlterius erat de directo con-
traria positionibus appellati, quo casu non erat ad-
mittenda: quoniam positiones actoris, & rei quando
adinuicem sunt sibi ipsis contrariæ, tunc eis non est re-
spondendum, Franc. in cap. 2. de confess. lib. 6. Laufranc,
in cap. quoniam contra in verbo responsiones num. 7. de
probation. & hoc procedit siue contrarietas resultet ex
parte ponentis, siue ex parte respondentis, Curt. in tra-
ctat. positionum num. 14. vbi dicit, in hoc omnes ita con-
cordare. Item quia positio erat negatiua taliter, quòd
non debuit responderi, quia superflua, & impertinens:
12 nam licèt hodie sit decisum, † quòd positioni negati-
uæ respondendum sit, quoties iudici æquum videtur
13 per text. in cap. 1. de confess. in 6. ea ratione, † quia nega-
tiua potest probari per confessionem partis, vt per
Specul. in tit. de posit. §. 7. vers. 8. considerando, & Dyn. &
Bart. in l. quidam in iure de donat. tamen hoc procedit,
quando parti incumbit onus probandi negatiuam,
quia in negatiua fundat intentionem suam, & quia
probare tenetur: ideò hoc casu potest super hac nega-
tiua facere positionem, secus si non haberet necesse
probare, quia tunc si faceret positionem super negati-
ua, aduersarius non teneretur respondere, quia cense-
retur positio impertinens, & superflua, vt in isto casu, in
quo intentio appellantis, negantis rem traditam, est
fundata per solam negatiuam, propterea tali positio-
ni non tenetur respondere ratione prædicta, quia vi-
14 detur superflua, & impertinens, † quia positio non est
inuenta, nisi, vt ponens releuetur ab onere probandi,
vt iuribus supra allegatis: sed negando rem traditam,
transfert onus probandi in aduersarium: ideò positio
superflua, ita tenet, & declarat Paul. de Castr. in dict. §.
quod obseruari, & Curt. in tract. posito. nu. 26. vnde cum
huiusmodi positio non fuerit admittenda tàm ratio-
ne contrarietatis, quàm negatiuæ superfluæ, & imper-
tinentis, propterea ei respondendo appellatus sibi
non præiudicauit, cùm sub protestatione saluo iure
15 impertinentium responderit; † quo casu tàm ex di-
spositione statutorum, quàm iuris, talis protestatio de-
roget confessioni, Bald. in addit. Specul. in rubr. de posi-
16 tion. vers. qui respondet; vbi dicit, qui respondet ad id,
quod non debuit, sibi non præiudicat, si responderit
sub protestatione, & simul in impertinentibus, & non
admissibilibus, vt latè prosequitur Curt. in d. tract. posi-
17 tion. num. 20: † Nam iuramentum præstitum non cen-
setur super positionibus impertinentibus, & non ad-
missibilibus, cùm ad talia non referatur, iuxta not. per
Bald. in l. pen. ad fin. C. de transact. Ias. in d. l. si duo §. si Iu-
lianus in 3. col. ff. de iur. iur & Nicol. Ant. Grau. in an. not.
ad prax. Octau. Vestr. lib. 5. cap. 13. nu. 26. igitur stat fir-
ma confessio appellantis.

Nec obstat ea, quæ dixit Alex. in d. l. si non fuerit, quia
loquitur in confessione ficta per contumaciam, in isto
18 autem casu † sumus in confessione vera facta sub illa
protestatione saluo iure impertinentium: quo casu cō-
fessio non parit præiudicium, nisi in quantum positio
fuerit admittenda, quòd in ficta cōfessione non adfuit:
& qui respondet sine dicta protestatione ad id, quod
non debet, sibi præiudicat, per Bald in d. rubr. de posit. in
addit. ad Specul. Ideò in tali casu magis præiudicat cō-
fessio actoris actori, quàm rei reo; sed in casu isto ap-
pellatus respōdit sub illa protestatione, meritò sibi nō
præiudicauit. Item etiam si appellatus primò respon-
disset positionibus appellantis, sibi non præiudicasset,
cùm, vt dictum est, talis positio non esset admittenda,
& sub illa protestatione responsum fuerit. Item quan-
do appellans respondit positionibus appellati, pro-
duxerat suas positiones, sed non iurauerat, quando ve-
rò appellatus respondit positionibus appellantis, tunc
appellans iurauit, quo casu tanquam periurus non fuit
admittendus, quia primò respondendo positionibus
appellati cum iuramento, fuerat confessus cōtrarium:
vnde tanquam nauigans contrarijs ventis non est au-
diendus; quia duo contraria, scilicet verum, & falsum
confessum fuisse videtur. Item consideratis dictis te-
stium, probationes appellati excedūt probationes ap-
pellantis, quo casu non absoluitur reus, not. in c. ex lit-
teris de probat. Nec obstat, quòd vnus prius, quàm alter
19 posuerit, quoniam † peruersio ordinis non releuat ab
onere respondendi, Franc. in dict. cap. 2. de confess.
20 Præterea illud, quod dicitur, † quòd positionibus
contrarijs non est respondendum, procedit, vt dicit
Franc. in d. cap. 2 quando ita sunt contrariæ, quòd om
ninò adinuicem se perimant, aliàs si possunt aliqua di-
stinctione iuuari, tunc eis est respondendum; sed

positio appellantis dum posuit, quòd appellatus actualem possessionem bonorum emptorum nunquam habuit, nec habet, potest isto modo iuuari, scilicet, quòd actualem possessionem non habuit, nec habet à dicto appellato venditore, & tamen dicta bona præsentialiter appellans possideat, licèt non habuerit actualem possessinnem à venditore, & ita cum ista distinctinne vtraque positio actoris, & rei susten-
21 tatur, † quia ei, qui est in possessione titul. sufficit sine noua traditione. Bald. *in leg. quadam mulier, ff. de rei vend.* & ideò cùm pnsitiones actoris, & rei ad inuicem omnino non se perimant, vtraque responsio tollera. tur, & id demonstrat alia subsequens positio appellantis, cui appellatus respondendo se refert, prout in instrumento. Nam licèt in præcedenti positione dixerit simpliciter credit, debet intelligi, prout in instrumento habetur, secundùm quòd dixit in sequenti positione respondendo, credit, prout in instrumento, quia hoc est fauorabilius ipsi reo; & confessio interpretatur in dubio in fauorem, aliter videretur recedere ab eo, quod supra dixi proximè, quòd in dubio non præsumitur, *leg. nam ad ea in princip. ff. de condit. & demonstrat.* aliàs resultaret quædam contrarietas. Nec est verisimile, quòd voluerit recedere ab instrumento, vnde, vt remoueatur ista contrarietas; responsio prima debet intelligi, vt responsum fuit in proximo subsequenti, scilicèt, vt in instrumento contineatur, ita in simili dixit Dec. *in consil. 118. incipit, vise instrumento in fin. calumn. in prima parte.*

Rota Rom. Decis. 101. diuersorum, par. 2.

SVMMARIVM.

10 *Positionem negans non potest in ea se fundare.*
Fallit in Iudice, qui potest ex officio se fundare in positione negata, num. 11.

DECISIO XV.

10 QVintò, & vltimò non obstat, † quòd Olimpia
positionem Iulij continentem prædictam tituum
noctium dormitionem negauerit, & propterea non
potest se fundare in tali positione negata, *cap. ex eo, de*
regul. iur. in 6. cum latè deductis per Gab. *lib. 6. de regul.*
iur. conclus. 1. num. 2. quia omissis alijs responsionibus,
de quibus hic per informantes pro Olimpia plana re-
11 sponsio est, quòd iudex ex officio † potest se fundare
in prædicta positione negata, Bart. *in leg. post legatum*
num. 8 ff. his, quibus vt indig. cum alijs cumulatis per
eundem Gabr. *vbi supra num. 58 & 59.*

Rota Rom. Decis. 749. par. 3. diuers.

SVMMARIVM.

1 *Positionibus criminosis pars aduersa non tenetur respondere.*
2 *Positio detegens turpitudinem dicitur criminosa.*
3 *Positionibus ex quibus pars incideret in periurium non tenetur respondere.*

DECISIO XVI.

PRoductis iam remissorijs pro vtraque parte D. Archiep. Caput, dedit varias positiones, Aduersarius contra eas variè excipiebat, idcircò dedi dubium, an teneatur D. Prosper respondere positionibus. & an omnibus, aut certis, & quibus, vt detur copia positionum: Domini responderunt, ex his nonnullas esse cri-
1 minosas. † quibus Prosper non tenetur respondere.
Ægid. 274. & alios dictum coram D. Chison. in causa
Aquen. Monasterij. Et quamuis D. Caput. responde-
bat, se non proposuisse istas positiones ad hunc effe-
ctum, sed tantùm, vt appareat, quòd Prosper semper
gesserit se pro clerico, tamen replicatum fuit, satis esse,
2 † si hæ suaptè natura essent criminosæ, cùm detegant
turpitudinem, *cap. 1. & 2. de cler. pugn. in duel.* Dictum
3 etiam fuit non teneri respondere his positionibus, † ex
quibus incideret in periurium, videlicet vbi ipse arti-
culauit contrarias materias cum iuramento, vt per
Specul. *in tit. de posit. §. 5. & 7. num. 1. 2. & 54.* Et quam-
uis D. Caput. respondeat, iam detectum esse periurium
Prosperi ex quadam confessione sua in litteris de an-
no 1531. replicabatur, quòd attenta hac ratione hæ po-
sitiones dici possunt superfluæ, igitur non admitten-
dæ. Item etiam dictum fuit, non esse respondendum
positinnibus nec negatiuis, nec positiuis, aut similibus.
Cęteris omnibus placuit, vt respondeatur, dum tamen
prius accõmodentur, & relegantur, & contineant pe-
titionem, aut negationem, aut repetitionem, & simi-
lia. Nec obstat, quòd prætendat D. Prosper, se non de-
bere respondere eis, quæ respiciunt nullitatem cleri-
catus, cùm ipse agat executiuè. Nam responsum fuit,
immò teneri eum respondere, cùm hæc exceptio oria-
tur ex ventre litterarum suarum, qui dicunt, postquam
clericali charactere, vt per Sarn. *in compend. vtri. signat.*
num. 48. Similiter etiam placuit, vt teneantur respon-
dere articulis, quoniam ex stylo nostro etiam in indi-
cio Spolij, & alijs Summarijs hoc admittitur, & præ-
sertim quia in remissoria declarati fuerunt iam admis-
si isti articuli. In primis autem mandarunt, vt tracta-
tentur concordaliter à parte.

Rota Roman. Decis. 846. diuersorum, par. 4.

SVMMARIVM.

1 *Responsio, credo, si instrumentum appareat, aut probetur, nihil determinat.*
2 *Credo, prout instrumento, de quo facta est mentio in positione determinat quid certum.*

DECISIO XVII.

IN causa Ianuensi pecuniaria, visis per Dominos re-
sponsionibus datis ad articulos, dixerunt illas ap-
probandas, adiecta copula, & ad effectum, & cum de-
claratione, quòd loquitur de instrumento retrouendi-
tionis: nam quantum ad responsionem ad secundam
positionem, quòd Io. Baptista fuerit procurator Selua-
gij, &c. cùm respondiderit, credit, in mandatis procu-
ræ, ad quæ se remittit, fuit ita sufficiens responsio,
1 † quidquid enim dicendum esset de responsione, cre-
do, si instrumentum appareat, vel probetur, quia nihil
determinat, Specul. *de instrum. edit. §. nunc dicamus res.*
2 cum alijs ex aduerso allegatis, † tamen quoniam re-
sponsio, credo, prout in instrumento, si de illo facta est
mentio in positione, tunc sustinetur, quia determinat
quid certum, Specul. *in tit. de testib. §. generaliter nu. 5.*
Bald. *in leg. 2. §. quod obseruari, C. de eur. iur. propt. calum.*
dand. num. fin. Mysing. *cent. 6. obseruat.* 81. Guid. Pap. *de-*
cis. 374. Franc. *in cap. 1. num. 16. de confess. in 6.* Gall. qui
alios refert *lib. 1. pract. obseruat. obseruat.* 82. *num. 24.* Io-
seph. Lud. *decis. Perus. 8. num. 11. & 12.* cùm ergo in po-
sitione fiat mentio procuræ, dixerunt Domini suffi-
cienter illi fuisse satisfactum.

Quantùm ad responsionem ad tertium, eodem modo fuit sufficiens iudicata, quatenus est relatiua ad instrumentum venditionis census, de quo fit mentio in positione, sed quia obstabat, quòd positio loquitur de

de instrumento retrouenditionis, & Io. Baprista respondit de illo venditionis : cùm enim positiones loquantur de venditione Collegij per instrumentum, responsio, credo, prout in instrumento, non poterit intelligi nisi de eo, in qno continetur retrouenditio facta Collegio, vnde fuit dictum, quòd hoc poterat magis specificè declarari.

Ad tertium, quartum, quintum, & sextum benè fuit responsum, quia saltem erat implicita mentio instrumenti retrouenditionis.

Responsum ad septimam positionem, non credit vt ponitur, ad effectum, ad quem ponitur fuit sufficiens, dummodo addatur in medio copula, &, vt responsio simpliciter facta dicatur, vt in alijs pluribus causis fuit dictum, quod & in alijs positionibus, in quibus eodem modo responsum est, Domini dixerunt, ita vt responsio cantet, non credit, vt ponitur, & ad effectum ad quem ponitur, cum quo additamento reliquæ omnes, in quibus ita fuit responsum, placuerunt.

Quantum ad octauam, nonam, decimam sextam, & vigesimam, in quibus remittit se ad litteras, computa, & quietantias, quatenus extent, quia non recordatur, hæc responsio non videbatur bona, cùm nihil determinet, & non constet de litteris, ad quas se refert; Ludou. *dict. decis. 8. num. 3.* cùm verò dictæ Scripturæ sint penes Seluagium, potest certificari ex iuribus, quæ narrat, ac inde releuari ab onere probandi.

Non obstabat fundamentum ex aduerso factum, quòd responsio ad nonam positionem non videbatur bona, ex eo, quia credit de quietantia, & negat transmisisse litteras : nam Baptista credit de quietantia 2000 sed non confitetur de illa causa, tunc enim adesset contrarietas. Atque ex his ita est resolutum.

Osasc. Decis. 10.

SVMMARIVM.

1 *Testibus publicatis, an liceat super materia deducta, & ad probandum admissa facere positiones, illisque teneatur aduersarius cum iuramento respondere.*
2 *Negatiua, quæ est regulariter improbabilis, potest per positiones deduci, & admitti.*
3 *Confessio vera, vel ficta non dicitur probatio, sed releuatio ab onere probandi.*
4 *Contumax consentire non dicitur.*
5 *Positiones post publicationem attestationum fieri non possunt super eo, quod est probatum.*
6 *In causis, in quibus proceditur sine figura iudicij, potest iudex in quacunque parte iudicij, etiam ad instantiam partis interrogare alteram partem.*
7 *Positionibus pars respondere non cogitur super eo, super quo habet intentionem fundatam testibus, vel instrumentis, nec ad iurandum compelli potest.*
8 *Superfluis probationibus quis pragrauandus non est.*

DECISIO XVIII.

1 INdifficilis, & trita est quæstio, an publicatis testibus liceat super materia deducta, & ad probandum admissa facere positiones, quibus teneatur aduersarius cùm iuramento respondere, non obstante testium publicatione, & partem affirmatiuam, tenuit Innoc. *in cap. vltra tertiam in vltimis verbis de testibus*, dicens expressè, causam posse instrui confessionibus faciendis ante, & post terminos ad probandum datos, & eum sequuntur ibi Bald. & Card. qui ita dicunt, se
2 consuluisse, per text. *in cap. 1. de confess. in 6.* † vbi negatiua, quæ est regulariter improbabilis, potest per positionem deduci, & admitti, Felin. *in cap. vltra tertiam, in fin. & in rubr. de prob. num. 6 ac in cap. 2. nu. 12. & in c. licet causam, col. 12. vers. octauo limita, eodem tit. de probat.* quem refert, & sequitur Purpur. *in leg. manifestæ, col. 2. vers. ampliatur, ff. de iur. iur.* Bart. *in leg. in contractibus, §. illo in 2. lect. vers. sed si reus, C. de non num. pecun.* Ang. *ibi in fin.* dicens, quòd elapso termino dato ad probandum, & publicato processu, potest petere quis alteri parti iuramentum deferri, Bald. *in Auth. sed nouo iure, col. fin. C. de cert. petat.* Rom. *in leg. admonendi, in antepen. colum. vers. quo ad 2 ff. de iur. iur.* quos refert Hippol. *in rubr. de probat. num. 75. & in sing.* 110. Capic. *decis. 15.* videtur sequi Purpurat. *in leg. manifesta, num. 22. & 23. ff. de iur. iur.* dum æquiparat confessionem
3 veram, & fictam, & ratio prædictorum est, † quia confessio vera, vel ficta crebriori sententia, de qua latissimè per Dec. *in rubr. de probat. col. 6 vsque ad 12.* & Hippol. *in repet. rub. C. de probat. num. 74.* non est probatio, sed releuatio ab onere probandi, idem sentit Dec. *consil. 445. num. 55.* concludens, posse etiam post conclusum in causa fieri interrogationem, & confessionem, *cap. cum Ioannes, de fid. instrum.* Marsi. *in dict. rub. de probat. num 73.* His conueniunt, quæ scribit Crauet. *consil. 207. num. 8*, ego ad hanc opinionem addo *glos. iudicio meo singularem in leg. 2. §. quod obseruari, in verb. existimet, in fin. de iur. iur. propter calum. dan.* vbi quærit, nunquid sæpius quis de eadem re possit interrogari, & dicit, posse, cùm fieri possit, quòd id, quod prius non credebat, nunc testibus apertis credat, est igitur ibi glosa, quòd apertis, seu publicatis testibus possunt fieri positiones, quas glosa ibi interrogationes appellat, & eam glosam refert, & sequitur Felyn. *in cap. per tuas, num. 1. de testib.* quæ quidem opinio alio videtur comprobari fundamento : Nam licèt contra præsumptionem iuris, & de iure non admittatur aliqua probatio per testes, vel instrumenta, admittitur tamen per confessionem partis, vt concludit Bart. *in Auth. sed iam necesse, C. de donat. ante nupt.* & non solùm per veram, sed etiam per fictam resultantem ex contumaria, Bartol. *in leg. absentem, col. fin, C. de pœnis.* quem refert, & sequitur Felyn. *in cap. quoniam contra, num. 30 de probat. apost. in add. ad Salyc. in dict. Auth. sed iam necesse.* Et ex his tollitur declaratio, quam facit Dec. *in rubr. de probat, col. 13.* quòd prædicta intelligantur de confessione voluntaria, & spontanea, quia si habet locum in ficta confessione resultante ex contumacia, ergo non est
4 spontanea, † cùm contumax non dicatur consentire, Bart. Ang. & Doct. *in leg. 2 ff. si quis in ius vocat. non ier.* & hanc opinionem dicit esse communem Ias. *in repet. leg. admonendi, num. 319. vers. breuiter conclude, ff. de iur. iur.* quando simpliciter esset facta assignatio ad probandum, non adiecta clausula per omne genus probationis; quæ communis conclusio adiuuari potest ex Doct. *in Auth. ed nouo iure, col. pen. & fin. C. si cert. pet.* post Bart. *in leg. Gallus, §. idem credendum*, quos ibi refert, & sequitur Galia *num 14. & 15. ff de lib. & posth.* quòd quando scriptura non est de substantia actus, sed requiritur ad necessitatem probationis, quia etiam sine scriptura actus valet, sed si negetur non poterit probari, nisi per scripturam, hoc casu si confiteatur valebit, quod factum est, quia confessio non est probatio, sed releuatio ab onere probandi, *leg. 1. ff. de interrog. act. leg. 1. C de iuram. calum.* per quas leges potes notare, huiusmodi confessionem posse fieri ad interrogationem partis, quod etiam inferri potest ex eo, quod Bart. vult super dicto actu requiri scripturam ad necessitatem probationis, posse deferri iuramentum.

Contrariam opinionem videtur tenere glos. *in dict. § illo, vers. nec ergo*, & ibi Bald. *in leg. 2. §. quod obseruari, col. 4. vers. septimò quærit, C. de iur. propter calum.* Spec. *in tit. de dilat. § fin. nu 9. vers. item quod si datus*, quem refert, & sequitur Paul. de Castr. *in dict. §. illo, num. 4* & videtur de mente Angel. *in leg. manifesta, vers. quarto propter, ff. de iur. iur.* Ias. *in leg. fin. nu. 13. ff. de fer.* post Paul. de Castr. *ibid*, Dec. *in rub. de prob. col. 13. vers. & retenta* distin-

distinguens inter confessionem spontaneam, & coa-
ctam, quam refert, & sequi videtur Purpur. *in dict. leg.*
manifesta num.22. Lanfranc. *in repet. cap. quoniam con-*
5 *tra, in verb. responsiones, in fin.* vbi dicit, † quòd post pu-
plicationem attestationum non possunt fieri positio-
nes super eo, quod est probatum, Curt. *in tract. position.*
num 17. breuiloquio, Marant. *in 6. par. §. quartus actus*
num. 10. de ordin. iud.

Quid dicendum inter tot pugnantes auctoritates:
Mihi videtur posse eas fœdere distinctionis conciliari,
scilicet, vt prima opinio affirmatiua procedat in cau-
sis, in quibus proceditur summariè, simpliciter, & de
plano, sola facti veritate inspecta, & secundùm æquita-
tem, prout regulariter fit in hac patria, attenta decre-
torum forma, ita sentit Felyn. *in rubr. de probat. col. fin.*
vers. sed etiam dici posset, post Ioan. And. & Abb. *in cap.*
fin. de solut. Imol. *in cap. si cautio de fid. instrum.* Bald. &
Salyc. *in leg. si ex cautione, C. de non num. pecun.* Angel.
consil. 156. Lanfranc. *in clem. sapè, col. penult. vers. secunda*
6 *conclusio, de verb significat.* vbi dicit, † quòd in causis,
in quibus proceditur sine figura iudicij, potest iudex
in quacunque parte iudicij etiam ad instantiam par-
tis interrogare alteram partem, & hoc tenet Alexand.
cons. 89. col. penult. vers. 4 principaliter volum. 4. Card. *in*
clem. sapè, § & quia num. 8. Natta *ibi in verb. interroga-*
uit, Marant. *de ordin. iud. in 4. part. § 9 distinctio, num. 3.*
& 32. post glos. Card. Roman. & Felyn. per eum allega-
tus, dicens hoc esse expeditum de iure: pro hac opi-
nione facit tex *in leg. iudices, C. de iud. & in clem. sapè, §.*
interrogabit, de verb. signif. & in cap. cum Ioannes, §. ve-
rum, de fide instrum & ratio est, quia facilè per respon-
siones positionibus, dandas poterit loquere de veritate
sine aliqua litis protestatione, secùs verò in alijs pro-
bationibus, quæ tractu temporis requirerent, quæ non
debent admitti, maximè si immineret timor subborna-
tionis testium, secundùm Card. *in dict. §. & quia col. 2.*
vers. 4 oppono, & col. 5. vers. item fuit dubitatum, Rot. *de-*
cis. 30. in nouis. Felyn. *in dict. c. licèt causam col. 11. vers.*
limita tertiò. Hanc tamen opinionem intelligerem non
7 procedere, † quando positiones fierent super eo, su-
per quo pars, per quam responsideri petitur, habet in-
tentionem fundatam testibus, vel instrumentis, quia
tunc non deberet cogi ad respondendum, sicut nec co-
gi posset ad iurandum, per text *in cap. 2.* & ibi Bald.
Card Abb. Felyn. *in 2. notab.* & Dec. *in 3. notabili, & de*
probat. in dict. leg. in contractibus, §. illo, vbi Bartol. *in 1.*
lect. quem refert, & sequitur Ias. *in leg. 3. §. iurari, num.*
8. & in repet. leg. admonendi, num. 319. vers. in diligentius,
Rip. *num. 67. ff. de iur. iur.* Curt. *in dict. breuiloq 17.* Pur-
pur. *in dict. leg. manifesta, num. 4. & 9.* Boer. *decis. 91. col.*
1. referens ita fuisse iudicatum, & hoc videtur rationi
8 naturali consentaneum, † ne quis superfluis probatio-
nibus grauetur *leg hac stipulatio, §. fin ff. vt legat. no. ca-*
ueat. cap. 3. & ibi glos. in fin. de maior. & obed. vt euitetur
in ipsomet contrarietas; nam aut satebitur secundùm
intentionem suam, & hoc esset ei superfluum, & irre-
leuantium, cum aliunde plenè probauerit. Aut nega-
bit, & tunc appareret, eum calumniosè, indebitèque
egisse, & sic sibi ipsi contrarius esset, ac propterea non
audiendus, *leg. 1. C. de furt. cap. fin. de iur iur.* Ideò potest
recusare positionibus respondere, iuxta glosam com-
muniter approbatam *in leg. 2 §. quod obseruari, in verb.*
existimes, vers. item nec ad eum, C. de iur. propter calum.
Curt. *in dict. tract. de positionibus breuiloq. 12. & 17. in fi.*
& hoc est, quod expressè dicit Bart. *in 1. lect.* secundùm
glosam *ibi in dict. §. illo,* quòd ille, quia habet iustam
causam recusandi respondere positionibus Aduersa-
rij. vt puta. quia habeat intentionem suam probatam,
non tenetur illis respondere, secus si non habeat iu-
stam causam recusandi, quia non habeat intentionem
fundatam, nisi per lapsum temporis, cuius opinionem
dicit æquiorem Angel. *in §. 2. col. pen. Instit. de except.* At
vbi positiones non fierent super ab aduersario dedu-
cta, super qua fuerunt examinati testes, & publicati
non repugnat rationi naturali, quin aduersarius super
ipsis deductis possit adhuc ad instantiam ponentis in-
terrogari, ideò militant, quæ supra dixi de causis, in
quibus proceditur summariè, vel sola veritate inspe-
cta; & quod dicit glos. *in dict. § quod obseruari in verbo*
existimes in fin. Opinio verò negatiua procedat in cau-
sis ordinarijs, & plenarijs, ita distinguit Nat. *in dict.*
verbo interrogabit, ex plenius Marant. *in 4. part. dist. 9.*
num. 28. & 30. & ita censuit Senat. in causa Bernardini
Vinaciæ contra Ioan. Franciscum Caran. Cuneates.

Osasc. Decis. 14.

SVMMARIVM.

8 *Capitulatum quod semel est, vlterius non est capitulan-*
dum.

DECISIO XIX.

8 ET ad hanc opinionem accedit, quod notat Bald.
in l. fin. § 1. in. t. notabili, vbi etiam Salycet. *C. de*
appell. quod semel fuit capitulatum, non est vlterius
capitulandum; & si in prima instantia responsum est
positionibus, & deinde positiones de nouo producan-
tur in causa appellationis, non tenetur illis responde-
re, Afflict. *decis. 216. num. 1.* dicens hoc esse regulare, &c.

Osasc. Decis. 66.

SVMMARIVM.

1 *Sanguinem suum redimere cuique licet & num. 9.*
2 *Positioni criminosa quis non tenetur respondere, ne tur-*
pitudinem suum detegat, & num. 11.
3 *Incarceratus indebitè si iuret ad carcerem redire, & non*
redijt periurus non efficitur, & num. 12.
4 *Infamia morti aliquando præponderat, & num. 12.*
5 *Iuramentum ei deferendum non est, qui verisimiliter pe-*
ieraturus sit.
6 *Iudex pœnam imponere parti de veritate dicenda, nec-*
non eam exigere potest.
7 *Iuramentum de veritate dicenda reus præstare tenetur*
in criminalibus.
8 *Pro stylo, & consuetudine præsumendum in dubio est.*
9 *Pœna partium conuentione adiecta committitur, etiam si*
non interfit.
10 *Periurium varijs pœnis punitur.*
14 *Nemo præsumitur velle iuramentum contemnere, &*
propriam offendere salutem.
15 *Negationis pœnas euitat, qui nondum conuictus se ip-*
sum corrigit.

DECISIO XX.

IN causa fisci, & nobilis Dominici Marini Vercel-
lensis inquisiti, quæritur, an pœna à Iudice reo im-
posita, vt interrogatorijs eidem faciendis, prout ve-
rum esse sciret, responderet, cùm constet ipsum Do-
minicum peierasse, exigi iure possit.

Et prima facie videbatur dicendum, pœnam veluti
non commissam, exigi non posse, *leg. 1.* vbi Bart. *ff. de*
bon. eor. qui ante sent. sibi mor. consc. qua lege dicitur,
1 † ignoscendum esse ei, qui qualitercumque sangui-
nem suum voluerit redimere, ex qua *leg. Alex. ibi in*
apost. ad Bart. notat, respondentem inquisitioni cum
iuramento contra veritatem non puniri periurio, di-
cens, ita fuisse consultum per quosdam peritos Do-
ctores, & Alexan. refert Neuiz. *in Syl. nupt. in verbo mo-*
nitorie, col. 4. affirmans non legisse alibi, sequitur An-
gel.

gel. in verbo confessio delicti, num. 1. Ross. in tit. de periurio
num. 3. vbi post Abb. & Felyn. quos refert, dicit, quod
licèt talis peccet; attamen in foro contentioso non pu-
nitur, & quod ita practicatur Bern. quaest. antepen. num.
3. & 9. dicens, ita esse communem opinionem, & re-
spondet ad leg. de periurio, ff. de crim. stellion. cui opinio-
2 ni adstipulatur illa conclusio, † quod positioni crimi-
nosæ, quis non tenetur respondere, ne cogatur dete-
gere turpitudinem suam, quam conclusionem refe-
runt Specul. in tit. de positionib. §. 7. vers. 19. nu. 40. Bart.
in leg. qui iurasse, §. si pater, & ibi Alex & Ias. ff. de iur. iur.
propter calum. laté Curt. de positionib. 21. breuiloq. Abb.
in cap. 2. num. 16 & seq. vsque ad finem de confess. Dec. in
leg. fin num. 6. C. de edend. & laté Georg. Nat. in repet. in
clem. saepe, § & quia, col. 7. de verb. signific. vbi ponit regu-
lam cum octo fallentiis. Quæ conclusio fundatur ex il-
la ratione, quia nemo tenetur se ipsum prodere, cap. is
auctoritatibus, vers. non tibi dico, de pœnis distinct. 1. cui
conuenit, quod dicit glos. in clem. pastoralis, §. quod enim
auderet, in verbo per violentiam, de sent. & re iud. quam
refert, & sequitur Ias. in leg. si duo patroni, §. fin. num. 4.
ff. de iur. iur. & alij cumulati à Didaco lib. variarum re-
3 solutionum cap. 2. num. 7 concludentes, † & indebitè de-
tentum iurantem custodi carceris eius relaxationi an-
nuenti se redditurum ad carceres, & non redeuntem,
non esse periurum, licèt videantur loqui, quando esset
periculum vitæ; attamen idem dicendum videtur, si
4 solùm agatur de infamia, † quæ aliquando præponde-
rat timori mortis, leg. isti, in fin. ff. de eo, quod met. caus.
Prædictaque opinio corroboratur ex notat. in leg. am-
bigunates, C. de ind. vid. tol. & cap. clericos, de cohab. cler.
& mul. Ias. in leg. 1. col. fin. ver. quinto limita, ff. qui satisd.
cogat. vbi iuramentum non est deferendum ei, quem
5 verisimile esset deierare, † sed præsumendum est, quod
reus inquisitus potius deierabit, quam quod se ipsum
prodat, ergo non debuit ei iuramentum deferri, ita
expresse dicit Mars. per supradicta iura in leg. quaestio-
nis habenda num. 33 ff. de quaest.

Illis tamen, & similibus non obstantibus secundùm
ea, quæ proponuntur, sustineri potest, talem pœnam
fuisse commissam, & ideò posse exigi, leg. ius alimento-
rum, §. sed si non constat, in vers. & comminari, ff. vbi pup.
educari deb. & leg. 1. §. quid ergo si non responderit, & §.
cogenda, ff. de vent. inspic. per quæ iura Bald. post Aret.
& Nicol. de Neapol. in dict. § sed si non constet, dicit,
6 † quod iudex potest imponere, exigere impositam
pœnam mendacij, sequitur Cagnol. in repet. leg. vnica,
num 91 ff si quis ius dicent. non obtemp. Marant. de ordin.
iudic. in 6. part. §. 4. actus num. 18. & hæc coadiuuari pos-
sunt ex ijs, quæ scribit Bart. in leg. Marcellus, §. 1. num.
1. ff. rer. amot. in leg. inter omnes, §. recte in fin. ff. de fur. leg.
genere, num. 2 ff. de his, qui notant. infam. & in dict. §. quod
observari in fin. quem refert, & sequitur Angel. in tract.
de malef. in verb. comparuerunt dicti inquisiti, & nega-
7 runt num. 1. † vbi in criminalibus reus debet iurare di-
cere veritatem iudici interroganti, ita etiam firmat
Aret post Ioan. Andr. Goff & Diuum Thomam sequi-
tur Æneas de Falconibus in addit. 2. ad Abb. in cap. fin.
de solut. quorum opinionem dicit communem Mars.
in dict. leg quaestionis habenda, num. 72. & obseruat ge-
neralis consuetudo, seu stylus totius Italiæ, vt etiam
attestatur Socin. in cap. qualiter, & quando, quaest. 75. &
85. de accusat. maximè in Patria nostra, vt rei compel-
lantur cum iuramento veritatis ad respondendum
aduersus crimina, quibus inscribuntur, & ita obserua-
ri dicit Curt. in leg. 1. in princip. C. de iur. propter calum.
8 † Pro qua consuetudine, seu stylo præsumendum est,
vt sit legitima, argum. leg. certi condictio, §. si nummos, ff. si
cert. petat. & cap. constituimus, vbi Abb. de religios. domib.
faciunt, quæ cumulat Mars. sing. 1. si ergo tenentur iu-
rare, quòd veritatem dicent, & ita iurant, sequitur ne-
cessariò, quod si mentiantur possint puniri, maximè
pœna a iudice imposita, alioquin ludibrio, frustraue
præstarentur huiusmodi iuramenta, & remedia, con-
tra leg. hac stipulatio, § fin. ff. vt leg. non cauea. Et hæc opi-
nio in casu nostro multo magis videtur procedere,
cum pœna, de qua agitur, à iudice fuerit imposita:
imò magis dici potest adiecta partium conuentione,
9 † quæ committitur etiam si non interfit, leg. stipulatio
ista, §. alteri, ff. de verb. obligat. & exigi potest Roman.
cons. 143. & cons. 510. col. 1 & 2.

Non obstant in contrarium allegata, & primò l. 1 ff.
de bon. eor. qui ante sent. sibi mort. consc. vbi vnicuique li-
citum est proprium sanguinem qualitercumque redi-
mere, quia glos. in verb. qualitercumque, & ibi Bart. in-
terpretantur, & restringunt illam dictionem, qualiter-
cumque, idest per pecuniam, cum id liceat lege per-
mittente, vt ibi per eos, secus autem per calumniam,
quia tunc esset contra suum iuramentum, quo casu
non licet, & similis glos. est in leg. 1. in princip. C. de iur.
propter calum. in verbo quicquam. Vel secundò potest
responderi, legem illam loqui in criminalibus, pro qui-
bus imponitur pœna sanguinis, & ad effectum, vt ha-
beatur pro confesso, ita loquitur l. 2. & ibi glos. in ver-
bo defensione, quam sequitur Bart. ff. de his, qui ante sent.
sibi morte consc. & Bart. in dict. leg. 1 in princ. num. 6. C. de
iuram. propter calum. & textus expressus in leg. fin. ff. de
præuaricat.

Et propterea non etiam nocet dictum Alex. in dict.
leg. 1. ff. de bon. eor. cum sine lege loquatur, quinimo
contra iura supra adducta; quod & si verum esset, lo-
cum non habet in casu nostro, in quo pœna, seu mul-
cta est imposita à iudice, & de qua partes conuene-
runt, vt supra diximus secundùm glos. in leg. si cum mi-
litaribus, in verbo distraxerint, C. de restitut. milit. Cors.
in sing. 1 in verbo pœna.

Vel potest intelligi, quod non puniatur da periuro,
10 scilicet ordinaria pœna periurij, † quæ variè impo-
nitur, vt in leg. de periurio, quæ est lex fin ff. de crim. Stel-
lion, & per Bald. Angel. & Salyc. in leg. 2. C. de reb. cred.
& glos. in cap. illud, de excess. prælat. Len. de pœn. in leg. si
vacantia, col. 4. C. de bon vac. lib. 10 Guid. Pap. cons. 89.
num. 2. & seq. & decis. 178 Socin. cons. 7. col. fin. vers. vn-
de periurus lib. 1. sed alia mitiori, & sic extraordinaria,
vt per glos. fin. in dict. leg. de periurio, & in leg. 2. C. de reb.
cred. Bauetius in tract. de iuram. notab 72.

Non obstat, quod positioni criminosæ quis non te-
neatur respondere ex illa ratione, quia nemo tenetur
se ipsum prodere, dict. cap. his auctoritatibus, vers. non ti-
11 bi dico, quia illud procedit, † quando responsio fieret
ad instantiam partis, secus autem si interrogatio fie-
ret à iudice ex officio, Bald. in leg. 2. col. fin. C. de exhib.
reis, glos. & Ang. in leg. ampliorem in princip. C. de appel.
quos refert, & sequitur Natt. in dict. §. & quia col. 7. ver-
sic. & fallit secundo. Aret. in dict. cap qualiter, & quando
§. debet calum. 4. & 5. de accusat. vbi etiam respondet ad
text. in dict. §. non tibi dico, dicens, illud non procedere
in casu nostro, in quo delinquens non se prodit, sed
proditur à iudice: pro qua responsione faciunt notata
per Bart. in d. l. Marcellus cum concord supra alleg.

Nec est impedimento glos. in dict. clem. pastoralis in
verbo violentiam, cum alijs supra in contrarium allega-
12 tis, quia illud procedit, † quando detentio fuisset iniu-
sta, & imminebat periculum mortis, ita responde
Abb. in cap. inter alia in fin. de immun. Eccles. post Bart.
in leg relegati in princip ff de pœn. Anton. Rauer. in tract.
de veri. iuram. not 60. Marsil. sing 177. incipit malitiis
hominum; secùs autem si iustè erat carceratus, & non
imminebat periculum mortis, vt ibi per eos, & Didac
loco supra citato num. 8.

Vel responderi potest, aliud esse iuramentum pro-
missorium de non redeundo ad carceres indebitos
non obseruare, aliud ad euitandam pœnam, præsertim
pecuniariam aduersus Deum, cui iuratur, mentiri, &
veritatem corrumpere; illud enim licitum est aliquo
casu, quoties iuramenti executio in dispendium salu-
tis

tis spiritualis, vel temporalis fieret, *cap. non est obliga-*
torum de regul. iur. in 6. hoc verò nunquam licitum est,
cum tendat ad veritatis corruptionem, ita doctè re-
spondet Didac *loco supra citato num. 7.*
13 Non obstat, † quod infamia præponderet timori
mortis, quia hoc non est passim verum; nisi in casibus,
in quibus infamia habet secum effectum iuris, *vt in d.*
leg. isti in fin ff. quod met. caus. iuncta leg. nec timorem in-
famiæ, & ibi glos. *eod. tit.*

Nec mouet, quod dicitur, non esse viam periuris
aperiendam, iuxta not. per Marsil. *in dict. leg. quæstionis*
14 *habendæ num. 73.* † quia nemo præsumitur velle peie-
rare, seu offendere in perniciem propriæ salutis, *l. fin.*
C. ad leg. Iul. repetund & leg. 2. C. de reb. cred. & iur. iur.
& can. sancimus 1. quæst. 7. & ibi glos. *nam in lege deca lo-*
gi præceptum legitur. Non periurabis, neque pollues
nomen Dei tui Leuit. *cap. 19.* & Matth *cap. 5.* & conue
nit, quod scriptum est de Susanna, quæ potius sine de-
licto voluit incidere in manus illorum testium falso-
rum, quàm peccare in conspectu Domini, *vt in lib. Da-*
niel, capit. 13. Luc. de Pœn. *in leg. nec ipsi col 1. C. de incol.*
lib. 10. peccat enim reus interrogatus à Iudice super
crimine, si mentiatur; quando interrogatio iusta est,
etiam si confitendo mortem incurreret.

Vel potest responderi communem opinionem esse
in contrarium, vt ipsemet Marsil. attestatur *loco supra*
15 *citat.* † Item debet intelligi procedere, si mendax non-
dum conuictus correxerit responsionem suam, quia
tunc euitat pœnas negationis, Angel. de Malef. *in ver-*
bo comparuerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum nu-
mer. 21. Rom, latè *consil, 59. colum. fin.* Aret. *in leg. 1. §. si*
quis simpliciter colum. 2. versic. sed primum membrum, ff.
de verb. obligat. Bald. *in tit. qua nam sit prima caus. benef.*
amit. §. pono colum. 4. versic. vel melius dic, Ias. *in leg. cum*
qui num. 9. ff. de iur. iur. & in §. ex maleficijs num. 27. In-
stit. de action, qui tamen non loquitur, vbi iuratum est
Hipolit. *in rubr. de fideiuss. num. 337.*

Et secundùm hanc opinionem iudicauit Senatus in
prædicta causa, mitigata pœna, seu mulcta, iuxta do
ctrinam Iacob. de Sanct. Georg. *in versic. dictique vas.*
salli promiserunt recognoscere colum. 4. versic. vnum ta-
men aduerto.

Osasc. Decis. 87.

SVMMARIVM.

1 *Rusticitati, & simplicitati regulariter consulendum est.*
2 *Minoribus, & mulieribus aduersus dolum præsumptum de præterito succurritur, secus aduersus dolum præsum. ptum de futuro: vnde non succurritur illis, ad producendum testes post didicita, & testificata, & num. 4.*
3 *Mulier, Ecclesia, & minor possunt per viam restitutionis in integrum ponere idem, & contraria articulis alterius partis.*
4 *Mulieribus, & rusticis non succurritur, nisi in casibus à iure expressis, & non reperitur, quod eis succurratur in ijs, quæ concernunt formam actus, & sunt introducta ad rigorem iuris conseruandum.*
5 *Matri minoris succurritur, si non petierit dari filio pupillo tutorem intra tempus à iure limitatum, secus si fuerit maior.*
6 *Positionum pronunciatio attenta decretorum dominicalium dispositione, concernit formam actus, & respicit iuris rigorem, nec in ea mulieri, & rustico succurritur.*
7 *Procuratoris contumacia in non respondendo positionibus, nocet domino.*
8 *Dictio, semper, pro plerumque exponitur.*
9 *Minor non restituitur, aduersus eius confessionem tanquam læsus, nisi doceat saltem semiplene, veritatem esse in contrarium.*

DECISIO XXI.

QVæsitum fuit, an rusticus, vel mulier restitui de-
beat aduersus pronunciationem positionum in
eorum, seu procuratoris domini litis contumaciam
factam: necnon aduersus ommissam probationem, &
an possint producere testes post didicita testificata.
Et videbatur dici posse, eos debere restitui propter
1 imbecilitatem sensus, & intellectus: † cum simplici-
tati, & rusticitati regulariter soleat consuli, *leg. fin. in*
princip. C. de testam & cap super litteris, vbi glos. *in ver-*
bo simplicitati, & Abb. *num. 6. in fin. de rescript.* glos. *in l. 1.*
in verbo armata, C. de iur. & fact ignorant. concordat
2 glos. *in leg. vbi in vers. nisi, ff. de edend.* † sentiens minori,
& mulieri succurri debere aduersus dolum præsum-
ptum, qua glos. Gal. & Rom mori dicunt, mulierem,
& minorem posse viam restitutionis in integrum in-
ducere testes post didicita testificata, quos ipsis ta-
men non citatis, sequitur Afflict. *decis. 216. num. 2.* vbi
post Innoc. Specul. Bart. Bald. Butr. Abb & Salyc. per
3 eum allegat, expressè dicit, † quod minor. Ecclesia, &
mulier possunt ponere idem, & contraria articulis al.
terius partis. sequitur pluribus alijs relatis Iacob Phi-
lip Port. *lib. 1. commun. opin. conclus. 39. limit. 12.* vbi post
Doctores per eum relatos extendit illud etiam ad
Rempublicam, & Ecclesiam faciunt adducta per Ale-
xand. *in dict. leg 2. colum. 1. ff. si quis in ius voc. non ier.*
& hæc opinio videtur adiuuari, quia minori, rustico,
& mulieri succurritur aduersus dolum præsumptum
de præterito, Bart. *in leg auxilium num 2. ff. de min* An-
gel. *in dict. leg. vbi exigitur in fin.* & ibi Paul. de Castr.
Alex. *colum. 1.* Ias. *num 6.* Paul. de Castr. *in leg. 1. § editio-*
nes circa finem, ff de edend.

Non obstat, quod dicitur, mulierem, & rusticum
non restitui ad producendum testes post didicita testi-
ficata secundùm Bart. *in leg. 1. §. nunciatio num. 25 ff. de*
nou. oper. nunciat. Angel. *in dict. leg. vbi exigitur*, quia
loquitur in dolo præsumpto de futuro, aduersus quem
non succurritur mulieri, & rustico, gratia euitandi
delicti, vt concludunt Paul. de Castr. Alexand. Ias. *in*
locis per eum allegatis.

In contrarium facit regula *leg fin* & ibi Bart. & com-
4 muniter Doct. *C. de iur. & fact. ignor.* † quod mulieri,
& rustico non succurritur nisi in casibus à iure expres-
sis, idem probat text. *in leg. regula in princip.* ibi quod,
& fœminis in quibusdam datur. *ff. eod. tit.* quam ad hoc
etiam notat Bart. *in leg. 1. §. nunciatio num. 25. versic. sed*
quod in muliere, & rustico, ff. de nou. oper. nunciat. addens,
quod in ijs, quæ concernunt formam actus, & sunt in-
troducta ad rigorem iuris conseruandum, vt est res
iudicata, & similia, non reperitur, quod mulieribus,
& rusticis succurratur, Alexand. *consil. 75. num. 10 lib. 5.*
& consil. 7. nu. 21. lib. 7. & latius *in consil. 165.* dubitatur
an mulier *nu. 6. lib. 6.* Felyn. *in cap. fraternitatis colum. 5.*
versic. item secundò de test. Aliud exemplum potest op-
5 poni in matre, † quæ si sit minor restituitur, si non pe-
tierit dari filio pupillo tutorem intra tempus à iure li-
mitatum, secus si fuerit maior, Specul. *de rest. in integ. §.*
1 num. 15 & 16. & ibi in add. idem sentit Bart. *in leg. 1.*
num 9. C. de iur & fact. ignor. plures concordantes po-
nit Alexand. *in dict. § nunciatio colum. penult vers. tangit*
etiam, Bart quibus addo Ias. *in leg. 3. num. 128. & 129.*
C. de iur. emphyt. post communiter Doct. *in leg. iuris*
ignorantiam C. qui admot. Ias *in leg. certis annis num. 14*
vers. 3. ex inde, C. de pact. cum infinitis concordantibus
a Tiraq. congestis *de retract. conuent. §. 4 glos. 7. num. 13*
6 *& seqq.* † Sed huiusmodi pronunciatio, attenta decre-
torum dominicalium dispositione, concernit formam
actus, & respicit iuris rigorem, nec specialiter repe-
ritur à iure succursum mulieri, & rustico, ergo non
sunt restituendi, ad idem facit, quia mulier, prætextu
ignorantiæ non excusatur, si inuentarium non confe-
cerit,

cetit Bald. *in leg. fin. in princip. vers. 3. quaro quid in muliere, & rustico,* & ibi etiam Ias. *colum. 2. vers. quid autem sit, C. de iur. delib.* Alexand. *in dict. cons. 165. num. 6. vers. ad idem, & expressus lib. 6.* cum adductis per Tiraq. *loco proximè citato num. 16.*

Non obstant in contrarium adducta, & primò text. *in dict. leg. fin. C. de testam.* quia ille text. iuncta glos. *in l. ambiguitates eodem tit. in verb. ex mente*, probat hanc opinionem, prout eum inducit, Bald. *in dict. leg. iuris ignorantia, C. qui admit.* dicit enim, quod si statuto cauetur, quod non valeat concordia, nisi producatur intra octauum diem, & quidam rusticus per errorem Aduocati non produxit in termino, quæritur an excusetur per talem iuris ignorantiam, & concludit, quod non, quia omissio formæ vitiat actum, etiam si omittatur à rustico, vel muliere etiam per errorem: allegat *dict. leg. final.* iuncta glos. *in dict. leg. ambiguitates in verbo ex mente. C. de testam.* & Bald. refert, & sequitur
6 Alexand *in dict. consil. 165. num. 6. lib. 6.* † nam si contumacia procuratoris in non respondendo positionibus nocet domino, *cap. si post præstitum de confess. in 6.* Ias. *in leg. vnica, §. si procurator, num. 4. ff. si quis ius dicent. non obtemp.* ergo contumacia procuratoris nocet ipsi mu-
8 lieri, † quia dictio, semper, *in dict. leg. fin.* posita exponitur, idest, plerumque, ita dicit ibi Alberic. *in 1. colum* quem refert, & sequitur Ias. *in dict. leg. fin. num. 2. C. de iur. & fact. ignorant.*

Non obstat glos. & Abb. *in dict. cap. super litteris,* quia ad hoc respondet, vt per Rip. *in tract. de remed. præseruat. contra pestem, § anido nu. 244. & seqq.* non obstat
9 glos *in dict. leg. 1. C. de iur. & fact. ignor.* † quia communiter reprobatur, nisi defendendo dicamus, eam loqui, quando rusticus non potuisset consulere peritiores, tunc enim ex iusta causa succurritur: quod etiam voluerunt Bart. *in dict. leg. 1. num 9. & 10.* Salyc. Franc. de Rampogn. & Alex. Rip. *loco supra allegato num. 247. & seq.* Felyn. *in dict. cap fraternitatis colum. 5.* idem Alexand. *in dict. leg. iuris ignorantia colum. 2. C. qui admit.* vbi dicit, illud habere maximam æquitatem, ideò sibi placere: sed & hoc pro omnino constanti non habeo ex his, quæ scribit Tiraq. *de retract. conuent. dict. §. 4. glos. 7. num. 18. vers. at qui ego, hanc sententiam,* nam & mulier, & rusticus tenentur consulere peritiores; si possunt, imò, si non sunt in loco vbi habitant, tenentur ire ad Ciuitatem, & ad loca vicina, vbi sunt, & sicut sciunt ire mulieres ad Ciuitates pro indulgentijs, & rustici ad nemora pro lignis, ita etiam debent vtrique ad Ciuitatem accedere pro consilijs, vt dicit Bald. & Salyc. *in d. l. iuris ignorantia, C. qui admit,* Tiraq *loco prox. cit. num. 20.* post Anton. de Butr. & Rom. quos allegat.

Non obstat, quod dicunt Gul. de Cu. & Rayn. *in dict. leg. vbi exigitur, ff. de eden.* post glos. ibi, & Afflict. *in dict. decis. 216.* quia eorum dictum communiter reprobatur, dum loquuntur de muliere, Angel. *in leg. 1.* vbi Bart. communiter approbatus *in dict. §. nunciatio,* & miror, Afflict. sic locutum fuisse contra communem conclusionem, allegando Bart *in dict. §. nunciatio,* qui contrarium dicit quo ad mulierem: & alij Doctores per eum allegati non loquuntur in muliere, sed in Ecclesia, &
10 minore. † Imò minor non restituitur aduersus eius confessionem tanquam læsus: nisi edoceat saltem semiplenè veritatem esse in contrarium, Bald. *in leg. vnica colum. 14. vers. circa quod considera, C. de confes.* & ibi etiam Salyc. *vers. item iuxta hec quæro,* Anton. de Butr. *in cap. fin. extra eodem tit. de confess.* sequitur Alexan. *cons. 55. in fin. volum. 5.* post Cyn. & Speculat. per eum allegar. Abbas *in cap. auditis in fin. de restitut. in integr.* Vnam tamen limitationem ponit Butr. *consil. 72.* ad id quod dicitur, non succurri mulieri, vel rustico, in ijs, quæ sunt inducta ad rigorem iuris conseruandum, videlicet non habere locum, vbi subsit iusta causa, vel probabilis ignorantia, quæ non cadit in casu nostro; & propterea censuit Senatus in causa Catherinæ de Brandis, & Petri de Albertis Nicensium, prædictam mulierem non esse restituendam aduersus pronunciationem positionem in eius contumaciam factam.

Osasc. Decis. 113.

SVMMARIVM.

1 *Procuratorem constituere ad iurandum, & ad respondendum positionibus Dominus potest, dato quod pars velit, dominum respondere, & num. 2. limitatur, & declaratur, num. 13.*

3 *Personaliter vbi alicui aliquid exequendum committitur, non potest partibus dissentientibus illud alteri delegari, & num. 5.*

4 *Verba significantia personalitatem importans, vt actus per alium explicari non possit.*

5 *Statuto, seu decreto, quo promissum est, debere respondere positionibus personaliter, non admittitur procurator cum mandato speciali.*

6 *Vassallus quando iurare fidelitatem per procuratorem possit.*

7 *Aduerbia plerumque tenent locum formæ, & qualitatem facti denotant.*

8 *Actus factus, non seruata forma, est nullus.*

9 *Gerundia posita in casu ablatiuo de sui natura determinant, & qualificant actum verbi cui adijciuntur.*

10 *Correlatiuorum eadem est dispositio, & vnum aliud declarat.*

11 *Positiones præstandi modus ei, qui est absens à loco iudicij stante forma decreti, quod personaliter præsentari debeant.*

12 *Iuramentum quando in absentia committitur, hoc oportet fieri sub fide gestorum.*

DECISIO XXII.

STante Decreto sub titul. *delle poste, è sia positioni,* quæritur, an responsiones positionum possint fieri, & produci per Procuratorem respondentem cum
1 iuramento calumniæ virtute mandati specialis. † Et videtur dicendum posse, ex doctrina Bart. communiter approbata *in leg. qui bona, ff. si alieno num. 15. ff. de damn. infect.* qua disponitur, quod si aliqua partium, non vult stare dicto procuratoris alterius partis, sed dominum respondere, potest dominus constituere procuratorem ad iurandum, & dicitur satisfactum petitioni quia tunc Dominus videtur iurare per procuratorem tanquam per organum, *cap. præsentium de testibus in 6.* cui famulatur *cap fin.* vbi glos. *de iuram. calum. lib. 6* & ibi Philip. Franc. *in princip.* Alexand. *in dict. §. si altero colum. penult. & in leg. fin. colum. penult. C. de procur.* facit regula, *qui per alium, de regul. iur. in 6. & in leg. Diuus, §. 1. ff. ad leg. Cornel. de fals.*

2 Præmissis tamen non obstantibus, † attenta forma Decreti, siue Constitutionis prædictæ, qua nominatim cauetur, partes producentes positiones, personaliter debere iurare, dicitur non esse satisfactum decreto, si positiones præsententur iudici a procuratore iurante, positiones esse veras virtute mandati specialis, text. est expressus *in cap fin. §. 1. de offic. deleg.* vbi glosa
3 *in verbo personaliter* expressè dicit, † quod si negotium aliquod alicui committatur, vt illud personaliter exequatur, potest dummodo partes consentiant, illud alteri delegari, ergo partibus non consentientibus non poterit delegari, & ibi Abbas *in 1. notab.* post glos. *in clem. 1. de vit. & honest. cleric.* dicit, quod quando requiritur aliquid personaliter fieri, non est satisfactum iuri, si per alium fiat, quia huiusmodi aduerbium personaliter in aliqua constitutione positum, interpretatur, vt mandans non habeatur pro faciente. & sequitur ibi Anton. Franc. *in addit.* & Felyn. *in 1. notab* latis-

latissimè Barbatia *colum.1. & pluribus seqq.* vbi notat, quod verbum, personaliter, importat actum faciendum in propria persona, & non per alium: idem sentit Bart. *in leg. iubemus num.3. C. de arrogat. in elect. amn. lib.12.* expressè dicens, id quod statutum mandat fieri proprijs manibus, vel personaliter, non posse fieri per substitutum, quod etiam firmat Ias. *in leg.2. §. quod si patris num.3.* quam sequitur Rip. *num 7. ff. solut. ma-*
4 *trim.* concludunt, † verba significantia personalitatem importare, vt actus non possit explicari per alium, idem tenet Gemin. *in capit. vt circa, §. super huiusmodi circa finem, vers. sed quaritur de elect. lib.6.* post Io. Andr. faciens differentiam, si quis debeat præstare iuramentum simpliciter, vel in propria persona, vt in primo casu possit per alium cum mandato speciali, secundo verò casu non, quos refert, & sequitur Philip. Franc. *in dict. cap. vt circa. §. alioquin colum final. versic. in ad.*
5 *uerte,* † nuncupatim notans, quod vbi verba legis, aut statuti sunt scripta in personam, vt puta, si dictum sit proprijs manibus, vel personaliter, nunquam verificantur, si fiant per alium etiam cum mandato speciali, afferens ita per omnes Doctores teneri, quod in terminis nostris constanter sequitur Imol. *in dict. §. si alium colum final. versic. & ideò statutum,* sentiens, quod vbi statuto prouisum est, debere responderi positionibus personaliter, non admittitur procurator cum mandato speciali, quod etiam firmat Gratian. *respon sion. 28. num.10. & seq. lib.1.* Huc spectant quæ latè cumulantur per Brun. *in tractat. de forma, & solemn. in tit. ex quibus constat forma, & solemnitas colum.31.* secundùm magnam impressionem, quam vidi post hæc scripta, & Nattam. *in repet. auth. quod sine num 8. & seq. C. de test.* vbi respondet *ad leg. Diuus, ff. ad leg. Cornel de fals.* His accedunt scripta Bald. *in tit. quo tempore miles num.15. vers.1. casu,* quem refert, & sequitur Iacob. à Sanct. Georg. *in vers. quæ quidem vassalli præstit. iura.*
6 † quod licèt vassallus possit iurare fidelitatem per procoratorem cum mandato speciali, tamen limitatur non procedere, vbi actus personaliter fieri deberet, vel reliqueretur, & quæ de statuto scribit idem Bald. *in titul. de pace iuram firmand § si quis vero num.4 & num.49.* quod comprobatur ex scriptis per Albert. *in dictionario suo in verbo personaliter,* vbi dicit aduerbium personaliter, denotare exhibitionem personæ principalis, *cap. cum dilectus de rescript.* facit quod scribit Barbos. *in dict. §. hi autem calum fin.* † quod aduer-
7 bia plerumque retinent locum formæ, quam sonant, magis quàm nomina iuxta notata *in leg. Pomponius, ff. de negot. gest.* vbi Bart. *num.19.* dicit verba denotare factum, aduerbia verò qualitatem facti, & quod dicta verba iurando personaliter, denotent formam, vltra supradicta, id expressè notatur in dicto Decreto in verbo: *Ma presentandosi esse positioni, senza fare il giuramento nella forma detta di sopra, non si ametteranno dal Giudice, ne lo auuersario sarà tenuto à risponderegli.* Ex quibus, &c. euidenter apparet, non solum esse datum pro forma, quod præsentans positiones teneatur iurare personaliter, quod tenet illas esse veras. Sed etiam ex eo, quod Decretum disponit huiusmodi positiones non debere admitti, nec aduersarium tenere
8 illis respondere, nisi forma illa seruata, hinc fit, † quod actus factus non seruata forma decreti est nullus, *leg. fulcinus, §.1. ff. quibus ex caus. in poss. eatur,* Dec. *cons.532 num.3.* vbi dicit, istam esse communem regulam. Et si dicatur, ponentem iurare personaliter in manibus Notarij, & sic videri satisfactum Decreto, respondetur ex illo iuramento extraiodiciali non esse obseruatam formam decreti requirentis iuramentum personaliter præstari tempore præsentationis positionum; vti in illis verbis *Se alcuna delle parti presenterà positioni, giurando personalmente.* Nam illud gerundium, *giurando,* cum aduerbio personaliter, est aditum verbo subiunctiuo, præsentauerit; vnde concludit Corn. *con-*
9 *sil.150. lit.b, vol.3. & cons.224. lit. t. vol.4.* † gerundia posita in casu ablatiuo sui natura determinare, & qualificare actum verbi cui adijciantur, *leg. vim facit, ff. quod vi, aut clam,* hinc sequitur qualitatem iunctam verbo regulari secundum tempus verbi vulg. *leg. in delictis. §. si extraneus, ff. de noxal. actio. cum simil.* & quod debeant intelligi de iuramento personaliter præstando tempore præsentationis in loco tribunalis, vbi causa agitur liquidò dignoscitur ex illa clausula, *che l'altra parte, s'ella si troua in quel tempo presente nel luogo del giudicio,* & clarius in illa clausula. *Ma presentandosi esse positioni, senza fare il giuramento nella forma detta di sopra.*

Et simpliciter videri satisfactum decreto, si procurator ponentis præsentat positiones, & iurat personaliter, cum ipse procurator sit dominus litis, *leg. nulla, C. de procurat.* respondetur verba decreti, dum loquitur de partibus iurantibus personaliter, loqui de principalibus, & id demonstratur primò ex istis verbis, *chiedendo, che la sua parte contraria risponda personalmente sotto simil giuramento,* quæ verba nullo modo possunt intelligi de procuratore partis, contra quam fuerunt productæ positiones, sed de ipsa principali parte, vt in illis verbis, *s'ella si troua in quel tempo presente nel luogo del giudicio,* quæ etiam verba nullo modo possunt adaptari ad procuratorem, alioquin si de procuratoribus intelligi possent, sequeretur, procuratores partium posse præsentare positiones, & illis respondere sine mandato speciali contra mentem, & verba ipsius Decreti. Quod autem illa verba debeant intelligi de principalibus, & non de procuratoribus apertè probant in vers. *Non si darà la copia alla parte,* ibi omninò prohibet interuentum Aduocati, & procuratoris, nisi in casu simplicitatis, & imprudentiæ principalis. Item in vers. *Se nel detto giorno statuito, &c. la parte, che hà da rispondere si trouerà absente, potrà il suo procuratore richiedere il Giudice, &c.* ex quibus verbis clarè videmus, Decretum, dum loquitur de parte, noluisse intelligere de procuratotibus, sed de ipsis principalibus, cum vna pars decreti recipiat interpretationem ab alia, *argum. leg. qui filiabus, ff. de leg. 1. leg. virum, ff. de petit. hared* Angel. *cons.281. num 5.* Dec. *cons.41. in fin.* latè Euerard. *in suis locis legalibus cap.76* facit regula, quod verba debent recipi in potentiori significatu, *leg.1. iunct. glos. in verb. domini. ff. si ager vectig. vel emph. pet. cap. fin. de sentent. excommunicat.* Item ex regula, quod in statutis, & decretis verba debent propriè, & strictè intelligi, *leg.3. §. hæc verba, vbi Bart. ff. de neg. gest. cum simil.* Alex. *cons 83. num.6. vol.2.*

Nec obstat, quod prædictæ clausulæ loquantur de parte, quæ tenetur respondere positionibus, non de parte ponente, quia obiectum tollitur ex regula,
10 † quod correlatiuorum eadem sit despositio, & vnum aliud declaret, *l.1. C. de cupres. lib.12.* Ias. *in l fin. num.29. C. de interdict. vidnit. toll.* & sic dispositum in ponente, censetur dispositum in eo, contra quem ponitur, & è contra, nam in iudicijs æqualitas est seruanda, glos. ordin. *in l. fin. C. de fruct. & lit. expens.*

Et prædicta corroborantur ex illo aduerbio personaliter, quod vt supra diximus denotat præsentiam personæ principalis, Alber. *in suo dictionario in dictione personaliter,* per text. *in cap. cum dilecti de rescript.*

Et si quæratur quomodo ergo prouidebitur ei, qui vult præsentare positiones, & est absens à loco iudi-
11 cii, † respondetur, quod potest vti forma à Decreto Ducali tradita eis, qui positionibus tenentur respondere, scilicet, vt eius procurator proponat iudici, suum principalem velle præsentare positiones, quas propter eius absentiam non potest personaliter iurare esse veras, ideò petit terminum ad præsentandum principalem, vel committi alicui commissario, aut ordinario loci, vbi reperitur ponere volens, vt coram eo positiones cum iuramento personaliter præstito præsentet,

sentet, & Iudex tunc vel terminum statuet ad compa-
rendum personaliter, vel committet alicui Commis-
sario, vel Ordinario, vt coram eo iuretur, & hoc modo
dicetur seruata forma statuti, cui famulatur doctrina
Bart. *in leg generaliter, §. his præsentibus, nu. 2. C. de iur.*
12 *iuran.* vbi expresse dicit, † quod quando committitur
iuramentum in absentia, hoc oportet fieri sub fide ge-
storum, hoc est, quod Iudex coram quo causa agitur,
scribat Iudici illius loci, vbi pars degit, vt recipiat iu-
ramentum, & remittantur acta ad Iudicem principa-
lis causæ, & pro Bart. facit tex. *in c. constitutus de fideiuss.*
13 Non obstant in contrarium allegata, † quia loquun-
tur in terminis iuris communis, cessante statuto, & vbi
simpliciter requireretur iuramentum, & distinguit
Geminianus *in dict. cap. vt circa, §. super huiusmodi de
elect. lib. 6*, nam de iure communi casus verus, & casus
fictus æquiparantur, *leg. qui iussu, ff. de reg. iur. cap. qui per
alium eod. tit. in 6.* secus vero in statutis, in quibus non
habet locum fictio, Bart. & Alex. *in dict. §. hac verba, &
cons. 82. num. 7. & seq. volum. 2.* Item non loquuntur, vbi
dictum esset personaliter, quia eo casu etiam de iu-
re communi non potest iurari per procuratorem ha-
bentem speciale mandatum, iuribus, & auctoritatibus
supra allegatis,

Ex quibus omnibus, attenta forma præsertim de-
creti Ducalis, alteram partem non esse cogendam ad
respondendum positionibus alterius partis, nisi per-
sonaliter a ponente fuerint cum iuramento asseuera-
tæ. Quod vero pertinet ad assertas responsiones datas
positionibus agentium, cum positiones concernant
factum partis conuentæ, & non responderit secundum
formam decreti nouissimi in versic. *Se nel dette giorne*,
sequitur positiones ipsius haberi debere pro confessis,
iuxta ipsius decreti dispositionem, & ita Senatus cen-
suit in causa ab Illustrissimo Præside Astensi mota con-
tra Illustrem Dominum Ludouicum Solarium con
dominum Macelli, die 9. Nouembris 1562.

Osasc. Decis. 178.

SVMMARIVM.

1 *Positioni multiplici quis respondere non cogitur.*
2 *Protestationis clausula, reuocando responsiones, &c. sal-
uat omne ius, & facit responsionem non dandam haberi
pro non data.*
3 *Cathegorica propositio, & hypothetica quæ dicatur.*
4 *Decretum disponens responsiones cathegoricas fieri de-
bere, intelligitur, quando interrogationes, siue positiones
sunt simplices, & cathegoricæ, secus si sint duplices, &
qualificata.*
5 *Relatum dicitur esse in referente cum omnibus suis qua-
litatibus.*
6 *Ex negatiua dispositione nulla sequitur affirmatiua,
nec sumitur argumentum a contrario sensu contra ne-
gatiuè respondentem, quod ampliatur infra num. 9.*
7 *Argumentum a contrario sensu nunquam sumitur,
quando ita sumendo inducta ad vnum finem opera-
rentur contrarium, & num. 11.*
8 *Negans sententiam rectè latam, non propterea fatetur
latam, & negans qualitatem facti, non fatetur factum.*
9 *Excipiens, vel replicans non fatetur intentionem aduer-
sary, etiam si cum qualitate fuerit opposita exceptio, vel
replicatio.*
10 Cap. super de renunciat *quomodo intelligatur.*
11 *Negatiua responsio aliter sumitur si præcedat qualita-
tem, aliter vero si præcedat verbum.*

DECISIO XXXIII.

Opponitur nonnumquam exceptio ratificationis
venditionis bonorum feudalium, qua stante ex-
cipiunt conuenti, & possessores rei feudalis aduersus
agentes. dicti feudi non competere illis vindicatio-
nem, seu recuperationem, cum ei, qui consentit aliena-
tioni feudi vlterior ad illud non detur regressus, *vulg.
§ præterea*, vbi glos. & communiter Doct. *in tit. quibus
mod. feud. amit. §. Titius filius si de feud. fuer. controu. inter
dom. & agnat.*, cum similibus cumulatis ad regulam *leg.
quæritur, §. si venditor ff. de ædil. edict.* Tiraq. *de retract. §.
1. glos. 9. nu. 119 & seqq.* & hanc ratificationem asserunt
probari pluribus modis. Primò ex confessione facta
resultante ex Decretorum Dominicalium dispositio-
ne ob responsiones cathegoricè non factas positioni-
bus partis aduersæ. Item ex confessione affirmatiua,
implicita, oriente ex responsione negatiua, iuxta nota-
ta *in cap. super de renunciat. cum similibus.*

Tertio ex confessione vera, in quibus omnibus ani-
maduertendum est, quia quo ad confessionem fictam
resultantem ex dispositione Decreti nouissimi positi
sub titul. *delle poste*, cautus erit is, cuius confessio ficta
allegatur, an positiones legitime asseueratæ fuerint,
1 vt late scriptum legitur *in decis. 113.* † Item an positio-
nes sint multiplices, cum positioni multiplici quis re-
spondere non cogatur, secundum glos. communiter
receptam *in cap. 2. in verbo absque rationabili, vers. item
si, sit multiplex, de confess. in 6.* Curt. *in suo tract. de posit.
breuil. 10. & 18.* post Bald. & alios per eum nominatos.
Ac protestari de reuocando quamcumque responsio-
2 nem, si danda non esset, † quæ protestatio saluat omne
ius, & facit responsionem non dandam, haberi pro non
data, Curt. *de posit. in breuil. 9 circa fin.* Ant. Franc. latè
in add. ad Abb. *in cap. examinata, de iud.* his famulatur
text. *in l. martius, ff. de quæst.* vbi confessio eius, qui respõ-
dere non tenebatur, ei non præiudicat, nec probatio-
nẽ facit regula *l. si debitor, §. 1. vbi Bart. ff. quib. mod. hy-
poth. solu. cum simil.* Animaduertet etiam an positiones
sint cathegoricæ, vel hypotheticæ, ad quarum cogni-
3 tionem præmitto, † illam dici cathegoricam positio-
nem, siue responsionem, in qua subiectum, siue prædi-
catum habet principales partes sui. Hypotheticam ve-
rò, quæ habet duas cathegoricas principales partes
sui. Et fit Hypothetica per dictiones, si, vel, aut, & simi-
les, ita declarat nominatim Bart. *in leg. si is qui ducenta,
§. verum, ff. de reb. dub. in princip. post glos. fin. in leg. quasi-
tum, ff. de acquir. rer. domin.* per illa iura, sicque loquitur
Decretum, si accurate ponderetur in vers. incipiente,
le risposte, & dum dicit, esse in arbitrio partis respon-
dentis facere responsionem cathegoricam, idest sim-
plicem, vel absolutam sine aliqua qualitate, aut copu-
latiuam, addendo aliquam qualitatem, seu exceptio-
nem: & his duobus modis dicitur responderi cathego-
ricè, quia vtroque modo responsio habet partes prin-
cipales sui, quo fit, vt siue responsio fiat simpliciter, si-
ne qualitate, vt puta, si positio loquatur, pono,
quod sponte ratificasti, & respondeatur, non credo
ratificasse sponte, vtroque modo est cathegorica, quia
habet partes sui principales. Hypotheticam respon-
sionem intelligit Decretum, quando responsio inci-
pit per dictionem, si, & similes, vt expresse agitur ver-
sic. *Ma volendo alcuno far la risposta in forma hipoteti-
ca, respondendo in questo modo, se me gli ha prestati, se gli
hò restituiti*; nam hæc responsio est hypothetica, tum
quia incipit per dictionẽ, si, cum etiam contineat duas
cathegoricas principales partes sui: prima in illis ver-
bis, *se mi gli hà prestati*, secunda *se gli hò restituiti*, ita di-
cit Bart. *in dict. §. verum.* Item animaduertendum est,
dum Decretum iubet responsiones fieri cathegoricè,
4 seu simpliciter debere intelligi, † si positio sit cathego-
rica, & simplex, vt ex exemplo in decreto descripto
apparet, & ita etiam ex iuris communis dispositione
cauetur, quod statutum disponens debere simpliciter
responderi positionibus, interpretari debet, si positio
fuerit simplex, secus duplex, seu qualificata, quia eo-
dem modo potest responderi, quo formata fuit posi-
tio, Alex. *in leg. 1. §. si quis simpliciter, col. 2. vers. secundo*

limita, ff. de verb. oblig. vbi Alciat. *num. 9. & seqq.* Socin.
in leg. 1. col. 5. vers 2. limita, post Bald. *ff de vulg. & pup.*
Sayt. *col* 1. Rip. *num.* 26 Boss. *in tit. de falsis nu.* 158. at si
positionea non fuerinc simplices, sed cum qualitate, seu
relatiuæ ad instrumentum, in quo aliqua qualitas con-
tineatur, exempli gratia, si ponatur, aliquem liberè, vo
luntariè, vel spontaneè, aut prout in tali instrumento
5 ratificasse, quo casu † relatum in referente cum omni-
bus suis qualitatibus inesse dicitur, *vulg. leg. asse tote, ff.
de hered. instit.* latè Dec. *cons.* 47. tunc responsiones non
simplices, sed qualificatæ, seu relatiuæ, vt si dicatur, non
credo spontè, & legitimè ratificasse, aut, prout in tali
instrumento relato, congruæ, & legitimæ dicentur,
congrua enim illa dicitur responsio, quæ positionibus,
& interrogatorijs correspondet, ex communi Docto-
rum sententia *in dict. §. si quis simpliciter, & in dict. leg. 1
ff. de vulg. & pup substit.* quo fit, vt congrua, & cathego-
rica dicatur responsio, si positioni continēti aliquem
6 spontè ratificasse, † respondeatur, non credo spontè
ratificasse. Hinc quæritur, an ex huiusmodi responsio-
ne resultet implicita affirmatiua, scilicet ratificasse,
non tamen spontè, iuxta notata *in cap. super, de renun-
ciat.* & per glos. *in leg. nec Codicilles, C. de Codicill. cum
similibus.* Contrarium tamen verius visum fuit, videli-
cet, talem responsionem negatiuam non continere in
odium respondentium aliquam affirmatiuam, cum re-
gulare sit, ex dispositione negatiua nihil sequi, nullam-
que induci affirmatiuam, *leg. ex facto, ff. de hered. instit,*
ex quo text. Bald. *in leg. 2. C. de cond. insert. & in tit. de pa
ce const. §. vassalli, qui tempore, circa fin.* notat, ex dispoſi-
tione negatiua nō induci affirmatiuam, & Bald, refert,
& sequitur Alex, *cons. 150. num. 26. vol. 5* post Anch *in c.
canonum statuta, de constitut.* concludens ex dispositio-
7 ne negatiua nunquam resultare affirmatiuam, † nec ar-
gumentum à contrario sensu contra respondentem su-
mi, teste Curt. Sen. *cons. 16 col. 7. vers. & fortius,* & nomi-
natim notat Purput. *in leg 1. num. 68 a. ff. de offic. eius cui
mand. est iurisd.* quod argumentum à contrario sensu
nunquam sumitur, quando ita sumēdo inducta ad vnū
finem operarentur contrarium, & citat Bald. Alex. Dec.
& Aquens & ita tenere Dec. *in c. 2. col. 2. circa fin.* Paris
cons. 14 t. nu. 14 vol. 4. post Oldrad. *cons* 228. expressè di-
cent, inducta ad negandum non posse interpretari af
firmatiuè, facit text. *in c. quod dicitur,* & ibi Abb. & DD.
de verb. signif. Io. Nig. *in repet. leg. 1. col. 19. vers. 3. limita-
tur, ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. dict.* & videtur decis.
Imol. *in leg. Gallus, §. forsitan, post glos. in verbo non recte,*
8 *ff. de lib. & posth.* Bald. ibi, † quod negans sententia rectè
latam, non propterea fatetur latam, quia negans qua-
litatem facti, non fatetur factū, & Imol. refert, & sequi-
tur Ias *in leg. 10. nu. 47. ff. de verb. oblig. & in l. Iulianus,
nu. 13 ff. de condit. indeb.* Alex. in Apostill. ad Bart. *in leg.
non vtique, ff de excep. & cons 49 nu. 10. vol. 7.* affirmans
omnes sequi prædictam decisionem, quā etiam sequi-
tur Zas. *cons. 1. nu. 70 lib. 2.* Natt. *cons. 18. n. 8 & 9.* & hoc
idem tenet glos. communiter recepta *in leg. 2. §. quod
obseruari, in verb. existimes, circa med. C. de iur. iur. pro-
pter calum.* vbi expressè dicit, quod si aliquis positioni
continenti aliquem esse mortuum, respondeat nō cre-
do, talem viuere, non sequitur, quod credat eum mor-
tuum. Idem dicit post illam glosam Spec. *in tit. de posit.
§. 6. num.* 14 concludens per huiusmodi responsionem
nihil poni, & dict. glos. & Specul. sequitur Gemin. *in c.
præsentium, nu 31. de testib. in 6.* Hinc refert. Ias. *in § item
si quis postulante, nu. 77. inst. de action.* quod vbicumque
confessio, vel responsio est negatiua siue in ciuilibus,
siue in criminalibus nunquam ex tali confessione, siue
responsione sequi potest sententia, idem Ias. *in leg. licet
Imperator, num 37. ff de leg. 1.* Et supradicta clarè com-
probantur ex communi regula, & conclusione, quod
9 † qui opponit exceptionem, vel replicationem, quæ
etiam exceptio dicitur, *l. 2. § 1. ff. de except.* nihil de in
tentione aduersarij confitetur, *l. non vtique, ff. de exce-
ption. cap. exceptionem, de reg. iur. in 6,* tex. est in fortiori-
bus terminis *in cap. venerabilis, de except.* glos. commu-
niter recepta *in leg. si quidem, in verbo contestatione, C. de
except.* & est communis opinio Legistarum, & Canoni-
starū, vt concludit Soc. *in d. c. non vtique,* Abb. Imol. Fel.
Dec & Paris. *in d. c. cum venerabilis,* Ias. *in l. 10. n. 46. &
seq ff de verb. oblig.* concludentes id procedere non solū
si simpliciter fuerit negatum, sed etiam si cum qualita-
te, vt puta negando exceptionem oppositam esse legi-
timam, non propterea fatentur exceptionem, ita di-
cunt esse communem opinionem, Dec. *in d. c. venera-
bilis, col.* 10. Paris. *nu.* 48. & his adstipulantur, quæ scribit
Spec. *in tit. de posit. §. 10. nu. 14. in fin.* quod facta positio-
ne contra aliquem, asserendo illū esse debitorem, cau-
te faciet reus, si præmissa negatione respondeat, ego
non debeo purè, quia respondendo hoc modo non vi-
detur fateri actoris intentionem, *dict. leg. non vtique.*

Non obstat text. *in d. c. super hec, de renunc.* cum alijs
similibus in contrarium allegatis, quia multifariè tolli
potest. Primò, quia loquitur, & ita à Doctoribus inter-
10 pretatur † procedere in materia probatoria, ad effe-
ctum, vt is, qui negat, admittatur ad probandū suam
exceptionem, seu replicationem propositam ad ex-
clusionem intentionis aduersarij, cuius intentio iam
erat fundata, vt *in dict. cap. super versic. quam si fortè;*
ideò nimirum, si negatiua, quæ sui natura est improba-
bilis habeat inclusam affirmatiuam, ad hoc, vt negans
suam exceptionem, siue replicationem probare pos-
sit, non autem ad effectum, vt censeatur aliquid confi-
teri de intentione aduersarij: alioquin actus agentium
operarentur contra eorum intentionem, quod lex non
admittit, *leg. non omnis, ff. si cert. pet.* & inducta ad vnum
effectum operarentur contrarium, contra *leg. legata in-
utiliter, de adimend. leg. & legata inutiliter de leg. 1.* ex
quibus regulis in similibus terminis Ias. *in dict. leg. Iu-
lianus num. 13. vers. 2. benè facit, ff de condit. indeb* con-
cludit, responsionem, seu confessionem ab aliquo factā
ad vnum effectum, non debere operari contrarium ef-
fectum, dato quod verba illud innuere videantur. Et
sic in casu *dict. cap. super affirmatiua, implicita in negati-
ua,* non operatur contrarium effectum negatiuæ, sed
tendit ad eundem finem, propterea argumentum à
contrario sensu facilè in eo casu admittitur, secus est in
11 terminis nostris, † vbi contrarium effectum operare-
tur, quo fit, vt nullo modo sumi possit dictū argumen-
tum, ita notat Purput. *loco supra citato,* & nisi ita intelli-
gamus, offenderetur regula *dict. leg. non vtique, & dict.
c. cum venerabilis,* ac communes Doctorum supra re-
latæ conclusiones, quod negans sententiam rectè la-
tam, non censeatur fateri latam: similiter negans exce-
12 ptionem esse legitimam, non fateri exceptionem, † &
qui negat se debere purè non videtur fateri, sed debito-
rem sub conditione. Responderi secundò potest, ma-
ximam esse differentiam, an dicatur, credunt non ra-
tificasse spontè, vel legitimè, & sic an negatiua præce-
dat qualitatem, an verò verbum, vt primo casu; quan-
do negatiua præcedit qualitatem, vt si dicatur, credo
non spontè ratificasse, tunc habeat implicitam affir-
matiuam, tanquam fateatur, se ratificasse, licèt non
sponte. Secundo verò casu, quando præcedit verbum,
non, habet simplicem affirmatiuam, tanquam neget
actum verbi, scilicet, non ratificasse: & hanc responsio-
nem comprobamus ex doctrina Geminian. *in cap. præ-
sentium col. pen. vers. 2. not. de test. in 6.* post glos. *in d. §.
quod obseruari,* & Specul. *in tit de posit. §. 6.* Sed *in dict.
cap. super,* negatiua præponitur qualitati, vt ibi glos. *in
verbo neget;* & Innoc. *in fin.* ideò non mirum, si in se af-
firmatiuam continet, quod multò fortius procedit, si
aduersarius prædictam responsionem improbabit, &
non acceptabit, quia tunc in ea se fundare nō poterit,
cap. ex eo de reg. iur. in 6. cap. cum olim de censib. Bald. *in
leg. cum pracum column. 1. C. de lib. caus.* Dec. *in dict. cap.
cum venerabilis, col. 6.* nam sicut ex positione negatiua
quis

quis non potest se fundare. Specul. *de position.* §. 8. *num.* 1
& ibi Bald. *in add. col.* 8. *versic. ponens*, Guid. Pap. *cons.* 182
vbi dicit, istam esse communem opinionem, quam te-
net Pract. Pap. *de form. except. contra positiones in verb.* t.
quod est publica vox, & fama *versic.* 3. quæritur an ex
positione negata; ita impugnans responsionem non
potest se in ea fundare, Petrus. *in dict. cap. fin. nu.* 7. *de iu-*
re iur. in 6. ita pluries iudicatum fuit in Senatu.

Ludouis. Decis. 92.

SVMMARIVM.

1 *Confessio in responsione ad positiones plenè probat contra confitentem.*
2 *In toto includitur pars.*
3 *Titulus præcedens tollit præsumptionem iuris familiaritatis, & num. 9.*
4 *Etiam si titulus esset nullus.*
5 *Ex titulo præambulo præcedentis conuentionis quis præsumitur percipere fructus.*
6 *Etiam si conuentio esset nulla.*
7 *Ex causa potius necessaria, quàm voluntaria præsumitur actus gestus.*
8 *Confessio, quæ habet contra se iuris præsumptionem, potest in parte tantùm acceptari, & num. 10.*
10 *Hoc non procedit, quando qualitas, quæ habet contra se iuris præsumptionem, esset talis, quæ tolleret actum.*

DECISIO XXIV.

FVit resolutum informante tantùm Horatio, dan-
dum illi mandatum de manutenendo in perce-
1 ptione medietatis fructuum, de quibus agitur, † cum
de quasi possessione constet ex confessione aduersarij
facta respondendo positionibus Notarij, quæ contra
ipsum plenè probat, *l. procuratore, & ibi not. ff. instr. act.*
Abb. *in cap. quamuis nu.* 4. *de re ind.* Aym. *cons.* 217. *n.* 9.
2 Non obstat, † quod in responsione fateatur de integris
fructibus, quia in perceptione omnium fructuum in-
cluditur perceptio medietatis, *l. diem proferre.* §. *si plu-*
res in versic. inde quæritur, ff. de arbitr. cap. 1. *eod. tit. lib.* 6.
& pars illa confessionis, quæ non annullat, & perimit
ipsam confessionem factam in positionibus reiici po-
test, ita vt talis remaneat, vt fuit dictum *in vna Romana*
hæreditatis, seu census 8. *Iunij* 1588. *coram Illustrissimo*
Plato. Et stante conuentione inter partes inita, & be-
neplacito Apostolico munita, non potest præsumi,
quod Horatius, vti patet perceperit fructus iure fa-
3 miliaritatis, sed potius iure proprio, † quia stante titu-
lo cessat præsumptio iuris familiaritatis, Ang. *in leg. as-*
siduis, C. qui pot. in pign. hab. Imol. Rom. & Alex. *in leg. qui*
iure familiaritatis, ff. de acquir. possess. Socin. *cons.* 131. *sub*
num. 4. *lib.* 1. Curt. Iun. *cons.* 166. *num.* 34. Nat. *cons.* 502.
4 *num.* 14. † etiam si titulus esset nullus, Curt. Iun. vbi su-
5 pra, Cephal. *cons.* 4. *nu.* 39. *in fin.*, † & præsumitur perci-
pere hos fructus *ex tit. præambulo dict. conuentionis l.* 1.
§. 1. *ff. de except. rei iud. lib.* 2. *vbi glos. ff. de acquir. poss.* latè
6 Alciat. *præsumpt.* 23. *num.* 1. *reg.* 2. † quamuis conuentio
esset nulla, Alciat. *dict. præsumpt.* 6. *num.* 5. & fuit dictum
in vna Bonon. terrarum 29. *Maij* 1579. *coram Cantuccio*
& sic etiam cessat, quod respondendo dicitur tacuisse
7 propter reuerētiam, quia cum præsumptio sit, † quod
potius ex causa necessaria, quam voluntaria tacuerit,
Bart. *in leg.* 2. *num.* 3. *ff. de condit. & demonstrat.* Aym. *con-*
8 *sil.* 108. *num.* 8. & 149. *num.* 12. † Et propterea confessio
aduersarij habeat in hoc contra se præsumptionem,
potest qualitate reiecta acceptari, Bart. *in leg. Aure-*
lius, §. *idem, ff. de lib. leg.* Matthes. *notab.* 37. *num.* 8. Put-
put. *cons.* 242. *num.* 6. Aym. *cons.* 150. *nu.* 5. & fuit dictum
in illa, Romana hæreditatis coram Illustrissimo Plato.

ANNOTATIO.

9 SOcin. Sen. *cons.* 13. *num.* 18. *lib.* 4. Menoch. *de præ-*
sumpt. lib. 6. *præsumpt.* 67. *num.* 9. Put. *decis.* 75. *lib.* 3.
Rot. *decis.* 104. *num.* 1. *par.* 2. *diuers.*
10 Et passim Rot. sequitur opinionem, † quod quali-
tas diuidi possit à confessione, quando qualitas habet
contra se præsumptionem iuris, Rot. *decis.* 525. *num.* 2.
& *decis.* 772. *num.* 12. *par.* 2. *recent.* Rot. *decis.* 802. *num.* 3.
par. 1. *diuers.* Limita hoc non procedere, quando qua-
litas esset talis, quæ faceret, vt quod actum videtur
actum non sit, tunc enim etiam si sit contra iuris præ-
sumptionem non potest diuidi à confessione, Rot. *de-*
cis. 113. *num.* 7. & 8. *inter impressas penes Modern. Perus.*
Cenc. de censib. vbi fuit dictum, quod confessio emissæ
professionis cum qualitate metus non potest accepta-
ri, reiecta qualitate metus, & nihilominus metus est
qualitas, quæ est contra iuris præsumptionem. Oliue-
rius Beltraminus.

Ludouis. Decis. 143.

SVMMARIVM.

1 *Ponens fatetur, & sub num. 4.*
2 *Testis vnicus iunctis adminiculis sufficit pro iustificatione valoris.*
3 *Confessione nulla est maior probatio.*
5 *Articulans non fatetur.*
6 *Non procedit quando articuli sunt dati medio iuramēto.*

DECISIO XXV.

DOmini censuerunt gratiam, si neutri, D. Matthiæ
esse iustificatam quo ad valorem, nam quod fru-
ctus non excedant valorem ducatorum 200. de Ca-
mera, probatur ex depositione aduersarij, in qua po-
nit, qualiter à quatuor quinque, & vltra annis, &
signanter de anno 1599. & 1600. fructus dicti beneficii
non excesserant valorem ducatorum 140. illa enim
verba, à quatuor annis, intelliguntur à quatuor annis
vsque ad diem positionis datæ, & sic includitur annus
1602. & tempus imputationis D. Matthiæ, & clarum
1 est, † quod ex positione resultat explicita ponentia
confessio, Bart. *in leg. certum,* §. *si quis absente in fin. ff. de*
confess. Dec. *cons.* 445. *num.* 17. Alexan. *cons.* 83. *sub num.* 3
lib. 1. Cum practica confessione concurrit depositio
Pauli de Pena pro parte aduersa examinati super
quinto articulo, qui eodem modo deponit, prout in
2 depositione, & deponit de publica voce, & fama, † qui
testis licèt sit vnicus, tamen iunctis adminiculis suffi-
cere debet pro iustificatione valoris, vt fuit dictum *co-*
ram Illustrissimo Mant. in Asteren. Archiep. 24. *No-*
uembris 1589. Pro adminiculo autem non potest nega-
ri, quin deseruiant depositiones testium pro ipso Mat-
thia examinatorum, & materia redditur multum ve-
risimilis propter breuitatem temporis, quæ intercessit
inter impetrationem, quàm fecit Gaspar, & gratiam
Matthiæ, & fumus, vt dictum est in claris † ex confes-
sione Gasparis, qua nulla maior probatio, *leg. cum 10.*
C. de transact.

ANNOTATIO.

4 GRauat. ad Vestr. *lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 17. Surd. *decis.* 326
sub num. 7. *post* 4. *lib.* Honded. *cons.* 52. *num.* 30. *lib.* 1.
Aldou. *cons.* 46. *num.* 29. licèt ponens fateatur ex supra
deductis, † articulans tamen non fatetur, Mant. *decis.*
198. *nu.* 3. Seraph. *decis.* 1054. *num.* 2. Sed quam ius arti-
culans non fateatur, tamen confessio ibi emanata ma-
gnum adminiculum facit, cum non soleant dari arti-
culi absque magna consideratione, vt considerat Rot.

*decis.*320. *nu.*2. *in fin.* impressa per Farin. *post* 2. *lib. cons.* & fuit dictum *in Spoletanea Pradij* 1. *Decemb.* 1617. *coram R.P. D. Pamphilio*. Præterea quando articuli sunt dati medio iuramento, confessio in illis emanata, etiam contra articulantem, plenè probat. Caput. *decis.* 245. *lib.*1. *in manuscript.* Rot. coram eodem Sanctissimo *infra decis.*215. Oliuerius Beltraminus.

Ludouis. Decis. 460.

SVMMARIVM.

14 *Positiones, & articuli, quod confeantur habiti pro confessatis Rot. & Curia non seruat, & sub num.*18.

DECISIO XXVI.

IN venditione capsarum, & alijs contentis in positionibus, quæ fuerunt habitæ pro confessatis Domini nullam faciebant vim, quia vltra alias responsio-
14 nes, † Curia, & Rota non obseruant, neque admittunt hunc stylum illius fictæ confessionis; Veltrius *in praxis cap* 14. *num.* 4. *lib.* 5.

ANNOTATIO.

18 FVit dictum *in Romana Vinea* 11. *Decembris* 1613. *& prima Februarij* 1613. *coram Reuer. P. D. Pamphilio*, & etiam fuit dictum *in Romana Senioris* 26. *Iunij* 1619. *coram eodem*. Præterea etiam vbi seruatur rigor, *capit.*2. *de confess. lib.*6. vt ille text. habeat locum, concurrere debent omnia requisita per Franc, *ibi sub num.* 5. vt dicit Seraph. *decis.*408. & fuit etiam dictum *in Romana Pecuniaria* 17. *Februarij* 1599. *coram Card. Lancel.* & latè de materia *dict. cap.*2. *de confes. in* 6. *tract.* Scacc. *de iud. lib.*2. *cap.*7. *num*-502. *& seq.* per plures Oliuerius Beltraminus.

Caualer. Decis. 562.

SVMMARIVM.

1 *Positionibus respondere recusans habetur pro confesso, Rota tamen non admittit has fictas confessiones.*
Recusans respondere positionibus non propterea à iudicio est repellendus.
2 *Positiones irreleuantes non debent admitti.*
3 *Pollicitatio simplex facta absque parte non releuat, & facta priuato non parit actionem.*
4 *Pollicitatio non transit in pactum, etiam facta præsente parte.*
Pollicitatio facta præsente parte, vt teneat, requiritur acceptatio.
5 *Donans non potest præiudicare donatario per postea dicta, aut gesta.*

DECISIO XXVII.

AGebat Stephanus Capuccinus ad immissionem super bonis, de quibus agitur, cum autem Terzoli exciperent de prætensa transactione, per quam ipsum à limine iudicij repellere prætendebant. Rota tenuit pro nullitate transactionis in decisionibus coram Illustris. D. meo Card. Sacrato. Informantes vero pro Stephano dederunt positiones super eo, quod idem Stephanus effectus maior pluries dixit, & promisit approbare, & ratificare dictam transactionem, item quod expressè mandauit suis, ne causam amplius prosequerentur.

Et cum postea disputatum fuisset, an dicta transactio obstaret Stephano, & emanassent diuersæ decisiones, Terzoli sub die 15. Februarii 1620. obtinuerunt præfigi Procuratori Stephani terminum ad ipsum certiorandum, ad effectum respondendi, quo termino elapso, & non facta responsione prætendebant, Stephanum esse repellendum à limine iudicij, & ideò dubitatum fuit, an sit procedendum ad vlteriora. Et do-
1 mini responderunt affirmatiuè. Quamuis enim † pœna renitentis respondere positionibus sit, vt habeatur pro confesso, Iacob. de Aren. *in tract. de posit.* §. 6. *num.*1 tamen Rota de stylo non admittit fictam hanc confessionem, Cardin. Seraph. *decis.*408. *num.* 4. *& decis.* 905. *num.*1. Neque ex eo, quod Rota non admittat pœnam hanc fictæ confessionis, sequitur, quod debeat admittere aliam pœnam maiorem, nempè, quod quis repellatur à limine iudicij.

2 Præterea opponebatur etiam de irreleuantia positionum, quo casu non debent admitti, Pap. *in forma except. contra posit. versic. impertinentes*, Iacob. de Aren. *vbi supra in præf. num.*28. *vers considerandum est*.

3 Irreleuantia autem deducebatur ex eo, † quia positiones prædictæ continebant simplicem pollicitationem promittentis, tanquam facta altera parte absente, Surd. *cons.*371. *num.*33 per text. *in l. pactum, ff. de pollicit.* cum alijs ibi adductis. Et hæc pollicitatio tanquam facta priuato non sustinebatur, nec producebat aliquam actionem, vt *in d. leg. pactum in* 2. *respons.* Abb. *in cap. cum inter vniuersas nu.*13. *de elect.* nec etiam de iure Canonico, Soc. Iun. *in rub. ff. de verb. oblig. nu.*104 Rimin. Iun. *cons.*521. *num.*39. latè Surd *super alleg.*

Neque obstare visum fuit, positionem continere Stephanum ita promisisse præsentibus interessatis. Re-
4 spondetur enim, non † ex hoc pollicitationem transiuisse in pactum, quia etiam altera parte præsente, & tuente dicitur pollicitatio, Aret. *in leg.* 2. *vers. sed hoc dictum, ff de leg.*1. Dec. *in rub. C. de pact. num.*3. Et quamuis per solam præsentiam induceretur pactum, non tamen valeret, quia insuper requiritur acceptatio, vt in puncto renunciationis litis, tenet Ias. *in l. postquam litis nu.*1. *& seq. C. de pact.* & Curt. Iun. *in l.*1. *num,*41. *C. eod.*

Addebatur præmissis, quod dicebatur eundem Stephanum antea donasse bona, de quibus agitur, Camil-
5 læ, † vnde quidquid postea dixisset, aut fecisset Stephanus donator non poterat præiudicare donatariæ, *leg.*2. *C. quæ aduers. donat.* Menoch *cons.*155 *num.*3 prout nec cedens potest post cessionem præiudicare cessionario, Surd. *cons.*22. *num.*18. *& seq.*

Ex quibus Domini non putauerunt Stephanum esse repellendum à limine iudicij, sed concluserunt, procedendum esse ad vlteriora.

Caualer. Decis. 575.

SVMMARIVM.

6 *Positiones probant contra illas producentem.*

DECISIO XXVIII.

6 QVibus accedebant, † positiones datæ pro Perinellis, in quibus tota illa series, & descendentia describitur, etiam quo ad personam Petri, quæ contra ipsos probant Alex. *cons* 172. *nu.*1. *vol.*2. Rot. *decis.*296 *post medium par.*1. *diuers* Caput. *decis.*180. *&* 192. *par.*1. Quæ licèt per se peterent aliquam difficultatem, ea tamen cessabat ex testibus super dictis positionibus examinatis, qui visi fuerunt optimè super tali descendentia in eis narrata deponere.

Peregrin. Decis. 126.

SVMMARIVM.

8 *Positionibus post dicta testificata an aduersarius teneatur respondere.*
9 *Positiones post dicta testificata possunt produci.*

30 Pu-

10 *Publicatio processus non impedit productionem instrumentorum.*

11 *Probatio per rei euidentiam, & loci visionem nunquam censetur exclusa.*

DECISIO XXIX.

8 IN alia causa pro Ioanne Marciario aduersus patres Iesuitas, cum post didicita testificata Ioannes præsentasset in Iudicio quasdam positiones per iuramentum suæ credulitatis, quibus consimili iuramento Patris Rectoris respondere instabat, Aduocatus dictorum Reuer. Patrum D. Io. Dominicus Carrarius multorum negotiorum in foro, ac Iuris Doctor, satagens ipsorum Patrum res, commisit articulum, vtrum tenerentur respondere, fundamentum suum erat, quia quod non est probabile, non est ponibile, & cui denegatur potentia probandi, denegatur potentia ponendi, vtrumque Angel. *in leg. sed & si restituatur, §. 1. ff. de Iudic.* & post Dec. Alcit. Surd. *cons. 54. num. 25.* vbicumque, quod si solutio alicuius debiti ex forma statuti non possit probari, nisi per scripturam instrumentalem, aut ex pacto sic specialiter conuento, non etiam poterit probari per positiones iuratas, vnde dicebat, ex quo post didicita testificata non potest fieri probatio per testes, non etiam per positiones,

9 Ego autem contra dicebam, allegabam Innocentium *in cap vltra tertiam de test.* vbi inquit, quod post elapsas omnes dilationes probatorias, potest quis probare per confessionem aduersarij, sequitur Bald. ibi in vltimis verbis, dicens, quod in quacumque parte iudicij, & etiam post sententiam, per text. *in leg. Iulianus, ff. de cond. indeb.* specialiter autem Cardin. Zabarel. ibi inquit, consuluisse, publicatis attestationibus, quia super capitulis non possunt fieri probationes per testes, possint tamen fieri positiones per iuramentum probandæ per confessionem partis, sequitur Felyn. *ibid. ad finem*, sequitur Hipol. Mars. *in sing. 110. & in repet. rubrica de probat. num. 75.* & ad regulam contrariam, non est probabile, quod non est ponibile, respondet procedere in terminis *dict. leg. sed & si restituatur*, §. 1. scilicèt, quod non est probabile, quia non fit deducibile in iudicio, aliàs secus, nimirum Angel. ibi dixit, quod, & si probatio non possit fieri per testes, iudex tamen ex officio suo poterit constringere, partem respondere *ad l. vbicumque, ff. de interrog. act.*

10 Considerabam præterea † post didicita testificata probationes per instrumenta fieri posse, *cap. cum. dilectus de fid. instrum.* Abb. *in cap. series num. 4. de testib.* ergo, & per partis confessionem, quæ superat omnes probationes, *leg. generaliter, C. de non numer. pecun.* Sic

11 etiam † probatio per loci visionem, & per propriam iudicis oculorum inspectionem semper fieri potest, *ad leg. si irruptione, §. fin. ff. fin. reg.* quippe quia nunquam censetur exclusa, Alexand. *cons. 116. num. 2. lib. 1.* nimirum, quia etiam lege tolli non potest, Bald. *in rubr. de probat. col 1* Mars. *in repet. num. 153.*

Moedan. de iuram. calum. Decis. 1. aliàs 211.

SVMMARIVM.

1 *Positionibus concernentibus factum proprium est de veritate respondendum. Concernentibus verò factum alienum, iuxta scientiam.*

DECISIO XXX.

1 IN casu Hispalensi Archidiaconatus de Carmona positi fuerant articuli de veritate dicenda, & instatum, vt Episcopus Marchionatus Solis super illis responderet, qui Episcopus nolebat respondere, & petebat dilationes. Facit dubium R. P. D. Aquen. causam proponente, an cogatur dictus Episcopus Solis iurare materias simpliciter per iuramentum veritatis, fuit tantùm mense Maij 1545. per omnes, quod quo ad materias consistentes in facto proprio debet iurare de veritate, quo ad consistentes in facto alieno debet iurare iuxta scientiam suam, vel conscientiam, quam habere potest, text. *in cap. præsentium*, ibi recepto iuramento de veritate dicenda *de test. lib. 6.* Et hoc iuramentum præstatur in causis spiritualibus, vt dicta glos. *in capit. ex literis de iur. cal.* Felyn. *in dict. cap. præsentium 1111. notab.*

Iosep. Ludouis. Decis. Perus. 8. part. 1.

SVMMARIVM.

1 *Positiones inuentæ sunt, vt pars releuetur ab onere probandi.*

2 *Probatio per testes graue onus dicitur.*

3 *Respondens, credo, vt ponitur, si instrumentum, vel scriptura appareat, talis responsio in curia Romana non admittitur.*

4 *Respondens positioni, non credo, nisi instrumentum appareat, non dicitur rectè respondere, quia ex tali responsione pars non releuatur ab onere probandi.*

5 *Simpliciter id fieri dicitur, quod ex verbis nullam habet modificationem.*

6 *Respondere ille dicitur positioni, qui nihil addit, vel detrahit positioni.*

7 *Poetarum dictum, semiuirumq; bouem, semibouemq, virum, non dicitur nec simpliciter vir, nec simpliciter bos.*

8 *Respondens, credo si instrumentum appareat, vel prout in instrumento continetur, non dicitur sufficienter respondere, quia pars non releuatur ab onere probandi.*

9 *Positionibus qui tenetur respondere, & dubitat de responsione per eum facienda; danda est sibi dilatio ad deliberandum.*

10 *Franciscus Cantuccins Doctor Perusinus, & iuuenis maximæ expectationis.*

11 *Respondens positioni, in qua fit mentio de aliquo instrumento, si dicit, credo, prout in instrumento apparet, valida est ista responsio ex communi Doctorum opinione.*

12 *Respondens positioni mentionem facienti de aliquo instrumento, credo, prout in instrumento continetur, perinde est, ac si expressisset ea, quæ in instrumento continentur.*

13 *Exprimere aliquid expressè, vel per relationem ad aliud idem est.*

14 *Positio quando facit mentionem de aliquo instrumento, & respondens dicat, credo, prout in instrumento continetur; responsio dicitur conformis positioni, & partem releuat ab onere probandi.*

15 *Respondere debens positioni certitudinariè, respondere non tenetur, quando positio concernit factum alienum.*

16 *Speculatoris dictum* in §. nunc dicimus in titul. de instrum. edit. vers. quid si quis in libello, *declaret.*

17 *Responsio certitudinariè, & simpliciter est facienda, quando adesset statutum, alias secus, & est communis opinio.*

18 *Bart. dictum, & aliorum* in dict. §. si quis simpliciter, *procedit quando quis interrogatur de facto proprio, non de facto alieno.*

19 *Pract. Pap. in loco hic adnotato reprehenditur.*

20 *Responsio, si instrumentum appareat, est diuersa responsio ab illa, prout in instrumento continetur.*

21 *Doctor est intelligendus secundum leges, quas allegat.*

22 *Quando quis absque sumptu se informare potest de veritate, tenetur respondere præcisè, secus si cum sumptu.*

23 *Appellatus regulariter tenetur tradere copiam sententiæ, fallit, si appellans posset aliunde copiam habere,*

DECISIO XXXI.

DVbitabatur an Magn. Domina Hippolyta teneatur respondere cuidam positioni productæ nomine magnificæ D. Virginiæ, in qua quidem positione continebatur tenor cuiusdam sententiæ inter dictas partes latæ per D. Franciscum Roninsegnum tunc temporis Perusiæ Auditorem, & dubium erat, an certitudinariè dicta D. Hippolyta respondere teneretur affirmando, vel negando dictam sententiam, an verò sua responsio sustineatur per eam, quæ alias per ipsam facta fuit, dum respondendo dictæ positioni dixit, credere esse latam sententiam, sed eam non habere præ manibus, & illius tenorem ignorare, & ad illam se referre.

Et assumendo partes dictæ D. Virginiæ, pro ea allegabatur, quod D. Hippolyta tenebatur certitudinaliter respondere.

1 Primò, † quia positiones adinuentæ sunt, vt pars
ponens releuetur ab onere probandi, *cap. statuimus de confess. lib. 6. leg. cum qui in prouincia, ff. de iur. iur.* Rol. a Vall. *cons. 90 num. 6. lib. 3.* Specul. *initio de position. §. 2.* dicens commodius esse aduersarium ad onera petitoris
2 compelli, † cum graue sit onus probandi per testes,
leg. si quis destinauit de rei vindicat. sed si talis responsio admitteretur, ponens ab onere probandi non releuaretur; igitur. Secundò adducebatur doctrina Speculat. *in tit. de instrum. edit. §. nunc dicimus num. 5. vers. quid*
3 *si aliquis in libello*, vbi dicit, † quod in curia Romana
non admittitur talis responsio, Credo, quod ponitur, si instrumentum appareat, vel scriptura (de cuius tenore ponitur) dicit enim ibi Speculat. oportere simpliciter negare, vel affirmare, alioquin pars in nihilo releuaretur, quia si instrumentum produceretur in Iudicio, fidem faceret, nec alia positione opus esset; Tertiò prædicta comprobantur ex doctrina Matthes.
4 *in notab. 37.* † Nota, quod si quis, vbi post Bartol. dicit
de facto obtinuisse, stante prædicto statuto, quod positionibus simpliciter respondeatur, non admitti responsionem illam, non credo, nisi instrumentum appareat, quia tunc pars non releuatur ab onere probandi, per not. *in leg. 2. §. quod obseruare de iuram. calum.* & ibi Matthes. secutus est à Bart. & alios *in leg. 1. §. si quis simpliciter in fine*, vbi hanc materiam pertractant, *de verb. obligat.* cuius quidem conclusionis ratio
5 illa assignari solet, † quia illud dicitur simpliciter,
quod ex verbis nullam habet modificationem, *leg. 2. §. si quis à Principe, versic. simpliciter, ne quid in loco publi-*
6 *co;* † & ille simpliciter respondere dicitur, qui nihil ad-
dit, vel detrahit positioni, vt est text. & ibi ad hoc notat Bald. *in leg. fin. in verbo simpliciter, C. de dot. promiss.* & notat Ias. vbi etiam multa alia tradit de hac dictione, simpliciter, & in hac materia *in leg. 1. in 4. notab. num. 8. & seqq. de vulg. & pupil.* & Butrigel. *in dict. §. si quis simpliciter num. 23.* vbi ponit de illo poetarum di-
7 cto, † Semiuirumque bouem, semibouemque virum,
qui non erit nec simpliciter vir, nec simpliciter bos. Sic supradicta responsio ex prædictis simplex non dicitur, ac propterea stante supradicta doctrina Matthes. non admittenda videbatur. Quamobtem etiam in terminis prædicta decidi videntur à Pract. Pap. *in forma except. contra posit. versic. pono, quod publica vox, & fama num. 5.* vbi si actor fecerit positionem, quod reus est sibi obligatus in decem per publicum instrumentum, vel quod Iudex condemnauit eum in decem per sententiam. & dictæ positioni reus respondendo
8 dicat, † credo, si appareat instrumentum, vel prout in
instrumento continetur, dicit non sufficienter responsum, quia sic pars non releuaretur ab onere probandi, per ea, quæ allegat. Et stantibus prædictis instabatur pro hac ipsa Parte D. Virginiæ, quod quatenus dicta D. Hippolyta ex improuiso respondere non potuisset, allegando, se non benè esse informatam de contentis in dicta sententia, & sic, quod certitudinariè affirmando, vel negando simpliciter minimè posset respondere, ei terminus assignaretur ad hoc, vt deliberatè ad respondendum magis accederet, iuxta doctrin. Specul. *in tit. de posit. § 6 vers. quod si interrogetur num. 9*
9 † vbi dicit, quando interrogatus dubitat de eo, de quo
interrogatur, danda est sibi dilatio ad deliberandum. Sic isto casu, quando nobilis illa mulier, vel non recordetur, vel dubitet super responsione per ipsam fienda de dicta sententia, & ipsius tenore, & terminus assignetur ad deliberandum, & deinde ad clarè, & simpliciter respondendum, vt pars ab onere probandi releuetur, & sumptus faciendi in extrahendo dictam sententiam in publicam formam, vt patet Specul. vbi supra voluisse videtur Bald. *in leg. 2. §. quod obseruare num 16. C. de iuram. calum.* Lanfranc. *in capit. quoniam contra in verbo responsiones, colum. 2. versic. quarta regula de probat.*

Pro alia verò parte, scilicet dictæ D. Hippolitæ dicebatur, eam sufficienter respondisse, nec teneri dictæ
10 positioni clarius, aut certius respondere, † & Domi-
nus Franciscus Catuccius Doctor excellens, & iuuenis propter suam doctrinam magnæ expectationis in Ciuitate Perusiæ patria sua infrascriptas rationes, & fundamenta pro hac parte adducere solebat. Nam
11 communiter volunt scribentes, † quod quotiescum-
que in positione habetur mentio de aliquo instrumento, vel scriptura; prout in casu præmisso, vel de tenore ipsius, & pars respondeat, se credere, prout in instrumento ipso appareat, valida satis, & sufficiens sit huiusmodi responsio, per doctrinam Specul. *in tit. de test. § qualiter, colum 2. num. 5. vers. quid ergo, & vers. caterum*, quod sequitur Bald. *in dict. leg. 2 §. quod obseruari en vlt. colum. nu. 27.* vbi dicit, di esse quotidianum, *C. de iur. iur. propter calum. & in leg. de atate, §. nihil versic an hac responsio de interrog. action.* & ibi in addit. dicitur sic practicari Rip. *in l. ait Prator, §. si Iudex num. 3 de re iud.* Felyn. *in cap. inter catera num. 2. vers. quo autem paria sint de sent. & re iud.* Curt. *in tract. de posit. in pen. breuil.* Campeg. *in tract. de test. sub. reg. 437. in 2. fall.* latius Guid. Pap. *decis. 334.* vbi in fine assertt, se ita obtinuisse, dum practicabat, & vidisse etiam in illa Curia Parlamenti huiusmodi responsiones tollerari, etiam in contradictorio iudicio, refert, & sequitur Gab. Sar. in addit. ad Matthes.

Matthcſ. *in ſupra allegato ſing. 37. in fin. num.* 18. Adde quod abſque dubio iſta eſt communis opinio.

Hæc autem ſententia probatur profectò ex mente
12 Guid. Pap. *vbi ſup.* † quia reſpondens poſitioni mentionem facienti de aliquo inſtrumento, ſeu illius tenore verbis, credo prout in inſtrumento continetur, perinde eſt, ac ſi expreſſiſſet ea, quæ in ipſo inſtru-
13 mento continentur, † cum paria ſint expreſsè exprimere, vel per relationem ad aliud, *leg. aut prætor, §. ſi Iudex*, vbi Bart. Alex. Iaſ. & alij, & præcipuè Rip. *num. 1. & ſeq. de re iud. leg. hac venditio, § huiuſmodi, de contrah. empt. leg. inſtitutio talis, de cond. inſtitut, leg. ſi ita ſcripſero*, vbi Bart. Bald. Soc. & alij *de condit. & de monſtrat.* Guid. Pap. *deciſ. 459. Hæres vniuerſalis, verſ. quia pauca ſunt*, & alia iura allegat latè, & pulchrè Felyn. *in dict. cap. inter cæteras nu. 2. verſ. quod autem paria*, & latiſſimè more ſuo Tiraq. *in tract. de leg. connub, in gloſ. 7. in 2. genere expreſſi num. 18. cum ſeq.*

14 Præterea ſupradicta reſponſio, † credo, prout in inſtrumento continetur, quando in poſitione ipſa fit mentio de ipſo inſtrumento, vel eius tenore, vt in caſu noſtro, dicitur eſſe certa, conformis poſitioni, & partem ab onere probandi relcuare, Bald. *in dict. leg. de ætate, §. nihil*, Campeg. *vbi ſupra.* Quod etiam procedere videtur, & ſi in dicta poſitione nulla fieret mentio de dicta ſententia, quia de ipſa in actis conſtat, & proceſſu, prout expreſsè voluerunt Bald. *in dict. §. nihil, verſ. an hæc reſponſio*, & Campeg. *in dict. reg. 437. in tertia fallentia.*

Ad obiecta in contrarium reſponderi poſſe videbatur, quod licèt poſitiones inuentæ ſint, vt ponens releuetur ab onere probandi, & quod cum dicta Domina Hippolyta certitudinariè non reſponderit, pars aduerſa non dicitur ab onere probandi releuata per ſu-
15 pradicta, † nihilominus prædicta procedunt, quando poſitio, cui pars reſpondere debet, concernit factum proprium ipſius reſpondere debentis, ſecus ſi factum alienum contineret, in quo vnuſquiſque ignorare præſumitur, *leg. vltimus, de probat. leg. fin. ff. pro ſuo, cum ſimil.* quia tunc quis certitudinariè reſpondere non tenetur, gloſ. eſt ſingularis *in cap. fin. in verb. rationabili, de confeſſ. lib 6.* & quia dicta poſitio factum alienum continebat, quia dicta ſententia lata fuit per iudicem, non per ipſam Dominam Hippolytam, idcircò magis clarè reſpondere non tenetur.

Ad ſecundum de doctrina Specul. *in dict. §. nunc dicamus, in tit. de inſtrumentorum edit. in dict. verſ. quod ſi*
16 *quis in libello*, facilis videtur eſſe reſponſio, † nam diuerſus eſt caſus Specul. à caſu noſtro, quia præſupponit ibi, quod ita fuerit reſponſum per verba, credo quod ponitur, ſi inſtrumentum appareat, & dicit, quod curia Romana non admittit talem reſponſionem, & meritò quidem, quia huiuſmodi reſponſio eſt prorſus inanis, & ſuperflua, & per eam ponens in nihilo releuatur, nam dicta verba, ſi inſtrumentum appareat, idem ſonant, quod ſi inſtrumentum producatur, vel exhibeatur, vt colligitur ex verbis ſubſequentibus eiuſdem Specul. ibi, quia ſi inſtrumentum in iudicio produceretur, fidem faceret abſque alio, vt ibidem ipſemet Specul. deducit, & ſic ponens in nihilo releuaretur, vt ſupra.

Præterea reſponderi etiam poſſet, prout quidam excellens Aduocatus dictæ Dominæ Hippolytæ reſpondebat ad doctrinam Specul. ibidem, quod loquatur Specul. quando quis de aliquo ſuo inſtrumento interrogatur, non alterius, quia tunc benè certitudinaliter poteſt quis reſpondere; cum in facto ſuo non cadat probabilis ignorantia, vt notatur *in leg. fin. ff. pro ſuo*, ſuperius allegata, & tradit Bart. *in leg. ſi res obligata, de leg. 1.* In caſu autem propoſito verſatur in facto alieno, vt ſupra, meritò, &c.

Ad tertium reſpondebant Aduocati dictæ Dominæ Hippolytæ, quod doctrina Matthel. *in dict. notab. 37.* &
17 Bart. & aliorum *in dict. §. ſi quis ſimpliciter*, † procedit, quando extat ſtatutum in locis, quod ſimpliciter reſpondeat, prout re vera ita loquuntur, & intelligunt, ſed Peruſiæ huiuſmodi ſtatutum non exiſtat; igitur habebit locum iuris cõmunis diſpoſitio, *leg. ſi extraneus, ff de noxal. action. cum ſimilibus*, de quo quidem communi iure dictam reſponſionem ſufficientem eſſe dicebatur per rationes ſuperius adductas pro hac ipſa parte. Et ita quoque profectò ergo poſtea inueni fuiſſe ad prædicta, & ſimilia fundamenta reſponſum per Alciat. *in dict. §. ſi quis ſimpliciter, num. 30. verſ. ſtante vero ſtatuto*, vbi vult, quod de iure communi ſimiles reſponſiones admittantur, ſed quod ſtante dicto ſtatuto, communis opinio ſit, quod ſimpliciter debeat reſponderi, vt per eum, & tradit Natt. *in conſ. 59. num. 12.* vbi dicit, quod quando ſtatutum mandat reſponderi per verba, credit, vel non credit, dat formam, quæ omninò eſt ſeruanda.

18 Reſpondebant etiam, quod Bart. & alij *in dict. §. ſi quis ſimpliciter* loquantur, quando quis de aliquo facto proprio interrogatur, ſecus ſi de alieno, vt ſupra dictum fuit, quo caſu etiam Nat. *in dict. conſ. 19. lib. 1. ferè per totum*, per plura per eum adducta concludit, interrogatum de facto alieno non teneri certitudinaliter reſpondere, ſed quod poterit reſpondere per verbum, ignoro, & etiam dubito. Et eodem modo, eiſdemque reſponſionibus tollebant doctrinam Pract. Pap. *in dict. verſ. 1.* quod publica vox, & fama ſupe-
19 rius allegata. † Imò fortiùs dicebant Pap. per errorem adieciſſe dicta verba, vel prout in inſtrumento continetur, qui allegat Bart. *in dict. §. ſi quis ſimpliciter, & in leg. 1. de vulg. & pup.* in quibus locis ſolummo-
20 do loquitur, quando dictum, & reſponſum fuit, † credo ſi inſtrumentum appareat, non autem quando reſponſum fuit, credo prout in inſtrumento continetur, quo caſu valida, & ſufficiens eſt reſponſio, vt ſupra
21 abundè dictum fuit. † Vnde intelligendus erit Pap. ſecundùm allegata per eum, iuxta doctrinam Bartol. *in leg. non ſolum, §. liberationis verba, de lib. leg.* & tradita à Gram. *in Vot. 11. num 2.* vt tradita per ipſum procedant, quando reſponſio fuit, credo, ſi inſtrumentum appareat; reiecto illo, vel prout in inſtrumento continetur.

Ad idem, quod dicebatur, dandam eſſe dilationem dictæ Dominæ Hippolytæ, vt infra illum terminum deliberatè reſpondere poſſet, & certitudinaliter, non autem per verbum, ignoro, & per relationem ad dictam ſententiam, vt fecit, reſpondebatur, illud proce-
22 dere, † quando quis facilè informari poſſet, vt abſque aliquo ſumptu, vel impenſa, ſecus autem eſſe, quando pro habenda huiuſmodi informatione talis reſpõdere debens onere aliquo expenſarum grauaretur, prout in caſu propoſito accidere videbatur, quia dicta Domina Hipolyta non poterat aliter informari, etiam quod mille dilationes habuiſſet, niſi dictam ſentẽtiam extrahi feciſſet à Notario in publicã formã, & eam vidiſſet, & legiſſet, circa quod maxima erat mens dicti Notarij, quia tunc non tenetur ipſa pro inſtruenda cauſa aduerſarij, ſumptus, & expenſas facere, pro.
23 ut in ſimili dicitur, quod licèt appellatus teneatur tradere copiam ſententiæ, tamen hoc fallit, ſi appellans poſſet aliunde copiam habere, vt per Doctores, & præcipuè Felyn. *in cap. G. perpetuus, de fid. inſtrument.*
24 & per Iaſ. *in leg. ſi quis num. 12. C. de edend.* † licèt enim poſitiones adinuentæ ſint, vt ponens per confeſſionem aduerſarij ab onere probandi releuetur, vt ſuperius in principio dictum fuit, & facit, præter ſuperius allegata, tex. *in leg. 2. § quod obſeruari, cum ibi not. C. de iuram. propter calum.* & gloſ. *in clem. ſæpè, de verb. ſignif.* & tradit
25 Rol. à Vall. *in conſ. 90. num 6. lib. 3.* tamen † iſtud onus probandi non conſideratur circa expenſas, quæ in probando fieri contingunt, vt in extrahendis inſtrumentis, & huiuſmodi, ſed ſolum circa difficultatem

pro-

probandi, quia ponenti fit difficile probare id, quod
ponit, puta quia non possit habere copiam testium
propter eorum absentiam, vel quia testes ipsi nolint
testificari, vel quia non sint idonei, siue legitimi, vel
quia instrumenta, & scripturæ, non reperiantur, vel
alia simili causa difficultas obsistat. Et prædicta pro
26 bantur, vel potissimm ex eo, † quia positiones hodie
loco interrogationum successerunt, quæ olim fiebant,
vt tradit glos. post Gofr. *in d. cap. statuimus in glos. 1. post*
27 *princ* & Neuiz. *in cons. 5. num. 7.* † Sed interrogationes
olim fiebant ad liberandum actorem à difficultate
probandi, *leg. 2. ibi*, quia sciebat difficile esse, *& leg.
3. ibi*, quia plerumque difficilis probatio de interrogat.
actionibus, merito, &c. atque huius declarationis ra-
28 tio in promptu esse videtur, † si quidem cum causa
finalis introductiua positionum fuerit ipsa litium ex
peditio, vt *in dict. clem. sæpè, §. & quia*, non mirum
quando difficile est ponenti probare id, quod ponit;
debet ab onere probandi releuari, aliàs lites in lon-
gum protraherentur, contra text. *in dict. §. & quia*, vt
supra, quæ ratio omninò cessat, quando nulla subest
difficultas in probando, sed solummodo impensæ aliæ
quæ faciendæ sunt, quia tunc litis expeditio nullo mo
do impeditur, vt per se satis constare videtur, ac pro-
pterea nulla dilatio dictæ D. Hippolytæ concedi vide-
batur, quia alia informatio per ipsam haberi non po-
terat, nisi ex lectura dictæ sententiæ penes Notarium
existentis, vt supra dictum fuit, pro hac habenda mul-
tum per ipsam expendere oportebat, adeo quod si ta-
lis dilatio concessa fuisset, & propterea dicta D. Hip-
polyta suis sumptibus copiam dictæ sententiæ habuis-
set, potius positio ipsa facta fuisset per dictam D. Vir-
giniam ad releuandum eam ab expensis, quam ab
onere probandi contra naturam, & causam finalem
dictæ positionis, vt supra.

Et huc spectat quod tradit Natt. *in superius allegato
cons. 59. num. 3. lib. 1.* & Iacob. Gentil. *in tract. de ordin.*
29 *iud. num. 35. & 36.* vbi dicunt, † quod quando reus du-
bitat inper responsione per eum fienda positionibus,
danda est ei dilatio ad deliberatè respondendum, per
doctrinam Bald. Salyc. & Paul. de Castr. *in dict. §. obser*
30 *uare*, & Natt. *sub dict. nu. 3.* idem tenet, † etiam si quis
super facto alieno interrogetur, quando verisimiliter
dato dicto termino certitudinaliter respondere pos-
set; & tantò magis concludit ibi debere respondere
reum per verbum, credo, simpliciter, quando super
facto proprio interrogatur, quo casu, inquit quod
concedi ei solet dilatio ad respondendum, ita demum
si factum, super quo interrogatur, est intricatum, vel
antiquum, non aliàs: Nam ita prædicta intelligi de-
bent, si dicta informatio haberi posset absque sumptu
dicti interrogati, & respondere debentis, sed dicta
D. Hippolyta aliunde informationem capere non po-
terat, nisi ex dicta sententia, vt supra, meritò alia di-
latio ei dari non videbatur.

Tandem sæpè, ac sæpius prædicta causa discusse, &
hinc inde pluribus allegatis, pro vera ipsius quæstionis
decisione infrascripta capita distinguebam.

31 Primò, quando positio esset inuoluta, vel sententia,
siue instrumentum, cui responderi petitur, esset inuo-
lutum, & plura capita contineret, prout allegata sen-
tentia continebat, tunc dicebam respondere, quem
non teneri præcisè, sed sufficere per relationem re-
spondere, dicendo, credo prout in instrumento, &c.
pro quo faciunt notata *in leg. emptor, §. lucius de pact.*
per quem text. ita determinat Curt. *in tractat. de posit.
in 7. breuiloq.*

32 Secundò, quando instrumentum, siue sententia, de
cuius tenore petitur responderi nō est apud acta cau-
sæ, & tunc præcisè respondere tenetur, & ita proce-
dunt superius allegata contra dictam D. Hippolytam
33 Tertiò, & vltimò, quando sententia, seu instru-
mentum est apud acta causæ, & tunc admittitur re-
sponsio illa, credo, prout in instrumento, siue senten-
tia; ita enim tenet Campeg. post alios, quos allegat
in allegata regula 437. in tertia fallentia, & Bald. *in leg.
de ætate, §. nihil, de interrog. act.* Et ita ferè cum hac di-
stinctione, an reperiatur apud acta, vel non, videatur
profectò transire, Matthes. *in dict. notab. 37.* licèt diuer-
sa fuerit responsio in eo casu, & illa præpositæ quæstio-
nis nostræ, vt facillimè videri potest.

Cùm ergo dicta allegata sententia esset nimis inuo-
luta, & penes acta reperiretur, ideò iudicaui dictam
D. Hippolytam bene, & sufficienter respondisse per
prædicta. Ad quod etiam me non parum mouit do-
ctrina Alciat. *in dict. §. si quis simpliciter, num. 29. vers.*
34 *& facit*, vbi dicit, † quod iudex ex æquitate admitte-
te potest responsionem etiam qualificatam ad euitan-
dam calumniam ponentis, per text. *in leg. iusiurandum,
§. non semper*, vbi Bald, Dom. & Ias. *de iur. iur.* Sciebam
enim quod ex parte dictæ Dominæ Virginiæ instaba-
tur, vt præcisius Domina Hippolyta responderet, nē-
pe, vt ab expensis extractionis dictæ sententiæ releua-
retur, ideò ita vt supra pronunciare volui: idem etiam
ex æquitate talem, & similem responsionem esse ad-
mittendam, tradidit Menoch. *in tract. de arbitr. iud. lib.
2. cent. 2. casu 251. num. 5.* per multa, quæ allegat.

Ioseph. Ludouis. Decis. Perus. 51. par. 1.

SVMMARIVM.

6 *Positio quando est partim vera, & partim falsa, an pos-
sit in totum negari.*

DECISIO XXXII.

6 SEd quia etiam quo ad positiones est altercatio in-
ter Doctores, cum non defuerint, qui dixerint, li-
cere totam positionem negare, quando est partim fal-
sa, & partim vera, Ias. *in leg. 1. §. sed si mihi, num. 10.
ff. de verb. oblig.* vbi de communi testatur Grauat. *in ad-
dit. ad prax. Vestr. lib. 5. cap. 14. num. 24.* ad effugiendas
istas difficultates, talis cautela per practicos fuit ad-
inuenta, quod ponens dicat *, si non credit de tanto, dicat
de quanto*, descendendum vsque ad minimum numum,
& sic reus omninò debitam summam fateri tenebitur,
Ias. *in dict. §. stipulantis num. 11.* Galiul. *num. 19.* Alciat.
num. 40. & Cagnol. *in dict. leg. non potest videri num 6.*

Ioseph. Ludouis. Decis. Perus. 68. par. 2.

SVMMARIVM.

8 *Confessio facta positionibus probat contra confitentem.
nec potest reuocari, nisi docto de errore.*

DECISIO XXXIII.

8 ET confessio facta in responsione ad positiones
probat contra confitentem, nec reuocari potest,
nisi docto de errore, Marian. *in cap. fin. colum. 34 vers.
primo casu de lib. obl.* Ias. *cons. 21. colum. 3. vers. tertio re-
spondetur, lib. 3.* Purpur. *in leg. edita nu. 57. C. de edend.*
nouissimè Anton, Gabr. *lib 1. commun. conclus. titul. de
confessis, conclus. 4. num. 21.*

Ioseph. Ludou. Decis. Perus. 81. par. 2.

SVMMARIVM.

1 *Rustici, & idiotæ personæ possunt respondere positionibus
præsente*

præsente tertium Aduocato, siue procuratore, qui possunt eos instruere.
2 *Rusticus, & mulier non æquiparantur, nisi in casibus à iure expressis.*
3 *Mulier, & rusticus æquiparantur quo ad responsionem fiendam positionibus.*
4 *Mulieres sunt fragiles, & idiotæ personæ.*
5 *Positionum impertinentia tribus modis hic enarratis considerari potest.*
6 *Positionibus respondet Mulier absque interuentu Aduocati, siue procuratoris, quando mulier debet respondere positionibus concernentibus factum proprium ipsius mulieris, & mulier est sagax.*
7 *Rusticus respondet positionibus cum præsentia Aduocati, siue procuratoris, quando est rerum ignarus, & facile falli possit.*
8 *Mulier, & rusticus respondent positionibus cum præsentia Aduocati, siue procuratoris, quando positiones concernunt factum antiquum, vel sunt admixtæ positiones iuris.*

DECISIO XXXIV.

CApitaneus Horatius Vinciolus de Perusia vulgariter nuncupatus, *Il Capitan Mancinella*, in causa, quam habebat cum Domina Proserpina de Cauaceppis eius cognata, produxerat quasdam positiones, quibus petebat, responderi per dictam D. Proserpinam per verbum, credit, vel non credit: è contra dicta D. Proserpina offerebat se paratam respondere Domi, iuxta *leg. ad egregias. ff. de iur. iuran.* sed instabat respondere cum præsentia Procuratoris, vel Aduocati, aut alterius ex ipsius coniunctis, cui petitioni contradicebat dictus Capitaneus Horatius, fuit dubitatum quid iuris. Iste casus, licèt prima fronte videatur vulgaris, nihilominus Doctores potius ponunt exempla de rusticis, quam de mulieribus, dicentes, quod licèt quis absente Procuratore, & Aduocato positionibus respondere teneatur, secundum Bartol. *in leg. si*
1 *postulauerit, §. quæstioni, ff. de adulter.* † tamen hoc non
habet locum in rustico, & idiota persona, quia ei est
concessum respondere præsente Aduocato, siue Procuratore, qui possunt eos instruere, Host. *in cap. dilecti. extra de iud.* Specul. *in tit. de positionibus, §. 7. vers. sed patronus*, Bald. *in leg. 2 C. de iuram. calum.* Alexan. *in leg. 1. num. 4. ff. de vulg. & pupil. cum apostil. ad eum in lit. C.* Marant. *in tract. de iud. in 6. par. vers. quartus casus, nu. 16* & nouissimè Menochius *in tract. de arbitrar. iud. casu 194. num. 79. cent. 2. lib. 2.*

Idem tamen videbatur iudicandum de muliere,
2 nam, † & si mulier, & rusticus non æquiparentur, nisi
in casibus à iure expressis, *leg. fin. C. de iur. & fact. ignor.* tradit Ias. *in leg. 1. § edend. num. 4. ff. de edend.* negari tamen non potest, quin maxima æquitas suadeat in responsione fienda positionibus, debere æquiparari mu-
3 lierem cum rusticis, † vt videlicet mulier possit re-
spondere positionibus cum præsentia Aduocati, siue Procuratoris, & semper fui illius opinionis, quod Doctores dum admittunt Rusticum, & idiotas personas posse respondere cum præsentia Aduocati, siue Procuratoris, voluisse etiam comprehendere mulieres, cum sint fragiles, & idiotæ personæ.
4 Hoc tamen non est simpliciter concedendum, sed
relinquendum arbitrio Iudicis, qui perspicere debet, an positiones sint impertinentes, quia omninò eas
5 reijcere debet, † quæ impertinentia potest conside-
rari tribus modis, natura, vt puta digito cælum tangere; de iure, vt habere vno, & eodem tempore duas vxores; de facto, vt dare montem aureum, *leg. confessionibus cum leg. seq. ff. de interrog. act.* Pract. Pap. *in forma excipiendi contra positiones, in versic. impossibilis*, vbi dicit, quod illis positionibus non est respondendum.
6 Aut positiones concernunt factum proprium, & de
recenti ipsius mulieris respondere debentis, & mulier est sagax, & tunc quia in facto proprio nõ cadit ignorantia, præsertim in facto de recenti iuribus vulgaribus, & tunc iudex potest arbitrari, quod mulier respondeat absque interuentu Aduocati, siue Procuratoris, ad quod tenendum multum conferunt tradita per Menoch. *in tract. de arbitrar. iud. casu 194. num. 77. lib 2. centur. 2*, licèt de muliere nullum verbum faciat:
7 † dicit enim de rustico tunc debere respondere cum
præsentia Aduocati, siue Procuratoris, quando est omninò rerum ignarus, vt facilè falli possit.
8 Aut positiones sunt inuolutæ, & concernentes fa-
ctum antiquum, vel sunt admixtæ positiones iuris, & illo etiam casu potest respondere cum præsentia Procuratoris, siue Aduocati, argum. not. per Bart. *in leg. argumentorum, ff. de aur. & argen. leg.* & tradit Pract. Pap. *in dict. tit. de forma excipiendi contra positiones*, quæ omnia sunt omninò relinquenda arbitrio iudicare debentis. In casu nostro, licèt ista Domina Proserpina esset mulier virtuosa, & sagax, nihilominus ex quo positiones erant difficiles, & aliquantulum inuolutæ, mandauit responderi cum præsentia vnius examinatoris: credo tamen, quod deinde causarum patroni D. Petrus Iacobus Amerigus, & D. Bartholomæus Corsetus fuerint concordes in hoc, & ita pronunciaui, manu Octauiani Aurelij Perusini huius causæ notarij. Laus Deo.

Veral. Decis. 189. par. 1.

SVMMARIVM.

1 *Confessio dubia in articulis datis per reum interpretatur in illius fauorem.*
2 *Confessio dubia facta per Abbatem interpretatur pro Monasterio.*

DECISIO XXXV.

1 COnfessio dubia facta in articulis per eum datis
interpretari debet in fauorem rei secundùm Anton. de Butr. *in cap. ex litteris et primo, de Spons.* & Bart. *in leg. inter stipulationem, § 1. de verb. obligat.* ac ideò
2 † confessio, quam fecit Abbas. de Negera in articulo
decimoquinto, fuit interpretata pro Monasterio, licet pro, & contra Monasterium posset intelligi, vide Dec. *in cons. 118. col. fin. vers. secundo principaliter*, & ita fuit tentum die 13. Octobr. 1531. corã D. Fabio Decano *in vna Caligurritan. de Negera, vt in eius lib. fol. 151.*

Veral. Decis. 191. par. 1.

SVMMARIVM.

1 *Confessio facta in articulis per principalem non potest reuocari, quando non constat de errore, præsertim quando super articulis fuit lata sententia, & eo maximè quando est geminata, num. 2.*

DECISIO XXXVI.

1 COnfessio facta in articulis per principalem non
potest reuocari, quando non constat de errore, Rot. *decis. 2. de confess. in nouiss. & decis. 32. de testib. in antiq.* & eo magis, quia super istis articulis fuit lata sententia, *leg. error, C. de iur. & fact. ignor.* ita tantum fuit in causa Romana Vineæ coram D Antonio Augustino 22. Iunij 1552 & in eius libello fol. 271. idem etiam coram eodem in causa Placentina parochiali de Valuerde tantùm fuit die 21. Nouembris 1552. *per*
2 *capit. final. de confess.* Bellam. *decis. 125.* † Et eo maximè,
quando est geminata secundum Rom. *cons. 346. num 9* Felyn. *in cap. si cautio. de fid. instrum. vt in eius lib. fol. 363*

Ve-

Veral, Decis. 197. par. 1.

SVMMARIVM.

1 *Confessio facta in vno iudicio per principalem, & inter easdem personas an faciat fidem in alio, quando contra illam confessionem fuit iudicatum.*

DECISIO XXXVII.

1 COnfessio facta in vno Iudicio per principalem, & inter easdem personas non facit fidem in alio indicio, quando contra confessionemillam fuit iudicatum, vt per Alexan. *in leg. 2. num. 27. C. de edend. versic. hanc conclusionem*, & ibi Rip. *num 21.* & Dec. *nu. 26. versic. ex prædicta distinctione* Et ita fuit tentum *in vna Ierdon. Archipresbyteratus Venetis 15. Ianuarij 1552. coram D. Capisucco, vt in eius libro fol. 16.*

Veral. Decis. 198. par. 1.

SVMMARIVM.

1 *Confessio procuratoris facta in articulis potest reuocari, & quare? amplia in quacumque confessione etiam geminata.*
2 *Decisio Rota 19. de procurator. expulsa.*

DECISIO XXIX.

1 COnfessio Procuratoris facta in articulo potest reuocari, etiam non docto de errore, quia præsumitur ab eo facta tanquam de causa malè informato, Rot. *decis. 140. in nouis & decis. 19. de procurat. in nou. & 2, de confessis*, & hoc videtur procedere in quacumque confessione, etiam si esset geminata, Sarnen. *decis.*
2 148. *super regula de annali* 48. † *& decis. Rot, 19. de Procur.* non fuit recepta. Ita fuit decisum *in vna Spoletana bonorum, coram D. Accorambono die 28. Aprilis* 1558. *fol. 242.* Et ita fuit tentum *die 29. eiusdem*, ad Franc. *in cap. fin. de iur. iur. in 6.*

Veral. Decis. 227. par. 2.

SVMMARIVM.

1 *Positionibus ad causam non facientibus non tenetur quis respondere.*
2 *Positiones non dicuntur facere ad causam, quando dispositiuè non sunt concepta.*
3 *Positiones captiosæ quæ dicantur.*
4 *Positionibus respondere quis non cogitur, quando detegeret turpitudinem suam, si illas fateretur.*
5 *Positioni criminosæ quis non tenetur respondere.*

DECISIO XXXII.

1 POsitionibus ad causam non facientibus non tenetur respondere Archiepiscopus Beneuentanus. Nam agebat Comes Christophorus Cacciaguerra contra Archiepiscopum, vt sibi responderet de fructibus Archipresbyteratus Clusini, quos Archiepiscopus perceperat, & positio erat concepta hoc modo, videlicet, Archiepiscopus simulatè, & nunc nomine sine aliquo commodo, & onere Archipresbyteratum ob-
2 tinuerit, & detineat, † & propterea non facit ad causam, quia non erat dispositiuè concepta, Rot. *decis.*
3 *de sequest. poss. & fructu num. 2. in nouis.* † Erant etiam captiosæ, quia ex responsione affirmatiua, vel negatiua sibi præiudicasset, nam si illas fateretur, detegeret turpitudinem suam, si illas negaret, esse periurus,
4 † quo casu nemo cogendus est ad respondendum, Lanfranc. *in cap. quoniam contra in verba responsionibus num. 11. vers. septima regula de probat.* Et quia sunt criminosæ, quia quotiescumque responderet eis, ex responsione appareret de confidentia, & sic de deli-
5 cto simoniæ: † & regulare esse, neminem teneri respondere criminosæ positioni, quando respondendo detegeret turpitudinem suam, Roland. *in leg. 2. §. quod obseruare, C. de iuram. calum.* Lanfranc. *vbi supra nu. 13.* Felyn. *in cap. cum causam col. 6. vers. in ea glos. de test.* Et ideò fuit tentum, quod dictis positionibus non esset respondendum die 29. Aprilis 1551. coram Dom. Baten. in vna Clusina fructuum.

Mogon. Decis. Florent. 10.

SVMMARIVM.

40 *Positio quod Petrus hæres Martini à me mutuo recepit centum, & responsio affirmatiua, non refertur ad hæredem, sed ad mutuum, de quo principaliter agebatur.*

DECISIO XL.

40 QVo quidem Bald. in simili aliàs dicebat *in fin. fin. §. in reputatorijs, C, de appell.* quod stante statuto contra contumacem in non respondendo positionibus habeatur pro confesso, & positio sit, quod Petrus hæres Martini receperit à me mutuò centum, si fuerit contumax, Petrus reputabitur confessus, recepisse mutuum, non autem, quod sit hæres Martini, quia sunt illa verba enunciatiua, & impertinentia, & propterea stante reputatione, & protestatione dicti Andreæ, non posse inferri ad reuocationem aditionis deficiente animo adeundi, Corn. *cons. 30. col. 2. lib. 3.*

Magon. Decis. Lucens. 17.

SVMMARIVM.

22 *Verbum credit, quo vtimur in responsione positionum, dicitur esse verbum veritatis.*

DECISIO XLI.

ET ad illud de præsupposita interrogatione ex aduerso perpensa, respondetur suppositum esse falsum, cum negatio æquè cadat super positionibus, ac super interrogatorijs 1 & quamuis positioni-
22 bus responderi soleat † per verbum credit, vel non credit; idem tamen est, si negetur, vel confiteatur, & de veritate respondea... glos. *in cap. ex litteris de iur. iur.* Rebuff. *super const. Regn. in tit. de responsione per verbum credit, artic. 2. glos. vnic. num. 2.*

ADDITIO. in lit. a.

DE veritate Dec. *cons. 445. num. 18.* Paris. *cons. 58. in princip. volum. 1.* Rimin. *cons. 203. num. 6.* Et stante partis acceptatione, in iudicio positio confessata non potest reuocari, nisi docto de errore, Dec. *in cap. cum causam num. 6. de appell.* Alex. *cons. 90. in princ. lib. 1.* Rimin. *loc. præcit.* secus in habita pro confessata, quandocunque potest reuocari, Riminald. Iun. *cons. 373. num. 23.*

Magon. Decis. Lucens. 17.

SVMMARIVM.

26 *Confessio inducta à statuto ob non responsionem ad positiones dicitur confessio præsumpta, & ficta, & recipit probationem veritatis in contrarium, maximè illam, quasi per aduersarij confessionem.*

27 Con-

27 *Confessio non dicatur propriè probatio, sed probationis releuamentum ex communi opinione.*
28 *Probationum materia non angustanda.*
29 *Veritas omnia vincit, & ei omnia cedunt.*
30 *Confitens se iniustè ad sui fauorem sententiam reportasse, facit, quod talis sententia, etiam quod in rem indicatam transiuerit, non sit exequenda.*
31 *Positionibus continentibus turpitudinem respondere de bentis, non est respondendum.*
32 *Per interpellationem nouiter factam censetur prima mora remissa.*
Petens fieri nouam monitionem, videtur non esse contentus de prima.
33 *Confessio propria etiam iurata reuocari potest, & illi contrauenire, quando à Iudice fuit reiecta.*
34 *Præsens, & tacens consentire videtur, maximè in Iudicialibus.*

DECISIO XLII.

NOn obstat, quod prædicta non debeant attendi, tanquam venientia contra positiones Gualrelli habitas pro confessatis in contumaciam Penitesij, seu eius in causa Procuratoris vigore statuti *lib.1.cap.69.*
26 Quia dicebatur, huiusmodi confessiones à statuto propter alterius contumaciam non respondentis inductas, esse confessiones præsumptas, & priuilegiatas, Moron. *in tract. de fid.trag. & pac. quæst.54. num.12. secunda pars*, & notat Roland. *cons.54. lib.3. num 4.* & tanquam tales recipiunt, & admittunt probationem veritatis in contrarium, & illam maximè, quæ fit per aduersatij confessionem, quæ nunquam censetur à statuto exclusa, tanquam superans, & confundens quaslibet alias præsumptiones, & probationes, prout, inquit Ruin. *in cons.92. num.18. lib.4.* Roland, *cons.8. num.9 lib.3.* Paris. *consil.10. num.6. lib.2.* Alciat. *in tract. de præsumpt. in 1. part. num.6.* vbi allegando rationem dicit,
27 quia confessio non est propriè probatio, † sed probationis releuamentum, Anchar. *cons.1. num.11.* qui dicit, hanc esse verissimam opinionem, quàm communem asserit Hippol. *in sing.101.* & potest fieri talis probatio per confessionem patris, etiam post lapsas omnes probationes, Bald. post Innoc. *in cap. vltra tertiam de test.* & Felyn. *ibi.*

Videtur enim hæc quædam facti euidentia, ex actis notoria, quæ similiter à statuto explosa non creditur. Paris. *consil.131. num.30. lib.1. consil.67. num.15. & consil.89. num.24. eod. lib.* Ruin. *cons.138. num.24. lib.5.* post Alex. *cons.145. num 6. lib.6.*

Neque etiam exinde dici potest inferri aliqua violentia dicto statuto, tum quia statutum non prohibet contrariss probationes, sed dicit has præsumptas confessiones ius partibus acquirere, ita quod postea positiones negari non possint, tum etiam quia per hoc non ita contra statutum, prohibens tantùm negationem confessatorum, nam reus non vult negare confessionem factam, sed vult probare contenta in ea, non esse vera per veras probationes, quod de iure fieri posse non improbat Aret. *in cons.146.* quem refert, & sequitur Natt. *cons.444. num.3.*
28 Et id tantò magis dicendum est in casu nostro, quo statuentes profitentur eorum intentionis esse, nolle probationum materiam angustare, *capit.99. lib.1. stat. leg. quoniam in fin. C. de hered. & in cap. quoniam, vt lit. non contest.* Et sufficit in similibus dicere statutum non loquitur in hoc casu, vt notat Bart. *in leg.1. §. & parui refert. ff. quod vi, aut clam.*
29 Quæ omnia procedunt fauore, & priuilegio veritatis ex ore aduersarii ortæ; cum veritati omnia cedant, omnibus præualet, vinit in æternum, *cap. veritati, & cap. consuetudo dist.8.* gestorum erroribus non immutatur, vt dicit Socin. *in cons.3. & 17. lib.2.* mater est iustitiæ, & semper sequenda, non obstante quacumque confessione in contrarium emanata, etiam scienter, *leg. fin. § mulier, de probat.* & notat Iacob. Mand. *in consil.9. num.39* & Afflict. *decis.253. num.7.*

Subdens in præcitato loco Socin. ad propositum, quod respondens positionibus, eas confitendo contra veritatem, potest veritate in contrarium reperta, illam reuocare, quod procedit etiam in confessione facta in facto proprio, secundùm Alexand. *cons.47. num.6 lib.1.* & quandocumque veritate in contrarium reperta decretum cedit veritati. Nicol. Moron. *de fid. treg. & pace 1. part. quæst.72. num.7.* & dicit Neniz. *consil.80. num.39.* quod veritas actis præferenda est.
30 Quibus accedunt ea, quæ dicunt de confitente, se obtinuisse iniustè sententiam ad sui fauorem, nam talis sententia etiam quod in iudicatum transierit, cuius iudicati vis maxima est, teste Crau. *cons.79. num.1. lib.1* potest retractari, & executioni non demandatur, vt tradit Ias. *in leg. admonendi num.46. de iur. iur.* Alexand. *in leg. Iudex posteaquam de re iudic.* Rebuff. *super constit. regn. in tit. de sentent. execut. artic.17. glos. fin. nu.6.* Innoc. *sing.57*

Reuocantur præterea probabiliter in dubium dictæ præsumptæ confessiones ad dictas positiones propter defectum dictarum positionum, & alijs causis infra dicendis videlicet:

Primò, quia dictæ positiones propter earum obscuritatem, incertitudinem, & captiositatem non erant
31 tales, quibus responsum dari monitus cogeretur, † & maximè quia continebant crimina, & turpitudinem respondentis, sic probibente responderi *statuto 68. lib.1.* & quod notat Crem. *in sing.109.* & Curt. *in tract. positionum num.31.* vbi quod in his impertinentibus non habet locum dispositio statuti, vel iuris communis, quod habeantur pro confessis, & notat Capell. Tholos. *quæst.371.* ideò singulariter dicebat, Innoc. *in cap. dubium de election.* quod quis ne dum non tenetur respondere positioni criminosæ, sed etiam non criminosæ, per quam tamen peruenitur ad positionem criminosam refert, & sequitur Lanfranc. de Orian. *in recoll. fin Innoc. sing.3.*

Secundò quia post lapsum tempus trium monitionum ad respondendum, & sic post ius quæsitum actor institit, & petiit iterum citari, & moueri partem ad respondendum, prout postea responsum fuit die prima iudridica sequenti. Vnde per hanc nouam petitionem ad respondendum videtur Guacellus à lege, & iure suo recessisse, habilitasseque, & legitimasse reum conuentum ad respondendum, non obstante lapsu termini statutarii, *leg. Æmil. §. dicebam ff. de minor.* pro quo facit decis. Ias. *in leg. de pupillo, § serno num.4. de oper. noui nunciat.* vbi dicit, quod si elapso termino statuti ad retrahendam rem venditam vicino præscripto, emptor nunciet vicino, an velit emere, quod vicino comparente non potest postea emptor excipere de
22 lapsu termini statutarii, † quia videtur per interpellationem vicinus habilitatus, & emptor à sua lege recessisse, nam qui nouam fieri petit monitionem, videtur de prima non esse contentus, Aretin. *in §. quadrupli num.46. Instit. de action.* sicuti per nouam interpellationem debitori factam dicitur remissa mora præcedens,
23 secundùm Bart. *in dict. leg. Æmil.* † quibus opportunè accedit, quod notat Natt. *in cons.38.* vbi confessionem propriam etiam iuratam, quis reuocare potest, & ei contrauenire, quando à Iudice fuit reiecta, vel à parte improbata.

Tertiò quia post nouam dilationem ad respondendum fuit responsum positionibus, præsente D. Guazello, & non contradicente, & sic eo consentiente, *leg.*
24 *si hypothecas, C. de remis. pign.* † vbi præsens, & tacens alienationi rei sibi obligatæ videtur pignus remittere: & patiens se describi in actis profideiussore, perinde est, ac si stipulatio intercesserit, *leg. cum extenditur, § final. de fideiuss.* Ioan. de Petr. *in sing.4.* quod generaliter proce-

procedere dixit Renid. Cap. *in tract. regul. & commun. opin. in regula 56. num. 14.* & notat Dyn. *in regula, qui tacet, de reg. iur. in 6.*

Quartò facit celeris responsio post lapsum trium monitionum, quasi videatur incontinenti respondisse,
35 & moram illam modicam † non habendam esse in consideratione, & purgari potuisse, per ea, quæ tradit Rip. *in leg. si insula num. 89. de verb. obligat.* post Curt. Iun. *in leg. 1. §. quod si alter num. 3. C. de iur. calam.* Cach. *decis. 5. num. 4.* maximè ad deliberationem consequendam, non ad obligationem acquirendam, Silua. *consil. 85. materia nu. 11. lib. 2.* licèt contrarium visus in hoc fuit tenere, Natt. *cons. 53. nu. 4. & 364 col. fin.* & latè Silua. *in cons. 100 stante col. pen. num. 14 lib. 2* vbi pœna imposita ipso iure, & executio facta à lege impedit purgationem moræ, qui tamen concedunt purgationem quando non interfit aduersarij, vt hic, vbi aduersarius non obstante executione iuris voluit iterum moneri ad respondendum, vt supra dictum est, & sic ostendit, sua non interesse, quod mora purgetur. Vltra quod dato, non concesso, quod dictæ positiones deberent haberi pro confessatis, non sequitur ob id, quod reus condemnari debeat ad petita per actorem, vt dicunt DD. de Rota *decis. 244. in antiq. de positionib.* & Franc. *in cap. 2 de confess. in 6.* notat, oportet enim, tales esse positiones, vt de necessitate concludant.

ANNOTATIO.

Habitas pro confessatis. Adde, quod si positio non negata habeatur per statutum pro confessata, dicitur haberi pro confessata, quo ad capitulum cum sua qualitate, Bald. *in l. fin. §. quod si alter in vltim. notab. C. de iuram. calam.* Aret. *cons. 157. col. 1* & intellige, quod habeatur pro confessata non ipso iure, sed per sententiam, & ideò quoties causa committeretur consulenda, sit cautus aduocatus illius, qui non respondit, quod committatur sola diffinitiua, non interlocutoria, quia cum non fuerit interlocutum, diffinitiua non potest fundari ratione contumaciæ, & Aduocatus alterius partis sit cautus, vt faciat cõmittere, quæ sint partes Iudicis, Bald. *in tit. si de feud. fuer. cõtro. inter dom. & agnat. cap. vassall. nu. 3. in vsib. feud. & ibi,* an, & quando positio habita pro confessata noceat hæredi.

Confessiones præsumptas. Positio, quæ habetur pro confessata, dicitur ficta probatio, & perempta instantia perit, ita quod in alia instantia producta nullam fidem facit, Bald. *decis. 282.*

Et captiositatem. Quæ sit positio implicita, quæ negatiua, quæ criminosa, & quæ de iure non admittenda, vide Specul. *in tit. de posit. §. 7. videndum lib. 2.* latè Rubert, Matant. *de ordin. iudic. par. 2. artic. 24.* Corrad. *in suo Breu. tit. de posit.* & an implicita positio debeat distingui per Iudicem absque partis instantia, stante statuto prohibente implicitatem, Rim. *cons. 596. num. 3.*

Præsens, & tacens, vide supra *decis. 3. num. 1. quæstio vbi scripsi.*

Et moram illam modicam. Quid si monitiones non fuissent necessariæ, & iudex pronunciasset, positiones haberi pro confessatis, an mora posset purgari, quod non, Cephal. *cons. 304. num. 200.*

Magon. Decis. Lucens. 45.

SVMMARIVM.

17 *Capitula admitti in vim articulorum, vel in vim positionum valdè interest.*
18 *Positio quæ sit.*
19 *Articuli fiunt pro examinandis testibus super eis, positiones vero pro habenda responsione à reo.*
20 *Possidens rem separatim à cohærede, præsumitur propriè non communi nomine possidere.*

DECISIO XLIII.

17 Maxima enim est differentia, quod capitula admittantur in vim positionum, vel in vim articulorum, ab vtroque modo, vt habetur *in lib. 1. cap. 68. statut.* & tradit Specul. *de testibus, §. nunc videamus, in princip.* & per Doctores *in capit. causa, quæ vertitur, & in capit. per tuas, & in capit. fraternitatis de test.* Pract. Pap. *in form. capit. act. in verbo coram,* Corrad. *in suo breuiloq. in titul. de pos.* Matant. *in Specul. in 4. acta 6 par.* & Doctores *in capit. cum contingat, & in cap. si à iudice, de appell. in 6.*

Et hoc discrimen euidentissimè docet praxis quotidiana, & ipsa descriptio, seu diffinitio positionis, de qua Pap. *in sua pract. in §. post quam reus na 3. super ver-*
18 *bis libelli,* vbi dicit, † positio est quædam formula iudicialis concepta, & reperta ad eruendam veritatem per aduersarij responsionem, & hæ non possunt fieri in qualibet parte iudicij, & elapso termino probatorio assignato, Mysing. *obseruat. 34. cent. 1.* alias pars non tenetur respondere, quod declarat, vt ibi latè Senat. Pe-
19 dam. *decis. 10.* † Colligitur, quod positiones non fiunt pro examinandis testibus, sed articuli.

Et ideò solent practici causidici easdem positiones reproducere loco articulorum, quando volunt super eis examinari facere, vt docet Pap. ibi, & datur parti terminus ad dandum interrogatoria, & expectatur, an pars neget, vel fateatur, Specul. *de test. §. nunc tractandum, vers. in examine,* Cardin. *in clementina 1. §. 2. de stat. Monach.*

Neque potuisse iuuari actores credimus ex possessione Augustini vnius ex cohæredibus, quasi rem communem aliorum quoque nomine possederit, *leg. seruus communis, & ibi Bart. de acquir. posses.* quia cum appareret, Augustinum possedisse separatim à Luca cohærede aliam dimidiam dictæ terræ nomine proprio,
20 † non communi possedisse credendum est, *leg. Titia, ff. solut. matrim.* Innoc. *in cap. cum olim de priuileg.*

Vincent. Franc. Decis. 220. par. 1.

SVMMARIVM.

1 *Articuli impertinentes, & de iure non admittendi in prima instantia, quomodo reijciantur.*
2 *Articuli impertinentes, & de iure non admittendi reijciantur cum effectu.*
3 *Articuli quando dubitatur, an sint impertinentes, reijciuntur per decretum generale.*
4 *Depositio principalis quando petitur, vt admittatur, etiam quod sit conclusum in causa.*
5 *Sacrum Consilium procedit sola facti veritate inspecta.*
6 *Confessio principalis est melior probatio.*
7 *Depositio principalis si petitur, quando supersedeatur in causa.*
8 *Probabile quod est per testes, non est possibile.*
9 *Positiones differunt ab articulis, exceptionibus, & interrogationibus.*
10 *Principalis in causa liquidationis non tenetur respondere super articulis iustitiam causæ principalis concernentibus.*
11 *Articuli impertinentes propriè qui sint.*
12 *Articuli de iure non admittendi propriè qui sint.*
13 *Articuli concernentes causam principalem in termino repulsa sunt omnino impertinentes.*
14 *Copia articulorum non datur in Regno.*
15 *Conclusio si est facta in causa, an impediat reiectionem impertinentium.*

D E-

DECISIO XLIV.

1 IN sacro consilio seruamus, quando in prima in-
stantia instat aliqua ex partibus pro reiectione ar-
ticulorum impertinentium, & de iure non admittendo-
rum, vel de eis protestetur interponere decretum,
quod generale appellatur super eorum reiectione
hoc modo, ita vt si facta publicatione in causa repe-
rirentur aliqui articuli impertinentes, seu de iure non
admittendi reijciantur, prout præsenti decreto reii-
ciuntur, iuxta theoricam Bartol. & aliorum, licèt ple-
nius *in leg. si duo patroni, §. idem Iulianus ff. de iur. iur.* &
Canonist. *in c. cum contingat, de offic. deleg.* per Dec. *in c.*
1. in fin. de test. & in cons. 162. vol. 1. vbi etiam reperitur,
quid seruetur Romæ, & etiam repetietur ex Alber. *in*
2 *l. 2. 7. col. vers. dominus Guid. C. de iur. calum.* † In causa
verò reclamationis indistinctè videmus articulos, &
quando sine dubio videmus, ipsos esse impertinentes,
vel de iure non admittendos, statim cum effectu reii-
3 cimus: † quando verò dubitamus, ex quo in Regno
non datur copia articulorum, & sic non possumus ip-
sorum discussionem tractare partibus auditis, interpo-
nimus idem decretum generale; sic enim in dubium
etiam de iure fieri debet, vt dicunt Doctores; vbi &
Albert. *in dict. leg. 2. vbi Curt. in nono breuiloq. alleg. con-*
cord. in princ. tract. de mois. Accidit in causa reclamatio-
nis interpositæ à sententia per Sacrum Consilium lata
in fauorem Dominorū Fratrum de Curte, cum D. Io.
Camillo Gallutio, de quo *in decis.* 180. quod dict. Io.
Camillus præsentauit articulos, & cum esset facta in-
stantia pro ipsorum reiectione tanquam impertinen-
tium, & de iure non admittendorum, fuerunt, median-
te decreto Sacri Consilii reiecti, tanquam de directo
contrarii articulis actorum in prima instantia, dūque
tractaretur expeditio causæ, institit procurator Io.
Camilli pro depositione principalium super eis, pro
quo faciebat, quod & si de iure communi sit dubiū in-
ter Doctores, an post conclusum in causa possit peti
depositio principalis, quod latè congerit Senatus Pe-
damontanus *in decis. 10. & inter ritus magna sic ritus in*
4 *ordine 93.* quæ incipit, item seruat ipsa curia, † quoad
responsiones, quod hæc petitio admittatur vsque ad
conclusionem in causa exclusiuè. Nihilominus sacrum
consilium, & alia Tribunalia huius Ciuitatis admise-
runt hanc opinionem, quod semper, & omni tempore
5 quo petitur, hæc petitio admittitur; † procedimus,
6 enim sola veritate inspecta, † quod si ex ore principa-
lis habere possumus, aliud non quærimus, quia hæc est
7 melior probatio, *leg. cum precum, C. de lib. caus.* † imò
facta instantia pro depositione principali, si non adest
præsumptio calumniæ ex qualitate causæ, vel aliter su-
persedemus in causa, donec principalis deposuerit, ex
dictis per Bald. *in leg. 1. nu. 4. vers. alterius nota arg. C. de*
iur. calum. quem sequitur, & allegat concordantes Af-
flict. *in const. Reg. iustitiary per prouinc. in 6. notab.* vbi e-
tiam per Follet. *in 33. & 38.* & Rot. Rom. *decis.* 24. & in
casu præsenti cessabat præsumptio calumniæ postquā
D. Marius vnus ex fratribus in partib. Hispaniæ apud
Maiest. Cath. Prædicator maximus, verisimiliter scire
potest contenta in articulis præsentatis in causa recla-
mationis, & eius qualitate, & bonitate inspecta, facilè
deponet super eis veritatem. Pro parte dictorum
actorum non poterant prædicta negari, verum dice-
bant procedere, quando articuli in causa reclamatio-
nis præsentati non essent reiecti, tanquam directo
8 contrarij articulis eorum in prima instantia: † vnde
postquam super eis non possunt recipi probationes
per testes, nec etiam erit recipienda probatio per de-
positiones principalium ex regula, quod illud, quod
non est probabile, non est ponibile, quam regulam po-
nit glos. *in l. 2. §. quod obseruari, in verb. credat, vers. item*
videtur, & post eam Albet. *colum. 7. vers. modo restat, de*
9 *iuram. calum.* vbi etiam Angel. † Positiones enim pro-
priæ appellantur illæ, super quibus principales depo-
nere debent, & differunt ab articulis, exceptionibus
& interrogationibus, vt plenè per Curt. *vbi supra, in*
2. 3. 4. & 5. breuiloquio, licèt hodie ista verba confun-
dantur, vt pulcrè per Iacob. *in sua pract. in rub. de con-*
10 *stit. pecun. vers. item possunt dici;* † Item dicebatur alias
in Sacro Consilio fuisse dubitatum, an principalis in
causa liquidationis tenerentur respondere super arti-
culis iustitiam causæ principales concernentibus, &
fuisse decisum, quod non, ex quo articuli prædicti in
causa liquidationis erant impertinentes, ita refert
Capic. *in decis.* 15. sed prædictis responsum fuit, veram
esse regulam prædictam positam per glos. *vbi supra,*
verum procedere, quando articuli sunt verè, & pro-
11 priè impertinentes, † qui propriè sunt, quando non
pertinent ad causam, vt dicit Bart. *in dict. §. idem Iulia-*
nus, & Bald. dicit, nec directè, nec indirectè, Paul. de
Cast. Ant. de Alen. & Ias. idem Bald *in l. ad probationem,*
la prima, per illum text. C. de prob. & ponit aliqua exem-
pla *decis. Perus. 81. num. 5. vers. hoc tamen,* & probati, vel
confessati nihil releuarent, iuxta terminos *dict. leg. ad*
probationem, quam allegat Alber. pro comprobatione
regulæ prædictæ *in dict. lig. 2.* vbi plenè Curt. *in 9. bre-*
uil. sed in casu, de quo agitur, articuli fuerunt non tan-
quam impertinentes reiecti, scilicet, quod non face-
rent ad causam, & quia confessati non releuarent, quia
faciebant ad causam, & probati, seu confessati releua-
bant, sed tanquam directo contrarii articulis factis in
prima instantia, qui ob timorem falsitatis, & suborna-
12 tionis testium de iure non admitterentur, † & appel-
latione de iure non admittendi, iuxta terminos §. *quia*
vegò in Authent. de test. vnde cam respectu principalis
cesset timor subornationis, ob quam fit reiectio præ-
dicta, remanet regula firma, quod principalis depo-
nere tenetur, quandocumque pars institerit: hoc con-
siderat Alber. in propria materia *in dict. l. 2. col. 5. vers.*
sed quia supradictis, C. de iur. calum. nec potest negari,
Capic. *in dict. decis. 15. vers. pro Antemo* Modo enim
prædicto differunt articuli impertinentes à non ad-
mittendis de iure, vt colligitur ex dictis Doctorum *in*
dict. §. idem Iulianus, & in dict. cap. cum contingat: sed in
specie differentiam prædictam ne nolliares omittam,
ponit Vrsil. *in addit. ad Afflict. decis 7.* vbi allegat con-
cordantes, & ita respondetur ad *dict. decis. 15.* vbi etiam
Capic. dubitatiuè loquitur, cum dicit, si benè recor-
13 datur. † Articuli enim concernentes iustitiam causæ
principalis sunt omninò impertinentes ad causam li-
quidationis, ex quo in causa liquidationis præsuppo-
nitur iustitia sententiæ, de cuius iustitia in causa liqui-
dationis tractari nō potest. Et quamuis in Regia prag-
matica, quæ incipit, sæpè contingit, sub rubrica de ca-
pitulis, & positionibus impertinentibus in repulsa
non admittendis: appellantur impertinentes articuli,
etiam quando sunt directo contrarij articulis factis in
termino probatorio, vltra quod dici possit ibi largo
modo poni, nihilominus dicitur, quod propriè loqui-
tur Regia pragmatica, esse, quòd articuli concernen-
tes causam principalem positi in termino repulsæ ali-
quo modo non pertinent ad repulsam, & sic respectu
termini repulsæ sunt omninò impertinentes.

His sic discussis Sacrum Consilium habuit pro ve-
ro, quod super articulis de directo contrariis, ex qui-
bus pars poterat releuari, tenetur principalis depo-
nere: sed quia in præsenti causa, id quod pars, quæ re-
clamauerat, probare volebat, videbatur per actores
non inficiari in primis articulis actorum, idcircò non
fuit admissa petitio depositionis principalis. Et post-
quam de materia impertinentium loquutus sum, de
quibus in dies tractatur, nolo omittere, quod multo-
ties vidi ex incuria procuratorum, qui in practica non
sunt versati, prout erant aliis temporibus, quod Ant.
de Alen. *in dict. §. idem Iulianus, in fin.* dicit hæc verba.

14 † Nota in Regno, in quo non datur copia articulo-
rum, quod non imputatur parti, si de impertinentia
non opponit à principio, sed postmodum recepta co-
pia attestationum, debet hoc opponere antequam
procedatur ad alios actus, aliàs præiudicaretur non
opponenti: & ideò ad euitandum hæc dubia, cautela
15 est, quod detur petitio de impertinentibus, † quo ca-
su Iudex, si vult, potest eos reijcere statim, vel si vult,
procedere saluo iure impertinentium, & de iure non
admittendorum, & tunc posset de impertinentibus
quandocumque disputari, & vtraque practica est bo-
na. Hæc Anton. *vbi supra.* Sed tutior est practica, quæ
hodie ex interpretatione decreti generalis cum clau-
sula, ex nunc pro tunc facta publicatione, de qua cla-
sula dictum est *in decis.* 213. Et ad euitandum difficulta-
tes, quas multoties vidi, simpliciter tutior est via, facta
publicatione, etiam quod adsit protestatio, & genera-
le decretum, instare pro reali reiectione, quia, vel Iu-
dex hoc faciet, prout facere debet, ex quo hoc facere
potest partibus auditis, cum sit publicatum in causa,
vel saltem ad euitandum laborem, reseruabit facien-
dum tempore decisionis causæ.

Barz. Decis. 49.

SVMMARIVM.

17 *Confessione in responsionibus ad positiones partis nulla est maior probatio.*
18 *Hæredem se asserens cum beneficio legis, & inuentarij, debet hoc probare.*

DECISIO XLV.

PRimò per confessionem ipsius Pauli ex respon-
1 sionibus ad positiones resultantem, † qua qui-
dem confessione nulla est melior, & efficacior proba-
tio ad Paris. *cons.* 75. *num* 5. *volum.* 1. Cephal. *cons.* 198.
num. 8 *volum.* 2. tradunt Corn *cons.* 261. *col* 2. *volum.* 4.
& Ias *in leg. cum te transigisse. num.* 5. *C. de transact.* & est
text. *in cap.* 1. & ibi glos. *in cap. aduersarij, & in cap.* 2. *de
confess. in* 6 Et licèt dicat, se pro maiori parte acquisiuis-
se, vt obtulit se paratum probare, non tamen proba-
18 uit, vt dictum est, & ideò remanet confessio pura, † vt
dicimus de eo, qui dixit se hæredem cum beneficio
legis, & inuentarii, & tamen illud non probat, ad tra-
dita per Ber. *cons.* 129. *num.* 6. *vol.* 2. & per Cephal. *in con-
sil.* 193. *num.* 69.

Berz. Decis. 57.

SVMMARIVM.

1 *Confessio per verbum, credit, in responsionibus ad positiones partis contra confitentem plene probat.*

DECISIO XLVI.

IN iudicio moto per Nobiles, ac Illustres Viros D.
Comitem Romeum de Pepulis, D. Herculem de
Marescottis, & D. Ioannem ab Armis contra Homi-
nes, & Commune S. Ioannis in Persiceto, fuit per om-
nes Dominos communi voto resolutum, præfatos
reos conuentos teneri restituere præfatis Doctorum
Actoribus expensas factas in excauatione, & purga-
tione Discursorii Galeghi pro rata liquidanda, modis,
1 & formis, prout in sententia. † Quoniam cum in re-
sponsionibus ad positiones, quæ & si sonent in credu-
litatem, plenè tamen confitenti præiudicant, ad tradi
ta per scribentes *in leg.* 2. §. *quod obseruari, C. de iur. iur.
propter calum. dand.* adeò, vt clarissimam probationem
appellet, Crau. *cons.* 212. *num.* 9 & Simon. de Pret. *con-
sil.* 147. *num.* 26. & per verbum, credit, adeo probetur
confessio partis, vt tantum valeat, quantum si per ver-
ba assertiua præcisa facta esset, Corn. *cons.* 40. *colum. pe-
nult. vers. nam hæc vol.* 4.

Barz. Decis. 64.

SVMMARIVM.

26 *Confessio partis in responsionibus ad positiones alterius partis contra ipsam plenè probat, etiam si incredulitatem sonet.*
27 *Et etiam plenissimè.*
28 *Inuentarij beneficium allegare non satis est, nisi probetur.*

DECISIO XLVII.

26 QVInimò ex propria confessione facta in respon-
sionibus ad positiones, quæ & si sonent in cre-
dulitatem, confitenti tamen plenè præiudicant, ad tra-
dita per scribentes *in l.* 2. §. *quod obseruari, C. de iuram.
calum.* & per Marant. *in dict. l. si potest, num* 51. per Dec.
27 *dict. cons* 446. *num.* 18. † & per Rim. Sen. *cons.* 596. *num.* 10
quam plenissimam probationem appellat Crauet *con-
sil.* 217. *num.* 9. & Optimam Paris. *cons.* 75. *nu.* 5. *volum* 1.
Nec sibi prodesse potest enunciasse se hæredem cum
beneficio legis, & inuentarii, nisi de eius confectione
28 doceret, argumento eorum, † quæ habentur per Ri-
min. Iun. *cons.* 168. *num.* 11. *cum seqq* & tradunt in pun-
cto Ber. *cons* 129. *num.* 2, *volum.* 2. & Ceph. qui alios ci-
tat, *cons* 393 *num* 69.

Rota Gen. Decis. 16.

SVMMARIVM.

3 *Responsio referens se ad aliquam scripturam est incerta, & debet certificari per exhibitionem scripturæ.*

DECISIO XLVIII.

NEc obstitit, dum dicebatur, prædictum Io. Ba-
ptistam, quod in illo libro, & in illa met ratione
in restrictione libri, ratio illa remanebat in debito di-
cti Simonis ipsi Nicolao in libri N & quod debebat
stari dicto libro, tam contra Simonem, quam contra
Nicolaum, stante pronuncia Rotæ, quod illis pro, &
contra standum esset. Quia fuit responsum, quod pro-
nuncia fuerat facta super requisitione exhibitionis in
illis partitis, ad quas ipse Ioan. Baptista respondens
3 positionibus se retulerat, † quia referendo se ad libros,
eius responsio erat incerta, & certificanda erat per ex-
hibitionem librorum, secundùm Bald. *in leg.* 1. *in* §. *de-
ditiones ac edend.* in specie Marian. *in consil.* 3. *col.* 1. *vo-
lum* 2. & Dec. *in cons.* 118. *volum.* 1. & non fuerat facta
aliqua positio circa rationem partitarum ad debitum
dicti Simonis, sed bene fuerat facta positio, quod di-
ctus Nicolaus creditum dederat ipsi Simoni de parti-
ta dictarum librarum N. & in hoc Ioannes Baptista
respondit, se referre ad libros dicti Nicolai, & in libris
apparuit, quod Nicolaus illam partitam habuit; &
propterea an habuerit, vel ne, standum erat libro; &
de illis partitis librarum N de quibus fuerat datum
debitum Simoni in diuersis temporibus in dicto libro,
illi non erat standum.

Rota Gen. Decis. 48.

SVMMARIVM.

1 *Responsio positionibus, per verbum, credit, est vera confessio,*

DECISIO XLIX

Lite vrtente inter Io. Iacobum Mainerium ex vna agantem, & Bendinellum Saulium conuentum super scutis N.da quibus in actis, Rota iudicauit in fauorem petentis ex infra dicendis, & alijs, quæ ex processu colliguntur. Ad fraudandam eius intentionem exhibuit agens litteras dicti Bendinelli, in quibus idem Bendinellus dicit, se debitorem in dicta summa, vt in eis,& cum dictæ litteræ fuerint recognitæ per dictum conuentum, asse subscriptas de eius manu, & litteratura, vt patet per eius confessionem factam ad quintam positionem, vbi credit, dictas litteras esse subscriptas de eius manu sequuntur duæ conclusiones
1 Doctorum. Prima, † quod illa responsio, licèt sit per
verbum credit,dicitur vara confessio, & probat, vt habetur tàm in volumina Digestorum, quàm Codicis *sub tit.de confes.*vbi Doctores,& tradit Bald.in terminis *in leg.1.num.21.C.de fals.can.adiect.leg.*Marant.*in eius pract.in 4.artic.2.partis,num.14,* Aym.*consil.203.num.8. vers.& tamen lib.2,*Paris.*cons.58.num 9.lib.3.*

Rota Gen. Decis. 60.

SVMMARIVM.

5 *Ponens fatetur.*
6 *Confessio in dubio debet interpretari ad fauorem confitentis.*
10 *Negans positionem non potest in ea se fundare,*

DECISIO L.

VLtra quod contrarietas aliqua resultare videbatur ex positionibus rei. & ex depositionibus testium pro eo examinatorum. Dicitur namque in positionibus ipsos actores satisfactos essa in libris N. in tot rebus, seu pecunijs; testes autam affirmant, actoribus esse delegatum, seu assignatum nomen quorundam factorum dabitorum, tunc rei conuenti, quod est quid diuersum à continentia positinnum, ax qua contrarietate insanabilis admodum difficultas oriebatur, secundùm tradita per Innoc. magistraliter *in cap. cum contingat el 1. de offic. deleg.*quem sequitur Bart.*in leg.2. §.creditum num.8.ff.si cert. petat.*& ibi Ias. *num* 2. post
5 alios scribentes ibidem,vnusquisqua enim scit, † quod
ponens fateri dicitur quidquid in positionibus continetur,vt per Alexand.*cons.172.lib.6.num.1.*& Dec.*consil.252.colum.2.sub num.* 2. & per Marant. latè *in suo Specul.par.6. princip. artic.4.num.6.& 7.* Alexan.atiam *in consil 72.num.4.lib.3.*

Necnon conferunt dicta per Dac. *cons. 279. num. 6.*
6 vbi dicit, † quod confessio interpretari debet in fauo-
rem confitentis ex ijs,quæ ad id allegat; ita è conuerso confessio debet confitentis prodesse, quod quemadmodum illud,quod plus est confiteri procurauit, scilicet rem amisse, ita etiam quod minus est, nempè partem pretij non negasse censeatur. Hæc corroborantur per ea,quæ Ploc.tradit *in leg.si quando,§.37.num.6. C.vnde vi,*alias est *sub num.659.& seq.* Et per regulam vulgatam, quod contrariorum eadem est disciplina, *leg.2.§.fin.ff.qui satisd.cog.*Alex.*cons.209.nu.18.lib.2,qui in leg.si cum dotem num.16. vers.non nego tamen,ff solut. matrim.*inquit,quod in casu contrario contrarius producitur affectus; itaque sicut negatio præiudicat neganti,ita confessio confitenti prodesse debet.

Secundò,& fortius posito sine vari præiudicio,quod aliqua appararet contrarietas ex positionibus collatis cum dictis dictorum testium, ea prorsus eliditur, ex quo pars aduersa negauit positiones rei;ax quibus intendit elicere repugnantiam; nam iuris certissimi est,
10 † quod is, qui negat positionem partis aduersæ, non
potast postea in ea se fundare,*cap.ex eo non debet de regul.iur.in 6.*& tradit notabiliter Bart,*in leg. post legatum sub num.11. ff.de ijs quib.vt indig.*quem refert, & sequitur Alex. *cons.151.num.13. lib.4.*& Alber. Mand.*cons.9 num.29.*& Alex.*cons.92.num.5.lib 5.& cons.183.num.4.* & satis ad rem nostram facit atiam dictum Ias.*in repet. leg.admonendi num.112. versic.facit optimè,ff.de iur iur.* vbi plura similia pro confirmatione doctrinæ Bart. *in dict, leg.post legatum*, citat, ex quibus apparet euidenter, quod asserta contrarietas, quatenus adesset, quod negatur, tamen nullius efficaciæ esset, quoad actores, qui positiones rei negarunt.

Rota Gen. Decis. 122.

SVMMARIVM.

3 *Responsio diuisibilis potest pro parte acceptari, & pro parte non.*
4 *Responsio ad positiones per verbum, credit, importat veritatem.*
5 *Confessio diuisibilis potest pro parte non admitti.*

DECISIO LI.

3 ET sibi fuisse consignatas dictas capsias alzariorum
per dict. Vincentium constat per confessionem dicti Andreæ factam ad primam positionem, vbi dicit, credit dict capsias sibi consignatas fuisse per dict. Vincentium, & licèt dicat, nomine Bonomi de Aquilino. sibi hoc non creditur, cum ista responsio posse diuidi, per ea, quæ tradit Bart. communiter approbatus *in l, Aurelius,§ idem,ff.de lib.leg.*vbi Doctor Et hoc tanto magis est verum, quia testes dicant, quod fuerunt consignatæ per dictum Vincentium nomine suo, & non nomine alieno. Et quod dictus Andreas sit Iuuenis dicti Bernardi, constat per confessionem dicti Bernardi ad vndecimam positionem, & nulla maior probatio, quàm confessio partis, vt *tot.tit. ff. & C. de*
4 *confess.* † & licèt sit per verbum,credit,importat tamen
veritatem,Bald *in leg.1.num.* 21. *C.de fals.caus. adiect. leg* Marant.*in sua practic.in 4.actu 2.partis num.14. lib.* Et quod dict. Bernardus postmodum habuerit dict. alzaria, & de eis disposuerit constat ex dictis dictorum testium, ac etiam per confessionem factam per dictum Bernardum ad nonam, & decimam positionem, vbi creditur disposuisse de dictis alzarijs, licèt dicat,
5 habitis à dicto Bonomo; tamen hoc non probat, † &
contrarium constat per attastationes dict. testium, qui deponunt,quod illa fuerunt consignata per dict. Vincentium, & non per dictum Bonomum. Ex quibus, & aliis, quæ ex processu colliguntur, Rota iudicauit vt supra. Laus Deo.

Rota Gen. Decis. 161.

SVMMARIVM.

10 *Requisita ad hoc, vt positiones habeantur pro confessis.*
11 *Inter locutoria in assignatione termini, quando habeat vim simplicis comminationis.*
12 *Absens contumax mulctari non potest,*

DECISIO LI.

ET licèt videretur posse reum condemnari ad totam summam petitam, cum illa contineretur in positionibus actoris. quas Rota pronunciauit habendas pro confessis, nisi intra dies 15. reus respondisset, qui deinde minimè respondit, tamen visum fuit, id non sufficere, vt positiones verè habeantur pro confessis,
10 cum ad id plura requirantur. Primò, † quod principa-
li comperto in iudicio, positiones sibi fuerunt lectæ,

& datæ intelligi. Secundò, quod in faciem fuerit monitus à iudice respondere, quia non sufficeret per nuncium moneri. Tertiò, quod absque rationabili causa recuset respondere. Quartò, quod accusata fuerit ex parte actoris contumacia rei in termino non respondentis. Quintò, & vltimò, quod subsecuta fuerit interlocutoria iudicialis facti declaratoria, quæ omnia colliguntur ex notatis per Bart. & alios *in cap. pen. extr. de conf.* & per glos. & Doctor. *in cap. si post præstitum, eod. tit. in 6* Bart. *in l. eius qui delatorem num. 2. & 3 ff. de iur. fisc.* Angel. *cons. 136. incipit in quæstione vertente col. pen. vers. & si dicis,* Aret. *in rubr. Inst. de excep. n. 23. vers. qui ò si in termino,* Curt. *in tract. de posit. in punct. nu. 8* Et sicut comminatio posita in termino effectum interlocutoriæ non habet, *l. 1. & tot. tit. C. comminat. Epist.* ita nec inter-
11 locutoria, † quæ fertur in ipsa assignatione termini, vt in casu nostro, cum habeat vim simplicis comminationis, vt notat Bald. *in l. 2. C. qui admitt.* Sed dato, quod declaratoria fuisset subsecuta, adhuc non sufficeret, ex quo non fuit citatus principalis ad respondendum positionibus, sed eius procurator ad præsentandum prin-
12 cipalem, quia, vt dictum est, † absens personaliter non citatus non potest à iudice haberi pro confesso; non enim potest quis à iudice mulctari, nisi vera, & non ficta contumacia interuenerit, vt notat Ias. post glos. Bald. & alios per eum alleg. *in leg. fin. col. 3. vers. 1. habes notabiliter, & colum. seq. vers. 4 subtiliter, ff si quis indic. non obtemp.*

Seraph. Decis. 408.

SVMMARIVM.

1 *Liquidatio non potest prætendi ex libris impugnatis.*
2 *Liquidatio illa non est sufficiens, quæ elicitur ex decreto facto a Iudice, quod positiones habeantur pro confessatis, nisi ad primam.*
3 *Iudex potest cogere ad præcisè respondendum positionib.*
4 *Confessio quæ elicitur ex positionibus habitis pro confessatis propter contumaciam eius, qui præcisè non respondit, ad hoc, vt operetur effectum, necesse est, vt concurrant requisita per Franc.* cap. 2. num. 9. de confes. in 6.

DECISIO LIII.

FVit resolutum pecunias, quas prætendit Petrus Maria, non esse liquidas, ideò non esse ei soluendas, nam neque ex libris potest prætendi liquidatio,
1 † cum libros huiusmodi impugnet D. Petrus Maria, *ad*
2 *vulg. regul. cap. ex eo, de regul. iur. in 6.* † Vigore autem positionum, quas Auditor Cameræ pronunciauit haberi pro confessatis nisi ad primam, liquidatio non est sufficiens, tum ex eo, quia fuit responsum, & licèt ex aduerso prætendatur, non fuisse sufficienter respon-
3 sum, tamen † Iudex poterat cogere ad præcisè respon-
4 dendum, tum etiam quia, † vt huiusmodi confessio, propter contumaciam operetur hunc effectum, necesse est, vt concurrant requisita per Franc. *in cap. 2. num. 9 de confes. in 6.* quæ non fuerunt hic obseruata, ideò conclusum pro non liquidatione.

Seraph. Decis. 415.

SVMMARIVM.

6 *Positionibus datis tàm contra tutorem, quàm contra minorem, si solus tutor illis respondeat, sufficit, si tamen sit causa connexa.*

DECISIO LIV.

6 QVartò opponebatur de notoria iniustitia, respectu Angeli, † quia Iulius solus respondit positionibus, & sic sibi tantum nocere debet, non autem tertio, quia cum haberent connexam causam, ex hoc satis apparebat de veritate, & ad eam comprobandam multum prodest eius responsio, Corn. *cons. 123. col. pen. post med. vers. & licet confessio lib. 1.*

Seraph. Decis. 446.

SVMMARIVM.

1 *Confessio oriens ex positionibus habitis pro confessatis, excusat à contumacia in respondendo.*
2 *Decretum, quod positiones habeantur pro confessatis, vulneratum per sententiam, & processum ad vlteriora, non potest exequi.*

DECISIO LV.

DOmini persisterunt in resolutis, nam vltra aliàs deducta, dixerunt confessionem, quæ prætenditur oriri ex decreto, esse vulneratam per sententiam Auditoris Cameræ, per processum ad vlteriora, & ad
1 absolutionem: † ex quo sequitur eam excusasse Bartholomæum à contumacia in respondendo, quod fa-
2 cere potuit, vt per Franc. *in cap 2. nu. 21. de confes.* † nec possumus exequi illud decretum per absolutionem ab eo prolatam, quod fieri potest, etiam per Iudicem appellationis, ne dum per eundem, qui intulit, quoties interlocutoria præiudicat negocio principali, *cap. fin. de appell. in 6.*

Seraph. Decis. 905.

SVMMARIVM.

1 *De stylo Auditoris Cameræ positiones pro confessatis habentur, contrarium tamen in Rota seruatur, iuxta formam* cap. 2. de confessis.

DECISIO LVI.

PRo confirmatione sententiarum extra Rotam latarum pro Dominis de Fossanis: nam ad effectum Saluiani interdicti fuerunt probata omnia extrema requisita. Primò obligatio omnium bonorum facta per Iacobum Carcam ad fauorem Dominorum de fossanis. Secundò possessio scripturarum de tempore obligationis, quæ probatur non solum per Decretum
1 Auditoris Cameræ, † vt positiones pro confessatis habeantur, prout est de stylo illius tribunalis, licèt Rota contrarium seruet, nisi fuerit seruata forma *cap. 2. de confess.* sed etiam ex confessionibus partis, vt in facto deducitur, &c.

Seraph. Decis. 946.

SVMMARIVM.

7 *Confessio quæ elicitur ex confessione, & responsione ad positiones, quibus responsum fuit, credit, prout in actis, non præiudicat, si in actis non adsint concludentes probationes.*

DECISIO LVII.

7 COnfessio verò, quæ elicitur ex responsione ad positiones, dum responsum fuit, credit, prout in actis, nihil releuat, cum enim in actis non adessent concludentes probationes, nihil ex hac responsione colligi potest, quod præiudicet. Amissio scripturarum, neque casus præcedens amissionem probatur, ideò nihil, quod releuet, deducitur ad probendam cambiorum veritatem, &c.

Serap. Decis. 1039.

S V M M A R I V M.

1 *Per negationem positionum super tota re conceptis, non potest & tota positio negari.*

DECISIO LVIII.

1 PRæterea cum non negatæ fuerint positiones, quæ conceptæ fuerunt super tota vinea, ac qualificata possessione, vti capta propria auctoritate, & de facto vtique potuit totam positionem Episcopus negare, per illa verba, non credit, vt ponitur, ex doctrina Bart. *in l. si dubitetur*, §. *ita demum de fideius.* Imol. *in leg. sed hoc ita de re iudic.* Ias. *in* §. *omnium num.* 98. *Instit. de actio.* Ex quibus conclusum non competere hoc remedium Domino Marcello aduersus Reuerendissimum Dominum Episcopum.

Rota in antiquis in rubrica de positionibus. Decis. 180.

S V M M A R I V M.

1 *Positioni obiectiua respondendum est.*

DECISIO LIX.

1 NOta qualiter positioni obiectiuæ quis tenetur respondere, vt notat Io. Mo. *in cap. 2. de confes.*

Rota in antiquis in rubrica de positionibus, & confessis. Decis. 310.

S V M M A R I V M.

1 *Positionem negans non potest ea se iuuare.*

DECISIO LX.

NOta Io Mo. & Arch. *in cap. 1. de confes. lib. 6.* quod reus positionem confitendo actoris; potest se
1 iuuare contra actorem ea de positione, † secus si negasset positionem, & licèt contrarium audiuerint determinari de interrogatione actoris, qui actor interrogando nihil contra videtur confiteri; pro prima tamen opinione Specul. *in tit. de positionib. vers. verum in princ.* & §. 10. *vers. si quid actor.* quia interrogando actor hic videtur confiteri *dist.* 72. *quæst.* 2. *cap. quæritur.*

Rota in antiquis in rubrica de corruptione positionum. Decis. 505.

S V M M A R I V M.

1 *Positiones in prima instantia per procuratorem data etiam cum iuramento possunt per dominum in secunda instantia reuocari.*

DECISIO LXI.

1 NOta quod positiones datæ in prima instantia per iuramentum procuratoris, in secunda instantia possunt per dominum principalem reuocari, & meliorari sine expressa reuocatione erroris; tum quia illud iuramentum non fuit de veritate, sed de credulitate; tum quia procuratores non sunt plenè informati, sicut principales, qui nouerunt quæstionem veridicam, iuxta notata *in capit. cum in positionibus de iureiurando lib. 6.*

Alia decisio cum eisdem ferè verbis habetur in nouis *in rubr. de positionib. quæ est decis. 60.*

Surd. Decis. 17.

S V M M A R I V M.

1 *Positio contraria positioni, quam aduersarius produxit, admittitur, quia tendit ad faciliorem exitum iudicij.*
2 *Frustratory euitandi sunt actus.*
3 *Iuramentum oblatum recusare potest pars, quæ plenè probauit.*
4 *Iurans sine causa peccat.*
5 *Iuramentum non est deferendum ei, qui semel peierauit.*
6 *Iuramentum non est deferendum ei, qui verisimiliter est peieratus.*
7 *Periurus non efficitur is, qui respondendo positioni contrarium affirmat eius, quod aliàs dixerat respondendo alia positione, si vtroque casu iurauit solum de credulitate.*
8 *Positioni qui semel respondit, potest cogi ad iterum respondendum, quia fieri potest, quod hodie credam vnum, cras aliud, declara, vt num. 12.*
9 *Credo verbum, est veritatis expressiuum, & num. 14.*
10 *Additio inducitur per responsionem factam positionibus, credo me esse hæredem.*
11 *Confessio facta per verbum, credo, præiudicat, sicut confessio de veritate.*
12 *Ignorantia facti alieni est probabilis.*
13 *Positionibus respondens per verbum credo, potest conuinci de periurio.*
14 *Credo verbum, importat veritatem, quando agitur de facto proprio.*
15 *De mendacio an puniatur, qui dixit, se non credere, si probetur, rem aliter se habere, remissiuè.*
16 *Errorem non tenetur probare principalis, qui contrarium deduxit eius, quod procurator suus deduxerat in positionibus.*

DECISIO LXII.

NOndum publicato voto Senatus super positionibus productis à Ioan. Iacobo Salato contra Lucretiam Milanam, contendebat Salatus, cogendam Milanam ad respondendum omnibus positionibus, motus auctoritate, Corn. *in 2. §. quod obseruari colum. 4.*
1 *nu. fin* *G. de iur. calum* vbi post multa concludit, † quod Iudex admittere debet positionem illis contrariam, quas aduersarius produxerat, quia tendunt ad faciliorem exitum iudicij, licèt aliud sit, quando idem ponens esset contrarius, quia tunc admitti non debet. *l. 1. C. de furt. cap. nullus pluribus de reg. iur. in 6.* Hæc tamen ratio non fuit visa potens ad tollendum auctoritates Specul. Bald. Angel. Ioan. Monachi, & aliorum, de quibus in alia decisione. Et quamuis vbi agitur de contrarietate eiusdem ponentis res fit clarior, tamen negari non potest, quin etiam clara sit, quando quis ponit contrarium eius, quod aduersarius ponendo asseruerat, per rationes ibi deductas. Et licèt facilior fit
2 exitus iudicij, si admittatur positio, † tamen frustratorii actus sunt euitandi, *l. hac stipulatio*, §. *Diuus*, *ff. vt leg. nom. caueat. l. non cogendum*, §. *Sabinus*, *ff. de procur. c. 2. de pub. l. c. ff. quod metus caus. l. 1. in fin ff. ad municip* §. *quib.*
3 *in 1. Consil. C. lib. 3. in princ. ff. de iur. iur.* † Vnde dicimus quod pars, quæ plenè probauit, licitè recusat iuramentum sibi oblatum, *cap. 2. vbi Doct. de probat.* glos. *in l. admonendi, ff. de iur. iur.* Ias. *in repetit. num. 79. & 466.* Alex.
4 *in l. manifestè num. 4. ff. eod.* Neuiz. *cons. 7. num. 6.* † & nunquam deueniendum est ad iuramentum, nisi subsistente necessitate, vel vtilitate, vt probatur *in cap. & si chri stus de iur. iur.* & peccat iurans sine causa, Archid. *in c. non est contra 22. quæst. 1.* Doctores *in cap. sua de iur. iur.*

Abb. *in dict. cap. & si Christus in fin.* Præterea, si aduer-
sarius in suis positionibus verum deduxit, oon est cre-
dendum, quod alius sit iuratutus nunc, si verò falsum
dixit, non est ei offerenda occasio, quod iterum fal-
5 sum iuret; † nam ei non est deferendum iuramentum,
qui semel fuit periurus, *cap. paruuli 22. quæst. 4.* glos. *in*
6 *cap. quæstioni, vbi Abb. & Dec. de appell.* † Sic etiam non
defertur ei, qui verisimiliter est peieraturus, vt post
alius inquit Marsil. *in sing.* glos. Abb. & alij *in cap. cle-*
ricis de cohabit. cleric. Menoch. *de arbitr. iudic. casu* 192.
nu. 2. & 3. Dicebat secundò, quod positionibus respon-
detur per credulitatis, non veritatis iuramentum, &
ideò non possumus suspicari de periurio, cum hodie
credere possim, quod heri non credebam, *l. qui bona, §.*
si quis stipulatus, ff. de damn. infect. ideò dicit Iacob. de
Aren. *in suis distinctionib. ad tit. de iur. iur. propt. calum.*
7 † quod qui positioni respondendo, contrarium affir-
mat eius, quod alias dixerat respondendo alij, non ef-
ficitur periurus, si vtroque casu iurauit solum de cre-
dulitate. Et per eandem rationem Rot. *decis.* 229. no-
8 tat, quod vbi pars in antiquis, dicit, † quod qui semel
respondit positioni, cogi potest iterum respondere, li-
cèt verseiur dubium periurij, quia possibile est, quod
hodie credat vnum, & cras aliud. Et idem voluit Cal-
derin. *in cons. 4. de confes.* vbi ait, quod si secundo loco
respondet contrarium, non dicitur periurus, Gemin. *in*
cap. 1. de confes. in 6. & in cap. cum positionum. 9. de iur.
lib. 6, vbi quod hodie potest quis de vna re bonam ha-
9 bere conscientiam, & cras malam, † Sed respondeba-
tur, quod verbum credere est veritatis expressiuum, vt
per Bald post Petr. *lib. 1. in fin. C. de fals. caus. adiect. leg.*
vbi refert, quod si respondens positionibus dicit, quod
10 credit se esse hæredē Titij, per hoc efficitur hæres, † &
inducitur aditio, & dicit, quod verbum credo, æqui-
pollet verbo veritatis expressiuo. Idem voluit Gemin.
11 *in cap. 1. de confess. in 6.* † Sit etiam confessio per verbum
credit non minus præiudicat, quàm confessio de veri-
tate glos. *in cap. ex literis, atque ibi Doctores de iur. iur.*
glos. & Doctores *in leg. 2. § quod obseruari, C. de iuram.*
calum Corn, *cons.* 186, *colum.* 2. *volum.* 3.

12 Dictum autem Rot. & Cald. posset sustineri, † quan-
do positio fit de facto alieno, cuius probabilis est igno-
rantia *l. verius, ff. de probat. l. qui in alterius, ff. de reg. iur.*
l. fin. ff. pro soc. leg. eius qui in prouincia, ff. si cert. petat. vt in
facto proprio ignorantia non est probabilis, sed inex-
cusabilis *dict. leg. fin.* & probant iura prædicta. Ideò qui
primò vnum dixit in facto proprio, postea contra-
rium affirmat, dicitur periurus. Quinimò quando
etiam interrogatur quis de facto alieno, & respondet
per verbum credit, non tamen per hoc dicitur ignora-
re, quia ea credulitas, de qua iurat, est proxima scien-
tiæ, & illi non contrariatur, vt per Bart. *in dict. §. quod*
obseruari, & debet esse firma ex relationibus aliorum
Bart. *in leg. 1. in fin. ff. de tutor reg. act.* declarat pulchrè
13 Natt. *cons* 59. *nu.* 10. *& seq.* † Et is quoque, qui respon-
dendo positionibus, iurauit per verbum, credere, po-
test conuinci de periurio, si probetur, quod positio
concernit factum proprium, ita Bald. *in rep. l. 2. col. pen.*
ff de iur. iur. vbi fortius idem dicit in positione concer-
nente factum alienum, si probetur tale quid, propter
quod cogebatur credere, sequitur Natt. *d. cons.* 59. *nu.* 8.
14 † Et quando agitur de facto proprio, verbum crede-
re, importat veritatem, vt dixi. Et facit, quod voluit
Bald. *l. fin. C. arbitr. tut.* vbi de tutore dicente in inuenta-
rio, quod credit res esse pupilli, Io. de Anan. *in cap. pue-*
ris num. 1. de delict. puer. Feder. de Sen. *consil.* 23. & 225.
15 † vbi quis dixit, non credere, ponitur de mendacio, si
rem aliter se habere probetur, Felyn. *in cap. 1. nu. 21. de*
lit. cont. Abb. *in cap. at si clerici in princ. num. 29. & 31. de*
iud. alios citat Tiraq. *de retract. consang. § 2. glos. 3. nu* 12
vbi multa cumulat. Vnum tantum plurimum mouebat
Senatum, quod super positionibus ab aduersario pro-
ductis iurauerat Procurator, non autem principalis, &
ideò cessabat suspicio periurij, si principalis cogeretur
16 istis respondere. † Potest enim principalis dicere con-
trarium eius, quod suus Procurator deduxit in posi-
tionibus, nec tenetur probare errorem, Rot. *decis.* 60.
positiones datæ in nouis, ideò persistit in ordinatis.

Surd. Decis. 22.

SVMMARIVM.

1 *De euictione non agit is, à quo propria culpa res est eui-*
cta, vt quia fuit contumax, vel compromisit, vel obtulit
iuramentum litis decisiuum.
2 *Positionibus respondere non tenetur emptor circa do-*
minium venditoris.
3 *Positioni captiosæ non tenetur quis respondere.*
4 *Positioni cuicumque regulariter est respondendum.*
5 *Dominium est difficilis probationis.*
6 *Venditor tenetur rem liberam emptori præstare.*
7 *Euictionis actio datur, quando euicta est possessio.*
8 *Emptor probans rem ad euincentem spectasse, agit de eui-*
ctione, licèt res fuerit sibi sine iudicio euicta.
10 *Emptor agit de euictione, licèt non denunciauerit litem*
venditori, si probet iustitiam euictionis.
10 *Litis euentus est dubius.*
11 *Executio non debet suspendi, quando euentus litis est*
dubius.
12 *Possessionis magnum est commodum.*
13 *Causam intactam seruare melius est, quàm post vulnus*
remedium quærere.
14 *Dominium quandoque est facilis probationis.*
15 *Bart. doctrinam* in leg. at qui natura, §. si cum me ab-
sente, de neg. gest. *declaratur.*
16 *Ratio propriè illa dicitur, qua posita, ponitur dictum, &*
qua remota, dictum quoque ex necessitate remouetur.

DECISIO LXIII.

DEduxit in positionib. magnificus Dominus Ber-
nardinus Andreasius se fuisse in possessione quo-
rundam pratorum, & fuisse spoliatum à Domino Vin-
centio pariter Andreasio, Illustriss. D. Eques Pauesius
reus conuentus, qui eadem Prata emerat ab eodem
Domino Vincentio, dicebat, se non teneri respondere,
quia debet sibi conseruare stipulationem de euictio-
ne, quam amitteret, si confiteretur rem sic, quoniam
venditor posset dicere, tu causam tua culpa perdidisti,
1 quia confessus es, quæ non non debebas, † non enim
agit pro euictione is, à quo propria culpa res euicta
est, vt quia fecit pactum de non petendo, vel iusiuran-
dum detulit, *l. hoc iure vbi glos. ff. de euict.* vel si cecidit à
possessione sua culpa, *l. si rem quam § si dupla, l. si man-*
cipium in princ. ff. de euict. l. si controuersia vbi glos fin. &
Bald. C. eod. tit. l. idem, §. 1. ff. de act. empt. vel si fuit contu-
max, *l. si idem ff. de euict. cap fin. de act. emp & vend* Corn.
cons. 326. *vol.* 1. alios citat Cabal. *in tract. euict. §* 5. *nu.* 5.
idem est quando compromisit. *l. si dictum. § si compro-*
miserò, ff. de euict. Imol. *cons.* 82. Castrens. *cons.* 309 *col. pe-*
nult. vol. 1. Rim. Sen *cons* 97. *nu.* 17. *vol* 1. Idem quando
emptor obtulit, vel detulit iuramentum decisiuum,
Bart. *in l. manifestæ n. 6. ff. de iur. iur.* vbi Alex. *nu* 4. Aret.
in §. item si quis num. 11. inst. de actio. & quandocumque
emptori aliquid imputari potest, quare causam ami-
serit, non datur ei actio pro euictione, vt probat glos.
in l. quod si nolit, §. si mancipium in verbo adhibuerit, ff. de
ædil. edict. per quam ita dicit Dec. *cons.* 74 *col.* 2. *vers. fa-*
cit ad prædicta, Tiraq. *de retract. consang. in fin. num.* 48.
Gram. *cons.* 22. *n.* 5 *inter ciuil.* vbi post alios idem dicit.
quando non adhibuit diligentem Procuratorem, vel
Aduocatum, Rol. *cons.* 67, *nu.* 4, *vol.* 4. vbi limitat, quan-
do pacto fuit eiusmodi culpa remissa, Dec. *consil.* 106.
num. 17. *& seqq.* vbi idem dicit, & in terminis, quod
confitendo sibi ad euictionem emptor præiudicet,

ideòque

ideòque cogi non possit respondere positionibus, est
decisio, Bart. in l. de qui natura, §. si cum me absente, nu.
2 4. ff. de neg. gest. vbi dicit, † quod emptor non tenetur re-
spondere positionibus continentibus dominiũ vendi-
tionis, etiã si ipse sciat, quia hoc modo sibi præiudica-
ret: Si enim negat positiones, fortè peierat, si confite-
tur, non agit, quia fortè non poterit contra vendito-
rem probare, quod euincens sit dominus, sequitur
Imol. in cap. fin. num. 24. de empt. & vendit. vbi disputat
illam quæstionem, an emptor, qui agnoscendo bonam
fidem, rem agenti sine sententia restituit, possit agere
de euictione, & consuluit, quod semper fiat emptori
denunciatio, quia licèt emptor putet, rem esse euin-
centis, venditor tamen posset habere iure, quæ em-
ptor ignorat. Sed & si facta denunciatione rem euin-
centi tradat, non expectata sententia, cogitur tamen,
agendo pro euictione, probare de iure euincentis, &
subdit hæc esse notanda. Idem dicit Barbat. in cap. cum
causa colum. 9. vers. 6. de empt. & vend. Idem voluit Ma-
3 rant. de ordin. iud. par. 6. in 7. memb. n. 13. & facit, † quia
nemo tenetur respondere positioni captiosæ, per quam
indebitè illigatur, leg. & quia, § interdum, & ibi notat
glos. ff. de interrog. action. Specul. in tit. de positionibus, § 7
num. 14. vbi quod non est respondendum positioni si-
bi præiudiciali. Idem tenuit glos. in leg. qui iurasse, §. si
pater, ff. de iur. iur. vbi Ias. num. 7. glos. in leg. controuersia,
vbi etiam Ias. num 4. ff. de transact. Pract. Pap. in forma
excipiendi contra posit. in verbo captiosa, Grau. ad Vestr.
in sua praxi lib. 5. cap. 14. num. 19. in quibus locis dicunt
captiosam esse positionem, quando non potest quis il-
li respondere, nisi sibi præiudicet, quamcumque eligat
partem, sic enim declarat Bart. in dict. §. cum me absente.
4 Dicebat tamen ponens, quod erat respondendum,
quia regulariter cuicumque positioni responderi de-
bet, cap. 2. iuncta glos. de confess. glos. in leg. 2. §. obseruani,
C. de iuram. calu. Ias. in dict. leg. qui iurasse, §. si pater, nu.
7 quia doctrina Bart. procedit, quando interrogatur
quis de dominio agentis, & ita quando ponens dicit
se dominum, non autem quando interrogatur de pos-
sessione. Et diuersitatis ratio est, quia possessio facilè
5 potest probari, ex quo plurimum habet facti, † domi-
nium autem est difficilis probationis, Bart. in leg. rem
alienam, colum. 3. ff. de pignor. act. in leg. cum res in 2. lect.
C. de probat. Alex. in cons. 4. num. 26. vol. 2. Doct. in cap.
sæpè, vbi Rip. num. 5. de restitut. spoliat. Calcan. in cons. 32
num. 43. Marant in dict. tract. par. 4. in 3. princip. distinct.
num. 48. Cuman. in leg. 2 ff. de appell. recip. Mascard. con-
clus. 535. n. 1 in tract. de probat. Menoch de arbitr. Iud.
casu 42. in princ. & saltem id procedit respectu posses-
sionis, iuxta consilium leg. is, qui destinauit, ff. de rei ven.
dic. Contard. in leg. vnica in 1 opposit. num. 6. C. si de mo-
ment. possess. Et hæc distinctio videtur probari ex ver-
bis Bart. dum dicit, quod respondendo affirmat uè si-
bi præiudicat, ex quo postea contra suum auctorem
probare non poterit, quasi aliud sit, quando probatio
contra auctorem non solum esset factis, sed etiam
possibilis. Et ideò non sine misterio videntur Bart.
Marant. ponere quæstionem, quando in positionibus
tractatur de dominio euincentis, quasi aliud sit in pos-
sessione.
Cùm inclinarent Domini in contrariam partem
actor reduxit positiones ad capitula probatoria, & su-
per eis testes produxit, & mouebantur ad tenendum,
quod non esset respondendum, quoniam Bart. in dict.
§. cum me absente tenet, ea ratione respondendum non
esse, quod emptor amitteret ius euictionis, argumen-
to illius text. vbi dicitur, nec actione negotiorum ge-
storum tenearis, & illa positio affert sibi præiudicium,
vbi cogatur respondere dict. leg. quia, Specul. dict. § 7.
num. 14. vbi quod non respondetur positioni, quando
ex positione paratur præiudicium. Mouetur etiã Bar-
tol. quia positio est captiosa, siue affirmetur, siue ne-
getur. Non autem fundat se, quia potius tractat de do-
minio, quam de possessione, vel quia in possessione
aliud sit dicendum, quam in dominio, sed ratio præiu-
dicij eum in hanc induxit sententiam, quæ ratio non
minus militat, quando agitur de possessione, quam de
6 dominio, † Quandoquidem venditor tenetur empto-
rem defendere etiam respectu possessionis, quia non
solum tradere rem debet, sed etiam liberam præstare,
leg. 1. in fin. & leg. in venditione, ff. de act. empt. dixi in cons.
13. num. 15. & cons. 19. num. 1. adeo quod etiam re tra-
dita conueniri potest venditor, vt tradatur res libera,
quamuis nulla sibi inferatur molestia, Alex. in cons. 67.
vol. 3. post Bald. & alios Dec. cons. 483. num. 18. Osasc.
decis. Pedam. 24. num. 4. præcipuè stante promissione
facta per venditorem, de emptore tam in possessione,
quàm in proprietate defendendo. Et non videtur em-
ptor possessionem emptori tradidisse, quæ postea ab
eo auocatur, leg. datio in princ. ff. de act. empt. & ibi glos.
allegat concordantes. Et euictionis actio datur em-
ptori, quando euicta est possessio, sicut quando pro-
prietas ablata est, vel dominium, & probat text. in leg.
emptorem, § idem Neratius, ff. de act. emp & ibi Castrens.
hoc expressè notat. Ad idem est tex. in dict. leg. datio,
7 Bero. in cons. 158. num. 32. in 2. vol. † Dicitur enim res
euicta, quando possessori est ablata, leg. si seruus vendi-
tus § 1. & leg. habere ff de euict. Crauet. consil. 682. num.
6. sed siue agat de euictione, siue ex empto, siue ex sti-
pulatu, nunquam obtinebit emptor, qui per suam cõ-
fessionem dedit causam, quod res sibi euinceretur, at-
que ita semper sibi præiudicet, & consequenter stante
præiudicio non tenetur respondere.
Nec dicatur, quod imò non sibi præiudicat, quia
8 probauit, exinde rem spectasse ad euincentem, † quo
facto agere licet de euictione, etiam si res sit absque
iudicio euicta, leg. si rem, quam, ff. de euict. leg. ex empto in
princip C. de act. empt. ita Bald. in leg. libera, C. de sentent.
interloc. omn. iud. vbi dicit, eum qui rem amittit pro-
pter compromissum, agere posse de euictione, si pro-
bet rem fuisse euincentis, Cuman. in leg. Aristo, § 1 ff. de
donat. leg. si domus, §. si de euictione, vbi Cristoph Ca-
stilio. Angel. de Perigl. & Petr. Besat. ff. de leg. 1. num. 16.
Ias, num. 14 Cabal. in tract. euiction. §. 5 num. 18. & idem
9 est, † quando emptor non denunciauit litem, quia &
si præsumatur ob suam culpam succubuisse, leg. emptor,
C. de euiction. tamen si probet iustitiam euincentis, ob-
tinebit, Alex. in leg. non solum, § morte, num. 46 ff. de oper.
non. nunciat. Cornel. Claud. Aquen. Affl. Felyn. Ri-
min. Rub. Socin. Iun. Natta, Cap. Aufret. Didac. & Re-
buff. quos omnes citat Caball. dict. tract. §. 3. num. 73
& seq. Quandoquidem respondetur, quod & si agi
possit de euictione, tamen ad huc non tollitur præiu-
dicium, quod emptori fuit illatum per confessionem
factam positionibus. In primis enim incertum est,
10 quid possit ab emptore probari, † & litis euentus est
dubius, leg. quod debetur, ff de pecul. Contar. dict. leg. vni-
11 ca in rubrica num. 18. † Et quando euentus est dubius,
tunc non debet suspendi executio rei, leg. aliquando, §.
final. ff. ad Velleian. Crauet. cons. 900. num. 22. Præterea
efficitur emptoris conditio deterior, qui non confi-
tendo, si succumbat, agit directè contra venditorem,
& ex sola sententia obtinet, confitendo autem graua-
tur onere probandi, quod venditori nulla competeret
defensio aduersus euincentem, atque ita de reo fit a-
ctor, & onus sumit, quod spectabat ad venditorem,
& non est modicum præiudicium, quando quis graua-
tur onere probandi, sicuti magnum est commodum,
12 cum onus probandi in alium transfertur. † Qua ra-
tione multi dicunt, possessionis magnum esse commo-
dum, Bald. in leg. fin. quæst. 6. C. de euict. Din. Adrian. soll.
alius citat Rip. in cap. sæpè, num. 2. de restitut. spoliat. Be-
reng. in leg naturaliter, §. nihil commune in 2. cap. conclus.
1. num. 3. ff. de acquir. possess. Affl. in tit. de content. inter Do-
min. & Vassal. num. 24. Contard, loco prædicto in rationi-
bus decidendi, num. 32. Et non est iustum, quod emptor
coga-

cogatur exponere se multis expensis, quæ certæ sunt, si voluerit probare; & vlterius periculo etiam succumbendi, si non probabit iustitiam euincentis, atque ita certam victoriam sub dubio euentu reponere; & satis imprudenter rem certam cum incerta commutare,
23 † vltra quod melius semper est, causam intactam seruare, quam post vulnus remedium quærere, *leg. fin. C. ex quib. caus. in integ. restit. leg. 1. C. quando liceat vnicuique sine Iud. se vendic.* Et quamuis Bart. *in §. si me absente*, dicat, quod dominium euincentis probare non poterit, non tamen illa est suæ decisionis ratio. Nam dominium, licet sit difficilis, non tamen est impossibilis probationis, *dict. leg. cum res, vbi Doctor.* & ponunt Do-
24 ctores, quos supra citaui. † Quinimò sæpè est etiam facilis probationis, vt post Bart. & alios probat Contard. *dict. leg. vnica in 1. opposit. nu. 4. & multis sequentib.* Præterea si intelligamus verba Bart. secundum corti-
25 cem, vtique malè esset locutus, † quia supponit, quod dominium non possit probari, quod nil aliud est, quam mera diuinatio. Rursus ratio Bartol. non esset bona, quia amplecteretur solum casum, quando dominium probari non posset, cum tamen debeat esse generalis, & omnes casus includere, glos. magna *circa medium in leg. non omnium, ff. de legib.* & supra Bart. generalem expressit rationem, & concludentem per necesse, propter præiudicium, quod respondenti infertur, est enim
26 positio captiosa. † Et illa dicitur propriè ratio, qua posita, ponitur dictum, & qua remota, dictum quoque ex necessitate remouetur, glos. *in leg. si cum exceptione, §. post annum, in verbo habet, in fin. ff. de eo, quod met. caus.* probaui *in consil. 100. num. 16.* Quare non est attendenda illa ratio incerta. Voluit enim dicere Bart. quod fortè non poterit probari dominium; ideò ob id, quod ab incerto futuro euentu pendet, non debet compelli emptorius suum præsens, & certum remittere.

Surd. Decis. 58.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in litem datur contra eum, qui respondendo positionibus, conuincitur de mendacio.*
2 *Positio in parte falsa respectu qualitatis potest in totum negari, secus si respectu quantitatis.*
3 *Positio in parte falsa potest in totum negari.*
4 *Periurium, vt euitetur, semper est interpretatio capienda.*
5 *Opinio illa est tenenda, quæ distinguendo concordat contrarias sententias.*
6 *Causa qualibet iusta excusat à periurio.*
7 *Incertitudo excusat à periurio.*
8 *Doctoris auctoritas facit rem dubiam.*
9 *Opinio communis excusat ab expensis.*
10 *Positioni continenti certam quantitatem, cum clausula,* quod si non credat de tanta quantitate, dicat de quanta, *respondens non efficitur periurus, si negat totum, quando positio erat vera tantum pro parte, nisi sit adiectum, descendendo vsque ad minimum.*
11 *Ponens tenetur prius affirmare, quod ponit, quam aduersarius cogatur respondere.*
12 *Iuramentum facit actum indiuiduum.*
13 *Negans totum non videtur negare partem.*
14 *Verbum, credo, est veritatis expressiuum in responsione positionum.*
15 *Positionibus respondens per verbum, credo, si falsum dicat, periurus efficitur.*

DECISIO LXIV.

IVramentum in litem sibi deferri instabat D. Iulius Grignanus ad probandum quantitatem fructuum ex suis prædijs perceptorum à D. Curtio Campo, eo quod negando in totum positiones pro parte veras, dicatur conuictus de mendacio, secundum doctrinam Anchar. *in consil. 316.* Socin. *cons. 213. num. 5. vers. conuincitur etiam, & num. 11. in vers. quarto quia, vol. 2.*
1 vbi dicit, † quod respondens positionibus, si conuincatur de mendacio, hanc patitur pœnam, quod contra eum iuratur in litem, Ias. *in leg. nec quicquam, §. vbi decretum num. 17. ff. de offic. procons.* Plot. qui alios citat *in leg. si quando, §. 37. num. 2. & 5.* Grauat. ad Vestr. *in prax. lib. 5. cap. 14. num. 25.* Cuius *in tract. de Mentiens. circa possess. num. 103.* Et dicebat non esse executione dignum, quamuis positiones essent pro parte falsæ, quia nihilominus non licuit integra negare, sed debebat pro parte vera fateri, Bart. *in leg. 1. §. si stipulanti,*
2 *num. 2. ff. de verb. obligat.* † vbi quamuis positio falsa in parte, respectu qualitatis, puta conditionis, vel diei adiecti, possit in totum negari, tamen quando est in parte falsa respectu quantitatis, non potest in totum negari, quia secundum eum, sicut interrogatio de toto, intelligitur etiam de parte, ita responsio de toto intelligitur etiam de parte, propterea perinde est, ac si partem quoque veram negasset. Item qui, cum sit creditor partis tantum, petendo totum, constituit debitorem in mora pro parte, & Bartol. sequuntur ibi multi allegati ab Aret. & Alexan. qui dicunt communem, sicut & Ias. *num. 10.* Alciat. qui dicit magis communem *num. 37.* Hercul. Socin. & alij ibi, & hanc partem probarunt Io. Andr. Burr. Bald. Imol. Rom. Alex. Angel. Aret. Francisc. Aretin, Maria, Abb. Capel. Tholos. Ias. Bertrand. Lofred. & Cagnol. quos citat Gabr. *commun. opin. lib. 2. tit. de expens. conclus. 2. num. 1.* vbi dicit, esse magis communem, & præter eos Cin. Rayn. Host. Franc. & Felyn. quos refert, & sequitur add. ad Dec. *in leg. non potest videri, de reg. iur.* Galial. *dict. §. si stipulanti, num. 19.* vbi quod hæc est tenenda, vt imponatur finis litibus, & facilius habeatur veritas, *C. dict. leg. non potest videri improbus, nu. 5.* quia secundum eum tenenda est opinio, quæ securior est pro anima, Neuiz. *in consil. 94. num. 12.* Mynsig. *cent. 2. obseruat. 55.* vbi dicit seruari in Camera Imperiali Masuer. *ad practic. Pap. in forma positio actoris, in verbo ponens, ac diuidens, & in forma excipiendi contra positiones, versic. vltima positioni,* respondet Andr. Gayl. *tract. obseruat. lib. 1. obseruat. 82. num. 16. & seqq.*

Quæ sententia videtur multò magis obtinere, stante clausula adiecta à ponente, quod *si non credit de tanta quantitate, dicat de quanta*, tunc enim nulla excusatione defenditur reus, qui negauit, vt animaduertunt Castr. & Ias. *in dict. §. si stipulanti,* & ponit Gayl. *loco præcitato post Angel.*

3 Pro Domino Campo considerabatur, † quod multi tenent, positionem in parte falsam posse impunè negari, quorum auctor est Specul. *in tit. de position. §. 7. vers. 11. considerandum est.* glos. *in cap. præsentium, vers. sigillatim de test. in 6. & in cap. 1. in vers. rationibus, de confess. in 6.* Bart. *in l. qui solidum, ff. de leg. 2.* Bald. *in leg. 2. §. quod obseruari, col. 5. C. de iuram. calum.* Iacob. Butrig. Castrens. Angel. Aret. Salyc. Alexan. Aret. Gemin. Lanfranc. Alber. Pract. Papien. Dec. Crot. Alciat. & Petrus, quos omnes cumulat Gabr. *dict. conclus. 2. in princip.* & hanc communem dicit Angel. *in §. si quis agens colum. 8. Inst. de action.* Nicel. *in concord. 320. incipit negari.* Hanc etiam dicit veriorem Dec. *in dict. leg. non potest videri improbus,* vbi respondet ad argumenta contraria, & vult, quod ponens interroget super toto, & super parte, & subdit, quod illa pars sit quid diuersum à toto, per doctrinam Bart. *in leg. scire debemus in fin. ff. de verb. obligat.* & dicit Galiaul. *in dict. §. si stipulanti, num. 19.* quod in puncto iuris ita potest teneri, & dicit Abb. *in cap. 1. num. 15.* de plus petit, quod Aduocati communiter in practica. Sequuntur hanc partem contra Bart. & eam dicit veriorem Alciat. *in dict. §. si stipulanti, num. 37.* vbi tollit contraria funda-

mentâ. Hanc etiam cōmunem dicit Grauat. ad Vestr.
lib.2.cap.14. num.24. sequitur Suarez recept. sentent. in
verb.periurij,num.102. Masuer.ad pract. Papien. in loco
prædicto, vbi ait, consultum vidisse à pluribus Aduoca-
tis,Coras.dict.§.si stipulanti,num.25.

Quæ sententia videtur verissima, quando agitur de
interpretanda responsione iam data, quidquid sit,
quando tractamus de danda, vt per Cagnol.in dict.leg.
non potest videri improbus, num.5. Et ratio differentiæ
est, quia ante datum responsum eligere semper debe
mus illam opinionem, quæ tutior est pro anima, & si
per eam inducatur delictum,cap.consilium, de obseruat.
ieiun.glos.in cap.1.de feriis.Alciat.in tract.de præsump.
regul.3.præsumpt.1.num.13. post verò responsum da-
4 tum fieri debet interpretatio, † per quam non cen
seatur inductum periurium, sed euitetur,Barb.in cons.
12.num.9.vol.2. vbi dicit, interpretationem capien
dam esse, per quam excusetur quis à periurio, est tex.
in cap.petitio vestra,de iur.iur. Ber.cons.149.num.12,lib.
1.probat Decian. in tract.crimin.lib.6.tit.de periur,ex-
cusat.cap.11, num,58. Et in terminis quod ad effectum,
vt excusetur quis à periurio licitè potuerit negare to-
tam positionem, quæ pro parte erat falsa, voluit post
Perusin. quem citat Socin. in dict. §. si stipulanti, circa
finem vers.Modern. Perus. hic. Et hanc concordiam di-
cit satis æquam Butrig.in d. §. si stipulanti num.15. vbi
ait, quod tendit ad conciliandam varietatem opinio-
num, Galiaul.num.18 & 19. quia omnis interpretatio
secundum eum fieri debet ad tollendam falsitatem, &
periurium, ideò dicendum est, quod negauerit posi
tionem habito respectu ad totam quantitatem, non
ad partem. Idem repetit Alciat.num. 37. Coras. dict.
5 num.25. † Tenenda autem est opinio, quæ concordat
distinguendo contrarias sententias, quia distinguens
proximus est veritati, vt post Senecam, & Salyc. dicit
Ber.cons.100.num.3.lib.1. Socin.cons.66.num.28. lib. 1.
Rip.in leg.ita stipulatus,num.6 ff.de verb.obligat. Olasc.
decis. Pedam. 162.num.8 Neuiz. in Sylu.nupt.lib.5.num.
32.Cephal.cons.16 num 35.cum simi.ibus.

Quod multo magis sibi locum vindicat in casu no-
stro, in quo non potest dici, quod D. Curtius negaue-
rit totum debitum, vel dixerit, nihil se debere, sed non
in positione contineretur, eum percepisse tot fructus,
respondit, non credere. Quæ responsio relata ad in
terrogationem, significat, eum tot non percepisse fru
ctus, quot continentur in positione, & non infert per-
iurium, etiam si vno tantum sextario minus percepis-
set:ita distinguendo resoluit Butrig. in dict.§. si stipulan
ti, num. 15. versic. vnum tamen aduerte, vbi dicit, nemi-
nem ad hoc respexisse, cum ea tamen maxima sit dif-
ferentia inter negationem, & prædictam responsio
nem secundum eum.

6 Accedat, quod omni casu tot, tantorumque aucto-
ritas Doctorum omninò deberet ipsum excusare à
periurio, à quo vt inducatur excusatio, sufficit, quæli-
bet iusta causa, Ias. in leg. qui iurasse ff.de iur. iur. & in
leg.videamus in princ.num.5.ff.de in litem iur. Afflict. in
cap 1 §.fin.num.23.de consuet.recti feud. alios citat De-
7 cian.in dict tract,cap.11. num.15. † sed dubietas, & in
certitudo principaliter à periurio excusant, Ias. in leg.
duobus,§.fin.num.15. ff.de iur.iur. Decian. loco prælle
8 gato, num. 27. † & Doctoris auctoritas facit rem du
biam, Bart. in leg.qui Rom,§.duo fratres, num.9. de ver-
bor.oblig.Burs.in cons.74. num.23. multóque magis res
efficitur dubia, quando multi sunt hinc inde Docto-
res attestantes de communi, vt post Angel. Abb. Ale-
xan Rimin. & alios, dicit Neuizan.in Sylua nupt. lib. 5.
9 num.74. † Communis enim opinio excusat ab expen
sis.Socin.in tract.fallent.reg.139.in fin. Marsil.in leg. pa-
tre,vel marito,num.35 ff.de quæst.Mainer.in leg.totum,
num.36.ff.de regul.iur. imò solum Doctoris auctoritas
excusare solet, vt post multos ponit Afin, in sua prax.
§.32.limitat,2,princ.in princ. & ponunt omnes Docto-
res in d.§.si stipulanti,in articulo, an creditori in parte
constituat in mora debitorem petendo plus debito.

Cum ergo appareat tot extare Doctores, quot suf-
ficiunt ad faciendum communem opinionem, & præ-
cipuè glos. iuris canonici, cuius est iuramenti causas
tractare, & hic tractemus de interpretanda respon-
sione iam data, & de euitando periurium, imò & de
pœna, an scilicet detur iuramentum in litem, tan-
quam contra periurium, & in hoc standum sit arbi-
trio iudicis, vt benè docet Coras. in dict. § si stipulanti,
in fin. videtur mihi, & veriorem, & æquiorem esse sen
tentiam, quod periurus non dicatur.

Quod autem dictum est, additum esse positioni-
bus, quod si non credis de tanto, dicas de quanto, non vi-
10 detur releuare, † quia non sufficit, sic adiectum esse,
nisi etiam fuerit expressum, quod si non credis de tan-
to, dicas de quanto, descendendo vsque ad minimum,
ita Cuman. in dict. §.si stipulanti, sequitur Ias. num 10.
in fin. Galiaul. num.19. Alciat num.40. Felyn.in cap. si
concupiscentiam, in fin. de constitut. Cagnol. in dict. leg.
non potest videri improbus, num.5. ff.de reg. iur. Masuer.
11 ad Pap.in dict.verbo ponens, ac diuidens. † & ratio est,
quia ponens tenetur prius, quod ponit affirmare, an-
tequam aduersarius cogatur respondere, cap. præsen-
tentium, de test.in 6.glos.magna in fin. in leg. vnica, C.de
confess. Bald. in cap. pertractandis, de iur.am.calum. Ias. in
leg. iudices, num 2. C. de Iud. Pap. in forma positio, versic.
per verbum credere, num.2. vbi disputat, an possit dedu-
ci positio per verbum, credo. Grauat. ad Vestr. dict.
cap.14 num.16. Marant.de ordin.Iud.in 6.parte princ.in
quinto actu num.13. Et quamuis Bart. in dict.§. si stipu-
lanti, num.2. dicat, quod interrogatio de toto intelli-
gitur etiam de qualibet parte. tamen contrarium te-
net Aret. ibi column.pen. vers. sed primum dictum, Ias.nu.
10. Alciat.num.38 Butrig.num.15. & dictum Bart. pro-
cedit in interrogatione, quemadmodum ipse loqui-
tur, sed aliud est in positione, cui non est responden-
dum, nisi ponens, & ipse affirmet, vt dictum est; & in-
ter positiones, & interrogationes maxima est diffe-
rentia, Grauat. dict. num.19. Marant. dict. actu 5. & Do-
12 ctores ponunt alibi sæpe. † Rursus iuramentum fa-
cit actum indiuiduum, Bald. in cap.1. §. cum autem, de
controuers. inuestit. ideò ponens de centum cum iura-
mento, censetur ponere complexiuè, & consequen-
ter. Ratio Bart. hoc casu non subsistit; vt benè consi-
derat Galiaul. dict. § si stipulanti, num.18. & Alciat.
13 num.38. † Addo quod ponens totum, videatur pone-
re quamlibet partem, quia hæc est natura affirmati-
uè, tamen negans totum, non videtur negare partem,
Butrig. loco prædicto num.15. Alciat.num.39.

Omitto eorum responsionem, qui dicebant, periu-
rium obiici non posse, quando responsio est per ver-
bum, credo, Bald in consil.299 num.65. circa finem, Fe-
der.Senens.consil.23.col.fin.consil.255.in princ. Barbat.in
cons.29.num.9.in 1.volum, Dec.in cap.proposuisti, column.
14 fin.de probat. † quoniam in respondente positionibus
verbum, credo, est veritatis expressiuum, Spec.in tit.de
posit.§.6.vers.hoc tamen. Bald.in l.1.in fin.C.de fals.caus.
adiment.leg. Corn.cons.186.column.1. vol.3. Marant. dict.
actu 5.nu.14. Grauat. dict cap.14. num.15. & ideò com-
mittitur periurium, Felyn.cap.1.num.13, de litis contest.
Ancharan. Card. Imol. & Abb. quos citat. & sequitur
Decian. dict. tract. crimin.lib.6.cap.11.de excusat. periur.
num.26.

Surd. Decis. 196.

SVMMARIVM.

1 Publicatis attestationibus non possunt recipi testes super
eadem, vel contraria materia propter timorem sub-
ornationis.
2 Iuuare se nemo potest ex eo, quod semel impugnauit.

3 Posi-

3 *Positione negata, non potest negans super ea se fundare.*
4 *Positioni si quis respondere recusauerit, non potest super ea constituere fundamentum.*
5 *Confessio impugnata impugnanti prodesse non potest.*
6 *Turpitudinem propriam allegans non auditur.*
7 *Confessio, contra quem fuit iudicatum, confitenti non nocet.*
8 *Iuramentum iustè recusat, qui iurando dubitat incidere in periurium.*
9 *Positioni captiosæ quis non tenetur respondere.*
10 *Positio sua, si est contraria meæ, & ambo iurauimus de calumnia, neuter nostrum tenetur respondere propter contrarietatem.*
11 *Positioni non tenetur quis respondere, quando respondendo posset incidere in contrarietatem.*
12 *Anima cunctis rebus est præferenda.*

DECISIO LXV.

POsitiones Lucretiæ Milanæ continebant transa-
ctionem fuisse factam, sed postquam Franciscus
Salatus eas negauit, deduxit in alijs positionibus, non
potuisse inter partes conuenire super quadã proposi-
ta transactione; recusabat autem Milana respondere,
quia aduersariæ positiones essent contrariæ suis, su-
per quibus ipsa iurauerat. Et respondendum videba-
1 tur, † quia & si attestationibus publicatis, non reci-
piantur testes super eadem, vel contraria materia,
cap. frater meatis, de testib. tamen illud est propter ti-
morem subornationis, qui non cadit in positionibus.
Et quamuis Milana iurauerit super suis positionibus,
ac ideò possit suspicari de periurio, si aduersarius fa-
teatur, tamen Salatus, qui eas positiones negauit, non
2 posset Milanæ obijcere periurium, † quia nemo po-
test se iuuare ex eo, quod semel impugnauit, *cap. cum
olim, vbi Abb. in 6. notab. de consibus, cap. ex eo de regul.
iur. in 6. leg. Papinianus, §. meminisse, ff. de inoff. testamen-
to, leg. quæsitum, ff. de acquir. hæred. leg. 1. C. de furt.* † Et
3 fundare quis non potest intentionem suam super po-
sitione, quam negauit, Specul. *in tit. de posit. §. 8. colum.*
1. Bart. *in leg. post legatum, col. 1 ff. de his, quibus vt indig.*
Ioan. Andr. *in cap. 1. colum. 1. in fin. de confess. in 6.* vbi Io.
Mont. Gemin. & alij, Guid. Pap. *quæst. 182*, Socin. *consil.*
203. *col. 1, vol. 2.* multos alios citat Gabr. *commun. opin.*
4 *lib. 6. tit. de reg. iur. conclus. 1, nu. 2.* † & idem est, quan-
do recusasset quis positioni respondere, quia super il-
la exinde non posset constituere fundamentum, Bald.
& Alex. *in leg. 3. circa fin, C. de repud. hæred.* Alex. Socin.
& Claud. *in leg. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acq.
possess.* Gabr. *dict. conclus. 1. nu. 11.* † & idem est in con-
5 fessione, quæ si fuisset impugnata, nullo casu impu-
gnanti prodesse posset, Ruin. *cons. 150. num. 9. vers. &
similiter etiam vol. 3.* Non ergo posset Salatus obijcere
Milanæ periurium, sub prætextu, quod contrarium
iurasset ponendo, & consequenter Milana non debet
ob metum periurij, quod nemo allegare potest, red-
dere se difficilem in respondendo positionibus etiam
contrarijs: si enim Salatus vellet vti illis positionibus,
6 & dicere Milanam periuram, † allegaret turpitudi-
nem propriam, & proprium periurium, contra *leg.
cum profitearis, C. de reuoc. donat. leg. si creditoribus, C. de
seruat. pignor. dat. manum.* Tiraq. *de retract. consang. §. 1.
7 glos. 18. num. 20.* † & sicuti propria confessio, contra
quam fuit iudicatum, confitenti nocet, *Glos. fin. in Au-
then. item poss. C. qui potior. in pignor. hab.* Innoc. *in cap.
mulier, de iur. iur.* Bart *in leg. Papinianus, §. sed nec impu-
beris, num. 2. ff. de inoffic. testamento,* dixi *in cons. 135. nu.*
119. ita nec ea, cui aduersarius proprio iudicio se op-
posuit, quandoquidem confessio non minus opera-
tur, quam sententia.
8 Contraria verò pars verior videbatur, † quia iniustè
recusat iuramentum subire is, qui suspicatur, ne iu-
rando incurrat in periurium, Bart. *in leg. iusiurandum
quod ex conuentione, §. procurator, nu. 4 ff. de iur. iur.*
vbi dicit, quod non cogitur iurare, aut referre, qui
dubitat, ne iurando detegatur in periurio. Idem Bart.
in leg. manifestæ, num. 5. ff. eod. tit. vbi Ias. allegat Bald.
Angel. Fulgos. Castr. & alios, atque ita concludit *dec.
Pedem. 11. per totam*, vbi reprehendit Crauet. contra-
rium tenentem. Cum verò iam Milana cum iuramen-
to posuerit, concordiam esse factam, non potest nunc
sine manifesto periurio contrarium iurare.
Secundò videtur de hoc expressa decisio Specul. *in
9 tit. de position. §. 7. num. 20.* † vbi dicit, non esse respon-
dendum positioni captiosæ, idest cui respondendo,
vel contrarius esset primæ responsioni, vel sibi præiu-
dicaret, vt in facto nostro contingit, & quia si negat
transactionem, incurrit periurium, ex quo primo di-
xit, eam fuisse factam, & si eam fatetur, sibi omninò
præiudicat. Idem tenuit Specul. *in eod. §. in principio*,
vbi dicit, non esse respondendum positioni, quæ sit
contraria iam factæ, siue negatæ, siue confessatæ, quia
si negat, quod prius ponendo, vel respondendo con-
fessus est, cadit in periurium.
Tertiò idem voluit Bald. *in leg. fin. §. quod obseruari,
10 num. 15. C. de iuram. calum.* vbi dicit, † quod tua posi-
tio est contraria meæ, & ambo iurauimus de calum-
nia, neuter nostrum tenetur respondere propter con-
trarietatem, & quia ponendo contrarium videtur
vterque sine interrogatione respondisse.
Quartò hoc etiam voluit Ioseph Monac. *in cap. 1. de
confessis in 6.* vbi ait, quod si actor vnum ponit, & reus
ponit contrarium, tunc neuter tenetur respondere,
quia quilibet credit, quod ponit, & contrarium non
credit, ideò iam videtur respondisse, refert, & sequi-
tur Bald. *in leg. vnica, num. 40. vers. pone ego feci positio-
nem, C. de confess.*
Quintò illud tenuit Angel. *in leg. in speciali, ff. de rei
vendicat.* vbi ait, non esse respondendum positioni
continenti contrarium eius, quod positum est per in-
terrogatum propter contrarietatem.
Sextò idem placuit Franc. *in cap. 2. col. antep. vers. ex
his sequitur, de confess. in 6.* vbi post Ioan. Mont & Bald.
dicit, quod ratione contrarietatis non cogitur quis
respondere positionibus, quando ponens esset sibi
contrarius si responderet, vel quando positiones a-
ctoris, & rei essent inuicem contrariæ.
Septimò facit generalis decisio glos. Bart. & alio-
rum *in leg. fin. § quod obseruari,* vbi Curt. Sen. *num. 44.*
11 volunt enim, † quod vbicumque respondendo pos-
set incidere in contrarietatem, tunc non teneatur re-
spondere. Et quamuis ponens non possit in foro fori
argui de falso, quando aduersarius impugnauit posi-
tionem, atque eam negauit, tamen in foro poli quoad
Deũ efficitur periurus, ideò ab eo periurio sibi caue-
re debet, & pro eo euitando potest, & debet abstinere
12 à respondendo, † quia anima cunctis rebus est præ-
ferenda, *leg. sancimus, C. de sacros. Eccles. cap. cum infir-
mitas, de pœniten. & remiss.* cum concordantibus ibi à
glos. adductis; atque ideò, licèt prædict. Doctores non
loquantur, quando iam positiones fuissent negatæ, ta-
men eadem decisio est seruanda, productis positioni-
bus; quia eo quoque casu idem ius militat, & eadem
ratio contrarietatis, & periurij; Et hæc opinio hoc
etiam modo ampliata placuit Senatui. Sed quia du-
plex datur limitatio per Bald. *in dict. leg. vnica, nu. 41.*
& Franc. *dict. colum. antepenul. vers. ex his sequitur.* Pri-
ma, vt non procedat, quando peruerso ordine iudicij,
reus posuisset antequam actor super actione, vel actor
ante reum super exceptione, quo casu ordinis iudicia-
lis perturbatio ponentem non excusat ab onere re-
spondendi. Secunda verò, quando positiones non
sunt ita contrariæ, quin aliqua distinctione iuuari, &
concordari possint, quia tunc est omninò responden-
dum: quæsitum fuit, si essemus in altero dictorum ca-
suum, quid iuris. Et quo ad primum fuit conclusum,
quod

quod non; quia Milana conuenta non fecit positionem de eo, quod concernit actionem, sed de sua exceptione, idest de compensatione, & transactione, limitatio autem loquitur, quando positio fit de eo, quod non pertinet principaliter ad ponentem, sed ad aduersarium, vt quando reus de actione, vel actor de exceptione. Quod verò ad secundum attiner, dictum fuit, excepta vltima, & penultima, alias non esse contrarias, ideò censuit illis esse respondendum.

Surd. Decis. 219.

SVMMARIVM.

13 *Vt supra, dictio est praecedentium relatiua, & cum omnibus qualitatibus num. 18.*
14 *Responsio interpretari debet, vt conuenit interrogationi.*
15 *Rescriptum intelligi debet secundùm supplicationem.*
16 *Positionibus respondens si dicat se confiteri, prout habetur in instrumento, positio habetur pro negata, si in instrumento aliter contineatur.*
17 *Confessio quando est relatiua ad aliud, de quo apparet, tunc attenditur relatum, etiam in ijs, de quibus referens potest disponere.*
18 *Relatum est in referente cum omnibus qualitatibus.*
19 *Taxatiua excludit omnes casus praeter exceptos, & continet negationem quo ad alios.*
20 *Inclusio vnius est exclusio alterius.*
21 *Permissum in vno tempore censetur alio probibitum.*
22 *Positionibus in parte respondendo, videtur negata positio in alijs.*
23 *Responsio ita debet intelligi, ne respondens incidat in contrarietatem,*
24 *Responsio, seu confessio interpretari debet in fauorem respondentis, seu confitentis, praesertim si sit certa ex relatione ad aliud.*
25 *Confessio dubia non nocet confitenti.*
26 *Responsio dubia habetur, ac si facta non esset.*
27 *Responsio dubia declarari potest à respondente.*
28 *Confessio non verisimilis non nocet.*
29 *Responsio non semper intelligitur secundùm interrogationem, nam saepè illam restringit.*
30 *Responsio saepe attendenda est, non interrogatio,*
31 *Relatio debet fieri ad omnia praecedentia.*
32 *Relatio fit ad id, quod est principale, non ad id, quod est accessorium.*

DECISIO LXVI.

VNum videbatur Dominos admodum mouere, quod cum in positionibus sequentibus contineretur D. Annibalem acceptasse Curiam cum eo pacto, & pretio, & factum fuisse instrumentum pro executione dictae conuentionis, responsum fuit à praedictis emptoribus, se credere, prout in instrumento, ad quod se remittunt, & prout supra: ex qua responsione videtur inferri, quod Curiam acceptauerint cum eo pacto respectu damnorum, ad quorum refectionem
13 D. Fabius tenebatur, † dictio enim, vt supra, est praecedentium relatiua, Bart. *in l. 1. §. haec cautio in fin. ff. de positul.* Alex. *cons. 59 circa fin volum. 3.* Dec. *cons. 227. nu. 3.* Abb. *cons. 57 num. 9.* Ceph *cons. 311. num. 37* Osasc. *decis. Ped 164 num. 13.* Menoch. *cons 73. num. 24* supra autem admiserunt oblationem, ergo idem videntur nunc admittere, & si aliter velimus intelligere, non subsisteret sensus responsionis, nam dicunt credere, quod si voluissent negare, dixissent, non credere. Praeterea si interrogantur de acceptatione contractus, ad quid respondere de his, quae dicta fuere non in conclusione,
14 sed in tractatu? ipsa † enim responsio interpretari debet secundum interrogationem, & vt illi conueniat, *§. praeterea, Instit. de inutil. stipul. & l. si defensor, §. qui interrogatus, ff. de interrog. act.* Sic testis dictum intelligitur secundùm capitulum, Dec. *in l. quatenus in fin. ff. de reg. iur.* Bald *l. celsus num. 17. ff. de vsucap.* Cagn. *l. 2 nu. 242.*
15 *C. de rescind. vendit.* † & rescriptum secundùm supplicationem intelligi debet, Bald. *in l. eam quam col. 1. C. de fideicom.* Alex. *cons. 75. nu. 12. volum. 5.* dixi *in cons. 49. num. 24.* non potest autem aliter conuenire, nisi intelligatur, quod contractum acceptauerit quidem cum qualitatibus contentis in oblatione, sed respectu dictorum damnorum tantum, de quibus supra dixerunt, & non aliter: atque ita admisisse videntur, quod in conclusione contractus fuerit idipsum repetitum, quod in primo tractatu fuerat dictum.

Sed hoc quoque videbatur mihi nihil emptoribus nocere, nam & si positio contineat, quod acceptauerint Curiam cū eo pacto, & petitione, tamen responsio dicit, quod credunt, prout in instrumento, at in instrumento nullum adest verbum de eo pacto, ergo perinde est, ac si, quo ad pactum illud negassent, vt probat
16 Bald. *in leg. 2. num. 4. C. de error. aduoc.* vbi ait, † quod respondendo positionibus, si quis dicat, se confiteri, prout in instrumento, habetur positio pro negata, si in instrumento aliter contineatur, Roman. *in consil. 494. num. 2.* vbi fortius vult, quod si instrumentum aliquid contineat, sed sit nullum ob defectum solemnitatis, adhuc confessio nihil magis praeiudicet, quam instrumentum, Dec. *in consil. 118. nu. 6. & in cons. 463. num 14.*
17 Gramat. *decis. 59. num. 8.* ratio est, quia † quando confessio est relatiua ad aliud, de quo apparet, tunc attenditur relatum, etiam in his, de quibus referens potest disponere, Castrens. *in cons. 17 in fin. vol. 2.* Alex. *cons. 9. num. 12. vol. 5.* Dec *in consil 63 num. 6* Felyn. *in capit. quoniam Abbas col. fin. versic. 2. limita de offic. deleg.* Dec. *in leg. edita num. 86. C de edend.* Socin. Iun. *cons. 75 num. 25. volum 3.* Menoch. *in cons 1. num 95.* vbi addit Ruin. Gram. Neuiz & Natt. Ceph *consil 44. num. 14.* & praedictam decisionem, Bald. loquentis de respondente positionibus, sequitur Dec. *in d. leg. edita num. 86* Gazad. *consil. 57. num. 16,* Paril. *consil. 7. num. 4. volum. 3.* comprobat Marsil. *in leg. qui ignorans num. 4. ff. de leg. Cornel. de fals.* Gail. *lib. 1. practic. obseruat. obseruat. 82. num 25.* & id. ò perinde est, ac si dixissent, nego Curiam acceptasse cum eo pacto, sed dico pactum, seu obligationem factam fuisse in primo tractatu, vt supra dixi. locuti enim sunt copulatiuè, videlicet, credunt, prout in instrumento, & prout supra, & vtraque pars copulatiuè consideranda est, non vna tantum.

Hic autem intellectus comprobatur ex pluribus; & primò, quia cum dictio, vt supra, sit relatiua, quemadmodum probaui, debet referre omnes qualitates;
18 † haec enim est relationis natura, vt relatum sit in referente cum omnibus suis qualitatibus, Bart. *in leg. 1. ff. de recepsat* & alibi saepe, Dec. *in cap. quoniam contra num. 48. de probat.* Tiraq. *de legib. connub. glos. 7. num. 182* Gozad *cons. 3 num. 2.* Ber. *cons. 121. num. 2. volum 1.* Neuiz. *cons. 40. num. 3.* Crau. *cons 45 num. 4.* Natt. *cons. 204 num 12.* Ceph. *cons. 256. nu. 24* Olasc. *decis. Pedem 178. num. 5.* Menoch. *cons 1. num 83.* supra autem dixerunt, oblationem factam fuisse in primo tractatu. ergo haec qualitas temporis censeri debet repetita in clausula referente, & in terminis, quod dictio, vt supra, referat omnes qualitates, ponit post alios per eum relatos Beretra *cons. 118. num. 57.*

Secundo quia supra negarunt oblationem esse factam tempore quo tractabatur venditio, seu emptio nomine proprio, & personae nominandae; quia interrogati, an facta fuerit, quando agebatur nomine proprio, & personae nominandae, dixerunt, factam fuisse tantum, quando tractabatur nomine personae nomi-
19 nandae, † taxatiua enim excludit omnes casus praeter expressos, *l. qui in alieno, §. liberos, ff. de neg. gest.* Castrens. *cons. 339. nu. 2. vol. 1.* Rom. *cons. 456. n. 1.* Capra *cons. 121 num. 3.* vbi quod taxatiua continet negationem quoad alios casus, Socin. *consil. 198. num. 1. volum. 2. consil. 5. num. 5.*

num.5.in quarto, & alibi sæpè Dec.conf.328 num.5. vbi
post Socin. in loco præcitato loquitur de dictione tan-
tùm, Ruin.conf.133 num.6.volum.1. Rip.cap.cum.Eccle-
siæ num.10.de cauf.poff.& propriet.Socin.Iun.conf.54.n.3
volum.2. Mazol.conf.144.num.74.vol.3. inter conf. So-
cin.Iun.Parif.conf.85.num.48.vol.2. Ber.conf.187.nu.39
vol.1. Tiraq.de retract.consang.§.1.glos.6, num.2. Crau.
conf.155. num.1. Natt.conf.79.nu.3.Ceph.conf.37.nu.21
Olasc.decis.Pedem.167. num.14. Præterea interrogati
de vno tempore, respondendo de alio, videntur de illo
20 negare, de quo sunt interrogati, † quia inclusio vnius
est alterius exclusio, cap. nonne de præsumption. leg. cum
Prætor, ff. de iudic. leg. maritus, C. de procurat. leg. quam-
21 uis, C. de pignor. sic dicimus, † quòd permissum in vno
tempore, censetur in alio prohibitum, l. statu liberum,
§ si cum, ff. de l.2. leg. Imperator, ff. de postul. Tiraq. de re-
tract. consanguin. §.1.glos.9.num.38. Et in positionibus,
22 † quod respondendo in parte tantum, negari videa-
tur positio in aliis, voluit Bald. in leg. & si fine, § & quod
Papinianus, ff. de minor. Alex. in l. quo dicis col. vlt. ff solut.
matr. Ruin.conf.115.num 8 vol 5. Cùm itaque supra ne-
gauerint, oblationem factam fuisse in secundo tracta-
tu, non est credendum, quod voluerint nunc confite-
ri, quod paulò supra negauerant, vt euitetur correctio,
23 l. non ad eu in princ. ff. de cond. & demonst. † & responsio
intelligi ita debet, ne respondens incidat in contrarie-
tatem, arg. cap. inter dilectos, §. cæterum de fid. instrum.
Bald. in l. cum falsa, C. de iur. & fact. ignor. Bald. Castrens.
& Alex. in l. a ff ne quis eius, qui in ius, Ruin. alios citans
conf.10.num.4 vol.5. & in terminis in eo, qui respondet
positionibus ponit Dec.conf.118.colum.fin. Parif.conf.7
num.7. in 3. Ruin.conf.50.nu.8.volum.1. euitabitur au-
tem contrarietas, si responsio intelligatur secundùm
præcedentia.
24 Tertiò, quia † confessio, & responsio interpretari
debet in fauorem confitentis, seu respondentis, Butr.
in cap. ex litteris el 1. in fin. de sponsal. quem loquendo in
responsione data positionibus, sequitur Dec. dict.conf.
118.num.5.in fin.& num.6 Parif conf.72.nu.15.volum.3
& in conf 99.num.8.& 10 eod.vol. vbi dicit, id maximè
procedere quando responsio certa est ex relatione ad
aliud, sed ante eum Alex. conf.183.num.4. vers. quinimò
absque alia vol.3. vbi quod interpretari debet respon
sio, prout est respondenti fauorabilior, Alciat. in tract.
præsumpt regul.1 præsumpt.12 in fine; alios multos citat
Menoch.conf.122.nu.21. vbi nu. 33. reprobat Rip. con-
trarium tenentem, & idem voluit Rom.conf.455.nu.4
licèt de Butr. mentionem non faciat, & eum sequitur
Menoch.in consil.221.num.4. In fauorem autem ipso-
rum confitentium interpretari non potest, nisi intelli-
gamus quod eo modo fuerint confessi, quo supra di-
xerant: facit, quia confessio hæc, vt dixi, dubia est, an
scilicet senserunt de oblatione facta in primo tractatu
25 an verò de alio tempore: † at dubia confessio non no-
cet confitenti, l. vnica, cum ibi notatis de confes. in c. 2.
de confess. in 6 Butr. & alij in cap. fin. de confes. Ber. con-
26 sil.178. num.24 vel.3. & dubia responsio habetur ac
si facta non esset, vt probat Ruin.conf.115.num.7.

Quartò vbi dicta responsio possit dici dubia, fuit ab
eisdem responsionibus declaratum, & hoc iure permit-
27 tente factum est, † quia responsio dubia declarari po-
test a respondente, l. si quis intentione ambiguu vbi Cart.
ff. de iud. l. inter stipulantem, §.1. ff. de verb. oblig. Butr. in
d. cap ex litteris ol 1. in fin. Alex. d. conf. 181. nu.4. vers. ta-
men ad omne dubium, Ruin. latè conf 50. num. 8. vol.1. vbi
sustinet, id fieri posse etiam post acceptatam respon-
sionem, & loquitur in responsione data positionibus,
& sicuti post datum terminum ad probandum decla-
rari potest positio antea producta, vt ipse dicit post
Io. Andr. ita declarari poterit responsio positioni da-
tæ, & latius hanc conclusionem probat Ber. consil. 177.
nu.28. & 30. vel.3. vbi post Bart. dicit, quod omne ver-
bum in iudicio prolatum, intelligitur secundùm inten-
tionem proferentis. Et quod responsio data positioni-
bus declarari possit à respondente, voluit Io. Andr. ad
Specul. in tit. de position. §.7. num.11. & in §.10. num.13.
quem sequitur Dec. conf.39. num.7. & seq. volum. 3. po-
tuit ergo hæc responsio declarari, & declaratio facta
debet attendi, secundum iura, & auctoritates supra
adductas, quæ loquuntur in terminis.

Quintò non est verisimile, quod prædicti emptores
qui semper opposuerunt, illos aureos trecentum esse
sibi in causam pretii imputandos, vel restituendos, vo-
luerint confiteri, quod in conclusione contractus ac-
ceptauerint Curiam pro eo pretio, vt præcideretur
omnis prætensio, quæ sibi esset cum domino vendito-
re, quia hoc nihil aliud esset, quam declarare, & con-
fiteri temerè, & iniustè opposuisse contra petitionem
D. Actoris; propterea non est eorum confessio intel-
ligenda hoc modo, vt in specie declarat Decian. dict.
28 consil.39. num.4. † facit, quod confessio non verisimi-
lis non nocet, Bald. in leg si quis in hoc genus, C. de Epi-
scop. & Cleric. Ancharan. in conf 24. Alexand. in conf. 32.
colum 2. volum.3. Decian in leg. cum te in 4. notab. C. de
transactionib. Parif. conf.131. nu.23. volum.1. Tiraquel.
in præfat. leg. si vnquam num.40. C. de reuoc. donat. Cum
itaque nihil habeat verisimilitudinis eiusmodi confes-
sio, si intelligatur secundum intentionem Actoris, cer-
tè intelligi debet secundum declarationem factam à
confitente, quæ est verisimilis.

Non autem mouet, quod respondendo dixerint, se
credere, prout supra quia respondeo, quod cum supra
confessi fuerint oblationem respectu solius primi tra-
ctatus tantum, & non aliter, non possunt videri admi-
sisse oblationem etiam respectu conclusionis, quam
supra negarunt, quia hoc esset inducere contrarieta-
tem, & subitaneam correctionem, & contra mentem
proferentis interpretari verba confitentis: vltra quod
declaratio postea facta tollit omne dubium; & in hoc
casu conueniunt ea omnia, quæ supra dicta sunt pro
29 intellectu responsionis, † & non semper responsio in-
telligitur secundùm interrogationem, quinimò sæpè
illam restringit, leg.1. in princip. & leg. inter stipulantem,
§. stipulantis, ff. de verbor. obligat. Parif. in conf. 110. nu-
30 mer.44. volum.3. † & sæpè attendimus non interroga-
tionem, sed responsionem, Gemin. in cap. ex eo in 1. col.
in fin. de elect. in 6. Ias. in conf.173. num.7. vol.4. Menoch.
conf.82. num.32 Et hi respondendo, prout in instrumen-
to negarunt oblationem esse factam, si velimus intelli-
gere, quod fuerit facta respectu damnorum, esset quid
contrarium ipsi negationi; nam illa qualitas respectu
damnorum applicari solum potest casui, quando est
facta oblatio, alias non entia nullæ sunt qualitates, leg.
eius, qui in prouincia, ff. si cert. petat. at quando dixerunt
credere, vt in instrumento, in quo de hoc nihil conti-
netur, negarunt substantiam, ergo huic casui non po-
test applicari qualitas.

Præterea si fieri debet relatio ad supradictam quali-
tatem, ea fieri debet cum tempore, quod inest illi qua-
litati; quia relatum est in referente cum omnibus suis
qualitatibus, leg. asse toto, ff. de hered. instit. cum aliis su-
pra adductis; Rursus illa verba, vt supra, referri debent
non solum ad qualitatem illam respectu damnorum,
sed etiam ad alia, idest quatenus, & quando tractaba-
31 tur nomine personæ nominandæ tantum, † tum quia
relatio fieri debet ad omnia præcedentia, leg. 1. C. de
lib. præter leg. fin. ff. de reb. dub. Castrens. conf. 14 col. 2. vo-
lum.2. Crauet. conf. 98 nu. 12. conf.155. num. 10. Menoch.
conf.56. num.28. tum etiam quia præcedens oratio est
vnica, & indiuidua, qua dictum fuit, se credere, quate-
nus, & quando agebatur nomine personæ nominandæ
tantum, & respectu damnorum, &c. ideò non potest
fieri relatio ad vnam partem orationis, quæ est vnica,
32 demum, † quia relatio fit ad id, quod est principale,
non ad id, quod est accessorium, leg. fin. §. Tutela, ff de lib.
leg. Bart. in leg. si cum, §. si a filio, & ibi Doctores, ff. ne leg.1.
Aretin.

Arctin.*in* §. *Apinm in 4.notab. Inst.de rerum diuis.*Dec.
*in cap secundo requirie in vers.septima conclusi4 de appel-
las.*Ruin.*consil.* 131. *num.*2.*&* 5.*vol.*2. Cephal.*cons.*107
num.7. At in ea oratione id est principale, quod obla-
tio facta fuit, quando tractabatur nomine personæ no-
minandæ, id autem, quod fuerit factum respectu dam-
norum, concernit accessorium, idest qualitatem obla-
tionis, propterea ad primam potius. quam ad secun-
dam partem dictæ orationis fieri debet relatio: Et vt
dixi responderi non potest, meo iudicio, argumento
supta facto, quod, ex quo dixerunt, se credere, prout
in instrumento, videntur negasse, quod facta fuerit
oblatio, & stante negatione substantiæ, quomodo pos-
sumus confiteri qualitatem, quod respectu damno-
rum facta fuerit? Hæc est nimia euidens, & pudenda
absurditas. Addo quod à communiter accidentibus
non potuit fieri conclusio contractus sine aliquo tra-
ctatu, præcipuè stante negotij grauitate, aureorum
scilicet viginti septem millium: At supra negauit, tra-
ctatum factum fuisse, ergo videtur etiam negasse con-
clusionem, quæ verisimiliter non fit sine tractatu.

Senatus tamen totus fuit in diuersa sententia, &
contrarium iudicauit, ea motus ratione, quod respon-
dendo, credere, prout in instrumento, ex quo vt supra,
videantur dixisse credere, quod fuerit in conclusione
acceptata curia, prout supra, idest cum ea qualitate, vt
intelligatur imminutum pretium pro toto eo, quod
consequi possent occasione dictæ venditionis. Motus
etiam fuit, quia dubia responsio intelligi debet secun-
dum interrogationem certam, vt per Bart. *in dict. leg. si
quis intentione ambigua.*

Franc. Marc. Decis. 565. par. 1.

SVMMARIVM.

1 *Clausula saluo iure impertinentium, & non admitten-
dorum quid operetur.*
2 *Articuli pertinentes præsumuntur, si causa adminicu-
lantur.*
3 *Articuli in causa possessoria beneficij fieri possunt,*
4 *Positioni impertinenti non est respondendum.*

DECISIO LXVII.

QVæritur, quia pars dictorum Procuratorum Fi-
scal. Bonoudi, & Daustat opponit aduersus arti-
culos dictorum supplicantium de impertinentia, quod
non debeant ad probandum admitti; an in dubio tales
articuli debeant saltem admitti, cum clausula, saluo iu-
re impertinentium, & non admittendorum; iuxta not.
per glos. & Doctores *in cap. cum contingat de offic. & po-
test. Iud. deleg. & in leg. ille à quo, §. si as testamento, ff. ad*
1 *Trebel.* & ibi late per Alex. de Imol. † quia talis clausu-
la, saluo iure impertinentium, & non admittendorum,
operatur, vt possit postea discuti de impertinentia, vt
ibi not. & per Bart. *in leg. si duo patroni, §. idem Iulianus,
ff. de iur. iur.* & per glos. *in leg. si quis libertatem in fin. ff. de
petit. hared.* & maximè possunt examinari testes super
talibus articulis; quando iurauerunt deponere super
2 tota causa, *cap. testib. de testib.* † & in dubio articuli præ-
sumuntur pertinentes, quando aliquid adminiculan-
tur ad causam, *leg. ad probationem la 1.* & ibi per Salyc.
& Paul. de Castr. *C. de probat.* de quo per Specul. *in tit. de
posit. §. 7. in 2. col. vers. & nota, & in tit. de test. §. nunc vi-
dendum vers. sicus igitur:* vnde secundum Bald. & Alex
de Imol. *in d. §. idem Iulianus,* quando Iudex probabili-
ter dubitat an articuli sint admittendi, vel ne; debet
admittere cum illa clausula, saluo iure impertinen-
tium, & non admittendorum, & idem tenet Bald. *in l.
momentanea, C. qui leg. pers. stand. in iud. hab, & in leg. qui
interrogatus, ff. de interrog. act. & in authent. si dicitur, C.
de testib,* & pro præmissis facit, quod solet notari per
Specul. *tit. de testib. §. nunc videndum vers. sed pone:* per
Domin Guid. Pap. *decis.* 71. & per Bart. & Bald. *in d. l.*
3 *momentanea,* vbi volunt, † quod possit fieri articulus in
causa possessoria beneficii de proprietate ad corrobo-
rationem possessorij, interdicti, vt possidetis, quia cæ-
teris partibus, ille qui melius iustificat de petitorio de-
bet obtinere, *cap. licet de probat.* secus in interdicto, vnde
de vi reintegrandæ secundùm glos. & Doctores *in d. l.
momentanea,* & Bald. *in dict. leg. ordinarij iuris,* nisi de-
duceretur petitorium in narratione libelli, sed non in
conclusione; quia debet attendi libellus in conclusio-
ne, secundùm Panorm. *in capit. commitatus in fin. de fil.*
4 *presb.* † Adde quod positioni impertinenti non est re-
spondendum iuxta notata per Doctor. *in leg. 2. § quod
obseruari, C. de iuram. calum.* licèt secundùm statuta
Delphinal. non sit disceptandum super responsionibus
articulorum; & ideo secundùm Paul. de Castr. *in leg. ad
probationem la 1. in fin. C. de prob.* quod hodie de practi-
ca palatiorum admittuntur articuli saluo iure imper-
tinentium; & non disputatur de hoc, nisi in calculo
sententiæ, vt lites abbreuientur.

Franc. Marc. Decis. 581. par. 1.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta responsio, seu confessio an teneat, & domino
damnosa sit.*
2 *Confessio procuratoris nocet domino.*
3 *Confessio in casibus in quibus sententia praiudicet no-
ua est.*
4 *Sententia lata contra emptorem an, & quando vendito-
ri praiudicet.*
5 *Quid in confessione.*
6 *Venditor an adesse liti possit.*
7 *Positionibus captiosis non est respondendum.*
8 *Reus emptor si actori iuramentum deferrat, an ab hoc de
euictionis regressu priuetur.*
9 *Emptor cui mouetur lis super fundo empto, quid vendi-
tori denunciare teneatur.*
10 *Positionibus respondens promptior ad negandum, quam
ad confitendum esse debet.*

DECISIO LXVIII.

QVæritur, an emphyteuta habeat ius nominandi
dominum in iudicio, iuxta *leg. vbi in rem actio, &
in cap quoniam frequenter, §. quod si super rebus vel lis. non
contestat.* de qua quæstione alias scripsi in alio volumi-
ne debitorum, & contractuum: Sed posito casu, quod
1 emphyteuta vocauit in iudicio eius auctorem, † an
possit respondere, & confiteri de credulitate? & vide-
tur dicendum, quod sic, iuxta notata *in leg. 2. §. quod ob-
seruari, & authent. in isto, C. de iuram. calum.* vt si quæra-
tur verum, non inficiatur; secundùm glos. ibi, pro quo
2 etiam facit, † quia procurator tenetur respondere po-
sitionibus, & interrogationibus, *leg. non solum, ff. de pro-
cur. cap. fin. de confes. lib. 6.* & talis confessio præiudicat
domino, quando fit per modum contentiosæ iurisdi-
ctionis, iuxta notata per Bart. *in leg. certum, §. sed an ip-
sos, ff. de confes.* & hoc verum, nisi fuerit per collusio-
nem, *leg. prases, C. de pign. l. si seruus plurium cum ibi not.
ff. de leg. 1.* vnde Cyn. *in leg. 1. C. de confes. in 7. quæst.* tenet
3 † quod in casibus, in quibus præiudicat sententia,
etiam præiudicet confessio per modum contentiosæ
4 iurisdictionis, † secus per modum voluntariæ iurisdi-
ctionis, & ita est in proposito, quia sententia lata con-
tra emptorem præiudicat venditori, quando fuit sibi
denunciatum, iuxta notata *in leg. empti, C. de evict. & de
leg. 1. C. de peric. & comod. rei vend.* secundùm Angel. *in
leg. ab executore, §. alio condemnato, ff. de appell.* Io. And.
in add. ad Specul. *in tit. de confes. § nunc videndum, vers.
quid si confiteri:* allegat Vbertum de Bobio, quod talis

confessio non præiudicat *in leg. si sino, ff. de interrogat.*
action. per leg. fin. eod. tit. Bart. *in leg. si per Lusorium, ff. de*
5 *appellat.* §. 1. tenet, † quod confessio non præiudicat
tertio, sicut de transactione dicitur *l. à sententia, §. idem*
rescripsit, ff. de appellat. sicuti etiam de promissione *leg. si*
dictum, §. si compromisero, ff. de euiction. Angel. verò Are-
6 tin. *in dict. leg. à sententia*, tenet, † quod venditor benè
poterat assistere liti, etiam si reus vellet confiteri. in-
tentionem actoris. *l. pariter in fin. ff. de re iudic.* Panorm.
7 tamen *in cap. quamuis de re iudic. circa fin.* tenet, † quod
talis confessio non habeat præiudicare venditori. Ve-
rumtamen in casu isto, iste reus principalis haberet
iustam causam recusandi respondere cum iuramento
positionibus actoris, cum censeantur captiosæ: quia
dictus reus posset incidere in laqueum, quod non est
dicendum, quia nulli iniiciendus est laqueus, *cap. de vi-*
duis quæst. 27. iuxta not. per glos. *in cap. 2. de confes. leg 6*
& per Bald. *in leg. 2 §. obseruare, C. de iur. calum.* & Spec.
in tit. de posit. §. 7. vers. 10. & ita est in proposito, quia
emptor si confiteretur, posset perdere regressum de
euictione, *d. l. si dictum. §. si compromisero, ff. de euict.* Si ve-
rò negaret, posset incurrere periurium, *l. qui iurasse, §. si*
8 *pater, ff. de iur iur.* Et pariter † si reus deferret iura-
mentum actori, perderet regressum de euictione, se-
cundum Bart. *in leg. manifestè, ff. de iur. iur.* & per con-
sequens habet iustam causam recusandi respondere: &
hoc tenet Bart. post glos. *in l. & qui natura, §. cum me ab-*
sente, ff. de neg. gest. & per Alex. de Imol *in d. l. manifestè*.
Sed attende, quia emptor licèt fecerit vocari eius au-
ctorem in causa, tamen quando scit veritatem, debet
agnoscere bonam fidem, *l. quoties, § sicut, ff. de administ.*
tut. nec per hoc perdit regressum de euictione, licèt fe-
9 ratur sententia contra ipsū sed in hoc grauatur, † quia
quando agit contra venditorem, debet probare de iu-
re, & dominio euincentis, secundùm Bart. *in dict. §. cum*
me absente, Et pariter requiritur, quod emptor denun-
ciauerit venditori, vt veniat ad defendendum eum, quia
licèt emptor putet, rem esse euincentis, tamen vendi-
tor poterit habere instrumentum, vel aliam legitimam
probationem in contrarium, *l. emptor, C. de euict.* & not.
per Bald. *in leg. si cum quæstio eod. tit.* & per Io. de Imol.
in dict. cap. fin. de emp. & vendit. & ita etiam tenet Bart.
in leg. emptione in princip. ff. de action. empt. licèt, vt supra
dictum fuit, emptor haberet iustam causam recusandi
respondere positionibus, & dicendi, quod vult, quod
fiant probationes de dominio, vt possit conuenire
auctorem suum; & quod etiam sequatur sententia, &
ita etiam tenet Io de Imol. *in dict cap fin.* Adde Specul.
10 *in tit. de posit. §. 6.* † quod cæteris paribus, saluo facto
quis debet esse promptior ad negandum, quàm ad
confitendum, maximè vbi positiones dependent ex fa-
cto alterius. Consulerem tamen quod reus principalis
antequam respondeat, petat, quod auctor euocatus
assistat in responsionibus: verumtamen emptor habe-
ret iustam causam recusandi respondere positionibus
cum iuramento, cum sint captiosæ, & ne incidat in la-
queum, iuxta notata per glos. Bart. *in leg. at qui natura,*
§. cum me absente. ff. de neg. gest. & per Alex. de Imol, *in*
dict. leg. manifestè. ff. de iur. iurand.

Franc. Marc Decis. 779. par. 2.

SVMMARIVM.

1 *Testes de domo rei assumi non debent.*
2 *Interrogatoria, quæ sapiunt negotium principale per mo-*
dum interrogatoriorum fieri non debent.
3 *Positioni criminosæ, per quam delictum detegitur respon-*
dendum non est, & num. 5.
4 *Positioni captiosæ respondere nullus tenetur.*
5 *Positioni criminosæ de delicto tertij respondendum nō est.*
6 *Super articulis obiectionalibus testiū respōdendū non est.*
7 *Testis an sit criminosus, vel non, respondere non tenetur.*

DECISIO LXIX.

QVæritur, quia supra dictis articulis, seu interro-
gatorijs transmissis per Dominum Præpositum
Curiæ Castelletti, Parisius ad effectum recipiendi re-
sponsiones cum iuramento à dicto nobili Claudio Fa-
bri cum iuramento dicti Ferij, se opposuit, & dedit
causas oppositionis, & de impertinentia, præsertim,
1 † quia non debent assumi testes de domo rei, *leg. qui*
2 *minus, C. de test.* Et attento, † quia dicta interrogatoria
sapiunt negotium principale, & sic quod non debeant
fieri per modum interrogatoriorum, sed positionum,
iuxta notata per Dom. de Rot. *in nouis decis.* 31. & per
Panorm. *in cap. pen. de iuram. calum.* Et sic ex iusta causa
quis potest recusare respondere positionibus, nec ha-
bet locum pœna confessi, iuxta notata per glos. *in ca-*
pit. 2. de confess. lib. 6. an de istis exceptionibus iudex Cu-
riæ Communis Grationop. requisitus in auxilium iu-
risdictionis, potuerit cognoscere, & pronunciare: & vi-
deretur dicendum, quod non, nisi post, cognito, & pro-
nunciatum per dictum Iudicem Castelletti requirentem
iuxta notata *in cap de cæteris de re iud.* & per glos. *in ca.*
pastoralis, §. quia verò, ff. de off. & potest. iud. deleg. & per
Bart. *in leg. à Diuo Pio in princip. ff. de iud.* quia alias pos-
set reddi illusoria sententia dicti Iudicis requirentis: &
hoc etiam videtur tenere Dom. Guid. Pap. *decis.* 574.
3 Adde, † quod quis non tenetur respondere positio-
ni criminosæ, per quam detegeretur delictum, periu-
rium, aut turpitudo, secundùm glos. *in leg. qui iurasse, §. si*
pater, ff. de iur. iur. & ibi per Bart. Alex. & per Bart. *in l.*
Marcellus, ff. de rer. amot. in leg. si a. ff de his quib. adiud.
& ibi quando positio detegit turpitudinem alicuius
per Specul. *in tit. de posit. §. 7. vers.* 8.
4 Adde etiam; † quod quis non tenetur respondere
positioni captiosæ, quando quis incideret in laqueum
secundùm Bart. *in leg. 2. §. quod obseruari, C. de iuram.*
calum. vide Ias. *in leg. penul. C. de pact.* vide Innoc. & Pa-
norm. *in capit. cum causam de test.* an quis teneatur re-
spondere positioni criminosæ, & per glos. *in cap. 2, de*
confess. lib. 6.
5 Adde etiam, † quod positioni criminosæ de delicto
tertij, non est respondendum secundum Bart. *in dict.*
6 *leg. Marcellus, ff. rer. amot.* & † ideo de stylo Curiæ Par-
lamenti Delphinalis, & curiarum inferiorum super
articulis obiectionalibus testium non est responden-
dum, sed admittuntur ad probandum sine responsio-
ne, & idem in articulis conseruatoriis, &c. Item etiam
7 † quod testis non tenetur respondere, an sit crimino-
sus, vel periurus, aut alteri interrogatorio ignominio-
so secundum glos. *in cap. cum causam de test.* quia nemo
tenetur se prodere *de pœnit. distinct. 1. cap. non tibi*, nisi
in foro pœnitentiæ, vbi quis tenetur declarare deli-
ctum suum, quia suo confessori nihil celandum est, vi-
de Specul. *in tit. de test. § nunc de interrogat. versic. porrò*,
vbi ponuntur interrogatoria, quæ facit Iudex testi-
bus, *cap. prohibetur 1. quæst. 1.* & ita interrogat, an sit
pauper, & quando non habet in bonis quinquaginta
aureos, vide per glos. Gomez *in capit. ex pœnitentibus*
50. *distinct.* an quis in iudicio siue criminali, siue ciuili
debeat respondere cum iuramento positioni crimi-
nosæ, nec tenentur testes deponere de occultis, *capit.*
qualiter de accusat.

Put. Decis. 294. lib. 2.

SVMMARIVM.

1 *Procurator in causa inuitus non potest examinari non*
solum pro constituente, sed etiam contra constituentem,
& num 2.
2 *Procurator in causa habetur pro principali: & sicut prin-*
cipalis in causa non examinatur, ita nec procurator.

DECISIO LXX.

DIcebatur in vna Romana Domus coram D. Ra-
uellen. die 8. Iunii 1545. & in isto casu eram ego,
licèt alius contradixisset, & propterea nihil conclu-
5 sum: † quod procurator, qui tractat causam non po
test inuitus non solum pro constituente, sed etiam
contra constituentem examinari, vt testis in ea, per di-
ctum Bart. in leg. deferre circa finem 1. colum. vers. hoc ve-
rum est, ff. de iur. fisc. & contradicit, his, quæ supra dixit,
2 dum dicit, † quod contra constituentem inuitus potest
produci testis: nam obstat glos. in cap. fin. de testib. in 6.
& glos. in leg. fin. iuncto text. quia intelligitur in eo, qui
fuit procurator in prima instantia, & defuit in secun-
da parte, vt per Domin. in cap. 2. de procur. in 6. prout
clarè videtur consentire text. & eodem modo loqui-
tur glos. in dict. leg. fin. tamen text. secundùm quem de-
bet intelligi, dicit, præstitit patrocinium, sic de prædi-
cto modo, & de præsenti: etiam ratio Bart. in dict. l. de-
ferre, efficax est, quia tamen procurator tractans cau-
sam reputatur pro principali, sicut principalis non
examinatur in causa, ita nec procurator, sed debet re-
spondere positionibus. Et vide decis. Guid. Pap. qui vi-
detur tenere, quod posset Procurator inuitus exami-
nari; ipse allegat Bart. in dict. leg. deferre; ergo intelli-
gendum est secundum dictum Bart.

Rot. Rom. Decis. 62. inter Postumh. Farin. par. 1.

SVMMARIVM.

1 Positionibus respondere cogi non potest, Procurator non habens speciale mandatum, & num. 2 & per tot.

3 Procurator non tenetur pandere secreta causæ, nec etiam se examini subycere: quod an verum sit, num. 3 4. & vbi pro, & contra.

DECISIO LXXI.

1 FVit conclusum, Procuratorem Francisci non po-
tuisse cogi ad respondendum positionibus, ex quo
non habet ad id speciale mandatum, ex Iac. de Arens.
tract. de posit. num. 4. Vbert eod. tract. num. 20. Imol. in l.
penult. num. 16. vers. & sic de pub. iud. Socin. Sen. cons. 55.
nu. 8. vol. 1. Gig. cons. 34. num. 12. Pract. Pap. tit. de posit. in
verb. Simonius Spelta, Rebuff. super constit. summario 3.
tit. de respons. per verbum credo, vel non, num. 15 cum aliis
per Azeued. super constit. Hispan. lib. 4. tit. 7. de iuram.
calum. super lib. 2. nu. 16 cum pluribus seqq. & ad hoc fa-
2 cit, † quod Procurator non tenetur pandere secreta
causæ, leg. 1. cum ibi notatis, ff. de præuaric. & ob eam cau-
sam non potest subiici examini decis. Fan. 135. l. 2. par.
3. diuers. impres. Veral. decis. 420. incipit, licèt Innocentius
lib. 1. in manuscriptis. Vinc. de Franc. decis. 222. num. 4.
Quo verò ad tex. in cap. si post præstitum de confes. in 6.
Videtur benè decidere, quid resultet ex non respon-
sione Procuratoris, sed qualemandatum requiratur,
non ibi aperiri, & ideò esse intelligendum de mandato
sufficienti, hoc est speciali ex allegatis supra in princ.
& in terminis disputat Azeued. d. cap. vbi supr, & etiam
animaduertit apostil ad Gemin in dict. cap. lit. A, & li-
cèt Bald. in l. non solum in princ. ff. de procur. videtur sen-
tire contrarium, vel eius opinio non est tuta, vt patet
ex prædictis, vel pro concordia dici potest, quod Bald.
in princip. d. leg. loquatur de potestate Procuratoris in
respondendo, non autem de coactione, quia alias re-
pugnaret sibi ipsi, dum sub num. 2. notat, quod ad re-
spondendum positionibus requiritur speciale manda-
tum ad sic respondendum, & secundùm hanc distin-
ctionem Bald. facit pro hac parte Rot. decis. 25. de Pro-
curat. in nouis. Cott. decis. 383. Afflit. decis. 92. Put. decis.
294. lib. 2. quæ tamen non est decisio, sed discursus Car-
din. in cap. insuper nu. 3 de testib. dum loquuntur de Pro-
curatore compulso, vel compellendo ad responden-
dum positionibus, non declarant quale mandatum sit
sufficiens, vt possit fieri dicta compulsio, & ideò de-
bent intelligi, quando adest mandatum speciale, Guid.
Pap. decis. 45. Put. decis. 56. lib. 3. Vinc. de Franc decis. 222
vsque ad num. 14. & communis opinio, de qua per Viu.
opin. 959. num. 17. loquuntur de examine, non autem de
responsione ad positiones. Quinimò dum omnes ex-
cepto Guid. Pap. loquuntur de aduocato, qui non ha-
bet aliquod mandatum, non faciunt ad hanc rem, quia
vbi non est mandatum, non cadit in isto disputatio de
respondendo positionibus, vt per omnes in dict. leg.
non solum, & in dict. cap. 7. de confes. & clarius in cap. fin.
de iuram. calum. eod. lib. 6.

Maior erat difficultas inter Dominos, an iste Pro-
3 curator, instante aduersario posset subiici examini. Et
quidam circa ea, quæ sciuit, vel scire potuit tanquam
Procurator, res videbatur clara pro negatiua, ex dict.
leg. 1. de præuaricat. & decisionibus Fab. Veral. & Vinc. de
Franch. supra allegatis in principio. Sed quid circa ea,
quæ sciuit tanquam extraneus, & tanquam quilibet
de populo. Pro affirmatiua facit glos. in leg. fin. in verb.
præstiterunt, ff. de test. Butr. in cap. cum à nobis nu. 13. vers.
dixi, quæritur de testib. & facit Crot. decis 383. & Guid.
Pap. decis. 45. de quibus supra, & Paris. cons. 70. num. 10
cum plurib. seq. lib. 4 & quod alias decisum fuit in causa
Farfensi Grassi 22. Iunii 1587. coram Illustrissimo Blã-
chetto, &c. & faciendo comparationem de procurato-
re ad Aduocatum, vt facit Butr. in dicto cap. cum à nobis
n. 13. & Paris. dict. cons. 70. num 12. erunt pro hac parte
Put. decis. 56. lib. 3. Franc. decis. 222. & communis opinio
Viu. decis. 959. num 17. de quibus supra dictum est.
5 In contrarium, † quod neque aduersario volente,
possit Procurator esse testis in causa, in qua habet
mandatum, est glos. in leg. differre. § item decreuerunt,
verb. interrogari, ff. de iure fisci, & ibi Bart, benè firmat
in Procuratore ad iudicia; licèt Seius dicat in Procura-
tore ad negotia. Et eandem opinionem sequitur Put.
dict. decisio siue discursu 294. lib 2. Veral. dict. decis. 420
lib. 1. in manuscript, & Card. in dict. cap. insuper num. 3. de
testib. vbi allegat fortissimam rationem: nempè quod
Procurator non solum repellitur propter suspicionem
affectionis, sed etiam quia post litis contestationem
effectus fuit dominus, & ideò non potest produci in
testem contra se ipsum, quia sunt officia incompatibi-
lia, & ibidem notat glos. in verb. admissi, & est alia glos.
in leg. fin. verbo testis, C. de fideicommis. Ex quibus patet
contrariam opinionem, quæ fundatur in cessatione su-
spicionis, non esse admodum tutam, quia nihilominus
remanet defectus in forma iudicij, propter domini
incompatibilitatem officiorum. Item non esse bo-
nam æquiparationem Aduocati cum Procuratore,
quia Aduocatus non est Dominus litis, sicut est Pro-
curator. Verùm quia ista erant extra dubium, in
quo quæritur de responsione ad positiones; nihil fuit
conclusum quo ad examen; sed tantum fuit tentum,
quod iste Procurator non tenetur respondere posi-
tionibus.

Marci Anton. Thomati Decis. Rotæ Maceraten. 54.

SVMMARIVM.

1 Ab interlocutoria inferēte grauamen irreparabile datur appellatio. Secus verò si grauamen sit reparabile nu. 8.

2 Iudex potest statuere reo terminum ad respondēdum positionibus, cum comminatione, quod termino elapso habeantur pro confessatis, vel negatis ad cōmodū ponentis.

3 *Qui semel respondit positionibus ad iterum responden-dendum actori.*
4 *Et hoc propter periculum periurij, vel contrarietatis: sed limita, vt num. 5.*
6 *Iacob. de Aren.* in tractat. position. §. 3. num. 13. *reprobatur.*
7 *Verbum, credit, est expressiuum veritatis.*
9 *Appellatio vbi à Statuto prohibetur non extenditur ad casus, in quibus grauamen non potest reparari.*
10 *Alioquin esset iniqua.*
11 *Statutum prohibens dici de nullitate post certum tempus non extenditur ad nullitatem notoriã. ex eisdem actis.*
12 *Damnum quando dicatur irreparabile.*
13 *Appellationem deuoluisse in dubio pronunciandum est.*

DECISIO LXXII.

CVm pronuncia à qua fuit appellatum contineat
1 expressum grauamen, † quod in diffinitiua repa-
rari non potest, non videtur moderanda inhibitio, sed
procedendum esse ad vlteriora in causa appellationis,
*leg. 2 ff. de appell. recip. leg. ante sententiam, & ibi Docto-
res, C. quorum appell. non recip. l. arbitrio ff qui satisd. cog.*
Barz. *decis. 71. nu. 8.* Giurb. *decis. 56. num. 2* Surd *decis. 36*
2 *num. 5. & seq.* nam † quamuis Iudex possit statuere ter-
minum reo ad respondendum positionibus, cum com-
minatione, quod illo termino elapso habeantur pro
confessatis, vel negatis ad commodum ponentis, in
quo variæ locorum consuetudines, & statuta veniunt
obseruanda, vt latè deducit Michal. *de position. cap. 31.
num. 7, & seqq.* non tamen potuit Iudex à quo D. Vir-
3 giniam, † quæ semel positionibus respondit ad iterum
respondendum cogere, ad text, *in cap. at si clerici in fin.
de iud. & in l. licet, §. in factum, vers. sed vna contenti esse
debemus, ff. de naut. caup. & stab.* prout equidem in pun-
cto firmat Idoc. *in prax. rer. ciuil. cap. 154 nu. 3.* Rugin.
pract. quæst. cap. 16. Specul. *tit. de positionib. §. 6. num. 3.* Mi-
4 chal. *dict. tract. cap 50 nu. 3.* † Idque ob periculum per-
iurij, & contrarietatis, vt latè docet Rugio. *in d. cap. 16.*
Michal. *dict. capit. 50. num. 3. & seqq. & capit. 51. num. 13.*
Surd. *decis. 17. num 9. & 13.* stante maximè, quod omni-
bus absolutè respondere mandauerit, nulla facta re-
5 strictione ad aliquam particularem, † cui forsan legiti
mè per ipsam non fuit responsum, in quo tantum li
mitatur regula, Michal. *dict. cap. 50. num. 9.* Gail. *obser
uat. 8a. num. 5. lib. 1.*

Non obstat, quod dicebatur, id non procedere in
responsione facta per verbum credulitatis secundum
6 Iacob. de Aren *in tract posit. § 3. num. 13.* † quia ipse ab
omnibus communiter reprobatur Rugin, *dict. cap. 16.
num. 4.* Michal *dict cap. 50. num. 3.* ratio autem conside-
6 ratur † quia in respondente positionibus verbum, cre-
dit, dicitur expressiuum veritatis, *glos. fin. in cap. ex lit-
teris de iur. iur.* Specul. *in d. cap, 6, nu. 12* Bald *in leg. fin. de
falsa caus. adiect. leg.* Alen. *consil. a 13. col fin. lib. 2.* Sol. *ad
Const. Saband. tit. de posit. glos. 16. num. 1. & 2.* Michal. *d.
tract. cap. 30. num. 2. & seq. & d. cap. 50 num. 7.* vbi quod
verbum credulitatis æquippollet verbo veritatis, Masc.
de probat. conclus. 1176. num. 28 & 29. Pariand. *eod. tract.
lib. 1. cap. 21. nu. 11.* Rimin. *cons. 491. nu. 20. lib 3.* Rugin.
dict. cap. 16. num. 5. Mancin. *de iur. art. 2. num. 7* Gratian.
discept. 105. num. 5. Surd. *decis. 17 num. 9. & seq.* Barz. *de-
cis. 57 num. 15, & decis. 64. num. 26. & 27.* Bell. Rot. Ge-
nuens. *decis. 48. num. 1 & decis. 122. num. 4*

8 Nec pariter obstat, † quod dicebatur hanc esse in-
terlocutoriam, a qua non datur appellatio, tàm vigo-
re iuris communis, quàm statuti Anconæ, *rubr. 73. co-
lum. a* quia id sibi locum vendicat, quando grauamen
potest reparari in diffinitiua, secus verò quando non
potest ex toto reparari, vel cum magna difficultate,
vt citatis alijs firmat Giurb. *dict. decis. 56. num. 1. & seq.*
Surd. *dict. decis. 36. num. 1. & seqq* & in terminis statuti
Gratian *discept. 76. num. 9. cum pluribus seqq.* Scacc. *de
appellat. quæst 17. limitat. 6. mem. 7. num. 8* Natt. *cons. 172
9 num. 1. & seq.* † Prout de similibus interlocutoriis intel-
ligendum esse statutum Anconitanum firmandum est,
quia prohibendo appellationem non extenditur ad
casus, in quibus grauamen non potest reparari per
10 diffinitiuam sententiam, Surd, *dict. decis. num. 18.* † alio-
quin esset iniquum, & nullo modo attendendum, Gra-
11 tian. *dict. discept. 76. num. 6.* Hinc videmus, † quod sta-
tutum prohibens dici de nullitate, nisi intra certum
tempus, non intelligitur de nullitate notoria ex eis-
dem actis, Osasc. *decis. 142. num. 33.* Rot. *diuers. par. 1. de-
cis 666. nu. 3. & in recent. par. 1. decis. 365. nu. 8.* at si Do-
mina Virginia, iterum respondendo, incideret in per-
iurium, vel in contrarietatem, nulli dubium est, quod
12 † eius damnum nõ repararetur in diffinitiua; igitur ad-
13 mittenda venit appellatio; † prout etiam si essemus in
dubio, faciendum esset, glos. *in cap. vt dubiis de appell. in
6.* Surd. *d. decis. 36, num. 4.* Giurb. *decis. 101. num, 9.* Grat,
decis. 214. num. 9. Gregor. *decis. 251, num, 9*

Marci Anton. Thomati Decis. Rot. Maceraten. 70.

SVMMARIVM.

1 *Ponens iurare debet de calumnia, videlicet, se credere verum quod ponit.*
2 *Respondens absolutè positionibus iurat verum esse, quod ipse respondendo dicit.*
3 *Responsio per verbum credit absoluta reputatur, & dicitur veritatis responsio.*
4 *Iurans falsum in responsione ad positiones punitur.*
5 *Speciale mandatum requiritur ad ponendum.*
6 *Et idem requiritur ad respondendum.*
9 *Positiones sunt inuenta, vt ponens per confessionem partis releuetur ab onere probandi.*
8 *Nisi Procurator habeat speciale mandatum ad ponendum, vel respondendum, principalis potest reuocare confessionem Procuratoris.*

DECISIO LXXIII.

IN vna Maceratensi compurorum dixit, constituen-
dam esse differentiam inter iuramentum, quod
præstatur à ponente, & quod datur a respondente.
1 † Quia ponens sufficit, quod iuret, se credere verum
esse, quod ponit, & sic solummodo de calumnia, vt per
Specul. *in tit. de posit. §. 8 in princ.* cum iuramentum ca-
lumniæ, hoc in se contineat, ponentem credere verum
esse, quod ponit, Michal. *in tractat. de positionib. cap. 23.*
2 *num. 5.* † Respondens verò positionibus absolutè iu-
rat, verum esse, quod ipse respondendo dicit, Michal.
eod. num, 5. vers ille vero.

3 Non obstat, quod dicebatur † etiam in respondentem
per verbum credere respondere solitum esse, quia ta-
lis responsio facta per verbum credere absoluta repu-
tatur: & dicitur veritatis responsio, Curt. *de positionib.
num. 5.* Pacin. *de probat. lib. 1 cap. 21, num. 11.* Mascad. *eod.
4 tract. concl. 1176. num. 29* Rimin *cons. 491. nu. 20.* † ita vt
iurans falsum in tali responsione, etiam per verbum
credere, puniatur, vt per Rimin. *d. cons. 491.* Michal. *d.
tract. cap. 40. num. 6. & per tot.* vbi articulum ad partes
disputat, & residet in hac sententia.

Secundo loco cum dubitaretur in eadem causa, an
requiratur speciale mandatum ad sic, & sic ponen-
dum, fuit pro affirmatiua, & sic non fuerunt admissæ
5 positiones; † quia Procurator, qui eas dedit in actis,
non asseruit esse veras, cum specialissimo, & indi-
uiduo mandato suorum principalium ad ponendum
materias specificatas, & iurandum de veritate eorum,
vt in indiuiduo firmat Rot. *in recent. par. 2. decis. 779.
per totam*, & coram Gregor. *decis. 282. nu. 5. & 9.* vbi

etiam

6 etiam Beltram. † idem tenet de mandato ad respon-
dendum positionibus, quod pariter requiritur specia-
lissimum, ad sic, & sic respondendum, Menoch. *cons.84.*
num.64. Hond. *cons.66. num.71. lib.1.* Michal. *dict. tract.*
cap.6. num.15. cum seq. & cap.65. nu.15. & 16. Rot. *in re-*
cent. dict. decis. 779 num 3. vers. per easdem rationes.
7 Et ratio est, † quia positiones sunt inuentæ, vt po-
nens releuetur per confessionem partis ab onere pro-
bandi, *cap 1. vbi glos. vers. pro intellectu de confess. in 6.* qui
effectus non habetur, nisi procurator habeat manda-
8 tum ad sic respondendum; † cum alioquin semper
posset principalis reuocare confessionem sui procura-
toris, vt considerat Rota *dict. decis. 779. num. 2.* Et ita
fuit executum.

Burat. Decis. 566.

SVMMARIVM.

10 *Positiones dari non possunt per Procuratorem absque spe-*
ciali mandato, alias confessio ex ipsis resultans, non præ-
iudicat principali.
11 *Positiones continentes distinctionem, & particularita-*
tem circa actus, tempora, & qualitates censentur à
principali subministrata, & ideo etiam si non doceatur
de mandato speciali illas producentis, confessio inde re-
sultans nocet principali.
12 *Procurator stante temporis longitudine præsumitur cer-*
tiorasse principalem.
13 *Confessio Procuratoris non reuocata re integra nocet*
principali.

DECISIO LXXIV.

NOn obstat, quod dictæ positiones fuerint datæ
per Procuratorem non habentem speciale man-
10 datum. † & proinde confessio ex illis resultans non
præiudicet principalibus, & possit quandocumque
11 reuocari, ex deductis in decisione: † quia licèt non
constet de indiuiduo mandato dicti procuratoris, sed
solummodo de generali ad lites, libellandum, iuran-
dum de calumnia, &c. tamen cum dictus Procurator
post primas produxerit secundas magis plenas, di-
stinctas, & particulares circa actus tempora, & quali
tatem, quæ sine instructione principalium verisimi-
ter fieri non peterant, præsumuntur ab illis submini-
stratæ, vt in simili Rota *in Calaguritana positionis 28.*
May 1590. coram Reuerendiss. Perif. impres. 1. vol. cons.
12 *Farin, decis. 77. num. 2.* † Et stante longitudine tempo-
ris præsumitur etiam de illis postea principales cer-
tiorasse, Roman. *cons. 481. num. 7.* Rot *decis. 396. num. 3.*
par. 1. & decis. 131. num. 7. par. 2. diuers. & fuit dictum *in*
Oscen. Archidiacon. die 10. Iuny 1602. coram bon. mem.
Card. Lancellotto Iuniore, & in Aretina Cappellania die
13 *Februarij 1618. coram me*, † quo casu confessio Pro-
curatoris cum non fuerit re integra reuocata, nocet
principali, Put. *decis. 386. num. 3. lib. 1. in nouis.* Rota *in*
Romana Census 16. Iuny 1586. coram Gypsio, in Anconi-
tana de Eursollis die 21. Iuny 1618, coram R. P. D. meo
Vbaldo, & fuit dictum *in Camer. Parochialis de Brenta*
25. Iunij prætensi coram me.

Burat. Decis. 882.

SVMMARIVM.

1 *Positionibus responderi debet per verba, quæ certificent*
Iudicem, & ponentem, & releuent ab onere probandi.
2 *Positionibus responderi debet per verbum credit, vel non*
credit, maximè stante statuto, & num. 4.
3 *Positionibus simplicibus, & continentibus factum pro-*
prium responderi debet simpliciter.
5 *Statutum super responsionibus est decisorium, & in Rota*
seruandum, quia respicit probationem.
6 *Probationes respiciunt decisionem causæ.*
7 *Positioni respondere potest, non credit habuisse aliquid,*
ad quod teneatur.
8 *Positionibus admittere qualificatam responsionem, non*
credit habuisse aliquid ad quod teneatur, est in arbi-
Iudicis.
9 *Responsionem qualificatam admittere, vel reijcere in ar-*
bitrio Iudicis residet.
10 *Stylus, vel statutum si requirant responsionem simpli-*
cem, non admittunt aliam, nimirum non credit habuis-
se aliquid ad quod teneatur.
11 *Stylus locis facit ius.*
12 *Positionibus debet responderi præcisè iuxta stylum Rotæ.*

DECISIO LXXV.

DEcisum fuit, non fuisse per Margaritam sufficien-
ter responsum hoc modo, non credit habuisse
aliquid, pro quo teneatur, sed debere simpliciter re-
sponderi per verba credit, vel non credit.
1 Quia responsiones positionibus debent esse tales,
quæ certificent Iudicem, & ponentem, Iacob. de Aren.
de position. num. 18 Vbert. de Rob. *eod tract. num. 14.* Ce-
pol *caut. 52. sub num. 2.* & quæ releuent ab onere pro-
bandi, *capit. statuimus de confess. in 6.* Specul. *de instrum.*
edit. § nunc dicamus sub num. 5. vers. alioquin per talem,
cum alijs *decis. Perf 8 num. 1.* & per Afin. *in prax.* § 10.
2 *cap. 26. nu. 4.* † & quod debeat responderi per verbum
credit, vel non credit, Archid. *cap. perderet dist. 50.*
Rom. *sing. 695 & decisum in Rot. in Perusen bonorum de*
Columna coram Seraphino, refert Saluft. *in praxi lib. 2.*
3 *cap. 13. nu. 23.* † Et quando positiones sunt simplices, &
concernunt factum proprium, responsio debet esse
eodem modo simplex, Spec. *in d. § nunc dicamus num. 5.*
ibi oportet enim confiteri simpliciter, vel negare, Ce-
pol. *d caut. 53. nu. 2.* Rom. *sing. 965.* Nat. *cons. 69. nu. 1. d.*
decis. Perus. 8. num. 3. & 26 Gratian. ad Vestr. *lib. 5. cap. 14.*
& refert decisum *in d. Perusen bonorum de Columna*, Sa-
lust. *vbi supra cap. 13. nu. 23.* Idque clarius, & absque du-
4 bio procedit, † stante statuto Vrbis *lib. 1. cap. 68.* man-
dante simpliciter responderi per verbum credit, vel
non credit, vt per Doctor. communiter *in leg. 1 § si quis*
simpliciter ff. de verb. oblig. & præsertim post Sar. Rom.
nu. 6. Scfell. *nu. 4.* Ias. *nu. 10.* Gal. *nu. 19.* Alc. *nu. 4.* Nat. *d.*
consil. 59. num. 12. & seqq. dict. decis. Perus. 8. sub num 17.
Bart. & alij *in leg. 1 ff. de vulg. & pupill.* vbi post alios So-
5 cin. *nu 6.* Ias. *nu. 9* † Quod statutum in hac parte deciso-
rium visum fuit Dominis, & sic etiam in Rota seruan-
dum, cum respiciant probationem, Io. Cald. in disput.
relata, & secuta per Brun. *in c. cum clericis de fer. comp.*
num. 17. & ibi Feyn. *in fin.* Roch. *cap. fin. de consuet. sect. 3.*
num. 270. Io. Bapt. de Seuerino *in repet. cap. cunctos po-*
pulos num. 136 C. de summa Trinit. Bald. *in leg. receptitia*
nu. 10. C. de constit. pecun. Alex. *cons. 138. nu. 5. in fin. lib. 1.*
& consil. 58. num. 3. lib. 7. & benè Coler. *de process. execut.*
6 *par. 1. cap. 3. num. 223.* nam † probationes respiciunt de-
cisionem causæ, Ber. *quæst. 50. nu. 1.* Modern. Rom. *de iu-*
dic. lib. 2. cap. 11 num. 243. Non obstat admitti respon-
sionem, non credit habuisse aliquid, pro quo teneatur,
Gemin. post Imol. *in cap. capientes sub num. 6. vers. dicit*,
Io. de Imol. *de elect. in 6.* Ias. *in leg. manifestè num. 7. vers.*
si tamen Iudex, ff. de iur iur. Cepol. *caut. 60.* Couar. *lib. 1.*
var. resol. cap. 2. nu. 4. alijsque cumulatis: nam duplex fuit
7 data responsio: primò, † obiectum non procedere sim-
pliciter, & absolutè, nec ita firmari à Doctoribus, sed
quando pars se opponit positioni continenti simplex
factum receptionis, & iudex suspicatur de secreta re-
stitutione, & mouetur ab obuiandum malitiæ ponen-
8 tis, † adeò quod res est in arbitrio Iudicis, qui si careat
omni suspicione restitutionis, admittendo positionem
continentem simplex factum receptoris, cogere po-
test ad eodem modo simpliciter confitendum, vel

negandum factum, & reijcere negantem obligatio-
nem, Bald. *cons. 398. alias 397. incipit statuto Perusij lib. 5.*
Lanfranc de Orian. *in Clem sæpè sub num. 81. de verbor.*
9 *signific.* † & generale esse in arbitrio Iudicis admittere,
vel reijcere responsionem qualificatam ex iusta tamen
causa, Bald. Rom. Ias. *in leg. iusiurandum. & ad pecuniat,*
§. non semper ff. de iur. iur. Menoch. *de arbitr. casu 251.*
num. 4. & decis. Perus 8 num 34. In proposito igitur ar-
bitrium Dominorum fuit pro simplici responsione,
tum quia non fuit pro parte D. Margaritæ contradi-
ctum positionibus continentibus simplex factum re-
ceptionis: imò illis alias iure responsum, licèt insuffi-
cienter, & post diu dilata fuit hæc noua responsio, tum
quia non prætendebatur, nec extraiudicialiter per
eam allegabatur restitutio localium, & aliorum in po-
sitionibus contentorum, vt loquuntur Doctores; sed
ista sibi legata fuisse à bon. mem. Giberto viro suo; vt
per informantes. Secunda dabatur responsio, obie-
ctum non procedere, quando statutum disponit, vel
10 stylus induxit, respondere simpliciter, † tunc enim di-
cta responsio non admittitur, Bald *nu. 4.* & Angel. *nu. 3.*
vterque in eodem vers. sed in quibusdam locis, C. de excep-
tion. Alciat. *in dict. leg. 1. § si quis simpliciter num. 23. ff. de*
verb. oblig. Boer. *decis. 243. num. 12. vers & hæc verum, &*
decis. 339. sub nu. 4 eod. verb. Menoch. *de arbitr. casu 93.*
nu 26. vers. res tamen, hæc Gutier. *lib. 1 pract. cap. 60.* vbi
alios refert Rip. *in l. 1. n. 31. vers. credo tamen, ff. de vulg.*
& pup. nam Bald & Aug. non distinguunt an statuto, vel
stylo inductum sit in loco deberi simpliciter respon-
deri, sed absolutè loquuntur, & Boer æquiparat in hoc
11 statutum, & stylum, † & stylus loci facit ius, *cap. ex lit-*
teris de consuet. Afflict. *decis 79. nu. 4.* Guid. Pap. *decis. 29.*
num. 3. Caput. *decis 331. num. 2 par. 3* Hic autem primò
12 adest statutum. † Secundò vbi etiam cessaret, adest
Rotæ stylus, vt negari debeat ipsum factum præcisè, vt
in Romana, seu Portuen bonorum de Columna 13.
Februarij 1576 coram Cardinali Seraphino, & in Ia-
nuens. pecuniaria, coram bon. mem. Corduba, quæ est
846 *in 1, nu. 2, vers. ad tertium, par 4 diuers. add. ad deci.*
felicis recordationis Gregor. XV. 282 *num.* 10. ex quibus
resolutum fuit dictam D. Margaritam debere simplici-
citer respondere per verbum credit, vel non credit;
vtraque parte informante.

Rot. Rom. nouissim. ab anno 1626. vsque ad annum 1630. decis. 320

SVMMARIVM.

28 *Confessio facta in positionibus, tàm confitenti, quàm alijs*
ab eo causam habentibus præiudicat.

DECISIO LXXVI.

QVæ eò magis confirmantur, quia omnes succes-
siui possessores huius Banchæ Marcelli illam
agnouerunt subiectam esse fideicommisso Hierony-
mi; & signanter Marcus Antonius in responsionibus
28 ad positiones datas in sum. hoc admitti, † cuius con-
fessio tàm ipsi, quam alijs ab eo causam habentibus,
prout sunt Domini de Sangiorgia, præiudicat Crau.
cons. 29. num. 1 Cæsar. Grass. *decis. 20. num. 9. de probat.*
Rota coram Reuerendiss. D. meo Decano, *decis. 120.*
num. 2. cum seqq. & fuit dictum in hac eadem causa sub
die 5. Martij 1627. coram me.

Ex eiusdem decisionibus. Decis. 359.

SVMMARIVM.

40 *Confessio emanata in responsione ad positiones plenè pro-*
bat contra confitentem.

DECISIO LXXVII.

QVantum denique attinet ad identitatem bono-
rum, visum fuit Dominis, illam sufficienter iusti-
ficari: nam qua ad quindecim corpora ex illis, quæ
enunciantur in inuestitura probatur identitas ex con-
fessione ipsiusmet Cæsaris emanata in responsione ad
40 positiones, † quæ contra ipsum plenè probat, Abbas
in cap quamuis de re iudic. Aymon. *cons. 217. num. 9.* S. M.
Greg. *decis. 92. num. 1.* & in istis terminis fuit sæpius di-
ctum *in causa Bonon. fideicom. de Desiderijs coram R. D.*
meo Merlino, in prædictis enim positionibus articu-
lantur eædem ferè demonstrationes in inuestitura ex-
pressæ, quarum duo sufficiunt iuxta doctrinam Bart.
in leg. demonstratio fals. num. 14. ff. de cond. & demonstr.
quam passim omnes sequuntur, vt latè fuit pondera-
tum coram me in Ferrariensi de Nasellis.

Rota Romana nouissimorum Tom. 3 Decis. 269.

SVMMARIVM.

1 *Positiones inuentæ sunt, vt pars releuetur ab onere pro-*
bandi per confessionem partis.
2 *Positiones quando dicantur exhibitæ, prout de iure re-*
quiritur
3 *Ad lites abbreuiandas Rota de stylo seruat, quod sem-*
per sit respondendum positionibus pertinentibus, & im-
pertinentibus.

DECISIO LXXVIII.

FVit per Dominos resolutum R. D. Montorium
1 teneri respondere positionibus, † cum fuerint in-
uentæ, vt pars releuetur ab onere probandi per con-
fessionem aduersarij *cap. 1. vbi glos. in præambulo, vers.*
pro intellectu, ibi & fuerint inuentæ, & in verbo, statui-
mus, *vers. sunt autem positiones de confes. in 6. l cum quis,*
ff. de iur. iur. leg. 2. § quod obseruari, C. de iuram calu. Ias.
in l qui iurasse, §. si pater nu. 7. ff. de iur. iur. Surd. *decis. 22*
nu. 4. fuerunt enim exhibitæ, prout de iure requiritur,
2 † ad effectum, vt videatur an sint impertinentes, im-
possibiles, captiosæ, negatiuæ, glos. *in dict. cap. 1. de con-*
3 *fes. in 6. vers. & sunt in scriptis:* † licèt de stylo Rota ser-
uet ad abbreuiandas lites, quod semper sit responden-
dum positionibus pertinentibus, & impertinentibus,
Rot. *decis. 24. de testib in antiquis.*

Gratian. Decis. March. 171.

SVMMARIVM.

1 *Recusans respondere positionibus, licèt possit tanquam*
confessus condemnari, tamen ab huiusmodi condem-
natione potest apellare, & an sit verus contumax,
num. 2. & 12.
3 *Sententia, quæ fertur contra contumacem habitum pro*
confesso iuxta formam statutorum non transit in iudi-
catum, & num. 4.
5 *Sententia non transit in iudicatum, si fertur ex præsum-*
ptionis, seu priuilegiatis probationibus.
6 *Statutum habens pro confesso non respondente positioni-*
bus, intelligitur, si qualitas causa patitur.
7 *Non respondens positionibus ad præceptum Iudicis habe-*
tur pro confesso, si detur terminus ad deliberandum,
& positio sit pertinens num. 8. cum alijs requisitis num.
9. 10. & 11
18 *Positiones non debent esse sine tempore, vt respondens ha-*
beatur pro confesso.
14 *Venditor probans venditionem sine tempore succumbit.*

DECI-

DECISIO LXXIX.

STatutum mandat non respondentem positioni-
bus haberi pro confesso, prout secundùm illius di-
spositionem Iudex declarauit recusantem illis respon-
dere haberi pro tali, & tanquam confessum condem-
nauit ex causa de qua in actis: ex quo dicebatur huius-
modi sententiam ob contumaciam non respondentis
transiisse in iudicatum, ita vt ab ea non possit appella-
ri, vt in specie concludit Bald. *cons.269.* Quidam *num.*
1.*lib.*1.

Contrarium tamen conclusum fuit in causa Blasij
1 Pisæ, & Francisci de Appignano, † quod imò recusans
respondere ad mandatum Iudicis, licèt habeatur pro
confesso, & tanquam confessus possit condemnari, ta-
men potest appellare, & in causa appellationis iustifi-
2 care suam recusationem, † non est enim verus contu-
max, si citatio eum non apprehendit, & posito quod
esset talis, non tamen in sententia audienda, quia tunc
non admittitur appellatio, sed in processu, quo casu
non est iure cautum, vt appellatio denegatur, Castr.
*consil.*141. visa quadam inquisitione *in princ.lib.*1, vbi
etiam subdit, quod in causa appellationis licèt purga-
re moram, & contumaciam, cum appellatio reponat
appellantem ad statum, in quo erat ante litem conte-
statam, idem voluit Bart.*cons.* 257. *Titius lib. 1. in fin.*
Moron.*de tregua, & pace quæst.*35.*num.*1.*&* 11.*tom.*2.
5 *fol.*424. † Imò sententia, quæ fertur contra contuma-
cem habitum pro confesso, & conuicto ex forma sta-
tuti non transit in iudicatum, Anan.*in cap. de his ad fin.*
*de accusat.*Felyn.*in cap.consanguinei ad finem de re iud.*
Cephal.*cons.*241. *num.*77. *lib.*1. Rol. *consil.*60, *num.*33.
*lib.*2. Marsil.*in praxi,§.ordino,num.*2.*versic.& in quan-*
4 *tum*. † Et sic sententia poterit quandocunque retra-
ctari, Bologn *cons.*34.*in fine*, Natt.*cons.*444. *num.* 5. Ra-
5 tio est, † quia sententia non transit in iudicatum, quan-
do fertur ex præsumptiuis, seu priuilegiatis probatio-
nibus poterit enim retractari, ex nouis, & fortioribus,
Innoc. *in cap.ina nes de cohabit.cler.& mul.* Angel.*in l.*
1. *C.sentent.rescind.non posse, & in leg subspecie, C, de*
re iud.

Præterea etiam quod statutum habeat pro confesso
6 non respondentem positionibus, † intelligitur si quali-
tas causæ patitur, alioquin ex sola contumacia non
poterit condemnari, nec habetur tunc pro confesso,
vel negante, vt dicit statutum Rot.*consil.*52,*num.*29. vbi
exemplificat, si libellus est ineptus, vel non conclu-
dens, vel manifestam continens rei defensionem,
Francisc.Curt.*de posit.num.*16.*colum.*3. Marsil.*sing.*625
materia positionum ad finem.

7 Secundò † quia ad Iudicis præceptum non respon-
dens habetur pro confesso, siue super facto defuncti,
siue alieno, dummodo tamen detur terminus ad deli-
berandum Bald.*cons.*225.*lib.* 1

8 Tertiò requiritur, † quod positio sit pertinens, Mo-
ron *de treg & pace, quæst.*35.*num.*6.

9 Quartò intelligitur, † quod contumax in respon-
dendo positionibus habeatur pro confesso super po-
sitionibus sibi lectis, vel aliter editis, vt quia sunt tra-
ditæ, nam illa sunt æquipollentia, Bald. *cons.*215. statu
to cauetur *lib.*2.*post vers.præmisso ad euidentiam.*

10 Quintò, † quod habeatur pro confesso procedit,
quando ad Iudicis præceptum non respondit, itaut
requiratur citatio ad allegandum causam, quare non
habeatur pro confesso, Alen.*consil.*212.*num.*10.*lib.*6.*&*
ibi add.in lit.E, Guid.Pap.*consil* 7. Moront.*de tregua, &*
11 *pace, quæst.*35. *num.*5. † Dummodo tamen in prima ci-
tatione non adsit comminatio, quod habeantur pro
confessis, Alen.*dict.consi.*212. *num.* 12. prout dicta ver-
ba non esse locum disputationi, an mora possit purga-
ri, dicit Mandol.*de inhib.quæst.*46. *in fin.* post Alen. *in*
*leg.si insulam num.*36.*de verb.obligat.*

12 Sextò etiam † monitus à Iudice, vt respondeat po-
sitionibus, poterit moram purgare, maximè re inte-
gra, Natt.*cons.*364. *num.*10 quod est inter cons. Siluan.
vt ipse dicit *in fin.* Natt *consil* 53.*num.*3. Neuiz.*consil.*6.
*num.*12. Osasc.*decis.Pedem.*5.*num.*4 *& decis.*71.*num.*56
Et quod in causa appellationis licita sit purgatio mo-
ræ, & contumaciæ, dicit Castrens. *consil.* 141. nisi qua-
dam inquisitione *in princ.lib.*1. licèt Bald.*cons.*182. inci-
pit statuto cauetur, relatus per Mascard.*de probat. con-*
*clus.*1176 *num.*53. teneat, quod contumax in respon-
dendo positionibus in termino sibi præfixo à Iudice,
vel à statuto non possit moram purgare, idem Bald.
*cons.*315.*Statuto lib.*2, vbi tamen dicit, quod ex causa
excusabitur, Guid.Pap.*cons.*7. Moron.*de tregua, & pace,*
*quæst.*35.*num* 7.

Ex quibus requisitis patet, nullum ex eis verificari
in processu; maximè illud de citatione, termino dato
ad deliberandum, & traditione positionum, itaut ap-
pareat de manifesto grauamine illato ei, qui per Iudi-
cem fuit condemnatus ob dictam prætensam recusa-
tionem, quod videbatur sufficere, vt posset audiri in
causa, ob quam dicebatur, non potuisse declarari con-
uictus, & confessus.

Adde non potuisse sequi huiusmodi condemnatio-
13 nem; † quia positiones, de quibus agimus sunt sine
tempore, quo casu etiam quod quis non responderit,
non habetur pro confesso, nec contumace, Celsus ad
Lanfranc. *in cap.quoniam contra, in tit. de respons. num.*
195.*in verbo pro confesso de probat.tom.*3.*fol.*249. per do-
ctrinam Baldi *in leg.*1. *C.si plur. vna sent* Crem *singul.*
110. statuto cauetur, vbi Additionator. Ratio est, quia
esto, quod probares, non vinceres, quando non adest
tempus, prout est in mutuo, cum sic probatio non es-
set concludens, Neuiz. *cons.*30. *num.* 48 & facit Crem.
14 *sing.*18. pone quod egi. † Vbi venditor probans ven-
ditionem factam sine tempore, succumbit. Cotta *in*
memorab. in verb. probatur sine tempore, Plot. *in leg. si*
quando, §. 7. principaliter, num 46. *C. vnde vi:* maximè
quia sumus in casu, in quo de necessitate erat proba-
tio temporis facienda, &c.

Amat. Decis. March. 58.

SVMMARIVM.

5 *Ponens dicitur fateri.*
6 *Negans ex positione negata commodum an reportare*
possit.
7 *Negare quando possit tota positio.*

DECISIO LXXX.

QVod comprobatur etiam ex prima positione di-
ctorum de Coltellis, dum ponunt, illum fuisse
electum arbitrum ad decidendum eorum differen-
5 tias, † nam ponens fateri dicitur, Franc. *in cap.*1. *de con-*
*fess. num.*11. *fol.*92. non obstante, quod huiusmodi po-
sitio fuerit pro parte dicti Ascanij de Setis negata
6 † quia licèt ex positione negata commodum negans
reportare non debeat, *leg.*2 *§. quod obseruari oportet,*
C. de iur. iur. propter calum. leg. Papinianus, § meminisse,
ff. de inoffic. testamento, Marsil.*sing.* 522. opponens exce-
ptionem solutionis *in vers. pro quo facit, fol.* 140. id lo-
cum non habet respectu Iudicis, vt post Alex. *cons.* 183.
viso puncto nu. 4. *lib.*5 Ruin.*cons.*21. lecto, & benè in-
tellecta *lib.* 6, *tom.* 1. nouissimè tradit Rot. Lucens. per
Lepidum *decis.*33 *in nomine col.*5.*fol.*42. quod ne bene-
ficium cōferatur in inuitum, intelligo, vbi negans non
perseuerat in negatione, ne quando positio est impli-
cita habens plura capita, quorum vnum est verum,
7 aliud falsum, † nam tunc ratione partis potest negari
totum, *leg. si quis ducenta, §. virum ita conceptas. ff. de reb.*
*dub. leg.*1. *§. Trebatius ait, ff. de aqua quot. & æstiu.* Iacob
de Aren.

de Aren. *in suo tract. de position. in vers. 11. attendendum est, num. 19, tom. 4. fol. 5.*

Rota Collegialis Vrbini in manuscriptis.

SVMMARIVM.

1 *Procurator an cogi possit ad respondendum positionibus, & pro affirmatiua opinione nonnulla considerantur rationes, contrarium tamen defenditur per totam Decisionem. Et quomodo procedere possint considerata in contrarium, num. 15.*

2 *Procurator non habens mandatum speciale iurat in animam propriam.*

3 *Procurator in animam propriam tenetur iurare de calumnia.*

4 *Cui non conceditur quod est minus, non conceditur quod est maius.*

5 *Procurator ad deponendum contra Dominum in causa, in qua est procurator, cogi non potest.*

6 *Quod aequum non est, vti absurdum, & inconueniens, non est concedendum.*

7 *Multa absurda considerantur si procurator posset cogi ad respondendum positionibus.*

8 *Procurator respondendo positionibus Domino non praeiudicat absque speciali mandato.*

9 *Procurator absque speciali mandato non potest facere positiones.*

10 *Ad probandum quis non admittitur id, quod probatum non releuat.*

11 *Confessio Procuratoris respondendo positionibus absque speciali mandato, Domino non praeiudicat.*

12 *Confessio Procuratoris facta respondendo positionibus, à Domino reuocari potest.*

13 *Positionibus pluries non est respondendum.*

14 *Positioni continenti speciem si quis responderit, an possit cogi ad respondendum, si ponatur genus.*

DECISIO LXXXI.

DIsputabatur in celeberrimo Vrbini Collegio,
vtrum Procurator vnius ex partibus colligan
tibus ad respondendum positionibus aduersarij iuran-
do in animam propriam cogi posset, & post longas, &
varias discussiones, aliqui ex Dominis affirmabant,
partem affirmatiuam sequendam esse, moti ex doctri-
na Bart. *in leg. non solum, vers. sed si vult, & in alio vers.*
vel sexto die sub num. 5. ff. de procurat. vbi firmare vide-
1 tur † Procuratorem cogi posse ad respondendum po
sitionibus, si aduersarius vult; & ratio est, quia sicut
dominus, qui magis est instructus, cogitur responde-
re, ita etiam procurator, si esset magis instructus, cogi
poterit: quo casu non videtur, quod principalis dicere
possit, egomet volo respondere: & cum positiones, de
quibus agebatur, an cõtineant stylum Tribunalium hu-
ius Ciuitatis, qui magis est notus procuratoribus, quã
mulieribus aduersarijs; ergo Procurator respondere
tenetur. Et hanc opinionem sequitur Bald. *in dict. leg.*
non solum sub num. 5. dicens. Procuratorem debere
iurare de calumnia, respondendo interrogationibus,
& positionibus: eandem opinionem sequuti sunt *in*
dict. leg. non solum Alberic. & Castrens. Specul. *in tit. de*
iuramento calumniae, §. 3. num. 2. & in tit. de positionibus
§ 6. num. 18. Bertach. *in suo repertor. in verbo positionibus*
respondens num. 31. 35. 94. Mascard. *de probat. conclus.*
1176 num. 37. Et consulendo tenere videtur Socin. Iun.
consil. 132. per tot. vol. 4. dicens, hoc residere in arbitrio
Iudicis, & secundùm praedictam opinionem fuisse de-
2 cisum refert Afflict. *decis. 92* vbi Vrsil. ait, † quod si
Procurator non habet mandatum speciale, iurabit in
animam propriam, Et Put. *in decis. 294. num. 3. lib. 2. in*
fin. dicit, procuratorem debere positionibus respon-
dere, & licèt nihil allegat, tamen ob illius auctorita-
tem ei videtur standum. Adducebant etiam pro eo-
rum opinione text. *in cap. 2. de confess. in 6.* vbi deciditur
quod si reus, vel procurator contumax fuerit in re-
spondendo positionibus, habetur pro confesso. Et tan-
3 dem faciebant hoc argumentum. † Si procurator te-
netur in animam propriam iurare de calumnia, quia
& ipse calumniare potest, Rot. *in nouiss. decis. 1. de iur.*
calum. ergo etiam tenetur respondere positionibus.

Quibus tamen non obstantibus, maior pars Domi-
norum, contrariam opinionem sequendam non dubi-
tauit, prout sententiando D. Locumtenens primus
Iudex secutus fuit.

5 Primò, † quia manifesti iuris est, cui non concedi-
tur, quod est minus, non conceditur, quod est maius:
At depositio testis minus parti praeiudicat, quam pro-
5 pria, procuratori sua confessio, † quae fortior est caete-
ris probationibus, Mascard. *de probat. quaest. 7. num. 3.*
Verùm si procurator in eadem causa, in qua suum
praestat patrocinium, ad deponendum contra Domi-
num, vti testis, cogendus non est, Farinac. *de testib.*
quaest. 60. num. 224 Put. *decis. 294. lib. 2.* Ergo multò mi-
nùs cogi debet ad respondendum positionibus, quas
si confiteretur, magis praeiudicaret suis principalibus,
quam testificando.

6 Secundò, † quia omne illud, quod aequum non est;
& à quo malo prouenire potest, vti absurdum, & in-
conueniens in omnibus, & quibuslibet dispositioni-
bus semper euitandum est, & ne illud sequatur, verba
impropriantur, & dispositiones quantumuis genera-
les sunt restringendae, *leg. nam absurdum, ff. de bon. lib.*
& nouissimè August. Barbos. *de axiomatis verbo absur-*
dum, Vict. *decis. 255 num. 24* Rot. *in nouiss. diuers. decis.*
256. num. 4. Modo si Doctores in contrarium allegati,
vti generaliter loquentes interpretentur, locum habe-
re in casu nostro, sequuntur multa inconuenientia, &
7 absurda: † quia nempe Procurator colludere posset
cum aduersario, fatendo suas positiones, & sic suo
principali sine speciali mandato, immò inuito, & con-
tradicente praeiudicare: posset etiam euenire, quod
Procurator faceret responsiones contrarias illis, quas
suus principalis iam fecit, quod esset inijcere laqueũ,
& detegere periurium: nam iam principales respon-
derunt negatiuè positionibus continentibus stylum
coram D. Praetore: si modo positiones continentes
stylum vniuersalem omnium Tribunalium huius Ci-
uitatis fateretur procurator, certè fateretur quòd
principales negauerunt: & sic alter ipsorum esset per-
iurus: sed haec omnia videntur inconuenientia, & ab-
surda, ergo iura, & auctoritates in contrarium addu-
ctae sunt intelligendae, non habere locum in casu, de
quo agitur.

8 Tertiò, † quia procurator respondendo positioni-
bus Domino non praeiudicat, nisi habeat specialissi-
mum, siue indiuiduale mandatum ad respondendum
sic, & sic, glos. *in cap. 2. in vlt. notab. de confess. in 6.* Socin.
cons. 55. nu. 8. vol. 1. Menoch. *consil. 80. nu. 64.* Paris. *con-*
sil. 115. num. 18. lib. 1. Hond. *cons. 66. num. 63. & 78. lib. 1.*
Vrsil. & Afflict. *decis. 138. in fin.* Michalorius *de Posit.*
cap. 64. & cap. 65. num. 13. Seraph. *decis. 937. num. 5.* Rot.
in recent. par. 2. decis. 779 per tot. Lodouis. *decis. 75. num.*
1. facit doctrina Pap. *in sua praxi in forma posit. ult.* vbi
ponit articulum, an, & quando procurator possit fa-
cere positiones, & positionibus aduersarij responde-
9 re, & distinguit. † Aut procurator habet speciale
mandatum ad faciendum tales positiones, vel ad dan-
dum certas responsiones, & tunc affirmatiuè respon-
det: aut verò habet solum mandatum generale cum
libera, & tunc aut positiones, aut responsiones tendunt
ad conseruandum ius Domini, & tunc idem respondit
ad tradita per Bart. & alios supra allegatos *in dict. leg.*
non solum: aut verò positiones, & responsiones tendunt
ad tol-

ad tollendum ius domini, & tunc procurator non potest facere positiones, nec responsiones, quæ domino præiudiceot.
10 Quartò, † quia non admittitur quis ad proban-
11 dum, quod probatum non releuat: † at responsio
procuratoris Domino non præiudicat, Castr. *in dict. leg. non solum, num. 3.* Ludouis. *decis. 407. num. 3.* nisi spe-
12 ciale habeat mandatum, Ludouis. *decis. 75.* † & quatenus præiudicialis esset responsio, posset à Domino reuocari, etiam non docto de errore, Felyn. *in c. 1. num. 16. vt lit. non contest.* addentes ad practicam Pap. *loco supra citato post num. 2.* Caput. *decis. 191. par. 1.* Put. *decis. 16. lib. 3.* Farinac. *post 2. vol. consil. crimin. decis. 188. num. 2.* Seraphin. *decis. 274. num. 2 & decis. 634. num. 3.* Ludouis. *decis. 270. num. 9.* Rot. *diuers. decis. 613. num. 9. par. 1. in nouiss.* Si ergo principalis ex confessione sui procuratoris præiudicium sentire non potest, vel quia ei non præiudicat, vel quia illam potest non approbare; sed tollere, & irritare, multò magis poterit impedire confessionem faciendam, cum facilius sustineatur iam factum, quam de nouo inducatur, Surd. *cons. 174. num. 12.* Ex quibus frustra petitur responsio non releuans, & eo magis quia principales iam contradixerunt, ac protestati sunt nolle consentire, quod ab eorum procuratore dictis positionibus respondeatur.
13 Quintò, & vltimò, quia aliquæ dictarum positionum non solum in substantia, sed etiam in verbis continent idem, quod continetur in prioribus positionibus, quibus iam à principalibus fuit responsum, nec iterum est respondendum, Specul. *in dict. tit. de position. §. 7. num. 3.*

Verum est, quod alii, qui opinionem affirmatiuam tenuerunt, dicebant, non esse easdem cum primis, in quibus solum stylus tribunalis D. Prætoris circa citationem, ac monitionem ad sententiam continebatur à tempore immemorabili, in secundis verò continebatur vniuersalis stylus omnium tribunalium huius Ciuitatis, & scientia eiusdem procuratoris à tempore, quo procuratoris officium exercere cœpit: quoniam si in prioribus positum fuit aliquod speciale, & illud ne-
14 gatum, † non per hanc negatiuam tollitur quin possit postea poni aliquid in genere, vt per Socin. *in cap. Fraternitatis num. 16. de test.* & cum in secundis posita fuerit scientia procuratoris, quæ in primis posita non fuerit, ista qualitas facit cessare identitatem cum prioribus, Farinac. *de testam. quæst. 75. num. 205.* & multa ab eisdem Dominis super identitate, diuersitateque dictarum positionum dicta fuere. Nihilominus cæteris Dominis visum fuit, aliquas esse easdem cum primis, quibus reiectis, & amotis, alias fore omnes esse impertinentes, & minimè concludentes, ideò non esse respondendum.
15 Non obstant modò Doctores, pro alia parte allegati, quod procurator debeat positionibus respondere, quia ipsi vel loquuntur de procuratore in rem propriam, vel de eo, qui conuenitur ex causa doli, vel ex sua promissione, vel quando interrogatur de facto proprio in eadem causa, vel de eo, qui non habet mãdatum ab homine, sed defendit ex necessitate, & non spontè, ita ex eorum dictis, & præcipuè à Bart. & Angel. per discursum *in dict. leg. non solum* manifestè colligitur. Ideò Collegium iudicauit, confirmandum esse sententiam Domini Locumtenentis, die 16. Decembris 1623. sub rogitu D. Augustini Velluti. Ita est ergo Ioan. Baptista Mazzantes vnus ex dictis Iudicibus de mandato loco Domini Commissarij.

Rotæ Collegialis Vrbini.

SVMMARIVM.

1 *De Generali Style Palatiorum capitula admittuntur salue iure impertinentium, & non admittendorum, & de illorum impertinentia disputatur in fine litis cum articulo principali.*
2 *De Pertinentia Capitulorum admissorum cum dicta clausula potest in qualibet parte Iudicium cognosci.*
3 *Fallit stante statuto, vel consuetudine prædicta, quod admittantur cum dicta clausula.*
4 *Capitula notoriè impertinentia non admittuntur cum clausula præseruatiua, non obstante statuto, vel consuetudine.*
5 *Quod non procedit quando notoriè, non possunt ad causam indirectè, vel directè conferre, vel adminiculum præstare.*
6 *Notorium non dicitur, quod recipit disputationem, an poterit aliquo modo tergiuersari.*
7 *Et satis est si disputatio sit colorata.*
8 *Scriptura priuata probat absque die contra num. 11. sed verior prima opinio, num. 12.*
9 *Non admittitur quis ad probandum, quod probatum non releuat.*
10 *Non admittitur quis ad impugnandum, quod semel approbauit.*
13 *Scriptura in vna parte falsa, censetur falsa in omnibus.*
14 *Heredes habent iustam excusationem ignorantia gestorum a defunctis.*
15 *Præsumitur contra eum, qui distulit agere per longum tempus viuente debitore, & eo defuncto, egit contra hæredes non informatos.*
16 *Apoca valet, licèt non sit à partibus subscripta, dum in ea non fuit dictum, quod deberet subscribi.*
17 *Contractus, qui solo consensu celebrantur valent sine scriptis, nisi fuerit conuentum de eis faciendam esse scripturam.*
18 *Apoca alias approbata à parte, quæ nihil opposuit in iudicio contra eam, sed contra num. 23.*
19 *Quod procedit etiam si fuerit contumax, limita vt num. 28. habet locum in præsente, & tacente, num. 27. declaratur, vt num. 31. 32. 33. 34. & 35.*
20 *Etiam si contumacia non fuerit accusata, contra nu. 30.*
21 *Approbatio, siue confessio principalis nocet fideiussori, quando est verisimilis, & num. 40.*
22 *Verisimile est mulierem nuptam fuisse dotatam, præcipuè à Patre 41. sed non à tertio.*
24 *Sub Iuribus productis requiritur admissio Iudicis siue tacita, siue expressa.*
25 *Instantia debent ab Actuarijs legi Iudici, vt sub illis decernat.*
26 *Pronuncia Iudicis debet respondere actuum instantijs.*
29 *Approbationis fundamentum est sententia.*
36 *Oppositio generalis sufficit, vt non dicatur apoca approbata.*
37 *Iudex potest scriptura infirma, contra quam pars nihil opposuit, fidem non adhibere.*
38 *Dictio, quatenus, est conditionalis.*
39 *Conditio nihil ponit in esse.*
40 *Donatio non præsumitur.*
41 *Dotatio facta ab extraneo est donatio.*
42 *Fideiussio est contractus de sui natura læsiuus.*
43 *Confessio principalis nocet fideiussori quo ad qualem præsumptionem, contra num. 45.*
44 *Et potest probari contrarium.*
45 *Ea, quæ fuerint producta in termino probatorio, considerantur cum articulo principali.*
46 *Exceptio, quæ potuisset impedire litis ingressum, si fuerit opposita post litem contestatam reseruatur ad merita.*

DECISIO LXXXII.

DE Anno 1625. de Mense Aprilis Franciscus Maria Lucius citato D. Francisco Vberto prætenso fideiussore pro dote sibi promissa à Magistro Benedicto Sapillio Socero, petiit flor. quatuordecim pro interusurijs, asserẽs illa sibi debita vigore publici Instrumenti, de cuius extractione fuit protestatus D. Franciscus

ciscus negauit, se aliquam promissionem fecisse, ex qua teneatur ad interusuria, & petijt absolui à petitis.

Die 14. Iulij eiusdem Anni, idem Franciscus Maria produxit quandam Apocam Matrimonij contracti ab eo cum Domina Daria filia Magistri Benedicti, in qua dicebatur dos constituta, & pro quadam portione fideiussisse dictum D. Franciscum, & petiit illam recognosci. D. Franciscus nullum dedit responsum, licèt personaliter citatus, nec iudex super dicta instantia aliquid pronunciauit.

Die 18. eiusdem Mensis, Magister Benedictus prædictus suo proprio nomine, & defensorio dicti D. Francisci comparens in Iudicio, & oppositis generalibus cum negatiua in forma, dixit, quod quatenus appareret D. Franciscum, vel ipsum Comparentem teneri ad aliqua interusuria, apparebit etiam de solutione florenorum centum ad dotis prædictæ computum, & quo ad residuum, tempus non esse decursum, & denique petijt D. Franciscum absolui à petitis, sed neque super huiusmodi instantiis appareret, aliquid fuisse à Iudice pronunciatum.

Postmodum idem Franciscus Maria, citato personaliter D. Francisco reproduxit petitionem, & apocam, & petiit illius executionem.

D. Franciscus nullum pariter dedit responsum; sed D. Octauius Pierius assertus Procurator Magistri Benedicti negauit ex aduerso petita, & dixit totum oppositum apparere, ex Apoca in iudicio producta.

Sed nec super Instantijs prædictis apparet aliquid fuisse à Iudice pronunciatum.

Post viginti annos circiter, defuncto iam dicto D. Francisco, & etiam Magistro Benedicto, dictus Franciscus Maria, cum primum Iudicium non fuisset vlterius prosecutum, nouum inchoauit, eandemque Apocam reproduxit, & citatis hæredibus dicti Domini Francisci, petiit illam recognosci, & nonnulla præparatoria produxit, quibus dicti hæredes responderunt, non credere, quod dictus Franciscus aliquid scripserit, & quod ipsi hæredes sint ad aliquid obligati ad fauorem dicti Francisci Mariæ

Et cum pro parte eiusdem fuisset producta dicta apoca, & petitum, hæredes condemnari ad certam summam, dicti hæredes, acceptatis fauorabilibus, negarunt à dicto petita, & cum fuisset assignatus terminus ad probandum, & ad recognoscendum Apocam, ac seruatis seruandis causa posita in deffinitiuis, Iudex tandem absoluit dictos hæredes à petitis.

A prædicta sententia appellauit Franciscus Maria ad D. Locumtenentem, & in termino assignato ad iustificandum, & impugnandum, produxit acta prædicta gesta in primo Iudicio de anno 1625. vt dictum est.

Vice versa dicti hæredes produxerunt capitula ad probandum, quod quando Apoca prædicta prima vice in Iudicio fuit producta, carebat die, & cum dicta Capitula fuissent admissa cum solita Clausula, saluo iure impertinentium, & non admittendorum, dictus Franciscus Maria appellauit ad nostrum Collegium, à quo, me referente, fuit pronuncia prædicta seruatis seruandis, confirmata.

Moti fuimus ex clara dispositione statuti nostri, mandantis capitula admitti cum prædicta clausula, & ex generali stylo Palatiorum, quod Capitula admit-
1 tantur cum prædicta modificatione, † & quod super illorum pertinentia, vel impertinentia cognoscatur in fine litis, vnà cum articulo principali, vt per Castrens. *in leg. ad probationem, num. fin. C. de probat.*

Neque censuimus obstare, quod dicebatur ex ad-
2 uerso † quod in quacunque parte Iudicij potest cognosci de pertinentia, vel impertinentia Capitulorum, quando illa fuerunt admissa cum prædicta clausula præseruatiua, Franc *decis. 220. num. 14.*
3 Quia prædicta conclusio non procedit stante statuto, vel consuetudine prædicta, Papiens. *in forma opponendi contra positio. in verbo petens autem omnia num. 1. in fin.* & clarius idem Castrens. *in leg. neque naturales, num. 3. de probat.*

Prout non censuimus obstare limitationem, quæ afferebatur ad statutum, & consuetudinem prædi-
4 ctam, † quod nempe non vindicent sibi locum, quando capitula sunt notoriè impertinentia, Bart. *in l. si duo Patroni, §. Iulianus, num. 10.* vbi cæteri Doctorum, Dec. *consil. 162.* Muscatel. *in praxi Ciuil. lib. 1. §. 5. glos. Impertinentes num. 21.* Vestr. *in prax. lib. 5. cap. 24. num. 26.* vbi Grauat. licèt enim veritas limitationis admittatur, tamen illam casui nostro parum congruere censuimus,
5 cum illa procedat, † quando capitula sunt adeò notoriè impertinentia, vt euidenter appareat, nec directè, nec indirectè ad causam conferre, nec posse aliquod adminiculum præbere, Muscatel. *in praxi Ciuil. lib. 1. §. 5. in prima instan. glos. impertinentes num. 18. & pluribus sequentib.* vbi plures cumulat ad propositum, quibus addo Gayl. *obseruat. 81. lib. 1.*
6 Notorium tamen non dicitur, quod recipit disputationem, & potest aliquo modo tergiuersari, Franc. *cap. dilecto num. 153. & 168. ad fin. de appellat.* Cephal. *cons. 201. num. 11. & cons. 202. num. 16. & seq.* Mascard. *conclus. 1107. num. 26.*
7 Et ad excludendum notorium satis est, disputationem esse coloratam, Menoch *dict. consil. 811. num. 89.* Mascard. *dict. conclus. 1107. num. 26. & seq.*

Capitula autem producta pro parte dictorum hæredum non esse impertinentia saltem notoriè apparebit, si perpendantur Iura, quibus ipsorum admissio oppugnabatur, & illis sigillatim afferuntur responsiones.

Iura igitur Francisci Mariæ, quibus notoriam impertinentiam capitulorum, & aditio productorum probatam contendebat, ad duo capita principalia reducebantur.

Primum, quia Capitula tendebant ad probandum
8 Apocam, † de qua agitur, quando à principio fuit producta, fuisse absque die, quod probatum non releuaret, quia scriptura priuata probat sine die, *leg. cum Tabernam, §. idem quæsiuit, ff. de pignor. & hipoth.* ideo capitula non esse admittenda, *cap. cum contingat, §. verum, de offic. deleg* Federic. de Senis *cons. 148. num. 2.*
9 Secundum, quia dicta Capitula tendebant ad impugnandam apocam à D. Francisco, ab eius hæredibus, & à Magistro Benedicto principali debitore ap-
10 probatam, † quod fieri nequit cum quis non debeat admitti ad impugnandum, quod alias approbauit, Rot. *diuers. par. 5. decis. 306. num. 1.*

Quibus tamen non obstantibus, prædicta Capitula admittenda censuimus cum solita clausula, prout admissa fuerunt à primo Iudice, & diximus.

Nam quo ad primum Caput, rationem in eo ponderatam facilè subuerti posse censuimus ex pluribus.

Primò, quia textus *in dict. §. quæsiuit*, habet plures
11 intellectus, † nec desunt qui censeant illius dispositionem habere locum in apoca, de qua loquitur, nam in cæteris scripturis priuatis, vt apparet, & Bald. *in leg. vnic. §. quibus, C. de non. Cod. de faciend.* & ex additis ad Bart. *in dict. §. sub littera A.*
12 Et licèt recentior sententia sit in contrarium, † tamen ad excludendum notorium sufficit adesse contradictores, vt supra diximus.

Secundò, quia Capitula tendebant ad probandum, solum apocam fuisse à principio sine die, sed diem fuisse adiectum ab ipso Aduersario, vel ad eius instan-
13 tiam ab eodemmet, qui Apocam conscripserat, † etiã consequenter tanquam in vna parte falsam, in omnibus falsam censeri. Menoch. *præsumpt. 6. lib. 3. num. 2.* & adiectio præsumitur facta ab eo, qui primo Apocam conscripserat, idem Menoch. *præsumpt. 21. num. 3. & 4. lib. 5.*

Et licèt huiusmodi dictum plures recipiat declarationes.

tiones, tamen in casu nostro ad excludendum notoriam impertinentiam capitulorum, est satis sufficiens, vt supra demonstrauimus.

Tertiò, quia dicti hæredes prætendunt dictam Apocam non continere contractum perfectum, sed solum tractatum; idque conantur deducere, quia in corpore Apocæ de illo confecto sub die supradicto, & coram testibus, qui illam subscribere debebant: & cum defuisset dies, vt probare posse contendunt, & subscriptio testium, dicunt contractum non fuisse perfectum, ad tradita per Anchar. *cons.* 332. *num.* 1.

Quod tanto magis dicti hæredes apparere prætendunt, quia Franciscus Maria, quando à principio petijt dotis interusurtia, dixit de obligatione D. Francisci apparere per publicum Instrumentum, qui licèt postea non instrumentum, sed Apocam produxerit; tamen iudicium inchoatum non fuit prosecutum. Vnde dicti hæredes prætendunt summere coniecturam, Apocam continere solum tractatum, & de conclusione fuisse Instrumentum celebratum, cuius ipsi tanquam hæredes non habent noticiam, *leg. qui in alterius ff. de regul. iur.* Oldrad. *cons.* 270 *num.* 4. Abb. *cons.* 3. *num.*
14 5. *lib.* 2. † coniecturamque inualescere dicunt, ex quo dictus Franciscus Maria non reassumpsit Iudicium, nisi post viginti annos, & post mortem tam dicti D. Francisci, quàm Magistri Benedicti, qui erant informati, vnde præsumptio contra ipsum insurgit, vel quod non fuisset Creditor, vel quod creditum fuerit extinctum, dum distulit agere per tantum temporis
15 spatium, & post mortem debitoris. † Paris. *cons.* 137. *num.* 12. *lib.* 4. Menoch. *præsumpt.* 35. *num.* 2. *& pluribus seq. & num.* 20. *&* 21. *lib.* 3. Mascard *conclus.* 1319. *nu.* 27.

Quare non videbantur reijcienda capitula, ex quibus probatis adderetur adminiculum prædictis coniecturis, & ex quibus simul iunctis, probatio ad fauorem dictorum hæredum magis concludens coalescere posset.

Quartò, quia licèt Apoca priuata sustineatur absque diei positione, tamen id procedit, quando partes
16 non conuenerunt diem esse ponendam † sicut sustinetur etiam sine partium subscriptione; sed non sustinetur quando apparet, ex serie Apocæ, quod esset à partibus subscribenda, Anchar. *dict. cons.* 332. sicut dicimus de contractibus, qui sine scriptis perficiuntur ex solo consensu, dum de sui natura non requirunt
17 scripturam: † tamen quando partes conueniunt scripturam esse faciendam, non dicuntur perfecti antequam in scriptis redigantur, *leg. Contract. C. de fide instrum.* vbi Doctores *in leg. cum lex, C. de probat. num.* 4. Bald. *cons.* 226. *in princip. lib.* 1. Dec. *consil.* 11. *num.* 2. Socin. *cons* 169. *num.* 2. *lib.* 2.

Quo verò ad secundum caput, Apoca prædicta tribus rationibus dicebatur approbata, nempe quia fuit approbata ab ipso D. Francisco, fuit approbata ab ipsius hæredibus, & fuit approbata ab ipso Magistro Benedicto principali debitore, quod an verum sit infra videbimus.

18 Primò igitur dicebatur approbata ab ipso D. Francisco, quia cum de Anno 1625. dicta Apoca fuisset bis in iudicio producta, & personaliter citato; nihil ipse opposuit contra eam, Rot. Rom. *post* 2. *volum. cons. Farinac. decis.* 195. & per Duran. *decis.* 18 *num.* 23. *&* 24. Surd. *decis.* 199. *num.* 8. Menoch. *præsumpt.* 46. *num.* 29. *lib.* 2.

19 Quæ conclusio procedit in contumace verò, qui personaliter citatus, vt in casu nostro, nihil opposuit, Gait. *de credit.* post Scac. & Rebuff quos allegat, & sequitur *cap.* 2. *tit.* 8. *num.* 2607. *& seq.*

20 Et procedit etiam, quando contumacia non fuit accusata, Ias. *in leg. properat, C. de Iud.* Odd. ad Marant. *par.* 6. *vers. & aduertatur circa contumacias sub num.* 15.

Secundò dicebatur approbata ab ipsimet hæredibus bus, qui in præsenti iudicio contra eandem apocam pluries exhibitam, nihil opposuerunt.

Tertiò dicebatur approbata expresè ab ipso Ma-
21 gistro Benedicto principali, † quæ approbatio tanquam verisimilis nocet fideiussori, sicut confessio vnius, quando est verisimilis, nocet tertiò, Thomar. *decis.* 117. *num.* 7. Bart. *quæst.* 3. *num.* 17. Matthesil. *singul.* 25. *vbi add. ad num.* 9. *&* 10. Surd. *decis.* 325. *num.* 5. *&* 6.

Verisimilitudo autem deducebatur, quia Apoca continet, quod Magister Benedictus dotem D. Dariæ
22 eius filiæ constituerit. † cum mulier præsumatur dotata præcipuè à Patre, Surd. *cons.* 489. *num.* 12.

Quibus pariter nequaquam obstantibus non duximus recedendum à conclusione superius firmata, quod capitula essent admittenda cum clausula solita.

Nam supra in contrarium deducta facille tolli posse ex pluribus infrascriptis existimauimus.

Nam quo ad primam rationem, ex qua dicebatur Apoca approbata ab ipso D. Francisco, dum illi non contradixit, parum illam censuimus officere.

Primò, quia conclusio, quod scriptura in formis
23 censeatur approbata, † quando contra eam in iudicio non fuit oppositum, habet plures contradictores, vt per Dec. *in l. si quis in aliquo, num.* 27. Socin. Sen. *eodem loco num.* 17 *&* 18. *C. de eden.* Mascard. *conclus.* 121. *num.* 6. *& seq.* Vnde excluditur notorium ad effectum, vt capitula reijciantur, vt supra dictum est.

24 Secundò, quia super instantiis, in quibus dicta Apoca producitur non adest Iudicis pronuncia, vel Apocæ admissio, quæ vel tacitè, vel expræsè requiruntur, Castrens. *cons.* 382. *in fin. lib.* 2. Gemin. *cons.* 98. *in fin.*

Et licèt controuersia magna sit, an exhibitio instrumentorum facienda sit iudici, vel satis sit, si fiat per Notarium, Afin. *cap.* 16. *quæst.* 12. tamen admissio, vt dictum est, debet fieri à Iudice.

25 Et licèt instantiæ scribantur à Notario, vel illi scriptæ præsententur, tamen certum est, quod fiunt ad effectum, vt Iudici legantur, quod apparet ex illis verbis, quæ solent præmitti omnibus instantiis coram vobis D. Iudice pro tribunali sedente comparet, &c. & Iudex illis auditis solet super eis pronunciare, alias nihil operantur, vt notorium est, qui stylus vtique in proposito debet obseruari, Afin. *in prax. dict. cap.* 16. *limit.* 3. licèt ad excludendum notorium satis sit controuerti apud Doctores, an instrumenta sint exhibenda Iudici, vel Notario, dum Iudici non apparent exhibita, nec ab eo admissa.

Tertiò diximus prædictam rationem parum obesse, quia licèt Apoca bis fuerit producta, vt dicitur ex aduerso, attamen prima vice fuit producta ad effe-
26 ctum, vt recognosceretur: † & Iudex, stante contumacia Domini Francisci, nil aliud poterat pronunciare, quam Apocam recognosci, cum iudicis pronuncia debeat partium instantiis respondere, *leg. cur fundus, ff. Conc. diuid.* quo casu nulla Apocæ approbatio resultauit, & minus potest resultare, dum Iudex nihil omninò pronunciauit.

27 Secunda vice, quando fuit producta, & illius petita executio, D. Franciscus non comparuit, nec Iudex aliquid pronunciauit, vnde non potest dici Apoca approbata, quia Crauet. Ias. & alii in contrarium allegati loquuntur in præsente, & nihil opponente, qui in iudicialibus habetur pro consentiente, vel approbante, vt declarat Gait. *dict. cap.* 2. *tract.* 8. *num.* 2605.

Et licèt dicatur, scripturam infimam in iudicio productam censeri approbatam per partis cōtumaciam, tamen huiusmodi conclusio habet plures limitationes, & rationes, quæ casui nostro optimè applicantur.

28 Limitatur primo, vt tunc conclusio procedat, quando pars fuit specialiter citata ad opponendum contra Instrumentum, siue Apocam in iudicio productam sic debet intelligi Scaccia in contrarium relatus: & in his terminis loquuntur *decis. Rota Romana per Verall.* 117. *par.* 3. & per Ias. 116. *in princip. par.* 2. sicque de-

clarat

clarat Gait. *dict. cap. 8. num.* 2606. quod non fuit factum
in casu nostro.
29 Nam fundamentum approbationis est scientia, Rot.
diuers. decis. 149. num. 2. par. 1. & par. 5. decis. 4. num. 27.
quam contumax non certioratus saltem per specia-
lem citationem non potest habere.
30 Limitatur secundo, vt conclusio prædicta procedat,
quando fuit contumacia accusata, Olasc. *decis. 3. num. 4*
Alexand. *cons. 92. num. 10. lib. 1.* Marant. *par. 6. vers. &*
aduertatur circa contumaciam num. 1. versic. ita debet,
& num. 15. sed in casu nostro Actor non modo contu-
maciam non accusauit, sed nec iudicium fuit viterius
prosecutus.
Et licèt huiusmodi limitatio habeat contradictores,
tamen ad effectum excludendi notorium satis substi-
netur ex deductis.
Declaratur etiam pluribus modis ad propositum
supradicta conclusio, & primò, vt licèt Apoca, siue In-
strumentum in forma sit legitimè, & sufficienter ap-
31 probatum, dum pars personaliter citata fuit † contu-
max, possit tamen re integra comparere, & contuma-
ciam purgando opponere quodcumque sibi libet, &
ideò si Franciscus Maria fuisset prosecutus iudicium
inchoatum, potuisset D. Franciscus comparere, & con-
tra apocam prædictam opponere, Olasc. *decis. 71. n. 56.*
Castr. *decis. 4. nu. 5. & seq.* Rot. *diuers. decis. 40. nu. 4. lib. 4.*
glos. fin. in c. cupientes de elect. lib. 6. & cap. cum in tua qui
an. non poss. Bald. *in l. si quis institutatur, ff. de hered. instit.*
& in auth. ad hæc C. de vsur. Bart. *in leg. ob rem ff. de con*
dit. indeb. & quod tunc promissio, & quod tunc potuis-
set facere D. Franciscus si fuisset iudicium prosecutus,
multo magis posset modo facere cum aliud iudicium
inchoauit, & eandem Apocam produxit, & multo ma
gis possunt facere illius hæredes.
Declaratur secundò etiam in fortioribus terminis,
quod si vigore contumaciæ aliqua pronuncia, siue
32 sententia emanasset contra D. Franciscum † ipse ta-
men comparendo potuisset, refectis expensis contu-
maciam purgare tam ex dispositione statuti Vrbini,
quàm iuris communis, Marant. *dict. vers. & aduertatur*
circa contumacias num. 15. & 16.
33 Declaratur tertio, quod huiusmodi approbatio re-
sultans ex contumacia non operetur post peremptam
instantiam; si instantia restauretur, & multo minus
si nouum iudicium instituatur, vt factum fuit in casu
nostro, Mancin. *de iuram. par. 2. artic. 2. sub num. 3.* Car-
pan. post plures relatos *cap. 83. num. 188.*
34 Declaratur quartò, quod approbatio resultans ex
contumacia non operetur contra hæredes, contra
quos modo agit Franciscus Maria, Bart. *in leg. eius qui*
num. 1. ff. de iur. fisc. Roman. *singul. 306.* Marsil *sing. 625.*
num. 1. Hieronym. de Mont. *fin. regund. cap. 46. num. 10.*
Carpan. *cap. 83. num. 185.*
35 Declaratur quintò, quod ius quæsitum, & contu-
macia censeantur remissa, quando quis citat iterum
aduersarium ad eundem actum, Magon. *decis. Furan.*
69. num. 21. vnde cum dictus Franciscus Maria citatis
dictis hæredibus, iterum dictam Apocam produxerit,
& petierit recognosci præcedentem approbationem,
si quæ adfuit dicitur remisisse.
Neque etiam secundam rationem, ex aduerso de
ductam obstare censuimus, quod nempè Apoca præ-
dicta fuerit ab ipsismet hæredibus in præsenti iudicio
approbata, ex quo illi non contradixerunt.
36 Primo, quia dictum corruit in facto dum pluries di-
cti hæredes negarunt id, quod in Apoca continetur: &
petierunt absolui a petitis, quæ oppositio generalis
sufficit, vt non dicatur approbata, Gait *dict. cap. 2. nu. 8.*
num. 2603. & 261. & seq. & licèt opinio Gait. habeat
in hoc contradictores, tamen sufficit ad excluden-
dum notorium; sed etiam dicti hæredes specialiter
negarunt promissionem factam à D. Francisco, dum
responderunt præparatorijs ex aduerso productis;
vnde omnis generalitas remouetur cum specialis ne-
gatiua subsit.
Secundò tollitur, quia Apoca non fuit simpliciter
producta, sed ad effectum recognoscendi, quo casu, vt
dictum est, non poterat alia pronuncia sequi, quàm
recognosci, ex qua nulla partis approbatio oritur
Apocæ productæ, vt superius deduximus, & ita etiam
fuit pronunciatum.
37 Tertiò, quia licèt pars non opponat contra scriptu-
ram informem in iudicio productam potest tamen
Iudex illi fidem non adhibere, & contra ipsam pro-
nunciare, idest, ea non attenta, vt fuit dictum in casu
nostro, in quo iudex absoluit Reos à petitis; & tunc
pars, quæ nihil opposuit in prima instantia, potest
quidquid ei expedit opponere in secunda, Rot. *decis.*
116 part. 2. vnde etiam cessat obiectum, quod fiebat
contra Capitula, illa nempè non esse admittenda,
quia continebant implicitam exceptionem contra
Apocam.
Tertiam rationem, quod Apoca fuerit approbata
à Magistro Benedicto principali, & quod eius appro-
batio noceat D. Francisco fideiussori tanquam veri-
similis, nec in facto, nec in iure casui nostro aptari
censuimus.
38 Non in facto, quia in responsione facta à Magistro
Benedicto primo præmittitur negatiua, deinde quid-
quid sequitur, sequitur adiectione, quatenus quæ &
39 conditio realis, Surd. *cons. 189. num. 10.* † Conditio au-
tem nihil ponit inesse, *leg. cedere diem, ff. de verb. oblig.*
leg. si quis fundum ff. de contrahend. empt.
40 Sed neque in iure subsistit, primò, quia tunc de-
mum confessio principalis nocet tertio, quando est
verisimilis, vt dicitur ex aduerso, sed verisimilitudo al-
lata, ex aduerso non subsistit, licèt enim verisimile sit,
mulierem nuptam fuisse dotatam, non tamen verisimi-
mile est fuisse dotatam ab extraneo, vt in Apoca dici-
41 tur contineri, † nam dotatio, quæ fit ab extraneo est
simplex donatio, *leg. fin. in princip. ff. de iure dot.* vbi Bart.
num. 1. leg. mulius, vbi glos. in verbo antiqui iuris, Bart.
num. 2. C. de donat. ante nupt. quæ non præsumitur glos.
& Doctores *in leg. Iulianus, in fin. ff. de verbor. obligat.*
Imol. & Alen *in leg. si Titia eodem titulo,* Alex. *cons. 168.*
42 *num. 9. lib. 2* Mascard. *concl. 555. num. 10.* † prout non
præsumitur, quod extraneus pro dote danda fideiusse-
rit, vt dicitur fideiussisse D. Francisc. nam contractus
fideiussionis est onerosus, & de sui natura læsiuus, Lu-
douis. *decis. 333. num. 2.*
34 Secundò, quia confessio, siue approbatio principa-
lis licèt noceat tertio, tamen facit solam præsumptio-
nem, & coniecturam, non autem plenam probatio-
nem, Surd. *decis. 325. num. 11.* & quatenus etiam faceret
plenam probationem, tertius semper admitti deberet
ad probandum contrarium, cum prohibitus non re-
periatur, Oldrad. *cons. 228 in princip.* Anchar. *cons. 243.*
44 *num. 1.* Alexand. *consil. 67. num. 2. lib. 1.* † Nunquam
enim probatio probationem excludit, Ludouis. *decis.*
163. num. 9. vbi addent.
Tertiò, quia cum verisimilitudo confessionis, & ap-
probationis sit materia coniecturalis non potest ex ea
45 notorium insurgere, † nec desunt etiam qui negaue
confessionem, siue approbationem principalis noce-
re fideiussori, vt per Bart. *in l. iam Mandatori quest. pe-*
nul. C. de non nu. pecun. Bald. *cons. 49. lib. 5.* Bart. *in l. fide-*
iussor, §. in fideiussorem, vers. ex hoc mota, ff. qui satisd. cog.
cum præcipuè non constet in casu nostro. D. Franci-
cum fuisse fideiussorem non ex Apoca, de cuius veri-
tate, & validitate modo controuertitur.
Denique ponderauimus, quod Franciscus Maria in
termino ad iustificandum, & impugnandum produxit
acta, quæ in primo Iudicio facta fuerunt de Anno
1625. & quod ideò de eis haberi debet ratio in senten-
tia vna cum articulo principali, sicut de cœteris pro-
bationibus; nam in præsenti Iudicio non agitur, nisi
de ve-

de veritate, & validitate Apocæ, ad quam probandam fuerunt producta acta gesta in primo Iudicio, quod si modo iudicaretur Apocam validam, & capitula reijcienda, causa expediretur in termino probatorio, quod est absurdum cum pendente dilatione Iudicis officium conquiescat, *leg. iure Bart. C. de dilat.* ita vt sententia lata termino, vel dilatione pendente sit omninn nulla, Gab. *conclus. 1 de dilat. num. 4.* & licèt etiam possit terminari Iudicium super meritis indirectè dum pronunciatur super aliquam exceptionem peremptoriam, qualis videtur insurgere ex Apocæ approbatione, tamen dicebatur, quod si alias potuisset pronunciari super dictæ Apocæ approbatione, non potest fieri modo, cum dicta acta fuerint producta in termino probatorio, quo casu illorum discussio debet
46 ad merita reseruari, vt dictum est. † Et sic dicimus de exceptione, quæ potuisset litis ingressum impedire, si fuisset opposita ante litem contestatam, si opponatur in termino probationis reseruatur ad merita, Afin. *in prax. §. 13. cap. 6. per tot. & præcipuè num. 5.*

Supradictis Fusius, quam par esset, & subiecta materia requireret ex erraris, ignoscat mihi quicumque legerit, volui enim magis pertinaci Aduocatorum studio satisfacere, quam causa necessitatis inseruire.

Ioannes Baptista Puccius Prior, & relator.

Rota Collegialis Vrbini.

SVMMARIVM.

1 *Positiones an debeant admitti post conclusum in causa, & monitiones ad sententiam, est in iure valde controversum.*

2 *Positiones pro habendis responsionibus tantùm de stylo Tribunalium Vrbini admittuntur post etiam monitionem ad sententiam. Et idem videtur dicendum iure communi inspecto, num. 3*

4 *Positiones possunt quandocunque admitti in causis summarijs; & in casibus, in quibus proceditur sola veritate inspecta.*

DECISIO LXXXIII.

FVerunt productæ post plurea monitiones ad sententiam quædam positiones, & petitum fuit admitti, pro habendis responsionibus tantum, quod cum per partem aduersam impugnaretur, proposito dubio in hac nostra Collegiali Rota, Domini pro ad-
1 missione steterunt; † nam licèt in iure non modica sit controuersia, an post conclusum in causa, & monitione ad sententiam positiones debeant admitti, Scacc.
2 *de Iud. lib. 2. cap. 7. num. 15.* Osasc. *decis. 10.* † pro habendis tamen responsionibus tantum, de stylo Tribunalium Vrbini passim admitti solent; prout in pluribus
3 causis admissas fuisse demonstratum fuit. † Qui stylus non est iuris communis dispositioni contrarius, imò conformis, cum hoc casu etiam de iure positiones admitti debeant, Mysing. *cent. 1. obseruat. 34.* ex auctoritate Specul. *in tit. de positionib. §. 4.* quod notandum esse diligenter admonet Masuer. ad Pap. *in forma excipiendi contra positiones* glosa, primò, quia, vbi multa infra allegantur, vt optimè ex pluribus probat Michalorius *de posit. cap. 26. num. 13. & seqq.* secundùm primam impressionem, & respondet contrarijs, moti etiam fuerunt Domini, quia hic vigore Decreti olim Serenissimorum Ducum, à Summo Pontifice confirmati, ac in viridi obseruantia existentis: omnes causæ sunt
4 summariæ, † ac in eis proceditur sola veritate inspecta: quo casu positiones possunt quandocumque admitti, Scacc. *in dict. cap. 7. num. 15.* Osasc. *in citata decis. 10.*

Et ita fuit decisum vtraque parte informante.

Alexander Vannus Prior.

Rota Collegialis Vrbini.

SVMMARIVM.

1 *Respondere debens positionibus, si sit persona de iure priuilegiata, debet ad eum transmitti Notarius sumptibus petentis, vigore constitutionum Marchiæ: de quo vide num. 24. secus si non sit persona priuilegiata, num. 3. & de ratione num. 4. de quo etiam num. 14*

4 *Argumentum à contrario sensu procedit etiam in statuto declaratur num. 15.*

5 *Responsiones sunt procuranda per ponentem proprijs sumptibus, & num. 31. Et afferuntur rationes num. 6. 7 & 8*

9 *Collitigantes tenentur qualiter ad expensas pro habendis responsionibus, & de ratione nu. 10. declaratur nu. 19. alij dicunt id remittendum esse arbitrio Iudicis, de quo num. 20. ponitur distinctio num. 12. quam sequitur Rota Collegialis num. 13. & 17.*

16 *Actus debet perfici sumptibus illum fieri petentis.*

18 *Procurator debet certiorare Dominum proprijs sumptib.*

21 *Arbitrium Iudicis cessat in casibus à iure decisis.*

22 *In iure omnes casus sunt decisi.*

23 *Arbitrium debet regulari, quod declaratur vt ibi.*

25 *Si collitigantes sint eiusdem loci, responsiones debent procurari sumptibus petentis, & de ratione num. 26.*

27 *Qui habet commodum debet habere & incommodum.*

28 *Qui in vno grauantur, in alio subleuari debet.*

29 *Plura specialia circa idem concurrere non debent.*

31 *Non sunt sumenda arma de domo rei.*

DECISIO LXXXIV.

CViùs expensis sint procurandæ responsiones positionibus, est quæstio adeò confusè tractata à Doctoribus diuersis in locis, vt potius varias opiniones legendo, quia confunditur, quam quod certus de veritate remanere possit.

1 Constitutio Marchiæ, quæ cum simus in causa Ecclesiastica seruatur, *lib. 5. cap. 19. in fin.* disponit, quod si respondere debens sit persona in iure priuilegiata, debeat ad eum transmitti Notarius sumptibus ponentis. Ex qua constitutione arguendo à contrario sensu,
2 † quod argumentum procedit in interpretatione statutorum, Borgn. *de tut. & car. num 85.* Crauet. *cons. 70. num. 3. & decis. 37 num. 34. par. 1.* Ias. *in leg. 1. nu. 40. ff. de off. eius*, Rot. *decis. 185. nu. 7. in recent. par. 1 & decis. 709.*
3 *par. 2.* † Elicitur, quod si persona non sit priuilegiata, transmitti debeat Notarius sumptibus ipsiusmet respondentis, & hanc partem expressè tenuit Capell. Tholos. *decis. 100. in fin.* Afflict. *decis. 177.* Alex. *in leg. ad egregias sub num. 4. ff. de iur. iur.* Ias. *in leg. Prætor ait, §. it etiam in fin. ff. de edend.* Boer. *decis. 303. num. 5. par. 2.* Felyn. *in cap. 1. nu. 10. de libel oblat.* Marant *in repetit. leg. si actor num. 64. ff. de procur.* Dec. *in leg. quod quis ex culpa, ff. de reg. iur.* Bart. *in leg. 2. §. defendi in fin. ff. quib. ex causis in possessionem eat.* Scacc. *de Iud. lib. 2. cap. 7. num. 574.* attestans de communi opinione, *& num. 576. vbi numeris seqq.* hanc conclusionem multipliciter ampliat,
4 & limitat. † Et ratio est, vt per Bart. *in dict. §. defendi*, quia per absentiam vnius ex litigantibus non debet effici alterius conditio deterior, cum quibus concordat Specul. *in tit. de iuram. calum. §. certas in fine.*

5 Multi ex diametro pugnantes tenuerunt, responsiones esse procurandas per ponentem sumptibus ipsius ponentis: Hanc partem firmauit glos. *in leg. si n. in verbo agnoscere, C. de erogat. milit. annon. lib. 2.* qua fretus, ita respondet Bald. *in leg. generaliter, §. bisque de præsentibus post medium, C. de reb. cred.* Scacc. *de Iudic. dict. lib. 2. cap. 8. nu. 849.* Rot. *decis. 48. de remission. in anti-*
6 *quis*: moti, † quia omnis actus iudicialis debet fieri sumptibus illius, qui illum fieri procurat, *l. sed & si, §. 1.*
7 *ff. ad exhibend. l. cum sæpe, C. de errer. mil. ann. lib. 12.* † vel

quia cum iste ponens sentiat commodum, cum rele-
uetur ab onere probandi, debet etiam incommodum
sentire, iuxta regulam text. *in leg. secundum naturam. ff*
8 *de reg. iur.* † Vel etiam quia nemo debet subire expen-
sas pro actu, quem accipit inuitus, Cabal. *ad constitut.*
Marcb. cap. 19. in lit. E.

9 Senserunt nonnulli collitigantes ad istas expensas
teneri æqualiter, Specul. *dict. tit. de iuram. calum. §. ceterus*
in fin. Capell. Tholos. *d. decis.* 100. Alen. *in d. l. ad egregias*
sub nu. 4. Boer. *d. decis.* 301. *sub num.* 5. Menoch. *de arbitr.*
10 *lib. 2. cent. 3. casu* 228. *nu.* 24 † ea ratione, quia ad vtri-
usque commodum spectat, vt causa citius terminetur.

11 Fuerunt quidam in voto, hoc remittendum esse Iu-
dicis arbitrio, Bart. per illum text. *in l. generaliter, §. his*
de præsentibus num 4 C. de reb credit. Alex *in dict. leg. ad*
egregias num. 4. Boer. *dict. decis.* 303. *sub nu. 5. circa med.*
Menoch. *in dict. casu* 228 *num.* 2

12 Non defuerunt tandem, qui sedere distinctionis has
contrarias opiniones concordare procurauerunt, di-
centes, quod aut respondere debens erat absens ante
motum Iudicium, aut se absentauit iudicio iam cœpto;
primo casu, responsiones esse procurandas sumptibus
ponentis, secundo casu respondentis: quam distinctio-
nem cum concludentissimis rationibus posuit Blasius
Michalorius conciuis noster, & vnus ex Iudicibus or
dinarijs huius nostræ Rotæ, in suo verè aureo tractatu
de Positionibus, *cap. 65. num. 3 & seqq.* secundum pri-
mam impressionem, cuius modò noua expectatur
editio, maximo omnium desiderio, Afflict. *decis.* 177.
Bart. *in leg. de die, §. Prætor in fin. ff qui satisd. cogant.*
Scacc. *de Iudic. lib. 2. cap 7 sub num. 476. circa finem ver-*
sic. 1. & vers. seq.

13 Inter tot varia Doctorum suffragia, si agitaretur
causa iuxta terminos suppositos à prædictis, scilicet,
quo ad absentem respondere debentem, nunquam
Collegium recederet à prædicta vltima opinione di-
stinguente, ex rationibus adductis à Doctoribus, &
præsertim à D. Michalorio Collega.

14 Nam quod debeat transmitti Notarius expensis re-
spondentis, iuxta primam relatam opinionem non vi-
detur dicendum, cum actus regulariter (remota frau-
de, vel dolo) semper fieri debeat sumptibus illum fieri
petentis, vt dictum fuit, quæ fraus, siue dolus mora,
vel negligentia, in casu nostro penitus tollitur, cum
ipse respondens non possit facere mandatum speciale,
ad sic, & sic respondendum, quia sumus in causa pro-
ueniente à foro Ecclesiastico, in quo iuxta iuris com-
munis dispositionem, non datur copia positionum,
prout conceditur hic in foro laicali, attenta nostra sta
tutaria dispositione.

15 Nec obstat argumentum à contrario desumptum
ex *constit. Marcb.* nam illud cessat, quotiescumque ita
arguendo ius commune corrigitur, Cranet. *cons.* 39 *nu.*
5. Alex Mascard *conclus. 4. num. 69* tunc enim adeò stri
ctè verba statuti sunt intelligenda, vt non possint ali-
quo modo extendi, vltra casus expressos: sed sint acci-
pienda, prout littera iacet, Mascard. *eodem 4. conclus.*
num 51. At in casu nostro, ius commune corrigeretur,
16 ac tolleretur † cum de iure actus sit explicandus sum
ptibus illius, qui illum petit explicari. *leg. cum sæpè, C.*
de error. militum ann. lib. 12. merito, &c. Nec officiunt
Doctores oppositum tenentes, quia loquuntur, dum
reus se absentauit lite iam cœpta, & ita præcisè loqui-
tur Afflict. *dict. decis.* 177.

17 Alteram opinionem, quod scilicet responsiones po
nentis expensis procurentur, Doctores non existima-
uerunt indistinctè veram, sed eam solum procedere,
concurrente dolo, vel fraude ex parte ipsius ponentis,
ne aliàs detur ansa collitigantibus, vt ad inuicem deci-
piantur, priuenturque commodo liberandi se ab one-
re probandi: & in his proprijs terminis loquuntur Do-
ctores à Scacc. hanc partem tuentes allegati: & præ
sertim Bald. *in leg. si actor num. 7. vers. vlterius quæro, &*
18 *ibi Castrens. num. 6. ff. de procurat.* dicunt enim † quod
Procurator debet notificare Domino suis sumptibus,
& non alterius partis, quia cum Procurator non sit in-
structus, non dicitur sufficienter comparere, nisi re-
præsentet Dominum: & sic supponunt aliquam defi-
cientiam, dolum, aut negligentiam in ipso domino, &
ideo non mirum, si dominus debeat resarcire dam-
num, quod sibi sua culpa parauit.

19 Opinio volentium istas expensas fieri debere
communiter habet locum, dum defertur iuramentum
decisiuum, & in istis terminis loquuntur Doctores re-
ferentes hanc opinionem, & ratio est, quia tunc actus
concernit communem vtilitatem, cum finire litem
per iuramentum tendat ad commodum vtriusque, ita
in specie loquitur Alen. *in d. leg. ad egregias,* Boer. *d. de-*
cis. 303. Scacc. *dict. cap. 7. num.* 584 qui casus est penitus
diuersus à pendente coram nobis; & ex diuersis non
fit illatio.

20 Illa opinio, quod relinquatur Iudicis arbitrio reij-
citur à Scacc. *dict. lib. 2. cap. 11. num. 297. &* 379. dicens,
21 † quod arbitrium Iudicis cessat in casibus à iure deci-
22 sis: † & quod in iure omnes casus sunt decisi, & *dict.*
23 *cap. 7. num.* 576. dicit, † quod retenta opinione, quod
relinquatur Iudicis arbitrio, illud debet regulari cum
ampliationibus, & limitationibus ab eo relatis *nume-*
ris seqq. inter quas ampliationes ponit illam *num.* 597.
quod expensæ debent fieri per absentem etiam nobi-
lem, & alios à iure priuilegiatos, in terminis tamen,
vt ibi per ipsum.

24 Et ideò omnibus opinionibus supra relatis per Do-
minos Iudices reiectis pro nunc, cum simus in casu di-
uerso, scilicet inter collitigantes, ambos existentes in
25 eadem patria, † fuerunt in voto, responsiones esse
procurandas ab ipsomet ponente proprijs sumptibus,
& consequenter benè fuisse iudicatum per Reueren-
dissimum Dominum Vicarium Iudicem à quò. Moti
primo ex generali doctrina Bald. *in leg. generaliter, §.*
26 *his de præsentibus num. 5. C. de reb. cred.* volentis, † quod
expensæ pro actu fieri debeant ab illo, qui actum fieri
petit; prout docet Domin. de S. Gemin. *in cap. præsen-*
tium de test. in 6. dicens ita obtinuisse, ac in praxi ob-
seruatum fuisse; & ita docet Scacc. in simili *de appellat.*
quæst. 13. num. 124 ac quæst 7. num 87

27 Secundò quia qui sentit commodum, debet & in-
commodum sentire, *l. secundum naturam, ff. de reg. iur.*
ac ideò cum ponens releuetur ab onere probandi, de-
bet expensas saltem subire.

28 Tertiò quia qui in vno grauatur, debet in altero re-
leuari, *leg. cum quis, ff. de iur. iuran.* sed respondens gra-
uatur, persæpè faciendo, quod facit ad victoriam ad-
uersarij, ergo debet ab expensis releuari.

29 Quartò, quia si respondens esset grauandus in ex-
pensis, concurrerent ad fauorem ponentis plura spe-
cialia circa idem, cui repugnat text. *in leg. 1. C. de dot.*
promis. Bart. *in leg. si quis pro emptore num. 69. 70. & 71. ff.*
de vsucap. cum alijs allegatis à Pedroch. *cons. 5. num.* 15
30 † Primum speciale esset, quod sumerentur arma de
domo rei, contra text. *in leg. qui accusare, C. de edend. leg.*
nimis graue, C. de testib. Doctores omnes *in leg. 1. C. de*
31 *edend.* † Secundum esset, quia tenerentur ad expensas,
contra text. *in leg. cum sæpè C. de error. milit. ann. lib. 12.*
vnde meritò, &c.

Et ita fuit decisum vtraque parte informante co-
ram Domino Mazzante tunc Priore, & vno ex Iudici-
bus Ecclesiasticis.

Alexander Vannus de mandato, &c.

Sebastian. Medic. Decis. 29.

SVMMARIVM.

7 *Positiones quando non sint habendæ pro confessatis.*
8 *Iudex non habilitat minores ad comparendū sine iure.*

9 *Ab-*

9 *Absentes extra iurisdictionem non citantur per edictum.*
10 *Mādatum ad appellandum quando requiratur speciale.*
11 *Positionibus respondetur cum mandato speciali.*

DECISIO LXXXV.

NEc obstat, quod dicitur satis fuisse probatum, eo quia positiones habitæ sunt pro confessatis.
7 Nam respondetur, quod huiusmodi positiones habitæ sunt pro creditis, & confessatis per minores absentes vltra montes citatos, vt infra biduum illis respondere deberent, quo casu notoriè constat, eos non potuisse infra dictum terminum comparuisse, nec minus misisse personam ad respondendum. Nec eis datus fuit curator ad eos defendendum, Afflict. *decis.* 256. *num.* 2. Dec. *cons.* 262. Neuiz. *cons.* 70. *num.* 29. *leg. acta*, §. *fin. ff. de re iud. leg. cum & minores, C. si aduers. rem. iudic.*
8 † Vnde Iudex non potest habilitare minores, vt in Iudicio compareant sine curatore, Dec. *cons.* 519. Guid.
9 Pap. *decis.* 494. *nu.* 2. † Defectus etiam citationis patet, quia cum fuerint extra territorium Ecclesiæ non debebant per Auditorem prouinciæ Marchiæ per Edictum citari, Ias. *in leg. fin. ff. de iurisd. omn. iud. num.* 1924
10 Non obstat, quod ad appellandum ab executione requiratur indiuiduum, & speciale mandatum, Ias. *in leg. Procurator, ff. de cond. indeb.* Roland. *cons.* 47. *num.* 11. *lib.* 1. Nam respondetur id esse verum de iure ciuili, secus autem de Canonico Tusc. *in leg. fin. nu.* 249. *de ecit. Diu. Adrian. toll.* Contard. *in leg.* 1. *limit.* 19. *num.* 37. *Si de momento poss. fuerit appell.*

Non obstat, quod dicatur, aut Procurator habebat mandatum, aut non. Primò casu præiudicauit suis principalibus, negando positiones veras: secundò autem casu non potuit appellare. Nam respondetur, illud habuisse mandatum, vt patet in processu 26. ibi, & *procedere, & proseguire le cause ad ogni atto loro necessario, & opportune insino al loro debito fine, &c.* facit *cap. qui generaliter de procurat. in* 6. Specul. *in tit. de procurat.* §.
11 1. *n.* 33. † Non tamen negando potuit præiudicare suis principalibus, quoniam ad respondendum positionibus requiritur indiuiduum speciale mandatum ad respondendum sic, & sic, Neuiz. *cons.* 7. *num.* 12. Et sic in eo nullum præiudicium (siue negando, siue confitendo) suis principalibus inferre potuit.

Guid. Pap. Decis. 333.

SVMMARIVM.

1 *Responsio ad positiones fit per verbum credit, vel non credit.*

DECISIO LXXXVI.

1 DEbet de iure responderi positioni per verbum credit, vel non credit: iuxta quod quæro: in positione deducitur aliquod instrumentum, reus respondit, & dicit, respondeo, & dico, prout in instrumento supra hoc confecto continetur: an sit sufficienter responsum? credo, quod sic, quia perinde habetur, ac si expresse expressisset id, quod in instrumento continetur, per text. *in leg. fin. C. de fals. caus. adiect. leg. cum ista sint paria*, expresse exprimere, vel per relationem ad aliud, pro quo *leg. edicta glos. prout C. de edend.* & quæ ibi notat Bart. facit benè *leg. ait prætor*, § *fin. de re iudic.* & hoc etiam similiter scripsi infra *quæst.* 459. Et ita dum practicabam, obtinui, & vidi etiam in hac Curia Parlamenti, tales responsiones tolerari, etiam in contradictorio Iudicio,

Aditio in lit. A.

Per relationem, &c. an pars sit aliquid fieri expresse vel per relationem certam? Domin. Felyn. *de re iudic. cap. inter cæteras in* 1. *conclus.* Et adde dicta auctoria, quod in simili dicit Domin. Panormitan. *vel cons.* 111. 1. *column. vers. quia per relationem in fine.*

Christophori Mart. Medicis. Decis. Senen. 58.

SVMMARIVM.

10 *Dictio, nisi, includit confessionem, & assertionem in casu contrario.*
11 *Partium confessioni omninò stari debet.*
12 *Responsio positionibus facta per verbum credo, plenè probat, non secus, ac si de conscientia, vel veritate responsum fuisset.*
13 *Statuto Senensi disponitur, quod responderi non possit positionibus, nisi per verbum credo, vel non credo, & quod credulitas habeatur pro confessione.*

DECISIO LXXXVII.

IPse enim Dominus Fuluius in duabus positionibus, & sic geminatè, quod maioris est ponderis, & valoris, vt omnes iura calentes non ignorant, interrogatus, an sciret, quod tota pecunia peruenit ad manus Domini Patritij respondit, non credere, nisi à paruo tempore citra: quæ responsio præfert, quod tempore responsionis, & tempore etiam suæ petitionis, paulò ante emanatæ, sciuerit ad eius manus obuenis-
10 se, † cum dictio, nisi, includat, & arguat expressam confessionem in casu contrario, seu in casu exceptuato, Bart. *in leg. cum, §. fin ff si quis caut. & in leg. actione, vbi Alexand. Ias. & Dec. C. de transaction.* idem Alexand. *in cons.* 82. *column.* 2. *lib.* 1. & alij relati à Menoch. *cons.* 327. *num.* 106. *& cons.* 356. *num.* 9. & à Surd. *cons.* 11
11 *num.* 1. *&* 3. *& cons.* 71. *num.* 6. † Cum igitur adsit propria confessio, quod pecuniam totam habuerit Dominus Patritius, omninò eidem absque alia indagine stare debemus, *leg. de ætate*, §. 1. *vbi glosa de interrogat. action.* Innocent. *in capit. cum, seu quin contingat num.* 2 *de offic. deleg.*
12 Etiam si facta sit per verbum credo, cum confessio ad positiones per verbum credo, plenè probat, sicut si de veritate responsum fuisset, vt inquit in specie Bald. *in leg. fin. C. arbitr. tutor.* refert, & sequitur, alias adducens Mascard. *dict. conclus.* 348. *num.* 3. Quod Senis nullam pati potest difficultatem, cum ita dicat sta-
13 tutum, † quod positionibus non possit aliter responderi, quam simpliciter per verbum credo, vel non credo, & quod talis responsio de credulitate, habeatur pro confessione,

Ioan. Petr. Fontanellæ, Decis. 25. Senat. Cathaloniæ.

SVMMARIVM.

1 *Articulos an possit pars conferre post denunciatum processum ad effectum exigendi super eis partis responsiones personales.*
2 *Responsiones personales possunt peti, denunciato processu super articulis oblatis ante denunciationem.*
3 *Non tamen admittitur probatio per confessionem partis, quando articuli offeruntur post octo dies præfixos in causis reconfationum.*
4 *Aliud est in causis supplicationum contrarij imperij, quia non admittitur probatio per confessionem partis, nisi pro articulis antea oblatis.*
5 *Et aliud etiam in causis syndicatus, & tabulæ officialium.*
6 *Differentia, quæ est inter dictas causas, in quo fundetur.*
7 *Constitutiones nostræ, quæ loquuntur in causis supplica-*

tionum contrarij Imperij, quoad dilationum probatoriam, videntur loqui pracisè, & peremptoriè.

8 *Constitutiones nostra, ne dum prohibent post denunciatum processum probationes faciendas, sed & quascunque etiam cedulas, supplicationes, & offerendas.*

9 *Concordat cum constitutione pradicta* constitut. 1. tit. de relat. proc.

10 *Constitutiones in causis suspicionum nullum prafigunt tempus ad probandum.*

11 *Probatio per confessionem partis non potest fieri lapso termino, quando datur ad quascunque probationes faciendas.*

12 *Arbitrio Iudicis concessum, verum habeant admitti post denunciatum processum probationes per confessionem partis.*

13 *Probationes semper sunt coadiuuanda, quoad fieri potest, ne defectu probationis ius pereat.*

14 *Senatus iudicat sola veritate inspecta.*

15 *Iudex qui potest iudicare sola veritate inspecta, potest admittere post denunciatum processum probationes per confessionem partis, ut veritas, quam sectatur, prodeat in lucem.*

16 *Suspicionum materia est odiosa.*

17 *Fauorabilis materia suspicionum nunquam à Iudicibus existimatur.*

18 *Responsionum personalium materiam, qui Doctores tractent late.*

19 *Responsiones personales in materia suspicionum quando calumniosè petuntur non sunt concedenda.*

20 *Responsiones personales non sunt facienda ad materiam impertinentem, si de ea articulatur, si notoriè sint tales, nam si est dubium compellitur pars cum debitis protestationibus, ut saluet suum ius circa impertinentiam.*

21 *Responsiones personales fiunt semper apud nos per illa verba non credit, ut ponitur, & est optima responsio.*

22 *Respondere pars non potest, quod non credit, si articulus est verus.*

23 *Instrumenta si exhibeantur post conclusum in causa, solet prouideri, ea ponenda in posse scriba causa.*

24 *Instrumenta non possunt produci in causis suspicionum post lapsum octo dierum probationum, & ibi vide quem in Senatu in certo casu habuit res hac successum.*

DECISIO LXXXVIII.

1 ADmissa, seu prouisa per Iudicem, vt diximus in præcedenti decisione cedula articulorum post denunciatum processum, intrat quæstio nostra, si præsupposito, quod eos non possit probare pars per testes, cum processus sit denunciatus, & conclusum in causa, an saltem possit eos probare per confessionem partis, & illius responsiones personales medio iuramento (vt fieri solet) faciendas.

2 Si articuli fuissent oblati in quibuscunque causis ante denunciatum processum, qui est vnus casus, nulla in Senatu fieret difficultas circa probationem faciendam per confessionem partis, & eius responsiones personales, sicut videmus quotidie practicari, id quod etiam antiquitus obseruari consuetum attestatur Michael. Ferrer. *in tertia parte obseruat. capit.* 288. Cæterùm, quando de nouo post lapsos octo dies pars offert articulos ad effectum probandi eos per confessionem partis, & eius responsiones personales, qui est alius casus, & noster proprius suspicionum, tunc iuuat dubium an admitti pars ad id debeat.

3 In quo articulo praxis Senatus est, quod non admittantur articuli, etiam ad effectum exigendi responsiones personales, in cuius suspicionum post lapsum octo dierum ad dictas causas præfixorum, nisi articuli emanarent, & fierent verè ad declarationem aliorum deductorum in tempore, iuxta *decis.* 32. *Don Ludouic. à Peguer. in secundo volumine.* E cum iste casus accidisset etiam de anno 1630. quo hæc scribo communicatis aulis Ciuilibus resolutum etiam ita fuit, quod non admitteretur petitio partis circa responsiones personales, post octo dies ex causis suspicionum, nisi articuli forent antea oblati, sicut Peguer. *in dict. decis.* resoluit.

In aliis autem causis ego vidi practicari sæpius admissos fuisse articulos, & admissas fuisse positiones, compulsamque partem ad respondendum eis post denunciatum processum.

4 Idem est in causis supplicationum contrarij Imperij post lapsum decem dierum in eis ad probandum præfixorum.

5 Idem est, & obseruatur in Cathalonia in Causis sindicatus, seu tabulæ officialium post illos menses, quos præfigit constitutio, vt per Canc. qui de hac praxi attestatur etiam *in tertia parte variar. resolution. cap.* 12. *de offic. Iudic. tab. num.* 66. licèt (inquit) id olim ita indistinctè non admitteretur, quod & adhuc nunc, cum hæc scribo, pleno ora profitetur bona illa senectus, volui enim scire ab eo, an vidisset post scriptam dictam tertiam partem contrarium, & respondit, quod non, cui est credendum, cum sit antiquissimus Aduocatorum, & omnia ferè negotia huius prouinciæ per eius manus transierint. Sed iam à nobis discessit cum hæc prælio dantur.

6 Restat, quod nos inquiramus, cur in suspicionibus & recusationibus Iudicum illam Senatus opinionem sequatur, & aliam, & diuersam in reliquis causis. Ea non est, quod differentiam constituant Doctores in indiuiduo inter istas causas, & earum species, æqualiter enim de illo, atque de istis loquuntur.

7 Sanè, si nostrarum constitutionum in hac materia loquentium verba, inspicimus, è contrario videbatur dicendum, quod imò in causis suspicionum, & recusationum Iudicum possint peti post octo dies, responsiones personales non in causis supplicationum contrarij Imperij post lapsum decem dierum ad probandum præfixorum, nec in causis ordinarijs, post denunciatum processum, & conclusum in causa. Et est ratio, quia in vltimis istis, & respectu earum, constitutiones nostræ omnia habent, quæ in opinione Doctorum partem excludunt à responsionibus istis habendis, quod non est in causis suspicionum. In primis, quod non attinet ad causas supplicationum contrarij Imperij, habemus *constitut.* 11 *&* 12. *tit. de supplicat. de sententia*, quibus conceduntur decem dies ad dicendum (inquiunt) allegandum, & probandum, quod voluerint super illo articulo, de quo agitur, & eum terminum constitutiones volunt, vt dicunt, esse partibus præcisum, & peremptorium.

8 Et in causis ordinariis, constitutiones illæ 5. *de decimaquarta sub titulo de dilat. constit. fin. titulo de produc. de act.* sunt valdè præcisæ, prohibentes ne dum probationes fieri, sed eas schedulas, & supplicationes quascunque, etiam si nihil contineant, quod sit probandum, post denunciatum processum, & conclusum in causa, offerri, & præsentari, ac in processu inseri.

9 † Constitutio, item illa prima, quam allegauimus *in titulo de relation. process.* non permittit magis amplè posse instrui, quàm *per constitution. iam dictam* 5. *de dilation.* fuit prouisum.

10 Quod non est ita in causis suspicionum, & recusationum, quia constitutiones de eis verba facientes, quæ sunt positæ *in titulo de recusat. iudic.* non sic loquuntur: nullum enim tempus præfigunt, vel constituunt partibus ad probandum, seu iudicibus octo dies ad declarandum, imò posset forsan prætendi non dico rem nouam, (iam fuit qui id, licèt infeliciter, tentauerit) quam, quemadmodum introductum est intra dictos octo dies, in quibus Iudices non declarant, posse partem probare, sic videtur, quod poterit idem facere post eos, dum non deciditur causa, saltem confessionem partis poterit postea exigere, cum nihil videatur

deatur prohibere quin post dictum terminum ea
probatio, quæ potius est probationis relauatio, fie-
ri valeat.
Constat autem, quod licèt sint qui valint post con-
clusum in causa posse fieri positiones, & super ais exi
gi responsiones personales, vt est apud Mascard. *de*
*Probationib.conclus.*1230.*ex num.*69. Menoch.*de arbitr.*
*Iudic.quæst.*35.*num.*25. *& cons.* 51. ac Roland. à Vall.
11 *cons.*88.*lib.*5. † verum iidem ipsi id limitant, nisi assi-
gnatus fuerit terminus ad deducendum quascumque
probationes, vt tradit Angelus, quam omnes Auctores
faciunt prædictæ affirmatiuæ opinionis *in leg. perem-*
ptorias propriè finem, C. de senten. rescin. non pos. & taliqui
supra citati. Ergo in causis ordinariis, & supplicatio-
num contrarii Imperii, dumtaxat in quibus videmus
eam termini præfixionem ad faciendas quascumque
probationes, non in causis recusationum, vbi nihil le-
gimus, videtur dicendum non posse exigi responsio-
nes personales.
Sed Senatus nihil facit sine ratione, eam ergo tra-
12 dam prædictarum diuersarum obseruationum. † Sa-
nè, quod admittat Senatus, & audiat post denuncia-
tum processum, & conclusum in causa, partem facien-
tem positiones, vt super eis respondeatut in causis or-
dinariis, non potest reprehendi, quia id, quod est ad-
mittere, vel non admittere, & audire, vel non audire
partes in supradictis, positum esse in arbitrio Iudicis,
qui id diiudicet, resoluunt communiter ita discæden-
tes opiniones consiliando, vt est apud Mascard. *d.con-*
*clus.*1230. *num.* 83. *&* 75. Menochium *de arbitr. Iudic.*
*quæst.*35.*num.*25.& Nicolaum Caluol. *in prax. Iudic.§.*
*positiones conclus.*1.*num.*5
13 Cumque probationes samper sint coadiuuandæ,
non coangustandæ ne ex earum defectu ius partis pe-
reat, *leg. quoniam vbi Bart. C. de haret. & in auth. de te-*
stib. in princip. Surd. *decis.*277. *num.* 9. hinc non perpe-
ram Senatus hanc opinionem videtur amplexus.
14 Præterea hic sumus in Senatu supremo, qui iudi-
cat, sola facti veritate inspecta, Guid. Papa cum suis
adden. *decis.*29. Ludouis. *consil.*54. *num.*3. *& decis.*105.
*num.*11. Decius *cons.*47. *num.*15. & Rota Rom. *decis.* 1,
15 *num.*9 *in* 1. *tom. recentior. recollect. per Farinac.* † vbi
autem Iudex arbitrium habet sic iudicandi, tali casu
potest positiones sine dubio admittere, post denun-
ciationem processus, & conclusionem in causa, & su-
per eis responsiones personales exigere. Menoch. *dict.*
casu 15. *num.*40 Osasc. *decis.*10. *num.*6. & optimè Vin-
cent. de Franc. *decis.*220. vbi idem obsaruari dicit *nu.* 4.
in Senatu Neapoli, ax supradicta rationa sic aiens.
Nihilominus Sacrum Concilium, & alia Tribunalia
huius Ciuitatis admiserunt hanc opinionem, quod
samper, & omni tempora quo petitur hæc petitio ad-
mittitur, procedimus enim sola facti veritate inspe-
cta, quam si ex ore principalis habere possimus, aliud
non quærimus, quia hæc est melior probatio, *leg. cum*
pretium, C. de liber. caus. Idem in eodem Senatu attesta-
tur nouissimè Nicolaus Anton Gizatall. eundem sequi-
tur Neapol. *decis.*66 *num.*1, Et rationem quam habuit,
& habet Senatus admittendi istas responsiones perso-
nales. Hæc seruient vlterius ad confortandum ani
mum illorum, si qui sunt in Sanatu timidi circa huius-
modi responsiones personales concedendas.
16 In suspicionibus autem, & recusationibus Iudicum,
& illarum, causis contrarium obseruat, & contrariam
opinionem amplectitur Senatus, quia est in materia
odiosa, vt plurimum calumniosa, in quibus solent
semper gloriari partes, & magnum festum, vt solemus
dicere, facere, quod hoc, vel illud, tametsi iniuriosum,
imposuerint Iudici, & fecerint, quod illud, ille propriis
auribus audiret, & proprio ore super eo responderet,
quod continet notabilem muneris, & officii contem
ptum, & cedit in magnum boni publici damnum, &
præiudicium cum deceat Iudices honorari potius,
quam contemni ob id, ac quia etiam nullus tenetur se
prodere in calumniosis, sicut ferè semper solent esse
interrogationes, bonum est, quod Iudex suspicionum,
quantum possit, se abstineat ab his intarrogationibus.
Et quidquid sit, cum istud sit etiam controuersum, an
iudex teneatur respondere recusationibus, vti appa-
ret ex Doctoribus in præcedenti Decisione adductis,
potuit Senatus hanc opinionem amplecti, cum illa
modificatione, nisi id fiat intra tempus pro quo non
deficerent rationes, ob quas moueretur vltra odium
materiæ, & alia, quæ considerauimus, si opporteret
17 illas quærere, † Dixi suspicionum materiam esse Se-
natui odiosam, ne mireris, dicant quidquid velint Do-
ctores de fauore suspicionum, quia semper in ore ha-
bent, fauorabilem esse earum materiam, vt signanter
asserit Couarum. *in praxi capit.* 26. & Rot. Rom. diuer-
sorum *in* 1. *par. decis.* 93. *num.* 1. nunquam tamen ho-
mines, nec à se aliquid humanitatis alienum putent,
fauorabiles iudicabunt suas, & Collegarum recusatio-
nes, sed odiosas valda, & quod restringent eas quan-
tum poterunt, experientia id docet, rerum vsus id
prædicat.
Circa hanc responsionum personalium materiam,
quæ frequens est, plura forent dicenda, sed institu-
tum nostrum id non patitur, animaduerto tamen.
Primò quia, quod eam tractat, & explicat benè, mul-
ta vtilia, & scitu digna, ne quis in materia facilè laba-
18 tur tradens, regens, † Leo *decis. Valent.* 211. *in* 2. *tom. per*
tot. & docti nostri olim Senatores Socer. & Gener. An-
ton. Oliba, & Hippol. Montan. *de action,* 1. *&* 2. *lib.* 1. *ca-*
*pit.*44. *per totum in* 2. *tomo,* & nouissimè Ludouis. Post
*de manut. obser.*83. *per tot.* qui reliquos citant.
19 Secundò est aduertandum, quod si calumniosè ap-
pareat facta petitio responsionum sicut fit non tarò,
quod potest ex variis causis contingere, tunc nun-
quam debet arbitrari Iudex, illas concedendas fore;
vt habetur latè apud Vincent. da Franc. *in citata decis.*
220. *num.*7. & Gizzar. *in allegata decis.*67. *per tot.*
20 Tertiò est animaduertendum, ad vnum, quod quo-
tidie apud nos varia in disputationa, in quo vidi mul-
toties dubios Doctores Iudices, & nescio si aliquando
nimis rigidos ob regulam generalem fauentem his re-
sponsionibus, Ecce quod pars potuit quandoque de
materia impertinenti, & non tractanda in illo iudicio,
veluti in causa liquidationis de meritis causæ princi-
palis, da meritis petitorii in causis possessoriis, & spo-
lii, & sic de reliquis: in isto casu non est cogenda pars
respondere positionibus, Franciscus, & Gizzarell. in
decis. supra citati. Capic. *decis.* 15. Egregius Sena-
tor Montan. *in addition. ad Oliban, de actionibus par.* 2
*lib.*1. *cap.*44. *num.*13. nouissimè Ludouis. Post. *in tract.*
de mandato de manutenendo obseruat. 83. *num.* 33. si ta-
men articuli, & positiones non sunt omninò imperti-
nentes, tunc potest pars compelli ad respondendum,
& conceditur ei, vt faciat in responsionibus quascun-
que protastationes, vt saluet suum ius, & si non erunt
faciendæ habeantur pro non factis, vt tradit idem
Post. *vbi sup. num.*8. *vbi decis. Rota*
21 Finaliter animaduerto responsionem, quæ con-
muniter fit apud nos, non credit, vt ponitur, esse legi-
timam, ac pro tali haberi, nec in hoc fit vnquam dif-
ficultas. Quod ego intelligo verum, quando articu-
lus non est verus, vel continet aliquid, quod verum
non ast, tunc solemus respondera, non credo, vt poni-
tur, quia non tenentur dicere, & confiteri verum,
quod tale non est, in omni sua parte, ita Bart. *in leg. si*
*debitor, §. ita demum, num.*1. *ff. de fideiussorib.* Oliban. *de*
*actionib. par.*2. *lib.*1. *cap.*1. *num.*72. aliqua in proposito
tradit Montan. *in addition. ad illum Auctorem ca par.*2.
*lib.*1. *cap.*44. *num.*9.
22 Dixi quando Articulus non est in totum verus, sed
aliquid continet, quod non est ita, tunc possumus di-
cere, negat narrata, prout narrantur, vel non credit,

vt ponitur verum, si totus articulus est verus, non possumus ita respondere, nec consulere nostris clientulis, sic respondeant, quia non est minus, quasi consulere, quod iuret falsum, & non requiescat anima mea, cum his aduocatis, qui id faciunt, vtinam nullus sit, qui ad omne, quasi dicat clientulis, consulentibus eum super responsionibus personalibus fiendis, respondeat, non credit, vt ponitur, nam si aliquis est (quod non puto) sciat, se certò ædificare ad gehennam: non enim possumus eis consulere mendacium, & de eo nobis strictissimam rationem iustissimus Iudex sumet suo tempore, quia sic miseros decipimus, & illaqueamus, ducimusque ad perditionem, Sed Officium Christiani Aduocati est considerare materiam articulorum, & conferre eam cum parte, examinando illam particulariter circa omnes, & quos viderit, secundum responsiones partis esse veros, consulere ei, exoneret suam conscientiam, articulum verum dicendo absque aliquo fuco, & occultatione veritatis, quicquid inde succedere possit in sui damnum, & præiudicium. Hæc dico ad meam confusionem, potius, quam ad alterius correctionem sciens me omnibus esse miserabiliorem. Videant tamen, qui de hoc tractant Ludouic. Post. *de manuten. obseruat.* 83. *num.* 47. vbi qualiter Aduocatus in hoc grauet suam conscientiam, & teneatur ad interesse, & damna parti pro malo consilio, ne dum si erat certus de veritate, sed etiam si poterat certificari.

23 Quid erit dicendum, † si pars velit post octo dies, dum non terminatur causa suspicionum aliquod Instrumentum in iustificationem suspicionum exhibere, an ei sit permittendum saltem ad effectum, vt ponatur in posse scribæ Causæ, vt in deffinitiua habeatur ratio, sicut solet Senatus admittere in alijs causis Ordinariis lapsis demum temporibus probatoriis, & conclusione in causa facta, quam nos denunciationem processus diximus.

24 Sanè, si responsiones personales non admittit, vt diximus, minus videtur admittere debere exhibitionem Instrumentorum, & vix est, qui id vnquam viderit. Verum contigit in fine anni 1631. in causa suspicionum allegatarum per Dominum Ioseph de Formè de persona Domini Raymundi Rubi de Maymon: contra Pupillos Dulays sub Francisco Trobar: Regio Scriba mandari, quod in aula Reuerendi Cancellarii post lapsos octo dies fuerunt exhibita quædam Instrumenta, prætendendo eam poni in posse scribæ Causæ, & Aula illa (forsam vt creditur non sic particulariter attenta ad materiam, de quo agebatur) fecit prouisionem ordinariam, quam solet in aliis, quod acta ponerentur in posse scribæ Causæ. Sed pars alia, quam ego defendebam, statim opposuit non potuisse id fieri, & quod si tollerabatur, erat ei concedendum tempus ad impugnandum ea Instrumenta, sicut fit in Causis aliis, vbi post tempora admittuntur huiusmodi exhibitiones. Qua oppositione facta, & exceptione opposita, vidi Senatum inclinatum, quod libenter recessisset ab ea prouisione, si commodè potuisset, & signa dedit satis euidentia. Verùm maluit consulere alias aulas, & resolutio certa in hoc caperetur in postetum firmiter obseruanda. Sed non potuit ob diuersitatem votorum, & opinionum; & num partes in illa Causa instarent, in hac sola aula Reuerendi Cancellarii fuit deliberatum, quod non retrocederetur pro non ab illa prouisione admittente exhibitionem Actorum, & quod, vt Iura Partium essent æqualia, concederetur dilatio Aduersario sex dierum ad impugnandum Instrumenta exhibita, & cum postea allegaretur non fuisse eam dilationem sufficientem, fuit concessa alia dilatio aliorum sex dierum præcisa, & peremptoria. Hæc fuerunt acta in ea causa, per quæ vides, quam largas incipit moras admittere rem tam celerem, & promptam expeditionem iuxta constitutiones requirens, vtinam non fiat paulatim, vt fit vix differentia inter causam, & causas. Et cum his expectabimus, quod congregentur Aulæ omnes, & quæ visa fuerit vtilior, & iustior resolutio capiatur interim nescio, si idem, quod supra obseruabitur, quod non videtur, tam sine ratione, vt aliqui iudicabant, dum Senatus eam non decidit.

Rota Decis. 511. tom. 3. par. 4. recent.

SVMMARIVM.

1 *Procurator vt admittatur ad respondendum positionibus debet constare de specialissimo mandato ad sic, & sic respondendum.*

2 *Positionibus principalis debet respondere, dum recusat dare specialissimum mandatum procuratori ad sic, & sic respondendum.*

3 *Positionibus dum pars recusat respondere, non est procedendum vlterius in expeditione causa.*

4 *Probationibus priuare aliquem, & maximè ex facto aduersarij, rigidum esset.*

5 *Probatio, qua fit per positiones regulariter conceditur.*

6 *Per positiones quis releuatur ab onere probandi.*

7 *Positiones dum sint irrelevantes, pars non est cogenda eis respondere.*

8 *Transactio non rescinditur, nisi probetur læsio.*

9 *Transactio non rescinditur per qualibet læsionem, sed requiritur, vt sit enormissima, & in magno excessu vltra dimidiam.*

10 *Positiones vt admittantur, sufficit eas non esse omninò impertinentes, sed aliquo modo directè, vel indirectè facere ad causam, vel præstare adminiculum.*

11 *Positiones vbi non sunt notoriè impertinentes, ita vt aliqua possit esse dubitatio, Iudex illas admittere debet.*

12 *Positiones non est dubitandum, an sint admittendæ, dum aliquo modo faciant ad causam, & hoc, vt lites abbreuientur.*

13 *Rota de stylo non admittit confessionem in contumaciam non respondentis positionibus.*

14 *Positionibus respondere pars cogitur, ad hoc, vt ponens releuetur ab onere probandi, si aduersarius positiones confiteatur.*

15 *Positionibus pars respondere recusans ob illius contumaciam in Rota non imponitur pœna, vt habeantur pro confessatis, sed vt procedatur ad pœnas in monitorio ad respondendum comminatas.*

16 *Rota licèt ex stylo non admittat confessionem contumacialem, non tamen dicendum est, sublatum esse vsum positionum.*

17 *Positionum vsus in Rota non est improbatus.*

DECISIO LXXXIX.

DOmini recedendum à decisis die 9. Ianuarii 1621.
coram Reuerendissimo Domino meo Caualerio, dixerunt non esse ad vlteriora procedendum in
causa, nisi prius responsum fuerit positionibus datis
per filios, & hæredes Lucretiæ, quæ responsio cum
præstari non possit à Liuio asserto Procuratore, quia
1 non docet de suo mandato legitimo, † prout requiritur, & specialissimo ad respondedum hic, & sic, re-
2 spondere tenetur † ipsemet Stephanus principalis,
Bald. *in leg. fin. num.* 3. *versic. cum enim habet mandatum, C. de procurator.* Socin. Sen. *cons.* 55. *num.* 8. *lib.* 1. Neuiz. *cons.* 7. *num.* 12. & 13. Hond. *cons.* 66. *num.* 73. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 80. *num.* 64. *lib.* 1. Rot. *recent. decis.* 729. *num.* 3 *par.* 2. Papien. *in prax. in formu. positiom. actor. verbo si motus num.* 2. & ibi add. & interim donec D. Stephanus
3 respondeat, non debet ad vlteriora procedi, † aliàs si procederetur, durante ipsius respondere debentis contumacia, dicti hæredes Lucretiæ priuarentur facultate

cultate suas probationes faciendi per positiones,
4 † quod rigidum esset: cum huiusmodi genus proba-
5 tionis regulariter concedatur ad hoc, † vt ponens per
responsionem, & confessionem aduersarij releuetur
6 † ab onere probandi, *cap. 1. vbi glos. in princip. & in verbo statuimus de confes. in 6. clem. sape, §. verum de verb. sigmf.* Specul. *in rubr. de posit. §. 2. num. 1.* Rimin. Sen. *consil. 43 num. 3. lib. 1.* Roland. *consil. 90. num. 6 lib. 3* Abbas *consil. fin. num. 1. lib. 2.* Monte *sing. 37. num. a.* Marsil. *sing. 625. in princip* Gayl. *prax. obseru. lib. 1. obser n. 79. num. 2.* Ioseph. Ludouis. *decis. Perus. 8. num. 1. par. 1.*

Nec verum est, subsistere fundamentum decisionis
7 desumptum ex irreleuantia positionum, † quia cum ex nouiter deductis pro parte dictorum hæredum Lucretiæ, domini censuerunt euidenter constare de releuantia; præsertim vbi ponitur de valore bonorum mobilium, Stephano in transactione assignatorum, probato enim, quod eorum valor ascendat ad sum-
8 mam scutorum mille expressa in positionibus, † cessaret læsio, propter quam ex aduerso prætenditur re-
9 scissio transactionis; † maximè cum ad huiusmodi effectum rescindendi transactionem, non sufficiat quælibet læsio, sed requiratur enormissima, & in magno excessu vltra dimidiam, Dec. *in leg. cum te sub num. 1. versic sed fædere distinctione, C. de transact. & cons. 203. num. 4.* Corn. *cons. 166. num. 1. lib. 1. & cons. 27. num. 10. lib. 4.* Molin *de Hispan. primog. lib. 4 cap 9. num. 29.* Gab. *conclus. 1. num. 68. & 69. tit. de emption. & vendit. lib. 3.* Gemin. *decis. 66. num. 44. 47. & 48.* Rot. *diuers. decis. 101, num. 2. par. 1.*

Et in hanc sententiam eo magis inclinauerunt Do-
10 mini, tum quia, † vt positiones admittantur, sufficit, eas non esse omninò impertinentes, sed aliquo modo deseruire, vel indirectè facere ad causam, vel præstare adminiculum, Dec. *in leg. 1. num. 50. ff. si cert. petat.* & latè *cons. 161. num. 2. vbi Apostil. & cons. 517. num. 2.* Perigrin. *consil. 82. num. 3. lib. 1.* Mascad. *conclus. 1177. num. 15. de probat.* Rot. *decis. 24. de testib. in antiq. & in Burgi Sancti Dominici iurispatron. 15. Maij 1615. coram R. D. meo Vbald.* Tum etiam quia, vbi positiones non sunt notoriè impertinentes, ita vt aliqua pos-
11 sit esse dubitatio, † illas Iudex admittere debet, Ioan. Andr. *in cap. cum contingat num. 24. vbi etiam alij de offic. deleg.* Specul. *in tit. de posit. §. 7. num. 7. in fin. & num 8.* vnà cum alijs allegatis in dict. Burgi S. Dominici iuris-
12 patronatus, † & omittere disputationem pertinentiæ, vel impertinentiæ ipsarum positionum, vt lites abbreuientur, Vestr. *in praxi lib. 5. cap. 14. num. 6.* qui refert ita seruari consueuisse, & ibi add. *num. 2.* post Dec. *in cap. in nomine Domini num. 34. de testib.* & sequuta est Rota *in dicta Burgi Sancti Dominici coram Reuerendissimo D. meo Vbaldo.*

13 Nec applicatur motiuum, quod Rota non admittat de stylo tacitam confessionem in contumaciam non respondentis positionibus, iuxta *Decis. Cardinalis Seraph. 405. num. 1. & 408. num. 4.* quia dixerunt Domini, quod ad hunc effectum cogitur in Rota pars re-
14 spondere positionibus, † ponens releuetur ab onere probandi, si aduersarius positiones confiteatur; aliàs ob contumaciam non imponitur pœna, vt ha-
15 beantur pro confessatis, † sed vt procedatur ad pœnas in monitorio ad respondendum comminatas, vt expresse dicit Vestr. supra loco citato, vbi ponit hanc
16 praxim: † neque enim ex eo, quod in Rota non admittatur huiusmodi confessio contumacialis censeri
17 debet sublatus vsus positionum, † cum immo illum à Rot. esse approbatum constet, vt *decis. 779. par. 2. in recent. & dict. Burgi S. Dominici iurispatronatus coram R. P. D. meo Vbaldo,* vbi fuit resolutum, esse respondendum positionibus, quæ emanarent in causis Rotalibus, & passim in aliis causis.

Circa hanc decisionem videri possunt plura, de quibus *in cap. 19. & in cap. 32.*

Rot. Decis. 678. eod. tom. 3. par. 4. recent.

SVMMARIVM.

3 *Responsio ad positiones, vt præiudicet, quid requiratur.*
4 *Positiones quando dantur per procuratorem, vt releuent, debet doceri de specialissimo, & indiuiduo mandato ad sic, & sic ponendum.*
5 *Et insuper docere de mandato ad iurandum de veritate materiarum in actis specificatarum.*
6 *Positionibus vt pars aduersa cogi possit respondere, quidnam sit necessarium.*
7 *Confessio emanata per responsionem ad positiones est irreuocabilis.*
8 *Positionibus vt procurator validè respondeat, requiritur specialissimum mandatum ad sic respondendum in indiuiduo.*

DECISIO LXXXX.

PRrout, nec etiam ius fieri potest in confessione Emiliæ respondentis ad positiones eidem datas;
3 † quoniam non constat, Pocuratorem, qui eas dedit,
4 in actis asseruisse, quod essent veræ, † cum specialissimo, & indiuiduo mandato Dominici sui principalis
5 ad ponendum materias in actis specificatas, † & iu-
6 randum de veritate earum, † prout id necessarium est, vt reus cogi possit ad illis respondendum, *cap præsentium de testib. in 6.* glos. *in leg. vnica in 5. solut. in fin. C. de confess.* Bald. *in cap. pertractandis num. 2. de iuram. calum.* Ias. *in leg. Iudices num. 7. C. de Ind. & in leg. possideri num.*
7 *24 ff. de acquir. possess.* † atque vt responsio, quatenus emanauerit, inducat confessionem irreuocabilem, quæ est effectus positionum, Neuiz. *consil. 7 num. 12.* cum alijs allegatis per Rot. *decis. 779. num. 2. 3. & seq.*
8 *par. 2. recens.* † Sicut etiam huiusmodi mandatum specialissimum, & in indiuiduo ad sic respondendum positionibus datis requiritur in Procuratore, vt illius responsio admittatur, vt latè fuit dictum in Prænestina bonorum 31. Ianuarij 1624.

Circa hanc decisionem, quæ est conformis *decis. 779. recent. par. 2.* Quod ad ponendum requiratur specialissimum mandatum, & ad iurandum de veritate materiarum in positionibus specificatarum, vide quæ dicta fuerunt *in cap. 23. & 24.* vbi de hoc disputatur, & declaratur supradictas conclusiones, &c.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

Quæ in hoc Decisionum Volumine continentur.

In Cau-

Index rerum Memorabilium.

Con-

L

M

N

O

P

respon-

Q

R

S

Senten-

Index rerum Memorabilium.

FINIS.

DECISIONES DIVERSORVM TRIBVNALIVM

Recollectæ per Excellentiſs. D.

IO: DOMINICVM FANTINI

In Foris Eccleſiaſticis Venetiarum Aduocatum.

Additæ in hac noua impreſsione ad Tractatum

BLASII MICHALORII DE POSITIONIBVS

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

VENETIIS M DC LXXXI.

Apud Guerilios.

DECISIONES PRÆDICTÆ

Sunt desumptæ ex infrascriptis Auctoribus: nempe.

ROta Romana par. 5. recent.	Rota Romana Decis. apud Fenzon.
Rot.Roman.par. 6. recentior.	Ludouici Postij Decis. ad Tract.de Manut.
Rota Romana par. 7. recent.	Seraphin.
Rota Romana par. 8. recent.	Aloys. Ricc.
Rota Romana par. 9. recent.	Neapolionis Comitol.
Iacobi Caualerij.	Francisci Bordon.
Clemen.Merlin.	Nicolai Boer.
Francisci Pœniæ,	Io: Petri Surd.
Pauli Duran.	Franc.March.

DECISIONES DIVERSORVM TRIBVNALIVM

De Materia Positionum loquentes.

Rot. Rom. Dec. 61. par. 5. recent.

SVMMARIVM.

15 *Positionibus respondere recusans, præsumitur aliquid fecisse simulatè.*

DECISIO XCI.

15 SEPTIMA, & vltima coniectura simulationis oritur, ex quo Eques recusauit respondere positionibus illis desuper datis, *l. manifestè, & ibi Doctores ff. de iureiur.* & fuit dictum in *Nicien. Decimarum 27. Nouembris 1626. coram R. P. D. meo Merlino.*

Rota Rom. Dec. 201. par. 5. recent.

SVMMARIVM.

20 *Confessio facta in articulis quando possit reuocari etiam non docto de errore.*
21 *Articulans non fatetur.*

DECISIO XCII.

20 Confessio facta in articulis ex rationibus prædictis potuit reuocari etiam non docto de errore, Rot. *decis. 19. de procur. in nou.* prout in effectu dicta
21 confessio fuit reuocata. Vltra quod † articulans non fatetur, vt in *decis. sanctæ memoriæ Gregor. XV. 247. num. 15.*

Rota Romana Decis. 320. par. 5. recent.

SVMMARIVM.

18 *Confessio facta in positionibus tam confitendi, quàm alijs ab eo causam habentibus præiudicat.*

DECISIO XCIII.

QVæ & eo magis confirmatur, quoniam omnes successiui possessores huius banchæ Macelli illam cognouerunt subiectam esse fideicommisso Hieronymi, & signanter M. Antonius in responsionibus ad positiones datis in Summario hoc admisit, cuius
18 † confessio tàm ipsi, quàm alijs ab eo causam habentibus, prout sunt Domini de S. Georgijs præiudicat. Crauet. *cons. 29. num. 1.* Cæsar de Crass. *decis. 20. num. de probat.* Rota *coram Reuerendiss. D. meo Decano decis. 120. num. 2. cum seqq.* & fuit dictum in hac eadem causa sub die 5. Martij 1627. coram me, & alias sæpè.

Et ita vtraque parte informante conclusum fuit.

Rota Romana Decis. 359. par. 5. recent.

SVMMARIVM.

40 *Confessio emanata in responsione ad positiones plenè probat contra confitentem.*

DECISIO XCIV.

QVantum denique attinet ad identitatem bonorum visum fuit Dominis illam sufficienter iustificari; nam quo ad quindecim corpora ex illis, quæ enumerantur in iouestitura, probatur identitas ex
40 confessione ipsiusmet Cæsaris emanata in † responsione ad positiones, quæ contra ipsum plenè probat Abb *in cap. quamuis de re iudic.* Aym. *cons. 217. num. 4* San. Mem. Greg. *decis. 92. num. 1.* & in his terminis fuit sæpiùs dictum in causa Bononien. fideicommissi de Desiderijs coram R.P.D. meo Merlino:

Rota Romana Decis. 416. par. 5 recent.

SVMMARIVM.

1 *Probatum quando aliquid est per publicum instrumentum, non est opus probatione per testes.*

2. Clau-

2 *Clausula, sine praiudicia legitima executionis, praseruat iurisdictionem Iudicis à quo.*

3 *Articuli sunt admittendi, quando non releuant ad probationem.*

4 *Articuli ad effectum retardationis sententia non debent admitti.*

5 *Articulorum admissio in Curia nunquam solet denegari.*

6 *Caput.* decis.47. par. 1. & decis.24. de testib.in antiq. *declarantur.*

7 *Articuli, quando sunt releuantes, de stylo semper admittuntur in Curia, siue Causa sit ordinaria, seu summaria.*

8 *Probatio in continenti oblata, in omnibus iudicijs, quantumuis summarijs admittitur.*

9 *Articuli dicuntur in continenti probari, quando intra terminum à iure assignatum instantia, & processui probantur.*

10 *Articuli in omnibus iudicijs secundum stylum admitti debent, data eorum releuantia, sed data irrelenantia, neque de Iure, neque de stylo cautum, & pro eorum admissione.*

11 *Actus inutilis, & frustratorius in Iudicio admitti non debet.*

DECISIO XCV.

PEr quatuor vices in hac secunda instantia coram me fuit per Dominos resolutum, pro confirmatione immissionis datæ à Domino meo Durano super Castro, & tenutia Graffignani, eorumque pertinentijs pro dote scut.22. mili. D. Domitillæ Cœsiæ, & insuper eidem D. Domitillæ retentionem competere pro lucro, ac eius, & dotis fructibus, & interesse, iuxtà taxationem Stat. Vrb. *in cap.131. lib. 1.* vt in decisione sub die 3. Iunij, & in alia prima Iulij proximi præteriti, in qua fuit pariter firmatum interesse dotis, lucri dotis, & acconcij dinumerando à die 5. Aprilis 1623. vsque ad totam die 5. Iunij proximè præteriti ascendere ad scuta 2150 quibus resolutionibus cum D. Iulia Balleonia non acquiesceret, & pro parte D. Domitillæ instaretur pro Curiæ expeditione, eadem D. Iulia, attenta quantitate fructuum per D. Domitillam perceptorum ex dd. Castro, & alijs vsque ad diem 5. Iunij 1630. quos iuxta Calculum à D. Domitilla datum respectu fructuum pecuniarum, & respectiuè ad pecuniam redactorum ascendere constabat ad summam scut.782. dedit in actis articulos, offerendo probationes in Curia incontinenti tam super adepta possessione per D. Domitillam, & excessu executionis sententiæ D. mei Durani ratione exercitij iurisdictionis, & aliquorum Animalium, in quorum possessionem prætendebat D. Domitillam fuisse immissam, necnon etiam eandem D. Domitillam ex diuersis fructibus eiusdem Castri percepisse maiorem quantitatem pecuniæ, quam in decisione firmaretur, propterea, vt vtrique parti satisfacerem; hodie proposui dubium an causa esset expedienda, & quomodo, vel potius articuli essent admittendi cum retardatione, vel sine, & Domini responderunt, Causam esse expediendam, tàm respectu confirmationis sententiæ D. mei Durani, quàm retentionis eidem D. Domitillæ competentis pro fructibus dotalibus, & lucris, & eorundem lucrorum interesse iuxta resolutiones coram me factas, nulla tamen habita ratione calculi dictorum fructuum, seu interesse in vltima Decisione firmati, pro tempore tamen à die immissionis D. Domitillæ citra.

Moti fuerunt Domini, quia de iustitia, & validitate sententiæ D. mei Durani plenè apparet, tàm ex fundamentis Decisionum coram eodem D. meo Durano factarum, quàm coram me, ex quibus apparet causam esse expediendam.

Fundamentum verò expeditionis causæ respectu retentionis competentis D. Domitillæ deducitur ex decisionibus coram me factis tàm sub die 3. Iunij, quàm prima Iulij proximè præteriti, quarum fundamenta D. D. placuerunt, & propterea etiam respectu huius retentionis mandarunt causam expediri.

Neque expeditionem Causæ retardare potest admissio articulorum pro parte D. Iuliæ præsentatorum, quia cum primus contineat adoptionem possessionis D. Domitillæ vigore sententiæ latæ à D. meo Dura-
1 no non † indiget probatione per testes, & sic non releuat dum de dicta possessione liquet ex publico instrumento in actis producto, ad tradita per Rot. *d. decis. 214. num.1. par.1. & decis. 589. num. 2. par. 2. in recentior.*

Secundus, & tertius continentes prætensum excessum in exequendis, nec pariter possunt retardare prædictam expeditionem, quia cum causa mihi fuerit
2 commissa cum † clausula, sine præiudicio legitimæ executionis, quæ præseruat iurisdictionem Iudicis, à quo ex latè traditis à Gonzalez *in annot. contra nullit. ex num.* 224. cum alijs per Rot. coram bonæ memoriæ. Gregor. *decis.*232. *num.2. & ibi addent. num.* 4. debet proponi, & expediri coram D. meo Durano, qui iam dedit dubium super dictis animalibus.

Quartus verò, & vltimus concernentes maiorem quantitatem fructuum solitam percipi ex dicto Castro, & alijs, etiam si veritati niteretur, & summa fructuum perceptorum à D. Domitilla ascenderet ad quantitatem, & valorem in ipsis articulis comprehensam, dictique fructus omnes essent consumpti, vel distincti; tamen cum creditum D. Domitillæ pro dote, & lucro dotis, & acconcij, & illorum fructibus, & interesse, iuxta taxationem Statuti longè excedat
3 † summam articulatam, non releuat, ideoque iuxta
4 reg. text. *in l. ad probat. C. de probat.* ad effectum † retardationis sententiæ non debet admitti, Caslad. *decis. 3. de dilat.* Rot. *decis.*226. *num.* 1. *par. 2. recent.* cum alijs in terminis admissionis articulorum in Curia *in Maceraten. legitima 22. Iunij* 1629. *& 12. Februarij proximè præteriti coram D. meo Durano*; Propterea licet admis-
5 sio articulorum in Curia, † nunquam soleat denegari, vt per Caput *decis.47. par.1. & decis.24. de testib. in an-*
6 *tiq.* nihilominus illæ † Decisiones debent intelligi quatenus probatio releuet. vt colligitur ex eadem *decis.*24. *de testib. in antiq.* ibi, vt non sint boni, & pertinentes in materia, & forma, & tradit idem Caputaq. *decis.* 68 *par. 3.* ibi, dummodo sit releuans, quia frustra expectatur probatio, quæ cum peruenit non releuat, ex Caslad *d. decis. 2. de dilat.*

7 Ratio est, quia quando † articuli sunt releuantes, ideò de stylo semper admittuntur in Curia, siue causa sit ordinaria, siue summaria, quia intelligitur probatio eorum oblata in continenti, quæ in omnibus
8 † Iudicijs quantumcumque summarijs admittitur, *capit. in litteris in fine de restitut. spoliat. l. 2. in fi. C. de edict. D. Adrian. tollen. l. ille à quo. § si de testamento, ff. ad Trebell.* Molin. *de primog lib. 4. cap 9. num.* 40. nam incon-
9 tinenti † dicuntur articuli probati, quando intra terminum à Iure assignatū instantiæ, & processus probantur, secundum text. *in l. si is à quo, ff. vt possess. leg.* & vbi Bart. & DD. Alex. *cons.166. num.6.7. lib.2.* Molin. *de primog. cap.13. num.16.* ideò cum articulorum probatio in Curia oblata, intra eundem terminum possit conclu-
10 di, propterea † in omnibus iudicijs secundum stylum admitti debet, sed data irrelenantia articulorum, neque iure, neque stylo cautum est pro eorum admissio-
11 ne, cum sit actus † inutilis, & frustratorius, ex Casad. *d. decis. 2. de dilat.*

Placuit tamen Dominis, quod articuli prædicti admittantur cum solita clausula, si & in quantum, & saluo iure impertinentium, & non admittendorum, nec non cum clausula sine retardatione, & modo prædicto mandarunt causam expediri.

Et ita vtraque, &c.

Rota Romana Decis. 266. par. 6. recent.

S V M M A R I V M.

12 *Articuli diuersi, prioribus articulis indirectè, non verò directè contrarij admitti possunt in secunda instantia, & in alijs.*

13 *Remissoriam Rota concedit super eisdem articulis, super quibus fuerunt examinati testes, quãdo continent materias magis explicitè specificatas, & distinctas, declara, vt num. 14.*

DECISIO XCVI.

12 NEque obstat, quod in secunda instantia, † & in
alijs, diuersi articuli prioribus articulis indire-
ctè, non verò directè contrarij admitti possunt, Albe-
ric. de Maletris *de testib. decis. 7 num. 114. & num. 120.*
Campeg. *eod. tract. reg. 269. vers. 2. fallit,* Bald. *in d. l. per
hanc diuinam, num. 4. in med. vers. aut super alio capitu-
lo,* quo probato, sequitur indirectè reprobatio, vbi di-
cit de iure canonico hanc esse veritatem *in d. l. ars, §. si
quid autem, num. 2. versic. sed Canonist. tenent contra-*
13 *rium.* Imò Rota admittit, † quod super ijsdem detur
remissoria, quando continent materias magis explici-
tè specificatas, & distinctis, vt est mea *decis. impress. 23.
num. 2.* Caualer. *decis. 469. num 2. vers. neque videbatur
obstare* san mem. Gregor. *decis. 191. num. 3.* & fuit re-
solutum in causa Hispalen. iuris nominandi 28. No-
uemb. 1612. coram Eminentiss. D. meo Card Pamphi-
lio, & coram bonæ memor. Patriarcha Manzanedo in
causa Pacen. decimatum 12. iunij 1615. & in causa Ra-
uenaten. census 8. Iunii 1618.

Quia huic obiecto fuit responsum, nos non versari
in terminis, quo materiæ sint magis specificatæ, sed
versari in casu, quo idem articulatur, mutato solo cor-
14 tice verborum, & ideo non † debent vllo pacto ad-
mitti huiusmodi articuli, prout non admittuntur,
quando, immutato solo verborum cortice, primis arti-
culis sunt contrarii, Bart. *in d. auth. at qui semel num. 24.
C. de probat.* Abb. *in cap. fraternitatis num. 8 vers. sed bre-
uiter concludo de testib.* Aym. *cons. 134. num. 47.* san. mem.
Greg. *decis. 497. nu. 3.*

Rota Romana Decis. 127. par. 1. recent.

S V M M A R I V M.

5 *Confessio emanata in positionibus probat.*

DECISIO XCVII.

5 QVod autem Io. Baptista soluerit tot debita hære-
ditaria excedentia valorem duorum prædiorum,
del sasso, & del fattore, & del beccaro, esse valoris scut.
1400. vt in sommario *nu. 2.* grauata etiam annuo censu
scut. 150. dicto summario *num. 9.* 1400.

Rota Romana Decis. 271. par. 7. recent.

S V M M A R I V M.

1 *Positiones inuenta sunt, vt pars releuetur ab onere probandi per confessionem partis.*

2 *Dictiones quando dicuntur exhibita, prout de iure requiritur.*

3 *Ad lites abripiendas Rota de stylo seruat, quod semper sit respondendum positionibus pertinentibus, & impertinentibus.*

4 *Testium solemni publicationi equipollet visio partis.*

5 *Testium publicatio formalis non solet in Curia fieri, nisi in tertia instantia.*

6 *Testium nomina nunquam panduntur, quando datur summarium eorum attestationum.*

7 *Testium publicatio quando est facta, amplius non sunt admittendi articuli de directo contrarij, prout nec super eisdem admittuntur.*

DECISIO XCVIII.

FVit per Dominos resolutum, R. D. Montorium te-
neri respondere positionibus, cum fuerint inuen-
1 tæ, vt pars † releuetur ab onere probandi per confes-
sionem aduersarii, & vbi glos. *l. præambulo vers. pro in-
tellecto ibi, & fuerunt inuenta, & in verb. statuimus vers.
fiunt autem positiones de confess. in 6. §. eum qui, ff. de iure
iurau. l. 2 § quod obseruari, C. de iuram. calum.* Ias. *in l. qui
iurasse, §. si pater numer. 7. de iure iurand.* Surd. *decis. 22.
num. 4* fuerunt enim exhibitæ in Rota, prout de iure
2 requiritur † ad effectum, vt videatur, an sint imperti-
nentes, impossibiles, captiosæ, & negatiuæ, glos. *in dict.
cap. 1. de confes. in 6. versic. si sunt in scriptis,* licet de stylo
3 Rota seruet ad abbreuiandum lites, † quod semper sit
respondendum positionibus pertinentibus, & imperti-
nentibus, Rota *decis 24. de testib. in antiq.*

In proposito autem positiones nullam continent
ex prædictis qualitatibus, ex quibus sint reiiciendæ.
Ponitur enim, quod R. D. Montorius habuit examen
testium apertum, ita vt potuerit videre nomina, & co-
4 gnomina testium, † quare cum ista visio æquipolleat
solemni publicationi, vt per Vitalin. *in clemen. fin. num.
114. vsque ad num. 118. de testibus,* obstat admissioni ar-
ticulorum contrariorum, quem prætendit idem D.
Montorius, *cap. fraternitatis de testib.*

5 Non obstat, quod in Curia non soleat fieri publi-
catio formalis, nisi in tertia instantia, quia licet hoc sit
verum, verum est etiam, quod nunquam panduntur
6 nomina testium, † sed solum datur summarium, & ista
seruatur de stylo, Vestr. *in prax. lib. 7 cap. 1. nu. 4.* & ideò
cum fuerit alteratus iste stylus, & visa integra deposi-
7 tio cum minoribus testium, & † ex supradictis iuribus
habeat vim publicationis, non sunt admittendi articu-
li de directo contrarii, prout nec super eisdem admit-
tuntur, Seraph. *decis. 688.* bon. mem. Greg. *decis. 496.*

An autem procuratores D. Montorii teneantur re-
spondere positionibus, si opus erit videbitur.

Rot. Rom. Dec. 245. par. 8. recent.

S V M M A R I V M.

40 *Positiones data a procuratore sine speciali mandato ad sic ponendum nihil probant.*

DECISIO XCIX.

NOn obstant pariter positiones, quia fuerunt da-
tæ à Procuratore, quem non apparet habuisse
40 † mandatum speciale ad sic ponendum, prout requi-
ritur, Menoch. *cons. 84. num. 64.* Honded. *cons. 66. numer.
72. lib. 1.* Adden. ad Gregor. XV. *decis. 282. num. 9. & in
recent. dec. 779. sub nu. 3. par. 2.*

Rota Rom. Dec. 27 par. 9. recent.

S V M M A R I V M.

5 *Positiones, vt releuent, debent produci ab habente speciale mandatum.*

6 *Confessio emanata super positionibus inualidè productis, non*

6 *non potest dici iudicialis.*
Cum potius dici possit voluntaria, quam coacta, num. 6.
7 *Positiones admissæ a Iudice cum clausula, si, & in quantum, qualiter censeantur admissa.*
8 *Positiones admissæ cum clausula, si, & in quantum; illa non censentur admissa, dum non erant admittenda.*
9 *Clausula, si, & in quantum, posita in admissione positionum, ita præseruat ius respondentis, vt confessio emanata perinde est, ac si non emanasset, postquam certum est, quod positiones non erant admittendæ.*
10 *Confessio alias nulla probat tamen concurrentibus pluribus indicijs pro veritate dictæ confessionis.*

DECISIO C.

NEque enim poterat recedi ab eadem regula, eo quia dicta confessio videretur facta in iudicio, quia positiones, ex quarum responsione sequebatur ea confessio, non solum productæ fuerunt à procura-
5 tore Francisci, & Iuniperæ, † qui non habebat mandatum speciale ad illas producendas, sed Rector eis respondit non præcedente monitione, aut iussu iudicis: vnde talis confessio existimari debebat potius vo-
6 luntaria, quam coacta, † quamuis diceretur emanasse in iudicio, vt notant Doctores *in l. unic. C. de confess. num.* 14. Bald. *nu.* 14. & in Rectore notauit Abb. *in cap. ex parte num.* 10. *eodem tit. & in cap. dudum de elect. num.* 32. Alex. *cons.* 226. *num.* 6. *lib.* 2. & fuit dictum in Augustana Decimarum 27. Iunii 1639. coram R. P. D. meo Bichio. Quod præcipuè dicendum erat deficiente
7 mandato procuratoris, † qui eas positiones produxit, quia cum postea illæ fuissent admissæ a Iudice cum clausula, si, & in quantum, eius defectus operabatur,
8 vt ille non censeretur admissæ, † dum non erant admittendæ, vt tradit Bald. *in l.* 1. *C. quomodo, & quando Iudex, nu.* 17. vbi de admissione positionum facta cum hac clausula, quem refert Honded. *cons.* 21 *num.* 19. *libr.* 1. Rota *in Romana alimentorum* 28 *February* 1582. *coram Orano*, imò ex hac clausula præseruatum ita erat
9 ius respondentis, vt confessio † haberi deberet, ac si facta non fuisset, postquam certum est, quod illis non tenebatur respondere, vt censuit Rot. in dicta Romana alimentorum, & voluit Bald. *in dict. l.* 2. *in fin. C. qui legit. person. hab. stand. in iudic.* Romin. Sen. *cons.* 496. *nu.* 9. *vel.* 3. Curt. iun. *in l. cum & Iudices, §. quod obseruari, num.* 106. *C. de iurament. quod propter calum. dat.*

Non etiam visum fuit obstare, quod dicebatur, ut
10 eadem † confessio confirmaretur aliis præsumptionibus, aut coniecturis, qua ratione solet etiam limitari eadem regula, ut uoluit glos. *in d. cap. dudum*, Bald. *in auth. hoc ius porrectum, C. de Sacros. Eccles. num* 23. & ibi etiam Cyn. *num*.... Dec. *cons.* 474. *num.* 5. Ruin. *cons.* 142. *num.* 4. *lib.* 1. Rot. *decis.* 177. *numer.* 5. *par.* 2. *diuers.* & coram Card. Seraph. *decis.* 442. *num* 2. quia coniecturæ, quæ adducebantur non uisæ fuernnt hoc concludere.

Caualer. dec. 562.

SVMMARIVM.

1 *Positionibus respondere recusans habetur pro confesso, Rota tamen non admittit has fictas confessiones.*
Recusans respondere positionibus, non propterea à iudicio est repellendus.
3 *Positiones irrelevantes non debent admitti.*

DECISIO CI.

QVamuis pœna renitentis respondere positioni-
1 bus sit, ut habeatur pro † confesso, Iacob. de Arena *in tract. de positionib.* § 6. *num.* 1. tamen Rota de stylo non admittit fictam hanc confessionem, Cardin. Seraphin. *decis.* 408. *num.* 4. & *decis.* 905. *num.* 1. Neque ex eo, quod Rota non admittat pœnam hanc fictæ confessionis, sequitur, quod debeat admittere aliam pœnam maiorem, nempè, ut quis repellatur à limine iudicii.

2 Præterea apponebatur etiam de irrelevantia † positionum, quo casu non debent admitti, Papiens. *in forma except. contra position. &c. vers. impertinentes*, Iacob. de Aren. *vbi supra in præfat. nu.* 28. *vers. considerandum est.*

Merlin. Decis. 69.

SVMMARIVM.

39 *Articulis quis non tenetur respondere si non fuerint dati a parte, medio iuramento, sed ab asserto procuratore, de cuius mandato non constabat.*
40 *Articulis respondere pars non tenetur, quando sunt irrelevantes.*

DECISIO CII.

39 EA verò, quæ deducebatur ex omissione responsionis ad articulos non placuit Dominis, tum quia non fuerant dati ab ipsomet prospero medio iuramento, sed à quodam asserto procuratore, de cuius mandato non constat, & consequenter Vinciolus illis respondere non tenebatur, ex traditis per Surd. *dec.* 58. *nu.* 1.

40 Tum etiam, quia nihil aliud continebant, quàm dictorum fructuum solutionem, & sic erant penitus irrelevantes iuxta superius deducta.

Merlin. Decis. 92.

SVMMARIVM.

1 *Procurator, vt admittatur ad respondendum positionibus; debet constare de specialissimo mandato ad sic, & sic respondendum.*
2 *Positionibus principalis debet respondere, dum recusat dare specialissimum mandatum Procuratori ad sic, & sic respondendum.*
3 *Positionibus, dum pars recusat respondere, non est procedendum vlterius in expeditione causa.*
4 *Positionibus priuare quem, & maximè ex facto aduersarij, id rigidum esset.*
5 *Probatio, quæ fit per positiones regulariter conceditur.*
6 *Per positiones quis releuatur ab onere probandi.*
7 *Positiones dum sunt irrelevantes, pars non est cogenda eis respondere.*
8 *Transactio non rescinditur, nisi per positiones probetur læsio.*
10 *Positiones, vt admittantur, sufficit eas non esse omninò impertinentes, sed aliquo modo directè, vel indirectè facere ad causam, vel præstare adminiculum.*
11 *Positiones, vbi non sunt notoriè impertinentes, ita vt aliqua possit esse dubitatio, Iudex illas admittere debet.*
12 *Positiones non est disputandum, an sint admittendæ, dum aliquo modo faciunt ad causam, & hoc potissimum, vt lites abbreuientur.*
13 *Rota de stylo non admittit confessionem in contumaciam non respondentis positionibus.*
14 *Positionibus respondere pars cogitur, ad hoc, vt ponens releuetur ab onere probandi, si aduersarius positiones confiteatur.*
15 *Positionibus pars respondere recusans ob illius contumaciam in Rota non imponitur pœna, vt habeatur pro confessatis, sed vt procedatur ad pœnas in monitorio, ad respondendum comminatas.*
16 *Rota licet ex stylo non admittat confessionem contumacialem,*

*cialem, non tamen dicendum est, sublatum esse vsum po-
sitionum.*
17 *Positionum vsus à Rota non est improbatus.*

DECISIO CIII.

1 DOmini recedendo à decis. dic 9. Iunij 1621. coram
R. D. meo Caualerio, dixerunt, nō esse ad vlterio-
ra procedendum in Causa, nisi prius responsum fuerit
positionibus datis per filios, & hæredes Lucretiæ, Quæ
responsio cum præstari non possit à Liuio asserto Pro-
curatore, quia non docet de sui mandato legitimo,
2 prout requiritur, † & specialissimo ad responden-
dum sic, & sic, respondere tenetur ipsemet Stephanus
principalis. Bald. *in leg. final. num. 3. vers. cum enim ha-
bet mandatum, C. de procurat.* Socin. Sen. *cons. 55. num. 8.
lib. 1.* Neuiz. *consil. 7. num. 12. & 13.* Honded. *consil. 66.
num. 73. lib. 1.* Menoch *consil. 80 num. 64. lib. 1.* Rota *re-
cent. decis 779. num. 3. par. 2.* Papien. *in prax. in forma po-
sition. alter. verbo Simoninus num. 2.* & ibi addit. Et in-
terim donec dictus Stephanus respondeat non debet
3 ad vlteriora procedi; † alias enim, si procederetur du-
rante ipsius respondere debentis contumaciam, dicti
hæredes Lucretiæ priuarentur facultates suas proba-
tiones faciendi propositiones; quod rigidum esset,
4 cum huiusmodi genus † probationis regulariter con-
cedatur ad hoc, vt ponens per responsionem, & con-
fessionem aduersarij releuetur ab onere probandi, *ca
pit. 1. vbi glos. in princip. & in verb statuimus de confes. in
5 6. clem. sæpè. §. verum de verbor. signific.* † Specul. *in rubr.
de positionib § a num. 1.* Rimin. Sen. *cons. 43 num. 3. lib. 1.*
Roland. *cons. 90 num. 6.* Abb *cons. fin. num. 1. lib. 2.* Mat-
thesil. *singul. 37. num. 2.* Marsil. *singul. 625. in princ.* Gayl.
pract. obseru. lib. 1. obseru 79. num. 2. Ioseph Ludouis. *de-
cis. Perus. 8. num. 1 par. 1,*

6 Nec visum est subsistere fundamentum decisionis
desumptum ex irreleuantia positionum, quia imò
ex nouiter deductis pro parte dictorum hæredum Lu-
cretiæ Domini censuerunt, euidenter constare de re-
leuantia; præsertim vbi ponitur de valore bonorum
7 nobilium † Stephano in transactione assignatorum;
probato enim, quod illorum valor ascendat ad sum-
8 mam scutorum 1000. expressam † in positionibus,
cessaret læsio, propter quam ex aduerso prætenditur
rescissio transactionis.

10 Et in hanc sententiam eo magis inclinarunt Domi-
ni, tum quia, vt positiones admittantur, sufficit, eas
non esse omninò impertinentes, sed aliquo modo di-
rectè, aut indirectè facere ad causam, vel præstare ad-
miniculum, *Dec. in leg. 1 num. 50 ff. si cert. petat.* & latè
cons. 161. num. 2. vbi apostil. & cons. 517. num. 2. Peregrin.
consil. 82. num. 3. lib. 1. Mascard. *conclus. 1177. num. 15. de
probat.* Rot. *decis. 24. de testib. in antiq. & in Burgi S. Do-
mini Iurispatronatus 17. Iunij 1615. coram R. P. D. meo
Vbaldo.*

11 Tum etiam, quia, vbi positiones non sunt notoriè
impertinentes, ita vt aliqua possit esse dubitatio, illas
Iudex admittere debet, Io. Andr. *in cap. cum contingat
num. 24. vbi etiam alij de officio deleg.* Specul. *in tit. de po-
sition. § 7. num. 7. in fin. & num 8.* & cum alijs allegatis in
dicta Burgi S. D. Iurispatronatus, & omittere dispu-
12 tationem † pertinentiæ, vel impertinentiæ ipsarum
positionum, vt lites abbreuientur, Vestr. *in prax. lib. 5.
cap 14. num. 6.* qui refert ita seruari consueuisse, & ibi
Adden. *num. 2.* post Decian. *in capit. in nomine Domini
num. 34 de testibus,* & sequuta est Rota *in dicta Burgi S.
Domini coram R. P D. meo Vbaldo.*

13 Nec applicatur motiuum, quod Rota non admittat
de stylo tacitam confessionem in contumaciam non
respondentis positionibus iuxta Decis. Cardin. Seraph.
405. *num. 1 & 498. num. 4.* quia dixerunt Domini, quod
non ad hunc effectum cogitur in Rota pars responde-
re positionibus, sed vt ponens releuetur ab onere pro-
bandi, si aduersarius positiones confiteatur, alijs ob
14 contumaciam † non imponitur pœna, vt habeantur
pro confessatis, sed vt procedatur ad pœnam in moni-
torio ad respondendum comminatam, vt expressè di-
cit Vestr. *loco supra citato,* vbi posuit hanc praxim; Ne-
que enim ex eo, quod in Rota non admittatur huius-
15 modi confessio contumacialis censeri debet † sublatus
vsus positionum, cum imò illum à Rota esse appro-
16 batum † constet ex *decis. 779. par. 2. in recent. & in dicta
Burgi S. Domini Iurispatronatus coram R. P. D. meo
17 Vbaldo,* vbi fuit resolutum † esse respondendum posi-
tionibus, quæ emanarunt in causis Rotalibus, & pas-
sim in alijs causis.

Et ita vtraque parte informante, &c.

Merlin. Decis. 238.

SVMMARIVM.

3 *Ad positiones responsio vt præiudicet, quid requiratur.*
4 *Positiones quando dantur per Procuratorem, vt rele-
uent, debet docere de specialissimo, & indiuiduo man-
dato ad sic, & sic ponendum.*
5 *Et insuper docere ad mandato ad iurandum de veritate
materiarum in actis specificatarum.*
6 *Positionibus vt pars aduersa cogi possit respondere, quid-
nam sit necessarium.*
7 *Confessio emanata per responsionem ad positiones effectus
eius est, vt sit irreuocabilis.*
8 *Positionibus vt Procurator validè respondeat, requiritur
specialissimum mandatum ad sic respondendum in in-
diuiduo.*

DECISIO CIV.

3 PRout nec etiam vis fieri potest in cōfessione Aemi-
liæ respondentis ad positiones ei datas, quoniam
non constat, procuratorem, qui eas dedit in actis, asse-
corauisse, quod esset vetū cum specialissimo, & indiui-
duo mandato Dominici sui principalis ad ponendum
materias in actis specificatis, & iurandum de veritate
4 eorum, † prout id necessarium est, vt reus cogi possit
5 † ad illis respondendum, *capit. præsentium de testib. in 6.
glos. in l. vnica verbo soluere in fi C. de confes.* DD. *in ca-
pit. per tractandis num. 2. de iuram. calum.* Ias. *in l. Iudices
num. 7. C. de iudic. & in l. possidere num 24 ff. de acquir.
6 possess.* atque vt responsio, quatenus emanauerit, † indu-
7 cat † confessionem irreuocabilem, quæ est effectus po-
sitionum, Neuizant. *cons. 7. num. 12.* cum alijs allegatis
per Rot. *decis. 779. num. 2. 3. & seqq. par. 2. recent.* Sicut
etiam huiusmodi mandatum specialissimum, & indi-
8 uiduo † ad hic respondendum positionibus datis re-
quiritur in procuratore, vt illius responsio admitta-
tur, vt latè fuit dictum *in Prænestina bonorum 31. Ianua-
rij 1624. coram me.*

Et ita vtraque parte informante, &c.

Merlin. Decis. 239.

SVMMARIVM.

3 *Testes admittere tertia vice super eadem materia non
caret periculo subornationis.*
4 *Examen nouum non est concedendum, quando adest su-
spicio subornationis testium.*
5 *Articuli, vt non dicantur noui, sufficit, vt idem in sub-
stantia articuletur quod antea fuit articulatum, quam-
uis in cortice verborum sit differentia.*
6 *Examen nouum testium solet denegari, quando iam di-
scussa fuerunt dicta aliorum testium.*
7 *Testium nouum examen ex stylo Rotæ solet admitti,
quando dicta testium solemniter non fuerunt publicata.*
8 *Sed intellige verum, quando summarium solummodo
fuit*

fuit datum procuratori, ideoque secus est dicendum, quando pars etiam vidit, & ex professio dicta testium fuerunt discussa.

9 *Examen nouum testium est admittendum, quando cessat suspicio, & materia, quæ articulatur est releuans, & est merè profana.*

10 *Remissoria in profanis datur sine fumo, data releuantia articulorum.*

DECISIO CV.

3 DEdi dubium an dicti articuli essent admittendi, & contra quos, & Domini quo ad Plodium negatiuè, quo autem ad Aemiliam affirmatiuè responderunt. Nam quo ad Plodium iam quater fuerunt contra eum dari articuli, & examinati testes, & enixè tentatum, vt probaretur frumentum etiam trituratum in ora floris, ad illius manus peruenisse, & ipsorum testium summarium traditum fuit vtrique parti, & dicta testium pluries etiam coram bon.mem. Vbaldo, & R. P. D. meo Verospio discussa fuerunt, vnde admittere quinta vice testes super eadem materia non careret periculo subornationis, præsertim cum partes sint instructæ in discussionibus factis in Rota super depositionibus testium, & facili negotio suppleri, & prouideri, vt iuxta intentionem partium, & pro victoria causæ testes deponerent: & propterea stante hac su-
4 spicione † non est concedendum nouum examen, *capit.fraternitatis cap.intimatio de testib.auth.at quo semel C. de probat.* & in corpore vnde sumitur; primò quia verò Authentica de testibus Farinac. *de testib.quæst.75. num 68. & 69. cum seqq.* Rota apud Card. Seraph. *decis.6. & 8.num.1. & seqq* & in hac materia sufficit, quod
5 idem in substantia articuletur, † licet in corticè, & structura verborum sit differentia, Bart. *in auth.hoc,at qui semel.num 24.C.de probat* Benintend. *decis.3.sub num.1.* Rota coram S.mem. Greg. XV. *decis. 497. & num.3. & in Pampelonen. iuris visitandi 15. Martij 1624. coram me*, vbi alijs referuntur, & in his terminis fuit denegatum nouum examen, eo quia fuerunt iam discus-
6 sa dicta aliorum ratione, † & in resolutionibus detectæ exceptiones *in Albanen. confinium 22. Aprilis 1622. coram R.P.D. meo Pirouano.*

7 Nec applicatur stylus Rotæ admittendi nouum examen, quando non fuerunt solemniter publicata dicta testium, sed solummodo procuratori data copia, vel summarium, quia non est extendendus, quando pars etiam vidit, & ex professio discussa fuerunt di-
8 cta testium, & scindi † adest suspicio, de qua per glos. *in dict. cap.fraternitatis*, & per Card. Seraph. *d.decis.688 num.3.* & S.mem. Greg. *dict.decis.497.num.4.*

Quo autem ad Aemiliam, visum fuit posse admitti articulis, quia quoad rem cessat motiuum suspicionis & materia, quæ articulatur est releuans, & sit merè
9 profana, vnde etiam † sine alio fumo admittuntur
10 articuli *l. Iudices, C.de fid.instrum.* † Rota apud Mantic. *decis.369. num.1.* & S.mem. Gregor. XV *decis.124. num.1.* & alijs, &c.

Et ita vtraque, &c.

Merlin. Decis. 314.

SVMMARIVM.

9 *Articulans non fatetur.*

10 *Confessio procuratoris non habentis speciale mandatum ad confitendum non præiudicat principali.*

DECISIO CVI.

VNde non obstat, quod capitulum articulauerit vnionem, quia vltra quod, articulus deberet intelligi, iuxta statum, & sic non de vnione merè reali, sed mixta, & cum qualitate præsentiæ cessat penitus;
9 † tum quia articulans non fatetur, Alex. *cons.80. num. 11.lib.2.* Seraph. *decis.1054.num.2.* & passim alibi Rota:
10 † tum etiam, quia esset confessio Procuratoris, non habentis ad hoc confitendum speciale mandatum, quæ propterea capitulo non posset nocere: per ea, quæ notantur *in l.2. fin. ff. si cert. petat.* Castrens. *in l. non solum, num. 2. ff. de procurat.* Rot. *decis.613. num.9. par.1. diuers. & decis.407. num.3. & decis. 270. num. 9.* vbi Adden. *num.12.* apud Gregor. XV.

Pœnia Decis. 467.

SVMMARIVM.

1 *Articuli, quando sunt releuantes, & causa est profana, in qualibet instantia conceditur remissoria.*

2 *Attestationes postquam sunt publicatæ, non est licitum examinare alios testes.*

3 *Articuli illi sunt resecandi, si fuerint concepti ad euitandam causæ expeditionem, vel ad aliquid contra veritatem machinandum.*

4 *Articulo vno releuante dato cæteri solent admitti, sed hoc procedit, quando cæteri articuli non sunt sua natura releuantes.*

5 *Secus tamen est, quando cæteri articuli sunt sua natura releuantes.*

6 *Post attestationes publicatas si admitterentur noui testes, facilè esset veritatem violare.*

7 *Minores beneficio restitutionis in integrum admitti possunt, ad producendos nouos testes, etiam post factam publicationem. Secus si materia appareat suspecta.*

DECISIO CVII.

SVper dubio dato. An esset danda remissoria Dominis de Beccaria, Rota affirmatiuè respondit fuisse dandam, exceptis tamen articulis, super quibus testes examinati in partibus fuerunt publicati: censuit tamen super omnibus articulis fuisse concedendum, si in lite aderant minores:

1 Respectu primæ partis non erat difficultas; nam cum causa esset profana, & articuli viderentur releuantes in qualibet instantia erat concedenda, & maximè in tertia sicut in casu proposito, Cafladar. *decis. 3. de dilat.* Veral. *decis.68.par.3.*

Et neque Ioannes Baptista Terbus, qui tuebatur iure Ecclesiæ contra Dominos de Beccaria in hac parte repugnabat, contendebat tamen ex vigintiquinque articulis in actis productis, octo continētes corrosionem partis leuitorij Bactiani, vbi erant sit bona Ecclesiæ, quæ Terbus vindicare prætendebat prius est resecandam, quod Rota libenter faciendum censuit: quoniam eandem corrosionem Domini de Beccaria coram ordinario articulauerat in partibus, & super ea examinauerant decem, & septem testes, quorum dicta per eundem ordinarium parte citata fuerant le-
2 gitimè publicata: vnde † non licebat post publicatas attestationes alios testes examinare: *cap.fraternitatis, cap.intimauit, & cap.constitutus, il 2. de test. Clementina fin. eodem titul.* & præsertim in hac causa id prohibendum videbatur propter timorem subornationis, ex eo, quod ex districtione causæ reddebatur Dominis ista corrosio satis suspecta, & in hac propositione vi-
3 videbatur vel allegata ad † euitandam causæ expeditionem ad fauorem Ecclesiæ, vel ad aliquod contra veritatem machinandum.

Et propterea non erat locus stylo Rotali iuri con-
4 formi, quod dato † vno articulo releuante cæteri soleant admitti, quia ille stylus procedit, quando cæteri articuli non sunt sua natura releuantes, secus tamen
5 † quando apparet suspecti, & timori subornationis subiecti, vt in casu proposito, in quo testes fuerūt examina-

minati, & eorum dicta publicata, vt dictum est, si enim
6 post publicatas attestationes † contra aperta Canonum decreta ille stylus admitteretur, facilè esset per nouos testes corruptos, vel deceptos veritatem causarum violare.

Placuit tamen dominis illud adhibere temperamentum, vt si minores essent in causa illorum fauore non obstante publicatione testium, super omnibus articulis remissoria concederetur, communis enim sen-
7 tentia esse videtur † minores beneficio restitutionis in integrum admitti posse ad producendos testes, etiam post factam publicationem, Innocentius, Abbas, & Imola *in cap. auditis de restitut. in integr.* & alijs, quos refert Gabriel. *in commun. opinionib. tit. de testibus conclus. 21. num. 46.* quia tamen materia videbatur su-
8 specta, † & eadem antiqua corrosionis probatio procurabatur, Termo incumbebat omnem adhibere diligentiam, ne aliqua fraus fieret.

Pœnia Decis. 382.

SVMMARIVM.

1 *Lis quando non est super titulo beneficij censetur profana, ita vt in qualibet instantia posset concedi remissoria.*
2 *Remissoria non solet de stylo negari, quando vnus articulus est releuans.*
3 *Articulus vnus releuans sufficit ad obtinendam remissoriam, licet alij sint impertinentes, vel calumniam sapere videantur.*
4 *Reputatio communis per testes probanda est.*
5 *Consuetudo faciendi concursum coram Episcopo testibus probanda est.*
6 *Articuli, qui continent quid iuris non sunt probandi per testes.*
Probatio negatiua non potest probari per testes, num. 6. limita num. 7.
7 *Negatiua reducta ad rem certam, & certum tempus, non est improbabilis.*

DECISIO CVIII.

DOmini dixerunt dandam fuisse remissoriam D. Episcopo Tudertino, quia cum non ageretur
1 super titulo beneficij causa censebatur † profana, quo casu in qualibet instantia solet remissoria concedi, etiam sine fumo. Verallus *decis. 68. nu. 1. par. 3.* Mohedanus *decis. 199. alias est 5. de probation. in impres.*

Et licet aliqui articuli viderentur calumniam sapere, nihilominus sextus erat releuans, in quo articulabatur, Prioratum Sācti Nicolai de Aeripus per tempus, & tempora ex generali consuetudine, & communi reputatione vigente in Ciuitate Tudertina nunquam fuisse habitum, nec reputatum pro dignitate, nec illius Rectores habuisse aliquam præeminentiam, vel dignitatem. Nam septimus, in quo continebatur, quod occurrente vacatione dicti Prioratus, seu Parochialis, concursus fuerat factus coram Episcopo Tudertino, pro tempore existente, & per eundem de illa fuisse prouisum personæ in concursu approbatæ,
2 notum est autem, † dato illo articulo releuante, non solitum esse de stylo Rotæ denegari remissoriam, licet
3 aliqui alij sint impertinentes, † vel calumniam sapere
4 videantur, ista vero communis reputatio † per testes probanda erat, Cassadorus *decis. 3. num. 9 de probation.* Ruinus *cons. 52. num. 5. lib. 5.* sicut etiam prædicta con-
5 suetudo † faciendi concursum coram Episcopo: glos. *in l. de quibus, ff. de legibus,* Batt. *in l. 2. num.* 80. *C. quæ sit long. consuet.*

Quibus non obstabant contenta in sexto articulo,
6 quæ videbantur continere † quid iuris, & negatiuam probationem, quæ non debent probari per testes, quia respondebantur communem putationem per testes fuisse probandam, vt supra dictum est, & negatiuam
7 propriè redactam † ad eam rem certam, & certum tempus non esse improbabilem, Aeratus *cons. 82. num. 68. lib. 2.* Curtius Senior *cons. 72. num. 8.*

Pœnia Decis. 606.

SVMMARIVM.

1 *Remissoria in profanis, in qualibet instantia, etiam in gradu restitutionis in integrum, data articulorum releuantia, concedi solet.*
2 *Remissoria post rem iudicatam non datur.*
3 *Remissoria semel concedi solet.*
4 *Remissoria ob suspicionem calumniæ denegatur.*
5 *Remissoria petitur quando non carent suspicione calumniæ.*
6 *Remissoria denegatur, quando petitior, postquam sententiæ sunt latæ, & ea in causa sunt factæ plures decisiones, cum tunc petitio tenuiore videatur, vt contra decisiones factas instructis testibus examinandis, noua probatio paretur.*
7 *Articuli super eisdem, quando amplius non sint admittendi.*
8 *Testium depositiones, postquam sunt intellectæ, & sunt discussæ, tunc super eisdem articuli non admittuntur, nec recipiuntur ijdem vel alij testes.*
9 *Monachi de iure communi sunt incapaces exercitij curæ animarum, quamquam ex Apostolicis priuilegijs eam exercere valeant.*
10 *Monasterium aliquod, si sacramenta consueuit populo administrare in sua Ecclesia de expressa licentia Ordinarij, ex hoc arguitur, quod non curam animarum.*
11 *Ecclesia si non debeantur decimæ iure Parochiali, cessat præsumptio Parochialitatis, quæ ex ijs oritur.*
12 *Ex testibus nuliter examinatis, & suspectis de falso, nullus fumus probationis colligi potest.*
13 *Articuli noui dicuntur ijdem, quam veteres, si tantum verbis diuersis fuerint concepti.*
14 *Rei substantia, & effectus attendi debet, non autem verborum sonus.*

DECISIO CIX.

ROta censuit non fuisse dandam remissoriam Abbati, & Monasterio de charitate Ciuitaten. ad probandum prædictum Monasterium habere parochiam certis finibus distinctam, quia licet in profanis
1 in qualibet † instantia etiam in gradu restitutionis in integrum data articulorum releuantia, concedi soleat: in hoc tamen casu denegata fuit, quia omnes regulæ contra remissoriam extare videbantur.
2 Prima quoniam post rem † iudicatam non datur remissoriam, Verallus *decis 51. lib. 3.*
3 Altera, quia remissoria † semel concedi solet, Fastolus *dubio 28.*
4 Tertia quoniam † ob suspicionem denegatur, Cassador *decis. 3. de dotat.*
5 In hoc autem casu non videbatur carere calumniæ suspicione, cum enim hæc causa primo in partibus, & rursus in Rota coram pluribus Auditoribus multis annis in multis instantijs fuisset diligenter inter partes agitata, & discussa, & multi testes examinati, & factæ probationes, ex quibus tandem contra prædictum Monasterium fuerunt plures sententiæ latæ, & deinde vigore remissoriæ à Monasterio obtentæ, alij denuò testes fuerint examinati, nec ei profuerint, consequenter ista noua remissoriæ petitio, rorendere videbatur,
6 † vt contra decisiones factas instructis testibus examinandis, noua probatio pararetur, & ideo meritò fuit denegata. Roman. *cons. 273. nu. 3. vers. nec in præmissa.* Felin. *in cap. de cætero num. 12. per totum de re iudic.* Gratian.

tian.

tian. *conf.138.num.29.lib.2.* Cassador. *dicta decis.3.nu.1.de dilat.* Veral. *decis.32.num.4.par.2.*

Supradictis accedebat vulgaris regula, quod post in-
7 tellectas testificationes resultantes ex dictis † testium,
& post illarum discussionem super eisdem non admit-
8 tuntur articuli, neque recipiuntur ijdem, † vel alij te-
stes, propter timorem subornationis, *cap. fraternitatis, cap. cum venisset, de testib. Clem. fin. de testib.*

Eandem suspicionem augebant sequentia: pri-
9 mum, quia de iure communi regulariter † Monachi
incapaces sunt exercitij curæ animarum, quanquam
ex Apostolicis priuilegijs eam exercere valeant.

Præterea, ex dicussione huius causæ cõstiterat, præ-
10 dictum monasterium † de charitate sacramenta con-
fluenti populo administrasse in sua Ecclesia de expres-
sa licentia Ordinarij.

Denique innotuerat, Monasterium percipere consueuisse decimas in loco *de los Valles*, ex eo successerat cuidam nobili viro fratri Mexiæ, qui in dicto Monasterio professionem emiserat.

Ex quibus inducti fuerunt domini ad denegandam
remissoriam, ista enim omnia suadebant, Monaste-
11 rium † non habuisse talem parochiam, vt iure paro-
chialitatis sibi decimæ deberentur.

Et consequenter satis videbatur euanuisse fumus,
quem in hac propositione præstare conantur infor-
12 mantes pro Monasterio collatum † ex testibus nul-
liter examinatis, qui supra dicta suspecta arguebant.

Neque obstabat prætensio Monasterij deducta ex
13 eo, quod modo exhiberentur † noui articuli, quo-
niam licet diuersis verbis essent concepti; eandem ta-
14 men rem continebant, & Rota potius † considerabat
rem ipsam, & effectum, quam verba.

Pœnia Decis. 907.

SVMMARIVM.

2 *Articulans non fatetur, secus ponens, nam positiones inducunt confessionem.*
3 *Articulans aliquando fateri in articulis.*
4 *Confessio articulantis, facta in ipsis articulis, reuocari non potest, nisi de errore constet.*
5 *Positiones, si fiant cum iuramento, operantur confessionem.*

DECISIO CX.

2 QVamuis sæpè constitui soleat differentia inter
confessionem factam in articulis, vt articulans
3 non censeatur fateri: † & eam, quæ fit in positionibus,
vt is, qui ponit, fateri censeatur; tamen sæpè etiam
articulans habetur pro confitente, Abbas *in cap. examinata num.3. vers. nota tertiò*; & Felynus *num.2. vers.*
4 *aduerte tamen de indic.* adeo, † vt talis confessio reuo-
cari non possit, nisi de errore constet, Veral. *decis.192 incip. confessio facta in articulis, num.1. par.1.* Quod in
hac facti specie sine controuersia fuit receptum, quia
ista confessio non solum fuit facta per procuratorem
in Curia, sed etiam per principalem in partibus, & per
Abbatem, & conuentum deliberate, & solemniter
præcedente Rotæ ordinatione super specificatione
materiæ in articulo contentæ, Alexander *consil.71. num.6. versic. nec obstat lib.3.* Parisius *cons.21. num.22.*
5 *vers. & ita vltimo lib.4.* † Grammaticus *cons. Ciuil.141. num.10.* Riminaldus Iunior *cons.426. num.20. versic. tantoque magis lib.4.*

Duran. Decis. 121.

SVMMARIVM.

1 *Remissoria non datur, si articuli sunt irrelevantes.*
Articuli sunt irrelevantes si probari non possunt.
2 *Læsio non attenditur in donatione, seu remuneratione, & vide rationem, ibidem.*
Declara, id verum esse in donatione, seu remuneratione, quæ fit ex mera liberalitate ad fauorem alicuius, & quæ non est correspectiua, secus quando non fit ex mera liberalitate, sed fit respectu alicuius dati, aut remissi per illum, cui renunciatur, & donatur, quia tunc attenditur læsio, ita vt intret dispositio l.2.C. de resc. vend. nu.20. & ratio redditur, num.21.
Amplia primo, hoc procedere, etiam si in donatione correspectiua dictum fuerit, quod pro lite est donũ, quia intelligitur de medio excessu, non autẽ de eo, quod est vltra dimidiam, nisi etiam expressè dictum sit, quod datur illud plus, siue in modica, aut magna quantitate, & quantumcunque sit, num.22.
Amplia secundo procedere, etiam in simplici donatione, quando donata sunt res magni valoris, & donans iusto errore deductus credebat eas esse modici valoris, num.23.
3 *Renunciantibus iura sua non datur regressus.*
4 *Donare, & renunciare iuri suo vnicuique concessum est.*
5 *Renuncians, seu donans si sit maior, præsumitur benè informatus de rebus renunciatis, seu donatis, & consequenter, quod voluerit liberalitatem exercere.*
Fallit in renunciatione, seu donatione respectiua, & stante in ea enormissima læsione, quia tunc talis scientia non præsumitur, etiam in maiore, num.24.
6 *Læsio omnis cessat in donante sciente valorem rei donatæ.*
7 *Transactio, & sententia, quæ transiuit in iudicatum æquiparantur.*
Hoc procedit in transactione suis partibus absoluta, nempè quando in ea concurrunt tria iuris requisita, de quibus remissiuè, num.25.
8 *Transactio inuenta est ad finiendas lites, sicut & res iudicata.*
9 *Et vtraque impedit litis ingressum.*
10 *Remissoria non datur habenti contra se rem iudicatam, declara, vt num.25.*
11 *Is, qui transegit, admitti non debet ad probandum, siue per instrumenta de nouo reperta, siue per alias probationes, quæ amplius non subsistunt, sed irritæ fiunt ipso iure, etiam si hoc inter contrahentes actum non sit.*
12 *Transactio tendit ad liberandum.*
Remed. l.2.C. de rescind. vend. non habet locum in actu liberatorio.
13 *Iuramentum excludit omnem læsionem, dummodo seruari possit sine peccato, fallit stante absolutione, num.28.*
Et maximè si læsio sit vltra dimidiam in magno excessu, num.32.
14 *Renunciatio facta intuitu ingressus religionem, non rescinditur prætextu cuiusque enormissimæ læsionis.*
15 *Remissoria in præfatis non solet denegari, stante releuantia articulorum.*
16 *Remissoria redditionis rationis impertat etiam remissionem si nctiunm ex bonis administratis præceptorum.*
17 *Transactio regulariter rescinditur, probata enormissima læsione.*
Hoc procedit etiam inter fratres, qui transegerunt super hæreditate paterna, & fraterna, num.19.
18 *Laudum rescinditur ex capite enormissimæ læsionis.*
24 *Liberalitas non præsumitur in contractibus respectiuis.*
26 *In transactione deficit bona fides; stante enormissima læsione, & oritur dolus re ipsa, num.29.*
27 *Remissoria conceditur, si fuit commissa causa recissionis transactionis.*
Remissoria conceditur contra rem iudicatam, quando est commissa causa restitutionis in integrum, & datur magnus fumus releuantiæ articulorum.

DECISIO CXI.

EQues Martins Tagliaferrus, obtenta iam absolu-
tione à iuramento, petijt remissoriam ad effe-
ctum

ctum probandi, quod in transactione inita inter ip-
sum, & Paulum Camillum Tagliaferrium eius fratrem
fuit enormissimè læsus, dum pro libris 1800. annuis,
vita sua durante dumtaxat, remisit, (vt prætendit) li-
bras 7047. annuas, & perpetuas, & fructus plurium
annorum per dictum Camillum perceptos ex portio-
ne ad ipsum spectante in hæreditatibus Alexandri eo-
rum Patris, & Ioannis Baptistæ communis fratris, nec-
non alia bona fideicommisso supposita ad eius fauo-
1 rem † Remissoriam autem non esse dandam conten-
debatur pro parte Camilli ex irreleuantia articulo-
rum, quia etiam si illi probentur, parum, aut nihil (vt
dicebatur) Martio probatio prodesse possit, quo ca-
su non datur remissoria, Cassador. *decis. 2. de dilat.* Ca-
putaq. *decis. 32. par. 2.* Rot. *decis. 126. nu. 2 & decis. 503.
num. 2. par. 2. recent.* irreleuantia verò ex sequentibus
deducebatur.

Primò, quia in dicta transactione eques Martius
donauit, & remisit Camillo omnia alia iura sua, exce-
2 ptis ibi expressis: † attamen in donatione, seu renun-
ciatione, quæ donationem importat, non attenditur
læsio, *leg. maioribus, C. commun. vtriusq. iudic.* alioquin
omnis donatio reuocari posset, quia semper læsio
prætenderetur, vt notant communiter Doctor. *in l. 2.
de rescindend. vendit.* Alexand. *cons. 53. num. 21. volum. 3.*
Anchar. *cons. 433. num. 3.* Crauett. *cons. 160. num. 1.* Dec.
cons. 181. num. 4. Bertrand *cons. 22. num. 6. volum. 2.* So-
cin. Iun. *cons. 67. num. 23. volum. 3.* Thesaur. *decis. 66. per
3 tot.* vnde † renunciantis iura sua non datur regressus,
*l. quæritur, §. si venditor, ff. de ædil. edit. leg. si maritus, §. si
negauerint, ff. ad leg. Iul. de adult. & l. postquam litis, C. de
4 pact.* † cuique autem concessum est donare, itaque
suo renunciare, *cap. periculosum 7. quæst. 1.* & volg. text.
5 *in l. commandata, C. mandati,* & tātò magis, † quia tem-
pore transactionis eques Martius erat maior, qui ideò
præsumitur benè informatus valoris rerum, quibus
renunciauit, & consequenter, quod voluerit liberali-
6 tatem exercere, Anchar. *dict. cons. 433. num. 3.* † in do-
nante autem sciente valorem rei donatæ, cessat om-
nis læsio, *l. cum donationis, C. de transact.* Ias. *in l. si quis
cum aliter num. 17. versic. prima conclusio, ff. de verbor.
obligation.*

7 Secundò, quia † transactio, & sententia, quæ transi-
tum fecit in rem iudicatam, æquiparantur, *l. non mino-
rem, C. de transact. & leg. 2. ff. de iur. iur.* Surd. *consil. 418
8 num. 12.* † Transactio enim inuenta est ad finiendas li-
9 tes, sicut & res iudicata, *l. fratris, C. de transact.* † & vtra-
que etiam impedit litis ingressum, *c. 2. de litis contest.
10 in 6. l. causas, C. de transact.* Sur. *cons. 451. num. 16.* † vn-
de sicut habenti cōtra se rem iudicatam non datur re-
missoria, Caputaq. *decis. 51. par. 3.* Rot. *decis. 406. num. 2.
11 in fin. par. 2. recent.* † ita nec qui transegit admitti de-
bet ad probandum, siue per instrumenta de nouo re-
perta, *l. sub prætextu instrumenti, C. de transact.* siue per
alias probationes, quæ amplius non subsistunt, sed ip-
so iure irritæ, & caducæ fiunt, etiam si hoc inter con-
trahentes actum nō sit, vt probat text. notabilis *in ca-
pit. 1. extr. de transact.* Bald *super rubric. extra eodem tit.*
12 & Ias. *in d. l. fratris,* & accedit, † quod transactio ten-
dit ad liberandum, in actu autem liberatorio Remed.
l. 2. C. de rescind. vendit. locum non habet *l. sub prætextu
specierum C. de transact.* vbi hoc notant Doctor.

Tertiò transactio, de qua agitur, fuit iuramento ro-
13 borata, † iuramentum autem excludit omnem læsio-
nem, *auth. sacramenta puber. C. si aduersus vendit.* dum-
modo, vt hic, seruari possit sine peccato, *cap. quamuis
pactum de pact. in 6.* Aret. *in l. qui superstitis, ff. de acquir.
hæred.* Ias. *in dict. auth. sacramenta puberum nu. 43 cum
seqq.* Alexand *cons. 42. lib. 7.* Socin. Iun. *cons. 67 num 22.
lib. 2.* Paris. *cons. 96. num 66. lib. 1* Curt. Sen. *cons. 43.* An-
ton. Rub. *cons. 12. num. 16.* Crauet. *cons. 114.* & Dec. *con-
sil. 181. num. 3.*

Quartò, & vltimò opponebatur, quod, circumscri-
pta dicta transactione, obstat equiti Martio renuncia-
tio, quam ipse fecit Alexandro patri suo (cui successit
Camillus) de legitima, & omni iure tunc spectante ad
ipsum, & quod ei in futurum spectare posset in bonis
paternis, & maternis, & ex causa cuiusuis fideicom-
missi purificati, & purificandi, seu quomodolibet ad
ipsum spectantibus, seu quæ spectare possent, quæ
14 † renunciatio cum ab eo facta fuerit cogitante de in-
gressu religionis, prætextu cuiusuis enormissimæ læ-
sionis, non potest retractari. Crauet. *cons. 160. num. 1.*
Ceual. *pract. quæst. comm. quæst 115. num. 6.* Gutier. *in
repetit. cap. quamuis pactum verb. dum nuptai num. 3 de
pact. in 6.* Couar. *in repetit. eiusdem capit. 3. par. select. 12.
num. 5.* vbi rationem assignet, & Thesaur. *decis. 66 nu.
2. in fin.* Rot. *decis. 587. num. 9. & 10. par. 1. & 714. num. 9
part. 2. recent.* vnde cum Alexander, præuia mentione
dictæ renunciationis, testatus fuerit de eius bonis ad
fauorem prædictorum Camilli, & Ioannis Baptistæ,
cum reciproca inter eos fideicommissaria substitu-
tione, vt prætenditur, consequenter Martius non
potest dare de læsione, & sic cessat remissoria, quæ ad
dictum effectum petitur.

Cæterum his non obstantibus ter causa proposita,
fuit hodie resolutum, remissoriam esse dandam, & ra-
15 tio resolutionis fuit, † quia, cum versemur in profanis
& articulorum materia sit releuans, illa non potest de-
negari, Caputaq. *decis. 59. par. 3.* Rot. *decis. 102. num 1.
par. 1. diuers. & decis 695. num. 2. par. 2. recent.* Greg. XV.
decis. 415. num. 1.

Releuantia autem, dum non obstant in contrarium
obiecta, est clara ex lectura articulorum, quia eques
Martius in dictis articulis probare intendit valorem
bonorum, quibus renunciauit, in illorum redditu exce-
dere, non solum dimidiam scutorum 260. annuorum
vita sua durante tantum sibi assignatorum in transa-
ctione, sed etiam vltra duas tertias, cum dicta scuta
260. importent solum libras 1800. portio autem, quæ,
circumscripta transactione, ad ipsum spectabat, tàm
ex hæreditate paterna, quàm ex hæreditate Ioannis
Baptistæ fratris prædefuncti reddat (vt prætendit)
singulis annis libras 7045. etiam inspecto futuro litis
euentu, quæ læsio eo magis augetur, quia in dictis ar-
ticulis ponitur, quod ante transactionem eques Mar-
tius possidebat bona prædicta in communi cum Ca-
millo, & prætendit, quod Camillus per 10. annos illa
solus administrauerit in absentia equitis Martij, & ta-
16 men in dicta transactione † fuit etiam remissa Camil-
lo redditio rationis, & per consequens fuerunt et re-
missi fructus per dictum tempus percepti, glos. *in leg.
Aurelia, §. Caius in verbo eos, & ibi Bart. num. 1. ff. de li-
ber. leg.* Ruin. *cons. 54. num. 23. lib. 1.* qui fructus, vt asse-
ritur, ascendunt ad libras 70. mill.

17 Prædicta autē † læsione probata, transactio esset re-
scindenda, Bart. Ang. & Imol. *in l. si quis cum aliter, ff de
verbor. obligat.* Abb. *in cap. cum causa de empt. & vendit.
num. 80. & in l. si quis maior num. 37. C. de transact.* Mo-
dern. Suarez *alleg. 22. in fin.* Molin. *de Hispan primogen.
lib. 4 cap. 9. num. 34. & 35.* Pinell. *in l. 2. num. 25. C. de re-
scindend. vendit.* Mantic. *de tacit. & ambig. lib. 26. tit. 9.
num. 23.* Modern. Roman. *discept. forens. cap. 788. num. 1*
Alexand. *cons. 42. num 11. lib. 1* Dec. *cons 60. num 4.* Cra-
uet. *cons. 151. num. 26.* Cephal. *cons. 137. num. 57.* Rot. *de-
cis. 625. num. 7. par. 1. recent. & decis. 268. num. 6. in im-
18 pres. apud Rauen. dis. D. meum Decanum,* † & idem di-
cendum est de laudo, quod habet vim transactionis,
Socin. Sen. *cons. 105. in fin. lib. 4.* Decian. *cons. 65. nu. 43.
lib. 5.* Paris. *cons. 24 num. 159. lib. 2.* & Rot. *decis. 588. nu.
19 1. & 3. par. 2. recent.* † & in puncto, quod transactio in-
ter duos fratres super hæreditate paterna, & fraterna
rescindatur in enormissima læsione, Ludouis. Peguer.
decis. 137. per tot.

Neque obstant contraria obiecta, nam ad primum,
20 † quod læsio non attenditur in donatione, responde-
tur

tur illum procedere in donatione, seu renuociatione ex
mera liberalitate simpliciter, & absolutè ad fauorem
alicuius facta, quando scilicet quis ideò solum, & prin
cipaliter donat, aut remittit, quia donare, aut remitte-
re animo donandi vult, & ratio est, quia ita donans
semper diceret se læsum, & sic nulla donatio subsiste-
ret, nec cuique permissum esset donare, & liberalita-
tem ad libitum exercere, vt benè Anchar. *cons.* 433. &
in his terminis loquuntur Doctor. in obiecto citati,
secus autem est, quando hoc non principaliter agitur,
vt sit mera liberalitas, sed donatio, seu renunciatio fit
respectu alicuius dati, seu remissi per illum, cui renun-
ciatur, & donatur, tunc enim attenditur læsio, ita vt
intret dispositio text. *in d. l. 2. C. de rescind. vend.* vt in
puncto sic distinguit Bart. *cons.* 50. *num.* 2. *lib.* 1. Paul. de
Castr. *cons.* 18. *lib.* 1. Curt. Iun. *cons.* 141. *colum.* 3. Crauet.
21 *cons.* 192. *num.* 1. & Dec. *cons.* 180 *&* 181. † & ratio est,
quia causa finalis donandi non fuit mera liberalitas,
sed illud datum, aut receptum, quod renuncianti da-
tur in recompensationem, ita vt præsumendum sit,
quod donans, seu renuncians existimabat illud, quod
recepit esse æquiualens rei per eum donatæ, seu re-
nunciatæ, & quod si sic non esset, non renunciasset,
aut donasset, Socin. *consil.* 183. *lib.* 2. Bertrand. *consil.* 46.
22 *num.* 6. *volum.* 2. quæ † ratio adeò viget, vt militet
etiamsi in donatione correspectiua dictum sit, quod
plus est dono, quia intelligitur de modico excessu,
non autem de eo, quod est vltra dimidiam, nisi etiam
expresse dictum sit, quod datur illud plus, siue in mo-
dica, aut magna quantitate, & quantumcumque sit,
Alexand. *cons.* 105. *num.* 3. *lib.* 6. Socin. *cons.* 48. *colum.* 2.
post med. lib. 4, Ias. *in d. l. si quis cum alter num.* 17. & Pe-
23 guer. *vbi supra*, † & quod tertius est, locum etiam ha-
bet in simplici donatione, quando donatæ sunt res
magni valoris, & donans iusto errore ductus crede-
bat, eas esse modici valoris, Aretin. *in l. qui superstitis,*
ff. de acquir. heredit. Alexand. *consil.* 53. *n.* 21. *lib.* 3, vnde
cum eques Martius non simpliciter, sed respectiuè
donauerit, cessat obiectum.

Neque obstat, quod eques Martius, vti maior tem-
pore transactionis, esset sciens valoris rerum donata-
rum, & ideò quod voluerit liberalitatem exercere,
24 † quia non præsumitur liberalitas in contractibus re-
spectiuis, in quibus stante enormissima læsione, etiam
in maiore potius ignorantia valoris rerum, quā scien-
tia præsumitur, glos. & Bart. *in l. quisquis, per illum text.*
C. de rescind. vendit. Anton. de Butr. *cons.* 52. & Couar.
lib. 2. *var. resol. cap.* 4 *num.* 1.

25 Minus obstat † secundum obiectum, quod transa-
ctio, & res iudicata æquiparentur, quia æquiparatio
procedit in transactione suis partibus absoluta, nem-
pe quando in ea concurrunt tria hæc iuris requisita,
quod fuerit super re dubia, *l.* 1. *ff. de transact.* item ali-
quo dato, vel retento, *l. transactio, C. eod.* & demum,
quod in ea bona fides interuenerit, *l.* 2. *§ fin. ff. ad Tre-*
bell. & l. sub prætextu instrumenti, C. de transact. in tran-
sactione autem, de qua agitur, quidquid sit de duobus
primis requisitis, si materia articulorum est vera, &
circumscripta transactione, eques Martius ius bonum
26 souet, † deficit bona fides saltem in re ipsa stante
enormissima læsione, glos. *in d. l. sub prætextu in princip.*
& in l. tres fratres, in verb. posse de pact. & communiter
Doctor. post Bart. *in d. l. si quis cum alter.* & Dec. *cons.*
27 180. *num.* 7. & cessat difficultas, † quia fuit in specie
commissa causa recessionis dictæ transactionis, vnde
danda est remissoria, sicut & illa datur contra rem iu-
dicatam, quando est commissa causa restitutionis in
integrum aduersus eam, si detur magnus fumus de
releuantia, & vt hic in partibus causa non fuit diu agi-
tata. addit. ad Gregor. XV. *decis.* 184. *num.* 7. *& de-*
cis. 286. *num.* 7.

Rota Romana Decis. 35. apud Fenzon.

SVMMARIVM.

1 *Positiones si fuerint productæ non seruata forma Statu-*
ti, responsio eidem facta non nocet respondenti.

2 *Clausula, si, & in quantum, ac saluo iure impertinen-*
tium, cum qua admittuntur positiones, operatur, vt cum
alias non fuerint admittendæ, habeantur pro non ad-
missis, ac si reus fuisset protestatus de earum inadmissi-
bilitate, num. 4.

3 *Confessio facta positionibus, quæ non erant admittendæ,*
non nocet confitenti.

5 *Confessio facta nulla praeuia protestatione super inadmis-*
sibilitate positionum, non nocet confitenti, si ipsas non
præuidit.

DECISIO CXII.

IN Causa Romana Alimentorum præsuppositum
fuit sine veri præiudicio, actorem in exhibitione
positionum, seu Articulorum, formam Statuti Vrbis
cap. 68. *lib.* 1. non seruasse. Rursus ergo quæsitum fuit,
supposita illarum admissione cum clausula, si, & in
1 quantum, ac alio Statuto *cap.* 70. *lib.* 1. An † responsio-
nes ad eas per reum factæ sibi præiudicarent. Maior
pars Dominorum fuit in voto negatiuo: quia forma
est, quæ dat esse rei, vnde, si à lege, vel Statuto præscri-
pta non fuerit obseruata, corruit actus inde secutus,
l. cum hi, §. si Prætor, vbi Ias. in 1. *notab. ff. de transact. l. Iu-*
lianus, §. sed & si quis, num. 4. *C. de iur. & fact. ignorant.*
cum vulgar. Cum igitur forma Statuti Vrbis mandan-
tis, per actorem positiones, seu Articulos dispositiuè,
& ponendo conceptas medio iuramento, parte ad id
citata, exhiberi, non fuerit seruata, sequitur ad eas fa-
ctas res non præiudicare, maximè cum nedum Iudex
2 illas admiserit cum † clausula, si, & in quantum, sed
etiam Statutum *cap.* 70. *dict. lib.* 1. velit illarum admis-
sionem intelligi factam cum præseruatiua, saluo iure
impertinentium: quæ quidem præseruatiua opera-
tur, vt cum aliàs non fuerint admittendæ, nisi seruatis
præscriptis à Statuto, habeantur pro non admissis, Io.
Andr. Abb. & alij *in cap. cum contingat de offic. deleg.* Bal-
dus *in l. fin. C. qui legit. person.* Alexand. *cons.* 166. *num* 6.
volum. 6. & post alios Pedemont. *decis.* 5. *num.* 9. *& seq.*
in terminis Riminald. Senior *cons* 596. *num.* 8. *cum. seq.*
3 *volum.* 3. & confessio † eius, qui ad illas respondere
non tenebatur, ei non præiudicet, Curt. *in l. iusiam Iu-*
dices, §. quod obseruari num. 41. *C. de iuram. calum.* Gra-
tian *cons.* 75. *num.* 17. *lib.* 1. cum allegatis.

Nihil autem interest, quod aduersus eas tanquam
informes, reus non fuerit protestatus.

4 Quia primò clausula, † saluo iure impertinentium,
posita in Decreto Iudicis, & altero Statuto, idem ope-
ratur, atque si reus fuisset protestatus: nam factum Iu-
dicis reputatur factum partis, Riminaldus *cons.* 596.
in fin.

5 Secundò, quia ita demum responsio † facta nulla
præcisa protestatione, reo præiudicaret, si sciuisset
positiones, seu Articulos fuisse conceptos, non ser-
uata forma Statuti; & ita procedit *decis.* 3. *de sequestr.*
possess. & fruct. in nou. cum allegatis, sed quando re-
spondens illas non vidit, seu etiam à Statuto, earum
inspectio illi interdicta est, vt est casus Statuti Vrbis,
haud tunc posset sibi imputari, si protestationem non
interposuit, ita Riminaldus *dicto consil.* 596. *num.* 3.
in fine.

Et ita, &c.

Rot.Rom.Decis.37.post Fenzon.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum specialissimum requiritur ad respondendum positionibus, & quando intelligatur.*
2 *Confessio facta positionibus per principalem non potest reuocari, nisi constet de errore.*
3 *Confessio vnius ex correis, licèt sit iudicialis, alteri non nocet.*

DECISIO CXIII.

CVm D. Bandinellus Saulius comparens coram Auditoribus Rotæ Ianuensis fuerit protestatus, se nunquam voluisse, neque velle, quod Georgius eius frater aliquid potuerit, vel possit agere actiuè, vel passiuè in iudicio, vel extra sine eius legitimo mandato, & a dictis Auditoribus, litteras subsidiales obtinuerit ab A. C. directas pro huiusmodi protestatione intimanda D. Antonio Mariæ, prout illa fuit intimata; visum fuit Dominis resolutionem dubii, quod proposueram super reuocatione confessionis factæ dicto Domino Georgio, dum positionibus quondam DD. de Franchis, & de Grandis responderent, pendere à qualitate mandati, cuius vigore Georgius dictis positionibus responderat. Cùm enim adsit regula, quod ad respondendum positionibus requiritur
1 † specialissimum mandatum, Socin. *consil.* 55. *num.* 8. *lib.* 1. Rebuff. *super constitut. Gall tom* 3 *tit. de responsione per verbum credit num* 8. Neuiz: qui alios cogent *cons.* 7 *num.* 1 a. *& seq.* Et specialissimum mandatum hoc casu intelligatur, quando est ad respondendum sic, & sic, Bartol. *in l fin. C de procur.* si Georgius non habuit huiusmodi mandatum, non potuit validè respondere, neque confessio dici potest acceptata per Bandinellum stante prædicta protestatione facta longo tempore post confessionem, constante etiam, quod nihil deducitur ad probandum acceptationem expressam, vel tacitam, quæ hoc casu possit suffragari.

2 Non obstat, quod Georgius † confessus sit, vti procurator, & nomine proprio, vnde confessio videatur à principio fuisse valida, & non potuisse reuocari, nisi docto de errore, Caputaq. *decis.* 191. *par.* 1 nam & ipse Georgius in actis reuocauit suam confessionem, vt erroneam, atque etiam hodie de illius errore docere offertur, quæ inspectio si suscipienda esset, inclinabant domini in hanc sententiam, quod etiam necessaria foret librorum exhibitio, sed ad effectum, de quo agitur, sufficit dicere Georgium fuisse confessum nomine proprio, quia in hac causa, de qua agebatur, erat fideiussor Bandinelli, ac certi iuris est, quod in cor-
3 reis debendis vnius † confessio, etiam iudicialis alteri non nocet, Bart *in l. ex duobus num* 32 *ff. de duobus reis, & in auth hoc ita num.* 5 a. *C. eodem*, Bald. *cons.* 43. *num.* 2 *lib.* 5. Roncheg. *in d. l. ex duobus num.* 71. *& seq.* Rot. Ianuens. *decis.* 65. *num.* 5. *&* 6. vnde in omnem euentum illa confessio Georgii, vt principalis nocere posset Georgio, cuius hæredes non sunt in hac causa, & cuius defensionem dictus Sebastianus filius, & hæres Bandinelli non recipit.

Itaque fuit conclusum d. Antonium Marium non iuuari confessione, nisi doceat Georgium habuisse mandatum ad respondendum sic, & sic.

Rot. Rom. Decis. 38. apud Fenzon.

SVMMARIVM.

1 *Positiones à Iudice habita pro confessis probant, contra quem fuerunt producta.*
2 *Confessio, qua elicitur ex positionibus habitis pro confessis propter contumaciam illius, qui non respondit ad hoc, vt operetur effectum, necesse est, vt seruetur forma*, capit. a. de confess. in 6.

DECISIO CXIV.

IN iudicio assecurationis dotis, & lucri dotalis, quod mulier intentauit contra virum, & illius creditores, A. C. pronunciauit assignando scuta septem millia in monte pietatis inuestienda in tot locis montium, prout fuerunt postea inuestita, & assignata; & in hoc benè partes conueniunt, pro residuo autem dotis, & lucri dotalis pronunciauit immittendam fore, & esse in actualem possessionem bonorum per maritum tentorum, & possessorum, quæ sufficere deberent pro currente quantitate dicti residui dotis, & lucri iuxta æstimationem, citatis creditoribus, per peritos faciendam, & pronunciauit fructus dotis deberi ad rationem scutorum 7. cum dimidio à die petitæ assecurationis, vsque ad diem actualis immissionis decursis, & decurrendis.

Stante hac serie facti dubitaui an constaret de satisfactione vxoris, ita vt teneatur relaxare bona, & quæ. Et quoad satisfactionem respectu scutorum septem millium non adest controuersia inter partes, difficultas dumtaxat est, an de residuo fuerit satisfacta. Et ad docendum de satisfactione dicebatur, quod maritus dedit positiones, quæ continent, quod mulier nè dum habuit scuta 7. millia, sed etiam domum magnam, apothecas in prædicta domo, & alia: quæ quidem
1 † positiones à Iudice fuerunt habitæ pro confessatis, & ideò probant contra mulierem, *capit.* 2. *de confess. in* 6.

Sed Domini dixerunt, quod dictæ positiones non continent satisfactionem dotis, de qua agitur, sed possessionem bonorum, quæ non negatur: ea verò retinuit iure pignoris dotalis, vt statim dicetur; & in
a omnem euentum † forma *dict cap.* 2. præcisè seruanda erat propter illius rigorem, Rot. *decis.* 3. *de confess. in antiq.* Seraph *decis.* 408 *in fine*, & dictum fuit in causa Romana pecuniaria 11. Februarii 1599. coram bon. mem. Card. Lancelloto.

Forma autem illius capituli est. Primò, quod principali comparenti in iudicio positiones sint lectæ. Secundò, quod in faciem sit monitus à iudice respondere, non enim sufficeret per nuncium moneri. Tertiò, quod data rationabili causa respondere non recuset. Quartò, quod fuerit accusata contumacia rei in termino non respondentis. Quintò, quod fuerit sequuta interlocutoria iudicis facti declaratoria, Franc. *in d. cap.* 2. *num.* 9. Rot. Ianuen. *decis* 161. *num.* 10. & fuit dictum in prædictis decisionibus Seraphini, & Lancelloti, quapropter cum non constet prædictam formam fuisse seruatam, non potuit pronunciari positiones habendas pro confessatis; & sic firmandum est sententiam A. C. quod ad secundam, & tertiam partem, scilicet residui dotis, & fructuum dotalium, non constare habuisse effectum.

Ludouici Postij Decis. 82.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad respondendum positionibus debet esse speciale.*
2 *Imo debet esse specialissimum ad sic respondendum,*
3 *Mandatum ad præstandum iuramentum nomine principalis debet esse speciale.*

DECISIO CXV.

1 DOmini dixerunt, mandatum non esse sufficiens in casu, de quo agitur, namque ad respondendum

dum positionibus debet esse speciale, Socio. *consil.* 55.
num. 8. *lib.* 1. Iacob. Gentil. Perus. *de ordin. iudic. num* 34
2 Imò † debet esse specialissimum ad sic respondendũ,
Bart. *in l. fin. C. de procur.* Imol. *in l pen.* §. *ad omnem eo*
lum. penult. vers. sed per complementum, ff. de public. iudic.
addent. ad Gemin. *in cap. si post in prima addit. de confes.*
lib. 6 Luc. Pet. *in sua prax. in tit. de positien, num.* 23. *in fin.*
3 Nam † cum procurator debeat, præstare iuramen
tum nomine sui principalis, mandatum debet esse
speciale, vt latè prosequitur Couar. *pract. quest. cap.* 20.
vers. est tamen hac in re. Et quamuis D. Artemisia de-
derit mandatum amplissimum iuxta formam Roma-
næ Curiæ, in qua continetur facultas huiusmodi, ta-
men non potest dici, ipsam dedisse speciale ad respon-
dendum positiooibus, cum non constet de certiota
tione, vel scientia ipsius, quod hoc cootineretur in di
cto formulario, &c.

Ludouici Postij Decis. 270.

SVMMARIVM.

1 *Positiones inuenta sunt, vt pars releuetur ab onere probandi per aduersarij confessionem.*
2 *Positiones impertinentes, impossibiles, captiosa, & negatiua, non sunt admittenda.*
3 *Positionibus stylo Rota respondendum est, siue sint pertinentes, siue impertinentes.*
4 *Publicationis solemnis vim habet visio originalis examinis.*
5 *Publicatio examinis impedit articulorum contrarium, seu super eisdem admissio, & num.* 7
6 *Publicatio formalis examinis non fit in Curia, nisi in tertia instantia, sed datur solum summarium absque nominibus testium.*

DECISIO CXVI.

FVit per Dominos resolutum, Reuerendissimum
D. Montorium teneri respondere positionibus,
1 † cum fuerint inuentæ, vt pars releuetur ab onere pro-
bandi per confessionem aduersarij *capit.* 1. *vbi glos. in*
praambulo vers. pro intellectu, ibid & fuerunt inuenta, &
in vers. statuimus, ibid. finut autem positiones de confes. in
6. l. cum, qui de iur. iur. l. 2. §. *quod obseruari, C. de iuram.*
calum. Ias. *in l. qui iurasse, §. si pater num.* 2. *ff. de iur. iur.*
Sord. *decis.* 22. *num.* 4. fuerunt enim exhibitæ io Rota,
2 prout de iure requiritur, ad effectum, † vt videatur, an
sint impertinentes, impossibiles, captiosæ, & negati-
3 uæ, glos *in d. cap.* 1. *de confes. in* 6. *vers. & sunt script.* † li.
cèt de stylo Rota seruetur, ad abbreuiandũ lites, quod
semper sit respondendum positionibus pertinentibus,
& impertinentibus, Rot. *decis.* 24. *de testib. in antiq.*
In proposito autem positiones nullam continent
ex prædictis qualitatibus, ex quibus sint reiiciendæ;
Ponitur enim, quod Reuerendissimus D. Montorius
habuit examen testium apertum, itaut potuerit vide-
4 re nomina, & cognomina testium, quare † cum ista
visio æquipolleat solemni publicationi, vt per Vitalin.
5 *in Clem fin. nu.* 114. *vsque ad num.* 118. *de testib.* † obstat
admissioni articulorum, quam prætendit idem D.
Montotius, *cap fraternitatis de testib.*
6 Non obstat, † quod in Curia non soleat fieri publi-
catio formalis, nisi in tertia instantia, quia licèt hoc sit
verom, verum est etiam, quod nunquam pandontur
nomina testium, sed solùm dator summarium, & ita
seruatur de stylo, Vestr. *in prax. lib.* 7. *capit.* 1. *num.* 4.
& ideò, cum fuerit alteratus iste stylus, & visa integra
depositio cum nominibus testium, & ex supradictis
7 visio habeat vim publicationis † non sunt admittendi
articuli de directo contrarij, prout nec super eisdem
admittuntur, Seraph, *decis.* 688. san. mem. Greg. XV.
decis. 495.

An autem Procuratores D. Montorii teneantur re-
spondere positionibus, si opus erit, videbitur.

Ludouici Postij Decis. 581.

SVMMARIVM.

1 *Sententia validitas probatur ex reuolutione Actorum, ex quibus constet de iurisdictione, mandato, citatione, & alijs requisitis.*
2 *Responsionibus positionum dicitur renunciatum, si fuerit postea ad alios actus deuentum absque protestatione, seu repetitione huiusmodi instantia, & non fuerit processum ad coactionem.*
3 *Positiones non sufficit esse admissas, nisi pars faciat alias diligentias, & instantias.*
4 *Iudex non tenetur officium suum non petenti impertiri.*

DECISIO CXVII.

PRoposui dobium, an sententia Rotalis sit nulla,
vel notoriè iniosta, quod fuit negatiuè resolutom;
1 & quantum attinet ad oullitatem, visum fuit, † illam
excludi ex ipsis actis, ex quibus constat de iurisdi-
ctione, mandato, & citatione, aliisque requisitis ad
validitatem sententiæ, & regulare est, ea reuolutione
actorum probari validitatem sententiæ, vt fuit dictum
in causa Anconitana separationis Thori 9. Iunii 1600.
coram R. P. D. meo Lancelloto, & alijs sæpius.
Nec releuare, quod pro parte Monialium non fue-
rit responsum positionibus pro parte Principis in
actis datis, prout pro eius parte fuerat iostatum, quia
2 dixerunt, obiectum cessare ex facto, † non solum quia
post illarum admissionem fuit decursum ad plures
actus absque aliqua protestatione, itaut videatur ab
huiusmodi instantia recessum, ad Put. *decis.* 218. *lib.* 2.
cum similib. sed etiam, quia Princeps non procurauit,
vt Moniales cogerentur ad respondeodum dictis posi-
tionibus, intimando illis Mooitorium, & proceden-
3 do contra eas pro censuris, cum † oon sufficiat, quod
pars faciat admittere positiones, nisi alias diligentias,
4 & instantias faciat, † Iudex enim non tenetur offi-
cium suum non petenti impertiri, *l.* 4. §. *hac autem iudicium*, & ibi ootat Bart. & alij communiter, *ff. de*
damn. infect.

Ludouici Postij Decis. 608.

SVMMARIVM.

1 *Positionibus est respondendum, vt actor releuetur ab onere probandi, dummodo non sint omninò impertinentes, & directè, vel indirectè ad causam faciant, vel adminiculum prastent.*
2 *Positiones in dubio sunt admittenda.*
3 *Reiecta disputatione pertinentia, vel impertinentia, vt lites abbreuientur.*
4 *Iuspatronatus transit cum hareditate.*
5 *Articuli respicientes bona non sunt impertinentes ad Iuspatronatum ijs annexum.*
6 *Positionum, vnam, vel alteram sufficit esse releuantem, vt catera etiam admittantur.*

DECISIO XCVIII.

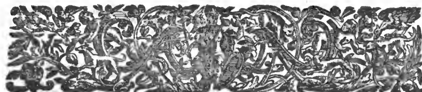
FVit tentum D Marchionem Monfredum, & Con-
sortes teneri respondere positionibus à D. Ale-
xandro Marchione productis, quia pro Marchione
1 Alexandro stat regula, quod † positionibus est re-
spondendum, vt actor releuetur ab onere probandi,
& sufficit, non esse omninò iopertineotes, sed aliquo
modo directè, vel indirectè facere ad causam, vel præ-
stare adminiculum, Rot. *decis.* 24. *de testibus in antiquis*

Bart. *in l. si duo, §. idem Iulianus num.* 10. *& ibi Bald. in fin. ff. de iur. iur.* Bald. *in l. ad probationem prima in* 3. *notab. num.* 4. *C. de probat.* Dec. *in l.* 1. *num.* 5. *ff. si cert. petat.* & latè *consil.* 161. *in causa num.* 2. *& ibi Apostill. & consil.* 517. *num.* 2. Peregrin. *cons.* 8. *num.* 2. *lib.* 1. & fuit dictum in vna Perusina fideicommissi de Bigazzinis 3.
2 Iulij 1603. coram bon. mem. Pœnia, prout † in dubio sunt admittendæ, Ioan. Andr. *in capit. cum contingat num.* 24. vbi etiam alii *de offic. deleg.* Speculat. *in titul. de position.* § 7 *num.* 7 *in fin. & num.* 7. Rot. *decis.* 25. *de test.*
3 *in antiquis*, reiecta ista disputatione † pertinentiæ, vel impertinentiæ, vt abbreuientur lites, vt de more iudiciorum testatur Vestr. *in prax. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 8. & ibi Addent. *num.* 27. post Dec. *in capit. in nomine Domini num.* 34. *de testib.* sed in hoc casu pertinentia videbatur manifesta, quia D.D. Marchio Manfredus, & Consortes, ne excludantur à successione Iurispatronatus, de quo agitur à Rolando Seniore instituti, in quo non admittuntur, nisi descendentes legitimi, & naturales, & de legitimo matrimonio nati verè, & non fictè, vt fuit in hac causa resolutum, ipsi autem descendunt ab Adalberto illegitimo, vt vtitur legitimatione eiusque Adalberti in amplissima forma concepta, cui dicunt, consensisse Marchionem Sfortiam, & Hieronymum Auctores D. Marchionis Alexandri, sed pro Marchione Alexandro replicabatur dictum consensum fuisse correspectiuum ad promissionem Adalberti pro se, & filiis, & descendentibus, qui nullo vnquam tempore, vel vlla de causa vtentur, vel se iuuabunt dicta legitimatione in præiudicium D.D. Sfortiæ, & Hieronymi, & cuiuslibet ipsorum filiorum, & descendentium, & de non inferrendo iis aliquam molestiam, litem, vel controuersiam, nec inferenti consentire, cui promissioni prætenditur fuisse controuersum, & ideò fuerunt datæ plures positiones super lite mota, & prosequuta contra Sfortiam, & Marchionem Alexandrum, quæ ideò non possunt vllo modo dici impertinentes, sicut nec etiam impertinentes videntur aliæ continentes, quod bona posita per hanc litem fuerunt in hæreditate Rolandi Senioris fundatoris Iurispatrona-
4 tus, † quod transit cum hæreditate, *cap. ex litteris de*
5 *iur. patr.* Et ideò † articuli respicientes bona non sunt impertinentes ad Iuspatronatum iis annexum, Innoc. *in rubr. de iur. patron. num.* 4. Abb. *in capit. cum saeculum num.* 5. *eod. tit.* Couar. *variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 18 *num.* 7
6 & tamen † quatenus essent, sufficit vnam, aut alteram positionem esse releuantem ad hoc, vt cœteræ admittantur, vt fuit dictum in dicta Perusina fideicommissi de Bigazzinis coram Pœnia.

Et ita fuit decisum, &c.

F I N I S.

IN.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

Quæ in Decisionibus nuperrimè additis continentur.

A

D

E

I

L

M

N

P

quo

F I N I S.

Noi Reformatori dello Studio di Padoua.

Hauendo veduto per fede del Padre Inquisitore nelle Decisioni d'aggiungersi al Trattato di Biasio Micalorio de Positionibus, raccolte dal Dottor Fantini, non esserui cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente per attestato del Segretario nostro, niente contro Prencipi, e buoni costumi; concedemo licenza, che possino esser stampate, osseruandosi gl'ordini, &c.

Data dal Magistrato nostro li 18. Aprile 1665.

{ Zuanne Donà Reformator.
{ Battista Nani Cau. Procur. Reformator.

Angelo Nicolosi Segretario.

Adì 18. Maggio 1665.

Registrato alla Biastema.

Agostin Bonomo N.

TRACTATVS
DE
COECO, SVRDO, ET MVTO.
BLASII MICHALORII
I. C. VRBINATIS,
Ac Rotæ Collegialis Vrbini Iudicis Ordinarij.

Vnà cum aliquibus Decisionibus in hac recenti editione recollectis ad materias facientibus.

In quo ipsorum miseria, quid scire, atque addiscere possint, quos contractus celebrare, num Magistratus gerere, an in vltimis voluntatibus disponere.

Et plura alia huiuscemodi secundùm Germanam variarum legum, ac Imperatorum Constitutionum, quæ ad inuicem pugnare videntur intelligentiam, subtiliter discutiuntur.

VENETIIS, Apud Guerilios, M.DC.LXXXI.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

AD EMINENTISSIMVM ET REVERENDISSIMVM DOMINVM CARDINALEM CIBO.

Blasius Michalorius I. C. Vrbinas.

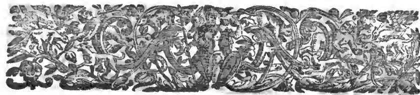
Vntio Legationis tuæ vix allato (Eminentissime Princeps) incredibile est, quanta omnes illico Vrbinates lætitia sunt affecti. Cum tui generis fulgor, tuæque virtutis, ac bonitatis iubar, tum familiæ tuæ cum nostris Serenissimis olim Ducibus coniunctio, atque affinitas, maximam indidit spem fore, vt, sub Eminentiæ tuæ regimine, non absimili præteritæ sit hæc gens perfruitura benignitate. Vniuersis igitur, ac singulis huiusce Vrbis, necnon regionis incolis tibi amoris, exultationis, deuotionisque signa præferre gestientibus, ego, qui nulli prorsus in te colendo concedo non ab re, imò per quam maximè opportunum duxi, vt, cum in præsentia nonnullæ meæ de Legibus lucubrationes sub prelo Venetijs existant, & præsertim opusculum quoddam de Cœco, Surdo, & Muto, à me aliquot ab hinc annis confectum,

* 2 cum

cum Surdi cuiusdam, ac Muti à natiuitate testamentum impugnare debuerim, illius impresſionem tuo nomini, hoc est, immortalitati comendarem. Deterrebat me profectò ab oblatione, tantuli munusculi cum tuorum meritorum maiestate collatio: nihilominus mente agitans, etiam Reges interdum humilium exigua dona suscepisse, Deumque ipsum tantula thura non respuere, spe confirmatus hisce ingenioli mei, laborisque sarcinulis ad te venerabundus accedo. Dumque munusculum leuidense intueris, deditionem potius animi, quam libelli dedicationem intuere Eminentiss.

BENI-

BENIGNO LECTORI.

MIrum fortaſſe cuipiam poterit videri me huiuſmodi tractationi, quam ſcimus Doctores vix attingere, rarius facto contingere, manum admouiſſe. Eam tamen caſu mihi oblatam veteri ſententia flexi ad conſilium. Siquidem, cum Constantius Seraphinus natura Mutus, & Surdo Sereniſſimo Vrbini Duce concedente, teſtamentum condidiſſet, ac Parentem meam quæ ei ab inteſtato hæres erat, excluſiſſet, mihique videretur in talem virum hunc actum à Doctoribus ſubtiliſſimum appellatum haud vnquam cadere poſſe; teſtamentum illud ità impugnare cœpi, vt poſt varias conflictationes fæliciter tandem ſolo deiecerim, vti in ſexageſimo huius libelli capite latius recenſui. Qua de cauſa mihi fuit neceſſe accuratius inquirere, quicquid homo duobus hiſce ſenſibus natura deſtitutus poſſet operari. Fuere ibidem ad vnguem ponderanda noſtrorum ſenſuum vires, & auditus, loquela, ac viſus inuicem conferendi. Nec anteà lis illa exitum nacta fuit, quam omnia in hoc libello congeſta adnotauerim. In quo, amice lector, ſi non inuenies quæ, ſtrepitoſo, & quotidiano foro congruant, ſpectabis certè, quæ cuidam quietæ, ac raræ ſpeculationi conueniant. Vtcumque ſit, eo, tanquam luſu quodam, vtere; ego enim Senecæ monitu ſpero meliora lapſis, & Tu Lector, ſpera meliora ſcriptis. Vale.

AD

AD AVCTOREM INCERTI.

IPSE micans Aurum merito Micalore vocaris,

Auro namque micat, qui micat ingenio.

INDEX CAPITVLORVM.

TRA.

TRACTATVS DE COECO SVRDO ET MVTO

Authore
BLASIO MICHALORIO
I. C. VRBINATE.

SVMMARIVM.

1 *Cæci carent sensu excellentiori.*
2 *Visum excellentiorem esse aliis sensibus ex nonnullis demonstratur, & num. seqq.*
3 *Visus cur sit in eminentiori parte corporis positus.*
4 *Visus scientias produxit, & quomodo.*
5 *Visus operatur in instanti, nec vnquam est defessus in operando.*
6 *Visus plura repræsentat, quàm quisquam alius sensuum, & plures rerum differentias manifestat.*
7 *Democriti dementia, qui visum sibi ademit.*
8 *Cæci sunt amoris incapaces.*
9 *Visus magis confert ad necessaria vitæ.*
10 *Auditus magis confert ad disciplinam, & quare, nu. seq.*
11 *Cæci prudentiores sunt mutis, & surdis.*
12 *Cæci scientias omnes possunt addiscere: præter eas, quæ nascuntur ex contemplatione phantasmatum visibilium*
13 *Cæci plures insignes recensentur.*

De Coecorum miseria, & quæ possint addiscere, vbi nonnulla Coecorum exempla recensentur. Cap. I.

Vm de Coecis, Surdis, & Mutis acturus sim, præludia quædam tribus hisce capitibus præmittere decreui, quæ & si non satis legalem redolent materiam; tamen valdè prosunt perfectæ cognitioni quarundam quæstionum, quæ inferius proponentur. Et primò de Cœcis verba faciemus.

1 Cœcos igitur miserrimos esse plura declarant, quorum primum est, quod sensu careant alijs sensibus ex-
2 cellentiori; † & talem esse sensum visus clarissimè ap-
3 patet. † Ille enim à natura in eminentiori parte positus est; prout elementum ignis in altiori itidem loco, vti cæteris dignius elementis, fuit collocatum. Cui elemento simillimus est huiusmodi sensus; cum visus nil aliud sit iuxta Platonis, & Galeni opinionem, nisi ignea quædam vis.

Eademque sedis sublimitas in potentijs animæ fuit obseruata; propterea quod intellectui earum principi in altiori capite propria sedes fuerit constituta. Visus
4 insuper excellentiæ ea potissima est ratio, † quia ex eo
omnes ferè scientiæ emanarunt; quandoquidem admirantes antiqui philosophi philosophari cœperunt, quod vtique non euenisset, nisi Ætetis, ac Terræ pulchritudinem aspexissent, ex cuius aspectu, atque intuitu ingens orta fuit admiratio, & exinde philosophatio.
5 Postremò dici potest excellere ob suam † in instanti
operationem, cum ad remotissima loca se extendat, illaque attingat; vel etiam, quod nunquam fit defessus in operando, vt sensus alii, & nullo ferè labore suam operationem exerceat.
6 Secundò, miserrimos esse Cœcos ex eo liquet; quia
& carent sensu, qui plura nobis repræsentant, quam quispiam alius sensus, plerasque rerum differentias manifestat, vt testatum reliquit Aristot. *in princip. Metaph.* & proinde priuantur illa ingenti delectatione, quæ ex rerum aspectu percipitur. Illis etenim terrestrium Animalium species, piscium varietatem, auium copiam est denegatum intueri; non tot plantarum, ac fructuum genera, non villas, non Palatia, non oppida, non Ciuitates, non prouincias, quibus terrarum orbis distinguitur; non planities, Colles, Nemora, ac Siluas, non fontes, non flumina, non Maria, quibus, veluti riuulis, terræ viridarium irrigatur; non aerem Cœlum, Solem, Lunam, syderaque illa fulgentia, quibus Æter per tenebras insignitur: Plurima denique, ac prope infinita Picturæ, ac Sculpturæ opera, atque alia non pauca pulcherrima quidem, ac iucundissima illis vetitum spectare. Cœlorum autem varietas, quam sit delectabilis, nemo est, qui nesciat, nisi ille, qui nunquam viderit. Virorum, mulierumque effigies, Symmetriam, pulchritudinem, deformitatem penitus ignorant; ingentique illo desiderio affici; quo maximè excruciantur, pro certo habeo, cariores intueri Amicos, atque affines, veluti genitores, genitrices, fratres, ac filios. Denique fas est dicere, illos esse luce orbatos. At cum visus in rerum differentiis demon-
7 strandis tantæ sit vtilitatis, † supremam illam Demo-
criti dementiam tunc expressam, quando ad benè philosophandum seipsū excecauit, quis non detestabitur?

 8 Tertiò,

8 Tertiò, eorum miseria ex eo non leuiter augetur, quia amoris sunt expertes; oculi enim, inquit Propertius, sunt in amore duces. Vnde illi, cum tàm dulcis animi affectus sint incapaces, meritò infelicissimi censeri debent.

9 Quartò, & vltimò, Cæci eo carent sensu, qui magis confert ad necessaria vitæ, quod Arist. demonstrauit *de sens. & sensil. cap. 1.* Ideò omnium maximè sunt miseri, quippè qui aliena ope semper egeant, & absque ea viuere non possint: quod vtique ijs, quos alij sensus destituunt, non euenit.

Verùm enim verò in tanta miseria solamen habent, non leue: illis enim scientiarum fastigium ascendere non est vetitum; Nàm licèt visus ad vitam sit magis
10 necessarius; † tamen ad disciplinam magis confert auditus: Vnde Arist. loco supra citato dicit, sermo audibilis existens causa est disciplinæ, & propterea eodem
11 capitulo subdit, † cœcos prudentiores esse mutis, ac surdis; & ratio est, quia cognitionem nostram efficit magis doctrina, quam propria inuentio. Quinimò, cum paucissima ea sint, quæ aliquis per seipsum inuenire, & cognoscere queat, innumerabilia autem ea, quæ multi longa temporum, ac studiorum serie inuenere; videtur propemodum fatendum per solam doctrinam nostram fieri cognitionem, scilicet per sermo-
12 nem; vt *in cap. seq.* patefiet. Ex quo fit, † vt cœci scientias omnes addiscere possint, præter eas, quæ nascuntur ex contemplatione phantasmatum visibilium per se, nempè colorum. Neque eorum scientiam auditu possunt acquirere; nam cum nequeant suam interponere cognitionem in rebus notis sësui visus, cuius obiectum est color, quid sibi velint ea, quæ ipsi enunciant, non intelligunt, vt ex Arist. colligitur *in 2. phis. tex. 6.*

13 Proindè quamplurimos legimus in antiquorum monumentis cœcos extitisse, qui adeo in litteris claruerunt, vt perpetuam sui nominis memoriam posteris reliquerint. Et vt ab Antiquioribus exordium summam, cœcum fuisse perhibent Homerum poetarum parentem illum, de cuius patria septem insigniores totius Græciæ Vrbes decertarunt, cęci fuere Tyresias, & Ophioneus, tamen hic apud Messenios, ille apud Thebanos, propter vaticinium in maxima veneratione habiti sunt. Antipater Cyrenaicus, Asclepiades Enetricus, Diodorus Stoicus in cœcitate philosophi vixere celeberrimi. De Appio Claudio quid dicam? Huius si vellem pulcherrimas in rempublicam res gestas, & præsertim in eius censura, recensere, in longum nimis protraheretur oratio: sufficiat, quod de eo in oratione pro Cœlio dicit Cicero: Appius Claudius cœcus pacem Phyrri diremit, Aquam adduxit, viam muniuit. C. Drusus summus ille Iureconsultus luminibus erat orbatus, cuius tamen Domus totius Ciuitatis oraculum appellabatur. Talis etiam fuit Gn. Anfidius Prætorius, nihilominus (vt verbis Ciceronis vtar V. Tuscul.) ex Senatu sententiam dicebat, nec Amicis deliberantibus deerat, & Græcam scribebat Historiam, & videbat in litteris. Posteriori ætate enituere Ioannes Palestinus, qui teste Eusebio, omnia verba sacræ scripturæ referebat, ac si ex libro ipso legeret. Didymus Alexandrinus, Insignis Doctor, qui præter scientias pariter vetus, ac nouum Testamentum memoriter pronunciabat: Et Beda ille venerabilis concionator, qui tot editis libris, diuinas paginas est interpretatus. Sed an poterunt cœci populos regere, bella sequi, instruere exercitus, & instructos ad conferendas manus ductare? Poterunt planè: & clarum præbeat nobis exẽplum Belus, huius nominis secundus, Rex Pannoniæ, cui, non dico Regi, sed Generali militum Duci, Rex Colomanus eius Patruus oculos confregit, qui rei bellicæ in illa cœcitate adeò se peritum exhibuit, vt ad Regni Apicem post mortem Stephani Colomani filij fuerit euectus; in quo munere benè obeundo per totum reliquiæ vitæ curriculum, sua non obscurè apparuit prudentia; atque animi celsitudo; & vt singula absoluam, bellum attrox aduersus Droicum eiusdem Colomani Nothum, regnum sibi affectantem, suscepit, strenuè gessit, feliciter perfecit, egregiamque ex eo victoriam magna cum ipsius laude reportauit. Non præteribo silentio Ciscam quendam Bohemum militum audacissimum Ducem, qui in cuiusdam arcis expugnatione oculum, qui reliquus ei fuerat, sagittæ traiectu amisit; nec propterea Marti nuncium remisit, imò toto pectore eundem prosecutus, quoties exercitum in aciem adduxit, toties insignem victoriam ex hostibus reportauit. Cœcus itidem fuit Ioannes Rex Bohemiæ, & in Regni administratione oculatissimum se præstitit, nec bella detractauit; nam cum Philippus Gallorum Rex (cuius filio Ioanni nupserat Bona huius Ioannis cœci filia) cum Edoardo Angliæ Rege depugnaret, in Philippi auxilium ingentes copias comparauit, easque non misit, sed duxit, & in illa memorabili pugna, in qua Anglus vicit, præsens adesse voluit. Nostris autem, nostrorumque parentum temporibus, cœci non defuere in litteris præstantissimi, veluti Robertus Scotus, qui Parisijs Theologiam ita didicit, vt Romæ creatus fuerit Sacerdos, & Archiepiscopus Armacanum in Hibernia. Ex nostris Nicasius fuit cœcus, in legali tamen philosophia oculatissimus. Aloysius ille Grotus Adriensis, qui in latinis, & Italicis litteris, soluta, & vincta numeris oratione adeò excelluit, vt ab omnibus suspiceretur. Narius de Curte Neapalitanus, & Ianuensis ille ex Theatinorum familia, eximij verbi Dei fuerunt concionatores: Cæsar Elephantutius Bononiensis in Medicis, Philosophicis, & Mathematicis scientijs, mirè enituit, easque publicè in illo Archigymnasio, quandiu vixit, summa cum laude explicauit. Agmen claudat Marcus Antonius Bonciarius Perusinus, qui in Poesi, ac humanioribus, quantum præstet, suis cultissimis scriptis propè declarat: sit hic satis, eundem a Magno illo Lypsio Homerum Italiæ fuisse appellatum. Omitto plures alios antiquos, & nostræ tempestatis viros, non vulgatis nominis, & famæ: & hi pauci insigniores nobis apertè demonstrant, cœcis non esse denegatum in litteris plurimum proficere, & excellere.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus noster est tanquam tabula rasa.*
2 *Cognitio, & scientia ortum habent à sensibus.*
3 *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.*
4 *Sensu aliquo deficiente, aliqua deficit scientia.*
5 *Auditus rerum cognitioni, ac scientia est alijs sensibus magis necessarius, & quarè num. 8.*
6 *Auditu deficiente, maior cognitio, ac scientia deficit, quam si alius sensus deficeret.*
7 *Cœci intelligentia, & prudentia superant surdos, & mutos.*
9 *Auditu deficiente deficit doctrina, & disciplina.*
10 *Visus esset vtilior auditu ad cognitionem, si ea fieret tantum propria inuentione.*
11 *Scriptura est nota sermonis.*
12 *Gestu, & nutu non possunt omnia exprimi, quæ verbis exprimuntur, & afferuntur rationes, & exempla.*
13 *Surdus, & mutus natura licèt possit scribere, non potest scripturam intelligere.*
14 *Surdi, & muti quæ edoceri non possint.*
15 *Surdi, & muti sunt in maxima rerum ignorantia, & penè humana bellua.*
16 *Surdi, & muti eos tantum contractus possunt celebrare, in quibus simplex requiritur consensus.*
17 *Surdi, & Muti arcentur à dispositionibus causa mortis.*
18 *Princeps non potest surdo, & muto concedere factionem testamenti, & quare.*

Quæ

Quæ cognitio poſſit ineſſe Surdo, & Muto natura. Cap. II.

CVm ſuperiori capite cœcorum miſeriam expleuerim, eam, quæ detinet ſurdos, & mutos, modo contemplemur, & quia in hoc potiſſimum illa conſiſtit, quia priuantur omnibus ſcientijs, cognitionibus, ac doctrinis, quæ auditu acquiruntur, videamus quænam cognitio, & rerum intelligentia poſſint ineſſe ſurdo, ac muto natura, qui cœteris tamen ſenſibus commodè vtatur.
1 Circa quod primò ſciendum eſt, quod cum noſter
intellectus ſit tanquam tabula raſa, in qua nihil depictum eſt, quemadmodum teſtatum reliquit Ariſt. 3. *de*
2 *anima cap. 3.* † omnis noſtra cognitio, & ſcientia à ſenſibus proficiſcitur, vt idem oſtendit *2. poſt. cap. vlt. & in exordio Metaph.* Hinc autem celebris illa, & trita prodiit propoſitio.
3 Nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu,
4 ex qua conſequitur, vt † vno ſenſuum deficiente, neceſſariò aliqua deficiat ſcientia: ſi quis ſenſum defecerit, neceſſe eſt ſcientiam aliquam deficere, inquit Ariſtot. *primo Poſt. cap. 14.*
5 Vlterius ſciendum eſt, ſenſum auditus rerum cognitioni, ac ſcientiæ magis eſſe neceſſarium alijs ſenſibus,
6 teſte Ariſt. *cap. 1. de ſenſ. & ſenſil.* † Proinde eo deficiente, neceſſarium eſt, vt etiam maior rerum cognitio, & ſcientia deficiat, quam ſi quiſquam aliorum ſenſuum deficeret. Quamobrem, vt loco ſupra citato Ariſt. ob
7 ſeruat, eos videmus, quos alius ſenſus deſtituit, † veluti cœcos, intelligentia, & prudentia ſurdis, ac mutis
8 multo præſtare. † Ratio autem in promptu eſt, ſiquidem noſtra cognitio doctrina magis, quam inuentione propria gignitur. Inſuper cum in paruo illa ſint numero, quæ aliquis per ſe poſſit inuenire, & cognoſcere; infinita autem illa, quæ à pluribus per longam temporum, ac ſtudiorum ſeriem inuenta, & cognita ſunt; videtur quodammodo aſſerendum ſola doctrina, ac ſolo Magiſtro noſtram fieri cognitionem, ſermonis ope, in quantum eſt audibilis; ſermo audibilis exiſtens cauſa eſt diſciplinæ dicit ibidem Ariſtot. non per ſe, ſed quia nominibus conſtat ſignificatiuis, rerum ſymbolis, ac notis: & ſic per accidens, ſignificatione ſcilicet audibilium nominum. Auditus neceſſarius magis eſt rerum cognitioni, quam quiſpiam alius ſen
9 ſuum: † vbi verò non eſt auditus, ibi non eſt doctrina, nec diſciplina, vt Ariſtot. notat *9. de hiſt. Anim. 1 cap.*
10 *& in princip. Metaph* † Nam ſi auditus expendimus, & intuemur obiectum, veluti ſonum dumtaxat, vel vocem, nulla habita ratione ſignificationis, & cognitionem accipimus ex propria inuentione tantummodo prouenientem, non ex doctrina, non ex Magiſtro per ſermonem (& idem, quod de ſermone aſſeritur,
11 † de ſcriptura aſſerendum eſt, quæ, vt Ariſt. ait *in princip. Periherm.* ipſius eſt nota ſermonis) tunc nulla ſubeſt dubitatio, quod ſenſus, cuius nobis plura cognoſcenda obijcit, quam quiſpiam alius ſenſuum, pluresque rerum differentias manifeſtat, vt *in princip. Metaph.* teſtatur Ariſtot. cum corpora omnia colorem participent. Verùm auditus nominum ſignificatione viſum maximè exuperat, ſenſuſque omnes alios propter rerum intelligentiam, quam præſtat, & ſcientiam per diſciplinam. Et veluti oſtendit Ariſt. *loco ſæpius citato de ſen. & ſen.* ad neceſſaria quidem vitæ melior eſt viſus, & ſecundum ſe, ad intellectum autem ſecundum accidens auditus. Satis eſt, quod ad habendam rerum ſcientiam, & cognitionem, magis neceſſarius eſt auditus, quam alius ſenſus, & quod eo deficiente, conſequenter deficiat etiam materialiter ſcientia, & rerum cognitio, quàm ſi vllus ex alijs deficeret.
12 Sciendum eſt inſuper, geſtibus, & nutibus non poſſe ea omnia exprimi, ac demonſtrari, quæ verbis cuipiam exprimuntur, ac demonſtrantur. Natura etenim ſuperflua fuiſſet tribuendo homini ſermonem; in quo è conuerſo dignoſcitur ſolo ſermone ſe rationis compotem hominem oſtendere, ſuperioremque cæteris animantibus, vt affirmat Tull. *primo de inuentione.* Et parua, vel nulla ea fuiſſet pœna Dei O. Max. qui ſuperbia illis Turrim Babel ædificantibus linguas confudit: paruumque, & minimè neceſſarium munus illud linguarum fuiſſet Apoſtolis: vnum denique multorum eſſet ſtudium ad varia Idiomata capeſſenda, ſi nutibus ſermonis defectui poſſet ſuppleri. Ipſamet tandem experientia poteſt nobis patefacere multa, & penè infinita verbis ſolum poſſe declarari, ac per auditum intelligi; veluti naturam, ac varietatem ſonituum, ac vocum, & per conſequens artes omnes ſermocinales, nempè Grammaticam, Logicam, Rethoricam, Poeticam, Muſicam; imò ſcientias omnes, quæ circa vniuerſalia verſantur, & quæ nutibus exprimi nequeunt; artes deinceps armonicas; plurima noſtræ fidei Miſteria, innumeras Cæſarei, Pontificijque Iuris conſtitutiones, infinita entia in noſtro intellectu concepta, à Philoſophis entia rationis appellata: denique totum illud, quod pictura, vel ſculptura vnà etiam cum motu nequit exprimere, quandoque non poteſt geſtibus, aut nutibus demonſtrari, quamuis poſſit ſermone, vel ſcriptura, quæ tamen per voces ſignificantes ſignificandi vim habeat, nequit niſi ab audiente intelligi. Formaliter verò ſcribere nemo poteſt, in quantum ſcilicet ſcriptura ſignificatiua eſt, niſi ille, qui auditum poſſidet. Nam Pſitaci humanum imitantes ſermonem materialiter, vt ita dicam, loquuntur, nullius ſignificationis gnari, hominesque græca verba, vel hæbrea
13 abſque vlla illarum linguarum cognitione: † Ita prorſus intelligendum eſt, quod de ſcriptura quorundam ſurdorum, ac mutorum natura narratur; imitando enim ſcripturam alterius quædam ſecundùm exempla ſcribebant, ſeu potius delineabant, vel pingebant,
14 nulla ſignificatus ipſius ſcripturæ habita notitia. † Poterit ſanè ſurdo, & muto geſtu demonſtrari rem hanc ſenſui eſſe congruam; ſed quod vox hæc, ſcamnum, ſit neutrius generis, ſecundæ inflexionis, nominatiui caſus, & ſimilis non vnquam. Hunc eſſe ſillogiſmum, illud enthimema, hanc metaphoram, illam hyperbolem, hoc carmen exametrum, illud Pentametrum, quibus geſtibus, quibus nutibus vllo vnquam tempore ſurdo, & muto natura oſtendi poterit? Quomodo vnquam tali viro gradus Metaphyſicæ, ſine quibus per ſcientias iter arripi non poteſt, poterunt aperiri? Qua ratione eidem hanc eſſe cauſam formalem, illam materialem, hanc deſcriptionem, illam definitionem declarabitur? Harmoniam, ſonum, cantum, aſellus propemodum doceretur, ſurdus, & mutus non vnquam. Et hinc illud prodiit adagium, Surdo canis. Vnio hypoſtatica Verbi æterni, diſtinctio Peccatorum, accidentia ſupernaturalia, velut quorundam ſacramentorum characteres, plurima naturalia, quemadmodum habitus, & potentiæ ipſius animæ. Natura, ac varietas febrium, nec dipingi, nec benè diuidi, vel exprimi poteſt. Dies, menſes, anni, Pontificatus, dignitates, non habentes habitus, & ſigna, quæ faciant diferre, maxima cum difficultate ſurdo, & muto diſtinguuntur. Qualitates, & proprietates contractuum, teſtamentorum, codicillorum, legatorum, aliorumque diſpenſationum Iuris ciuilis nutibus manifeſtari non poterunt. Si verò modo aliquo quædam nutibus ſurdo, ac muto adumbrabuntur, non cognitionem; ſed confuſionem potius talium rerum eſt habiturus. Proinde cum doctiſſimo Ammonio *in primo Periherm. ſect. 2.* aſſeueranter dicere debemus ſine vocibus diſciplina, aut perceptio confici nequaquam poteſt.

Poſtremò ſciendum eſt, quod quamuis nutibus, rebuſque alijs corporis mutis, & ſurdis multa pateſiant: hoc nihilominus effici nequit (præter quædã pauca, vt

comedere,bibere, dormire, & huiuscemodi) nisi maxi-
ma cum difficultate,& valdè confusè; propterea quod
ad omnia particularia, & rerum circumstantias deue-
niri nequaquam potest, Nam si exempli gratia,velim
ostendere Florentinum,ac Senensem, cuiusdam Com-
mendæ causa, Romæ armis decertasse, conuicia mini-
mè potero exprimere, & verba, quæ consecuta sunt:
forsam etiam nec causam illius pugnæ; si verò in mani-
bus mihi arma non sint, difficulter, quibus armorum
generibus sit decertatum,ostendam.Porrò si idem mu-
tus nunquam Florentiæ, Senis, ac Romæ extiterit,pu-
gnantium Patrias,pugnæque locum,nisi confusè, non
potero indicare,nempè versus loca illa innuendo. Ni
Geographum eundem facere velimus, manibusque
depictum orbem gestemus.

15 Propterea concludendo dicamus, surdum, ac mu-
rum natura, præter quædam pauca, quæ reliquis sen-
sibus potest percipere, & pauca, quæ nutibus,confusè
tamen, eidem possunt declarari; necessarium esse in
maxima rerum ignorantia versari; & quoad scien-
dum, & intelligendum, humanam, vt ita loquar, esse
16 belluam. † Hinc meritò ciuilis ratio,exceptis contra-
ctibus, in quibus simplex tantummodo requiratur
consensus,qui etiam facilè nutibus exprimatur; prohi-
17 bet surdis, & mutis natura, † dispositiones quascum-
que,& præcipuè causa mortis, vt videre est *in l. discret. C. qui test.fac. poss.* eosdem circa huiusmodi dispositio-
nes furiosis, ac mortuis comparando, vt *in l.cum Præ-*
18 *tor, ff. de iud.& in l.iubemus, C. de testam.* † Propterea
Princeps secundùm communem Doctorum senten-
tiam,in hoc dispensare non potest, cum talis prohibi-
tio super defectu, ac naturali impedimento sit funda-
ta;vt inferius suis locis apertè demonstrabitur.

SVMMARIVM.

1 *Mutus tantum scientias habere potest.*
2 *Atys Crœsi filius, & quidam Athleta muti locuti sunt, & num.3.*
4 *Surdus ex accidenti, si litteras didicerit, potest scientias edoceri.*
5 *Surdus natura est etiam mutus,& cur num.6.& 7*
8 *Historia de quibusdam infantibus in sylvis enutritis.*
9 *Infantes si alerentur, vbi non audirent homines loquentes,constituerent inter se peculiarem linguam.*
10 *Surdus,& mutus est cæco infelicior.*
11 *Cæcus potest dici infelicior surdo,& muto,& quomodo.*

An debeant dici infeliciores Coeci,vel Surdi, & Muti. Cap.III.

CVm superiùs latè sit demonstratum, cœcos, sur-
dos, ac mutos potioribus,& magis necessariis es-
se sensibus destitutos, & propterea admodum esse in-
felices, posset consequenter inquiri, quis nam eorum
infelicior dici debeat, loquor tamen de surdis, & mu-
1 tis simul, quibus natura hæc insint vitia. † Nam si quis
tantummodo mutus esset, ei non deficeret rerum, ac
scientiarum cognitio, quæ per auditum adipiscitur. Et
licèt loquela animi sui sensus non posset exprimere;
2 posset tamen scriptura. † Talem vero fuisse Atys Cræsi
filium certum est, qui cuidam parentem suum stricto
gladio petenti dixisse fertur; ò homo ne occidas Cræ-
sum: impetu enim vitium, ac nodum linguæ erupit;
3 † Hoc,& simile aliud refert Gell. Noct. Att. *lib.5. cap.9.*
de quodam Samio Athleta; hi namque si simul surdi
fuissent, isthæc proferre nesciuissent, quibuscumque
etiam remotis impedimentis, vt mox dicetur. Nec
etiam loquor de surdo tantum, nam aut esset surdus
4 ex accidenti, aut natura;† si ex accidenti per auditum
præcedentem rerum cognitionem; & scientias acqui-
rere potuisset, & postea surdus posset adhuc edoceri
per scripturam animum suum loquendo patefacere,
Si verò natura,& tunc non posset dari casus, vt hæc vi-
5 tia sint separata; † nam si esset natura surdus, neces-
sariò esset mutus,vt Arist,docet *lib.4.de nat. Anim. ca-
pit.9.* cuius rei Anatomici rationem afferunt huiusmo-
6 di; † dicunt enim ex cerebro neruiculos quosdam
coniunctim descendere, & postea separari in tres par-
tes; harum vnam ad linguam accedere; eamque mo-
uere ad loquendum, reliquas autem ad aures prope-
rare, & auditui deseruire & sic cum loquela,& auditus
ex eodemmet principio proueniant, existente impe-
dimento in vno, existere & in alio. Verùm hæc ratio
concludere posset, si vitium esset solum in neruiculis,
antequam disiungantur; sed quia potest etiam esse
post disiunctionem, vnde videmus quosdam ex vna
tantum aure natura esse surdos; non sequitur de neces-
sitate propter hoc, surdum natura debere consequen-
ter esse mutum. Vnde potius dicendum est, natura
7 surdum ideo esse mutum; † quia quamuis habeat
linguam aptam ad loquendum, tamen quid loqui de-
beat prorsus ignorat; cum per auditum, nec voces vl-
las,nec significationem vnquam adiscere potuerit. Et
hinc videmus huiusmodi surdos linguam optimè eno-
dare,sonum emittere, syllabasque,nullius tamen signi-
ficationis, proferre. Ex quo facilè cognosci potest,
quod si per auditum aliquid possent percipere optimè
enunciarent; ad loquendum enim, non solum lin-
guæ aptitudo, vt ita loquar,necessaria existit; sed insu-
per,vt quid proferre debeam,non ignorem. Sit exem-
plum in loquente, & audiente, qui si solum exempli
gratia vulgarem possideat linguam, nec Græcè, nec
Latinè, nec Hispanicè loqui poterit quacumque apti-
tudine non obstante Nec de aliquo natura surdo apud
scriptores legitur, qui non fuerit mutus, quemadmo-
dum si fieri potuisset per tot transacta sæcula verisi-
militer euenisset.

Diuersa tamen ratio esset in illis, qui licèt haberent
auditum, & loquelam; nihilominus in iis essent tectis
educati, vbi nunquam homines loquentes exaudis-
8 sent: † sicuti narratur de duobus illis Infantibus in
syluis iussu Regis Ægypti enutritis, vt inter ipsum, &
Phrygios de antiquitate suarum linguarum contentio
dirimeretur, qui tandem quartum agentes annum, &
coram Rege adducti clarè hoc verbum (Bec) protule-
runt,quod phrygium lingua panem denotat; ac pro-
pterea, eam Ægyptiam antiquiorem fuisse iudicatam
refert Herodotus. Si autem hoc verum est, posset
dici,tale verbum non ex seipsis enunciasse, sed vel ex
balantibus ouibus excerpsisse, vel casu pronunciasse.
9 † At pro certo habeo, quod si infantes exponerentur,
& alerentur in locis, vbi eis nulla vllius linguæ posset
haberi cognitio inter seipsos peculiarem constitue-
rent linguam, nomina rebus imponendo, & casu po-
tius quam electione, & confusè absque vlla dicendi
regula. Et ridiculum hic videtur, quod afferunt ali-
qui, eos scilicet Hæbrea, veluti antiquiori, vsuros esse
linguæ Nam cum homines; quamuis linguas alias adi-
scant, hæbraicè non loquuntur, prout loquerentur, si
linguæ illius cognitio insita nobis esset natura? Quod
tamen locum non habet in natura surdis, qui cum
non audiant, quod proferunt, nequeunt ex hoc lin-
guam vllam constituere, vt illos diximus esse constitu-
turos, qui audiunt, licèt alti essent, vbi loquentes nun-
quam homines audiuissent

Sed vt mea reuertatur, quo digressa fuit,oratio,qui
nam horum sit infelicior; num scilicet cœcus,num sur-
10 dus, ac mutus simul. † Existimo surdos, ac mutos in-
feliciores dici debere. Nam licèt visus ad consuetudi-
nem inter viuos, libertatem videndi, vitæque necessa-
tia sit melior; tamen auditus magis est vtilis ad homi-
nis perfectionem, propterea quod per auditum scien-
tiæ acquirantur,vt capite superiori est demonstratum;
& cum intellectus sit ille, qui hominem reddit per-
fectum,

fr ctum, furdi verò, ac muti huius fint incapaces perfe-
ctionis, fequitur dicendum, eos cæteris aliis effe infeli-
ciores. & præfertim cœco, qui fcientias omnes, præter
fcientias colorum, poteft acquirere. Clarum autem
eft, illam maiorem dici infelicitatem, ac maius malum,
quod noa magis à perfectione diftrahit, imperfecti-
oni adiungit, vt eft fcientijs omninò priuati; quod fanè
11 belluis ipfis nos facit effe fimiles. † Si autem confide-
rentur dumtaxat vitæ neceffaria, infelicior dici debe
bit cœcus; cum vifus ad vitam magis conferat, vti ex
iam dictis fatis liquidò apparet. Sed iam tempus eft,
vt ad quæftiones legales accedamus,

S V M M A R I V M.

1 *Cœcus dicitur ille, qui omnino orbatus exiftit.*
2 *Cœcus non eft, qui parum videt.*
3 *Lex* hac confultiffima, C. qui teft. fac. poff. *procedit fe-*
lum in cœcis luce omninò carentibus.
4 *Statutum puniens aliquem obcœcantem non procedit in*
eo, qui vifum alicuius debilitauerit.
5 *Lex* hac confultiffima, C. qui teft. fac. poff. *procedit in*
cœcis ex quacumque caufa.
6 *Cœcus quomodo quis probetur.*
7 *Cœcus femel non femper præfumitur cœcus, quod tamen*
declaratur.
8 *An ftandum fit Notario afferenti in Inftrumento ali-*
quem effe cœcum, vel mente, & vifu fanum.
9 *Cęcus dicitur morbofus.*

Cœcus quis propriè dicatur, vbi non-nulla de cœcitatis probatione. Cap. IV.

1 COecus ille propriè dicitur, qui omninò orbatus
2 eft *l. 1. C. qui morb. fe excuf. lib.* 10. † ille namque,
qui parum videt, non dicitur cœcus, vt dixit Bal. *in tra-*
ctat. ferm, in fin. At ideò *l. hac cōfultiffima, C. qui teft. fac.*
3 *poff.* † procedit folum in cœcis luce omninò carenti-
bus, vt ibi declarant fcribentes, & tradit Nat. *in confil.*
210. *num.* 1. fecutus à Mafcard. *de probation. conclus.* 278
num. 2. Vnde fi quis offufcatam folum habeat lucem,
cœcus nequaquam dici poterit, vt docent Bald. Angel.
& Paul. de Caftr. *in l. binas odes per illum text. ff. de ferui.*
4 *Vrban. præd.* Ludouif. *conclus.* 58. *verfic. & ei dicitur,* † ex
quo inferat ad ftatutum puniens aliquem obcœcan
tem, vt non procedat in eo, qui alicui vifum debilita-
5 uerit, vt per Natt. & Mafcard. *locis citatis.* † Non refert
tamen, an quis à natura, vel ex accidenti cœcus euafe-
rit, vt *in dict. l. hac confultiffima,* Specul. *in tit. de inftrum.*
edict. §. compendiofe verf. decimo fexto cęcus, & verf. quid
de exoculato propter crimen.
6 Quomodo autem quis probetur cœcus, docet Bar-
tol. *in leg. 2. ff. de bon. poff. fur. & inf. dota.* vt fi teftes di-
cant, aliquem habere oculos claufos, vel euulfos, in
quo nulla cadet dubitatio: fi verò quis claufos oculos
non habeat, dicit Bart. probari cœcitatem, fi teftes
dicant, fe femper vidiffe talem ire cum duce, & quod
fine duce ire non poterat, & tradit Dec. *in dict. lege*
hac confultiffima, Roland. *de teftam. rubr.* 61. *num.* 10.
Sebaft. Medic. *de fact. caf. par. 2. quæft. 5. num.* 57. de
quo etiam per Mafcard. *conclus.* 178. *in principio.* Ve-
rùm etiam non omninò orbari pro maiori fecuritate
ducem quandoque habere folent: & multos prorfus
vifu carentes abfque duce, & baculum folummodo
geftantes vidi ambulare per Ciuitates, & vicos, par-
ticularium Domus inuenientes, ac ingredientes, &
alia plura peragentes, quæ prima facie quodammo-
do impoffibilia videntur: nonnulla de quodam no-
ftro Paterniano cœco à natiuitate recenfere poffem,
& longè maiora de aliis cœcis, vt vidi, & audiui, in
quibus recenfendis non eft, quod tempus conteram.
Dicam folum, concludentem propterea non effe pro-
batinnem, quod quis ire foleat cum duce, vel fine duce
nifi infuper teftes addant alia, ex quibus cœcitas aper-
tè dignofcatur: puta, quod aliquem non recognofce-
bat, nifi ad vocem, quod fenfim ibat, quod ambulando
fine duce interdum in lapides, quandoque in parietes,
fæpè in beftias, non raro in homines incidebat; quod
diem à nocte diftinguere nefciebat, & plura alia fimi-
lia, quæ vti per fe notiffima prætermitto. In beftijs
verò cęcitas dignofci folet apponendo manus ad ocu-
los ex motu palpebrarum.
7 Animaduertendum tamen eft, quod femel cęcus,
non femper præfumitur cœcus; vt per Bart. *in d. l.* 2. nec
cœcus de preterito præfumitur de præfenti, cum curari
potuerit. Bart. *loc. cit.* Alex. *in l. prædita verum nu. 3. ff. ad*
leg. Falc. Mafcard. *in dict. concl.* 278. *num.* 6. Ludou. *in d.*
concl. 17. verf. & is dicitur. Quod tamen intelligendum
eft, fi talis fuerit cœcitas, vt curari potuerit: fecus fi ali-
cui exempli gratia, euulfi in totum effent oculi, tunc
namque etiam in futurum deberet præfumi cœcus,
cum folum omnipotentis Dei miraculo fanari potue-
rit, vt de cœco à natiuitate legimus in facris paginis.
8 Et cum cœcitas probari debeat, dubitant Doctores,
an ftandum fit Notario afferenti in teftamento, vel in-
ftrumento, aliquem effe cœcum, & negatiuam partem
in puncto tenuit Ceph. *in conf. 72. num. 1. & feqq.* Rimin.
Iunior *in conf. 84. num. 16. lib.* 1. & de communi prius
Iaf. *in leg. fanum mente fub num. 2. C. de tranfaction.* illa
enim verba intelliguntur appofita per errorem, & vti
enunciatiua non probant, maximè fi de ipfis principa-
liter dubitetur, vt per Rimin. *loc. cit. num. 20. & feqq.* ac
ideò aliter effent probanda, Natt. *conf. 210. num. 1. & 2.*
Ludou. *in d. conclus. 57. verf. declaratur.* vnde producens
tale teftamentum in hoc fibi non præiudicaret, vt poft
aliosdixit Rim. Iun. *in d. confil. 84. num. 23. & feqq.* Lu-
douif. *in d. concl. 57. verf. ampliatur, & declaratur.*
Et per eafdem rationes non effe credendum No-
tario afferenti teftatorem fuiffe mente, & vifu fanum,
Menoch. *de præfumpt. præfumpt. 79. nu. 17. lib.* 2. non cre-
ditur enim Notario, nifi de his, de quibus fuit à tefta-
tore rogatus, Ceph. *in d. conf. 72. num.* 1. qui propterea
num. 3. fubiungit, quod quemadmodum non creditur
Notario afferenti teftatorem effe mente fanum, fic
etiam pari ratione non creditur, fi afferat fuiffe cœ-
cum, vel aliqua alia infirmitate detentum; funt enim
hæc omnia verba enunciatiua Notarij, quæ propterea
non probant, vt per fupradictos Doctores: ac ideò
aliàs dicebam in facto, depofitionem Notarii, qui in
teftamento afferuerat, teftatorem effe vifu fanum, nil
prorfus probare, dum poftea deponit, teftatorem non
fuiffe cœcum, cum dicatur deponere in caufa propria,
ad defendendum nempè eius affertionem factam in
teftamento, & ad tuendum proprium honorem, quod
fe rogauerit de teftamento cœci abfque debitis folem-
nitatibus, & idem dicebam de teftibus, qui cum fuerint
teftes in teftamento nullo; & confenferint affertioni
Notarii dicentis, teftatorem fuiffe vifu fanum, de eo-
rum pariter intereffe, faltèm honoris tractari videtur.
Verùm quoniam in antiquis quandoque verba e-
nunciatiua probant, quod quando verum fit, non eft
præfentis indaginis, in illis omnibus cafibus, in quibus
verba enunciatiua probant, diceretur per fimiles af-
fertiones factas à Notariis in inftrumentis probata cę-
citas, vel vifus.
9 Tales autem effe morbofos, non eft dubium, & pro-
bat text. *in leg. & proinde ff. de ædil. edict.* vt dicam infra
in cap. 36. num. 5.

S V M M A R I V M.

1 *Cęci teftari poffunt, multis tamen feruatis folemnita-*
tibus, de quibus num. 5.

2 *Solemnitates requisitæ in testamentis cœcorum sunt inuentæ ad tollendas fraudes.*
3 *Testamenta cæcorum dicuntur nuncupatiua.*
4 *Cæcus non potest testari in scriptis.*

An cœcus possit testari in scriptis. Cap. V.

COscorum dispositiones, de quibus in sequentibus nostra erit disputatio, ad tria capita reduci posse existimo, vel enim concernunt vltimas voluntates, vel varia genera contractuum complectuntur, vel iudicia respiciunt: sed primum videamus de vltimis voluntatibus. Pro cuius rei inuestigatione, primo loco generaliter quærendum erit, an cœcus testari possit;
1 sed de hoc nulla est dubitatio, † cum habeamus textum expressum *in leg. hac consultissima, C. qui test. facere poss.* qui cœcis testandi concedit facultatem, multis tamen adhibitis solemnitatibus, de quibus *in dict. l. hac consultissima*, & habetur *in § cœcus Inst. quib. non est per-*
2 *miss. fac. test.* † quæ solemnitates fuerunt inuentæ ad tollendas fraudes, vt habetur *in d. l. hac consultissima*, in illis verbis: *sed ne locum quidem vllum relinquat insidijs tot oculis spectata, tot insinuata sensibus, tot insuper in vnio locata manibus*. Et id procedit tàm in cœco à natura, quàm ex accidenti, cum in vtroque eadem vigeat ra-
3 tio, vt in eadem lege habetur. † Adhuc tamen testamenta cœcorum, debitis solemnitatibus confecta, nuncupatiua appellantur, vt in eadem lege; licèt namque multa requirantur, quæ testamentis in scriptis similia reddere videntur; multa tamen desunt; ita vt potius nuncupatiua appellari debeant, certis tamen solemnitatibus confecta, ad tollendam omnem fraudis
4 suspicionem. † Imò cœci non possunt in scriptis testari, vt *in d. l.* omnes notant Doctores, non possunt enim nec testamentum signare, nec se subscribere; sed debet eorum voluntatem testibus aperire, quod non est in Testamentis in scriptis, vt ibi notat Dec. *num. 4.*
5 Seruatis igitur solemnitatibus, de quibus *in d. l. hac consultissima*, cœcos testamenti factionem habere, dicendum est, vt per Natt. *ibi num. 6* Alexan. *num. 12* Ias. *num. 8.* Dec. *num. 22* Zabar. *in cap. cum esses num. 7. de testam.* Ruin. *consil. 84.* Boer. *cons. 34. num. 5.* Sebast. Medic. *de fortuit. casibus par. 2. quæst. 6. num. 56.* Bapt. à S. Mas. *de arbitr. num. 33.* & passim scribentes nocellarias, de quibus dicam in sequentibus; & alios nouissimè citat Diana *resol. moral. par. 5. tract. 6. de mutis, surdis, & cœcis resol. 26.* vbi refert solemnitates.

SVMMARIVM.

1 *Notarius debet se subscribere in testamentis cœcorum.*
2 *Testes debent se subscribere testamentis cœcorum.*
3 *Testes non debent se regulariter subscribere, quando Notarius rogatur de aliquo Instrumento.*
4 *In testamentis cœcorum, loco Notarij, si haberi non possit alter litterarum peritus se subscribere debet.*
5 *Notarius in testamentis cœcorum suum debet apponere signum.*
6 *In testamentis cœcorum necessaria est scriptura, & dicitur de essentia.*
7 *Cœcus antequam testetur debet coram testibus suam voluntatem patefacere, & an hæc solemnitas sit de substantia, & an missa vitiet num 8 & 20.*
9 *In testamentis cœcorum institutio debet poni in principio, contra num. 12. & seqq.*
10 *Ablatiui absoluti conditionem important, & quando non num. 17.*
11 *Conditio formam importat.*
13 *Hæredis institutio dicitur caput testamenti, licèt ponatur in fine.*
14 *Omissio leuis solemnitatis non vitiat.*
15 *Lex, hac consultissima, C. qui testamenta facere possint, declaratur.*
16 *Statutum requirens plura pro forma, debet intelligi de his, quæ sunt alicuius momenti.*
18 *Testes in testamentis cœcorum an debeant scribi in principio testamenti, vel in fine.*
19 *Subscriptio debet fieri in fine.*
20 *Cœcus coram testibus debet suam voluntatem aperire, potest tamen mandare Notario, vt prius omnia scribat.*
21 *Cæcus debet dilucidè, & clarè nomen hæredis exprimere, & saltem per duas demonstrationes, & quid si nomen esset per se clarissimum num. 22 & an hoc requiratur pro forma num. 23 & 25*
24 *Sola nominis expressio fundat intentionem, nisi de pluralitate ostendatur; & præcipuè in quibusdam nominibus singularibus.*
26 *Testamentorum cœcorum forma, remissiuè.*
27 *Maritus cœcus an possit præstare consensum vxori testari volenti.*
28 *Solemnitates, de quibus* in leg. hac consultissima, C. qui testamento facere possint, *cessant cessante fraudis suspicione, quod exemplis declaratur.*

Quæ solemnitates requirantur in testamentis cœcorum. Cap. VI.

PLures à Doctoribus considerantur solemnitates in testamentis cœcorum necessariæ, quæ omnia desumuntur ex *l. hac consultissima, C. qui testam. fac. possint*, de quibus Clar. *in §. testamentum quæst. 17.* Buel. *cons. 47. num. 10. & seqq.* Ludouis. *conclus. 57.* vbi plures
1 citat, † quarum prima, ac præcipua illa dici debet, quam omnes sequuntur, vt Notarius testamentum
2 subscribat, † idemque de testibus asserunt, qui pariter
3 cœcorum testamenta subscribere debent; † quod speciale est in testamento cœcorum, regulariter enim, quando Notarius de aliquo actu rogatur, non requiritur testium subscriptio, *l. in donationibus, C. de donat.* Ias. *in d. l. hac consultissima sub nu. 1. vers. secundo requiritur*; & hæc duo requisita ab omnibus approbari, &
4 ex tex. desumi, dicunt ibi scribentes; † Vnde si Notarius haberi non posset, alter litterarum peritus esset adhibendus, vt *in dict. leg. hac consultissima*, qui loco Notarij, vna cum aliis septem testibus se subscribere deberet. Ac propterea Rimin. *in cons. 24. num. 10. lib. 2.* tenet, testamentum esse nullum, si duorum solum desit subscriptio, vel sigillum: & licèt reprehendatur à Riminald. Iunior. *in dict. cons. 84. num. 51. & seqq.* tamen verior eius opinio appellatur à Ludouis. *dict. conclus. 57. vers. verior tamen*; imò in dubium quodammodo non videtur reuocanda, stante clara citati text. dispositione; vnde nec mihi arridet conciliatio Ludouis. *loc. citat.* nempè opinionem Rimin. procedere posse, si testes, qui non subscripserunt, viuunt, & de veritate Testamenti deponant, nam cum solemnitates, de quibus *in dict. leg. hac consultissima*, requirantur pro forma, facit ad annullandum testamentum, ipsas non fuisse adhibitas.
5 Tertium est requisitum, vt testes non solum se subscribant, sed etiam vt ipsorum signa vnà cum Notario apponant, vt in verbis habetur *in dict. leg. hac consultissima*, & docent Doctores supra citati, qui & de subscriptione, & signo loquuntur.
6 Et ex his, vti corrolarium quartum sequitur requisitum, necessariam esse scripturam, & vt hæc testamenta in scriptis redigantur; alter enim nec Notarius, nec testes ipsum subscribere, ac signare possent & licèt in aliis nuncupatiuis Testamentis scriptura sit ad probationem tantum, in Testamentis tamen cœcorum dicitur de substantia, ita vt absque ipsa scriptura non valeant.
7 Quintum ex *d. l. hac consultissima* desumunt requisitum, vt

tum, vt testator conuocatis testibus, ac Notario, ante
quam ad aliquam veniat dispositionem, dicat, & pate-
faciat, se velle nuncupatiuum condere testamentum;
quod in alijs Testamẽtis non requiritur, cum satis sit,
testatorem suam patefacere voluntatem in actu ipsius
Testamenti, absque quod illam prius præmittat *leg. in*
testamentis, C. de testam. Hocque requisitum ex verbis
d. l. consultissima desumunt, vt per Cyn. Bartol. Fulgos.
Paul. de Castr. Decium, & alios, & tradit Rolandin. *de*
Testam rub 61. num. 5. & licèt Salic. asserat *dictum l. in*
testamentis corrigere *in d. l. hac consultissima*, id tamen
nulla ratione asserendum venit, vt optimè animaduer-
tit Ias. *ibi num. 1.* licèt enim *d. l.* in testamentis sit posita
post *hac consultissima*, quantum ad ordinem, hinc ta-
men dici non potest, vt sit posterior: sed dato, quod
esset, vt ex earum auctoribus colligi videtur, tamen
ipsa loquitur regulariter, ita vt non possit corrigere
dict. l. hac consultissima specialem casum ponentem, ad
glos. *in l. sciendum, in princip. ff. qui satisd. cog.*
8 Reputatur tamen ab Alex. Ias. & alijs hæc solemni-
tas ita leuis, vt ipsius omissio non debeat vllo modo
testamentum annullare, & sequitur Rimin. *in d. consil.*
84. nu. 42. & seq. licèt non admodum arrideat Ludou.
in d. decis. 57. vers. ita tamen. Præterquã quod dici pos-
set, secundùm Vig. *in §. cæcus, Inst. de testament. d. l. hac*
consultissima, id non ponere vti specialem in testamen-
tis cœcorum: sed vti regulare in omnibus testamentis,
quod hodie per *d. l.* in testamentis correctum, & hanc
opinionem esse veriorem, dixit Vasq. *contro uers. illustr.*
cap. 113. num. 10.
9 Sextum ex eadem lege aliqui desumunt requisitum,
vt licèt in aliis testamentis non fiat differentia an in-
stitutio hæredis sit in principio, vel in fine *§. ante hære-*
des, Inst. de leg. l. ambiguitates, C. de testam. in testamentis
tamen cœcorum sit necessarium primo loco ponere
hæredis institutionem, vt ibi dicunt Cyn. Ric. Bar. Al-
ber. Fulgos. Dec. Aret. *in d. §. ante hæredis, & in §. cæcus,*
Instit. quibus non est permissum facere testamentum. Ve-
ron. *caut. 91. incipiente in testamentis*, & tradunt alij,
quos citat Rol. *cons. 83. in princ. vol. 1.* & Vasq. *contro.*
Illustr. cap. 103 num. 10. Hic enim est ordo, & modus in
10 lege prædicta, † qui cum per ablatiuos absolutos po-
natur, conditionem important *l. à testatore, C. de con-*
11 *dit. & demonstrat.* † & conditio formam inducit, Bald.
in auth. Matri aute, C. quando mul. tut. off. fungi poss. Dec.
cons. 77. in principio, & in cons. 466. col. pen. in fin. Gozad.
cons. 73. cui formæ nihil addi, vel detrahi potest, Bald *in*
l. fin. C. de suis, & leg. quod Dec. *in d. l. hac consultissima,*
num. 7. & seqq. ex pluribus probat, vt Iasoni more suo
contradicat.
12 Contrarium tamen optimè defendit Bald. lex enim
prædicta loquitur secundùm consuetum, & antiquum
testandi modum, qui erat, vt prius nomen hæredis
13 proponeretur, † quod hodie reperitur correctum, vt
in d. §. ante hæredes: licèt namque in fine ponatur, ad-
huc dicitur caput testamenti, & in capite intelligitur
14 apposita *l. 2. C. de inutil. stipul.* † secundò omissio leuis
solemnitatis non vitiat, vt per Bald. *in d. l. hac consultis-*
sima, & Iasonem *sub nu. 1. vers. ego etiam*, latissimè com-
probantem, & Rol. *in d. cons. 82. num. 10.* dat exemplum
de signo crucis in principio inuentarii, *l. fin. §. 1. C. de*
iur. deliber. hanc autem esse leuissimam solemnitatem
certè negari non potest, cum nullius sit præiudicii, vt
in ea cesset ratio, ob quam solemnitates in testamentis
cœcorum fuerunt inuentæ, fraudis nempè suspicio, vt
in d. l. hac consultissima: & hanc partem tenuit Specul.
in tit. de instrum. edit. in §. vt autem, vers. illud quoque, vbi
docens formam testamentorum cœcorum, prius po-
nit legata, & deinde hæredis institutionem; idem vo-
luerunt Paul. de Castr. Rom. Alex. & Ias. *in eadem l. hac*
consultissima, & optimè probat Rol. *cons. 26. vol. 1.* vbi
dicit, ita esse tenendum, & sequitur Duent. *de arte te-*
stand. tit. 1. caut. 8. num. 2. Rimin. Iun. *d. consil. 84. num. 5.*
Gomes. *variar. resolut. cap. 2. num. 5.* Bart. *d. cons. 47. nu.*
10. Boer. qui de consuetudine testatur *decis. 240.* & sic
vbique vidisse obseruari, Ludou. *d. conclus. 57. vers con-*
trarium, & allegat Brun. *in tract. de forma solemn. in act.*
quando aliqua censeantur tradita pro forma *conclus.*
8. vers. & præposteras. & conclus. 2. vers. prædicta conclu-
sio, vbi testatur, hanc esse magis communem opi-
nionem.
15 Nec obstant, quæ in contrarium adduci solent, cum
dict. l. hac consultissima non ponat pro forma, quod
prius ponatur institutio; sed de ipsa prius mentionem
facit, cum regulariter antiquitus in primis, & ante
omnia institutio hæredis apponi esset solitum; quod
cum hodie sit sublatum, etiam in testamentis cœcorũ
sublatum esse intelligi debet; id namque in ipsis non
magis specialiter erat dispositũ: & licèt in fine d. legis
dicatur ibi tradita requiri pro forma, ea tamẽ pro for-
ma requiri intelligi debent, quæ sunt alicuius momen-
ti, ad tex. *in l. fin. §. & si præfatam cum glos. C. de iur. de-*
lib. Brun *in dict. concl. 8. vers. & facit*, qui allegat Signor.
16 dicentem *in cons. 87 in §. col.* quod † si statutum plura
ad actum requirat, & addat, ea omnia requiri pro for-
ma, debet intelligi, vt requirat pro forma ea, quæ sunt
alicuius ponderis, non autem solemnitates leues, &
Brunum sequitur Rol. *d. cons. 82. num. 13. & 14.* ablatiui
absoluti important conditionem quantum ad solem-
nitates essentiales, non autem leues, Alex. *in l. 2. §. prius*
17 *col. 2. ff. de vulg. & pupil.* † secundò regulam declarat
Brun. *in dict. 11. conclus.* vt ablatiui absoluti importent
conditionem, quando disponunt super eo, quod est à
iure certum, & per Bald. *in repet. l. 1. in 2. opposit. de leg.*
2. & Bart. *in l. cum stipulatus, in princip. ff. de verb. oblig.*
quæ omnia sequitur Rol. *loco citato num. 15. & 16.* Ad-
di etiam posset *dict. l. hac consultissima in fin.* dispone-
re, vt ea omnia requisita intelligantur pro forma, hoc
est, ea omnia specialiter in testamentis cœcorum re-
quisita, de quibus ibi, sed institutio hæredis: quod fie-
ret in principio testamenti, non erat speciale in testa-
mentis cœcorum, vt supra dictum fuit: ergo &c. à qua
sententia, vti magis communi, nullo modo venit rece-
dendum.
18 Septimum requisitum, quod desumunt nonnulli ex
dict. leg. hac consultissima, falsum pariter reputari debet,
testes nempè notandos, & scribendos esse in princi-
pio testamenti; cum prius vocari debeant, vt per Bald.
& Salic. ibi, qui tamen id nihil referre fatentur. Imò,
cum scripturam subscribere debeant, in fine testamen-
ti id fieri debet: Bald. namque *in tit. de pace constit. vers.*
19 *pacta, & vers. dic luna* dicit, † quod quando testes de-
bent se subscribere, id in fine scripturæ fieri debet, lo-
corum tamen consuetudinem spectandam esse, om-
nes concedere videntur, vt per Alexan. *in dict. leg. hac*
consultissima in princip.
20 Octauo requiritur, vt testator voce propria coram
testibus eodem tempore, & vnico contextu totã suam
voluntatem exprimat, ita vt eodem tempore scriba-
tur, & subscribatur: & iste videtur modus *in dict. l. hac*
consultissima requisitus: Verùm quia interdum testa-
tores mortis cogitatione turbati de omnibus memo-
riam habere non possunt, ipsis permissum est tabel-
lioni prius omnia patefacere ad hoc, vt de eius volun-
tate scripturam conficiat, eamque conuocatis testibus
legat, & testator asserat illam suam esse voluntatem, vt
in eadem lege habetur, & tradit ibidem Alexan. *num.*
6. de quo etiam per Ias. *sub num. 10. vers. quartò princi-*
paliter; hicque videtur dictæ legis verus sensus; quic-
quid dicat Ang. & ante ipsum Oldr. vt per Ias. *num. 10.*
21 Nonò, & vltimò requiritur, vt ipse testator apertè,
& clarè personam hæredis exprimat, ita vt non solum
nomen, sed etiam cognomẽ apponat, vel per alia cla-
ra, & dilucida indicia personam hæredis indicet: vt
per scribentes omnes *in d. l. hac consultissima*, qui vo-
lunt saltem per duas demonstrationes hæredem de-
scribi,

ſcribi, Bart. *in leg. demonſtratio falſa in 7. quæſt. de condit. & demonſtrat.* idem Bart. *in l. librorum, verſ. circa perſonam, ff. de accuſat.* de quo per Alex. *in conſil. 153. lib. 2.* & tradit Dec. *in dict. l. hac conſultiſſima, num. 14. & 15.* quod diſpoſitum reperitur, ne circa perſonam hære-
22 dis aliqua oriatur ambiguitas. † Vnde ſi nomen eſſet tale, vt ex ipſo abſque ambiguitate perſona hæredis poſſet reddi certa, alia non eſſet neceſſaria expreſſio,
23 vt per gloſ. *ibi in verbo iudicia*, & Iaſ. *nu. 12.* † illa enim declaratio non requiritur in tex. pro forma, niſi quatenus aliqua ſimplex nominatio poſſet obſcuritatem
24 parere: † Et ſola nominis expreſſio fundat intentionem, niſi de pluralitate nominum oſtendatur, arg. tex. *in l. ſi in rem, ff. de rei vendic.* vbi Bart. idem *in l. ſi quis ſeruum, §. inter duos, in fine, ff. de leg. 2.* quod eò magis procederet, ſi nomen eſſet omninò ſingulare, vt de Gallopaſſo exemplum dat ibi gloſa, & ſequitur Dec.
25 *in dict. l. hac conſultiſſima nu. 16. & ſeqq.* † ſi tamen lex, vel decretum alterius progrederetur annullando teſtamentum abſque duabus demonſtrationibus: dicerentur illæ duæ demonſtrationes requiſitæ pro forma. quo caſu abſque ipſis, non obſtante, quod perſona eſſet certa, teſtamentum eſſet nullum, Alex. *conſ. 27. num. 2. lib. 6.* Dec. *loco cit. num. 20* quod non eſt in terminis *d. l. hac conſultiſſima.*

Id tamen, quod dicunt Doctores de nominatione hæredis, debet intelligi, ſi ipſe hæres ſit natus, vt per Rimin. *in d. conſ. 84. in fin.* cœcum enim, & filios naſcituros, quorum nomina ignorari neceſſe eſt, inſtituere poſſe non eſt dubium, & tradit Ludouiſ. *d. concluſ. 57.*
26 *verſ. quartò requiritur*, † formam autem teſtamentorum cœcorum ponit Specul. *in tit. de Inſtrument. edict. §. compendioſe, verſ. illud autem non eſt ignorandum*, & Roland. *de teſtam. rubr. 6. in princip.*
27 Cum igitur cœci non ſint prohibiti teſtari, licèt in eorum teſtamentis maiores requirantur ſolemnitates, non video rationem, cur Carpan. *ſuper ſtat. Mediol. cap. 300. num. 41.* dicat, Maritum cœcum non poſſe præſtare conſenſum vxori teſtari volenti.
28 . Vnum tamen pro complemento iſtius capituli omittendum non duxi; has nempè ſolemnitates à lege requiri ad euitandas fraudes, quæ in teſtamentis cœcorum fieri poſſent, vt *in d. l. hac conſultiſſima* expreſsè habetur, vbi Iaſon *num. 4.* & Dec. *num. 36.* Marcus Antonius Natta *in l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, num. 37. C. de teſtam.* Ac propterea ceſſante fraudis ſuſpicione, valeret teſtamentum cæci, etiam ſi prædictis careret ſolemnitatibus, Bald. *in d. l. hac conſultiſſima, C. qui teſtam. fac. poſſ* vbi etiam Dec. *num. 36* & Natta *in d. §. ex imperfecto, nu. 3.* & ſequitur Menoch. *de præſumpt. lib. 4 præſumpt. 6. num. 2.* qui inter alias coniecturas ad excludendam falſitatis ſuſpicionem conſiderat, ſi teſtator ſuperuixerit per plures annos poſt illud conditum teſtamentum, cum enim illud non [illegible], diceretur declaraſſe, ſe velle ipſum valere, vt per ipſum *nu. 4.* idem & multò fortiùs dicendum eſſet, ſi cœcus ante cœcitatem illud feciſſet teſtamentum, in quo eadem ferè præcipuè circa hæredum inſtitutionem diſpoſuiſſet, tunc enim ceſsaret ſuſpicio in teſtamento condito in cœcitate fraudes aliquas fuiſſe adhibitas; & tantò magis, ſi non vnum, ſed plura præceſſiſſent teſtamenta ad fauorem earundem perſonarum, tunc enim diceretur apparere de enixa eius voluntate, ſuſpicionem fraudis prorſus excludente. Poſset etiam conſiderari ad excluſionem fraudis amor, & beneuolentia teſtatoris erga perſonas inſtitutas: & demum ceſsaret fraudis ſuſpicio, ſi per teſtes probaretur verè ſic diſpoſuiſse teſtatorem: & ceſſante fraudis ſuſpicione, ceſsant prorſus ſupradictæ ſolemnitates, vt per Menoch. & alios ſupra citatos.

S V M M A R I V M.

1 *Solemnitates, de quibus* in l. hac conſultiſſima, C. qui teſtam. fac poſs. *an debeant obſeruari in legatis, fideicommiſſis, & Codicillis.*
2 *Maiores ſolemnitates requiruntur in teſtamentis, quàm in alijs vltimis voluntatibus.*
3 *Lex* hac conſultiſſima, C. qui teſtam. fac. poſs. *non auget numerum teſtium.*
4 *Legis* hac conſultiſſima, C. qui teſtam. fac. poſſ. *ſenſus circa confectionem teſtamentorum, & Codicillorum.*

An ſolemnitates, de quibus *in l. hac conſultiſſima, C. qui teſtam. fac. poſſ.* requirantur in legatis, fideicommiſſis, & Codicillis. Cap. VII.

1 EAſdem ſolemnitates obſeruari debere in legatis, fideicommiſſis, & Codicillis, quæ in teſtamentis cœcorum obſeruantur, expreſsè diſponitur *in l. hac conſultiſſima, C. qui teſtam. fac. poſſ.* ſolum eſt dubitatio, an ita obſeruari debeant, vt quemadmodum in teſtamentis cœcorum ſeptem teſtes vnà cum Notario requiruntur, qui teſtamentum ſignent, & ſubſcribant, ſeptem pariter ſint neceſſarij teſtes in legatis, & Codicillis, vel potius dicta lex debeat intelligi, vt quemadmodum ſeptem teſtes teſtamentarii ſubſcribere debent teſtamentum, ita etiam teſtes in Codicillis adhibiti debeant Codicillum ſubſcribere, & ſignare, nulla tamen, quantum ad numerũ teſtium, facta augumentatione, Iacob. Butr. Bald. Angel. Fulgoſ. Rom. & Alex. huius fuerunt ſententiæ, eundem numerum teſtium eſſe adhibendum: mouentur omnes per citatum tex. in illis verbis: *Quæ in eundem modum erunt obſeruanda, quamuis non hæredem inſtituere, &c.* & ita conſuluit Alciat. *reſponſ. 32. num. 6. Tom. 3.* & ſequitur Vaſq. *controuerſ. Illuſtr. cap. 113. num 13. & ſeqq.* Baſag. *de teſtamentis rub. 60. in fine, & rub. 62. nu. 8.* alios citat Hond. *conſ. 58. num. 3. lib. 2.* Contrarium tamen alij ſenſerunt, vt Salic. Paul. de Caſtr. Dec. Iaſ. & plures moderniores, à qua opinione non credo eſſe recedendum; licèt eorum textus ponderatio in illis verbis, quæ codicillis habentur congrua, non admodum mihi arrideat; congrua, dicunt ipſi, habetur diſpoſitio codicillaris cum quinque teſtibus, ergo de quinque teſtibus lex illa intelligi debet: diuerſus enim eſt illorum verborum ſenſus: dicit Imperator, ſolemnitates ſupra poſitas in eundem modum eſſe obſeruandas, quamuis quis nolit hæredes inſtituere, ſed ſolum facere vel legata, vel fideicommiſſa, vel alia Codicillis congrua: hoc eſt, vel alia diſponere, quæ in Codicillis congruè fieri poſſunt, Vnde melius Iaſ. *ibid. ſub num. 10.* animaduertit, quod hoc ſtante, ſequeretur, quod illæmet ſolemnitates requirerentur in teſtamentis, quæ in codicillis, quod ab-
2 ſurdum admodum videtur, cum regulare ſit, † vt maiores ſolemnitates requirantur in teſtamentis, quàm in alijs vltimis voluntatibus.
3 Præterea certum eſt, *d. l. hac conſultiſſima* non augere numerum teſtium in teſtamentis, ſolum enim octauum requirit, non exiſtente Notario, cur igitur voluiſſet in Codicillis teſtium numerum auxiſſe. Imò hoc ſtante, ſequeretur, quod in codicillis poſſet fieri hæredis inſtitutio, ſi eadem requireretur ſolemnitas.
4 Nec obſtant illa verba: *In eundem modum, &c.* nam verè tex. ſolum requirit modum, quo adhiberi debent teſtes in teſtamentis cœcorum, ita vt ſit ſenſus, vt quemadmodum in teſtamentis teſtes debent ſe ſubſcribere, ita etiam in codicillis ſe ſubſcribere debeant, ac codicillum ſignare; illi tamen teſtes, qui in codicillis adhiberi ſolent, cum circa numerum nihil ſit innouatum, & nouiſſimè ſequitur Hond. *deciſ. 58. num. 5. & ſeqq. maxime nu. 28.* ſanè verum eſt, quod ſi non adeſſet Notarius vltra quinque teſtes, alter litterarum peritus adhi

adhiberi deberet, qui codicillum scriberet, ac signaret, vt in testamentis, in quibus non existente notario, octauus adhibetur testis: & hæc mihi videtur germana dictæ legis intelligentia, licèt Rol. *de testam. sub rub. 61.* seu ibi addentes *nu.* 8. dicant ad cautelam, & ad euitandas opiniones; bonum esse septem adhibere testes.

SVMMARIVM.

1 *Cœcus an possit donare causa mortis absque solemnitatibus, de quibus* in l. hac consultissima, C. qui test. fac. poss. *& num. seqq.*
2 *Donatio causa mortis an sit contractus, vel vltima voluntas.*
3 *Donatio causa mortis, quantum ad modum, dicitur contractus, quantum verò ad effectum vltima voluntas.*
4 *Solemnitates, de quibus* in dict. leg. hac consultissima, *respiciunt modum disponendi.*
5 *Cœcorum vltimæ dispositiones, vt valeant, cautela est, vt apponatur clausula, valere saltem in vim donationis causa mortis.*
6 *Donatio causa mortis donatarij præsentiam requirit.*
7 *Notarius stipulari potest pro his, quorum interest.*
8 *Donatio causa mortis potest etiam fieri absente, interueniente epistola, vel nuncio.*
9 *Cœcus an possit facere donationem causa mortis in testamento.*
10 *Donatio causa mortis facta absenti in testamento cœci, an valere possit in vim fideicommissi.*
11 *Cœcus non potest fideicommittere absque solemnitatibus, de quibus* in l. hac consultissima, C. qui test. fac. poss.
12 *Clausula codicillaris apposita in testamento cœci confecto absque solemnitatibus requisitis, an importet fideicommissum.*

Cœcus an possit donare causa mortis absque solemnitatibus, *in l. hac consultissima, C. qui testam. fac. poss.* Cap. VIII.

VIdimus in superioribus capitibus, cœcum non posse nec testamentum facere, nec legare, nec
fideicommittere absque solemnitatibus, *in l. hac consultissima, C. qui testam. facere poss.* nunc videndum est,
1 † an saltem possit donare causa mortis, & dubium facit, quia licèt cœcus possit omnes celebrare contractus, vt per Alexand. *consil. 12. lib. 1.* Dec. *in dict. l. hac*
2 *consultissima num. 42,* Ias. *num. 7.* † tamen donatio causa mortis videtur potius connumeranda inter dispositiones vltimarum voluntatum, quam contractuum; & hanc opinionem videri magis communem, dixit Mars. *singul. 136 incipit, longa;* licèt alii velint imò assimilari
3 vltimæ voluntati, vt per Boer. *cons. 34. num. 12.* † est tamen distinctio, quod aut loquimur, quantum ad modum, dum donatio est in fieri, & contractui æquiparatur: quantum verò ad effectum, & sic in facto esse, censetur vltima voluntas, glos. *in leg. 2. in princip. in verb. legatum, ff. de dot. praleg.* Et hanc esse communem distinctionem, ac sententiam, dixit Ias. *in leg. cum antiquitas num. 2. C. de testam. & in leg. 2. nu. 1 ff. de leg. 1.* vbi etiam Rip. *num. 15.* esseque communiter approbatam, dixit Socin. *consil 130. num. 9. lib. 1.* quos refert, & sequitur Clar. *in §. donatio quæst. 5 circa princip.* & plures alios citat Roland. *cons. 82. num 21. lib. 1.* de quo optimè Paris. *consil. 97. vol. 3.* vbi dixit, hanc opinionem totum sequi
4 mundum, de quo Roland. *loc. cit. nu. 23.* vnde cum † solemnitates, de quibus *in dict. leg. hac consultissima* respiciant modum disponendi, non autem effectum dispositionis, dicendum est, cœcum posse donare causa mortis absque illis solemnitatibus, de quibus dictum fuit supra suo loco, vt Socin. *in leg. 2 ff de leg. 1.* & esse communem opinionem probat Rimin. iun. *de donat. num. 626.* & ab ea non esse recedendum Mich. de Graff. *in §. donatio causa mortis quæst. 7. in fin.* quicquid teneant alij per ipsum citati, & tradit Dilect. *de arte testam. tit. 1 caus. 8. num. 5.* qui improbat Ruin. *in cons. 24 sub nu. 10 volum. 2.* contrarium sentientem, idemque damnat Rimin. Iunior *in cons 84. num. 24. & seqq.* & sequitur Ludouis. *concl. 57. vers. opinio tamen,* qui testatur. Ruin. opinionem esse communiter reprobatam, & docet post alios Hond. *cons. 58. num. 12. lib. 2.* Seraph. *decis 966 num. 5. lib. 1.* & post alios sequitur Diana *resolut. moral. par. 5. tract. 6. de mutis, surd. & cœcis resol. 25.*

5 Vt igitur cœcorum vltimæ dispositiones valeant, cautella traditur à Dilect. *loc. cit.* vt donent causa mortis, vel in testamentis apponant clausulam, valere saltem in vim donationis causa mortis; dicir tamen ne-
7 cessarium esse, † vel vt donatarius sit præsens, tunc enim propriè dicitur donatio causa mortis, Bart. *in lege 1. circa finem, ff. de donation.* & de communi Imola relatus à Dec. *in consil. 196. num. 2. in fine,* & de communi pariter Paris. *consil 88. num. 98. lib. 3.* Socin. Iunior *consil. 67. nu. 18. lib. 3* Clar. *in § donatio quæst. 5. vers. sed pone,* Gomez *variar. resolut. lib. 2. cap. 4. num. 16.* Mich. de Graff. *in §. donatio causa mortis quæst. 9. in princip.* vel vt
7 † Notarius stipuletur pro omnibus, quorum interest, potest enim notarius pro absentibus stipulari *lib. 3. vbi Bart. ff. rem pupill. sal. for. in leg. nec ei, ff. de adopt. & in leg. stipulatio ista, §. si stipuler, ff de verbor. obligat.* Dec. *in consil. 607.* Socin. *in consil. 112 lib. 1* Dilect. *loc. citat.* ac ideò non est simpliciter credendum Riminald. *in dict. consil. 84. num. 24. & seqq.* quem sequitur Ludou. *loc. cit.* qui existimauit, cœcorum testamenta sustineri, per clausulas generales, vt valeant in vim Codicillorum, donationis causa mortis, vel alterius cuiuscumque vltimæ voluntatis; nam primò clausula codicillaris nihil operari potest, cum etiam in codicillis illæmet solemnitates requirantur, excepto tamen testium numero, vt in cap. superiori fuit dictum: quantum verò ad donationem causa mortis, vt debeat reputari donatio, donatarii præsentia requiritur, vel quod notarius, vel alter pro ipso stipuletur, vt superius fuit ostensum. Nec in vim alterius relicti valere potest, vt existimauit Rimin. cum etiam in legatis, & fideicommissis illæmet solemnitates sint necessariæ vt *in dict. leg.* habetur, ac propterea crederem malè etiam sensisse Honded. qui *in consil. 58.* sequendo Riminal. dicit, relicta à cœcis in codicillis sustineri per illam clausulam, omni meliori modo, vt per ipsum *num. 17.*

8 Posset etiam hæc donatio fieri absenti, epistola interueniente, vel nuncio, vt voluit glos. *in leg. nec ambigui, C. de donation.* quam communiter approbari, dixit Roman. *consil. 353. num. 10* Caputaq. *decis. 180. num. 9.* Clar. *in dict. §. donatio quæst. 12.* Mich. de Graff. *loco cit. num. 3.* requiritur tamen, vt nuncius ad hoc sit specialiter deputatus, vt per suprad. glos. Corn. *consil. 254. vol. 5.* Suarez *in Thesaur. recept. sent. in verbo donatio*
9 *num. 133. & seq.* Mich. de Graff *loc. citato num. 4.* † Et licèt aliquid tenuisse videantur, donationem causa mortis à cœco in particulari instrumento fieri posse, secus in testamento; id tamen procederet, si deficeret donatarij præsentia, nec esset, qui pro donatario stipularetur; sed donatarii præsentiæ interueniente, vel alio pro ipso stipulante, vtique fieri posset, vt pulchrè dixit Roland. *in dict. consil. 82. nu. 24. & seqq.* & declarat Dec. *in cons. 186.* & voluit Salyc *in l. 1. C. de donat. caus. mort.* vnde illa clausula simpliciter in testamento cœcorum apposita nihil operatur, Ias. *in consil. 82. versic sed hoc non obstante lib. 3.* vbi dicit, quod relicta in testamento cœci absque debitis solemnitatibus non valent in vim donationis causa mortis, deficiente donatarij præsentia omninò necessaria *dict. leg. inter mortis,* Bart. *in dict. leg.* vel saltem pacto nudo, quod hodie sufficit, glos. *in l. cum pater, §. Mauio, ff. de leg. 2. & in l. a. C. de vir. dat.* Roland. *loc. cit. num 27. & 28.*

10 Nec

10 Nec dicatur tanquam donatio facta abſenti, valebit ſaltem in vim fideicommiſſi, Bart. *in l.1. ff. de don. cauſ. mort.* vbi etiam Imol. de communi, quem refert Dec. *in conſ.196. num.2. in fin.* Pariſ. *conſ.88. num.98. lib.3.* Socin. Iun. *conſ.67. num.17. lib.3.* Clar. *in §. donatio quaſt.5. verſic. ſed pone:* qinque tamen teſtibus interuenientibus, gloſ. *in l.1. C. de donat. cauſ. mortis,* vbi Bart. Hond. *conſ.1. num.8.* Gom. *variar. reſolut. lib.2. cap.4. nu.15.* Mich-de
11 Graſſ. *in dict. quaſt.9. num.5.* † nam reſpondetur, in caſu propoſito non poſſe valere in vim fideicommiſſi, quia cœcus non poteſt nec etiam fideicommittere abſque illis ſolemnitatibus, de quibus *in d. l. hac conſultiſſima:* vt ibi expreſsè habetur, & dictum fuit ſupra ſuo loco, ſi igitur non poteſt fideicommittere expreſsè, nec etiam tacitè in vim fideicommiſſi poterit valere hæc dona-
12 tio: & eadem ratione † licèt clauſula codicillaris ſoleat operari fideicommiſſum, tamen in teſtamento cœci abſque debitis ſolemnitatibus confecto nihil operatur gloſ. *in dict. l. hac conſultiſſima in verbo codicillis* vbi alii ſequuntur Fulgen. *conſil.91.* Paul. de Caſtr. *conſ.362. lib.2.* Dileſt. *dict. caut.8. num.3.*

SVMMARIVM.

1 *Pater teſtando inter liberos non tenetur obſeruare ſolemnitates Iuris ciuilis, & num. ſeqq de rationibus.*
2 *Suſpicio falſitatis ceſſat in Patre teſtante inter liberos.*
3 *Filijs de Iure naturæ debetur parentum hæreditas.*
4 *Cœci teſtantes inter liberos an debeant obſeruare ſolemnia, de quibus* in l. hac conſultiſs. C. qui teſt. fac. poſſ.
5 *Generi per ſpeciem derogatur.*
6 *Magis ſpeciale quando aliquid dicatur.*
7 *Exceptio debet eſſe de regula.*
8 Leg. hac conſultiſſima, C. de teſtamentis *inducitur ſecundum Fulg.*
9 Leg. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, C. de teſtamentis, *de quibus ſolemnitatibus loquatur, & reſpectu cuius, & num.17.*
10 *Cœcus poteſt teſtari inter liberos coram duobus teſtibus ſecundùm communem.*
12 *Fauor qui fundatur in æquitate, præfertur metui falſitatis.*
13 *In dubio illa opinio debet amplecti, quæ teſtamento fauet.*
14 Lex hac conſultiſſima, C. qui teſtam. facere poſſ. *an ſit generaliter,* lege hac conſultiſſima in §. ex imperfecto, C. de teſtam.
15 Leg. hac conſultiſſima, C. de teſtamentis, *generaliter loquitur in omnibus teſtamentis.*
18 *Cœcus teſtando inter liberos abſque debitis ſolemnitatibus, an poſſit eos inæqualiter inſtituere, & num.20*
19 *Pater teſtando inter liberos abſque debitis ſolemnitatibus, an poſſit eos inæqualiter inſtituere: & quid maxima exiſtente inæqualitate.*
21 *Cœcorum teſtamenta fauore deſcendentium valent abſque ſolemnitatis requiſitis; & quid ſi inſtituti ſolum ſint proximiores, num.22. & quid ſi filij, & extranei ſimul fuerint inſtituti num.23. quid hoc caſu reſpectu legatorum, num.24.*

Solemnitates, de quibus *in l. hac conſultiſſima, C. qui teſtam. fac. poſſ.* an ſint neceſſariæ, quando Cœcus teſtatur inter liberos. Cap. IX.

1 IN Iure ſatis notum eſt, Patrem teſtando inter liberos, non teneri ad obſeruationem ſolemnitatum Iuris Ciuilis, ideò coram duobus teſtibus poſſe teſtari vt eſt text. *in leg. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, C. de teſtam.* vbi omnes notant Doctores, Iaſ. *in Auth. nouiſſima num.16. C. de inoff. teſtamento.* Iacobus Philip. Portius *in conſ.12. nu.8. & ſeq.* Clar. *in §. teſtamento quaſt.21.* & paſſim omnes, cuius dicti variæ adducuntur ratio-
2 nes illa prima † quia in parentibus ceſſat omnis falſitatis ſuſpicio, propter quam ſuſpicionem in teſtamentis lex requirit maiorem numerum teſtium, vt per Curt. Iunior *in dict. §. ex imperfecto ſub num.3.* & Natt. *num.107.* Claró altera magis placet ratio, id inductum
3 fuiſſe fauore liberorum, † quibus Iure naturæ parentum debetur hæreditas, de qua etiam ratione Natt. *loc. cit. num.70.* ſed ipſe tertiam adducit, nempè fauore parentum id fuiſſe diſpoſitum, ne ſcilicet ipſorum iudicia reſcindantur, idque arridet Mich, de Graſſ. *in d. quaſt.11. num 1.* Quæ regula an ſit ſemper vera, & in quibus caſibus procedat non eſt præſentis indaginis:
4 ſolum ad propoſitum dubitatur, † an idem dicendum ſit in teſtamentis cœcorum inter liberos teſtantium; qua in re diuerſæ fuerunt opiniones; pro negatiua ſic argumentantur multi, quos citat, & ſequitur Alciar. *reſponſ.32. num.2. tom.3.* generi per ſpeciem derogatur *l.*
5 *ſanctio legum, ff. de pen.* † Sed *dict. §. imperfecto,* eſt generalis in quocumque teſtante inter liberos, lex verò *hac conſultiſſima, C. qui teſtam. fac. poſſ.* eſt ſpecialis in cœco, ergo iſta lex ſpecialis generali derogat, probatque alio
6 modo in Rom. † legem de cœco loquentem eſſe magis ſpecialem, cum pauciora indiuidua ſub ſe habeat: plures enim ſunt parentes teſtantes inter liberos, quam cœci, & eodem argumento vſus fuit Cum. *in conſil.113* Secundò Fulgent. *in dict. l. hac conſultiſſima, C. de teſtam.* mouetur ex eo, quia ibi ponitur regula de teſtamento in ſcriptis, *in §. verò ex imperfecto* adducitur exceptio,
7 ſi nempè fiat teſtamentum inter liberos; † ſed exceptio debet eſſe de regula; ergo iſta exceptio debet intelligi de teſtamento in ſcriptis, ſed cœci in ſcriptis te-
8 ſtari non poſſunt, † ergo *dict. §. ex imperfecto,* de cœcis intelligi non poteſt. Tertiò mouentur aliqui ex eo, quia text *in dict. leg. hac conſultiſſima, C. de teſtamen.* loquitur de non cœco, ergo exceptio pariter, de qua *in dict. §. ex imperfecto,* de non cœco intelligi debet, quo argumento pariter vſus fuit Cum. *in dict. conſ.113.* de
9 quo infra *num.16* † Quartò Iaſ. *in d. l. hac conſultiſſima ſub num.4* animaduertit *dict. § ex imperfecto,* vnà cum *leg. fin. C. famil. erciſc.* diſponere, parentes ſine debitis ſolemnitatibus teſtari poſſe inter liberos, reſpectu tamen ſolemnitatum in ipſo actu teſtandi requiſitarum: ergo non debent extendi ad ſolemnitates requiſitas ratione perſonæ teſtantis, argumento eius, quod tradit gloſ. *in clem.1. in fin. de ſeq. prop. & fruct.* vt diſpenſatio facta circa vnum defectum non debeat porrigi ad alium, vt per ipſum. Quintò mouetur Cuman. *in dict. conſil.113.* e generalitate text *in §. cœcus,* Iaſ. *quibus non eſt permiſ. facere teſtam. & in dict. leg. hac conſultiſſima, C. qui teſtam. facere poſſunt.*
10 Quibus tamen non obſtantibus, in contrarium eſt communis opinio; vt etiam cœcus poſſit inter liberos teſtari, adhibitis ſolum duobus teſtibus, iuxta diſpoſitionem *dict. §. ex imperfecto:* & mouentur communiter
11 omnes, † quia lex ob fraudis ſuſpicionem tot requirit ſolemnia in teſtamentis cœcorum; quæ ratio ceſſat, ſi inſtituantur liberi, qui adhuc ab inteſtato erant ſucceſ-
12 ſuri. † Secundò, hoc etiam caſu concurrit fauor filiorum à ſcribentibus *in dict. § ex imperfecto* perpenſus, qui fauor pro fundamento habet æquitatem, & Scripturæ veritatem, vnde præualere debet metui falſitatis, qui ſolum fundatur in fictione, rigore, & dubio, vt per Iaſ. *dict. l. hac conſultiſſima ſub num.4.* Tertiò magis ſpecialis eſt text. *in dict. §. ex imperfecto,* vt infra in ſolutione primi argumenti; ergo huiuſmodi diſpoſitio derogabit alteri diſpoſitioni, generaliter prohibenti cœcis factionem teſtamenti, cum generi per ſpeciem derogetur, *leg. vxorem, §. feliciſſimis, ff. de leg.3. cap. gene-*
13 *ri de reg. iur. in 6.* † Quartò dicunt omnes, quod illa opinio eſt in dubio tenenda, quæ magis fauet teſtamento, vt tenuerunt Bart. Bald. Salyc. Paul. de Caſtr. & Alex.

Alex. in dict. leg. hac consultissima, & esse communem opinionem testati fuerunt ibi Dec. num. 36. & Ias. sub num. 4. & in consil. 26. versic. facit etiam multum lib. 1. & communem appellat Natt. in dict. §. ex imperfecto num. 39. & de magis commune Vasq. controuers. Illustr. cap. 103. nu. 11. & magis communitec sic concludere Doctores, dixit Socin. cons. 263. circa princip. lib. 2. Buer. decis. 240. num. 20. Natt. consil. 210. num. 3. & seq. & hanc partem in iudicando esse sequendam, Roman. in ead. leg. hac consultissima, licèt ipse contrarium teneat, idem Ang. in dict. §. cæcus Instit. quib. non est permiss. fac. testam. & Ias. in dict. consil. 26. dixit de caussosa opinione Fulgen. non esse curandum; sed communi opinioni inhærendum præcipuè in iudicando, Brun. de form. & solem. in tit. de correct. & relat. solem. vers. quintò quære, vbi pariter de communi testatur, & probauit Roland. in consil. 82. num. 18. & 19. lib. 1. Sebast. Medic. de fort. casib. par. 2. num. 56. de quo etiam Clar. in §. testamentum qua. 17. vers. quare, & Mich. de Grass. in § testamentum quæst. 11. num. 7. & quæst. 31. num. 4. vbi pariter testatur de magis communi, & communem esse opinionem post plures, quos allegat, dicit etiam Diana resolut. moral. par. 5 tract. 6. de mutis, surdis, & cæcis resolut. 26. vers. notandum est etiam, cuius opinionis fautor est Cephal. in cons. 72. num. 5. & seqq. vbi plura ad propositum.

14 Contrariorum autem facilis est solutio; & ad primum respondetur dict. leg. hac consultissima, C. qui testam. fac. poss. esse generalem, & generalem regulam tradere in cœcis testantibus, dict. vero, §. ex imperfecto esse specialem, & specialem casum ponentem, si instituantur filij. Vnde, vt animaduertit Ias. in dict. leg. hac consultissima sub num. 4. si considerentur personæ hæredum est magis specialis dict. §. ex imperfecto, cum loquatur solum de vna specie hæredum, hoc est liberorum, dicta verò lex hac consultissima, cum loquatur de omni genere hæredum, generalior dici debet; nec dicatur, esse plures testantes inter liberos, quam cœcos: nam specialitas est circa hæredes institutos, & sic liberos, non autem respectu testantium.

15 Secunda ratio habet falsum suppositum, cum dict. l. hac consultissima, C. de testament. generaliter loquatur etiam in testamentis nuncupatiuis, vt ibi t. glos. à scribentibus communiter secutam.

16 Nec pariter obstat tertium argumentum, licèt enim dict. §. ex imperfecto loquatur de non cœco, eius tamen dispositio in hoc non fundatur, vt testator videat, sed in fauore ipsorum liberorum, ac parentum testantiom inter liberos; vnde eius dispositio debet procedere, tam si filij instituantur à parente, qui videat, quàm si à luce orbato.

17 Quarta Iasonis ratio corruit, si dicatur, omnes solemnitates requisitas in testamentis, requiri respectu actus ipsius testamenti, vnde dicuntur solemnitates testamentorum, non autem testantium; nec obstat, quod in cœco maiores requirantur solemenitates, nam hinc non sequitur, vt sint solemnitates cœcorum; sed sunt solemnitates illius actus, qui si fiat à cœco, maiores requirit solemnitates; si tamen fuerint instituti extranei; si verò liberi instituantur, iste actus potest fieri cum solemnitatibus, de quibus in d. §. ex imperfecto.

Vltimæ rationi respondetur, generalia esse iura, quoniam generalis etiam est regula, sed ista regula generalis recipit limitationem, si instituantur liberi, per rationes, de quibus in d. §. ex imperfecto; quæ rationes militant, etiam si liberi à parente cœco fuerint instituti.

18 Ampliatur autem hæc communis conclusio, etiam si filij inæqualiter instituuntur, vt per Paul. de Castr. in dict. leg. hac consultissima, & esse communem opinionem, dixerunt ibi Dec. num. 36. & Ias. sub nu. 4. & de communi pariter in dict. cons. 76. & ab ipsa in iudicando non esse recedendum asserit, idem tenet Angel. in dict. §. cæcus, & esse magis communem opinionem Socin. in consil. 163. quod pariter secutus fuit Roland. in dict. consil. 82. num. 19. licèt quando adesset magna inæqualitas dubitet Ias. in dict. leg. hac consultissima num. 4. in quam sententiam inclinare etiam videtur Dec. numer. 37. sed cum dispositio dict. §. ex imperfecto procedat etiam in cœcis, vt supra dictum fuit; & in alijs non consideretur inæqualitas, vt per Doctores, quos allegat Mich. de Grass. in dict. §. testamentum quæst. 11. sub num. 9. idem asserendum erit in cœcis; nulla enim potest considerari iniustitia, etiam si inæqualiter fuerint instituti, cum parentes filiis solum legitimam relinquere teneantur; & caso quo integra legitima non fuerit relicta, habent ordinarium remedium petendi supplementum, & credendum est parentes aliqua rationabili causa fuisse motos ad filios inæqualiter in-
19 stituendos; Verùm hæc opinio, † vt pater testando inter liberos absque debitis solemnitatibus possit eos inæqualiter instituere, vt Grass. dicit in dict. §. testamentum quæst. 11. num. 8. non transit sine difficultate, præcipuè si maxima sit inæqualitas, vt post Specul. dicit Rom. in cons. 179. num. 18. asserens hanc potestatem parentibus datam respicere fauorem filiorum, ac ideò eorum cessante fauore locum non habere; idem docet in cons. 185. num. 5. dicens testamentum imperfectum inter liberos locum solum habere, si in omnium filiorum fauorem disponat, secus si in damnum alterius, & Mand. ibi in lit. D. dicit hanc opinionem esse multum æquam, sequendam, & communem: idem consuluit Dec. in consil. 105. vbi dicit, quod dispositio dict. §. ex imperfecto procedit solummodo, quando filij sunt omnes æqualiter instituti, secus si inæqualiter; idem docet Socin. Iunior in consil. 147. à nu. 33. vsque ad nu. 45. lib. 2. vbi asserit hanc opinionem esse iuridicam, & communiter à Doctoribus approbatam, & num. 44. subiungit in iudicando esse sequendam, vti rationabilem, & æquam, Ceph. idem tradit in cons. 180. num. 9. & rationem esse dicit, quia lex noluit parentibus auxilium testandi concedere in fauorem vnius ex filijs, & in odium alterius, sed permisit testandi facultatem secundùm legis dispositionem, quæ est, vt liberi æqualiter succedant, & probat optimè Rimin. Iunior in consil. 278. num. 65. & clarius in consil. 428. num. 13. & seqq. quam num. 16. & magis procedere dicit, stante maxima inæqualitate, & testatur hanc opinionem esse communem, & æquam, & sequendam, & num. 17. dicit alios contrarium ineptè sensisse, cum, vt ipse subiungit num. 19. Pater non debeat facere vnum filium bastardum, & alium legitimum; alios citat Tiraq. de iur. primog. quæst. 4. num. 4. Gab. in tit. de testamentis conclus. 6. sub num. 1. versic. contrarium; Mantic. de coniect. lib. 6. tit. 2. num. 8. & seqq. qui plures ad propositum adducit rationes, & citat Doctores hanc opinionem sequentes num. 11. & sequitur nouissimè Fular. de fide iur. quæst. 245. num. 55.

20 Et retenta hac opinione, idem dicendum esset in cœcis, vt docet Ludouis. in dict. conclus. 57. versic. hac tamen limitatione; qui existimat supra firmatam conclusionem num. 10. & seqq. non procedere, si filij inæqualiter instituantur.

1 Secundò ampliatur in testamentis factis fauore descendentium, Cephal. consil. 72. num. 8. 20. & 21. Ludouis. loc. cit. versic. & id quod.

22 Tertiò ampliatur, etiam si fuerint instituti proximiores de familia, Cephal. loc. cit. num. 10. & 21. Ludouis. loc. cit. versic. extenditur.

23 Limitatur modò supradicta conclusio, si cum ipsis liberis instituti essent extranei, tunc enim quantum ad extraneos testamentum absque debitis solemnitatibus non valeret, vt per Cephalum, & Ludouisium locis citatis.

24 Id tamen intelligendum est quantum ad institutionem, non autem respectu legatorum, quæ, stante testamenti validitate, etiam extraneis facta deberentur, vt per supracitatos Doctores.

SVM,

SVMMARIVM.

1 *Solemnitates, de quibus* in leg. hac consultissima, C. qui testam. facere poss. *sunt de iure positiuae, ac ideò à statuto tolli possunt.*

2 *Statutum tollens solemnitates, de quibus* in d. l. hac consultissima, *an dicatur contra bonos mores.*

3 *Statutum minuens solemnitates testamentorum in dubio non esset porrigendum ad testamenta cæcorum.*

4 *Lex generalis non intelligitur derogare legi ponenti casum specialem.*

An solemnitates, de quibus *in l. hac consultissima, C. qui testam fac. poss.* per statutum tolli valeant. Cap. X.

1 NOn potest cœcus testari absque solemnitatibus, de quibus *in leg. hac consultissima, C. qui testam. fac. poss.* prout supra suo loco dictum fuit; verùm si expressè à statuto essent sublatæ, illis non esset opus; hæc enim sunt solemnitates iuris positiui, vnde à statuto tolli possunt, ad tradita per Bart. *in l. si quæramus, ff. de testamen.* & docet Anchar. *in capit. 2. de testamen.* Alexand. *in dict. leg. hac consultissima,* vbi etiam Ias. *num. 5.* & Dec. *num. 39.* Sebast. Medic. *de fortuit. casibus par. 2.*
2 *quæst. 6 num. 56.* Nec obstat, si dicatur, † hoc statutum continere turpitudinem, & esse contra bonos mores, tanquam falsitatis nutritiuum, cum *d. l. hac consultissima* fuerit promulgata ad euitandas falsitates, ad tradita per Bart. *in l. omnes populi in 3. quæst. princ. ff. de iust. & iur.* respondetur enim, non esse contra bonos mores, licèt namque *dict. l. hac consultissima* sit lata ad tollendas fraudes, hinc tamen non sequitur, vt illis deficientibus verè adsit fraus, quo casu statutum non valeret, secundùm Bart. *loco cit.* ac ideò ante promulgationem dictæ legis cœci testari poterant absque illis solemnitatibus, vt considerat Vasq. *contron. Illustr. capit. 103. num. 12.* & dispositio nouæ legis ad maiorem cautelam promulgatæ per statutum tolli potest, vt per Dec. *in leg. Captatorias an. 4. C. de testam. milit.* Sanè ve-
3 rum est, † quod si statutum simpliciter minueret testamentorum solemnitates, hinc tamen non intelligeretur minuere voluisse solemnitates in testamentis cœcorum requisitas; quia † leges generales nunquam in-
4 telliguntur derogare legi ponenti casum specialem, *l. si quæramus, ff. de testament.* & tradit in specie Alex. *in d. l. hac consultissima,* vbi etiam Ias. *num. 6.* & Dec. *num. 41.* & quæ diximus de statuto, idem asserendum est de consuetudine, vt per Vasquez *controuers. Illustr. capit. 103. sub num. 15.*

SVMMARIVM.

1 *Cœcus testando ad pias causas non tenetur obseruare solemnitates, de quibus* in l. hac consultissima, C. qui testam. facere poss.

2 *In testamentis ad pias causas attenditur ius gentium.*

3 *Cœcus quando intelligatur testari ad pias causas.*

4 *Cœcus ad pias causas potest etiam testari nutu.*

5 *Legata facta ad pias causas in testamento cœci testantis absque debitis solemnitatibus an valeant, & nu. 6. & 7.*

8 *Legata facta laicis in testamento imperfecto ad pias causas, an debeantur.*

An solemnitates, de quibus *in l. hac consult. C. qui test. fac. poss.* sint necessariæ in testamentis ad pias causas. Cap. XI.

1 EAdem ratione, qua supra diximus, cœcum testantem inter liberos non cogi ad obseruationem solemnitatum, de quibus *in l. hac consultissima, C. qui test. facere poss.* cum eo casu ius gentium solummodo attendatur; dicendum est, easdem non esse obseruandas, si
2 ad pias causas cœcus testetur, † sat est enim in causis pijs ius gentium obseruari, *C. cum esset, & e relatum primo de testament.* quam conclusionem communiter sequuntur scribentes *in d. l. hac consultissima,* inter quos est Alexan. necnon Ias. *sub num. 4. vers. 2. limita,* & Dec. *num. 3.* Vigl. vnà cum alijs *in §. cæcus Instit. quibus non est permiss. facere testamentum,* Tiraquell. *de priuil. pia causa priuil. 10.* Vasq. *contron. Illustr. cap. 103. num. 15.* Roman. *cons. 47. num. 10. lib. 1.* Plut. *cons. 54. num 16.* Ludouis. *con-*
3 *clus. 57. vers. limitatur primo;* † Et licèt Angel. *in dict. §. cæcus,* videatur hoc restringere, si relinquatur locis pijs; tamen Alexand. *in dict. l. hac consultissima,* id intelligit in quocumque relicto facto ad pias causas, & priuatis quibuscumque pauperibus, & est secutus à Dec. *num. 3.* & à Ias. *num. 4.* idem voluit Bertazd. *consil. 101. licèt testamentum per totum lib. 1.* & sequuntur Tiraq. &
4 Vasq. *loc. cit.* † Imò etiam nutu cœcum ad pias causas testari posse, contra Angel. tenuit Alexand. *in leg. iubemus num. 3. C. de testam.* omnesque supra citati Doctores mouentur; quia in testamentis ad pias causas ius gentium attenditur, vnde cauendum est à Ludouis. *in dict. cons. 57. versic. hanc tamen,* qui existimat id non procedere, si cœcus filios habeat, quibus præiudicium inferri non potest absque debitis solemnitatibus secundùm ipsum: namcum pater possit filius præiudicare, præterquam in legitima; & cœcus testando ad pias causas non teneatur obseruare, nisi solemnitates iurisgentium; non erunt necessariæ aliæ solemnitates, licèt filiorum præiudicium considerari possit.

5 Supradicta tamen procedunt sine difficultate, si locus pius fuerit institutus, sed quid si laicus fuerit hæres, & in ipso testamento fuerint facta legata pia, an debeantur? Cald. *in tit. de const. cons. vlt.* deberi tenet, vt refert Socin. *in consil. 49 num. 14. lib. 4.* Verùm communis opinio est in contrarium, vt per Anton. *in cap. quod clericus de for. comp.* Salyc. *in Auth. cassa in 8. quæst. C. de sacros. Eccles.* & docet Ias. *in dict. l. hac consultissima sub num. 10. C. de test.* Alexand. *cons. 177. & cons. 259 num. 5 lib. 2.* nec dissentit Tiraq. *de priuileg. pia causa priuil. 28. vers. sed è diuerso,* & hanc receptionem esse sententiam, testatur Mich. de Grass. *in §. testamentum quæst. 18. nu. 6.* cum enim institutio, vti caput testamenti, non sustineatur, etiam corruunt legata, vti accessoria.

6 Id tamen primò limitatur, stante clausula Codicillari, tunc enim hæc legata ad pias causas debentur ab hæredibus venientibus ab intestato, etiam si institutio non valeat, vt per Alexand. *in d. cons. 259. sub num. 5.* vbi Natt. *in add.* dicit esse notandum.

7 Secundò limitatur, si institutus sit laicus cum hoc tamen, quod bona hæreditaria in pios vsus conuertat, tunc enim principaliter dicitur instituta pia causa, ac ideò testamentum sustinetur, Soc. *cons. 49. nu. 12. lib. 4.*

8 Sed quid è contra, si institutus sit prius locus, & in ipso testamento laicis fuerint facta legata; vtrum sustineri debeant? & sustineri magis communis est opinio; cum ipsa institutio valeat, à qua opinione non esse recedendum, dixit post alios Mich. de Grass. *dict. quæst. 18. num. 7.* nec dissentit Tiraq. *d. priuil. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Cœcus si sit miles an possit testari absque solemnitatibus, de quibus* in leg. hac consultissima, C. qui testament. facere poss.

2 *Miles à militia missus an iure militari testari possit.*

3 *Militis testamentum factum à milite adhuc in numeris manente, valet solum per annum post causarum missionem, & num. 9.*

4 *Cœcus in casibus, quibus ius gentium obseruare sufficit, non tenetur alias adhibere solemnitates.*

Testa-

5 *Teſtamentum tempore peſtis an valeat cum duobus teſtibus abſque Parocho, & num. 12.*

6 *Teſtamentum Ruri factum an valeat abſque conſueto teſtium numero, & quæ veniant à Notario obſeruandas & quid ſi teſtator ad Ciuitatem redierit, & num. 10.*

7 *Peregrini teſtando an teneantur obſeruare formam iuris Ciuilis, & quanto tempore valeat ipſorum teſtamentum.*

8 *Militum teſtamenta cur valeant, poſtquam non militant amplius.*

11 *Reſpectu ſolemnitatum inſpicitur tempus conditi teſtamenti.*

13 *Teſtamentum confectum tempore belli non requirit ſolemnitates iuris Ciuilis.*

14 *Cœcus teſtando in terris Eccleſiæ coram Parocho, an ſufficiat, quid duos adhibeat teſtes.*

15 *Cœcus non tenetur obſeruare ſolemnitates, de quibus* in l. hac conſultiſſima, C. qui teſtam. facere poſſ. *ſi ſit à Principe impetrauerit.*

16 *Princeps non tenetur obſeruare ſolemnitates, de quibus* in l. hac conſultiſſima, C. qui teſt. fac. poſſ. *licèt ſit cœcus.*

17 *Cœcus teſtando coram Principe non tenetur obſeruare ſolemnitates, de quibus* in l. hac conſultiſſima, C qui teſtam. facere poſſ.

Cœcus quibus caſibus non teneatur obſeruare ſolemnitates, de quibus *in l. hac conſultiſſima, C. qui teſtam. fac. poſſ.* Cap. XII.

EX dictis in ſuperioribus quæſtionibus colligere licet varios caſus, in quibus cœcus poteſt teſtamentari abſque ſolemnitatibus, de quibus *in l. hac conſultiſſima, C. qui teſtam. facere poſſ.* Primus eſt, ſi teſtatur inter liberos, de quo ſupra *in cap. 9.* Secundus ſi ſtatutum ſic diſponat. vt *in cap. 10.* Tertius ſi fiat teſtamentum ad pias cauſas, vt *in cap. præced.* quibus alij ſunt connectendi, Vaſq. *controuer. Illuſtr. cap. 103. ſub nu. 15.* Quar-
1 tum refert, † ſi cœcus iſte ſit miles. Verùm Vaſq. quemadmodum militibus ſurdis, & mutis maximam teſtandi tribuit facultatem, vt intra ſuo loco dicetur; ita etiam nimis militibus cœcis fauere voluit; ſed quæro ego à Vaſq. quos cœcos artem militarem exercentes inuenerit, etſi aliquos militum duces cœcos fuiſſe, diximus ſupra *in cap. 1.* qui potius conſilio, ac prudentia, quam propriis viribus bella geſſerunt; ſed dices, militia iam ſuſcepta cœci effecti fuere; ergo de cœcis à natura eius non militat doctrina: nec etiam generaliter intelligi poteſt de cœcis factis ſuſcepta militia; nam certum eſt, cœcitatem eſſe in cauſa, vt quis à numero
2 militum deleri debeat; † at miſſus à militia non poteſt amplius iure militari teſtari, vt eſt text. pulcherrimus *in l. iure militari, ff. de milit. teſtamento,* vbi habetur, militem, mutum effectum, poſſe teſtari iure militari ante cauſariam miſſionem, & adhuc in numeris manentem; vnde ſecus poſtquam deletus fuerit de militum numero: ac ideò quod dicit Vaſq. procederet ſolum in milite effecto cœco militia iam ſuſcepta, ſi teſtamentum conderet antequam à militia fuiſſet miſſus: & hoc
3 caſu eius teſtamentum valeret ſolum per annum; † teſtamenta namque militum iure militari confecta poſt cauſariam miſſionem per annũ tantummodo valẽt, vt eſt tex. *in l. teſtamenta eorum, ff. de mil. teſt.* Sed ne ſingu-
4 los caſus percurramus, † cum ſolemnitates, de quibus *in d. l. hac conſultiſſima* ſint à iure ciuili inuentæ, cœci illas obſeruare non erunt coacti omnibus illis in caſibus in quibus teſtando iuſ gentium obſeruare ſufficiat. Pro-
5 ut tempore peſtis, † quo poteſt condi teſtamentum coram duobus ſolum teſtibus ſecundùm Salyc. & Iaſ. *in l. fin. C. de teſtam.* Bart. *in l. 1. ff. de bon. poſſ. in teſtam. milit.* Port. *in Inſt. de milit. teſtamento,* Barb. *in cap. cum eſſet de teſtam.* alios allegat Rip. *de Peſte in tit. de priuil. vlt. volunt.* & licèt nonnulli contrarium ſentiant, vt Raſ. Fulg. Paul. de Caſtr. Franc. de Aren. & Alex. *in d. l. fin.* Rip. tamen primam probat opinionem, & eo maximè ſi peſtis ſit admodum violenta, quod ipſe declarat procedere, ſi teſtamentum fiat in terris Eccleſiæ coram duobus teſtibus, & Parocho, ſecundùm diſpoſita *in d. cap. cum eſſet.* In terris verò Imperij quinque teſtes eſſe neceſſarios, per *d. l. fin. C. de teſt.* Verùm hoc ſtante ſequeretur, vt in terris Eccleſiæ nullum ob peſtem adeſſet priuilegium, cum aliàs coram duobus teſtibus, & Parocho valeat teſtamentum, vt *in d. cap. cum eſſet,* latèque ibi docent ſcribentes; Vnde ſi aliquod peſtis, quantum ad ſolemnia teſtamenti, habet priuilegium, vt ea communi ſententia voluit Rip. neceſſariò erit aſſerendum, Parochum non eſſe neceſſarium, quem forſan inueni-
6 re magis difficile eſſet, quam teſtium numerũ. † Idem eſſet ſecundùm Vaſquez, ſi teſtamentum fiat Ruri, vbi quinque videntur ſufficere teſtes *d. l. fin. C. de teſt.* quod tamen locum ſibi vendicat, ſi verè, vel ſaltem ex aliqua Iuris præſumptione plures haberi non potuerint, vt per Iaſ. *in l. fin. §. licentia, C. de iur. delib.* ac propterea Notarius in ſimili teſtamento apponere debet ſe diligentem feciſſe inquiſitionem, nec plures inuenire potuiſſe, vt per Bart. *in l. conficiuntur, § codicillis, ff. de iur. Codic.* & docet Dilect. *de arte teſt. tit. 2. caut. 5.* hoc enim priuilegium in teſtium penuria fundatur, ac ideò ceſſat, ſi veriſimiliter alii teſtes haberi potuerint, vt per
7 Rip. *loc. cit.* Idẽ dici ſolet in peregrinis, † qui teſtamenta facere poſſunt non ſeruata forma Iuris Ciuilis, vt per Ang. *in auth. omnes peregrini, C. com. de ſucceſſ.* cuius opinionem ſequendam eſſe contra Barbar. dixit Dilect. *de arte teſt. tit. 2. caut. 6. ſub nu. 3.* Hoc tamen teſtamentum ſecundùm Paul. de Caſtr. *in l. Nutritorib. C. com. de ſucceſſ.* valeret, ſi teſtator peregrè decederet, ſecus ſi iam ad Patriam reuerſus, argumento eorum, quæ dixi ſupra de milite à militia miſſo, cuius teſtamentum ſolum per annum valet, *C. teſt. eor. ff. de mil. teſt.* ad quod confe-
8 runt tradita per Port. §. 1, *Inſtit. de mil. teſtam.* † Nec dicatur, idem igitur erit aſſerendum de teſtamentis militum non amplius militantium, contra tex. *in §. ſed haſtenus Inſtit. de milit. teſtam.* Idem in teſtamentis Ruri confectis, idem in illis, quæ fiunt tempore peſtis, ipſa ceſſante. Reſpondetur enim, contrarium eſſe in militibus, quia licèt non amplius militent, militaria tamen
9 priuilegia retinent, vt *in d. § haſtenus:* † ac ideò ſi amitterent priuilegia, vt milites miſſi ex inhoneſta miſſione, profectò teſtamentum amplius non valeret; ſi verò fuiſſent miſſi ex honeſta, vel cauſaria miſſione, valeret intra annum, vt *in dict. l. teſtamenta eorum:* in caſu verò propoſito, poſtquam peregrinus ad patrios rediuit lares, ceſſat cauſa priuilegii, hoc eſt ipſa peregrinatio, vnde & priuilegium ceſſare debet, licèt Ripa *loco citat. num. 39.* non iuridicam appellat opinionem Caſtren-
10 ſis. † Nec obſtat inſtantia de teſtamento Ruri confecto; nam hoc caſu priuilegium ceſſare aſſerere non poſſumus, nec dicatur ceſſat teſtium penuria, reſpon-
11 detur namque; † quantum ad ſolemnitates in teſtamentis adhibendas, inſpici tempus conditi teſtamenti, *l. 1. C. de teſt.* Rip. *loc. cit. nu. 34.* ac propterea valet etiam ſi teſtator redierit ad Ciuitatem, Bald. *in l. ſi quis hæredem, C. de inſt. & ſubſt.* Iaſ. cęteriq; ſcribentes *in d. l. fin.*
12 *C. de teſt.* Rip. *loc. cit. num. 35.* † & eodem modo reſpondens alteri inſtantiæ de teſtamento confecto tempore peſtis, quod valet, etiã ſi ceſſauerit peſtis, vt Ripa pro-
13 bat. † Et cum bellũ ſit altera peſtis, & forſan deterior, teſtamentum pariter tempore belli confectum ſolemnitates iuris Ciuilis non requirit, ſi non ob teſtiũ penuriã, ſaltem ob hominum occupationes, vt per Vaſq. *l. c.*
14 At quoniam in terris Eccleſiæ ex diſpoſitione *d. cap. cum eſſet,* Parocho exiſtente duo ſufficiunt teſtes, alijs prætermiſſis Iuris ſolemnitatibus, vt ibi per ſcribentes dicendum forſan videretur, & cœcum hoc modo

testantem in terris Ecclesiæ ad alia non adstringit, vt
fuit de monte Vasq. *loc.cit.* Verùm contrarium est asse-
tendum: nam licèt in terris Ecclesiæ sufficiant duo te-
stes vnà cum Parocho, hoc tamen dispositum reperi-
tur in his, qui vident, quod generale dispositum non
corrigit casum specialem de cęco loquentem; lex enim
generalis non tollit legem ponentem casum specia-
lem, & aliter sequeretur, quod posset etiam testari co-
ram quatuor testibus, cum duo suppleant defectum
15 Parochi, vt *in dict.cap.cum esses:* † illas pariter solemni-
tates, de quibus *in d.l. hac consultissima* obseruare non
debet cœcus, si sic à Principe licentiam impetrauerit:
cum has Iuris ciuilis solemnitates Principes tollere
possint, ad text. *in l. 1. ff. de const Princ.* & *in §. sed et quod*
16 *Princips inst. de iur. natur. gent. & ciu.* & † multò magis si
ipse cœcus esset, velletque testamentum condere, *leg.
Princeps legibus, ff. de leg. l. ex imperfecto, ff. de leg. 2. l. si ha-
redem. ff. de inoff. testamento cum similibus.* Idem esset si
coram Principe, vel coram Iudice conderet testamen-
tum cœcus, argumento *l. omnium, C. de testam.* cessaret
enim tunc omnis fraudis suspicio, ob quam supradictæ
solemnitates fuerunt inuentæ.

S V M M A R I V M.

1 *Cœcis an possint exemplariter substitui. & num. 4.*
2 *Substitutio exemplaris fundata est in imperitia testandi.*
3 *Substitutio exemplaris ad hoc, vt locum habeat, qua requirantur.*

Cœco an possit exemplariter substitui. Cap. XIII.

Diximus supra suo loco cœcorum perspicacissi-
1 mum esse intellectum, ex quo sequitur, † ipsis
2 exemplariter substitui non posse; † exemplaris enim
substitutio solum in imperitia testandi fundatur, vt *in
§. qua ratione, iuncto § praeced. Inst. de pup. subst. vt in l. hu-
manitatis, C. de impub. & alijs subst.* sed cœci testari pos-
sunt, licèt particulares solemnitates obseruari debeãt,
ergo; Imò etiam si cœci non possent facere testamen-
3 tum, † adhuc ipsis exemplariter substitui non posset:
adhoc enim, vt exemplaris locum habeat, necesse est,
vt illa testandi impotentia proueniat ex defectu, & ca-
rentia intellectus, vt *in d. l. humanitatis, & in d. §. qua ra-
tione:* vnde cum cœcis non sit testari prohibitum ob in-
4 tellectus imbecillitatem, sequitur, † vt ipsis exempla-
riter substitui non possit, vt per Vasq. *controuers. illustr.
capit. 103. num. 16.*

S V M M A R I V M.

1 *Cœci contrahere possunt.*
2 *Testandi facultas difficiliùs conceditur, quàm contrahendi, & quare.*
3 *Cœcus potest donare.*
4 *Cœcus potest matrimonium contrahere, & num. 13.*
5 *Cœcus potest pupillo contrahenti auctoritatem praestare.*
6 *Cœcus potest emere, & vendere.*
7 *Cœcus tenetur actione mandati.*
8 *Cœcus societatem contrahit.*
9 *Cœcus potest adoptare, & adoptari.*
10 *Cœcus potest pro se agere.*
11 *Cœcus non admittitur ad postulandum, vbi de ratione.*
12 *Cœcus potest fideiubere.*

Cęcus an posſit contrahere. Cap. XIV

Licèt cęco testandi facultas simpliciter non conce-
datur, non adhibitis pluribus solemnitatibus, de
quibus *in l. hac consultissima. C. qui testam. fac. poss.* & di-
1 ctum fuit in superioribus capitulis, † ipsis tamen con-
trahere non prohibetur, Alexand. *cons. 12. sub nu. 3. lib. 1*
scribentes *in d. l. hac consultissima,* vbi præcipuè Ias. *n. 7.*
& Dec. *num. 42.* Rip. *in l. stipulantem num. 49 ff. de verbo-
rum obligat.* Sebast. Medic. *de fortuit. casib. par. 2. quaest. 6.*
2 *num. 53.* † facultas enim testandi difficiliùs conceditur,
quam contrahendi, cum in testamentis maius consi-
derari soleat periculum, *§. cum ergo, Inst. quibus in cau-
sis man. non poss* & probatur *in l. cęcus, ff. de iud. in l. obli-
gari in princip. ff. de auctor. tut. & in l. cum his, §. filius, ff. de
donat. caus. mort.* & cum in iure non reperiatur prohi-
bitum, cœcum posse contrahere, dicendum est, ipsi hoc
3 esse permissum. † Vnde potest donare, *l. ab ea parte, ff.
de probat. l. nec non ex quibus caus. man.* Alexand, *cons. 17.
sub num. 3. lib. 1.* relatus ab Illustr. Ias. *in lib. C. concl. 179.*
4 *num. 3.* † Potest matrimonium contrahere, Bald. per il-
lum text. *in l. cęcus, ff. de adopt.* Bapt. à S. Blasio *de arbitr.
in praefat sub num. 22.* solo enim consensu contrahitur, *l.
5 nuptias, ff. de regul iur.* † Potest pupillo contrahenti au-
ctoritatem præstare, si tutor sit, *leg. & si tutor, ff. de auct.
praest.* ob visus enim carentiam similia peragere non
6 prohibetur; † Potest & emere, ac vendere, cum hæc
simplici consensu perficiantur, *l. consensu, ff. de action. &
obligat.* & probat text. *in l. alioquin, ff de contrah. empt.*
7 Bapt. à S. Blasio *loc. cit.* † tenetur actione mandati, Bald.
8 *in l. 1. C. de seru. fug.* † societatem contrahit, Fulg. *con-
sil. 189.* Sebast. Medic. *de fort. casib. par. 2 quaest. 6. num. 52*
Anton. Hering. *de fideiuss. cap. 7. nu. 158.* Nec semel con-
tracta per superuenientem cœcitatem ipso iure dissol-
9 uitur, vt per Fulg. *loc. cit.* † Potest adoptare, & adoptari
10 *l. etiam cęcus, ff. de adopt* † Potest vnire sibi filium, & ab
alio vniri, Io: Mich. *de vnion. prol. cap. 9. num 9.* Nec pro-
hibetur pro seipso agere, aures namque supplent defe-
ctui visus, vt per Vant. *de null. in tit. de null. ex defect. in-
11 hab. nu. 2.* † Pro alijs tamen postulare non possunt cœ-
ci, vt habetur *in l. 1. § casum, ff. de post* & rationem iuris-
consultus affert, quia iudicibus debitum honorem pręs-
stare non valent, & adducunt exemplum de eo, qui ad-
uersa sella post terga Iudicis postulabat, vnde cum in-
signia magistratus videre, ac venerari non possint, ad
postulandum admitti non debent, Custald. de Imper.
quaest. 89. num. 10. Sanch. *in opuscul. tom 2. lib 6. cap. 7. du-
bit. 2. num. 1.* ex qua ratione colligitur benè in scriptis
12 consulere posse, & † cœcum fideiubere posse, non est
dubium, & tradit Anton. Henrig. *de fideiussoribus cap. 7.*
13 *num 156.* † licèt id non probetur, ex eo, quod, vt ipse
asserit, possit sponsalia contrahere, & vxorem ducere,
l. mutus, ff de ver. act. Bald. *in l. etiam num. 2. ff. de adopt.*
Ferr. *in l. si quis num. 92. ff. de vsucap.* nam etiam muti, &
surdi à natura possunt matrimonium contrahere, &
tamen fideiubere non possunt, vt ipsemet tradit *loc. cit.
num. 142,* licè nec id generaliter intelligendum sit de
omnibus surdis, & mutis cuiuscumque generis, vt infra
suis locis dicetur, sed potest fideiubere cœcus, quo-
niam se obligare non prohibetur, vt supra dictum fuit,
& ab exemplis supra positis id desumere licet, ne sin-
gulos casus percurram.

S V M M A R I V M.

1 *Cęcus an possit esse Iudex,*
2 *Cęcus retinet Magistratum adeptum ante cęcitatem,*
3 *Legis* cœcus, *& legis* Furiosus, ff. de Iud. *intellectus.*
4 *Cęcitas superueniens post electionem ad officium non impedit, quin electus ipsum exercere possit.*
5 *Per electionem Ius acquiritur electo, quod tamen declaratur num. 7 & 11.*
6 *Per imbussulationem acquiritur Ius.*
8 *Sententia debet ferri in scriptis, sed & quandoque ferri potest & per alios, vt num. 9.*
10 *Cęcus ad nouã dignitatẽ, & officium aspirare non potest.*
11 *Cęcus effectus post electionem an consequatur officium.*
12 *Cęcus, qui aliquantulum videat, inter cęcos non connumeratur,*

cœcus

Cœcus an possit esse Iudex, & magistratus gerere. Cap. XV.

1 QVæstio est, an cœcus possit esse Iudex, & magi-
stratus gerere, de quo quærendum restat, cum
iam viderimus, an possit testari, & contrahere; sed id
longa non indiget disputatione, cum ex iuribus expres-
sis clara colligatur distinctio, text. enim *in leg. 1. §. ca-
sum, ff. de post.* dicit, cœcum iudicandi officium iam
adeptum, & magistratum iam susceptum gerere posse,
ad nouum autem aspirare nequaquam; aut igitur ma-
gistratu iam adepto quis efficitur cœcus, & ipsum re-
tinet cœcitate non obstante, vt *in dict. §. casum*, ibique
docent scribentes, de quo etiam Bart. vnà cum aliis *in
l. cæcus, ff. de iud.* Alb. de Malet. *de test. cap. 5. num.* 36. Se-
bast. Medic. *de fortuit. casibus par 2. quæst. 6. num.* 51. vbi
2 dicit † cœcum dignitatem, & iurisdictionem retinere,
nec Magistratum amittere, Marc Caud. *de offic. Dom.
quæst.* 177. & tradit Vant. *de null. in tit. de null ex defect.
iurisd. deleg. num.* 42. de quo etiam Specul. *de teste, §. 1.*
3 *vers. sed nunquid cæcus*, omnesque mouentur † per tex.
in d. l. qui furere, ff. de stat homin. ac in l. furiosus, ff. de iud.
& hoc pariter modo intelligitur text. *in d. l. cæcus*, vbi
habetur, cœcum iudicandi officio fungi, hoc est si ante
cœcitatem iam erat iudex, vbi per glos. ibi Bart. & alios
scribentes, tunc enim superueniente etiam cœcitatis
impedimento, iudicandi officium retinet, vt latè per
Abb. *in cons. 47 per totum lib. 1.*

4 Quod ampliant procedere, etiam si quis nondum
cœcus electus fuerit ad officium, & ipsum exercere
non competit, solam enim electionem sufficere probat
5 Abb. *loco cit.* † præcedente enim electione non potest
dici, quod de nouo acquirat, argum. text. *in cap. consul-
uit de iud.* stante maximè, quod per electionem, vt pu-
6 ta † imbussulationem, acquiratur ius electo *l. absenti, ff.
de donat.* vbi Bart. & fuit opinio glos. *in l. priuatorum, C.
de iurisd. om. iud.* cui conformis est glos. *in can. quanto 3.
distinct.* & sequuntur scribentes *in c. transmissam de ele-
ction.* & licèt supradicta glos. damnetur à Bart *in l. ex eo*
7 *ff. de mil. test. num. 6.* tamen Bart. loquitur † quando illa
electio confirmatione indigeat; sed si alia non indigeat
confirmatione, vt loquitur supradicta ampliatio; ita vt
ex ipsa electione ius electo acquiratur, cæcus effectus
post electionem officium exercere poterit, vt ipsemet
Bart. fatetur, & probat latè Abb. *in d. cons. 47.* quem se-
quitur Vant. *de null. in tit. de null ex def. ct. iurisd. deleg.*
8 *nu.* 43. & nouissimè Tusc. *in lit. C. concl. 178. nu. 3.* † Nec
dicatur, non poterit cæcus sententiam in scriptis fer-
re, prout necessariom videtur, ad text. *in l. fin. C. de sent.
breu. recit.* reiecta enim opinione glos. *in d. l. cæcus*, quæ
dicit, ob id cæcum retinere dignitatem, non autem ad
ministrationem, cui sententiæ repugnant verba text.
dum dicitur, cæcum iudicandi officio fungi, obiectioni
9 respondet Bart. † posse sententiam ferre per alium,
prout de illiterato dicitur *in d. l. fin.* & probat Abb *lib.
1. n. 5.* necessitas enim superueniens operatur, vt aliqua
ipsis concedantur, quæ alia non permittentur. Et
sat est, quod oculis intellectus cernant id, quod iudicare
debet, maximè cum iudicandi munus magis consilio,
quam corpore explendum sit, vt per Vant. *loco cit.*

10 Ad nouas autem dignitates, & officia aspirare non
debet cęcus, vt habetur *in d. §. casum, l. 1. ff. de post.* & glos.
Bart. & alii tradunt *in d. l. cæcus*, Abb. *in d. consil. 47.* glos.
in l. infamia, C. de decurion. lib. 10. Bald. *in l. statuus, C. de
sent. ex breu. recit.* Vant. *loco cit num. 42.* Fulg. *in l. 1. n. 4. ff.
de Iud.* Seb. Med. *de fort. casib. par. 2. quæst. 6. nu. 51.* Manc.
de comp. quæst. 2. nu. 31. Paris. *de resig. Benef. lib. 5. q. 3. n. 24*

11 Quæ conclusio, vt cæcus non possit consequi de no
no dignitates, & officia, ampliatur, etiam si cæcus an-
te cæcitatem fuerit electus, vt per Abb. *in d. cons. 47. in
princ.* ad quod conferunt tradita per Bart. *in l. ex, & ff.
de milit. testamento*, & rationem esse dicunt, quia per
solam electionem quis dignitatem non consequitur,
sed requiritur acceptatio, & ingestio, vt tradit Bart. *in
l. Publius, ff. de condit. & demonstr.* & clarius *in d. l. ex eo
nu. 1. & 6.* & facit text. *in cap. nullis de elect. in 6.* vbi pro-
batur posse opponi contra electum ex defectu oouiter
emergente, ac ideò habilitas requiritur, non solum
tempore electionis, sed etiam confirmationis, & acce-
ptationis, vt per Tusc. *in d. concl. 178. nu. 2.* quod tamen
debet intelligi in illis casibus, in quibus electio indiget
confirmatione, ne repugnet his, quæ supra diximus
num. 5. quam distinctionem probat Abb. *d. cons. 47.*

12 Omnia tamen dicta superius de cæcorom inhabi-
litate intelliguntor de eo, qui omninò, ac in totum sit
orbatus, secus si parum videret, vel vno tantum oculo
careret, vt per omnes supracitatos Doctores, & tradit
Sebast. Medic *de fort. casib par. 2. quæst. 6. num. 51.* Blanc.
de comprom. quæst. 2. num. 32. & fuit supra aliàs dictum.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus non possit esse arbiter, nisi cęcitatem incurreret facto iam compromisso, vt num. 2.*
3 *Cæcus an possit esse arbitrator, & num. seqq.*
4 *Arbitramentum est transactio.*

An Cœcus possit esse arbiter, vel arbitrator. Cap. XVI.

EX quæstione præcedenti resoluta videtur præsens
quæstio, cum enim cæcus non possit iudicandi of-
ficio fungi, vt *in l. 1. §. casum. ff. de post.* nisi adepto iam
1 officio effectus fuerit cæcus, *l. cæcus, ff. de Iud.* † sequitur
2 eadem ratione, cæcum arbitrom esse non posse, † nisi
tamen facto iam compromisso efficeretur cæcus, sic
distinguendo dixit Blanc. *de comprom. quæst. 2 num. 30.
& 31.* arguendo de Iudice ad arbitrum, vt text. *in l. 1.
ff. de arbitr.* & tradit Io: Baptista de S. Blasio *de arbitr. in
præfat. nu. 32.* Sebast. Medic. *de fortuit. casib par. 2 quæst 6
num. 31.* Paris *de resign. Benef. lib. 5, quæst. 2. num. 24.* quæ
omnia intelliguntur de eo, qui omninò luce careat, vt
per Blanc. Io: Bapt. de Sebast. Medic. *locis citatis*.

3 Sed dubitatio est, an possit esse arbitrator; differen-
tias autem inter hæc duo ponit Io: Bapt. de Blasio *locis
citatis*. qui existimat, cæcum arbitratorem esse posse
4 secutus à Sebast. Medic. *loc. citat.* mouentur, † quia arbi-
tramentum est transactio, & sic contractus, vt *in auth. si
verò contigerit, C. de Iudic.* sed cæcus potest contrahere
vt *in l. aliquem ff. de contrah. empt.* & dictum fuit supe-
rius suo loco; ergo poterit etiam arbitramētum ferre.

Quæ ratio profectò nil prorsus concludit; est etiam
arbitramentum transactio, & sic contractus, respectu
tamen eorum, inter quos arbitramentum fertur, qoo
mediante dicuntur transigere, non autem respectu il-
lius, qui laudum profert, vnde ex hac ratione benè de-
sumere possumus, cæcum posse facere compromis-
sum in arbitratorem, non autem ipsum arbitratorem
esse posse; præterquam quod etiam compromissum
in arbitrum respectu compromitteotium dicitur trā-
sactio, & sic contractus, & tamen cæcum arbitrum es-
se nolunt. Veram tamen esse opinionem supradicto-
rum existimo, si illud arbitramentum fiat non iudicia-
liter, sed solum per modum amicabilis compositionis,
tunc enim non est iudicare, ita vt iudicii partes possent
considerari; sed potius litem componere, ac concor-
dare extraiudicialiter, secundum æquitatem, & nullo
iudicii ordine seruato, omissisque omnibus iudiciali-
bus solemnitatibus, quod facere non possunt arbitri, vt
per Io: Bapt. de S. Blasio. *loc. cit. num. 5. & seqq.* qui alias
etiam ponit differentias inter arbitrum, & Arbitrato-
rem, quæ tanquam non præsentis indaginis præter-
mitto, ne contra meum scribendi modum ea, quæ non
sunt propositæ materiæ, hic misceam.

SVMMARIVM.

1 *Cœci in aliquibus casibus non possunt esse testes, in aliqui bus sunt testes integræ fidei, in aliquibus verò testimonium ferre possunt, sed multum diminuitur de fide.*
2 *Cœcus regulariter non potest esse testis.*
3 *Testis debet disponere per sensum corporeum.*
4 *In testibus non sufficit auditus, sed requiritur præsentia, & visus.*
5 *Præsens non dicitur, qui non videt.*
6 *Cœcus non potest esse testis de his, quæ cadunt sub sensu visus.*
7 *Cœcus non potest esse testis in testamento.*
8 *Testis testamentarius debet Testatorem videre.*
9 *Cœcus non potest esse testis in confectione inuentarij.*
10 *Cœcus an possit esse Baiulus, vel Nuncius.*

In quibus casibus cœcus non possit esse testis. Cap. XVII.

DEueniendo modò ad cœcorum testimonium; ex
his, quæ tradunt Doctores de hac re loquentes,
1 animaduertere potui, † cœcos in aliquibus casibus nul-
lo modo testes esse posse, in aliis & testes esse posse, &
integros reputari, in multis demum posse testificari;
sed ipsorum testimonium non reputari integrum: vn-
de de vnoquoque particulariter erit videndum. Et in
2 hoc capite primò dicemus; † regulam esse generalem,
cœcos testimonium ferre non posse: quæ conclusio op
timè comprobata repetitur per Ign. *in l.1. §.hoc autem
num.44.49.& seq.ff.ad Sell.*& tenuerunt multi, quos ci-
tat Mascard.*conclus.278.nu.7.& in conclus.1358.nu.27.*
Camp.*de test.reg.*118 Mantic.*de test.vers.cœcus*, & post
alios hanc esse regulam à Doctoribus communiter re-
ceptam, dixit Farinc. *de opposit. contra personas testium
3 quæst.61.num.19.* † Et est ratio, vt dicit Mascard.*d.con-
clus.278.num.* 8. quia testis debet deponere per sensus
corporeos, *can.testes,& can.nihil eminus 3.q.9.*& Ign.*loc.
4 cit.* dicit † solum auditum in testibus non sufficere, sed
requiri præsentiam, & visum *d.can.testes, l.testium, C.de
5 test. capit. cum causam extra de test.* † sed qui non videt
præsens non dicitur *l.coram Titio, ff.de verborum signi-
fic l.1.in fin.vbi Bart ff.de auct.& consens.tut.* Ergo qui non
videt non poterit esse testis, & hanc opinionem esse
veriorem, & rationabiliorem, dixit Farin.*loc.citat.* licèt
Specul.*in tit.de teste,§.1.num.56.* secutus à Malet.*de test.
cap.5.num.36.* dicat imò cœcum testem esse posse, cum
in iure non reperiatur id prohibitum, quod Mascard.
dict.conclus 278.nu.19. confirmare videtur, ex eo, quod
cœcus etiam dignitatem retinet. Quibus responderi
potest, cœcis si non expressè, saltem virtualiter prohi
bitum esse testimonium ferre, cum in cœcis illæ condi-
tiones deficiant ad testium validitatem requisitæ. Nec
obstat quod retineant dignitatem, nam id prouenit ex
eo, quod cæcitas non repugnat dignitatibus, prout re-
pugnat, vt non præsens, & sic cęcus testimonium ferat.
6 Cœcus igitur hic noster non poterit esse testis de his,
quæ cadunt sub sensu visus, & facta fuerint eius cęcitate
7 durante. Ex qua ratione infertur, vt † non possit esse
8 testis in testamento, † cum testis Testamentarius non
solùm debeat esse præsens testamento, sed etiam Testa-
torem videre, vt probat text. *in l.si non speciater, §. si
vnus, & in l. hac consultissima in princip. & in § per nun-
cupationem, C. de test.* & cum testatorem videre non pos-
sit cœcus, sequitur, nec etiam testem esse posse, Bartol.
in leg.ad testium, §. conditionem ff. de test. Mantic.*de te-
stament. in verbo cœcus versic. vltimò*, Ign. *in loco supra
citato.* de communi attestans Corn.*consil 18 num.5. &
consil.200. num 9. lib.2.* Viu.*in verbo testis esse non potest
cœcus in 2 Fall.* Non.*in §.testes num.13. Instit.de testam.*
Mich.de Grass.*in §.testam.quæst.57.num.12.* Mascard.*d.
concl.278.num.14* Farin.*loc.cit.nu.23.* qui vltra alios in
vltimis add.allegat Pacian.*de probat.lib.1.cap.10.nu.39.*
9 Eadem ratione non poterit cœcus esse testis in con-
fectione Inuentarij, cum enim non videat res, quæ ad-
notantur in Inuentario, non potest animaduertere,
an sit illius conditionis, cuius asseruntur, vt voluit Sa-
lycetus *in l testium, C.de test*, Viu.*loco supra citato in 1.
Fall.* Mascard.*loc.cit.num.13.* Pacian. *loco pariter citato
num.40.* quem nouissimè allegat Farin.*loco cit.num.22.*
10 Et quandoque etiam in dubium reuocatum vidi: an
relatio Nuncij, qui cœcus euaserat, se aliquem citasse,
sit valida. Et si loquamur de citatione facta persona-
liter, & ore tenus, crederem vtique non valere; nam
cum citatio debeat esse certa, & ipse cœcus non vide-
rit citatum, & ex vocum similitudine falli potuerit,
non erit idoneus testis eius relationis, talem citasse. per
ea, quæ superius dicta sunt; Si verò citatio esset in scri-
ptis, & relatio, se illam citationem Domi dimisisse,
maior videretur dubitatio; attamen idem dicendum
esse putarem, cum etiam hoc casu decipi potuerit, pri-
mò respectu Domus, secundò dando vnam scriptu-
ram pro alia, tertiò circa personas, in quarum præ-
sentia referret, se illam dedisse citationem, vel aliquam
aliam scripturam præsentasse.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus integer est testis in his, quæ alio sensu, quàm vi-
su percipiuntur, quod declaratur num.2.*
3 *Cæcus integer est testis de his, quæ vidit ante cæcitatem.*
4 *Cœcus an integer sit testis, si agatur de probatione adul-
terij.*
5 *Cęcus an integer sit testis, si agatur de aliqua probatione
circa matrimonium.*
6 *Cęcorum testimonium reputatur integrum in casibus, in
quibus in leuiores sufficiunt probationes.*

Cęcus in quib. casibus possit esse testis, ita vt integer reputetur. Cap. XVIII.

COecum integrum esse testem in his, quæ sensu
auditus, vel alio sensu, præterquam visus, perci-
piuntur, tradit Mascard.*de probat.conclus.278.num.13.*
Nec dicatur, cęcum posse falli in auditu ex vocum si-
2 militudine, vt *inc seq.* dicetur: † nam hæc de auditu in-
telligenda sunt in casibus, in quibus decipi non potest,
vt si non deponat de voce alicuius particularis homi-
nis; sed solum aliquid audiuisse tali loco, & tempore,
personam autem eo modo loquentem non cognouis-
se, vel si deponat de aliquo rumore, campanæ sono,
strepitu, tonitribus, rebusque similibus, in quibus sen-
sus auditus sufficiat, vt optimè dixit Farin.*de test quæst.
61.sub n.31.* de quo etiam Mascard.*concl.1358.nu.29.*
3 Secundò cęcus integer est testis, si deponat de his,
quæ vidit ante cæcitatem, Bart.*in l.ad testium, §.condi-
tionem nu 6.ff.de test.* Specul.*in tit.de teste, §.1.post nu.39*
Felyn.*in cap.præterea num.6.de test.* Manric. *in suo reper-
torio de testib.in verbo cœcus*, Nell.*de testam nu.21.& 29*
Aub.de test nu.18. Albert.de Malet.*de test.cap.5.nu.36.*
Camp.*de testam.reg.118.nu 1.Fall.* Viu. *in verbo testis cę-
cus esse potest, vers sed animaduerte*, alios citat Mascard.
d.concl.278.num 9.& Farin.*de testam quæst 61 num.42.*
Alios casus adducunt Doctores, in quibus asserunt,
4 cęcum esse testem integræ fidei, † vt si agatur de pro-
batione adulterii, vel de probatione aliqua respectu
matrimonii, vt probat Ign.*in leg.1. § hoc autem num.30.
ff.de Sell.* quem sequitur Mont *loc.cit.*& Mascard.*in dic.
conclus.278.num.17.* relati à Farin.*in d.quæst.61. num.33.*
qui duobus id declarat modis, primò, dummodo cę-
cus deponat de aliquo actu, quod cadat sub sensu au-
5 ditus, secus si sub sensu visus. Secundò, † si agatur de
prohibendo matrimonium, secus si de illo contrahen-
do, vel iam contractum dissoluendo, dicitur enim,
tunc

tunc agi de causa graui; ac ideò cęci testimonium non
esset admittendum, Corrad. *in prac. §. 2. tit. de test. in verbo cacus num. 73. vers. in testimonio, & vers. idem ego.*

Verùm animaduertendum est, hos non esse, nec
dici posse casus, in quibus cœcorum testimonium sit
integrum, prout alii duo superiores. Doctores namque
asserentes his casibus cœcorum testimonium admitti,
rationem reddunt, quia in ipsis leuiores suffi-
6 ciunt probationes, † vnde habilitas non prouenit ex
eo, quod cęci sint testes integræ fidei; sed quia admit-
tantur testes etiam aliquam exceptionem patientes,
vnde id regulare esset in omnibus illis casibus, in qui
bus de Iure solent admitti etiam testes minus integri;
sed hinc non sequitur, quod in illis casibus cęci sint
testes idonei; sed admittuntur, quia etiam testes non
idonei admitti solent. Nec obstat, quod ait Mascard.
in d. concl. 278. in fin. cęcos reputari debere testes inte-
gros, cum in Iure non reperiatur prohibitum, ipsos te-
stificari posse; nam imò cæci regulariter testes esse non
possunt, vt dictum fuit supra *in cap. praced.*

SVMMARIVM.

1 *Cœci possunt deponere de omnibus rebus, præterquam de iis, quæ cadunt sub sensu visus.*
2 *Cæci possunt deponere ex voce ipsis nota.*
3 *Cæcus potest deponere de stipulatione inter alios contracta.*
4 *Cæcus potest deponere de iniuria alteri illata verbis.*
5 *Cæci possunt deponere de verbis à contrahentibus prolatis.*
6 *Cæcus in voce decipi potest.*
7 *Testis quilibet potest decipi in visu, & tactu.*
8 *Cæcus potest deponere de verbis ab aliquo prolatis, si eius vocem notam habeat.*
9 *Testis adhoc, vt probet, debet esse præsens.*
10 *Præsens non dicitur, qui non videt.*
11 *Cæci cum de facili decipi possint, non sunt testes omni exceptione maiores.*
12 *Cæcorum testimonium à iure, saltem tacitè regulariter dicitur prohibitum.*
13 *Cæci probant, si dicant aliquid audiuisse, nec dicatur à quo.*
14 *Cæcus an sit integer testis, si deponat de voce alicuius consanguinei, amici, vel vicini.*

Cœci in quibus casibus possint testificari, licèt integri testes non reputentur. Cap. XIX.

VLtimo loco videndum restat, in quibus casibus
cæcorum testimonium admittatur, licet plenè
non probent. Et generalis constitui debet regula,
1 † quod si cæci deponant per ea, quæ cadunt sub sensu
auditus, vel alterius sensus, præterquam visus, probent,
2 † vt si deponant aliquid audiuisse, loquentemque ex
voce sibi nota cognouisse, glos. *in cap. testes 3. quæst. 9.*
3 vnde † potest cæcus deponere de stypulatione inter
aliquos contracta: Specul. *in tit. de testamen. §. 1. num. 36.*
versic. nec obstat, Albert. de Mal. *de testam. cap. 5. num. 33.*
Camp. *de testibus regul. 118. in 2. Fall.* Montic. *de inuens.*
capit 13. num. 170. Farinac. *de testibus quæst. 61. num. 25.*
4 † de iniuria verbis alicui illata, vt per Spec. Mal. Camp.
5 Mont, & Farin. *locis citatis*, † de verbis à contrahenti-
bus prolatis, Felyn. *in cap. cum causam num. 35. de testament.* Bart. *in l. 2. §. idem habet sub num. 4. ff de aqu. plur. arc.* Boer. *decis. 226. num. 4.* Mascard. alia allegans *conclus. 278. num. 10. & conclus. 1358. num. 28.* Pacian. *de pro-*
6 *bat. lib. 1. cap. 10. num. 4.* Farin *d. quæst. 61. num. 24.* † Nec
obstat, si dicatur, cæcum ex vocum similitudine decipi
posse, *c. nec aliqua 27. quæst. 1.* nam etiam in sensu visus
quis decipi potest, *C. quomodo 31. quæst. 1. l. 1. ff. de ventr.*
7 *insp.* † posset pariter in tactu *capit. in lectum 34. quæst. 2.*
& tamen testes deponentes de visu, & tactu probant,
vt per glos. *in cap. testes 3. quæst. 9.* & similis est glos. *in §. si verò Auth. de hæred. & Falc*, Specul. *in tit. de teste, §. 1. num. 36.* & tradiderunt Nell. *de testament. num. 29.* Aufr.
de reprobat. testium num. 16. Alb. de Bald. *de testamen. capit 5. num. 36.* Camp. *de testament. regul. 118. in secunda, tertia, & quarta Fall.* Belal. *de reprobat. testium num. 63.*
alios citat Farinac. *locis citatis num. 24.* Necessarium
8 tamen est, † cæcum, de voce alicuius deponentem, il-
lam notam habere, vt per Nell. Camp. Aufr. *locis citat.*
& tradit Crot. *de testibus num. 184.* Montic. *de testibus verbo cæcus vers. 4.* Sebast. Medic. *de fortuit. casibus par. 2 quæst. 6. num. 55.* Abb. *loco supra citato nu. 37.* Pacian. *loc. cit. num. 41.* Mascard. *loc. citat. num. 10.* Farin. *loco pariter*
9 *citato num. 16.* † Verùm cum in teste requiratur præ-
sentia *cap. testes 3. quæst. 9. l. testium, C. de testament. capit.*
10 *cum causam extra de testam.* † & ille, qui non videt, non
dicatur præsens, *l. coram Titio, ff. de verbor. signific. lib. 1. in fin. vbi Bart. ff. de auctor. tut.* cœci, si deponant de au-
ditu ab aliquo, non sunt testes integri, præcipuè cum
ea vocum similitudine quis decipi facilimè possit,
quod non euenit in sensu visus, in quo, licèt possint da-
ri casus, vt quis decipiatur, rarò tamen, & non nisi ex
aliqua vrgenti causa id euenire solet, de qua si non ap-
pareat, prout si non probetur, vel aerem obscuram,
seu nebulosam fuisse, vel testem fuisse distantem, vel
staturam, & habitum esse similem, non est præsumen-
dum, quod testis fuerit deceptus: at in sensu auditus
11 aliter profectò est dicendum, † cum vocum similitu-
do inter multos esse soleat, & etiam, quia alterius vox
quandoque fingitur, & consideratione pariter dignum
est, vocis sonum ob animi motus valdè mutari, ac pro-
pterea de facili quis decipi posset; & ob id voluerunt
Doctores, testes cœcos, deponentes de voce alterius,
non esse integræ fidei, Angel. *in leg. si non special. in fin. C. de testament.* Alb. *in cap. causam extra de testibus*, Camp.
de testament. regul. 118. in quinta Fallentia, Corrad. *in pract. §. 2. tit. de teste num. 72.* & licèt Mascard. *dict. conclus. 278. num. 18. & 23.* vnà cum Pacian. *locis citatis num. 38.* sentire videantur contra hanc declarationem,
attamen eam verissimam appellat Farinaccius *locis ci-*
12 *tatis num. 31.* nec obstat, quod Mascardus dicit † non
reperiri in Iure prohibitum, cœcum testificari posse,
nam, vt diximus supra *in cap. 17.* tacitè saltem, si non
expressè, id videtur prohibitum, ex eo, quia in cœco
non possunt concurrere requisita ad hoc, vt quis in-
tegrum testimonium ferre possit, vt est præsentia.
13 † Quod tamen Farinac. *locis citatis* duobus declarat
modis, primò, vt cœcus sit integer testis, si de aliquo
sono in generali, non autem de voce alicuius parti-
cularis personæ deponat, vt dictum fuit *in cap. præcedenti*; cessant enim eo casu illæ duæ rationes supra
consideratæ, suspicio nempè, vt quis decipi potuerit,
ac etiam præsentia, quam sonus ille non requirit,
cum sufficiat, testem fuisse in loco, in quo ille sonus
audiri potuerit.
14 Secundò, concordando quodammodo opiniones
declarat Farin. cœcum integrum esse testem, si depo-
nat de voce alicuius consanguinei, amici, vel vicini,
in quorum vocibus decipi non potuerit. Verùm licèt
non ita facilè decipi possit cœcus in vocibus consan-
guineorum, & amicorum; attamen negari non potest,
aliquam saltem concurrere suspicionem, ex eo, quia
voces fingi solent, & etiam, quia motus animi va-
riant sonum vocis: præterquamquod in istis etiam
casibus deficit præsentia necessaria in testibus, vnde
adhuc non crederem integros esse testes; sed potius
remittendum esse Iudicis arbitrio, qui quanta his ca-
sibus cœcis esset præstanda fides, ex facto, persona-
rum qualitate, & causæ grauitate, vel leuitate de faci-
li desumere posset.

SVMMARIVM.

1 *Coecus an possit doctorari.*
2 *Quilibet ad Magisterij dignitatem admittitur, nisi reperiatur prohibitus.*
3 *In his, quæ sunt de genere permissorum quilibet reputatur habilis, nisi reperiatur prohibitus.*
4 *Cœcus cur multa sint prohibita.*
5 *Cęcitas non est in causa, vt quis doctus euadere non possit.*
6 *Legatum factum cœco de libris valet.*
7 *Doctoratus officium in multis casibus exercere non possunt cœci.*

Cœcus an admittatur ad dignitatem Doctoratus. Cap. XX.

1 COecus an ad dignitatem Doctoratus admitta-
tur, quæstio esse potest; quam latè disputat Vas-
quez *controu. Illust cap.*103.*num.*17. qui tandem con-
cludit, doctorari vtique posse, & in quodam cœco sic
2 obseruatum fuisse asserit; & mouetur præcipuè, † quia
cuilibet conceditur ad magisterij honorem ascende-
re, si non reperiatur prohibitum, vt *in leg. Magistros,*
C. de profes. & Medic. *lib* 10. *leg. vnica, C. de profes. qui in*
*Vrbe idit. lib.*10. Sed cœcis id non reperitur prohibi-
3 tum, ergo, & præcipuè, quia † in his, quæ sunt de gene-
re permissorum, quilibet præsumitur habilis, nisi ex-
pressè reperiatur prohibitus. *l. mutus, § cum quæritur,*
ff. de procurat. vbi Bart. *leg. si quæramus, ff. de test amentis:*
vnde cum in Iure prohibitum non reperiatur cœcis
4 doctorari posse, id ipsis non est denegandum. † Et ma-
ximè, quia ea, quæ sunt cœcis prohibita, nulla alia ra-
tione denegantur, nisi quia ob cæcitatem ipsa exerce-
re non valent, *leg.* 1. *C. qui morbo, & leg. Inmunibus, C. qui*
dar. tut. vel cur. poss. ideò ab illis actibus remoueri non
debent, quorum exercitium ob defectum oculorum
5 non impeditur; † cæcitas verò non est in causa, vt quis
doctus euadere non possit, & alios docere, vt per Vas-
quez *locis citatis*, ac ideò videmus peritissimos multos
extitisse cœcos, qui publicè scientias docuere, vt dixit
supra *in cap.* 1. vbi pariter demonstraui, cœcos perspi-
cacissimi esse ingenij, scientiasque omnes acquirere
posse. Vnde non existimo verum esse, quod nonnulli
6 dixere, † legatum factum cœco de libris non valere;
poterunt enim ipsis vti, si non legendo saltem alios le-
7 gentes audiendo. Benè verum est, † quod multis in
casibus non possent scientiam illam, in qua fuerunt
doctorati, exercere. Sit exemplum in Iurisperito, qui
si sit cœcus non potest esse Iudex, vt dictum fuit supra
*in cap.*15. nec arbiter; vt *in cap.*16. nec pro alijs procu-
rare, nec aduocare, vt *in cap.* 18. *num.*11. & si quis in
medicina laureum assumeret, quomodo vrinas, & fe-
ces intueri posset, vt Medici solent, vel colorem, seu
palorem infirmi animaduertere.

SVMMARIVM.

1 *Cœcus an feudum retinere possit.*
2 *Feuda an de nouo cęcis concedi debeant.*
3 *Feuda, quæ respiciunt seruitia personalia, de nouo cęcis concedi non debent; quod tamen de omninò cęco intelligendum est, vt num.4.*

Cęcus an succedat in feudo. Cap. XXI

1 FEudum ad cœcos transire, nos docuit Bart. *in l. cœ-*
cus, ff. de Iudic. vbi dicit, quod si filius cœcus succe-
dat Principi, Baroni, vel Comiti, paterna retinet Feu-
da, & idem confirmat Abbat. *in consil.*47. *num.* 2. *par.* 1.
ques refert, & sequitur Vant. *de null. ex defect. iuris de-*
*leg. num.*43. per substitutum enim omnia exercere po-
2 terit. Dicunt tamen † de nouo cœcis feuda non esse
concedenda, sed solum ea, quæ parentibus fuerunt
concessa, ad filios etiam cœcos pertinere, nec ipsos
propter cæcitatem esse priuandos, præcipuè cum
acutissimi sint ingenii, & summa prudentia statum
gubernare valeant, & Dominis feudorum saltem per
substitutum inseruire, & probat text. *in cap. mutus An*
mut. vel alii. imperf. feud. retin. poss. in vsibus feud. & tradit
3 Vant. *loco supra citato.* † Si tamen feudum personale
seruitium requireret, de nouo cœcis, vt dictum fuit,
non esset concedendum, Bald. *in leg. quoties, C. de suis, &*
leg. Vant. *loc. citat.* Rota *decis.*602. *num.*31. *& seqq. in re-*
siduo par. vnita recent. Fulgen. *in l. cœcus, ff. de Iud.* & tra-
dit Sebast. Medic. *de fortuit. casibus part.* 2. *cap.* 2. *num.* 51
4 † Quod tamen intelligendum est de omninò orbato,
secus si solum parum videret, vt per Sebastian. Medic.
locis citatis.

SVMMARIVM.

1 *Cęcus non potest ad ordines promoueri.*
2 *Cęcus ad ordines promotus non administrat.*
3 *Cęcus superueniens est iusta causa dandi coadiutorem.*
4 *Cęcus ex dispensatione potest creari Sacerdos.*
5 *Cęcus ex dispensatione potest creari Episcopus.*
6 *Cęcus potest eligi in Pontificem.*
7 *Cęcus ex dispensatione potest celebrare.*
8 *Cęcus efficitur inhabilis ad beneficia obtinenda.*
9 *Cęcus amittit coadiutoriam, si efficiatur cęcus.*

Cœcus an possit promoueri, & promotus ministrare. Cap. XXII.

1 COecum non posse promoueri ad ordines, pro-
bat text. expressus *in cap.* 1. *& in can. pœnitentes, §.*
distinc & habetur *in Leuit. cap.*21. cuius verba sunt regi-
strata *in can.* 1. 49. *distinct.* vti enim corpore vitiati ad
ordines promoueri non debent, cum etiam in ipso-
rum administratione necessarius sit visus. Imò etiam
vno tantum oculo carens dicitur irregularis, ita vt
promoueri non possit, Dian. nouiss. post alios *resolut.*
moral. part. 5 *tract.* 6. *de mutis, surdis, & cæcis resolut.* 22
2 *versic. dico tertiò.* † Vnde si iam promotus hanc incur-
reret calamitatem, eos amplius non administrat. Di-
ues *tom.* 3. *quæst.* 82. *artic. vlt ad fin.* Parisius *de Resig. Be-*
3 *nef. lib.* 5. *quæst.* 6. *num.*36. † ac ideò cæcitas superue-
niens dicitur iusta causa dandi coadiutorem, vt per
Parisium *loco citato num.*37. Verùm quia reperiuntur
cœci admirandi ingenii, qui scientias mirè addiscunt,
4 vt supra in primo capite, † Summus Pontifex potest
dispensare, vt ad sacerdotium promoueantur cœci,
5 imò † vt Episcopi fiant. vt scribit Maiol. *de irreg. lib.* 1.
*cap.*20. licèt enim sacrificiis incumbere, munusque pa-
storale exequi non possent, vt per Paris *de resig. Benef.*
lib. 5. *quæst.* 3 *num.*21. confessiones tamen audire, ver-
bum Dei docere, ac iurisdictionalia exercere non es-
sent prohibiti, & adducunt exemplum de Roberto
Scoto cœco à pueritia, qui & Sacerdos, & Archiepi-
scopus creatus fuit. Surius *anno Domini* 1551. Maiol.
6 *locis citatis*, Parisius *dict. quæst.* 6. *num.* 44. † Vnde potest
etiam in Pontificem eligi, Anton. de Butr. *in capit. licèt*
de elect. Iacob. *de conc. lib.* 3. *artic.* 1. Parisius *loco proximè*
7 *citato num.*45. † Et posse cœcum ex dispensatione ce-
lebrare, Sotus *in* 4. *distinct. quæst.* 1. *artic.* 2. qui testatur
quandoque fuisse cum Sacerdote cœco dispensatum,
& se vidisse Tridenti quendam Episcopum cœcum ex
dispensatione Summi Pontificis celebrantem sacrum,
8 & sequitur Diana *loco supra citato resolut.* 17. & † cęcos
ob cæcitatem effici inhabiles ad beneficia obtinenda,
Menoch. *de arbitr. casu* 226. Rota post alios *decis.* 602.
num. 15. *& seqq. in residuo quintæ partis recent.* in qua de-
9 cisione probatur, † coadiutorem cum futura successio-
ne;

ne; amittere coadiutoriam, & ius succedendi, si efficia-
tur cœcus; per rationes ibi adductas.

SVMMARIVM.

1 *Cœci à muneribus personalibus excusantur.*
2 *Cœci non excusantur ab his, quæ à consilio dependent.*
3 *Cœci an excusentur à muneribus realibus, & muneribus sequentibus, & habetur resolutio, num. 11*
4 *Capitulo* extr. de cens. *varia intelligentia, & num. 11.*
5 *Collecta est onus fructuum.*
6 *Collecta imponitur per as, & libram.*
7 *Collecta est inter munera realia.*
8 *Differentia inter ius ciuile, & cannonicum circa collectas cœcorum.*
9 *Collecta imponitur personis pro rebus.*
10 *Petrus Antib.* de muner. in §. 2. num. 28. *circa intelligentiam text.* in cap licèt extra de cens. *reprobatur.*
11 *Cœci à muneribus patrimonialibus non excusantur.*
13 *Cœcus non potest dari tutor.*
14 *Cœcus potest dimittere tutelam susceptam ante cœcitatem.*
15 *Cœcus excusatur a recitatione diuinarum horarum, nisi tamen eas memoria teneat.*
16 *Cœcus excusatur à muneribus personalibus, si in totum sit cœcus, secus si solum parum videat.*
17 *Cœcus an excusetur in delictis à pœna ordinaria.*

A quibus excusetur cœcus ob cœcitatem. Cap. XXIII.

POssem simul multos congerere casus, in quibus
cœci ob cœcitatem excusantur, verùm cùm om
nes generali regula comprehendi valeant, generaliter
1 dicamus, † cœcos à muneribus omnibus personalibus
excusari, quæ corpore explicantur, vt est text. *in l. 2. §.
corporis debilitas, ff. de vacat. & excusat. mun. & in l. 1. C.
qui morbo se excus. lib.* 10 cuius hæc sunt verba. *Si ea cæ-
citate Pater tuus oppressus est, vt vtriusque oculi aciem
prorsus amiserit, leuamentum personalium munerum sen-
tiet*, & tradit Prosdocimus de Comit. *de diff. legum, &
canonum num.* 144. Petrus Antib. *de munerib.* §. 2. *nu.* 28.
Sebastian. Medic. *de fortuit. casibus par. 2 quæst 6. nu.* 54
2 † Secus tamen est in his, quæ sunt consilii, vt per Bart.
3 *in dict. leg. 1.* & Petrum Antib. *locis citat.* † ac his, quæ
munera realia respiciunt, vt in supradictis iuribus, &
tradunt supracitati Doctores.
4 Sed etiam à muneribus realibus excusari, videtur
probare text. *in cap. licèt extr. de cens.* cuius hæc sunt
verba. *Dixit quoque prædictus cœcus, quod ad collectas
inter alios pariter compellatur, quod fieri non permittas,
quia eum, quem cæcitas sua grauat, inhumanum est, nimis
in collatione affligere, cui debuerat ex collectis, si esset ne-
cessitas, misereri.* Hæc Summus Pontifex, quæ de mu-
5 neribus realibus intelligenda esse videntur, nam † col
lecta est onus fructuum, *leg. fin. C. sin. cens. vel rel. fund.
comp. non poss.* Alex. *cons.* 35. *lib.* 4. Natt. *consil.* 114. *num.* 6
6 † & imponitur per æs, & libram, vt per eundem Natt.
7 *in cons.* 105. † Et collectam esse inter munera realia,
tradita latè Petrus Antib. *de mun.* §. 2. quam difficulta-
8 tem sentiens Prosdocimus *locis citatis.* † existimauit,
hanc esse differentiam inter ius Ciuile, & Canonicum,
vt de iure Ciuili cœci excusentur à muneribus perso-
nalibus tantum, de iure verò Canonico etiam à reali-
bus, & patrimonialibus, quod tamen restringit ad cœ
cos pauperes, ex illis verbis, inhumanum est nimis
Collectis affligere, cui debuerat ex collectis, si esset ne-
cessitas, misereri, Petrus verò Antib. *de mun.* §. 2. *nu.* 2.
existimauit quodammodo per ignorantiam sic ibi sta-
tutum fuisse, ita vt Summus Pontifex ignorauerit dif-
ferentiam munerum realium, & personalium, ac ideò
sic generaliter per errorem statuisse comprehenden-
do etiam Collectas, quæ licèt personis imponatur,
9 † pro rebus tamen imponi solent, *leg. rescripto, §. solen-*
10 *dum, ff. de mun. & hon.* ac propterea existimat ipse † di-
ctam decretalem locum habere solum in illis locis, qui
subsunt Ecclesiæ temporaliter, nec ius Canonicum
potuisse tollere leges in hoc casu, ac foro Ciuili, & re-
spondet d. textui, quod si Ecclesia vult cœcos prote-
gere, protegat secundùm Ius, non autem contra Ius,
maximè enim aliter sequeretur inæqualitas, si cœcus
diues esset immunis à collectis in damnum aliorum.
Quæ omnia quam ineptè dicta sint, nemo est, qui non
videat, nempè, Summum Pontificem fuisse ignorantia
ductum, ius Canonicum non posse tollere ius Ciuile,
& obseruandum solum esse in terris Ecclesiæ tempo-
raliter subiectis, ibique Summum Pontificem iniquè,
& contra ius protegere cœcos. Nec multum mihi ar-
ridet sententia Prosdocimi *de comm.* nam Summus
Pontifex fundat se in cœcitate, non autem in pauper-
tate. Vnde, vt supradictæ absurditates euitentur,
11 † illum text. intelligere oportet de collectis persona-
libus, non autem de his, quæ imponuntur pro rebus,
licèt enim collecta propriè dicatur munus reale, hinc
tamen non sequitur, vt latè saltem sumpto vocabulo,
etiam personalem collectam comprehendere non va-
leat, & à proprietate sermonis, vt discedamus, nos co-
git illa absurditas, quæ aliàs sequeretur contra iura
expressa, & de personalibus collectis illum text. intel-
ligunt gloss. Imol. & Host. & sequuntur communiter
scribentes, vt per Abb *ibi*, licèt ipse existimet forsan
cœcos posse prætendere immunitatem à muneribus,
12 & Collectis extraordinariis, vt per ipsum *num* 4. † cœ-
ci igitur à muneribus realibus non debent dici exem-
pti; quia omnia prædia sunt vniformiter obligata pro
publicis functionibus, publica vtilitate suadente, vt
per Ang. Thom. *de coll. versic. pauperes num.* 3. hancque
esse communem scribentium sententiam asserit, & al-
legat Guid. Pap. *quæst.* 400. & si dict. text. *in cap. licet,* in-
intelligatur etiam de muneribus realibus, contrarium
de consuetudine obseruari testatur; sed moderniores
solum de personalibus intelligunt.
Excusantur igitur solum cœci à muneribus perso-
13 nalibus, † vnde tutores dari non possunt, *leg. 1. §. 1. ff.
de tutor.* Parisius *de resign. Benef. lib. 5. quæst. 3. num.* 22.
14 † Imò tutelam semel susceptam, superueniente cœci-
tate dimittere possunt, Nnol. de Neap. *in leg. post. ff. de
excus. tut.* & ne singulos casus frustratoriè percurram,
15 sufficiat regula generalis ab omnibus recepta, † cui
solum addam Clericum cœcum effectum excusari à
recitatione diuinarum horarum, nisi eas memoria
habeat, vt per Menoch *in addit. ad casum* 429, *num.* 11.
de arbit. quæst. verùm cum de Clerico effecto cęco non-
nulla veniant consideranda, de his *in seq. cap. nu.* 5. *& 9.*
16 Nec tamen omnia, quæ de excusatione cœcorum
dicuntur, intelligi debent de cœco omninò orbato, vt
habetur *in d. l.* 1 *C. qui morbo lib.* 10. vnde parum videns,
vel carens vno oculo tantum, nec à tutela, nec ab aliis
muneribus veniret excusandus, *leg. frater, C. de excus.
tut.* qui enim aliquantulum videt, non dicitur cœcus.
17 Volunt etiam aliqui cęcum in delictis excusari à
pęna ordinaria, vt per Dian. *resolut. moral. par. 5. tract. 5
de mutis, surdis, & cœcis resolut. vltima,* & allegat Giz-
zarellum *decis.* 26. quem nunquam vidi; quæ tamen
intelligenda esse videntur, si cęcitas fuisset quodam-
modo causa delicti.

SVMMARIVM.

1 *Clericus non recitans horas canonicas tenetur ad restitutionem fructuum beneficij.*
2 *Clericus, qui non est præsens in choro recitationi diuinarum horarum non participat de distributionibus quotidianis, nec aliter dispensari, seu consentiri potest, vt nu. 3.*
4 *Infirmitas excusat à recitatione diuinarum horarum.*
5 *Cæcus excusatur à recitatione diuinarum horarum, si*

eas me-

eas memoria non habeat, nec eas audire teneatur, de quo & num.9.

6 *Cœcus an consequatur distributiones quotidianas, an debeat esse præsens in choro.*

7 *Cœcus an debeat participare de distributionibus quotidianis datis pro efficiatura capellarum, ac pro missarum celebratione.*

9 *Cœcus non debet participare de eleemosynis, quæ dantur à fidelibus, vt missæ celebrentur.*

10 *Sacerdos, qui non potest recitare officium sine socio, an socium adhibere debeat.*

Sacerdos cœcus effectus an consequi debeat fructus beneficiorum, distributiones quotidianas, & eleemosynas. Cap. XXIV.

SAcerdotem, qui horas non recitat canonicas, ad fructus beneficiorum restitutionem teneri, Concilium Lateranense sub Leone decimo celebratum *sess.9* clarè disponit, & licèt Nau. *in leq. de oratione, & horis canonicis cap.21.* id intelligendum esse dicat, si post sex menses à die adepti beneficii horas canonicas recitare neglexerit, ita vt intra sex menses non teneatur ad restitutionem, tamen eius sententia reprobatur à Menoch. *in addit. ad casum 429. num.3. de arbitr. quæst.* Imò ipsemet Nauarr. *in consil.23. num.4. lib.3. in tit. de voto,* respondit, absolutè clericum omittentem recitare horas, teneri restituere fructus pro rata temporis. Idque Bulla Pij V *const.138.* sancitum reperitur, dum disponit Summus ille Pontifex, clericum restituere debere fructus singularum horarum, quas recitare omisit. De quo post alios per Sotum *de iustit. & iur. lib.10. quæst.5. artic.6. col.5.* & Menoch. *in d. casu 429. & clarius in add.*

2 Idque eo magis procedere in quotidianis distributionibus, dixit Menoch. *in dict. add. num.5.* quas non interessentes horis diuinis non consequuntur *cap.1. de cler. non resid. & cap. vt ij, qui de ætat. & qualit. in 6.* & ha-
3 betur in Concil. Trid. *sess.24. cap.12.* † nec aliter ordinari potest, vt dixit Nau. *de orat. cap.5. nu.20. & cap.21. num.63.* Imò nec etiam interessentes consentire possunt, vt non interessentes de quotidianis distributionibus participent, Nau. *loc. cit. num.22. Miscel.14*

Excusantur tamen Clerici à recitatione diuinarum horarum pluribus ex causis, quas refert Menoch. *in di-
4 ctis add. num.8. & seqq.* quarum prima est † infirmitas per text. *in cap. ad audientiam de cler. non resid. & in can.
5 clericus 91. distinct.* Ideque exemplificat in cœco, † qui excusatur à recitatione diuinarum horarum, Sanchez *in opere morali lib.1. capit.19. num 7.* Garzias *de Benef. par.3. cap.1 num.221.* alios citat Martinus Bonan. *de horis canon. de excusationibus à recitatione horarum propositione 2. num.5.* de quo infra *num.9.* sic censetur sacra Congregatio Concilii, vt refert Barbosa *de canon. capit.24. num.30.* & sequitur nouissimè Diana *resolut. moral. par.5. tract.6. de mutis, surdis, & cœcis resol.14* si eas memoriæ non habeat, quas ab aliis audire non tenetur, secundum Nau. *concl.15. lib.2. de celeb. miss. & de horis canonicis cap.11. sub num.14* & sequitur Menoch,
6 *in dictis addit. num.11.* † Et licèt dissentire videatur ipsemet Nauarr. *in eod. tract. de celebrat. miss. cap.19. conclus.8. num.85.* vbi dicit, cœcum ob cœcitatem non excusari à choro, & à capitulo, nec hanc sufficientem esse infirmitatem ad lucrifaciendum distributiones quotidianas, tamen ipse loquitur in duobus casibus, in quibus cœci non excusantur, nempè si horas memoriæ retineant, tunc enim quemadmodum ipsas recitare tenentur, ita etiam chorum frequentare debent, & idem pariter est dicendum, si de facili eas memoriæ mandare possent, in quibus casibus ipsas recitare debent in choro vnà cum alijs, & aliter facientes non participant de distributionibus quotidianis, & in his terminis loquitur Nauarr. *in d. cap.19 concl.8, num.81.*

7 Animaduertendum tamen puto, si aliquæ darentur distributiones pro efficiatura capellarum, seu pro celebratione missarum, & obligatione dicendi missas, cœcus non posset de ipsis participare, nam aliter illi, qui eas instituerunt, fraudati remanerent; cum ipsorum intentio fuerit, vt distributiones illæ, illi redditus deseruire deberent pro celebratione missarum, & ad hoc, vt cum effectu, & verè sacrificium fieret. Nec dicatur infirmitatem excusare etiam à celebratione missarum, nam id intelligi debet per aliquod breue spatium, & licèt Nauarr. *de test. lib.2 num.21.* id extendat ad duos menses, eius tamen opinionem esse nimis latam, dixit Pract. Arch. Neapol. *in tit. de Capellano capit.57. num.22.* qui propterea restringit ad octo dies. Est enim differentia inter beneficia principaliter instituta ad sustentationem ministrorum, vt sunt canonicatus, dignitates, & similia, & beneficia principaliter instituta pro celebratione missarum, & cum expresso onere celebrandi missas; fructus enim beneficiorum primi generis consequuntur infirmi; secus autem fructus, & reditus constitutos pro celebratione missarum, vt sunt Capellæ, vt benè declarat Nauarr. & Pract. Arch. Neapol. *locis citatis.*

8 Et hinc etiam inferri debet, cœcos non posse, nec participare debere de eleemosynis, quæ fiunt Ecclesiis pro celebratione missarum, vt in die mortuorum, cum hac intentione fieri soleant, vt pro mortuis celebrentur missæ cum effectu.

9 Sed circa ea, quæ supra diximus *num.4. & 5.* cœcum non teneri ad recitationem diurnarum horarum, si eas memoriæ non habeat, dubitatur, quod si partem memoriæ teneat, partem verò non, & communis videtur resolutio, in nihilo teneri, Et dant exemplum in eo, qui non potest matutinum cum laudibus recitare, qui licèt psalmos, vel lectiones memoriæ teneat, non est tamen obligatus eas recitare; & est ratio, quia tenetur ad recitationem earum horarum, & diuini officij, sed psalmi non possunt dici horæ canonicæ, nisi cum alijs in Breuiario ordinatis. Benè verùm est, quod si integrè aliquas horas memoriæ teneat, illas recitare esset obligatus, omissis aliis, quas integrè memoriæ non tenet, vt per Doctores, quos citat Bonacina *loco cit. num.6.* licèt ipse *num.7.* teneat obligatum esse recitare illam partem, quam scit, dummodo illa sit pars notabilis; quem sequitur Diana *resol. moral. par.5. tract.7. de mutis, surdis, & cœcis resol.15. & 16.*

10 Altera succedit dubitatio, vtrum qui non potest officium recitare absque auxilio socii, socium adhibere teneatur. Bonacin. *loco citat. num.8.* distinguit inter habentem beneficium, & beneficio carentem, primum teneri, secundum verò non. Quæ distinctio non videtur rationi consona; sacerdos enim non tenetur dicere officium ratione beneficii, sed ratione ordinis, vnde non videtur magis obligatus ob beneficium, quam sine beneficio, licèt habens beneficium in pœnam priuetur fructibus, ob non recitationem officii.

SVMMARIVM.

1 *Pœna talionis qua olim esset.*

2 *Pœna talionis in dessuetudinem abijt.*

3 *Cœco si eruendus sit oculus, pœna est commutanda.*

4 *Pœna commutari debet, quando delinquens non est capax illius pœnæ.*

5 *Manus si alicui veniat amputanda, & eam non habeat, vel sit arida, quid agendum.*

6 *Oculus si eruendus sit alicui, & vnum tantum habeat, quid agendum, & num. seq.*

7 *Manus si alicui sit amputanda, & vnicam tantum habeat, quid agendum.*

8 Indici

8 *Iudicis post sententiam ligat manus.*
9 *Oculus si sit alicui eruendus, vel manus amputanda, qui habent oculum, quo benè videat, alium verò inutilem, vel manum aitam, aliam verò aridam.*
29 *Pœna, quando nullum affert detrimentum, debet commutari.*
11 *Oculus, si sit eruendus, debilior erui debet, & idem dicendum est in manu, quæ veniret amputanda.*

Cœco si in pœnam eruendus sit oculus, quid agendum. Cap. XXV.

1 POnamus in vsu esse pœnam tallionis, de qua Exo-
di *cap. 21. reddat animam pro anima, oculum pro ocu-*
lo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,
& Leuitici *cap. 24. oculum pro oculo, dentem pro dente re*
stituat, & Deuter. *cap. 19. animam pro anima, dentem pro*
2 *dente, manum pro manu, pedem pro pede exiget*, † Quæ ta-
men pœna in desuetudinem abiit, § *pœna Inst. de iniur.*
Menoch. *de arbitr. quest. 76. num. 14 & casu 322. num. 3.*
Et quod cœcus alicui ex proposito oculum euulserit:
vel quod adesset statutum, quod pro aliquo delicto
oculi euulsionem imponeret, in quam pœnam inci-
3 disset cœcus, quid agendum; † certè alia pœna ipsi es-
set irroganda, vt enim notatur *in l. 2 C. vt intra certum*
4 *tempus*, † quotiescumque non potest imponi pœna de
iure statuta, ex eo, quod delinquens non sit capax il-
lius pœnæ, in aliam debet commutari, ad quod facit
text. *in l. si quis iniuriam, ff. de iniur.* & notat Bald. *in dict.*
5 *l. 2. num. 4.* vbi propterea scribentes asserunt, † quod si
alicui veniat amputanda manus dextera, & ipsam non
habeat, vel sit arida, hæc pœna in aliam commutari
debet; & de hac commutatione Bartol. *in leg. hos accu-*
sare, §. omnibus ff. de accusat. & tradit Sebastian. Medic.
de fortuit. casibus par. 2. cap. 6. num. 50.
6 Sed quid si vno oculo carens incidat in delictum, ob
quod ipsi eruendus sit oculus, quem solum habet, ipsi
extrahi debeat? & negatiuè venit respondendum, vt
dixit Sebastian. Medic. *loco citato*, ne in totum orbatus
7 remaneat, & datur exemplum pariter de manu; † po-
namus, quod alicui amputanda sit manus, & vnicam
habeat, illa certè priuari non debet; sed pœna in aliam
commutari, & Bald. *in Auth. sed noue iure nu 16. C. de*
seru. fug. dicit contrariam sententiam Guil. sibi duram
videri, quia grauior est pœna amittere manum illi, qui
vnicam habet, quam alteri, qui ambas haberet: efficie-
retur enim ille omninò inutilis; & idem est in mono-
culo, qui cœcus in totum euaderet. Et licèt Bald *loco*
citato in contrarium animaduertat, quod illud, quod
sit pœna grauior, proueniat casu, & absque culpa iudi-
cis, ita vt respectu ipsius non debeat considerari: ta-
men respondetur, intentionem legis fuisse, reddere de-
biliorem reum in vna tantum manu, vel in vno tantum
oculo, non autem ipsum inutilem prorsus efficere: nec
dicatur, non redditur inutilis ex lege, sed ex casu; repli-
catur enim, quod si statuentes à principio consideras-
sent pœnam imponendam esse monoculo, vel vnam
tantum manum habenti, vtique illam non imposuis-
sent, ne inutile omninò fierent rei, vnde ex verisimili
mente statuentium est commutanda pœna, cum non
possit exequi in terminis, in quibus ipsi locuti fuere.
8 Quam tamen doctrinam limitat Bald. *loco citato sub*
num. 10. si iam lata esset sententia, nam exequi deberet,
cum post sententiam ligatę sint iudici manus, *l. 1. C. sent.*
rescin. non poss. Verùm stante supradicta doctrina iniusta
fuisset sententia; ac ideo si non ab eodem Iudice, sal-
tem à Principe corrigenda esset, quæ etiam tanquam
notoriè iniusta non posset dici, quod in iudicatum
transisset, ad tradita per Vant. *de null. in tit. de null. ex*
defect. proc. num. 127
9 Sed ponamus, quod quis duos habeat oculos,
vnum tamen inutilem, vel duas manus, quarum altera
sit pariter inutilis: & ei eruendus sit oculus, vel ampu-
tanda manus; & certè per rationem supra considera-
tam non erit dicendum oculum videntem esse eruen-
dum, nec manum validam amputandam, ne reus eua-
deret inutilis: sed solum est dubitatio, an reus puniri
debeat in partibus inutilibus; vel potius commutanda
sit pœna. Ioan. And. *in capit. in pœnis de regul. iur. in 6.*
existimat in oculo, & manu inutili esse puniendum,
cum in pęnis mitior via sit eligenda; cui opinioni con-
fert, quod dixit Bald. *in dict. leg. 2.* aliquam pęnam vi-
deri, eruere oculum inutilem, & manum aridam am-
putare; sed quod potius commutanda sit pęna, verior
videtur opinio, vt per Bald. *in dict. leg. 2 num. 17.* aliter
enim, maleficium remaneret quodammodo sine pœ-
10 na, & regulare est, † quod quando pœna redditur nul-
lius ferè momenti, commutari soleat, vt probatur *in*
dict. l. 2. & dixi supra de omninò cęco, in quo sic de-
bet commmutari pœna, id dicendum est in casu pro-
posito, per eandem rationem.
11 Verum tamen est, quod subiungit Bald quod si
oculus esset debilis, & debilis manus, nec vnus tamen,
nec altera inutilis, in illa parte debiliori puniri deberet
reus; & in his terminis optimè concludit ratio Ioan.
And. mitiorem pœnam semper esse eligendam.

SVMMARIVM.

1 *Ordo in tractatione huius materia surdorum, & mutorum.*
3 *Surdorum duo sunt genera.*
3 *Surdi sunt, qui nihil prorsus audiunt.*
4 *Surdastri omnes possunt celebrare contractus.*
5 *Surdi vnde dicantur.*

Surdi qui propriè dicantur. Cap. XXVI.

1 EXplicitis his, quæ de cæcis breuiter proponere
decreueram, ad surdos, & mutos deueniendum
restat: & vt aliquo ordine procedatur in hac admo-
dum perplexa materia, quemadmodum ex quæstioni-
bus infra connectendis apparebit: primum ponam
nonnulla particularia surdorum, ex accidenti; dico ex
accidenti, nam si essent surdi à natura, etiam muti exi-
sterent, vt supra fuit demonstratum, vnde de ipsis di-
cetur, quando de mutis, & surdis à natura tractabi-
mus: secundo loco referam aliqua particularia mu-
torum: tertio, quoniam multa sunt communia, &
surdis, & mutis, ne capitula frustra multiplicentur,
vnà de ipsis disseremus.
2 Et primò videamus, qui sint propriè surdi, quorum
duo sunt genera, alii sunt surdi à natura, quos & mutos
esse diximus, alii verò sunt surdi ex accidenti, qui muti
non sunt, cùm loquelam, tempore quo audiebant, didi-
3 cerint. Verùm quando loquimur de surdis, † de his,
qui nihil prorsus audiunt, intelligimus, quo propriè
surdi dicuntur, non autem de his, qui tardè audiunt,
4 † qui & stipulari possunt, cæterosque contractus inire,
leg. 1. §. sed etiam, ff de act. & obligat §. sed quod dicimus
Instit. de inut. stipulat. §. item surdus, Instit quibus non est
permiss. facere testament. qui surdastri appellari solent,
secundùm Angel. *in leg fin. ff. de leg. tut.* vt dixit Ioan.
Bapt. *de arbitr. cap. 14. num. 4*
5 Surdi autem secundùm Ioan. And. dicuntur à sordi-
bus humorum oppitulantium aures, quem refert Io.
Brunus *de Spons. conclus. 14, num. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Surdi olim testari non poterant, & quare, num. 2.*
3 *Surdi olim facultatem testamenti à Principe impetrare poterant.*

4 *Surdi*

4 *Surdi hodie testamenta facere possunt.*
5 *Surdi ex accidenti an testari possint, distinguitur.*

Surdus an testari possit. Cap. XXVII.

SVrdus an testari possit, si quæratur, sic est dicendum, † surdum olim de iure Digestorum testari non potuisse, vt probat expresse text. *in l. octaui, §. Fratris, ff. vnd. cogn.* vbi habetur surdum intestabilem fuisse; idem probatur *in l. qui in potestate, §. surdus, ff. de test. & qui test. fac. poss.* vbi dicitur, surdum testamentum facere non potuisse: licèt igitur surdi ex accidenti, de quibus nos loquimur, propriam voluntatem proferre possunt, attamen testamenti factionem non habebant, vt in dictis iuribus, & optimè animaduertit Vigl. *in §. item surdus Instit. quibus non est permiss. facere testamentum,* & Conn. *lib. 9. comment. iuris ciuilis cap. 4. num. 8 & capit. 5.*
2 *num. 4.* † & ratio ab ipsis assignatur, quia id erat præter formam publico iure introductam, tantum enim ait Vigl. & Conn. nuncupabantur testamenta adhibito familiæ emptore, at surdus verba familiæ emptoris audire non valebat, & per consequens non poterat
3 nec etiam testari. † Factionem tamen testamenti à Principe impetrabant, illi nempè surdi, qui eorum voluntatem proferre poterant, & in his terminis loquitur textus *in l. si mutus, & surdus, ff. de test. & qui testam. fac. poss.* de quo latius suis locis.
4 Hodie tamen ex Imperatoris constitutione *in l. discretis ff. qui test. am. fac. poss.* similibus surdis, qui eorum voluntatem verbis aperire possunt, conceditur testandi facultas, absque quod à Principe licentiam impetrent: sic habetur *in d. l. discretis,* in illis verbis. *In eo autem cui morbus postea superueniens auditum tantummodo abstulit, nec dubitari potest, quin possit omnia sine aliquo*
5 *obstaculo facere.* Si igitur quæratur † an surdus tantum ex accidenti testari valeat, est distinctio, quod aut loquimur de iure Digestorum, & testari non poterat, nisi hoc à Principe impetrasset, aut loquimur de iure Codicis, & testandi habet facultatem absque vlla Principis licentia, vt *in d. l. discretis.* Si verò non solum sit surdus ex accidenti, sed etiam mutus pariter, ex accidenti, an testari valeat, est maior difficultas, de quo infra suo loco, ne termini huius subtilissimæ inuestigationis confundantur, in qua erit agendum de intellectu plurium legum, ac iurium, quæ ad inuicem pugnare videntur, de quarum intelligentia certant inter se Doctores, & in qua multi ex nostris alias oculatissimi, mirificè allucinati fuere.

SVMMARIVM.

1 *Surdus ex accidenti potest cõtractus inter viuos celebrare*
2 *Surdus potest testari, ergo etiam contrahere, valet argumentum; sed non è contra.*
3 *Surdus potest donare, quod declaratur num. 5.*
4 *Stipulatio in donationibus quandoque interuenire solet,*
6 *Surdus potest procuratorem constituere.*
7 *Surdus potest omnes illos contractus celebrare, in quibus verba non sunt de forma.*
8 *Verba sunt necessaria solum in stipulationibus pro forma.*
9 *In stipulationibus est necessarius auditus, & quare n. 11.*
10 *Surdus licèt intelligat ad motum labiorum non potest stipulari.*
12 *Io: Bapt. opinio* de arb. lib 2. cap. 14. num. 2. *damnatur.*
13 *Surdi possunt compromittere.*
14 *Surdorũ dispositiones quomodo à Notarijs scribi possint.*

Surdus contrahere an possit. Cap. XXVIII.

VIdimus in superiori capitulo, an surdus ex accidenti possit testari, nunc an contrahere possit videamus. Verùm cum maiores solemnitates requirantur in testamentis, quam in contractibus, vt videri potest in cœcis, qui licèt possint contrahere, vt cæteri homines, testari tamen non possunt, nisi pluribus ad-
1 hibitis solemnitatibus, dicendum est, † quod quemadmodum surdos tantum ex accidenti testari potest, sic etiam contractus inter viuos celebrare possit. Vnde Io: Bapt. *de arbitr. lib. 2. cap. 14. sub num. 2.* quærens an surdi possint contrahere, dicit locum esse distinctioni, quam facit text. *in l. discretis, C. qui testam. fac. poss.* licèt loquatur in vltimis voluntatibus, at secundùm *d. l. surdis,* quibus vox articulata non desit, possunt testari, ergo etiam contrahere poterunt, & sequitur Rom. *in l. 1. in princip. ff. de verb. obligat,* & voluit Alex. *in d. l. discretis*
2 *num. 8.* † Hoc tamen argumentum de vltimis voluntatibus ad contractus, affirmatiuè solum desumere licèt, ex *dict. l. discretis,* hoc est, surdus potest testari, ergo potest etiam contrahere, & tenet consequentia, cum maiores solemnitates requirantur in testamentis, quam in contractibus, non autem negatiuè, exempli gratia, mutus si litteras nesciat non potest testari per *dict. l. discretis,* ergo non poterit nec etiam contrahere, non currit enim argumentum; quia licèt mutus non possit testari, multos tamen contractus inire potest, vt suis locis dicetur. Potest igitur surdus contrahere, & sic
3 † donare, *l. quidquid, § mutus, ff. de donat.* vbi dicitur, mutus, & surdus donare non prohibentur, meritò tamen ibi glos. declarat, id procedere in vitiis separatis, & ex accidenti, secus si à natura, vt suo loco dicemus, constat igitur surdum solo morbo surditatis laboran-
4 tem posse donare: † nec obstat, si dicatur, surdus non potest stipulari, vt infra dicetur, ergo non poterit nec etiam donare, cum in donatione quandoque interuenire soleat stipulatio. *l. si quis argumẽtũ, §. pen. C. de do-*
5 *nat.* Nam respondetur, illud, quod dicitur, † surdum donare posse, intelligitur, vel tradendo ipsam rem, vt declarat Bart. *in §. mutum Instit. de inut. stipul.* vel aliter se promissionibus obligando absque tamen stipulatio-
6 ne. † Potest procuratorem constituere, vt est text *in l. mutus, ff. de procurator.* & ne singulos contractus frustratoriè nominemus, sufficiat generaliter asserere,
7 † surdum tantum ex accidenti, posse illos omnes contractus celebrare, qui ab aliis fieri solent, illis solummodo exceptis, qui verba pro forma requirunt, vt dicit text. *in leg. in quibuscumque, ff. de act.* Cuius hæc sunt verba. *In quibuscunque negotiis sermone opus non est, sufficiente consensu, in his, & surdus interuenire potest, quia potest intelligere, veluti in locationibus, conductionibus,*
8 *emptionibus, & cæteris.* † Verùm verba sunt de essentia solum in stipulationibus, vt *tot. titul. in ff. & in Institut. de verbor. obligat.* ergo surdi, stipulationibus exceptis, omnes alios poterunt inire contractus. Nec dicatur, cur non possunt stipulari, si verba proferre valent, respon-
9 detur enim † in stipulationibus non solum esse necessaria verba, sed etiam auditum, vt expresse dicit text. *in § mutum Instit. de inut. stipul.* Is, qui stipulatur, verba promittentis, & is, qui promittit, verba stipulantis audire debet, sed surdus non potest audire, ergo stipulari non poterit: hoc idem probat text. *in l. 1. in princip. ff. de verbor. obligat,* vbi dicitur, stipulantes se adinuicem audire debere, non solum igitur loquela, sed etiam audi-
10 tus necessarius existit: nec propterea licèt † surdus ad motum labiorum intelligeret (prout ergo cognoui quendam ex Aqualanea, qui ita ad motum labiorum alios loquentes intelligebat, prout si perfectè audiuisset, quamuis sensu auditus prorsus esset destitutus) stipulationem tamen contrahere non posset, vt per Bart. *in dict. leg. 1.* quem communiter sequuntur scribentes:
11 † cum igitur stipulatio non contrahatur, nisi vtroque loquente, & ille, qui alloquitur non audientem, non dicatur alloqui, sequitur surdum non posse stipulationem contrahere ob defectum reciprocæ locutionis, vt dixit Cancel. Galiauda *in d. l. 1. num. 15.*

12 Et hinc vidimus malè sensisse Io: Bapt. *de arbitr. lib. 2*
cap. 14 num. 3. vbi ait, mutos, & surdos non posse com-
13 promittere in arbitrum, nec arbitratorem, † quia
compromittere est contrahere, & tales non possunt
contrahere *d. l. 1. ff. de verbor. oblig. d. §. mutum Instit. de*
inut. stipul. ergo non poterunt compromittere; nam
speciale est, surdos stipulationes contrahere non posse,
per rationem supra allatam: nec generaliter desumere
licèt argumentum *ex d. l. discretis*, cum solum affirma-
tiuè valeat, non autem negatiuè, vt supra dictum fuit.
Præterquam quod in surdis *ex d. l. discretis*, in contra
rium oriretur argumentum, stante quod surdis tantum
factio testamenti concedatur, vt in superiori capite.
14 Solum igitur in contractibus surdorum deerit stipu-
latio. Nec dicatur quomodo poterit Notarius con
trahentium voluntatem coram testibus aperire, surdo
non audiente; nam, cum loqui possit, ipse debet suam
voluntatem coram Notario, & testibus exponere, di-
cẽdo, quod ipse, exempli gratia, emit, vel vendit talem
rem sic laceratam, pro tali pretio, quod integrum, vel
pro parte debeat solui, hoc vel alio tempore, cum om
nibus pactis, & conuentionibus, de quibus contrahen-
tes fuerint concordes, quod altera parte confirmante,
Notarius de illis omnibus conficiet ad perpetuam rei
memoriam instrumentum: Et ad maiorem cautelam
in surdo litteratum petiro obseruari quandoque volui,
prius Notarium instrumentum scribere, ipsumque
subscribere surdum, & quod postea coram testibus re-
censeret ipse surdus contenta in Instrumento, diceret-
que ipsum vidisse, legisse, illamque suam esse volunta-
tem; ac propterea illam scripturam subscripsisse, ad
hoc, vt Notarius de contentis in ea ad perpetuam rei
memoriam instrumentum conficeret: de quibus om-
nibus mentionem facere debet Notarius in suo rogi-
tu, cauendo tamen ne addat stipulationis clausulam; &
eius pariter voluntatem coram septem testibus, &
Notario patefacere deberet; si testamentum facere
vellet surdus, de quo Notarius se rogaret.

SVMMARIVM.

1 *Surdi an possint testificari, generaliter quæri non debet, sed distinguendi sunt plures casus.*
2 *Surdi possunt esse testes præterquam in his, quæ sensu auditus percipiuntur, & num. 3. & seqq.*
4 *Testis debet audire verba interrogantis.*
6 *Cautela in recipiendis actis surdorum.*
7 *Surdus non potest esse testis, nec in testamentis, nec in alijs rebus, in quibus necessarius est auditus.*

Surdi tantum an possint esse testes. Cap. XXIX.

SOlet apud nostros dubitari, an muti, & surdi pos-
sint esse testes, & varij varia dicunt, regulasque
constituunt, quibus fallentias addunt, vt Farinac. post
alios *de testibus quæst. 61. num. 36. & pluribus seqq.* Ve-
1 tum si quæstio generaliter proponatur, † nec certam
posse constitui regulam, nec veram posse dari fallen-
tiam semper existimaui: sed necessarium esse plures
casus distinguere: aliter enim dicendum est in surdo
tantum, aliter in muto tantum, aliter in muto, & surdo
simul, aliter si à natura, aliter si ex accidenti, aliter si
litteras sciat, aliter si ignoret. Et primò si quæratur, an
surdus tantum possit esse testis, de quo in præsenti ca-
2 pitulo constitui debet regula generalis, † surdum pos
se testificari in omnibus illis rebus, quæ per sensum vi-
sus, & alios sensus percipiuntur, præterquam auditus,
vt dixit Ansr. *de test. sub num. 88. vers. surdus*, Nell *de test.*
sub num. 29 Mont. *de test. in verb. surdus versic. testis non*
potest esse, Farinac. *dict. quæst. 61. num. 45.* ad quod addu-
cit text. *in l. discretis, §. sin autem, C. qui testam. facere poss.*
vbi probatur, surdos posse condere testamenta, vult
igitur arguere Farinac. & testes esse poterunt, Quibus
in casibus etiam integri dici deberent, tàm in ciuili-
3 bus, quam in criminalibus, † aut etiam volumus ali-
quid ipsis de fide diminuere ob defectum auditus, si
auditus ipsis impedimento nullo modo esse potest,
quin sciant res, de quibus deponunt? Et licèt Mascard.
4 *in conclus. 1358. num. 24.* dicat, † in teste necessarium es-
se, vt audiat verba Iudicis interrogantis, quæ interro-
gatio, cum fiat signis, potest aliquam dubietatem con-
tinere; tamen respondetur, id solum difficiliorem red-
dere posse interrogationem, non autem dubiam, nam
Iudex ex responsione fiet certus, an surdus intellexerit
interrogationem; qui etiam poterit Iudicem interro-
gare, vultis ne hoc à me scire? & iudex annuendo affir-
mare, vel negare, donec surdus benè intellexerit inter-
rogationem, qua intellecta, certam, & indubiam da-
bit responsionem, ita vt aliquid ex ipsis de fide non sit
diminuendum, vt fuit de mente Montic. Nell. & Aust.
5 *loc. cit.* † Et licèt Ign. contrarium videatur asserere in
criminalibus, vt *in l. 3. §. agnoscunt num. 4. & seqq. ff. ad*
Sell. secutus à Farin. *in dict. quæst. 61. num. 50.* tamen vel
dicendum est, ipsos malè sensisse, vel Ign. intellexisse
de mutis, & surdis simul, in quibus diuersa considera-
tur ratio, vt infra suis locis; aliter enim non video, cur,
si surdus vidit, exempli gratia, Titium occidentem Se-
ium, non sit de hoc idoneus testis, etiam in criminali
6 causa. † Et posset Notarius ad cautelam notare etiam
interrogationem, hoc est, facta fuisse surdo à Iudice
signa, & quibus ipse surdus dixit, an Iudex id ab ipso
peteret, & Iudicem hoc scire velle annuendo affirma-
re; ac propterea surdum respondisse, vt infra; tunc
enim aliqua non posset considerari dubietas, nec in in-
terrogatione, nec in responsione.
5 In his verò, quæ sensu auditus percipiuntur, nullo
modo poterunt esse testes, vt in testamentis, *§. testes*
Inst. de test. ord. ac in contractibus, cum verba testatoris,
& contrahentium nequeant audire.

SVMMARIVM.

1 *Surdi possunt matrimonium contrahere.*
2 *In matrimonio solus consensus sufficit.*
3 *Surdus potest baptizari, & baptizare.*
4 *Surdus potest dare confirmationem.*
5 *Surdus potest conficere Sacramentum Eucharistiæ.*
6 *Surdus potest sua peccata confiteri, licèt aliorum confessionem audire non possit.*
7 *Surdis datur extrema vnctio, & eam alijs dare possunt.*
8 *Surdi non admittuntur ad ordines sacros.*

Surdi quæ sacramenta cõferre, & quę recipere possint. Cap. XXX.

SI quæramus, quæ surdi tantum dare, & quæ reci-
pere possint sacramenta; breuiter primò dicen-
1 dum est, † posse contrahere matrimonium; cum enim
2 in ipso † solus consensus sufficiat, *cap. cum apud cap. tua*
cap. dilectus cap. cum locum de sponsal. cap. sufficit 23. quæst. 2
leg. nuptias, ff. de regul. iur. cum similibus, ipsum signis, &
voce demonstrare possunt, & cum id permissum sit
etiam surdis, & mutis simul, vt probatur *in d. cap. cum*
apud, & in dict. capit. tua, & infra suo loco dicetur, tantò
magis id asserendum erit in surdis tantum.
3 Potest baptizari, imò & baptizare, quod in surdo
tantum non habere dubium, dicit Ioann. And. *in dict.*
cap. cum apud, & alij sequuntur scribentes.
4 Poterit pariter confirmationem dare, de qua di-
cendum est, prout de baptismo, vt per Brun. *de spon-*
sal. concl. 14. num. 12.
5 Sacramentum Eucharistiæ conficere non est ambi-
gendum, cum ad id solum necessaria sint verba sacra-
mentalia,

mentalia,de quibus *in cap. cum Marta in princ. de celebrat. Miss.* quæ à surdis proferri possunt.

6 Alteri eorum peccata confiteri possunt surdi, & de-
bent,vt alij,non obstat enim,quod dicit Brun. *loc.citat.*
sub num. 12. pœnitentiam,ac admonitiones Confesso-
ris audire non posse; nam signis ipsis est iniungenda
pœnitentia. Aliorum tamen peccata audiri non posse,
7 nulla est difficultas. † Extrema vnctio pariter datur
surdis,cum detur etiam illis, qui propter infirmitatem
nihil audiunt,ac intelligunt *cap. filij de heret. in 6. cap. 2.*
in fin. de te rucam, eandem alteri dare posse, non dubita-
tur, cum verba illa, de quibus *in cap. vaice de Sacram.*
8 *vnctionis* proferre valeant. † Ordines verò sacros
surdi recipere non possunt, cum ad ipsos non admit-
tantur corpore vitiati *cap. 1. & cap. pœnitens 55. distinct.*
Nec obstat in Leuit. *cap.* 21. cuius verba registrata sunt
in cap. 1. 49. *distinct.* repelli ab ordinibus cœcos,Lippos,
albiginem habentes in oculo paruo, vel grandi, vel
torto naso, muncos, claudos, gibbosos, & habentes in-
gentem scabiem in corpore, de surdis autem nullam
fieri mentionem,prout etiam *in 55. distinct. in tit. de cor-*
pore vitiatis per totum, & in tit. de clericis egrot. quibus
in locis de surdis nulla fit mentio. Respondere enim
posset primò, de ipsis factam non fuisse mentionem,
cum fuerint nominati solum illi, de quibus maior erat
dubitatio, verùm cum in surdis res nimis manifesta sit,
consultò fuerunt omissi. Secundò, si non in specie, tal-
tem in genere de ipsis factam fuisse mentionem, cum
vltrà nominatos prohibeantur omnes habentes macu-
las, vt *in dict. cap.* 21 *Leuit.*

Nec dicatur, quomodo igitur poterunt conferre Sacramenta, de quibus supra? respondetur enim nos præsupponere terminos habiles, & sic esse surdos ex accidenti, non autem à natura, & surditatem incursos fuisse post Sacerdotium.

Plura alia de surdis essent dicenda; verùm quia communia etiam sunt mutis, de ipsis simul disseremus infra suis locis.

SVMMARIVM.

1 *Mutorum plures sunt species.*
2 *Mutus propriè ille dicitur, qui nullo modo loquitur.*
3 *Muti vnde dicantur.*

Muti qui dicantur. Cap. XXXI.

1 MVtorum plures esse species, clarissimum est, alij
enim ex aliquo accedenti loquelam amiserunt.
alij sunt nati muti, multi perdiderunt loquelam vnà
cum ipso auditu, nonnulli à natura auditu carent, &
per consequens etiam loquela: de quibus omnibus
particulariter erit agendum. Vnum tamen in hoc ca-
2 pite non est prætermittendum, mutum † illum pro-
priè dici, qui nullo modo loquitur, non autem qui tar-
dè, §. *item surdus Instit. quibus non est permis. fac. testam.*
vbi hæc habentur verba, *mutus ille intelligitur, qui loqui*
nihil potest, non qui tardè loquitur.
3 Mutus autem secundùm Ioan. Andr. *in cap. cum apud*
de spons. à mugiendo dicitur, quod declarat Brun. *de*
spons. conclus. 14 *num.* 9. mutos nempè, licèt loqui non
possint, prorumpere tamen in vocem, quæ potius mu-
gitus, quam sermonis similitudinem habet, cum edant
solum inconditum quendam sonum, vt per Rim. Iun.
in cons. 261. *num.* 32. subiungit tamen Brun. mutum dici,
quasi sensu minutum, vel sic dictum fuisse à musando,
cum non amplius, quam mus dicat. Prima tamen con-
uenientior videtur deductio, præcipuè, cum ille sonus,
quem emittere solent muti, in hanc syllabam sonet mu.

SVMMARIVM.

1 *Mutus tantum ex accidenti testari non poterat de iure*
digestorum, etiam si litteras sciret, vt num. 2. & quid de
iure Codicis, num. 4.
3 *Mutus tantum ex accidenti poterat de iure Digestorum*
impetrare à Principe factionem testamenti, si tamen
litteras sciebat.
5 *Muti, & surdi simul ex accidenti non poterant olim te-*
stari, etiam si litteras scirent, poterant tamen hoc
Principe impetrare, vt num. 6. hodie tamen, si litteras
sciant, possunt testari, absque alia licentia, vt num. 7. si
verò litteras ignorant, testari non possunt.
8 *Lex* discretis; C. qui testamenta facere poss. *ampliat*
testandi facultatem in mutis.
9 *Mutus tantum à natura, si litteras sciat, hodie potest te-*
stari, antiquitus tamen non poterat, vt num. 10. nisi hoc
à Principe impetrasset, vt num. 11.
12 *Mutus, & surdus à natura, nec hodie, nec olim testari*
poterat, & num. seqq. & an id à Principe impetrare pos-
sit, num. 13. remissiuè.
14 *Balduini error demonstratur circa testamẽta mutorum.*
15 *Hereditas non potest relinqui nutu.*
16 *Fideicommissum relinqui non potest nutu, præterquam*
ab eo, qui loqui potest.
17 *Farinacij non verò opinio circa mutorum, & surdorum*
testamenta.
18 *Muti, & surdi litterarum ignari, licèt habeant intelle-*
ctum, testari tamen hodie non possunt.
19 *Testari qui non potest, alijs testari volentibus consensum*
præstare non valet.

Muti an testari possint. Cap. XVII.

VT distinctè procedamus in hac de testamentis
mutorum subtilissima materia, primum gene-
raliter quærendum esse, dixi, an muti testari valeant,
quod de vnaquaque mutorum specie erit videndum.
1 † Si igitur quæramus an mutus, qui solam loquelam
ex accidenti amisit, testari possit; respondendum est,
de Iure Digestorum huic nullam testandi datam fuisse
licentiam, vt est tex. *in leg. qui in potestate, §. surdus, ff. de*
testament. & qui testam. fac. poss vbi expressè dicitur, sur-
dum, & mutum testamenti factionem non habere; &
sequuntur ibi scribentes, & docet Vigl. *in §. item surdus*
2 *Instit. qui testam facere poss* & † idem erat, si litteras sci-
rent; adhuc enim cum loqui non possent, testamenta
facere non poterant, vt per Vigl. *in dict. §. item surdus;*
3 † factionem tamen testamenti muti illi, qui litteras
non ignorabant, à Principe impertrare poterant, & in
his terminis loquitur text. *in l. si mutus, aut surdus, ff. de*
testament. & qui testam facere poss. vt Vilg. declarat *in d.*
4 *§. item surdus.* † Hodie verò per legem Codicis talis
rigor fuit aliqua ex parte correctus, nam mutus tan-
tum, si litteras nesciat, non potest vtique testari, prout
nec etiam antiquitus poterat, nec in hoc lex digesto-
rum est in aliqua parte correcta, si verò litteras sciat,
potest testari scribendo manu propria, vt habetur *in d.*
leg. discretis, C. qui testam fac. poss. in illis verbis. *Si verò*
aures quidem apertæ sint, & vocem recipientes, lingua au-
tem eius pœnitus præpedita, licèt à veteribus auctoribus sæ-
pius de hoc variatum est, attamen si hunc peritum littera-
rum esse proponamus, nihil prohibet, eum scribentem hæc
omnia facere, siue naturaliter, siue per instrumentum
morbi huiusmodi infortunium ei accesserit.
5 Sed quid si insuper iste mutus sit etiam ex accidenti
surdus, an testari poterit, & olim non potuisset? probat
dicta lex qui in potestate in §. surdus, etiam quod litteras
6 sciret; † solum enim scientia litterarum dabat ipsis
potestatem impetrandi factionem testamenti à Prin-
cipe, vt per Vigl. *in dict. §. item surdus,* de qua intelli-
7 gentia infra suis locis. † Hodie tamen, si tales surdi,
muti ex accidenti, litteras sciant, testari non prohiben-
tur absque Principis licentia, vt expresè disponitur
in dict. leg. discretis, in illis verbis, *Vbi autem eiusmodi vi-*
tia, non naturalis, siue masculo, siue fœmina accidit cala-
mitas,

*mitas, sed morbus postea superueniens, & vocem abstu-
lerit, & aures clauserit, si ponamus huiusmodi personam
litteras scientem, omnia, qua priori interdiximus, hac ei
sua manu scribendi permittimus.* Ex quibus verbis pluſ-
quam notoriè apparet vtroque morbo laborantem,
si litteras sciat, posse manu propria scribendo testari,
8 secus si litteras ignoret.† Dicta igitur *lex discretis*, am-
pliat testandi potestatem in mutis, hoc modo, prius
licèt vitia essent accidentalia, & licèt mutus esset lit-
terarum peritus, testari non poterat absque licentia
Principis, vt supra dictum fuit, quam licentiam non
esse necessariam in mutis litteratum peritis dispnnit
dict. lex discretis, & quod scribendo manu propria pos-
9 sint testari absque Principis licentia: & † idem esset in
mutis à natura, & non surdis, vel à natura mutis, &
surdis ex accidenti, qui litteras scirent, quas tempo
10 re auditus addiscere potuissent, qui † pariter scriben
do manu propria testari possent, iuxta dispositionem
11 *dicta legis discretis*, † licèt antiquitus id facere non pos-
sent; etsi litterarum periti fuissent, nisi id à Principe
impetrassent.
12 Si verò quis & mutus, & surdus sit à natura, non po-
test aliquo modo testari, cum non comprehendatur
sub duobus casibus, in quibus licitûm est testari secun
dum dispositionem *dicta legis discretis*, quorum pri-
mus est, si quis sit surdus, non autem mutus, qui suam
voluntatem proprio ore proferre potest, vel si quis
fuerit, & mutus, & surdus, surdus tamen ex acciden-
ti, & litterarum peritus, qui scribendo manu propria
potest testari absque licentia Principis, vt supra di-
ctum fuit: cum enim mutus sit, non potest suam vo-
luntatem ore proferre, & cum sit surdus à natura, non
potuit litteras addiscere, & sic propria manu testari
non potest; vnde generaliter dicendum est, & olim,
& hodie, per *dictam l. discretis*, mutis, & surdis à na-
13 tura prohibitum esse testamenti factionem. † An mu-
tus id saltem à Principe impetrare possit, dicetur
infra *in particulari capit.* quæ omnia benè sunt perpen-
denda, non solum pro vera intelligentia *d. lex discretis*,
sed etiam aliorum iurium de hac materia loquentium,
de quibus suis locis, in quorum interpretatione non
solum variantur Doctores; sed grauiores fuerunt er-
14 rati, vt Balduinus *in §. item surdus, instit. de testam.* † qui
existimauit, mutum, & surdum à natura, si habeat in-
tellectum secundum ius commune, testamentum fa-
cere posse, & absque vlla Principis licentia, quod certè
mirandum, non confutandum venit, cum in contra-
rium iura habeamus expressa; licèt enim text. *in l. nutu*,
15 *de leg. 3.* † dicat nutu relinqui posse fideicommissa, id
tamen omnes Doctores declarant in fideicommissis,
non autem in hæreditate, quæ nutu relinqui non po-
test: proprio enim ore hæredem esse nominandum, di-
16 cit tex. *in l. iubemus, C. de testam.* imò etiam † fideicom-
missa non possunt relinqui nutu, nisi ab eo, qui loqui
potest, vt suo loco dicetur; cùm igitur muti. & surdi à
natura loqui non possint, ipsis dicitur de iure prohibi-
ta testamenti factio: de quo etiam habemus text. ex
pressum *in l. qui in potestate, §. surdus, ff. de test.* vbi dici
tur, surdum, & mutum non posse facere testementum:
& clarius reperiri non potest dispositio, quam sit illa,
de qua *in d. l. discretis*, quæ prohibet factionem testa-
menti etiam mutis, & surdis ex accidenti, si litteras
ignorent, quantò magis igitur dicendum est, prohibi-
tum id esse mutis, & surdis a natura, quos litteras igno-
rare necessarium est. Nec dicatur, loquuntur hæc iura
in mutis, qui nihil intelligunt; nam hoc modo essent
promulgata contra dementes, quos aliàs testari non
posse certissimi iuris est; nec valet responsio: id factum
esse ob præsumptionem dementiæ, quam habent mu-
ti, & surdi à natura: nam *d. l. discretis*, prohibet etiam
testari mutos, & surdos ex accidenti, si litteras igno
rent, in quibus tamen cessat præsumptio dementiæ, er-
go licèt surdus, & mutus non sit demens, si tamen sit
litterarum ignarus, vt necessariò sunt omnes surdi, &
muti à natura, de iure testari non poterit, contra Bal-
duini sententiam.
17 Et ex his etiam apparet malè sensisse Farinac. qui
de test. quæst. 61. sub num. 46. dicit, surdum, & mutum in-
tellectum habentem posse nutu, & signis testari, per
d. l. discretis, quæ lex oppositum probat, cum mutis, &
surdis simul testamenti factionem prohibeat, solum
vult, surdos, qui non sint muti, posse proprio ore eo-
rum voluntatem patefacere, & mutos posse solum fa-
cere testamentum, si sint litterarum periti, manu pro-
18 pria scribendo, alij verò, † muti, & surdi simul etiam
ex accidenti, si sint litterarum ignari, secundùm *d. l. di-
scretis*, nullo modò testamenta facere possunt, contra
Farin. sententiam. Nec *d. l. discretis*, considerat an ha-
beant, vel non habeant intellectum, vt supra dictum
fuit; sed solum an possint ore proprio, vel manu pro-
pria eorum voluntatem aperire: licèt contrarium in-
aduertenter, tam insignis Doctor asseruerit.
19 Hic obiter notare non pigeat, quod illi surdi, & mu-
ti, qui non posſunt facere testamentum, non posſunt
nec etiam præstare consensum vxotibus testari volen-
tibus, Carpan. *sup. stat. Mediol. cap. 300. num. 40.*

SVMMARIVM.

1 *Testari non est permissum illis, qui articulatè loqui non possunt.*
2 *Testamentum ad Notarij interrogationem valet, & quomodo id procedat, num. 3.*
4 *Testari non potest ad alterius interrogationem, qui articulatè loqui non potest.*
5 *Testator quando dicatur articulatè loqui, & qua ad hoc requirantur, num. 7.*
6 *Vox articulata, qua sit.*
8 *Balbutiens, ita vt intelligi non possit pro muto habetur.*
9 *Testator sufficit, quod intelligatur, licet balbutienti lingua.*

Mutus, qui aliquo modo loquatur, sed non articulatè, an possit facere testamentum. Cap.XXXIII.

1 CIrca propositam dubitationem habemus text. *in
l. iubemus, C. de testam* prohibente testamenti fa-
ctionem his, qui articulate loqui non possunt, vbi se-
quuntur Bart. Ias. cæterique scribentes, ex quo notare
2 licèt, † quod licèt testamentum ad interrogationem
Notarii valere soleat, vt per scribentes *in d. l. iubemus*,
vbi glos. & alii Doctores, Socin. *cons. 20. n. 5. lib. 4.* Alex.
cons. 12. num 6 lib. 1. cons. 47. lib. 2. & cons. 33 num. 1. lib 3
Bel. *cons. 62. nu. 8.* plures alios citat Clar. *in § testamen-
tum quæst. 73.* tamen non valeat, si interrogetur ille, qui
3 articulatè loqui nesciat Et est ratio, † quia supradicta
conclusio non procedit, nisi tribus concurrentibus.
Primò, quòd constet de voluntate testatoris, voluisse,
nempè testari, Corn. *cons. 73. col. penult. vol. 1.* Crau. *con-
sil. 117. num. 1.* Secundò, & Notarius prius ab ipso per-
ceperit eius voluntatem, vt per Clar. *loc. cit. vers. scias*,
Tertiò necessarium, vt Testator articulatè loqui possit
vt per Ias. alioque scribentes *in dict. l. iubemus*, & docet
4 Rimin. Iun. *in consil. 261. num. 2.* † vnde cum articulatè
loqui non possit, non erit verum, posse testari ad inter-
rogationem Notarii, Roman. *cons. 297. sub nu. 6.* Clar. *in
d. quæst. 73. num. 6.* & tradit Rim. Iun. *loc. cit. nu. 15. & 37.*
5 Dicitur autē testatorem articulatè non loqui, quan-
do a testibus non intelligitur, Ias. *in dict. l. iubemus*, Ale.
cons. 33. lib. 3 Corn *cons. 261 nu. 24 lib 4* Gabr. *in tit. de
testam. concl. 2.* Rim. Iun. *loc. cit. n. 16.* qui allegat Priscia-
6 num dicentem, † vocem articulatam esse, quæ sensum,
& significatum habeat, non articulatā, quæ sensu & si-
7 gnificatu careat: † vnde ad hoc, vt quis articulatè loqui

dicatuc necesse est, vt fine fignis intelligi valeat; Curt.
in addit.ad Alex.in l.quoniam indignum,vers.intelligibi-
lis,C.de test. quem refert Rimin.Iun. *loc cit,num.*29. ac
propterea Balduin.*in §.furdus,instit.quibus non est per-*
8 *miss.facere testam.* † dicit eum, qui sic balbutit, vt non
intelligatur, pro muto haberi debere, secutus à Rimin.
9 *loc cit.num.*47. † Sanè verùm est sufficere, vt testator
ita loquatur, vt intelligi possit, licèt lingua balbutienti,
vt per Castr.*in d. l. quoniam indignum*, & fatetur ipse-
met Rimin.*in d.cons.* 261. *num.* 77. fecus si loco vocum
sonum quendam emittat, qui proprium non habeat
significatum, vt per ipsum, *num.*80.*&* 96.

SVMMARIVM.

1 *Mutus tantum, quot contractus facere possit.*
2 *Mutus tantum potest donare, licèt litteras nesciat,*
3 *Mutus tantum stipulari prohibetur, & quare.*
4 *Mutus per interpositam personam stipulari potest.*

Muti tantum à natura, vel ex accidenti an possint contrahere. Cap. XXXIV.

LOnga esset disputatio, si recensere vellem omnes
illos contractus, quos muti tantum, vel à natura,
vel ex accidenti inire possunt; verùm quoniam de il-
lis infra suis locis erit discutiendum, hic solum dicam,
1 † posse primum omnes illos contractus celebrare,
quos muti, & surdi simul à natura facere possunt, de
quo infra suo loco. Insuper eos omnes, qui permit-
tuntur surdis, & mutis ex accidenti: licèt enim iste
mutus sit à natura, cum tamen audiat, omnia median-
te auditu percipere poterit, quæ mutus, & surdus ex
accidenti, tempore, quo sanus erat, didicit. In muto
ex accidenti nulla est dubitatio, cùm melioris condi-
tionis sit, quam mutus à natura, & mutus, & surdus
2 simul ex accidenti, ac ideò † iste mutus à natura, &
tanto magis ex accidenti donare potest, & etiam si li-
teras nesciat, per text.*in l. qui id quod,§ mutus, ff de do-*
nat. quem text. ibi glosa declarat in vitiis separatis, vt
nos loquimur, & etiam in vitiis vnitis ex accidenti
tamen, vt infra suo loco dicetur: & ne tempus conte-
ramus in recensendis variis contractuum generibus,
generaliter dicamus, mutos tantum à natura, posse
omnes illos contractus celebrare, quos infra dicemus,
esse permissos mutis, & surdis ex accidenti, & à natu-
3 ra. † Non poterit tamen iste mutus stipulari, cum
verba, & auditus hinc inde requirantur, *l.* 1. *ff.de verbor.*
4 *oblig.§.multum,inst.de inutil.stipul.* † Poterit tamen No-
tarius pro ipso stipulari ad hoc, vt ei actio acquiratur,
vt *in d.l.*1. & docet Aretin.*in d.§,multum num.*1.

SVMMARIVM.

1 *Mutus an possit testificari de his, quæ cadunt sub eos sen-*
sus, quibus non est priuatus & num.seq.
2 *Mutus non potest nuru facere testamentum.*
3 *Testari qui non potest, nec etiã in testam.potest esse testis.*
4 *Mutus tantum litterarum peritus potest scribendo manu*
propria testimonium ferre.
5 *Mutus litterarum peritus torqueri potest.*
6 *Mutus potest testari, ergo potest testificari, non tenet con-*
sequentia.
7 *Testis debet deponere proprio ore, hoc tamen procedit in*
*eo, qui loqui potest, vt num.*8.
9 *Mutus litterarum peritus etiam in criminalibus est ido-*
neus testis, vbi de rationibus.
10 *Mutus non potest esse testis in testamento.*
11 *Mutus tantũ litterarũ ignarus in testem admittitur; sed*
*non est integra fides, & præcipuè in criminalib. vt nu.*12
13 *Mutis tamum parum de fide diminuendam esse videtur.*

Mutus tantum an possit testari. Cap. XXXV.

1 VIdimus supra suo loco, an surdus tantum possit
esse testis, nunc videamus de muto tantum, Fa-
rin. *de test.quæst.*61. *num.*45. dicit mutum tantum, si de-
ponat super his, quæ non cadunt sub sensum, quo pri-
uatus est, posse testificari, ad quod allegat text. *in l. di-*
seretis, vers sin autem infortunium, & vers.in eo autem, C.
qui test.fac.poss. nihil tamen probat citatus text. loquitur
enim locis citatis de surdis tantum, hoc est, vt surdi
tantum possint facere testamenta, & quando de mu-
tis mentionem facit, dicit mutos litterarum ignaros
non posse facere testamenta, ergo nec etiam poterunt
testificari, ad text. *in leg.cum lege,ff.de test. & in §.testes*,
2 *Institut.eodem*, vt ipsemet Farinac. arguit *num.* 40. † Et
falsum est, quod subiungit *sub num.* 46. mutum haben-
tem intellectum posse, & nutu, & signis facere testa-
mentum; imò enim hoc ipsis expressè est prohibi-
tum, vt *in d.l.* habetur, & dictum fuit supra *in capit.* 32.
3 † Et cum non possit facere testamentum, videtur
etiam dicendum, non posse testificari, ad text. *in dict.*
§. testes vbi expressè disponitur, mutum non posse te-
stem esse in testamento, & loquitur de muto tantum;
vnde limitatio posita à Farinac. *loc. cit. num* 45. potest
deseruire pro ampliatione, de qua *num.*44.
4 Si igitur quæramus, an mutus tantum possit testifi-
cari, dicendum est, mutum à natura, vel ex acciden-
ti litteratum peritum scribendo manu propria, te-
stimonium ferre posse: ita Specul. *in tit.de teste, versic.*
nunc tractandum num 17. exemplo Zachariæ Patris
Sancti Ioannis Baptistæ Auctor. Aufr. *de test. num.* 71.
Mencad.*in addit.ad tractat.* Crot.*de testam. par.* 9. *sub*
*num.*9. glos. *in cap.testes* 3. *quæst* 9. Sebastian. Medic.
*de fortuit.casib.par.*2.*cap.*6.*num.*60. Mascard.*de probat.*
*conclus.*1358. *num* 26. Viu. *in suis comm. opin. vers. testis*
non potest, add. ad Roman. *in sing.*752. incipit, an mutus.
Mascard.*conclus.*1079.*num.*107. vbi in fin. allegat Abb.
attestantem de communi, de quo latè Ign.*in l.*3. *§.igno-*
*scitur num.*75. *& seqq.* & faciunt tradita per Carth, *de*
5 *execut.sentent. cap.*2.*num.*43 *& seqq* vbi dicit, † mutum
litterarum peritum torqueri posse pro recognitione
personæ, & ad hoc, vt delictum fateatur manu pro-
pria scribendo, vt per ipsum, de quo etiam Farin. *dicta*
*quæst.*61. *num.*54. necnon *quæst.*41. *num.* 89. & latius
*quæst.*98. *num.*163. & dicam infra suo loco, ad quod Fa-
rin. *in dict.quæst.*61. *nu.*52. *&* 53. allegat, *dict. leg. discre-*
tis, quo in loco probatur, mutos litterarum peritos
propria manu scribendo testamentum facere posse,
6 Ant. Hecing. *de fideius. cap.*7. *num.*153.
Verùm certè necessariò hinc non potest argui, te-
stari potest, ergo poterit esse testis: nam datur instan-
tia, mutus litterarum peritus potest facere testamen-
7 tum, vt *in d.l.discretis*, & tamen in testamento non po-
test esse testis, *d.§.testes, Instit.de testam.* † Verissima ta-
men est conclusio, cui non obstat, testes proprio ore
deponere debere, non autem scripturam Iudici dare,
vt per scribentes omnes *in cap. testib. de testib.* quam
veriorem opinionem esse dixit Viu. *in dict. vers. testis*,
8 id namque procedit in teste, qui loqui possit, secus in
muto, glos. *in cap.testes* 3. *quæst.*4. Specul. *de test.§* 7. *sub*
*num.*17. Viu. *loc cit.* scribentes *in d.cap.testib.* Ioan. And.
9 vna cum alijs *in cap cum apud de spons.* † Qui mutus sic
per propriam scripturam deponens, optimè proba-
ret, etiam in criminalibus, quidquid in contrarium as-
serere videatur Ign. *in dict.§.ignoscitur nu.*40. *& seq.* se-
cutus à Farin. *in d quæst.*61. *n.*50. *&* 53. primò quia cæ-
teri Doctores absolutè asserunt, mutum litterarum
peritum scribendo manu propria testificari posse, nec
id ad causas ciuiles restringunt. Secundò quia ratio, ob
quam volunt testibus mutis aliquantulum de fide esse
diminuendum, nulla alia esse potest, quam obscuritas
ali.

aliqua; quæ in eorum depositionibus considerari pos-
se videtur, sed in muto litterarum perito id prorsus
cessat, tàm respectu interrogantis, quàm responden-
tis, respectu interrogantis, quia cum non sit surdus,
interrogationem Iudicis optimè, & audire, & intelli-
gere potest, respectu respondentis, quia eius deposi-
tionem potest clarè scriptura patefacere; ac propte-
rea talem mutum aliud defectum non patientem inte-
10 græ fidei esse existimarem. † Non posset tamen esse
testis in testamento, vt *in dict. §. testes Instit. de testam.*
11 † Si verò loquimur in mutis tantum litterarum igna-
ris, pariter cum communi omnium sententia dicen-
dum est, in testes admitti, Specul. *in tit. de teste num.* 71,
Farinac. *dict. quest.* 61. *num.* 45. ad quod conferunt ea,
12 quæ dicam infra de mutis, & surdis simul; † fateor ta-
men non esse integræ fidei, & præcipè in criminali
bus, in quibus terminis procedere possunt tradita per
Ign. *in dict. §. ignoscitur num.* 40. *& seqq.* & Farin. *in dict.*
13 *quest.* 61. *num.* 50. † nihilominus maior ipsis esset præ
standa fides, quam omnibus alijs mutis per signa, &
gesticulationes deponentibus, siquidem parua est du
bitatio, quæ ex ipsorum dictia oriri potest, cum enim
audiant, certa est interrogatio; & solum potest esse
dubia responsio, quæ ex signis colligitur; Verùm quia
Iudex, visis signis, & gesticulationibus, potest ipsos in-
terrogare, vultis, ne hoc dicerem, si annuant capite, in-
dubia quodammodo videtur depositio, ac ideò non
multum de eorum fide esset diminuendum.

SVMMARIVM.

1 *Muti, & surdi dicuntur morbosi.*
2 *Morbosus dicitur inarticulatè loquens.*
3 *Surdus tantum dicitur morbosus.*
4 *Statutum loquens de morbosis, & valetudinarijs, habet locum in surdis, & mutis.*
5 *Surdi, & muti, prout etiam cœci, possunt, vti miserabiles personæ, declinare forum.*

Muti, & Surdi dicuntur morbosi. Cap. XXXVI.

NOnnulla vidimus de surdis, & mutis, quæ sepa-
ratè in ipsis considerari possunt; modò conse-
quens est, vt ad illas accedamus quæstiones, quæ
surdis, & mutis communes sunt, & si vtrumque
habent defectum: tàm si à natura, quàm si ex acci-
denti; licèt in multis sit aliqua differentia, an natu-
ralis, vel accidentalis sit morbosus; prout ex nonnullis
quæstionibus infra connectendis apparebit. Pro nunc
1 generaliter dicamus, † mutos, & surdos morbosos es-
se, vt probat text. *iuncta rubr. C. qui morb. se excus.* & tex-
2 tus *in leg. vel proterui, ff. de ædil. edict.* Imò & † ille, qui
inarticulatiuè loquitur, morbosus dicitur, *leg. mutum,*
ff. eod. vnde tanto magis morbosus ille dici debet, qui
3 nihil omninò loquitur: prout † morbosus reputatur
surdus tantum, vt *in dict. leg.* qui si insuper mutus es-
set, tanquam duplici morbo laborans magis diceretur
morbosus, & tàm si à natura, quàm si ex accidenti
4 hæc calamitas ipsi euenisset. † Quod esse notandum
pro statutis facientibus mentionem de morbosis, &
valetudinarijs, dixit Ripa *in leg. ex facto num.* 3. *ff. de*
vulg. & pupil.
5 Prout morbosi etiam cœci dicuntur, qui omnes in-
ter miserabiles personas connumerantur, Thesaur. lo-
quens *de cæcis decis.* 177. *in princip.* Et quis eorum de-
beat dici miserabilior, diximus supra *in cap.* 3. ac pro-
pterea ipsis competit beneficium electionis fori, ad
text. *in leg. vnico, C. quan. Imper. inter pupill. & viduas,*
Diana *resolut. moral. par.* 5. *tract.* 6 *de mutis. surdis, & cæ-*
cis resolut. 30 qui allegat Nouatium *de elect. for. sect.* a.
quest. 8. *num.* 6. *&* 7. & rationem allegat *num.* 9, quia
inter miserabiles personas connumerari debent.

SVMMARIVM.

1 *Surdi, & muti à natura dicuntur habere intellectum,*
2 *Surdi, & muti possunt illos contractus celebrare, in quibus simplex sufficit consensus.*
3 *Mandatum solo consensu contrahitur.*
4 *Surdi, & muti possunt procuratorem constituere.*
5 *Mandati actio oritur ex epistola.*
6 *Surdus, & mutus an possit constitui procurator.*
7 *Mutus, & surdus ex facto tacitè obligatur.*
8 *Muti, & surdi obligantur nomine dotis.*
9 *Muti, & surdi hæreditatem adeunt, & num.* 10.
10 *Surdi, & muti bonorum possessionem agnoscunt.*
11 *Franc. de Cald.* de test. in integ. in verbo cum non ab similis sub num. 91. *improbatur.*
12 *Lex* fin. ff. de bon. poss. inf. *declaratur.*
13 *Surdi, & muti regulariter contrahere possunt.*

Mutus, & Surdus á natura quos pos- sit celebrare contractus. Cap. XXXVII.

PLurà erunt videnda de mutis, & surdis, tàm circa
contractus, quàm vltimas voluntates, & cum
prius de contractibus tractare decreuerim, quædam
generalia in hoc capite proponere volui, vt faciliùs
postea ad multa particularia deuenire possim. Et pri-
1 mò sciendum est, † surdum, & mutum à natura intel-
lectum vtique habere, licèt quantum ad multa, quæ
ob carentiam auditus addiscere non potuit, non ope-
ratiuum, vt dicemus suo loco circa factionem testa-
2 menti; Vnde de his, † in quibus simplex requiritur
consensus, tales contrahere non prohibentur, vt per
Franc. de Cald *de test. in integ. in verbo non absimilis sub*
3 *num.* 69. *vers ego.* † Ac propterea cum solo consensu
4 contrahatur mandatum, *l.* 1. *ff. mand.* † procuratorum
constituere possunt, vt est tex. *in l. mutus, & surdus, ff. de*
procur. & per eum modum, qui procedere potest, dicit
ille text. vt epistola, si fuerit surdus ex accidenti, & lit-
5 litterarum peritus, † nam etiam ex epistola oritur actio
mandati, vt *in d. l.* 5. vel nutu, si sit litteratum ignarus;
quod procedit etiam in muto, & surdo à natura, qui
nutibus procuratorem poterit constituere, vt ibi glo-
6 sa ostendet. † Imò poterit etiam ipse constitui procu-
rator, vt ille text. dicit, & tradit Fulg. *num* 1. Seb Med.
de fort. casib par. 2. *cap.* 6. *num.* 62. quod debet intelligi ad
administrandum, non autem ad agendum, cum talis
morbosus in iudicio esse non possit, vt infra suo loco
dicetur; licèt in Bald. *in d. l. mutus*, id restringere videa-
tur solum ad mutos, non autem surdos, quærens enim,
quomodo possit nutu constitui procurator, dicit, si in-
terrogetur, & ipse annuat, verùm citatus tex. generali-
ter loquitur, tàm in surdo, quàm in muto simul,
7 Muti, surdi & cœci, ex pacto obligantur, *l. item quia,*
ff. de pact. vbi habetur, bona inuecta in domum esse ta-
citè obligata pro pensione, & sub ungit text. *& hoc mo-*
do mutus obligari potest, hoc est eodem modo mutorum
etiam bona in domum conductam exportata, intel-
liguntur locatori tacitè pro pensione obligata, vt ibi
glosa declarat, sequunturque communiter scribentes;
8 † obligãtur nomine dotis, vt est tex. *in l. mutus, ff. de iur.*
9 *dot.* Ioan. Philip. Monsp. *cons.* 20. *num* 2. † Hæreditatem
adeunt *l. mutum, ff. de acquir. hered. §. fin. in fin. Instit. de*
10 *hered. qualit. & diff.* † Possunt bonorum possessionem
agnoscere, *l. vlt. ff. de bon. poss. inf.* vbi dicitur, mutus, sur-
dus, cæcus bonorum possessionem admittere possunt,
si, quod agatur, intelligãt. Et licèt Franc de Cald. *de re-*
11 *stit. in integ. in verbo cum non absimilis sub num.* 61. † hoc
intelligat in muto tantum, vel surdo tantum secundùm

declarationem Ias. *in d.l.mutum*, dicens, hunc esse sa-
num intellectum, cum dicatur in plurali natos: tamen
eius sententia falsa reputari debet; licèt namque Iuris-
12 consultus loquatur etiam in vitijs separatis; † tamen
cum mentionem faciat de surdo à natura, necessariò
venit dicendum intelligere etiam de surdo, & muto
simul, nam surdus à natura est etiam simul de necessi-
tate mutus, vt dictum fuit supra *in cap.3.* Et de surdo
pariter, & muto à natura loquitur text. *in d.§ fin.* & va-
num est, quod Franc.de Cald. dicit hoc regulare esse,
sed non semper, nam imò id non regulare, sed necessa-
rium esse demonstratum fuit *in dict.cap.3.* quæ hic non
reperam, & docet Arist.*lib.2.de nat. Anim. cap. 4.* Nec
contrarium probat *l. discrint, C. qui testam. facere poss.*
Dicit tamen, quod si probaretur talem mutum, & sur-
dum simul à natura iudicio non carere, adire posse in
hisque terminis procedere text. *in § fin. Instit. de hared.
qual. & diff. & in fin. leg. ff de bon. poss. inf.* ac proptereа
circumspectum Iudicem esse debere, cum in contra-
rium adsit Iuris præsumptio, Paril. *consil.63.lib.4.* Ve-
rùm quod illi muti, & surdi intellectum, iudiciumque
habeant, regulare est in quolibet actu; cum vt pluri-
mum surdi, & muti à natura non intelligant quid
agant, vt infra suo loco dicetur.
13 Possunt denique muti, & surdi regulariter omnes
alios contractus facere, si eos sensu, & iudicio non
carere probetur, vt per Honded. *in consil.99.num.14.&
seqq.lib.2.* de quo latius *in cap.42.*

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & surdus simul ex accidenti, si sit litterarum pe-
ritus, testari potest, vt de tanto magis contrahere.*
2 *Surdus, & mutus ex accidenti litterarũ ignarus nõ potest
testari, & quid si accedat Principis licentia remissiuè.*
3 *Surdus, & mutus non potest testari, ergo non potest con-
trahere, non valet argumentum, sed benè è contra; po-
test testari, ergo potest contrahere.*
4 *Muti, & surdi ex accidenti donare.*
5 *Muti, & surdi non possunt testari.*
6 *Stipulatio quandoque in donationibus interuenire solet.*
7 *Muti, & surdi ex accidenti possunt procuratorem con-
stituere.*
8 *Procurator solo consensu constituitur.*
9 *Surdus, & mutus ex accidenti potest constitui procura-
tor, & quomodo id procedat.*
10 *Surdus, & mutus potest facere compromissum, & respon-
detur contrarijs.*
11 *Surdi, & muti, licèt ex accidenti, stipulari tamen non pos-
sunt, quod procedit etiam in litterarum peritis, vt nu.12*
13 *Surdus intelligens ad motũ labiorũ stipulari non potest.*
14 *Verbum promitto in contractibus surdorum, & mutorum
non importat stipulationem, licèt contrarium sit in con-
tractibus aliorum, vt num.15.*
16 *Surdi, & muti ex accidenti possunt se obligari, licèt non
per stipulationem.*
17 *Surdi, & muti ex accidenti possunt nominare ad Em-
phyteusim.*
18 *Surdus, & mutus ex accidenti potest contrahere matri-
monium.*

Mutus, & Surdus simul ex accidẽti an possit contrahere. Cap. XXXVIII.

Vidimus in superiori capitulo quædam generalia
surdorum, ac mutorum a natura circa contra-
hendi potestatem, nunc quædam alia de mutis, & sur-
1 dis ex accidenti tamen, connectenda veniunt: † Ve-
rum quoad mutos, & surdos ex accidenti litterarum
peritos non potest esse aliqua dubitatio, cum enim
testari valeant, vt habetur *in leg discretis, C. qui testa-
menta facere possunt*, & posse contrahere dicendum
est, cum maiores solemnitates requirantur in testa-
mentis, quàm in contractibus, & difficiliùs testandi
facultas concedi soleat, quàm contrahendi, ac propte-
rea quemadmodum scribendo manu propria possunt
condere testamenta, vt *in d.l. discretis*, sic etiam pote-
runt contrahere, & se obligare scribendo, vel subscri-
bendo iuxta varia contractuum genera.
2 Vnde maior est dubitatio, quid si sint litterarum
ignari, quos testari non posse, probat text. *in d.l. discre-
tis*, nisi Principis accedente licentia, vt infra dicetur.
Et licèt Io: Baptista *de arbitr. cap.14 sub num.3.* senti-
re videatur, idem dicendum esse in contractibus, falli-
3 tur tamen; † nam argumentum affirmatiuum, non au-
tem negatiuum desumi potest *ex dicta lege discretis*,
hoc est, talis potest testari secundùm *d.l. discretis*, ergo
potest etiam contrahere; sed talis non potest testari,
ergo non potest nec etiam contrahere, non tenet con-
sequentia: videmus enim surdos, & mutos à natura
nullo modo testari posse, contrahunt tamen in multis
casibus, vt dictum fuit supra, & clarius infra dicetur: &
idem est in mutis, & surdis ex accidenti; qui litteras
nesciant, qui testari non possunt secundùm *dict. leg. di-
scretis*, & tamen possunt contrahere, vt ex infra dicen-
4 dis apparebit. † Et primò donare possunt, vt est text.
in l. qui id quod. § mutus, ff. de donat. vbi dicitur *mutus, &
surdus donare non prohibentur*, quem text. ibi glos. de-
clarat in vitijs separatis, hoc est in muto tantum, vel
5 muto tantum ex accidenti. † Nec obstat non posse sti-
pulari per text. *in l.1. in princip. ff. de verb. obligat. & in
6 § mutus Inst. de inutil. stipulat.* † & stipulationem quan-
doque in donationibus interuenire, *l. si quis, § penult. C.
de donat.* Nam respondetur, mutos posse donare rem
tradendo, non autem stipulando secundùm declara-
tionem Bart. *in d. § mutus*, & se obligari non esse pro-
hibitos absque stipulatione certissimi iuris est; vnde
non video, cur hinc dici possit mutum, & surdum
simul ex accidenti donare non posse, prout annuit
glos. *in dict. § mutus*.
7 Poterit ille mutus ex accidenti procuratorem con-
stituere, quòd in litterarum perito nullam habet dubi-
tationem; nam etiam epistola fieri posse mandatum,
dicit text. *in l.1. ff mand.* sed idem asserendum venit in
eo, qui non fuerit litterarum peritus, vt probat text. *in
l. mutus, ff. de procur.* vbi dicit, mutum, & surdum posse
constituere procuratorem, eo modo, quod procedere
potest, hoc est, vt ibi glos. declarat, vel scribendo si fie
litterarum peritus, vel nutu si sit litterarum ignatus;
8 † nam solo consensu constituitur Procurator, vt dicit
text. *in l.1. ff. mand.* qui consensus etiam signis demon-
9 strari potest. † Imò constitui etiam procuratorem
non est prohibitum, vt probat *dict. lex mutus*, quod ta-
men non ad agendum, sed ad administrandum intel-
ligi debet, quæ constitutio potest fieri signis, ac gesti-
culationibus, licet Bald. ibidem dicat, hoc fieri me-
diante interrogatione, quod si verum esset, sequere-
tur, vt mutus non posset constitui procurator, cum
interrogari non valeat, & tamen citatus textus tam in
muto, quam in surdo loquitur. Tacitè obligatur ex
facto, vt dictum fuit *in cap superiori* in muto, & surdo
10 à natura. † Potest facere compromissum, vt voluit Io:
Bapt. de S. Blasio *de arbit. nu.27.* qui dicit, id prouení-
re ex eo, quia mutis ea solum intelliguntur prohibita,
quæ sunt Iuris Ciuilis; sed cum compromissum solo
consensu contrahatur, dicitur Iuris gentium, ac ideo
mutis non debet esse prohibitum, ex quo sequitur ma-
lè sensisse Io: Baptist. Perusin. *de arbitr. lib.2. capit.17.
num.3.* qui tenet, mutum non posse compromittere,
arguendo, quod compromittere sit contrahere, sed
mutus, vt ipse dicit, non potest contrahere, ergo nec
compromittere; sed minorem propositionem malè
probat *ex leg. 1. ff. de verborum obligation. & ex § mu-
tum Instit. de inutil. stipulationibus*, quæ iura loquuntur
in stipulationibus, quas contrahere non possunt muti,
cum

cum verba, & auditus in ipsia sint necessaria, vnde ex
illia inferri non potest ad alioa contractus, qui solo cō
sensu contrahuntur: Nec pariter vllo modo obstat *l. di-*
scretis, C qui testam. fac. poss. in qua etiam ipse se fundat,
cum loquatur in vltimis voluntatibus, in quibus maio-
res requiruntur solemnitates, vnde non potest ad con-
11 tractus argui, nisi negatiuè, vt aliàs dictum fuit: † stipu-
lari igitur non possunt, ex eo, quia in stipulationibua
non solum sunt necessaria verba, sed etiam vti partea
adinuicem se audiant *d. l. 1. & § mutum*, quibus in locis
latè scribentes, idem dixit Bart. *in l. Titius ff. de const. po-*
12 *cun.* † Quod sibi locum vendicat, tàm in surdo, & mu-
to à natura, quàm ex accidenti; etiam si litteras sciret:
nec obstat mutos, & surdos ex accidenti litteratum pe-
ritos posse se litteris obligari, *l. non figura, ff. de act. &*
obligat. nam licèt illa obligatio eundem habeat effe-
ctum 1 verba tamen, quæ sunt de forma stipulationis
non suppleantur, vt dixit Franc. de Cald. *de rest. in integ.*
13 *in verbo cum non absimilis num.* 58. ac ideò † nec etiam
ille, qui intelligeret ad motum labiorum stipulari pos-
set, vt per Franc. de Cald. *loc. cit. num.* 59. *vers. sed an suf-*
ficiat. Potest tamen seruus, vel Notarius pro mutis sti-
pulari, vt *in d. l. 1.* ex quo ipsis ex stipulata diceretur ac-
14 quisita actio, vt per Aret. *in d. § mutum num. 1.* † Vnde
si ax aliquo Instrumento, vel alia scriptura diceretur,
mutum, & surdum fideiussisse, vel aliquid promisisse,
hinc non deberet præsumi, factum fuisse mediante sti-
pulatione: Nec dicatur, potuisse seruum, vel Notarium
15 interuenira, ac ideò quemadmodum † in obligationi-
bus eorum, qui loquuntur, & audiunt, præsumitur fa-
ctas fuisse mediante stipulatione. *§. si scriptum Instit.*
de inutil. stipulat. sic debeat præsumi, obligationes sur-
dorum, & mutorum fuisse factas mediante stipulatio-
ne serui, vel Notarii: Respondatur enim, in contracti-
bua personam extrinsecus non præsumi, *l. si ita stipula-*
tus fuerit, § fin. ff. de verbor. obligat. vt declarat Lancel.
Galiaul. *in d. l. 1. num. 14. ff. de verbor. obligat.*

16 Ex hoc tamen, quod muti, & surdi stipulari non pos-
sint, ad alios contractua inferre non debemus, ex ratio
nibus supra positis, vnde malè sensit Grass. *de cess. vir. §.*
2. n. 9 mutos non posse cedere iura, & actionea, asserens,
quia obligari non possunt, diuersa enim ast ratio inter
stipulationem, & alios contractus, vt supra dictum fuit.

17 Possunt etiam muti, & surdi aligere, ac nominare ad
Emphyteusim; nam & si non possint legara, & fidei
cōmittere, vt suo loco dicetur, & tradit Franc. de Cald.
de restit. in integ. in verbo cum non absimilis sub num 69.
licèt postea in contrariam sententiam inclinare videa-
tur, si intellectu non careant, & malè, per ea, quæ suo
loco dicemus, attamen hæc nominatio donationi po-
tiua comparanda est, cui magia assimilatur, vt ipsemet
Franc. fatetur *loc. cit.* Benè verum est, quod si fieret in
testamento, val in codicillo, non valeret, cum testari, &
codicillari non possint, vt infra clarè demonstrabitur.

18 Matrimonium postea contrahere posse, in dubium
reuocari non potest, cum idem asseratur atiam in mu
tis, & surdis à natura, vt particulari capitulo demon-
strabimus.

S V M M A R I V M.

1 *Muti, & surdi qui contrahere possunt, qui sint.*
2 *Muti, & surdi a natura vti dementes reputantur, nisi contrarium probetur.*

Quæ requirantur ad hoc, vt Muti, & Surdi à natura contrahere possint. Cap. XXXIX.

DIctum fuit superius variis in locis, & latius dice-
tur infra, mutos, & surdos etiam à natura posse
contrahere, varia peragere, & testari etiam, secundùm
aliquos, saltem cum licentia Principis: vnde subiunge-
1 re nunc mihi visum fuit, † Doctores omnes asserentes,
mutos, & surdos hæc facere posse, subiungere, dum-
modo habeant intellectum, ita vt ea signis da eorum
iudicio, ac optima intelligentia appareat, sic enim va-
ria prebeant iura, vt text. loquena de aditione hæredi-
tatis *in § fin. Instit. de hered. qual & diff.* in illis verbis, *si*
intelligit, quod agit, & ad idē est tex. *in l. vlt. ff. de bon. pos.*
infant. ibi, *si, quod agunt, intelligunt*: idem voluit text. *in*
cap. cum quid, & in cap. tua de sponsal. & declarat Bart. *in*
l. 1, ff. de verbor. obligat. vbi cæteri scribentes Doctores
pariter *in d. cap. cum apud, & in d. cap. tua*, & latè probat
Paris. *in cons. 63 nu. 12. & seqq. lib. 4.* eandem ponit de-
clarationem Brun. *de sponsal. conclus. 14. num. 8. & seqq.*
Nec dicatur, id mirum non esse, cum in qualibet per-
sona contrahente requiratur intellectua, insani enim
contrahere non possunt. Respondetur in hoc consi-
stere differantiam, quod alii præsumuntur sanæ men-
tis, nisi probetur contrarium, *l. Codicillos, C. de Codi-*
cill. Dec. *in leg. furiosum sub nu. 19 C. qui testam. fac. poss.*
Feder. Schen. *de probation. num. 3. vers. ius præsumit*, latè
post alios Mascard. *de probat. concl. 824. num. 5. & seqq.*
2 † muti verò, & surdi à natura dementes præsumuntur,
vnde adhoc, vt contrahere possint, & eorum disposi-
tiones valeant, debet probari ipsos intelligera, quod
agunt, iudicioque, ac intellectu non carere, vt benè
dixit Corn. *in leg. discretis, C. qui restitut. facere poss.* & vt
vno verbo dicam, non est, qui hanc non ponat distin-
ctionem; ac dicat, requisitum illud ante omnia pro-
bandum, ac hoc, vt muti, & surdi aliquid peragere
valeant, & illimet, qui pluribus mutis tribuunt, id li-
bentissimè fatentur, vt dicam *in cap. 60.* & multa ad
propositum *in cap. 41.*

S V M M A R I V M.

1 *Mutum, & surdum intelligere, quomodo probetur, & numeris sequentibus.*
2 *Dementia ex loquela maximè dignoscitur.*
3 *Mutus an sit sanæ mentis, ex signis cognosci potest.*

Mutus, & surdus quomodo probetur habere intellectum. Cap. XL.

CVm ad hoc, vt muti, & surdi, præcipuè à natura,
contrahere possint, necessarium sit, vt intelli-
gant, vt per scribentes omnea *in leg. 1. ff. de verbor. obli-*
gat. & dictum fuit *in cap. præcedenti*, quæri nunc potest
1 † quomodo probetur, mutum, & surdum habere intel-
lectum. Et solum est difficultas in muto, & surdo à na-
tura, nam, exempli gratia, surdus tantum ex accidenti
2 cum loquatur, † eius iudicium, ac fatuitatem verbis
demonstrabit, vt dicitur de furioso, & mentecapto, ad
text. *in l. ob quæ vitia ff. de ædil. edict. in l. 2 C. de sud. in l.*
si cum dotem, § maritus, ff. solut. matrim. in l. furiosum, C.
qui test. fac. poss. & dici solet, *loquela tua te manifestum fa-*
cit. In mutia etiam, & surdis ex accidenti litterarum
peritis, parua est difficultaa cum scriptura possit ipsos
vel fatuos, vel prudentes ostendere. Si verò sint litte-
rarum ignari, animaduertendum erit, an muti, & surdi
euaserint post pubertatem, & tales enim præsumendi,
quales se ostenderunt ante hanc incursam calamita-
tem, si verò effecti fuerint surdi, & muti in infantili
ætate, da ipsis erit dicendum, prout de surdis, & mutis
à natura, qui in dubio præsumuntur non sanæ mentis;
3 † potast tamen ex signis, ac eorum gesticulationibus
contrarium optimè apparere, vt si talia sint signa, vt
eos intelligentes, prudentes, & iudicio non carentes
demonstrarent, vt per Alexan. *in leg. mutum, ff. de acquir.*
hered. ac Castrens. *in l. 1. ff. de verbor. obligat.* ac ideò sunt
adhibendi coniuncti, vicini, & consanguinei, & alij, qui

ipsorum conuersationem habuerint; & diligenter in-
terrogandi de eorum iudicio, ac intelligentia, vt dixit
Lancel.Gal, *in d.l.1. num.* 58. quorum dispositiones, &
attestationes rectè perpendere debet Iudex, vt dicunt
scribentes *in dict.capit.cum apud,& in dict. capit.tun est*,
docet Ioan.Brun.*de sponsal.conclus.*14 *sub num.* 8. & in-
tellectum habere dicerentur, si tantum perciperent,
quantum esset necessarium ad actum, quem agere in-
tenderent, Bart. *de testamentis num.* 97. vnde secundum
varios casus, variè esset articulandum. Sed multa ad
propositum *in cap.sequenti*.

S V M M A R I V M.

1 *Surdi tantum maioribus aequiparantur.*
2 *Auditus est solum necessarius in stipulationibus.*
3 *Surdi tantum curatore non indigent, & num.*5.
4 § Furiosi Instit.de curatore *declaratur, & num.*6.
7 *Mutus tantum curatore non indiget, & quare.*
8 *Mutus, & surdus ex accidenti litterarum peritus curatore non indiget, & quare.*
9 *Mutus nihil intelligens aequiparatur mentecaptis.*
10 *Mutus, qui nihil intelligit, curatore indiget.*
11 *Mutus, & surdus, qui intelligit, aequiparatur pupillo, contra num.*13.*& seqq.*
12 *Mutus, & surdus, qui intelligit, an indigeat curatore.*
14 *Mutus, & surdus potest multa facere, quae prohibentur pupillis.*
15 *Mutus, & surdus perfectè intelligens, curatore non indiget.*
16 *Muti, & surdi intelligentes, quomodo possint maioribus aequiparari.*
17 *Mutorum distinctio, an intelligant, vel non intelligant in iure probatur.*
18 *Mutis, & surdis dandos esse curatores, leges, quae generaliter dicunt, quomodo sint intelligenda.*
19 *Mutus, & surdus à natura, licet nihil intelligat, differt à mentecaptis.*
20 *Buticella sententia, circa curatores mutis dãdos, reijcitur.*

Mutis, & Surdis an sit dandus Curator. Cap. XLI.

MAxima est inter Doctores altercatio, an muto,
& surdo dandus sit curator, de quo scribentes
omnes *in l.1. ff.de verbor.obligat.*& quoniam varii varia
dicunt, terminosque omninò diuersos confundunt, vt
veritas istius subtilissimae inuestigationis appareat, ex
qua multae controuersiae possunt definiri, varios casus,
secundùm varia mutorum, & surdorum genera distin-
guam. Et primò animaduertendum puto, hanc quae-
stionem de surdo tantum non esse disputandam; si sur-
ditas sit ex accidenti, si enim esset à natura, & insuper
mutus necessariò esset, vt supra suo loco fuit dictum,
1 † Surdus enim tantum maioribus aequiparari, & om-
nia ipsis esse permissa, quae maioribus conceduntur,
probãt iura clarissima text.*in l.discretis. C.qui testam.
fac.poss.*concedens ipsis testandi facultatem, & text.*in l.
quibuscumque, ff de action. & obligation.* dicit, surdos in
quibuscumque negotiis posse interuenire, dummodo
auditus non requiratur, & assignat rationem, quia in-
2 telligere possunt. † Sed cum auditus in contrahendo
requiratur solum in stipulationibus, *l.1 ff de verborum
3 obligat. §.mutum Instit. de inutil. stipulat* † omnes alios
contractus, stipulationibus exceptis, inire poterunt, ex
4 quo sequitur, vt curatore non indigeant. † Solum ob-
stare videtur text.*in §.furiosi Institut.de curator.* vbi haec
ponuntur verba; *sed & mentecaptis, & surdis, & mutis,
& qui perpetuò morbo laborant, qui rebus suis superesse
non possunt, curatores dandi sunt.* Vnde Bart.*in dict.l.1.
num.* 10. dicit, de ipsis dicendum esse, prout de alijs,
quos superius dixerat aequiparari pupillo, & curatore
indigere: limitat tamen, si haec infirmitas non esset ei
nociua, quin posset sua peragere negotia, per text. *in l.
quaesitum in fin.ff.de re iud.* Verùm cum superius diximus,
surditatem non esse in causa, vt surdus contrahere
non possit, & sic per consequens sua gerere negotia,
5 generaliter concludendum est, † curatoribus nullo
6 modo indigere. † Nec obstat *dict. §.furiosi*, debet enim
intelligi in surdo, & muto simul, non autem in surdo
tantum, prout caeteri Doctores dicunt *d. l. 1.* imò ipse-
met Bart. *nu.9.* dicit mutos, & surdos aequiparari men-
tecaptis, si nihil intelligant, & allegat *d.§.furiosi*, ergo
etiam ipse illum intelligit text. de his, qui intellectu ca-
rent, & sic de surdis, & mutis simul, non autem de sur-
dis tantum, quos intellectu non carere certissimum est.
7 Dubitatio pariter non erit in muto tantum, vel in
muto & surdo, simul ex accidenti tamen, & litterarum
8 perito, † illi enim omnes possunt inire contractus, sti-
pulatione excepta, litteris enim, & scriptura eorum
voluntatem declarare apertè valent, ac idrò etiam te-
stari, vt *in d.l.discretis*, & dictum fuit superius, licèt in
testamentis maiores requirantur solemnitates, & pro-
pterea cautiores fuerunt Iurisconsulti, & Imperatores,
in concedenda testamentorum factione. Vnde solum
aliqua erit difficultas in mutis, & surdis ex accidenti
litterarum ignaris, & maior in mutis, & surdis à natu-
ra, de quibus videamus, quid sentiat Bart. *in d. l.1.* ex
9 cuius dictis duas elicio conclusiones. † Prima, mutum
nihil intelligentem aequiparari mentecaptis, & allegat
text. *in l.fulcinius, §.adeò, ff ex quibus caus. in poss. eur.* &
text. *in dict. §.furiosi Instit.de curat.* quibus addi potest
text. *in l.praetor, §.fin ff.de iud.& in l.iubemus, C.de testamen.* quibus in locis surdum, & mutum, & natura im-
pediri, & iudicio carere, & mortuo similem esse dici-
tur, ad idem est text. *in l.seruo, § si pupillus in fin. ff. ad
Trebel.* & sequitur Franc.de Cald. *de restitut.in integr. in
10 verbo cum non absimilis num.*60. † ac ideò curatore in-
digere, vt habetur *in d. §, furiosi in l dabimus, §.fin.cum
l.seq ff.de priuileg.credit. & in l.cui error, §.fin ff de posth.*
& in hanc sententiam omnes scribentes concurrunt *in
dict.leg.1.ff.de verbor obligat.* vt Crot.*sub num.*22. Alciat.
*num.*24. Buricel *num.*81. Galia.*num.*51. Alexand. Ias.&
alij, communisque est opinio, vt dixit Ripa *ibid.nu.*71.
& cum Bart. transire Doctores Socin.Iun. *num* 114. Fa-
rinac.*de poenis temp quaest.*98. *num.*154 Anton. Henriq.
*de fideius.cap.*7.*num.*147. quae optimè verificari possunt
in muto, & surdo à natura, qui nihil intelligere praesu-
mitur, nisi contrarium probetur, vt supra dictum fuit.
11 † Si verò mutus, & surdus intelligat, talemque habeat
iudicium, ac intellectum, vt signis possit suam demon-
strare voluntatem, pupillo aequiparatur, vt secundo
loco ex Bart. colligimus *loc. cit.* qui allegat text. *in leg.
12 seruo inuito, §.penult. ff.ad Trebel.* † ac ideò quemad-
modum in pupillo requiritur tutoris auctoritas, sic
etiam necessaria erit in muto, & surdo, & haec est com-
munis intelligentia opinionis, Bart, *loc cit.* licèt Socin.
Iunior *sub num.*116. *versic.sed circa praedictum*, existimet
Bartolum noluisse asserere, mutum perfectè intelligen-
tem aequiparari pupillo: sed pupillo solum mutum, &
surdum aequiparari, qui aliquid intelligit; sed non per-
fectè, & idem dixerat ibi prius Alexand.*num.*47. sed vt
dixi, aliter communiter intelligunt Bart. Et si secus di-
ceremus, manca omninò esset eius distinctio; locutus
enim fuisset de nihil intelligente, & de intelligente ali-
quid, & de perfectè intelligente ne verbum quidem.
13 † In hac igitur secunda conclusione Bart. ab omnibus
communiter damnatur, considerant enim, mutum, &
14 surdum non posse aequiparari pupillo, † quia mutus
potest donare, *l.qui id quod, §.mutus, ff.de procur.* matri-
monium contrahit, l.mutus, ff. de vir. dot. haereditatem
adit, *l mutum, ff. de acquir. haeredit.* agnoscit bonorum
possessionem, *l.fin ff.de bon.poss.fur. vel infidel.* quae om-
nia prohibita sunt pupillis, vt post antiquiores Ale-
xand.*in dict.leg.1.num.*3.*& seqq.*Ias.*num.*26 Rip.*nu.*72.

Socin.

15 Socin. Iun. *num.* 116. ac propterea volunt, † mutum, & surdum perfectè intelligentem maioribus æquiparari, & curatoris auctoritate non indigere, prout videmus in casibus supra tactis, in quibus admittuntur surdi, & muti absque alia curatoris auctoritate. Imò Bart. ipse *in dict. leg. mutus, ff. de acquir. haredit. in dict. leg. fin.* distinguit, aut isti muti, & surdi non intelligunt, quod agitur, & furioso assimilantur, nec aliquid agere possunt sine curatore, & in istis terminis dicit procedere, *§. mentecaptis Instit. de cur.* Si verò, quod agitur, intelligant, omnia posse absque curatoris auctoritate peragere, & sequitur Franc. de Cald. *loco citato*, eandemque facit Bartol. distinctionem *in dict. leg. mutus*, quod alij sequuntur, vt Iacob. de Nig. *num.* 154. *& seqq.* Lancel. *nu.* 55. Crat. *num.* 23. Alciat. *num.* 51. idem Buticell li-
19 cet postea *sub num.* 91. videatur asserere † non posse maioribus æquiparari, cum omnia facere non possint, quæ maiores facere non prohibentur, quod pariter visum fuit Franc. de Caldas *loc. cit. num.* 68. tamen parum de hac obiectione curandum; nam licèt multa surdis, & mutis prohibentur, tamen id non prouenit ex eo, quod non reputentur maiores, sed quia ea ob carentiam vocis, & auditus experiri non possunt: à qua distinctione propterea non est, quod discedamus, & eo maximè, cum non solum à Doctoribus, sed ab ipsismet iuribus expressè fiat, & est text. *in l. fin. ff. de bon. poss. fur. & infans. dolent.* vbi hæc habentur verba:
17 † *Mutus, surdus, cæcus bonorum possessionem admittere possunt, si quod agatur intelligant: & in §. fin. in Instit. de hared. qualit. & differ.* in illis verbis, *cum qui surdus mutus natus est, vel postea factus, nihil prohibet pro harede gerere, & acquirere sibi hareditatem, si tamen intelligit, quod agit.* Ex quo text. colligimus, supradictam distinctionem procedere non solum in muto, & surdo ex accidenti; sed etiam in muto, & surdo à natura: licèt facilius sit inuenire mutum, & surdum ex accidenti intellectum habentem, quam à natura, qui nihil scire præsumuntur, vt dictum fuit supra suo loco, & infra dice-
18 tur. † Nec supradictæ conclusioni obstat text. *in leg. dabimus, ff. de priuileg. credit. & in l. cui eorum, ff. de posth.* quæ iura generaliter dicunt muto, & surdo dandum esse curatorem; nam vt optimè dicit Alciat. *in d. leg.* 1. *num.* 51. debent dicta iura restringi à ratione, quam esse dicunt, quia rebus suis superesse non possunt, & eodem pariter modo responderi posset, ad text. *in §. furiosi Instit. de curat.* Nec dicatur, si citati textus loquuntur de mutis, & surdis non habentibus intellectum, frustra fuit facta de ipsis expressa mentio, possent enim dici comprehensi sub mente captis. Respondetur namque loqui de mutis habentibus intellectum, sed non operatiuum, qui propterea rebus propriis præesse non possunt; sed hinc non sequitur, vt muti sint mentecapti, prout videmus in pupillis, qui rebus suis præesse non possunt, & tamen non debent dici mentecapti.
19 Et ad idem tendit altera responsio Iacob. de Nig. *in d. l.* 1. *num.* 131. esse maximam differentiam inter mentecaptum, & surdum, & mutum à natura, qui nihil etiam intelligat; nam mentecaptus dicitur, quia iudicio, & mentis integritate caret: quod non est in muto & surdo, qui licèt non intelligat, id tamen procedit ob defectum auditus; propter quem defectum addiscere non potuit: qui defectus si non adfuisset, sanè extitisset mentis: vnde non est inconueniens, vt *in d. §. furiosi*, ac aliis in iuribus fiat separata mentio de mentecaptis, & mutis non intelligentibus: quam intelligentiam verissimam esse existimo, licèt Galial. *in d. l.* 1. *num.* 56. dicat illorum iurium hanc esse violationem, qui propterea tenet ipsis dandum esse curatorem, habere tamen liberam administrationem antequam detur, Buric. pariter
20 *in d. l.* 1. *num.* 93. † hanc sententiam diuinationem Alciati appellas, respondetque dictis iuribus, quod licèt muti, & surdi possint ea omnia peragere, quæ maioribus sunt permissa, hinc tamen non sequi, curatores ipsis non esse dandos, sed solum non indigere, vnde ipsis dandos esse, quatenus velint. Sed certè nihil ineptius. Sequela enim optimè desumitur, possunt contrahere sine curatore, ergo curator ipsis non est dandus, nam si curatore non indigeat, ad quid ipsis curatorem dare volumus? Præterea dicta iura, quæ volunt surdis, & mutis dandos esse curatores, in hoc se fundant, vt rebus suis præesse non possint; non autem in eo, quod petant, vel non petant curatorem. Dicamus igitur cum Alciato dicta iura loqui de mutis, & surdis, qui careant intellectu, & rebus eorum præesse non possint, prout carere præsumuntur surdi, & muti à natura, nisi contrarium probetur.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & surdus à natura an possit contrahere inter viuos, & per totum.*
2 *Mutus, & surdus à natura an possit dare libertatem, & num 22. ac num. 34. remissiuè.*
3 *Mutus, & surdus à natura an possit donare, & num. 35. remissiuè.*
4 *Mutus, & surdus à natura nihil intelligere præsumitur, & num. 36.*
5 *Muti, & surdi mentecaptis æquiparantur.*
6 *Muti, & surdi etiam intelligentes æquiparantur pupillis, & num. 37. remissiuè.*
7 *Mutis, & surdis dandus est curator, & quæ & num. 38 remissiuè.*
8 *Mutus, & surdus potest donare.*
9 *Mutus, & surdus potest procuratorem constituere.*
10 *Mutus, & surdus admittitur ad bonorum possessionem.*
11 *Muti, & surdi manumittere possunt.*
12 *Muti, & surdi nomine dotis obligantur.*
13 *Muti, & surdi possunt matrimonium contrahere.*
14 *Mutus, & surdus potest seruo iubere, vt stipulationem contrahat.*
15 *Mutus, & surdus potest pacisci.*
16 *Leges permittentes mutis, & surdis varia genera contractuum; quomodo, & in quibus mutis debeant intelligi.*
17 *Mutorum, & surdorum vitia separata, & ex accidenti non impediunt, quin contrahere possint.*
18 *Mutis, & surdis facilius conceditur, vt contrahere possint, quam testari.*
19 *Mutus, & surdus etiam à natura potest se gerere pro harede, & num. 21.*
20 *Adire est contrahere.*
22 *Surdus, & mutus à natura potest manumittere.*
23 *Lex prima*, ff. qui, & à quibus, *quomodo diuersimodè legatur.*
24 *Mutus, & surdus à natura potest matrimonium contrahere.*
25 *Muti, & surdi à natura possunt contractus omnes celebrare, qui solo consensu perficiuntur.*
26 *Nudus consensus in contractibus sufficit.*
27 *Mutus non differt ab alijs, nisi in his, in quibus sermo est necessarius.*
28 *Verba sunt inuenta ad animum nostrum demonstrandum.*
29 *Demonstratio fungitur officio nominis.*
30 *Factis aliquid demonstrare plus est, quam verbis.*
31 *Animus, & consensus est fundamentum cuiuscumque contractionis.*
32 *Vitium loquela, & auditus non tollit intellectum, animum, & consensum.*
33 *Muti, & surdi possunt contractus omnes celebrare, præter stipulationem.*
34 *Contractus mutis sunt, qui solo consensu perficiuntur, nec verbis indigent.*
40 *Muti, & surdi habent ius eligendi, seu demonstrandi.*

Mutus

Mutus, & surdus à natura, an possit inter viuos contrahere. Cap. XLII.

DIximus supra *in cap.37.* Mutos, & surdos à natura nonnullos posse celebrare contractus, prout
multò magis id facere possent, si non à natura, sed ex
accidenti essent muti, & surdi, vt *in cap.38.* dummodo
tamen habeant intellectum, vt *in cap. 39.* quod ob contrariam præsumptionem venit probandum, vt *in capit.40.* Verùm quoniam multi sunt, qui negant, id verum esse in mutis, & surdis à natura, in hoc capite in
dubium reuocare volui, an verum sit mutum, & surdum à natura inter viuos contrahere posse, ex qua inuestigatione, non solum sublata remanebunt contraria, sed comprobata ea, quæ superius dicta fuere: deinde in sequentibus capitulis ad aliquos patriales contractus deueniam, in quibus maior videtur dubitatio.
1 Hieronymus Vetrius *in l. ex facto num. 11.* tenet mutum, & surdum à natura inter viuos contrahere non posse, idem asserit *num. 16.* cuius opinionis fuit etiam
Ioan. Baptista *de arbitris par. 2. cap. 14. sub num. 3.* qui
existimauit, nullam esse differentiam inter contractus,
& vltimas voluntates; ita vt quemadmodum non possunt testari, sic etiam non possint contrahere; idem voluit Cerasius *in leg. 1. num. 16. ff. de verbor. obligat.* vbi dixit, mutum & surdum à natura nihil agere.
2 Mouentur primò *per l. discretis, C. qui testam. fac. poss.*
vbi dicitur, mutum, & surdum non posse dare libertatem, nec vindicta, nec alio modo; si non potest dare
libertatem, quod tam fauorabile est, tantò minus alios
poterit inire contractus.
3 Secundò Ver. *loc. cit. num. 16.* dicit non posse contrahere, ex eo probari, quia muti, & surdi à natura non
possunt donare, per text. iuncta distinctione glosæ *in l.
quid quod, §. mutus, ff. de donat.*
4 Tertiò pro eadem sententia adducunt, mutum, &
surdum à natura nihil intelligere, *leg. seruo inuito, §. si
pupillo, ff. ad Trebel. l. Prætor, §. fin. ff. de Iudic. l. iubemus,
C. de testam.* quibus in locis habetur, mutos, & surdos à
natura nihil intelligere, mortuis similes esse, & iudicio
carere; ad idem allegari solet text. *in §. furiosi Instit. de
5 curat.* † qui mutos, & surdos æquiparat mentecaptis,
ad quod conferunt multa, de quibus *in cap. præced.*
6 Imò dato, quod isti muti aliquid intelligerent, &
etiam perfectè, attamen pupillo essent æquiparandi,
secundùm Bart. opinionem, de qua *in l. 1. ff. de verbor.
obligat. vt in cap. præced.* quemadmodum igitur pupilli non possunt contrahere, sic etiam non poterunt isti
muti, & surdi à natura.
7 Vltimò dicunt ipsis esse dandum curatorem, *§. furiosi Instit. de curat. l. dabimus, ff. de priuil. cred. l. cum servum, ff. de posth.* signum apertissimum ex seipsis contrahere non posse.
Contrarium tamen secundùm communem ferè omnium sententiam venit asserendum; mutum nempè,
& surdum, licèt à natura, posse inter viuos contrahere,
ad quod probandum primum infrascripta iura possent allegari, text. *in leg. qui id quod, §. mutus, ff. de donat.*
8 vbi dicitur † mutum, & surdum posse donare, *in l. mu-
9 tus, & surdus, ff. de procur.* vbi habetur † mutum, & surdum procuratorem constituere posse, *in l. vlt. ff. de bon.
10 poss. inf. del.* vbi probatur † mutum, & surdum ad bonorum possessionem admitti, *in leg. surdo, ff. de man. vind.*
11 quo in loco habetur † surdos, & mutos posse manu-
12 mittere, *in l. mutus, ff. de iur. dot.* vbi dicitur † mutum, &
surdum nomine dotis obligari, *in cap. cum apud, & in
13 capit. tua de spons.* in quibus iuribus disponitur † mutum, & surdum posse matrimonium contrahere, *in l. 1.
14 ff. de verbor. obligat.* vbi asseritur, † mutum, & surdum
posse seruo iubere, vt stipulationem contrahat, & *in
15 l. item quia, ff. de pact.* qui text, † probat mutum pacisci
16 posse. † Sed contrarium sentientes vno ore, parique
modo respondent omnibus supradictis Iuribus, intelligi debere, de mutis, & surdis ex accidenti, vel in vitijs
separatis, hoc est in muto tantum, vel surdo tantum,
prout glosa declarat *d. l. qui id, quod, in §. mutus, & d. l.
serui,* in vitiis separatis intelligit Verc. *loc. citat. nu. 19.*
& generaliter, omnia iura prædicta in vitiis separatis
intelligenda esset, dixit Coras. *in d. l. 1. sub nu. 16.* Et negari certè non potest aliqua in vitiis loqui separatis, vt
d. l. surdi, & d. l. item quia, ff. de pact. sed omnia sic esse
intelligenda, est expressa diuinatio; & maximè quia
rationes, de quibus in dictis iuribus, & ob quas Doctores mouentur, militant tàm in surdo, & muto, ex accidenti, quàm à natura, & tàm si vitia sint discreta, quàm
vnita, vt infra dicetur. Ex qua Vet. & Coras. respon-
17 sione apparet, † omnes Doctores concurrere mutum, & surdum posse contrahere, si vitia sint separata,
vt in muto tantum, & surdo tantum: & de surdo minor est dubitatio, per text. *in d. l. discretis,* vbi habetur
18 † posse testari, ergo tantò magis contrahere; cum in
testamentis maiores requirantur solemnitates, *l. quibuscumque, ff. de act. & oblig.* & difficilius concedatur testamenti factio, quàm contrahendi potestas. In muto
etiam tantum litterarum perito, nulla erit dubitatio,
cum possit sua manu scribendo, vel subscribendo se
obligare; imò etiam testari, vt *in d. l. discretis,* ergo tantò magis contrahere, prout idem esset in muto, & surdo simul ax accidenti tamen, & litterarum perito, qui
pariter potest testari per *d. l. discretis.* Et quod possit
contrahere concedunt etiam in muto, & surdo ex accidenti litterarum ignaro, per iura supradicta, & præcipuè per text. *in d. cap. cum apud, & in d. cap. tua de sponsal.* vt ipsemet Verc. surdorum, & mutorum tàm acerrimus inimicus fatetur *loc. cit. num. 21.*
Vnde solum difficultas remanet in mutis, & surdis
à natura: Verùm & ipsos contrahere posse, probant
varia iura, quæ de mutis, & surdis à natura expressè
loquuntur, nec Ver. & Coras. responsione subterfugi
aliqua ratione possunt, vt est text. *in §. fin. Instit. de ha-
19 red. qual. & diff.* cuius hæc sunt verba, † *eum, qui surdus
mutus natus est, vel postea factus, nihil prohibet pro herede gerere, ac acquirere sibi hereditatem:* ergo dicendum
20 est posse contrahere: † cum adire sit quasi contrahere; audiens enim creditoribus obligatur, *l. apud Iulianum, §. fin. ff. quibus ex caus. in poss. eat. l. ex maleficiis, §. heres, ff. de act. & oblig.* Secundò hoc idem expressè pro-
21 bat tex. *in l. mutum, ff. de acquir. hered.* his verbis. † *Mutum, nec non surdum etiam ita natos pro herede gerere, &
obligari hereditati posse constat.* Nec dicatur, vt Ver.
diceret, hunc text. loqui in vitiis separatis, nam cum
loquatur in surdo ita nato, necessarium est, vt loquatur in surdo, & muto simul, cum supra *in cap. 2.* diximus, surdum à natura necessariò insuper, & mutum
esse; cum possit igitur mutus, & surdus à natura adeundo se obligare, licèt solemnem illam aditionem facere
non posset, quæ verba requirit, cum nec loqui, nec
aliorum verba audire valeat, vt considerat Anton. Hering. *de fideiuss. cap. 7. num. 148.* sequitur, vt contrahere
22 possit. † Tertiò hoc probat text. *in l. 1. ff. qui, & à quibus;* cuius text. hæc sunt verba Celsus *lib. 12. Digestorum
vtilitatis gratia mutum surdum ita natum manumittere
posse ait.* Si igitur potest manumittere, verum erit di-
23 cere, posse contrahere. † Et hæc est vulgata editio citati text. licèt in pandectis Florentinis, loco illius verbi, *mutum* legatur, *motus,* hoc est Celsus *motus,* quæ lectio etiam si deberet attaudi, adhuc probaret citatus
text. surdum, & mutum à natura manumittere posse;
sequitur enim sensus, surdum ita natum posse manumittere; ergo loquitur de surdo, & muto simul à natura; nam surdus ita natus est etiam necessariò mutus, vt
in d. cap. 2. fuit demonstratum. Quartò, mutos, & surdos à natura contrahere posse, probant citati text. *ca-
24 pit. 1. cum apud, & in cap. tua, de spons.* † quibus in locis
dicitur

dicitur mutos, & surdos posse matrimonium contra-
here. Nec dicatur intelligi in vitiis separatus, vel si ip-
sa sint ex accidenti; aliter enim consuetudo, & sancta
Mater Ecclesia fuit interpretata, quæ permittit mu-
tos, & surdos simul à natura vxores ducere, prout ob-
seruatum vidi in muto patruo matris meæ, qui duas
habuit vxores, & erat mutus, & surdus à natura: si igi-
tur possunt contrahere matrimonium, verum erit di-
cere posse contrahere,

25 Dicamus igitur cum communi opinione mutos, &
surdos à natura posse contrahere, se obligari, omnes-
que alios contractus facere, qui consensu expediri
possunt, vt dixit Rip. *in dict. l. ex facto sub num.* a. Mon-
sper. *consi.* 20. *num.* 3. & tradunt scribentes tàm *in dict. l.*
mutum, ff. de acquir. hered. quàm *in l. 1. ff. de verbor. obli-*
gat. vt Crotus *num.* 23. licèt de mutis, & surdis à natura
referat se ad glos. *in dict. §. mutus.*

Doctores *in dict. l. discretis.* vt Iacob. de Nig *nu.* 62.
qui voluit mutum intelligentem maiori æquiparari,
Dec & Cagn. *in l. vbi vocem, ff. de reg. iur.* Carth. *de exe-*
cution. sent. capit. 2. *num.* 48. Farin. *de pœnis temp. quæst* 98.
num. 160. Io: Baptista de S. Blasio *de arbitris sub num* 32
vbi dicit, omnes eos contractus facere posse, in quibus
sufficit consensus, & probat Buticel. *in dict. leg. discretis*
num. 83. qui mouetur præcipuè per text. *in l. item quia,*
ff. de pact. vbi dicitur conuentiones, quæ tacitè fieri pos-
sunt, posse etiam fieri per nuncium, & epistolam, &
subiungit postea text. Secundum hoc, & mutus paci-
sci potest, vnde si solum actus, qui requirunt verba, à
mutis fieri non possunt, vt *in d. l. 1. ff. de verb. oblig.* ergo
aliis in quibus non sunt necessaria verba, ipsis non
erunt prohibiti, per dictam legem item quia, ex qua,
iuncta glosa, hæc desumitur consequentia.

Ad idem optimus est text. *in l. obligantur, §. fin. ff. de*
26 *verb. oblig.* vbi dicitur. † *Et nudus consensus in omnibus*
sufficit, quamuis verbis exprimi non possit. At cui dubium
mutum, & surdum à natura posse nutu suum demon
strare consensum: ergo dicendum erit, & posse con-
trahere, adducit etiam Butic. text. *in l. vbi non voce ff. de*
regul. iur. in quo text. habetur, quod vbi non voce, sed
præsentia opus est, mutus si intellectus habet, potest
27 videri respondere. † Ecce igitur, dicit ipse, mutum, &
surdum ab aliis non differre, nisi in his, in quibus ser
28 mone, & auditu opus est, subiungens, † si verba ad nil
aliud sunt inuenta, nisi ad animum nostrum demon
strandum, *l. Labeo, §. idem iubere, ff. de sup. leg.* quid inte-
rest, an verbis, vel aliis demonstrationibus, vt nutu, &
gesticulationibus demonstretur; vt nomina, quæ sunt
inuenta significandorum hominum gratia, *§. si quis in*
nomine Instit. de leg. aliter tamen iudicari possunt; dum-
29 modo de inuentione appareat, † & tunc illa iudica-
tio, & demonstratio fungitur officio nominis. *l. fi. nomi-*
natim, ff. de condit. & demonstr. m. & indubitabile signum
penè nihil à nomine distat glos. *in l. quæ extrinsecus in*
30 *verbo, sed esse, ff. de verb. oblig.* † Imò plus est aliquid fa-
ctis demonstrare, quàm verbis *cap. dilecti de appell.* Vl-
31 timò mouetur Buticel. † quia animus, & consensus
sunt fundamentum, & robur cuiuscunque contractus,
& quasi anima cuiuscumque conuentionis, *l. 1. § fin. ff.*
32 *de pact.* † Sed vitium loquelæ, & auditus non tollit in-
tellectum, animum, & consensum, vnde cum surdi, &
muti etiam à natura possint signis eorum consensum,
& voluntatem demonstrare, per consequens dicen-
dum erit, & posse contrahere, nec pupillis vllo modo
similes esse, quæ omnia optimè probat Alciat. *in d. l. 1.*
nu. 15. & Alciat. *in §. mutum Institut. de inutil. stipulat.* vbi
33 dicit, † nota quod licèt mutus, & surdus non possint
concipere stipulationem, possunt tamen alios contra-
ctus celebrare, per text. *in dict. l. mutum, ff. de acquir. he-*
redit. quæ etiam sunt de mente Socin. Iunior *in dict. l. 1.*
sub num. 116. *versic. aut, & secundo:* & allegari potest
text. *in l. si stipuler, §. fin. ff. de verbor. obligat.* cuius hæc
34 sunt verba. † *Si in locando, conducendo, vendendo, emen*
do, ad interrogationem, quis non respondeat, si tamen con-
sentiat in id, quod responsum est, valet, quod actum est,
quia contractus huiusmodi non tàm verbis, quam consen-
su confirmantur; sed muti, & surdi etiam à natura pos-
sunt signis consensum demonstrare: ergo, &c. & hinc
dicendum est, non benè sensisse Netor. Feloc, *de socie.*
cap 7. *num.* 2. qui asseruit, mutum, & surdum à natura
non posse societatem contrahere; nec id probat text.
in l. discretis, C. qui testam. fac. poss. cum loquatur in vlti-
mis voluntatibus, in quibus maiores solemnitates re-
quiruntur, vt suis locis fuit dictum.

35 Non obstant modò † quæ in contrarium conside-
rata fuere, & primò text. *in leg. discretis*, loquitur enim
in vltimis voluntatibus, hoc est, vt libertatem non
posse dari in vltimis voluntatibus, secus est inter vi-
uos, vt probat text. *in l. surdi, ff. de man. vindict.* & latius
dicetur *in cap.* 53.

36 Ad secundum, † quod surdi, & muti à natura non
possint donare, respondetur, in contrarium esse veri-
tatem, vt demonstratur *in cap.* 51.

37 Ad tertium, quod muti, & surdi à natura nihil intel-
ligant, respondetur sic regulariter præsumi, sed con-
trarium esse posse, & nostram conclusionem proce-
dere, si contrarium probetur, vt distinguit text. *in §. fin.*
Instit. de inutil. stipulat. & in l. fin. ff. de bon. poss. & dictum
fuit supra *in cap.* 39. *& cap.* 40.

38 Et opinio Bart. quod surdi, & muti à natura intelle-
ctum habentes, æquiparentur pupillis, communiter
damnatur, vt dictum fuit supra *in cap. præced.*

39 Ad iura verò, de quibus vltimò loco respondetur,
intelligenda esse de mutis, & surdis intellectu carenti-
bus, vt in rationibus ibidem adductis clarè colligitur,
& declarat Alc. *in d. l. 1. ff. de verb. oblig.* & ipsis dandus
est curator, non aliis, vt *in cap. præced.*

40 Et cum ex præcedentibus fuerit ostensum mutum,
& surdum, etiam à natura posse illos omnes contra-
ctus celebrare, qui solummodo consensum requirunt,
dicendum est, habere ius eligendi, seu nominandi ali-
quem ad Iuspatronatum, ad Emphyteusim, vel ad ali-
quam aliam rem similem, ad quam esset necessaria
nominatio, vel præsentatio. Barbosa *in collect. tom.* 2.
lib. 3. *tit.* 18. *cap.* 4. *num.* 143. cum enim in hoc requiratur
solum, vt ipse animum suum patefaciat, quem eligi cu-
piat, non est dubium mutum, & surdum posse signis
hanc suam demonstrare voluntatem, ac ideò dicen-
dum est, istud ius eligendi, seu nominandi non ami-
sisse per surditatem, & mutitatem, vt dixit etiam no-
uissimè Diana *resolut. moral. par.* 5. *tract.* 5. *de mutis, sur-*
dis, & cæcis resolut. 13.

SVMMARIVM.

1 *Obligationes omnes, vel ex contractu, vel quasi con-*
tractu, vel ex maleficio, vel ex quasi maleficio pro-
ueniunt.

2 *Contractuum quatuor sunt species.*

3 *Muti, & surdi possunt illos celebrare contractus, qui re*
contrahuntur, & quare, & etiam si sint muti, & surdi
à natura, num 6.

4 *Consensus etiam factis demonstratur.*

5 *Surdi, & muti possunt illos celebrare contractus, qui ver-*
ba non requirunt,

7 *Muti, & surdi possunt contractus illos facere, qui consen-*
su perficiuntur, & quare.

8 *Muti, & surdi non possunt illos celebrare contractus,*
qui verba requirunt, etiam si vitia sint separata, vt
num. 9.

10 *Notarius, vel seruus potest pro muto, & surdo stipulari.*

11 *Promissio dubia præsumitur facta mediante stipula-*
tione, secus in promissionibus surdorum, vel muto-
rum, num. 12.

13 *Muti, & surdi litterarum ignari, litteris se obligare*
non possunt.

Muti, &

Muti, & Surdi an ex contractu obligentur. Cap. XLIII.

1 DEmonstratum generaliter fuit in superiori capi-
tulo, mutos, & surdos etiam à natura contrahere,
ac se obligare posse, vt magis manifestum fiat, sunt
connectendi aliqui casus particulares, in quibus etiam
2 maior videtur difficultas. † Cùm omnes igitur obli-
gationes proueniant, vel ex contractu, vel ex quasi
contractu, vel maleficio, vel ex quasi maleficio, vt dicit
text. *in § 1. Instit. de obligat.* Omnes istę obligationum
3 species breuiter sunt percurrendæ. † Et cum contra-
ctuum quatuor sint species, alij enim re, alij verbis, alij
litteris, alij consensu contrahuntur, vt *in § fin. Instit. de*
4 *obligat.* Primò dicendum est, † omnes illos contractus
celebrare posse, qui re contrahuntur, vt est mutuum,
depositum, commodatum, & pignus: de quibus *in In-
stit. quibus modis re contrah. oblig.* Et est ratio, quia licèt
in istis contractibus, vltra consensum, requiratur ipsius
rei traditio, tamen cum verba non sint necessaria, &
consensus etiam signis demonstrari possit; rem ipsam
tradendo potest suum patefacere consensum: imò me-
lius, quàm in contractibus illis, qui solo consensu per-
5 ficiuntur, † cum factis facillimè consensus demonstra-
6 ri possit, *cap. dilecti de appell. cum vulg.* † Quod non so-
lum asserendum est in surdis tantum, per text. *in l. in
quibuscumque, ff. de action. & obligat.* Vbi expressè dici-
tur, surdos in omnibus illis obligationibus interuenire
posse, quæ verba non requirunt, & in mutis tantum,
iuxta text. *in l. item quia, ff. de pact.* vbi pariter dicitur,
mutum posse pacisci in illis omnibus casibus, in qui-
bus verba non sunt necessaria: sed etiam in mutis, &
surdis, simul, & à natura hæc venit intelligenda con-
clusio, si intelligant, quod agunt, *§ fin. Institut. de hered.
qual. & diff. l. fin. ff. de bon. poss. inf. dol.* & dictum fuit su-
pra *in cap. praeced.*
7 Et idem est in omnibus illis contractibus, qui solo
consensu perficiuntur, vt probat text. *in l. si stipuler, §.
fin ff. de verb. oblig.* cuius hæc sunt verba. *Si in locando,
conducendo, vendendo, emendo, ad interrogationem quis
non responderit, si id, quod responsum est, valet, quod
actum est.* Quia hi contractus, non tàm verbis, quàm
consensu confirmantur. Cùm igitur non sint necessa-
ria verba, sed solùm consensus sufficiat, ipsum intimè
signis, & gesticulationibus demonstrare poterunt sur-
di, & muti etiam à natura: Vnde merito Ripa *in l. ex
facto sub nu. 2. ff. de vulg. & pupil.* dixit, mutos contractus
illos omnes facere posse, qui consensu possunt expedi-
ri, ad quod conferunt tradita *in cap. superiori.*
8 Aliud verò genus contractuum, quod verbis con-
trahitur, vt est stipulatio, mutis, & surdis prohibetur,
9 tàm si sint muti à natura, quàm ex accidenti. † Et tàm
si vitia sint vnita, quàm separata, vt habetur *in l. 1. ff. de
verbor. oblig. & in § mutum Instit. de inutil. stipulat.* cum
hinc inde loquela requiratur, ex eo, quod ad inuicem
se exaudiant; vnde licèt surdus loquatur, cum tamen
loquentis verba non audiat, stipulari non potest. An-
10 ton. Henriq. *de fideiuss. cap. 7. num. 142.* † licèt possit ser-
uus, vel Notarius pro ipsis stipulari, vt *in dict. leg. 1.* vbi
scribentes, Ex quo sequitur, quod licèt regulariter,
11 † si in aliqua scriptura, ac instrumento reperiatur, ali-
quem promisisse, intelligatur, id fuisse factum me-
diante stipulationes, *§ si scriptum Instit. de inutil. stipul.*
12 *§. fin. Inst. de fid. l. 1. C. de contr. vel comit. stipulat.* † Secus
tamen est in promissionibus surdorum, vel mutorum.
Nec debet præsumi stipulationem interuenisse me-
diante persona serui, vel Notarij; nam, vt dicit Lancel.
Galiaul. *in dict. leg. 1. num. 14.* in contractibus personam
extrinsecam adfuisse non præsumitur, *l. si ita stipulatus
13 fuero, § fin. ff. de verbor. obligat.* † Litteris autem obligari
non poterit mutus, & surdus, siue à natura, siue ex
accidenti, si litterarum sit ignarus; secus verò si litte-
ras sciat: tunc enim quemadmodum scribendo manu
propria testari posset, ita etiam, & multò magis, pos-
set litteris, & scriptura se obligare.

SVMMARIVM.

1 *Muti, & surdi ex quasi contractu obligantur, idem si
sint à natura, num. 4. prout generale est in omni genere
contractuum, num. 8.*
2 *Mutus potest adire hereditatem.*
3 *Hæres adeundo ex quasi contractu obligantur.*
5 *Mutus obligat tacitè bona inuecta.*
6 *Mutus tacitè obligatur nomine dotis.*
7 *Mutus, & surdus administrando aliena negotia tacitè
obligantur.*
9 *Muti, & surdi non possunt esse tutores.*

Muti, & Surdi an ex quasi contractu obligentur. Cap. XLIIII.

VIdimus in superiori capitulo, mutos, & surdos
etiam à natura ex contractu obligari, tunc verò
1 dicendum est † idem esse in quasi contractibus, vt
probat text, *in § fin. Instit. de hered. qual. & diff.* vbi dici-
3 tur, † mutum posse adire hæreditatem, idemque ha-
3 betur *in l. mutum, ff. de acquir. hered.* & † adire est quasi
contrahere, & propterea hæres adeundo obligatur ex
quasi contractu legatariis, & aliis creditoribus, vt est
text. *in § hæres quoque Instit. de oblig.* quæ ex quasi con-
tractu nascuntur: ac ideò cum mutus, & surdus possit
adire, vt in dictis iuribus habetur, dicendum est etiam,
4 ex quasi contractu obligari, † quod non solum proce-
dit in mutis tantum, sed etiam in mutis, & surdis simul
à natura, *dictu enim lex mutum* 1 loquitur de surdo ita
nato, qui de necessitate est etiam mutus, prout etiam
de surdo ita nato mentionem facit *dict. § fin.*
5 Et eadem ratione obligat mutus bona inuecta pro
6 pensione Domus, *l. item que, ff. de pact.* † obligatur taci-
7 tè nomine dotis, *l. mutus, ff de iur. dot.* † Et si aliena ad-
ministrat negotia, quod facere potest, *l. mutus, & sur-
dus, ff. de procurat.* tacitè obligatur; ille enim, qui aliena
gerit negotia, tenetur ex quasi contractu, *§. 1. Institut. de
oblig. quæ ex quasi contr nasc.*
8 Et denique, si ea faceret, ex quibus alii ex quasi con-
tractu obligantur, & ipsemet surdus, & mutus obliga-
tus remaneret, vt si cum alio staret in communione,
ad text. *in § item si inter, Instit. eod.* Si eidem indebitum
qui solueret, *§. vim et Instit. eod.* & similia perageret, ex
9 quibus oritur obligatio ex quasi contractu, † Non
obligarentur tamen muti, & surdi ex cura, vel tutela,
cum tutores, & curatores esse non possint, *l. 1. § fin. In-
stitut. de tut.* in hoc enim actu, verba, & auditus dicun-
tur necessaria, vt declarat Alciat. *in l. 1. nu. 52. ff. de ver-
bor. obligat.* Sed verè id non prouenit ex eo, quod muti,
& surdi non obligentur ex quasi contractu, sed ex eo,
quod illum actum facera non possunt, ex quo alij ex
quasi contractu obligantur.

SVMMARIVM.

1 *Muti, & surdi ob delictum puniri debent, etiam si tales
sint à natura, & num. 3.*
2 *Muti, & surdi in his, quæ loquelam, & auditum non re-
quirunt, habiles reputantur.*
3 *Inquiri potest contra mutos, & surdos, possuntque puniri,
& condemnari etiam pœna ordinaria.*
4 *Mutus, & surdus, qui intellectu carent, pro delicto
puniri non possunt; quia tunc furiosis; & pupillis compa-
rantur, vt num. 5.*
6 *Mutus, qui quandoque intellectu caruerit, non potest
puniri, nisi pro parte fisci probetur, tempore commissi*

delicti fuisse sana mentis; & quid in surdo, & muto à natura, num. 7.

8 *Mutus, & surdus à natura, puniri non potest, nisi delictum probetur per testes, nec sufficit ipsum fateri delictum per gesticulationes, & de ratione num. 9. & quid in mutis tantum, vel surdis tantum, ac mutis, & surdis simul, sed ex accidenti num. 11. & 13.*

10 *Mutus non potest, vel banniens puniri, nisi fiat recognitio persona per testes, nec sufficit ipsum gesticulationibus fateri, se illum esse bannitum, de quo in sententia, & quid in mutis tantum, vel surdis tantum, vel mutis, & surdis simul ex accidenti tamen, num. 11. & 13.*

12 *Mutus ex accidenti, qui litteras sciat, potest cogi ad fatendum delictum mediante scriptura.*

13 *Muti, & surdi ex accidenti litterarum ignari, an puniri possint de delicto, si per testes non probetur; sed solum per eorum confessionem factam gesticulationibus.*

14 *Surdi non incidunt in pœnam impositam his, qui eunt per Ciuitatem absque lumine post sonum Campana.*

15 *Muti, & surdi ex delicto, & quasi ex delicto ad restitutionem obligantur.*

Muti, & surdi an ex delicto, vel quasi delicto obligentur. Cap. XLV.

TErtia, & quarta species obligationis est illa, quæ
ex delicto, & quasi delicto oritur, vnde an muti,
& surdi hoc modo obligentur nunc congruo ordine
1 videndum restat; & † obligari non est dubium, cum vti
alij puniantur, vt dixit Imol. *in l. 1. ff. de verb. oblig.* per
text. *in l. si quis in graui, §. mutum, ff. ad Sill.* Ias. *in d. l. 1.
num.* 27. Lancel. Cal. ibidem *num.* 55. Alexand. *num.* 6.
Alciat. *num.* 52. Anton. Gomez *variar. resolut. de delictis
capit. 1. sub num.* 69. qui testatur sic iudicatum fuisse, &
eum refert Petrus a Plac. *in epit. delict. cap.* 32. *num.* 18.
& sequitur Cart. *de execut. sentent. cap. bann. cap. 2. num.*
2 49. † in his enim, quæ loquelam non requirunt, muti,
& surdi, si intellectum habeant, habiles reputantur ad
omnes actus exercendos, non secus, quam alij, vt per
Doctores *in l. mutum, C. de acquir. hæred.* scribentes *in
l. 1. ff. de verbor. obligat.* Dec & Cagn. *in l. vbi non voce,
ff. de regul. iur.* & dictum fuit alias suis locis, & tradit
3 Carth. *loc. cit. num.* 49. vnde † habiles reputentur ad delinquendum, ita vt contra ipsos possit inquiri, possint
condemnari, ac etiam pœna ordinaria puniri: tam si
sint muti tantum, quàm surdi tantum, vel muti, & surdi simul etiam à natura, quæ omnia sequitur Tranq.
Ambros. *in suo proc. affirmatiuo lib. 1. cap. 7. & lib. 6. cap. 6.*
traditque post supradictos Farinac. *de pen. temp. quæst.*
98. *num.* 160.

4 Quod tamen primò limitandum est, non procedere in mutis, & surdis, qui intellectu carerent, cum supra omnes citati Doctores loquantur, in mutis, & surdis sanum intellectum habentibus, vnde si tales non
5 essent, puniri non possent, † tunc enim furiosis, & pupillis æquiparantur, vt suis locis fuit dictum, ac ideò
omnem pœnam euadere debent. Gom *in d. tit. de delict. cap. 1. num.* 69. Petr. à Plac. *in Epitom. delict. lib. 1. capit. 32. sub num.* 17 & 18. & tradit Farin. *dicta quæst.* 98.
6 *num.* 159. Vnde si probaretur, † mutum delinquentem, quandoque fuisse dementem, & non sani intellectus, non posset puniri, nisi pro parte fisci probaretur
tempore commissi delicti fuisse sanæ mentis, Alciatus
in dict. leg. 1. num. 48 versic. addo, ff. de verborum obligat.
7 † Imò in mutis, & surdis simul à natura, ad hoc, vt puniri possent, necessarium esset probare, pro fisci parte
ipso habere sanum intellectum, & quæ agunt, optimè intelligere, & est ratio, quia muti, & surdi à natura præsumuntur dementes, & quod non intelligant,
quid agant, nisi contrarium probetur, vt dictum fuit
superius *in cap. 39. & cap. 40.* ac propterea pro eorum
defensione sufficeret allegare, ac probare ipsos esse
surdos, & mutos à natura, & si ipsos intellectum habere non probasset Fiscus, Iudex eos absoluere esset
coactus, & erit secunda limitatio ad regulam supra
positam, pro defensione similium personarum admodum vtilis.

8 Tertiò limitatur in mutis, & surdis pariter à natura,
qui puniri non possunt, nisi ipsos delictum commisisse
probetur per testes; non sufficit enim eorum confessio per signa, & gesticulationes, vt per Gomez, & Plac.
loc. cit. Brun. *de ind. par. 2. quæst. 4. num.* 7. Carth. *loco sup. citat. num.* 51. Farin. *quæst* 41. *num.* 90. & latius *quæst.* 98.
9 *num. 161. & seqq.* quia † licèt mutus possit interrogari
per signa, vt per Gom. *loc. cit. num. 69. in fin.* & per Petr.
a Plac. & Carthus. *locis citatis*; tamen cum eius confessio non possit dici clara, & aperta, non reputatur sufficiens ad condemnandum, vt voluit Bald *in l. 1. num.* 27.
C. de confess. quem secuti fuere Roman. *in d. l. 1. num.* 16.
ff. de verbor. obligat. vbi etiam Alexand. *num.* 13. Brun.
de ind. & tort. par. 2. quæst. 4. num. 75. Gom. Petr. à Plac.
locis citatis, Farinac. *dicta quæst.* 98. *num.* 162. & Carth.
locis citatis, id extendit etiam ad recognitionem per-
10 sonæ, † quæ fieri debet capto bannito, non posset
enim, dicit ipse, exequi sententia contra mutum, &
surdum à natura, nisi testes ipsum recognoscerent pro
eo, qui in sententia, & banno reperitur descriptus, vt
per ipsum *loc. cit. num.* 51.

11 Nec tamen intelligunt Doctores de mutis, & surdis
à natura; vnde videndum est, an eadem procedant in
mutis tantum, vel surdis tantum, ac surdis, & mutis ex
accidenti. Circa quod consideranda est ratio, ob
quam Doctores volunt necessariam esse hanc probationem per testes, nec confessiones factas per gesticulationes sufficere, quæ nulla alia fuit, nisi quia negari
non potest, similes confessiones continere aliquam
dubietatem, tam respectu interrogationis, quam responsionis, cum necessarium sit, tam interrogationem, quàm responsionem fieri per signa. Quæ ratio
primò non militat in surdis tantum, qui proprio ore
delictum fateri possunt, & dicere, qui sint: prout non
militat in mutis tantum, vel mutis, & surdis simul ex
12 accidenti, qui litteras sciant † tales enim possent cogi
ad fatendum delictum mediante scriptura, vt per
Tancred. de Conn. *in suo Compend. in vltim. rubr. quæst.* 4.
Feret. *caut* 57. Bonac. *in tract. de cautel. in lit. M. caut.* 35.
Cart. *loco supra citato num* 44 *& seq.* Farin. *in dict. quæst.*
13 98. *num.* 163. † Sed quid si litteras nesciant? Doctores, quos ego viderim, ad hæc particularia non descendunt. Verùm ego in mutis tantum, crederem
ipsos posse ex eorum confessione puniri: nam cum
audiant, certa est interrogatio, ex qua etiam certa potest sequi responsio; prout si interrogentur, an talem
vulnerauerint, si annuant, indubia videtur confessio;
prout etiam si interrogentur, an sint tales, annuendo
facta diceretur certa recognitio personæ. In mutis verò, & surdis simul litterrarum ignaris militat ferè eadem ratio, quæ in mutis, & surdis à natura, cum necessarium sit tam interrogationem, quàm responsionem
fieri signis, & gesticulationibus, in quibus potest esse
aliqua dubitatio, vnde vltra confessionem, necessariæ
essent delicti aliæ probationes ad hoc, vt puniri possent, prout de mutis, & surdis à natura supracitati docent Doctores, licet forsan non tàm clarè, cum verè in
mutis, & surdis ex accidenti, non tanta potest considerari dubietas, vnde saltem extraordinariam pœnam
ex eorum confessione aufugere non possent.

14 Quartò limitatur conclusio quantum ad pœnam
impositam illis, qui post sonum Campanæ irent per
Ciuitatem, in qua pœnam non incidunt surdi, tàm
si sint surdi, & muti simul, quàm surdi tantum, vt dixit
Bald. *in l. si quis in graui furans, ff. de Sill.* Bald. de Perus.
de stat. vers. furans. Verùm quia ad id dicendum, mouentur, quia sonum Campanæ audire non poterunt,
existimarem ego id procedere posse, si paulò pòst sonum

num Campanæ inuenti fuissent absque lumine ; secus
si post longum tempus, ita vt ipsi necessariò existima-
re possent campanam sonasse: exempli gratia, Vrbi-
ni pulsat Campana post duas horas, si surdus in media
nocte iret per Ciuitatem absque lumine, non crede-
rem ego posse excusari sub prætextu, quod Campa-
nam non audiuerit; pro certo enim habere debet,
tunc temporis pulsatam fuisse Campanam, post cuius
sonum non est amplius licitum ire per Ciuitatem abs-
que lumine, de quibus omnibus, vltra Farin. videri po-
terit apud Guaz. *in tract. ad defensam defens. 32. cap. 32.*
15 Cum igitur tales puniri possint, secundùm tamen
declarationes supra positas, dicendum est, pariter ob
delictum obligari ad restitutionem, vt in furto, rapi-
na, iniuriis, alijsque similibus delictis, de quibus *in inst.
de oblig. quæ ex delictis nascuntur.*

Et quæ dicta sunt de delictis, procedunt etiam in
quasi delictis per easdem rationes.

S V M M A R I V M.

1 *Mutus, & surdus à natura non potest torqueri, etiam si
intelligat quod agat, & de ratione num. 2.*
3 *Surdus tantum potest torqueri.*
4 *Mutus tantum, ac etiam mutus, & surdus simul ex ac-
cidente, si litteras scit potest torqueri, vt delictum scri-
ptura fateatur.*
5 *Mutus tantum litterarum ignarus; vel mutus, & surdus
simul ex accidenti an possint torqueri.*

Mutus, & surdus an possit torqueri. Cap. XLXI.

IN superiori capitulo vidimus de delictis, vnde hic
connectenda est altera quæstio ad materiam deli-
ctorum pertinens, an nempè muti, & surdi possint tor-
queri. Circa quod primò generalis est constituenda
1 regula, † mutum, & surdum à natura non posse tor-
queri, vt nobis affirmarunt Brun. *de ind. par. 2. quæst. 4.
num. 25.* Franc. Fasto. *de torm. cap. 16. sub rubr. quæ perso-
næ torqueri possint post num. 4.* Carer. *in prax. in 2. tract. de
indit. vers. tertiam post num. 40.* Gomes. *lib. 3. variar. re-
solut. in tit. de indit. cap. 1. num. 69.* Gril. *de indit. & torm.
quæst. 6. num 7.* quos refert, & sequitur Farin. *quæst. 41.
num. 89.* & tradit Sebast. Medic. *de fortuitis casibus par. 2.
quæst. 6. num* 58. Quæ conclusio nullam habet dubita-
tionem, si loquamur in mutis, & surdis intellectu carē-
tibus, qui cum non possint puniri, *vt in cap. præced.* fuit
dictum, tantò minus poterunt torqueri, & in istis ter-
minis locutus fuit Sebast. Medic *loc. citat.* & Gril. *in d.
2 quæst. 6. num. 7.* † Alii verò, qui volunt generaliter mu-
tum, & surdum à natura non posse torqueri, etiam si
intelligat, mouentur, quia cum ob incertitudinem,
quæ ex eorum depositionibus oriri potest, non possint
ex eorum confessione puniri, non est, quod frustra
torqueantur, vt per Farin, *d. quæst. 62. num. 90*
3 Quæ conclusio primò limitatur in surdo tantum,
licèt enim non audiat, potest tamen confessionem
proprio ore patefacere, vnde, vt id fiat, torqueri
potest.
4 Secundò limitatur in surdo tantum, vel in muto, &
surdo ex accidenti, qui litteras sciant, possunt enim
torqueri, ad hoc, vt scriptura mediante delictum fa-
teantur, Tanc. de Cornet. *in suo Compend. in vltim. rub.
quæst. 4* Feret. *caut.* 57. ad quem se remittit Hyppolit.
Donat. *de tract. de caut. in lit. M. caut.* 35. & tradit Ca-
th. *de execut. sent. capi. bann. cap. 2 nu. 43. & seqq.* & post
ipsum Farinac. *dict. quæst. 98. num.* 163. hocque extendit
Cath. *num. 43. & seqq.* procedere, etiam si agatur de
recognitione personæ,
5 Sed quid in muto tantum, qui litteras nesciat, vel in
muto, & surdo simul ex accidenti litterarum pariter
ignaro; Doctores hæc non tangunt; Crederem ego
mutum tantum posse torqueri, cum non obscura po-
sit sequi confessio, & etiam sufficiens ad puniendum,
vt supra *in cap. præced.* fuit dictum. In muto verò, &
surdo simul ex accidenti, maior videtur dubitatio;
nam certa profectò non potest sequi confessio, ita vt
nullam contineat dubitationem, tam ratione interro-
gationis, quam responsionis. Verùm quoniam aliæ
probationes adesse possent, quibus ad ipsum conuin-
cendum parum deesset; defectus probationum posset
suppleri per ipsorum confessionem, licèt per se non
omninò certam, saltem quantum ad pœnam extra-
ordinariam, vt supra *in cap. præced.* vnde his concurren-
tibus forsan non absonum esset dicere torqueri posse.

S V M M A R I V M.

1 *Mutus, & surdus an possit accusare, & per totum.*
2 *Accusare non potest, qui sub alterius cura existit.*
3 *Muti, & surdi furiosis æquiparantur, de quo tamen nu. 5*
4 *Muti, & surdi non dicuntur regulariter sub cura al-
terius.*
6 *Surdus tantum accusare potest.*
7 *Mutus, & surdus litterarum peritus potest querelam
propria manu scribere.*
8 *Mutus, & surdus ex accidenti, licèt sit litterarum igna-
rus, potest accusare.*
9 *Mutus, & surdus à natura, si intelligit, quod agit, potest
accusare, secus si intellectu careat.*

Mutus, & surdus an possit accusare. Cap. XLVII.

AD eandem materiam delictorum pertinet vide-
1 re † an mutus, & surdus possit accusare, Angelus
in §. præ terea d. 2. num 25. in Instit. de except. tenet mu-
tos, & surdos ad accusandum non admitti, per text. *in
§. furiosi Instit. de curat.* vbi probatur, similibus per-
sonis dandum esse curatorem: ex quo sequitur, vt ac-
2 cusare non possint, † omnes enim, qui sub alterius est
gubernio, regulariter accusare non potest, cum ex se
agere non possit, *l. dabimus, § fin. cum l. sequent. ff. de pri-
uil. credit. l. qui neque §. primo, & l. si prædia, ff. de reb. cor.*
3 vt per Angel. *loc. cit.* Mouetur secundò, † quia muti, &
surdi furiosis æquiparantur, vt per Bart. & nonnullos
alios *in l. 1. ff. de verbor. obligat.* vnde meritò ad accu-
sandum repelli debent. Idem dixit Angel. de Malef.
in versic. ad sententiam in verbo ex hic potest inferri 13.
num. 30. secutus à Nonell. *in tractat. ad defens. in rubric.
quæ personæ accusare non possint num 9.*
Verùm istæ duæ rationes parum, generaliter saltem,
4 concludere videntur; prima enim non est vera † mu-
tis, & surdis indistinctè dandum esse curatorem, vt la-
tè demonstratum fuit *in cap. 41.* & text *in § furiosi In-
stitut. de curation. & in leg. dabimus, ff. de priuil. cred.* nec
non *in leg. cas torum, ff. de postlib.* non loquuntur in surdis
tantum, nec in mutis tantum, imò nec etiam in mutis,
& surdis litterarum peritis, cum se restringunt ad mu-
tos, & surdos, qui ob carentiam intellectus rebus suis
præesse non possunt Vt declarat Alciat *in l. 1. num. 51.
ff. de verbor. oblig.* & latè dictum fuit supra *in dict. cap. 41*
Vnde ex hac prima ratione non potest generaliter con-
cludi, mutos, & surdos non posse accusare,
5 Et tantò minus subsistit secunda ratio, † cum imò
reperiantur muti, & surdi etiam natura, qui intelle-
ctum habent, & quod agant optimè cognoscitur, qui
propterea non furiosis, nec pupillis, sed maioribus
æquiparantur, vt per scribentes *in dict. leg. ù.* & dictum
fuit supra *in d. cap. 41.*
6 Vnde si quæratur primum, an surdus tantum accu-
sare possit, nemini dubium est, accusare posse, cum
proprio ore suam possit dictare querelam.

7 In muto verò tantùm, vel muto, & surdo simul ex
accidenti, litterarum tamen perito res difficultate ca-
8 ret, cùm propria manu querelam scriberet. † Si verò
litteras ignorent, adhuc accusare poterunt, signis
nempè, & gesticulationibus, tales enim nec intellectu
carent, nec sub alterius sunt cura.

9 In mutis demum, & surdis à natura erit distinctio,
quòd aut intelligunt, quod agunt, & poterunt accusa-
te, cùm maiores reputentur, nec alterius cura indi-
geant, vt supra *in dict. cap.* 41. Si verò intellectu careant,
accusare non poterunt ob doctrinam Bald. *in rubric. C. qui accusar. non possunt*: & in his terminis concludunt duæ supra allatæ rationes. Intellectu autem carere præsumuntur surdi, & muti à natura, nisi contrarium probetur, vt supra *in cap. 39. & cap.* 40. Et hanc distinctionem sequi videtur Decian. *in tractat. crim. tom. 1. lib. 3. cap. 11.*

S V M M A R I V M.

1 *Iuramentum an requirat verba.*
2 *Forma iuramenti debet exprimi.*
3 *Iuramentum principaliter dirigitur in Deum.*
4 *Iuramentum semper intelligitur præstitum ad mentem deferentis.*
5 *Verba non sunt necessaria in Iuramento præstando ab eo, qui loqui non potest.*
6 *Mutus potest esse testis.*
7 *Verba in iuramento requiruntur solùm ex parte deferentis.*
8 *Iurans ad delationem Iudicis, licèt aliquid non respondeat, intelligitur tamen iurare ad mentem Iudicis, & iurans falsum tali pacto, puniri deberet.*

Mutus an possit iurare. Cap. XLVIII.

VIdimus in superioribus capitulis, mutos, & sur-
dos multos posse celebrare contractus, necnon
inter viuos se obligare posse; quod etiam ex illis qua-
tuor demonstrationum generibus demonstrauimus;
nunc subnectam aliquos casus magis speciales, de qui-
bus etiam Doctores magis dubitant, & præcipuè de
1 Iuramento, in quo multi Doctores † asserunt necessa-
ria esse verba, & huius opinionis credunt fuisse Bart.
in l. qui iurasse, ff. de iur. iur. cùm dixerit de pupillo doli non capaci, si non posset loqui, non posset iurare, idem tenet ibi Alban. Salicet. & Fulgos. Franc. Aretin. & Roman. *in l. 1. ff. de verb. oblig.* alios huius opinionis refert Ias. *in d. l. qui iurasse sub num. 9. & seqq.* & tradit Io: de Sel. *de iur. iur. par. 1. quæst. 2.* vbi hanc opinionem appellat veriorem. Et mouentur per tex. *in §. neque auth. de mand. princ.* quo in loco hæc habentur verba. *Sed neque hac, qua dicuntur verba, idest ius iurandum, prompte dare festinet*: ad idem Cors. *de iur. iur. quæst. 6. nu. 18.* adducit text. *in l. & per ius iurandum, ff. de accept.* vbi dicitur, obligatio operatur interposita per iuramentum, & glosa declarat, quæ sit verbis. Tertiò loco citari solet tex. *in capit. iuramenti 22. quæst. 5.* ibi, *qui iurat, ad hoc iurat, vt quod verum est, loquatur*: & ibi, *qui verum iurat, loquitur*: ad idem deduci solet text. *in cap. & sic de iur. iur. cum simil.*

2 Vltimò dicit Cors. quando iuramentum debet præ-
stari sub certa forma, illa forma venit exprimenda, *capit. Ego N. de iur. iur. can. de forma 22. quæst. 5.* cum aliis per ipsum adductis *sub num.* 18. de quibus iuribus, ac similibus argumentis latius per Io: de Sal. *d. quæst. 2.*

Quibus tamen non obstantibus contraria sententia
à Doctoribus communiter recipitur, & eam tenuit
Petr. de Cip. *in auth. sacramenta, C. si diuers. vend.* Bald. *in rub. ff. de iur. iur.* Ant. de But. *in cap. cum apud de spons.* Alex. *in l. 1. ff. de verb. oblig.* & alii plures, quos Corset. citat *loc. cit.* & Ias. *in d. l. qui iurasse, ff. de iur. iur.* Et omnes
3 mouentur, quia † Iuramentum principaliter dirigitur
in Deum *cap. debitores de iur. iur.* vnde sufficit, quòd de
consensu, ac animo iurandi appareat, licèt verbis non
exprimatur. Maximè cum id in iure nullibi reperiatur
sancitum, vt per Ias. *in d. l. qui iurasse num.* 10. Quæ opi-
nio dicitur à consuetudine approbata cùm ille, qui iu-
4 rat, verba aliqua non proferat, & est ratio; † quia ad
mentem defferentis semper dicitur præstitum, vt per
Paul. de Castr. *in d. l. 1. ff. de verb. oblig.* hancque opinio-
nem esse communem, veriorem, & in praxi obseruari
solitam, dixit Cors. *loc. cit. sub n. 21. in fin.* & dato, quod
esset aliqua dubitatio, an in iuramento verba sint ne-
5 cessaria, † tamen dubium intelligeretur in valente lo-
qui, sed in eo, qui loqui non potest, verba necessaria
nulla ratione dici debent, vt in muto dixit Bald. *in rubr. ff. de iur. iur.* Paul. de Castr. Alex. & Ias. Rom. & alij *in l. 1. ff. de verb. oblig.* Simoncel. *de decret. in tit. quando decreto opus est inspect. 18. num. 14.* & mutum posse iurare, si sa-
num habeat intellectum, dixit Sebast. Medic. *de fortuit. casibus par. 2. quæst. 6. num. 61.* Quod necessarium est as-
6 serere; cũ † mutus possit esse testis, vt suis locis dictum
fuit, ergo poterit iurare, cùm in testimonio ferendo
iuramentum requiratur, *l. iusiurandi, C. de test. capit. tuis cap. nuper cum vulg. de test.*

Nec obstant iura in contrarium adducta, de quibus
per Io: de Sel. *in d. quæst. 2.* respondetur enim fieri men-
tionem de verbis, quia vt plurimum animus, consen-
susque noster verbis demonstrari solet; sed hinc non
sequitur, verba esse de substantia ipsius iuramenti, imò
cum forma ipsius, animusque noster etiam signis de-
monstrari possit, sequitur & mutos posse iurare, vt su-
7 pra dictum fuit. † Quod in mutis tantùm nulla est du-
bitatio, quia illi etiam, qui asserunt in iuramento ne-
cessaria esse verba, id intelligunt ex parte solùm defe-
8 rentis, non autem iurantis; † nam si Iudex dicat iura,
an hoc verum sit, reus tangendo scripturam absque
aliis verbis, dicitur iurasse ad mentem deferentis, vt
declarat Io: de Sel. *loc. cit. in fin.* quia alias tenuit in iu-
ramento necessaria esse verba; qua declaratione stan-
te, etiam si vera esset opinio contraria, in iuramento
9 nempè necessaria esse verba, † non sequeretur ille mi-
rabilis effectus, quem considerat Paul. de Castr. *in dict. l. 1* & Ias. *in d. l. qui iurasse num.* 10. Quòd si quis iurasset falsum ad delationem Iudicis, non expressis à iurante aliquibus verbis, non posset puniri de falso, etsi falsum iurasset; nam imò, attenta etiam opinione contraria veniret puniendus, intelligeretur enim eius iuramentum præstitum secundùm interrogationem Iudicis: Verùm nec etiam ex parte deferentis esse necessaria verba, fateri oportet secundùm communem opinionem, cùm deferatur etiam surdis, & mutis simul, per signa nempè, & gesticulationes.

S V M M A R I V M.

1 *Surdus, & mutus à natura an possit contrahere matrimonium.*
2 *Mutus, & surdus ex accidenti potest matrimonium contrahere.*
3 *Mutus tantùm, vel surdus tantùm matrimonium contrahere potest.*
4 *Mutus, & surdus à natura præsumitur demens, & n. 19.*
5 *Mentecapti non possunt contrahere matrimonium.*
6 *Consensus in matrimonio requiritur.*
7 *Mutus, & surdus non potest scire, quid sit matrimonium, de quo num. 21.*
8 *Mutus, & surdus à natura non potest contrahere secundum aliquos, contrariam tamen remissiuè num. 22.*
9 *Mutus, & surdus à natura non potest donare, contrarium tamen num. 23. remissiuè.*
10 *Mutus, & surdus à natura testari non potest, nec etiam cum licentia Principis, & num. 23. remissiuè.*
11 *Matrimonium videtur requirere verba, quod declaratur num. 24. & seqq.*

12 Capit. tuæ, & capit. cùm apud de sponsal. *declarantur, & num. 14.*
13 *Consensus sufficit in matrimonio, & num. 15. & 35.*
16 *Factis magis, quàm verbis mens demonstratur.*
17 *Mutus, & surdus a natura potest contrahere matrimonium, si tamen intelligat, quid agat.*
18 *Mutus, & surdus an sit aptus ad contrahendum matrimonium, relinquitur arbitrio Iudicis.*
20 *Muti, & surdi a natura non possunt testari, ergo nec possunt contrahere matrimonium, non tenet consequentia.*
26 *Verba in matrimonio non sunt necessaria, quando præcedens tractatus consensum indicat.*
27 *Mulieri consentiendo in virum, sufficit, quòd annuat capite.*
28 *Muti, & surdi etiam nomine dotis obligantur.*
29 *Mutus, & surdus, & insuper cæcus à natura, an possint contrahere matrimonium.*
30 *Muti, & surdi, & cæci a natura baptizantur, & saluari possunt.*
31 *Consensus non est in eo, qui non intelligit.*
32 *Mutus, & surdus à natura & insuper cæcus ex accidenti tamen, an possit contrahere matrimonium.*

Surdus, & mutus á natura an possit contrahere matrimonium, & quid si sit etiam cœcus. Cap. XLIX.

1 SVrdus, & mutus á natura an possit contrahere ma-
trimonium, dubitatio est apud Doctores: partem
enim negatiuam tenuerunt Bal. Ang. Fulg. Rom. Corn.
& Ias. *in d. l. discretus, C. qui test. fac. poss.* Bald. Ang. & non-
nulli alij *in l. ex facto in princ. ff. de vulg. & pup.* quod latè
probare nititur ibi Verr. *num. 16. & seqq.* alijs refert Pa-
2 ris. *cons. 63 num. 1. & seqq. vol. 4.* † Id tamen intelligunt
in muto, & surdo à natura, secus si ex accidenti, vt per
3 Ias. & alios *in d. l. discretus*, prout etiam secus, † si vitia
essent separata, vt si quis esset mutus tantùm, vel sur-
dus tantùm, vt optimè declarat Verr. *in dict. l. ex facto
num. 21.* dato etiam, quòd litteras ignoraret, vnde so-
lùm nostra erit disputatio de surdis, & mutis simul à
natura; & hanc partem negatiuam ex pluribus supra-
citati Doctores probare conantur.
4 Primò per *d. l. discretus*, quæ in mutis, & surdis à na-
tura carentiam intellectus adesse præsumit: vnde
5 quemadmodum, † mente capti non possunt contrahe-
re matrimonium, vt per Ang. *in l. humanitatis, C. de imp.
6 & alijs sub.* † cum consensu careant in nuptiis omninò
necessario, *l. nuptias, ff. de reg. iur.* ita videtur dicendum
in mutis, & surdis à natura.
7 Secundò mouentur, quia scire non possunt tales
vinculum matrimonii, prout sonat in Ius, ac ideò ma-
trimonium contrahere posse, non videtur dicendum.
8 Tertiò Verr. *loc. cit. num. 16.* mouetur, quia secun-
dùm ipsum, mutus, & surdus à natura non potest ali-
quem celebrare contractum, vt *in d. l. discretus*, vbi pro-
batur non posse nec etiam manumittere, licèt sit iste
actus pietatis, ergo nec etiam matrimonium contra-
9 here poterit; † prout non potest nec etiam donare, vt
per glos. *in l. qui id quod, §. mutus, ff. de donat.* & respon-
det ad tex. *in l. surdi, ff. de mun. vind.* loqui nempè de
vitiis separatis, vt *num. 19.*
10 Quartò adducit id, quod infra probabimus, surdos,
& mutos a natura non posse testari, nec etiam cum li-
centia Principis, & *num. 18.* testatur de communi.
11 Quintò pro eadem opinione facit, quòd in matri-
monio videntur necessaria verba, vt voluit glos. *in cap.
tuæ fraternitati de spons.* vbi dicit duo in matrimonio es-
se necessaria, verba nempè, & consensus, & idem asse-
runt ibidem Io: Gnlf. & Inno. scribentes *in cap. licèt, &
in cap. inter eod.* Et hoc ne sacramentum sit in incerto;
vt per Io: Brun. *de spons. conclus. 14. num. 1.*

Contraria tamen sententia, vti verior, & à consue-
tudine comprobata, venit amplectenda, pro qua iura
expressa habemus, vt est text. *in cap. tua, & in capit. cum
12 apud de sponsal.* in quibus iuribus habetur, † mutum, &
surdum posse contrahere matrimonium, assignantque
13 rationem, † quia in matrimonio consensus sufficit,
cum consensum etiam surdi, & muti à natura demon-
strare possunt. Nec dicatur dicta iura loqui in vitiis
separatis, nam text. *in d. cap. cùm apud*, loquitur de mu-
14 to, & surdo, & concludit, † quòd possit, ergo loquitur
de muto, & surdo simul, nam aliter dixissent, possint in
numero plurali, vt considerat Brun. *loc. cit. sub num. 4.* ac
ideò Ver. *loc. parit. cit. num. 20* dicit legendum esse, pos-
sint; sed vulgata æditio in contrarium se se habet.
Nec pariter obstat, si diceretur, quòd licet citatus
tex. loquatur in muto, & surdo simul, loquitur tamen,
si tales sint ex accidenti, vt dixit Brun. *loc. cit. nu. 5.* nam
vltra, quòd esset expressa diuinatio, ac restrictio con-
tra verba generalia text. ratio in dictis iuribus assigna-
ta, militat tàm in mutis, & surdis ex accidenti, quàm à
natura; quia nempè in matrimonio sufficit consensus,
qui signis demonstrari potest: vnde cùm mutus, & sur-
dus à natura possit consensum demonstrare, poterit
15 etiam matrimonium contrahere, & † solum consen-
sum in matrimonio sufficere vltra dicta iura, probat
text. *in cap. dilectus, & in cap. cùm locum eod. tit. & in cap.
sufficit 27. quæst. 2.* qui consensus non solùm verbis, sed
16 etiam factis demonstrari potest: imò † nullum est ma-
ius nostræ mentis testimonium, quàm qualitas facto-
rum, & nihil refert, an quis voluntatem suam factis, vel
verbis declaret, *l. de quibus, ff. de leg.* & ita tenent Nost.
Io. And. Zabar. aliique plures *in dict. cap. cùm apud*, vbi
Præpositus dicit, communem esse opinionem, vt per
Paris. *in d. cons. 63.* Alex. *in l. pupillari, ff. de vulg.* Alber. *in
l. mutus num. 5. ff. de iure dot.* Barb. *cons. 59. num. 10. lib. 2,*
Sebast. Med. *de fort. casib. par. 2. quæst. 6. num. 62.* Rip. *in
d. l. ex facto num. 1.* Franc. de Cald. *de rest. in integ. in verb.
cùm non absimilis num. 65.* plures alios citat, & sequitur
Sanch. *de matrim. tom. 1. disput. 8. num. 12.* quem nouissi-
mè sequitur Diana *resolut. moral. par. 5. tract. 7. de surdis
& mutis resol. 9* à qua opinione non est vllo modo rece-
dendum, cùm sic obseruet consuetudo, & Constantius
Serafinus patruus Matris meæ, huius tractatus causa,
mutus, & surdus à natura, duas habuit vxores.
17 Hoc tamen omnes declarant procedere in muto, &
surdo, de cuius voluntate, & consensu ex signis appa-
rere possit, Brun. *loc. cit. num. 6.* Paris. *d. cons. 63.* Franc. de
Cald. *loc. cit. vers. prima tamen opinio*, ac ideò Abb. *in d.
18 cap. cùm apud in fin. & in dict. cap. tua*, dicit † hoc relin-
quendum esse arbitrio Iudicis, & Paris. *loc. cit. num. 9.*
voluit, id non esse passim concedendum, sed maxima
cum discussione, & vocatis parentibus, & proximiori-
bus, ex quibus possit deueniri in cognitionem, an verè
talis mutus intelligat, quid agat.
Non obstant modò, quæ in contrarium adduceban-
19 tur. Ad primum enim argumentum, † mutos, & sur-
dos à natura dementes, quodammodo præsumi, re-
spondetur in dubio verum esse; sed fieri etiam posse,
vt intellectum habeant, & quòd eorum consensum,
mentem, & animum signis patefacere possint, & de
his nostra debet intelligi conclusio; ac propterea di-
ximus, id non esse passim concedendum, sed solùm his,
quos intelligere, sanumque intellectum habere, digno-
scitur ex signis, vt dixit Ant. Gab. *de spons. in tit. quis pos-
sit sponsalia contrahere num. 20.* iniquum enim esset eos
a nuptiis arcere, quos ius rationis, ac propensio quæ-
dam naturæ ad legitimam coniunctionem compellit.
Et licèt à stipulatione, & testamento arceantur; tamen
hoc est, vt ipse dicit, quia in ipsis quædam requiruntur
20 solemnia, quorum non sunt capaces; † ac propterea
asserit perperam locutos fuisse eos, qui ex *d. l. discretus*,
ad matrimonium argumentati fuere, & idem dicit *in
tit. de rit. nupt. nu. 88.* & sequitur Phil. Mons. *cons. 20. n. 2.*

23 Ad

21 Ad secundum respondetur, imò mutos, & surdos
intellectum habentes ex signis cognoscere posse, &
intelligere quid sit matrimonium, & cum ipso solus
consensus sufficiat, posse ipsum signis ostendere, &
demonstrare: præcipuè cum videant quotidie, vxores
duci, & apud se continuò detineri, nec regulariter se-
parari, nisi per mortem.
22 Ad tertium respondetur imò mutos, & surdos pos-
se contrahere, vt supra *in cap.42.* fuit demonstratum,
nec minus est verum, non posse manumittere, vt *in ca-
pit.53.* prout etiam donare possunt, vt *in cap.52.*
23 Ad quartum respondetur non posse testari, nec etiã
cum licentia Principis, quia ille non est actus simplicis
consensus; sed plura requirit, quæ mutum, & surdum à
natura ignorare necessarium est, vt *in capit.60.* sed hinc
non potest inferri ad actum, in quo simplex sufficiat
consensus, qui etiam signis possit demonstrari.
24 Ad id verò, quod vltimò loco dicebatur, in matri-
monio necessaria esse verba, respondetur, non esse ne-
cessaria vti verba, sed vti consensum demonstrantia,
25 † cùm in matrimonio solus sufficiat consensus, per *d.
cap.cum apud, & d.cap.tua de sponf.* vnà cum aliis, de qui-
bus supra, qui consensum non solùm verbis, sed etiam
signis, & factis demonstrari potest: ac ideò Io: And. *in d.*
26 *cap.tua* dicit † verba non esse necessaria, quando tra-
ctatus procedens indicauit consensum, vel quando
signis demonstratur, vt etiam probat Brun. *de sponsal.*
27 *conclus.14. limit.2.* † ad quod facit, quod asserit glos. *in
capit.pen.de sponsal.super verbo, & ore,* dicit, quod si quis
dicat mulieri, ego te accipio in vxorem, & illa taceat,
& sinat osculari, vel à viro, & annulum accipiat, statim
porrecto osculo, vel acceptato anulo, erit matrimo-
nium, idem affirmat Anch. *in cap. fin. in verbo corde, &
ore 27.quæst.2* quos refert, & sequitur Brun. *loc.cit.in 4.
limit.* Et in summa in mutis verba non esse necessaria;
& supradicta iura probant, & Doctores confirmant;
vnde poterunt & sponsalia, & matrimonium contra-
here, etiam si ab ortu hæc vitia traxerint, dummodo
intellectus non deficiat, & signis possunt eorum vo-
luntatem exprimere.
28 Et cum matrimonium contrahant, dicendum est
etiam nomine dotis obligari, vt est text. *in l.mutus, ff.de
iur.dot.* vbi dicitur, mutus, surdus, cœcus dotis nomine
obligantur; quia matrimonium contrahere possunt.
29 Sed hinc oritur pulcherrima dubitatio, quid dicen-
dum esset, in muto, surdo, & insuper cœco pariter à
natura: in quibus forsan prima facie videretur asseren-
dum, & ipsos, cum sint apti ad copulam, matrimo
nium contrahere posse, & eorum consensum signis de-
monstrare, vt per Brun. *d.conclus.14. num.* 8. qui allegat
30 Io. And. Nost. Par. alios *in d.l.cum apud,* † qui etiam ba-
ptizantur, & si non abutantur ratione possunt saluari,
idem Rip. *in d.l.ex facto nu.1.* Verùm quoniam supra-
citati Doctores id restringunt, si ex signis de consensu
apparere possit; generaliter asserendum esse, crede-
rem ego, mutum, surdum, & cœcum à natura inhabi-
lem prorsus esse ad contrahendum matrimonium; nam
quid sit matrimonium, quòd contrahitur matrimo
nium, quòd homines mulieres ducant in vxores, eas-
que perpetuò retinent, eos ignorare prorsus necessa-
rium est, cum id nunquam audiuerint, & minus vide-
31 rint, & † in his, quæ non intelliguntur, non potest esse
consensus, vt optimè considerat Brun, *loco supra citato
num* 8. & sequitur Sanch. *loco cit.num.13.* dicens se non
posse percipere quomodo mutus, surdus, & cœcus pos-
sit cognoscere quid sit matrimonium contrahere, nisi
id didicerit ante incursas calamitates; quam opinio-
nem vidi nouissimè esse secutam à Dian. *loco supra cit.
resol.10.* Nec obstat talem aptum esse ad copulam, nam
etiam consensus in matrimonio requiritur, vt omnes
affirmant. Et diuersa est ratio inter tantummodo sur-
dum, & mutum a natura, & eum, qui sit insuper à natu-
ra cœcus; surdus enim, & mutus licet sit à natura, vi-
dere tamen potuit plura quotidie contrahi matrimo-
nia, mulieres semel susceptas nunquam dimitti, Domi
retineri, in eodem lecto dormire, ex ipsisque filios su-
scipi, & ali; vnde & idem ipsum facere velle, signis de-
monstrare potest. Sed ille, qui insuper cœcus est à na-
tura, hæc omnia ignorare est necessarium, & difficilius
esset aliquid tali infœlicissimo homini demonstrare,
42 quam ipsismet brutis, qui in multis edocentur. † Cre-
derem tamen, quòd si quis surdus, & mutus esset à na-
tura, cœcus vero ex accidenti, quòd matrimonium cõ-
trahere posset, cùm enim prius per ipsum didicerit
matrimonium contrahi, posset & signis, & per imposi-
tionem anuli suam voluntatem, & consensum aperire,
& videtur de mente Sanc. *loc. prox. cit.* quæ tamen om-
nia in superiorum prudentia essent reposita.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & surdus à natura potest ingredi religionem, monasticamque vitam profiteri.*

Mutus, & surdus à natura an possit ingredi religionem. Cap. L.

CVm *in capit. præced.* dixerimus mutum, & surdum
à natura posse matrimonium contrahere, ar-
guendo de matrimonio carnali ad spirituale, dicen-
1 dum est, † religionem ingredi posse, ac monasticam
vitam profiteri, ad text. *in cap. inter corporalia de transl.
Prel.* quod videtur de mente Ian. *in capit. porrectum de
regul.* ita argumentantur Bald. Ang. Imol. Alex. Aretin.
& alii *in l.ex facto, ff.de vulg. & pup.* idem asserit ibi Rip.
num.2. contra Cald. *in cons.5. sub rub. de sponf.* quod non
est mirum, cùm etiam existimauerit, matrimonium
carnale contrahere non posse, contra ea, quæ superius
dicta fuere *in cap. præced.* & hanc affirmatiuam opinio-
nem secuti fuere, Sebast Med. *de fort.casib.par.2.quæst.6.
sub num.62.* Anton. Gab. *de sponf.in tit.de rit.nupt.nu.*88
Soc *cons.62.num.13.lib.1.* Barb *cons.59.nu.7.lib.2.* Franc.
de Cald. *de rest.in integ.in verb. cùm non absimilis nu. 65.
vers.prima tamen opinio.* Quod declarant, si intellectum
habent, ita vt suam voluntatem, & consensum signis
patefacere possint, & id necessarium esse in quocum-
que actu sæpè superius dictum fuit; & præcipuè *in cap.
præced.* Idem docet Sanch. *in summa tom. 2. lib.5. capit.
3. num.2.* quem sequitur nouissimè Diana *resol. moral.
par.5. tract.6. resol.34.*

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & surdus à natura matrimonium contrahere potest.*
2 *Mutus, & surdus à natura baptizatur, & quomodo quando est adultus, num.3.*
4 *Mutus, & surdus à natura baptizare non potest, idem si talis sit ex accidenti, & idem si mutus tantum, & nu. 6.*
5 *Corpore vitiati non admittuntur ad ordines.*
6 *In sacramento baptismi necessaria sunt verba.*
7 *Mutus etiam ex accidenti non potest confirmationem dare.*
8 *Mutus ex accidenti non potest Eucharistiæ conficere sacramentum, tamen ab alio consecratum posset alteri dare, & num 9.*
10 *Mutus, & surdus à natura peccata confiteri potest, & Eucharistiam accipere, vt num.11.*
12 *Mutus ex accidenti litterarum peritus, an teneatur scribere peccata sua tempore confessionis.*
13 *Mutus, & surdus alios confiteri non potest.*
14 *Mutus, & surdus ex accidenti Extremam Vnctionem dare non potest.*
15 *Sacerdotibus, qui post promotionem obmutuerunt, datur adiutor.*

16 *Muti, surdi, & caeci tenentur diebus festiuis missam audire.*

Muti, & surdi, quae dare, & quae recipere possint sacramenta. Cap. LI.

1 Breuiter nunc videndum esse duxi, quaenam muti, & surdi possint dare, & quae recipere sacramenta. Et primò dicamus mutos, & surdos etiam à natura posse matrimonium contrahere, vt demonstrauimus supra *in capit. 49.* vnde multò magis idem dicendum erit in mutis, & surdis ex accidenti, & maximè si vitia sint separata, vt dixi *in eodem cap. quae hic non repetam.*

2 Possunt etiam baptizari, vt dixit Io: Andreas *in cap.*
3 *cum apud de sponsalibus.* & † licèt quando baptizantur adulti, quo casu non amplius in fide parentum baptizari possunt, eorum sit necessarius consensus: sufficit tamen dicit Ioan. Andr. *loc. cit.* vt ipsum signis demonstrent, ac ideò si intellectu carerent; ita vt eorum consensum signis demonstrare non essent apti, baptizari non possent, prout non baptizantur dementes, quorum parentes sint infideles.

Sed hic non oritur difficultas, quin dicendum sit in adulto, qui inter infideles semper permanserit, nec fidei Christianae aliquam cognitionem habuerit, vt sunt Indiani, qui nouiter ad fidem perueniunt, an baptizari possint, si muti, & surdi sint. Et ratio dubitandi est, quia ad hoc, vt adultus baptizari valeat, necessaria est dispositio fidei, & contritio, seu attritio peccatorum, & mutus, & surdus, qui semper fuit inter infideles, non potest nec fidei cognitionem habere, nec minus scira, de quibus se dolere debeat, ergo non potest baptizari. Verùm contrarium asserendum puto, cum hac tamen distinctione, si adhibita diligenti inquisitione, mutus iste, & surdus signis exterioribus demonstret, se scire sacramentis, & exercitiis Christianae Religionis salutem animae acquiri, ac etiam de malè gestis dolorem habere, aliquo modo demonstret, vt baptizari vtique possit. Secus verò si id ad baptismum vna cum aliis tanquam bellua accederet, quod est conforme his, quae nouissimè vidi apud Dianam *resolutionum moralium par. 5. tractat. 6. de mutis, surdis, & caecis resolut. 1.*

4 Sed baptizare non posse non est dubium, idque in
5 surdis, & mutis à natura prouenit primò, † quia vel corpore vitiati ad ordines promoueri non possunt *cap. bis. a. §. dist.* Vbi registrantur verba Leuitic. *capit. 21.* & de corpore vitiatis est *tit. in Decretal.* Quibus in locis licèt non fiat expressa mentio de mutis, & surdis; id tamen, vel omissum fuit vti indubitabile, vel dicendum est comprehendi sub generali dispositione de corpore vitiatis, vt per Ioan. Brun. *de sponsal. conclus. 34. num. 14.* Secundò, (& haec ratio comprehendit etiam mutos ex accidenti, qui ante mutitatem essent sacerdotes,) quia in hoc sacramento duo sunt necessaria, verba nempè, & elementum aquae, vt per Doctores *in capit. 1 de baptismo:* qui propterea asserunt, baptismum per signa conferri non posse, vt docet D. Thomas *in quarta partis quaest. 6. artic. primo.* Quod pluribus exemplis ornare voluit Ioan. Brunus *de sponsal. conclus. 14 num. 9. & seqq.*

6 Nec minus id facere posset in articulo mortis, cùm, vt dixi, & verba, & elementum aquae sint omninò necessaria.

Sed dubitari posset, quid si duo adessent, quorum vnus esset mutus, qui non posset propterea verba proferre, alter verò manibus, & brachiis omninò carens, ita vt inhabilis prorsus esset ad aquae aspersionem, an vnus posset verba proferre, alter verò aqua abluere. Et negatiuè est respondendum, cùm requiratur in baptismo eundem esse ministrum, & quòd ille, qui verba profert, etiam aqua aspergat, vt ex aliorum mente docet Diana *resolut. moral. par. 5. tract. 6. resolut. 2.*

7 Nec pariter mutus tantùm, qui prius fuisset Episcopus, posset dare confirmationem, cùm in ipsa vltra liquorem chrismatis necessaria sint verba.

8 Prout sacerdos mutus effectus, non potest nec etiam Eucharistiam conficere, stante, quòd verba illa sint necessaria, de quibus *in capit. cum de celebratione missarum*, ac ideò post incursam mutitatem efficitur irregularis, & amittit ordinis executionem. Diuus Thomas *3. parte quaest. 82. art. 6. 10. ad. 3.* Sotus *4. distinct. 13. artic. fin. ad 3.* Vigul. *de irregularitat. capit. 46. num. 3. & 4.*

Et docent alii, quos citat Diana *loco citato resolu-*
9 *tion. 22.* † Posset tamen hostiam ab alio consecratam alteri dare, vt per Brunum *locis citatis num. 12.* Gratianum *disceptationum forensium cap. 412, nu. 6.* Diana *loco supra citato resol. 18.*

10 Potest tamen tàm mutus à natura, quàm ex accidenti confiteri sua peccata sacerdoti signis, & gesticulationibus, & eo modo, quo melius posset; ad quod adhibendus esset sacerdos, qui eius gesticulationes, &
11 signa, & videre, & intelligere esset solitus, ac † propterea si ex ipsis signis appareret, & intellectum habere, & non ignorare, quid agat, danda ei esset etiam Eucharistia, prout concessa fuit illi Constantio Serafino, de quo *in cap. 49 & 60.* qui debitis temporibus hoc sacramentum accipere erat solitus, & vt ea signis apparebat, non sine maxima deuotione; licèt & mutus, & surdus esset à natura. Vnde tantò magis id dicendum erit in mutis tantùm, vel in mutis, & surdis ex accidenti, qui si essent litterarum periti, possent eorum pec-
12 cata scribere, † licèt ad id arctari non debeant, vt per Riccard. *in 4. sent. dist. 17. art. 2. quaest. 5.* Gaetan. *in summ. in verbo confessionis 11. conditio*, sed solùm per signa horum tenentur confiteri peccata, vt per Riccardum, & Gaetan. *locis cit.* & sequitur Couar. *variar. resol. lib. 2. cap. 13. sub num. 6. vers. & hinc obiter*, & docent alii, quos nouissimè citat Diana *loco supra cit. resol. 4. in fine.* licet ipse asserat vtramque opinionem esse probabilem, & cum admittantur ad confessionem, etiam Eucharistia ipsis non est deneganda, vt supra dictum fuit, & probant alij, quos citat Diana *in dict. tract. 6. resolut. 7. per totam*, qui cùm loquatur in surdo, & muto à natiuitate, nescio cur *in princip. dict. 7 resolut.* dicat de hoc non esse dubitandum si sciant scribere, & legere, in muto enim, & surdo à natura, non potest dari casus, vt sciat legere, & scribere, vt suis locis dicetur.

13 Alios autem mutus, & surdus non potest confiteri, cùm peccata audire, & qualitates, & circumstantias intelligere nequeat, & idem esset in muto tantùm, qui licèt posset peccata aliorum audire, poenitentem tamen, & monere, & poenitentiam ipsis iniungere, & absoluere non posset.

In casu tamen necessitatis posset sacerdos surdus tantum sacramentum poenitentiae administrare, si poenitens signis sua confiteretur peccata, eo modo, quo posset, vt post alios dixit Diana *loc. cit. resolut. 19.* Non esset tamen hoc casu obligatus poenitens eius peccata scribere, ad hoc, vt sacerdos mutus ea legere valeat ob periculum ne aliis eius manifestentur peccata, iuxta ea, quae superius dicta fuere *num. 12.*

14 Nec extremam vnctionem dare posset Sacerdos mutus, & surdus, vel mutus tantum, cùm in hoc Sacramento delineatio, & oratio interuenire debeat *cap. vnico de Sacram. vnct.* Recipere tamen eam possent muti cuiuscumque generis, cum detur etiam illis, qui ob infirmitatem nihil intelligant, vltra quod surdus potuit peccare sensu auditus, si non actu, saltem desiderio, prout etiam caecus desiderio visus, quibus propterea non est deneganda sacra vnctio, vt nouissimè post alios dixit Diana *in dict. tract. 6. resol. 11.*

Et

Et quoniam non possunt tales morbosi sacramenta conferre, iuxta ea, quæ superius dicta fuere, illis,
15 † qui post promotionem obmutuerunt datur coadiutor, *cap. fin. de cleric. agrot.* facit text. *in capit. cum autem 7. quæst. 1.*

16 Non omittam pro complemento istius capituli, mutos, & surdos cuiuscumque generis Missam diebus festiuis audire debere, prout etiam obligati sunt cœci: de muto tantùm nulla est dubitatio, qui cùm non sit surdus, ipsam verè audire potest, & idem in cœco, qui licèt Sacerdotem non videat, benè tamen ipsum audit; verùm generaliter id asserendum est, etiam si quis sit surdus, & mutus simul, cum voluntaria solùm præsentia sufficiat, licèt ex aliquo impedimento, vel ex parte adstantis, vel ex parte Sacerdotis summissa voce legentis, vel ex aliquo alio externo impedimento, puta canentium, vel ob gentium multitudinem verba Sacerdotis non audiantur, Azor. *to. 1. lib. 6. cap. 3. quæst. 4. in verbo Missa a. quæst. 1.* Nauar. *in Manual. capit. 21. num. 8* Diana *loco supra citato resol. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & surdus à natura an possit donare.*
2 *Lex* qui id quod, §. mutus, ff. de donat. *declaratur.*
3 *Consensus factis demonstratur, imò melius, quam verbis, ut num. 4.*
5 *Verba interdum proferuntur contra intentionem proferentis.*
6 *Factorum qualitas maximum est nostræ intentionis testimonium.*
7 *Mutus facto, hoc est traditione rei donare.*
8 *Mutus, & surdus à natura stipulari non potest, & quare, secus tamen mediante persona serui, vel Notarij, & num. 9.*
10 *Lex* discretis, C. qui test. fac. poss. *prohibens mutis libertatis dationem quomodo intelligatur, & num. seqq.*
11 *Mutus, & surdus à natura an possit libertatem dare.*
12 *Mutus, & surdus à natura potest infeudare.*

Muti, & surdi à natura an possint donare. Cap. LII.

INter varia contractuum genera dubitant præcipuè Doctores, an muti, & surdi à natura possint do-
1 nare: † licèt text. satis clarus *in l. qui id quod, §. mutus, ff. de donat.* id ipsis permittat in illis verbis, *mutus, & sur-*
2 *dus donare non prohibetur;* † respondet tamen ibi glos. illum text. duobus in casibus procedere posse, primò in vitiis separatis, hoc est in muto tantùm, vel surdo tantùm. Secundò in muto, & surdo simul ex accidenti tamen, non à natura, quem donare non posse existimat per *l. discretis, C. qui testam. facere poss.* idem dixit Sebastian. Medicus *de fortuitis casibus par. 2. quæst. 6. nu. 61.* & post nonnullos ex antiquioribus voluit Ioannes Philip. Monsperg. *consil. 20. num. 9. Vers. in l. ex facto num. 16. ff. de vulg. & pupil.* alios citat Franc. de Cald. *de restit in integ. in verb. cum non absimilis num. 59*

Verùm id à veritate alienum semper esse existimaui ego; nam cùm in donatione non sint necessaria verba, sed tantum consensus, non video, cur mutus, & surdus etiam à natura non possit in hoc pariter suum demonstrare consensum, prout in alijs contractibus facere potest, de quibus superius suis locis; nec possum rationem differentiæ excogitare, quare ipsis contrahere sit permissum, vt probauimus *in cap. 42.* & quòd solùm ipsis deneganda sit donatio, in qua faciliùs consensus
3 demonstrari posset, quàm in aliis contractibus; † cùm non solùm verbis, sed etiam facto demonstraretur, *l. recuperanda, C. de inutil. stipul. l. duo Fratres, ff. de acqu. hæred. l. 1. §. Dinus deff. l. Cern. de fic.*
4 Imò melius factis, quàm verbis declaratur, *l. si tantum, §. eique, ff. de adil. edit. cap. dilecti de appell.* Et facta fortiora iudicari solent ad nostram aperiendam vo-
5 luntatem, † quia verba sæpè proferuntur contra intentionem proferentis, vt *in dict. cap. dilect.* & tradit Abb. *cons. 116. par. 2.* & vt dixit Bald. *in cap. super litteris de re-*
6 *script.* † nullum est maius nostræ mentis testimonium, quàm qualitas factorum, quæ sine loquela intelligitur, vt dixi *in meo tractatu de Fratribus par. 2. cap. 2. num. 3.*
7 *& seqq.* † Facto igitur mutus, & surdus à natura, & rei traditione posset donare, & consensum suum demonstrare melius, quàm in multis aliis contractibus, in quibus rei traditio interuenire non potest. Et hanc opinionem esse veriorem dixit Franc. de Cald. *loco cit. vers. sed nihilominus.* Et licèt fiet quandoque mediante stipulatione, vt per Bart. *in dict. §. mutus,* & probat text. *in l. si quis argentum, § pen. C. de donat.* & muti non possint stipulari, *l. 1. ff. de verb. oblig. mutum Instit. de inutil.*
8 *stipul.* † cùm in stipulatione requiratur loquela, vt *in d. l. 1.* & quod io partes adinuicem se audiant, vt ibidem
9 *in fine principij & in d. §. mutum,* † tamen muti, & surdi, si non mediante stipulatione, rem tamen tradendo, vel ad ipsius traditionem se obligando donare poterunt, vt etiam seruus, vel Notarius pro surdo, & muto stipulare posset, vt *in d. l. 1. in princ.* & docet Aretin. *in d. § mutum num. 1.* & aliàs fuit dictum. Et posse donare, dixit etiam Azor. *tom. 3. lib. 11. cap. 3. quæst. ult.* Nec respectu donationum habet locum *l. discretis, C. qui testam. fac. poss.* cùm loquatur de testamentis, in quibus est diuersa ratio, vt suis locis fuit dictum, quidquid videatur sentire Diana *resolut. moral. par. 5. tract. 6. de mutis, surdis, & cæcis resolut. 12.*

Nec etiam obstat id, quod dicit Io: Brunus *de sponsal. conclus. 14 num. 6. & seqq. l. g. discretis, C. qui test. fac. poss.*
10 † prohibere mutis, & surdis libertatem dare. Nam primò, hoc stante, sequeretur, vt nec etiam mutus ex accidenti litterarum ignarus posset donare, contra text. *in d. §. mutus,* & contra id, quod ipsimet Brun. fatetur; mutum nempè, & surdum ex accidenti posse donare;
11 nam *d. l. discretis* † prohibet dationem libertatis non solùm mutis, & surdis à natura, sed etiam omnibus aliis, qui testari non possunt, vt sunt muti ex accidenti, litterarum ignari. Secundò respondetur secundùm Ias. *in d. l. discretis,* illud de donatione libertatis procedere in testamentis, hoc est, vt muti, qui testari non possunt, non valeant, nec etiam libertatem aliquo modo in testamentis dare. Nec obstat responsio Brunelli, hoc esse diuinare, nam imò necessaria est interpretatio: primò quia *d. l. discretis,* loquitur de testamentis, prout eius verba, & rubrica, sub qua situata est, clarè indicant. Secundò sic debet interpretari, ne longa sequatur correctio, *lex enim 1. ff. qui, & à quib.* hæc habet verba. *Mutum surdum ità natum manumittere posse.* Ergo non est verum, quod desumere volunt *in d. l. discretis,* tales mutos, & surdos ita natos non posse dare libertatem, vt dicetur *in cap. seq.* Concludamus igitur mutum, & surdum à natura posse donare, quemadmodum alios contractus celebrare possunt, & maximè interueniente rei traditione, qua possent faciliùs eius consensum demonstrare, vt per Bald. Paul. de Castr. Ias. & alios plures *in d. l. discretis,* & docet Anton. Gab. *de sponsal. in tit. qui possunt contrahere sponsalia nu. 20* præcipuè cùm contrarium sentientes falsò nitantur fundamento, surdos nempè, & mutos à natura nullo modo contrahere posse, de quo supra *in cap. 42.*
12 Et hinc dicendum est non benè sensisse Intrig. *in suo tractat. de Feud. quæst. 52 num. 262. & seqq.* qui posita conclusione, mutum, & surdum posse infeudare, vt per Aluar. *in cap. 1. in princip. per quos fiat inuest.* eam statim declarat procedere, si vitia sint separata, vel ex accidenti, secus si à natura, mouetur namque ex eo, quia infeudare est donare, sed muti, & surdi à natura non possunt donare, ergo nec etiam infeudare, nam imò donare posse, diximus supra, aliosque

contractus celebrare, vt *in cap.42.* vnde si eos intelligere constabit, & infeudate non erunt prohibiti.

S V M M A R I V M.

1 *Surdus, & mutus à natura an possit manumittere.*
2 Lex discretis, C.qui test. fac. poss, *dum prohibet manumissionem mutis, & surdis, quomodo sit intelligenda, & num.6.*
3 Lex prima, C.qui, & à quibus, *concedens manumissionem mutis, & surdis quomodo intelligatur, & quomodo legatur in Pandectis Florentinis, & num.5.*
4 L.surdi, ff.de manumiss. vindicta, *quomodo intelligatur.*

Mutus, & surdus à natura an possit manumittere. Cap. LIII.

1 MAxima solet esse altercatio inter Doctores, an mutus, & surdus à natura possit manumittere, ob duas leges adinuicem contrarias, text. enim *in l. di*
2 *feretis, C.qui testam fac.poss.* hæc habet verba. † *Nec libertatem, siue vindictam, siue alio modo imponere,* ex quo text. probare videtur mutum, & surdum, de quo ibi loquitur Imperator, nullo modo manumittere posse.
3 Contrarium verò probat text. *in l.1. ff. qui, & à quibus,* vbi hæc verba ponuntur. *Celsus lib.12. Digestorum vtilitatis gratia, mutum, surdum, ita natum, manumittere posse ait:* & concordat text. *in l.surdi, ff de man. vind.* vbi probatur, mutum, vel surdum posse præstare consensum, vt filius manumittat: A qua opinione nullo modo venit recedendum; primò quia cum possint donare, vt *in cap.praced.* & alios contractus celebrare, vt *in capit.42. & seqq.* cur volumus non posse manumittere? Nec est mirum controuersas, & varias esse Doctorum opiniones, si etiam dubitant de re, de qua iura sunt expressa, vt est text. *in dict.leg.1.* dum dicit. Mutum surdum ita natum manumittere posse, quæ loquitur de muto, & surdo ita nato, & sic à natura, & manumittere posse ait; & tamen id in dubium reuocant multi ex nostris. Et Verr. cuius maiorem non habent inimicum surdi, & muti *in leg.ex facto num.19 ff.de vulgar. &*
4 *pupill.* dicit † dicta ita intelligenda esse in vitiis separatis, vt indicat illa dictio, vel, de qua *in dict. leg. surdi*; & licèt hanc dictionem non habeat *dicta lex 1.* & dicatur mutum, & surdum ita natum, tamen non esse inconueniens, secundùm Ias. *in dict l discretis*, vt illud adiectiuum iungatur duobus substantiuis diuersis;
5 Alij verò dicunt † dictam legem primam, aliter legi in pandectis Florentinis, & loco illius verbi, *mutum*, haberi *mutue*. Hoc est: *Celsus vtilitatis gratia mutus, &c.* Sed concedamus hæc omnia, & tamen rem tam claram, ac manifestam aufugere non poterunt, nam *dicta lex 1.* loquitur de surdo ita nato; vnde dato, quòd illud adiectiuum referatur separatim ad surdum, vt surdus ita natus, est etiam de necessitate mutus, vt dictum fuit supra *in cap. 2.* ergo dicta lex prima procedebit in surdo, & muto simul, cum loquatur in surdo ita nato, qui de necessitate est etiam mutus. Et dato etiam, vt legi deberet: prout in Pandectis Florentinis; adhuc tamen ille surdus ita natus esset etiam de necessitate mutus; quòd si animaduertissent Doctores, de hoc profectò non dubitassent. Imò etiam si dicta lex prima posset intelligi de vitijs separatis, esset contraria dictæ legi discretia; quæ vult mutos etiam tantum litterarum ignaros non posse testari, vt suis locis fuit dictum.
6 Solùm igitur respondendum remanet, *dicta legi discretis*; & ipsam, vt Ias. ibi declarat, loqui in vltimis voluntatibus, non est dubium; ita vt si sit sensus, vt mutus, & surdus non possit aliquam in vltima voluntate libertatem dare, nec vindictam, nec alio modo: & illa verba nec alio modo, ponuntur ad diuersitatem alterius modi, qui dicitur vindicta, non autem; quod sicut non potest vltima voluntate, ita etiam non possit alio modo. Nec dicatur, haoc esse diuinationem, vt dixit Brun. *de sponsal. conclus. 14. num 6.* nam imò est necessaria interpretatio, cum *dicta lex discretis*, In omnibus alijs casibus loquatur in vltimia voluntatibus, & de dispositionibus inter viuos, ne verbum quidem: id enim demonstrat rubrica, sub qua situata est, & si aliter diceremus, contraria omninò esset *dicta leg. 1.* & eo maximè, quia *dicta lex discretis*, loquitur etiam in vitijs separatis, vt *in cap. praced.* fuit dictum. & tamen quando vitia sunt separata, mutos, & surdos manumittere posse fatentur omnes. Dicamus igitur mutos, & surdos à natura inter viuos manumittere posse, per *dict. leg. 1. ff. qui, & a quibus*, non autem in vltimis voluntatibus, in casibus, in quibus testari non possunt, per *dictam l. discretis*.

'W A I X V W W A S

1 *Mutus, & surdus à natura an possit pro alio fideiubere.*
2 *Mutus tantum an possit fideiubere.*
3 *Surdus tantum an possit fideiubere.*
4 *Mutus, & surdus ex accidenti litterarum ignarus, an possit fideiubere, & reprobatur Antonius Henriquez, vt num.6.*
5 *Mutus an possit iurare.*

Mutus, & Surdus an possit pro alio fideiubere. Cap. LIV.

1 LIcèt dictum fuerit supra, mutum, & surdum à natura eos facere posse contractus, in quibus solus consensus sufficit, attamen id etiam declarauimus procedere in illis casibus, in quibus eius consensus signis demonstrari possit: ac propterea ad fideiussionem pro alio difficillimè id extendi posset; primò enim necessarium esset, vt vim, & naturam contractus intelligeret, ad quem vti fideiussor accederet, quod in multis impossibile quodammodo videtur: vt in contractu societatum super officiis vitalitijs Romanæ Curiæ, cuius modum vix intelligunt illi, qui loquuntur, & audiunt, si litterarum sint ignari: oporteret insuper, vt intelligeret, se tertium illa fideiussione tutum reddere debere, principaliter, & insolidum se obligari, principalem ipsum indemnem conseruare debere, & plura alia, quæ mutis, & surdis à natura forsan demonstrari non possent; hinc tamen non sequitur mutos, & surdos à natura non posse contrahere, contra ea, quæ diximus supra *in capit.42.* nam possunt contrahere; sed cum consensum signis demonstrare debeant; necessarium est, vt actus sit talis, qui ad eorum cognitionem deuenire possit, cum ad incognita non extendatur consensus; & talem esse fideiussionis contractum, existimo, per ea, quæ mox dicta fuere. Nec obstat, quod dicit Ioder. *in suo pupill. patrocinio capit.6.num* 4.
2 Mutum fideiussorem dari posse; loquitur enim in muto tantum, qui cum auditu percipere possit vim, & naturam fideiussionis, non est mirum fideiubere posse; Notarius namque ipsum interrogaret, an vellet in tali contractu accedere vti fideiussor, ac pro tali se principaliter, ac insolidum obligari, & annuendo certam facere eius voluntatem, & consensum. Mutus etiam, & ex accidenti surdus, litterarum peritus, posset suam voluntatem, & consensum aperire mediante scriptura, ac ideò fideiubere posse non est dubium, vt
3 per Iodetum *loc cit.* † Prout dubitari non potest de surdo tantùm, qui proprio ore, se velle obligari, ac pro alio fideiubere dicere, & declarare posset: Vnde nescio, qua ratione dixerit Anton. Henriq. *de fideI. cap.7 num 54.* inter surdum, & mutum quantum ad hoc nullam

lam adesse differentiam, cùm imò surdus possit verbis
propriam voluntatem apertam reddere: mutus verò
4 litterarum ignarus non nisi signis. † Sed quid dice-
mus in muto, & surdo simul ex accidenti litterarum
ignaro? verùm cùm talis sciat, quid sit fideiubere, ac
pro alio se obligari, in fideiussorem dari posse dicen-
dum venit, eius enim consensum signis, & gesticula-
tionibus potest demonstrare, prout in aliis contracti-
bus, tales namque contrahere posse, diximus supra *in*
*cap.*38 & faciunt tradita de mutis, & surdis à natura,
5 *in cap.*42. † Nec dicatur cum in iuramento necessaria
sint verba, mutus non poterit iurare; & sic nec fideiu-
bere, vt per Bart. Alb. Sal. & nonnullos alios *in l. qui iu-*
rasse, ff. de vir. Respondetur enim, imò in iuramento
necessaria non esse verba, & hanc opinionem esse ve-
riorem, in praxique obseruari solitam, vt docet ibi-
dem Ias. *num.*10. *& seq.* qui propterea asserit mutum
iurare posse, idem voluit Io: de Sel. *de iure iur. quæst.* 2.
*num.*8. Anton. Cott. *de vir. in* 2. *parte pro præmissis nu.*15.
& latius *num.*19. *& seqq.* & in omnem casum contraria
procedere possent in valente loqui, secus in mutis, vt
in cap 48.

6 Ex hinc dicendum est non benè sensisse Anton. Hen-
riq. *de fideius. capit.*7. *num.*141. vbi generalem ponit re
gulam, mutum, & surdum non posse pro alio fideiu
bere, ipse namque mouetur, quia in stipulationibus
necessaria sunt verba, quæ cum in mutis, & surdis
adesse non possint, sequitur stipulari non posse, vt
per ipsum *num.* 145. quem sequi videtur Diana *resolut.*
*moral. par.*5. *tract.*6. *de mutis, surdis, & cæcis resolut.*29.
Verùm cùm obligari valeant absque stipulatione, non
sequitur non possunt stipulari, ergo non possunt fide-
iubere, cum animum, eorumque consensum signis de-
monstrare ipsis non sit vetitum, vt sæpè superius fuit
dictum, & præcipuè *in cap.*38. *&* 42. nec negat Henri
quez *loc. cit. num.*149 *& seqq.* Nec dicatur stante igitur
hac ratione, generaliter erit asserendum, mutum, &
surdum, etiam à natura posse fideiubere absque stipu-
latione, vt in hoc etiam non satis rationabiliter vide-
tur sensisse Henriq. *locis citatis*. Nam verum est mu-
tum, & surdum posse obligari, eiusque consensum se
obligando, signis demonstrare; sed cum circa inco-
gnita consensus non versetur, necessarium est, prius
mutum intelligere vim eius obligationis, quam in
fideiussionibus mutos, & surdos à natura intelligere,
ac scire posse, affirmare non audeo, per ea, quæ supra
dicta fuere; sed si quid agerent, intelligerent: fideiu-
bere etiam posse nt.

SVMMARIVM.

1 *Mutus ad negotia Procurator constitui potest, & quomo-*
*do num.*8.
2 *Mutus non potest dari Tutor, nec etiam in testamento*
*num.*4.
3 *Surdus non potest esse tutor, nec etiam ex testamento, vt*
num seqq.
5 *Tutor, vel curator si efficiatur mutus, vel surdus remo-*
ueri debet.
6 *Muti, & surdi non possunt esse tutores, etiam si vitia sint*
separata & etiam si ex accidenti ad ipsis euenires.
7 *Surd. vel tardè loquens potest esse tutor.*
9 *Mutus non potest esse executor testamenti.*

Mutus, & surdus an possit esse tutor. Cap. LV.

MVtus, & surdus an possit esse tutor, videtur ali-
qua dubitatio, ex text. *in l. mutus, ff. de procur.* vbi
1 probatur, † mutum ad negotia constitui posse procu-
ratorem. In contrarium tamen est text. *in l.*1. *§. fisc. ff.*
2 *de tutor,* cuius hæc sunt verba. † *Mutus tutor dari non*
3 *potest, quoniam auctoritatem præstare non potest.* † Sur-
dum non posse dari tutorem, plerique, & Pomponius
*lib.*16. ad Sabin, probant, quia non tantùm loqui, sed
audire tutor debet, ac ideò Gratian. *discept. forens. ca-*
*pit.*447. *num* 8. dicit, mutum nec tutorem, nec curato-
rem esse posse, cum loqui non valeat: idem Guttierr.
*de tutel. par.*1. *cap.*7. *num.*4. quos sequitur Dian. *resolut.*
*moral. par.*5. *tract.*6. *resolut.*35.

4 Quod ampliandum est procedere, vt tutor non
possit dari, nec etiam in testamento, vt probat text. *in*
l. pen. §. fin. ff. de leg. tutor. vbi hæc verba ponuntur. *Sur-*
di nec legitimi tutores esse possunt, cum nec testamento,
nec alio modo vtiliter dari possint: idem probat text. *in*
l. vnica, C. qui morbo, & tradit Franc. de Cald. *de resti-*
*tut. in integ. in verbo cum non absimilis num.*69.

5 Imò si dati fuerint tutores, & superueniant hæc vi-
tia, remoueri debent, *leg. post susceptam, ff. de excus. tut.*
Et licèt Anton. Piag. *de tutor, & curator. quæst.*3. *num.*9.
teneat, quòd si vitia superueniant, tutela iam suscepta,
solùm si velint, excusari possint, non autem, quod re-
moueri valeant inuiti per *dict. leg. post susceptam*, quæ
de excusatione loquitur, tamen respondetur ibi im-
propriè, hoc impedimentum excusationem appellari,
vt in simili dixit glos. *in d. §. fin. d. leg* 1. *ff. de tutor. in dict.*
leg. vnica, C. qui morbo, repugnant enim rationes, de
quibus *in dict. §. final.*

6 Et hæc omnia procedunt tàm in vitiis vnitis, quàm
separatis, & si tàm ex accidenti, quàm si à natura, si ni-
7 hil prorsus audiant, vel loquantur: † secus si tardè, vt
probat text. *in l. fin. ff. de excusat. tut.* de quod per Alcia.
*in l.*1. *num.*52. *ff. de verb. oblig.* & tradit Ant. Piag. *loco*
*cit. num.*9. & Cald. *loco pariter citato*.

8 Quibus non obstat text. *in d. l. mutus:* nam in admi-
nistratione bonorum non requiruntur verba, prout in
casu proposito, per *dict. § fin.* Præterquam quod, licèt
possint esse administratores, procuratores tamen ad
agendum esse non possunt, vt *in d. l. mutus*, vt tutores,
& curatores non solùm administrare, sed etiam agere,
& plura alia facere tenentur, quæ mutis, & surdis sunt
prohibita; ac propterea mirum non est tutores, &
procuratores esse non posse.

9 Et eadem ratione dicendum est, executores testa-
mentorum esse non posse, Angelus *in verbo executor.*
*num.*2. Siluest. *in verb. testam.* 2. *quæst.* 1. *distinct.*5. Sanch
*in opusc. tom.*2. *lib.*4. *cap.*1. *dubit.*40. *num.*12.

SVMMARIVM.

1 *Muti, & surdi an testari possint.*
2 *Muti, & surdi an possint saltem inter liberos testari, &*
*num.*6.
3 Lex hac consultissima in §. ex imperfecto, C. de test,
quomodo procedat.
4 *Muti, & surdi quare non possint testari.*
5 *Testator debet proprio ore hæredem nominare, etiam si*
testetur inter liberos.

Lex discretis, C. qui test. fac. poss. prohibens factionem testamenti mutis, & surdis, an procedat in testamentis inter liberos. Cap. LVI.

VIdimus in superioribus capitulis an muti, & sur-
di possint contrahere inter viuos, nunc viden-
1 dũ est, † an possint testari, licèt enim satis clara videa-
tur dispositio *l. discretis, C. qui test. fac. poss.* vbi dispo-
nitur mutos, & surdos à natura nullo modo testari
posse, ex accidenti verò posse testari si sint litterarum
periti, propria manu testamentum scribendo, mutum
pariter tantum non posse testari, si litteras nesciat, sur-
dum verò testari non prohiberi; attamen sunt multi,

qui

qui hanc conclusionem, quod muti, & surdi à natura
non possint testari, varijs limitant modis: primò si te-
stentur inter liberos: secundò in milite iure militari te-
stante: tertiò in testamento ad pias causas: quartò si
testamenti factionem à Principe impetrent, vt non
nullis relatis auctoritatibus, dixit nouissimè Diana
*resolut. moral. par. 5. tract. 6. de mutis, surdis, & caecis reso-
lut. 23. vers. nota tamen regulam*. Sed has omnes limita-
tiones in muto, & surdo à natura esse falsas in sequen-
tibus demonstrabo. De prima limitatione nonnulla
mox dicam, de secunda *in cap. 58.* de tertia *in cap. seq.*
de quarta latius *in cap. 60.* & pro nunc videamus, an
2 *d. l. discretis* † procedat in testamentis inter liberos, in
quibus iuris Ciuilis solemnitates obseruari non solent,
l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de test. l. vltima,
3 *C. famil. erciscun.* † Sed quoniam dicta iura procedunt
solùm respectu solemnitatum à lege præscriptarum.
non autem si defectus sit voluntatis, vt declarat Ias.
in dict. §. ex imperfecto, Corn. *consil. 94. lib. 1. & cons. 215.
lib. 2.* Boer. *quæst.* 240. dicendum est, *dicta leges discretis,*
4 † procedere etiam si similes personæ inter liberos te-
stari vellent; ipsis namque dicitur deficere volunta-
tem, cum non intelligant quid agant, seu saltem non
possint eorum voluntatem in actu tam subtilissimo de-
monstrare, vt late dicetur *in capit. 60.* Ad quod confert
etiam, quod dicit Bald. Alex. Paul. de Castr. Ias. & alij
5 *in l. iubemus, C. de test.* † testatorem debere proprio ore
hæredem nominare, etiam si fiat testamentum inter
6 liberos. Concludamus igitur † mutis per *dict. leg. di-
scretis,* prohibitam esse factionem testamenti, etiam si
testari vellent inter liberos, vt per Angel. & Alexand.
in d. l. discretis, ac scribentes *in d. l. iubemus,* & tradit Io:
Philip. Monspetg. *cons. 20. num. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & surdus à natura an possit testari ad pias cau-
sas, & per totum.*
2 *Mutus, & surdus à natura si sit miles iure militari te-
stari potest, de quo & num. 8. remissiuè.*
3 *Princeps potest dispensare, vt mutus, & surdus à natura
testari possit, de quo num. 9. remissiuè.*
4 *Mutus, & surdus à natura furioso æquiparatur, de quo
tamen remissiuè.*
5 *Mutus, & surdus non potest libertatem dare, de quo ta-
men num. 7. remissiuè.*
6 *Libertas reputatur pia causa.*

Mutus, & surdus à natura an possi testari ad pias causas. Cap. LVII.

MVtus, & surdus à natura testari non posse, clarè
disponitur *in l. discretis, C. qui testam. fac. poss.*
1 † vtrùm an saltem ad pias causas testari valeant, nunc
videamus: in qua difficultate variæ fuerunt opinio-
nes, Bald. enim, Alex. Dec. ibi affirmatiuam sequuntur
sententiam. Et mouentur, quia si surdus, & mutus à
2 natura † sit miles, testari potest, *lex iure militari, ff. de
mil. test. § quinimò inst. eod.* Idem igitur dicendum erit
in pia causa, ne militare priuilegium magis operetur.
3 Mouentur secundò, quia † Princeps potest dispen
sare, vt mutus, & surdus simul à natura testamentum
faciat, *leg. si mutus, ff. de mil. testamento:* ergo sequitur im-
pedimentum non prouenire, nec à iure naturali, nec
gentium, nec diuiduo; illud enim tollere non posset
Princeps, *clem. pastoralis de iud.* Sed solum à iure posi
tiuo, & ius positiuum in testamentis ad pias causas
non obstat, ergo, &c.

Contrariam tamen opinionem non solum esse ve-
riorem: sed etiam communiorem negari nulla ratio-
ne potest, quam tenuerunt Roman. & Ias. *in d. l. discre-
tis,* Franc. Aretin. *in l. qui in potestate, §. vltimo, ff. de testa-
ment.* Bald. *in l. 1. C. de sacros. Eccles.* quos melius sensis-
se dixit Vasq. *controu. illustr. cap. 103. num. 7.* Tiraq.
priuil. piæ causæ priuil. 9.

4 Pro qua sententia omnes primùm adducunt, mu-
tos, & surdos à natura furiosis æquiparari; verùm
parum concludit argumentum, cùm id non esse in his,
5 qui intellectum habent, dixerim supra *in cap. 41.* † Va-
de secundo loco id melius probat text. *in d. l. discretis,*
vbi dicitur, mutum, & surdum à natura non posse li-
bertatem dare, ergo non poterit nec etiam ad pias
causas testari, cùm libertas pia reputetur causa, *l. 1. ad
6 fin. C. com. ser. man.* † & statutum loquens de pia causa
locum habet etiam libertate, Bart. *in l. proximè, ff. de
his, qui in test. del.* nec dicatur id procedere, quando
libertas relinquitur in amore Dei: vt videtur voluisse
Bart *in rep. leg. prima, C. de sacros. Eccles.* nam generali-
ter alij contrarium sentiunt, prout generaliter locutus
fuit Bart. *in d. l. proximè, & in l. si vnus, C. de test.* optimè-
que id probat *d. l. 1. in §. vltim. C. com. seru. man.* vt dixit
Tiraq. *in d. priuil. 9.* & licèt text. *in l. 1. ff. qui, & à quibus,*
7 † disponat, surdos, & mutos libertatem dare posse, id
tamen procedit inter viuos, secus in vltimis volunta-
tibus, in quibus terminis locutus fuit Imperator *in d. l.
discretis,* vt fuit dictum *in capit. 53.* cùm igitur non
possint testamento libertatem dare, sequitur ad pias
causas testari non posse.

8 Quæ opinio optimè remanet confirmata ex argu-
mentis contrarijs, nam imò mutus, & surdus à natura,
licèt sit miles, testari non potest, vt apertè apparebit
ex dicendis *in cap. seq.* Prout nec etiam verum est, mu-
3 tum, & surdum à natura † posse impetrare factionem
testamenti, vt benè probabo, ni fallor, *in cap. 60.* Cùm
igitur nec priuilegium militare, nec Principis potestas
possit mutis, & surdis à natura concedere testandi li-
centiam, sequitur impedimentum prouenire à iure
naturali, in quo priuilegia piæ causæ operari non pos-
sunt, ad quod conferunt tradita *in d. cap. 60.*

SVMMARIVM.

1 *Text.* in §. quinimò, Instit. de milit. test, *quomodo intel-
ligatur, & num. 14. & 15.*
2 *Lex* Iure militari, ff. de mil. testam, *quomodo intelligi,
& num. 11. 14. & 15.*
3 *Lex* in fraudem, § sicut, ff. de mil. testam. *quomodo in-
telligatur num. 16.*
4 *Miles mutus, & surdus non potest facere testamentum,
& per totum.*
5 *Lex* milites agrum, §. missionem, ff. de re mil. *quomodo
intelligatur; & num. seqq.*
6 *Missio quid sit, & missionum species.*
7 *Milites olim non omnes esse poterant; sed plura erant ne-
cessaria, & num. seqq.*
8 *Milites quare delecti fuerant appellati.*
9 *Milites olim iurabant, se non esse euitaturos mortem pro
Republica.*
10 *Militum iuramenti forma.*
12 *Milites olim surdi, & muti effecti delebantur de nume-
ro militum.*
13 *Mutus, & surdus miles esse non poterat, & quare.*

An miles surdus, & mutus testari possit. Cap. LVIII.

MVtos, & surdos à natura testari non posse, di-
sponitur *in l. discretis, C. qui test. am. fac. poss.* Quod
multi limitant in milite muto, & surdo à natura; sed
an id verum sit videamus, erit enim pulcherrima in-
spectio, cum ex ipsa pendeat vera, & germana multo-
rum iurium intelligentia, in qua nostri variati, ac erra-
ti fuere. Pro hac igitur limitatione omnes adducunt
1 † text. *in §. quinimò instit. de milit. testamento,* cuius hæc
sunt

sunt verba. *Quinimò mutus, & surdus miles testamentum facere potest.*

2 Secundò text. *in l. iure militari, ff. de milit. test.* vbi dicitur, *Militem ante causariam missionem, adhuc in numeris manentem, posse testari iure militari.*

3 Tertiò, & vltimò in argumentum citat text. *in l. in fraudem, §. sicut, ff. de milit. test.* vbi probatur, militem nuda voluntate, quocumque modo intellecta, posse testamentum facere: at muti, & surdi, & si a natura, possunt eorum voluntatem signis demonstrare, ergo testari poterunt. Et hæc fuit sententia glos. *in d. §. quinimò*, Cyn. & Alex. *in d. l. discretis*, quam latè probare nititur Vasq. *controu. illustr. cap. 103. num. 3. & seqq.* quem sequitur Mich. de Grass. *de success. in §. testamentum, quæst. 30. num. 4.*

4 Quibus tamen non obstantibus, dicamus nos, † militem mutum, & surdum à natura non reperiri, qui testamentum facere possit: quod vt clarè elucescat, ma-

5 nibusque quodammodo tangatur, † ponenda, ac recensenda sunt verba text. *in l. milites agrum, §. missionum, ff. de re mil.* Missionum generales causæ sunt tres,

6 honesta, causaria, ignominiosa: † honesta est, quæ tempore militiæ impleto datur, causaria cùm quis vitio animi, vel corporis minus idoneus militiæ renunciatur; ignominiosa causa est, cùm quis propter delictum iuramento soluitur. De quibus tribus missionibus pariter loquitur text. *in l. testamenta eorum, ff. de milit. test.* ipsasque declarat glos. *in §. sed hactenus, Inst. de mil. test.* de quibus Claud. Cotti. *de iure, & priuil. mil. cap. 2.* qui ex Vlpiano aliam his speciem addit honestæ missionis.

7 Secundò animaduertendum est, Romano florente Imperio, non passim, neque pro cuiuscumque libidine licuisse nomen dare militiæ, vt dixit Petr. Bell. *de re*

8 *milit. tit. 6.* † Prius enim examinabantur, & nonnullis aliis seruatis diligebantur; qui propterea delecti etiam dici erant solitì, de quo per glos. *in §. pen. Auth. de man. princ.* iurabant etiam nonnulla obseruare, vt *in*

9 *l. 1. C. qui mil. non poss. lib. 12.* & inter cætera, † se mortem euitaturos non esse pro Republica, vt *in l. pen. ff. ex quib. caus. man.* aliam iurandi formam ponit Liu. *lib. 3. 4. decis.* cuius verba refert Bell. *loc. cit. num. 3.* & sunt in-

10 frascripta. † *Milites tunc, quod nunquam factum fuerat, iureiurando à Tribunis Militum adacti, iussu Consulum conuenturos, neque iniussu abituros, nam ad eam diem nihil, præter sacramentum fuerat: & vbi ad decuriatum, vel centuriatum conuenirent, sua voluntate ipsi inter se, equites decuriati, pedites centuriati, quod est dicere deni, atque centeni coniurabant se se fuga, & formidinis causa non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli sumendi, aut hostis ferendi, vel ciuis seruandi, id ex voluntario inter ipsos fædere Tribunis ad legitimam iurandi adactionem, translatum est.* Hæc Bell. ex Liuio. Apud Vegetium vero *l. 2. cap. 5. in fin.* habemus aliam iurandi formam, *Per Deum enim, & Christum, & Spiritum sanctum, & per maiestatem Imperatoris, etc.* inquit, *tanquam corporali Deo, fides, & deuotio est præstanda, iurabant, omnia strenuè se facturos, quæ Imperator iusserit, militiam nunquam deserturos, neque mortem recusaturos pro Rom. Rep.* Nonnulla pariter in ipsorum electione obseruari solebant, de quibus per Bell. *loc. cit.* quæ cum parum ad propositum conferant prætermitto.

Hisce positis, lege, ratione, & auctoritatibus probatur, Milites surdos, & mutos à natura testari non po-

11 tuisse, lege, quia † *lex iure militari, ff. de milit. test.* quæ pro contraria opinione allegatur, hoc prudentissimè probat, dum Iurisconsultus dicit, iure militari surdum, & mutum testamentum facere posse ante causariam missionem, & in numeris manentem; loquitur igitur text. de muto causario ob surditatem, & mutitatem, hoc est de eo, qui ob hanc causam dimitti debet, tanquam non amplius idoneus: Necessarium est ergo, vt dicamus, loqui in muto, & surdo ex accidenti, non autem à natura, in muto enim, & surdo à natura non potest considerari aliqua missio causaria, cùm sint vitia à principio insita, & non superuenientia. Et

12 vt dicit Vigl. *in d. §. quinimò*, † si ob surditatem, & mutitatem, tanquam non amplius idoneus, dimitti debet, ergo multò minus recipi debebit à principio ille, cui hæc vitia adsunt. Et quod in hoc text. causaria missio referenda sit ad surditatem, & mutitatem superuenientem patet, quia cùm ante missionem omnes milites in numero relati iure militari testari possent, *l. ex eo tempore, ff. eod.* & Iurisconsultus loquendo de muto, & surdo, non dicit absolutè, & ante missionem, sed ante causariam missionem, dicendum est, hoc retulisse ad causam surditatis, & mutitatis, ita vt miles ob talia vitia causarius fiat, & ob hanc causariam missionem sic à militia mittendus, cui tanquam benemerito, conceditur adhuc in numeris manenti, & iure militari testari posse.

13 Ratione idem probatur; quia surdus, & mutus functionibus militaribus aptus non est, quomodo enim posset examinari, quomodo solemne sacramentum dare? Quæ necessaria fuisse, diximus supra, vnde Vigl. *loc. cit.* Neque enim militare posse eum arbitror, qui à natura duobus potissimis sensibus caret; quomodo examinabitur, quomodo solemne iuramentum præstabit? Adde, quod nec Ducis audire Imperium, nec Tubæ Classici signum intelligere, nec arma petere potest. Quinimò si cui militi hæc valetudo, & calamitas accidit, ob hanc causam dimitti solet, multò minus talis recipi à principio debet, cui à natura hæc vitia adsunt: & certè quibus nec audire, nec loqui à natura datum est, haud ij faruis, aut etiam Brutis differunt, à quibus homines orationis munere distincti sunt, quæ rationis est interpres, & quasi quædam nota, *Hactenus* Vigl. Et certè ordinatissimam castrorum aciem muti, & surdi confundere possent; nam tempus non est, dum pugna feruet, nutibus, & signis annuendi. Sed forsan militibus surdis, & mutis vtebantur Romani, in vigiliis, hoc est, vt vulgo dicitur, sentinellis faciendis; quarum in castris tanta erat apud eos obseruatio.

14 † Necessariò igitur fateri oportet, dicta iura loqui de eo milite, qui sanus erat, sed ex superuenienti mutitate, vel surditate, causarius euasit; hoc est honestam causam nactus est, vt à muneris militum mitteretur, à militia inquam solueretur; quem, dicta iura supponentia ob maliriam in huiusmodi calamitatem incidisse, etiam si ad militandum non esset amplius idoneus, attamen antequam Domum mitteretur, sed in numero, & exercitu adhuc maneret, iure militari testari posse voluerunt, *vt ex d. l. iure militari*, clarè apparet, vt valdè mirer, quomodo hoc nonnulli non animaduerterunt, & præfata iura de surdo, & muto à natura loqui iudicauerint.

Auctoritatibus demùm; quia de muto, & surdo ex accidenti iura prædicta intelligunt communiter scribentes, vt Vigl. *loc. cit.* vbi etiam Mysing. necnon Ias. in add. ad Port. Ang. *in d. §. item surdus*, late Ias. *in dict. l. discretis num. 1.* & probat Conn. *l. 9. commentar. iur. ciuil. cap. 5. num. 4.* quibus addi potest Fab. & Port. *in dict. §. quinimò*, qui opinionem gloſæ mirandam, & impossibilem dicunt.

Ex quibus possent dici sublata omnia, quæ in contrarium adducta fuere circa dicta iura, rangam tamen nonnullas alias responsiones, quas scribentes variis in locis in medium afferre solent. Multi dixere iura prædicta esse correcta, per *d. l. discretis*, quæ vti generalis etiam de milite intelligitur, Ias. *in d. l. discretis* dicit *d. §. quinimò* intelligi si vitia sint separata. Alij volunt intelligenda esse hæc iura de surdo tantùm, & muto tantùm, si tamen ille loqui, & hic scribere sciat; ita vt hoc priuilegium ad antiquum ius referatur; secundùm quod pagani vtroliber morbo laborantes impetratione indigebant ad testandum, vt per Vigl. *in §. item surdus Inst. quib. non est perm. fac. test.*

Re-

Respondent alii, citatum textum referri ad solemnitates, quas testamentis Iustinianus adiunxit; ita vt nullum aliud priuilegium concedatur; nisi iure militari testandi, quod vtrum militibus surdis, vel mutis competeret dubitari, ex Vigl. *in d. §. quinimò* potuisset; qui autem testabiles sint, ex iure communi dijudicandum est; & vt vno verbo dicam; priuilegium intelligunt circa solemnitates, non circa personas, ita Conn. *Cōment. iuris ciuil. l. 9. cap. 5. num. 4.* latè Vigl. *in d. §. quinimò*.

35 Vltimò, & melius respondetur secundùm Mysing. *in d. §. quinimò*, Ial. ibidem in add. ad Port. Angel. *in d. §. item surdus*; & secundum communem aliorum interpretationem, dicta iura loqui de muto, & surdo, ex accidenti tamen; vt desumitur *ex dicto Iure militari*; & necessariò venit asserendum, cùm surdus, & mutus à natura miles esse non potuerit, vt supra fuit ostensum: quam etiam interpretationem secutus fuit Franc. de Cald. *de restitut. in integr. in verbo cum non absimiles num. 66.* vnde sparum, pro nunc curandum est de auctoritate glosæ *in d. §. quinimò*, sacuta à nonnullis aliis, quam mirandam, & impassibilem dixerunt ibi Fab. & Port. & Ang. *in d. §. item surdus Inst. quibus non est permis. fac. testam.* qui opinionem Fulg. contrarium sentientis, dicunt veriorem.

16 Vltimæ verò rationi respondetur, mutum, & surdum à natura non posse suam voluntatem ita demonstrare, vt testari valeat, de quo latè *in cap. 60.*

SVMMARIVM.

1 *Miles, surdus, & mutus ex accidenti, an testari possit, & per totum.*

2 *Lex* iure militari, ff. de mil. test. & §. quinimò Inst. de test. mil. *quomodo intelligatur, & num. 10 & 12.*

3 *Vitia naturæ considerantur in his, qui testamenta condere volunt.*

4 *Priuilegium surdis, & mutis militibus concessum in condendis testamentis est circa solemnitates, non autem circa personas, contra num 8. & seqq.*

5 *Milites effecti, surdi, & muti a militia dimittebantur.*

6 *Muti, & surdi, licèt ex accidenti, non videntur posse eorum voluntatem signis demonstrare, contra num. 8. & cur aliter in mutis, & surdis à natura num. 9.*

7 *Milites nuda voluntate testari possunt.*

11 *Mutus, & surdus ex accidenti, licèt litteras sciret, de iure Digestorum testari non poterat.*

An mutus, & surdus ex accidenti, si sit miles, testari valeat. Cap. LIX.

DEmonstrauimus in præcedenti quæstione mutum, & surdum à natura non potuisse, etiam si esset miles, testamentum facere. Sed ex variis interpretationibus, quas Doctores tribuunt, §. *quinimò, Inst. de test. mil. & l. iure militari, ff. de mil. test.* dubitari potest an saltem militi surdo, & muto, ex accidenti testandi,
1 sit data potestas. † Non loquor tamen in surdo tantùm, nam hodie etiam surdi pagani ex dispositione Imperatoris *in d. l. discretis* testari possunt, nec minus in muto tantùm, qui litteras sciat, qui pariter, scribendo manu propria potest testamentum condere; sed vel de muto tantùm, qui litteras sciat, vel de muto, & surdo simul ex accidenti, litterarum ignaris, qui secundùm *d. l. discretis*, testari non possunt. Omnes ferè Doctores de hac re loquentes, volunt, mutum, & surdum ex accidenti testari posse, si sit miles; id enim primum dicendum est, tenuisse omnes illos, qui asserunt mutos, & surdos etiam à natura posse testari, si fuerint milites, vt *in cap. praced.* & alii, qui id negant, in militibus
2 surdis, & mutis à natura; † & tales fuerint ex accidenti libentissimè concedunt, per text. *in §. quinimò, Inst. de milit. test.* vbi dicitur, *Quinimò mutus, & surdus miles testamentum facere potest*, ac *in l. iure militari, ff. de militari testamento*: vbi habetur, militem iure militari ante causariam missionem, & adhuc in numeris manentem testari posse.

Verùm Vigl. *in d. § quinimò*, & Conn. *lib. 9. comment. iur. ciuil. cap. 4. num. 5.* dicunt alium esse istorum iurium sensum, & ibi non tractari, an mutus, & surdus miles possit facere testamentum: sed an possit testari iure militari, in casibus nempè, in quibus surdus, & mutus testari potest, vt si sit surdus, & mutus ex accidenti, litterarum tamen peritus, qui poterit iure militari testari, & sic non seruatis solemnitatibus, quas pagani
3 seruare debent: Et ratio dubitandi potuit esse, † quia vbi aliquod naturæ vitium adest, maximè cauendum est, quibus solemnitatibus fiat testamentum, ad text. *in l. hac cōsultissima, C. qui test. fac. poss.* vnde cum iste esset surdus, & mutus, licèt miles, videbatur dicendum, solemnitates saltem paganorum obseruare debere: attamen decidit Imperator, quinimò subtilissimam aliorum obseruationem militibus esse remissum. Et id clarius indicat text. *in d. l. iure militari*, vbi dicitur, militem surdum, & mutum ante causariam missionem, & adhuc in numeris manentem testari posse iu-
4 re militari. † Priuilegium igitur est, vt testentur iure militari, & sic circa solemnitates, non autem circa personas. Quod repetit Conn. *d. l. 9. comment. iur. ciuil. ca-*
5 *pit. 5. nu. 4.* Secunda poterat esse dubitandi ratio, † quia milites isti effecti surdi, & muti erant à militia dimittenti, vnde cum amplius militare non posent, meritò dubitabatur, an iure militari posent testari, & deciditur adhuc in numeris manentes iure militari testari pose: & hoc modo priuilegium erit circa personas, vt per Vigl. *in d. §. quinimò*.

6 Hos autem testari non pose prouenit, dicunt Vigl. & Conn. quia licèt tanquam muti, & surdi ex accidenti, sciant quid sit testamentum, signis tamen eorum voluntatem alteri significari non posunt; quod propterea quantum ad factionem testamenti, mutis, & surdis à natura æquiparat Imperator *in dicta l. discretis*.

7 Ego tamen à communi sententia nunquam recederem; milites enim posunt nuda voluntate, quocumque modo intellecta, testamentum facere, *lex in fraudem, §. sicut, ff de mil. test.* ergo, licèt verbis, & litteris non possint milites muti, & surdi ex accidenti eorum voluntatem aperire, signis tamen, gesticulationibus, & aliis demonstrationibus id facere non debent prohiberi: quod impossibile non videtur, vt Vigl. exi-
8 stimauit: nam primò, † mutus tantùm, licèt litterarum eset ignarus, qui secundum Vigl. intellectum testari non poset; cùm de iure communi ipsi prohibita sit testamenti factio, poset suam voluntatem optimè signis demonstrare; factis namque signis, & gesticulationibus Notarius ipsum coram testibus interrogaret, an vellet sic dicere, & an eius intentio eset sic disponere, & ipse annuendo certam redderet eius intentionem, ac voluntatem. Maior certè videtur difficultas in surdis, & mutis simul ex accidenti, qui cum non audiant circa eorum gesticulationes non posunt interrogari; Verum cùm iam optimè sciant, quemlibet de propriis bonis, & testamentis, & aliis vltimis voluntatibus disponere pose; impossibile nullo modo videtur, vt existimauit Vigl. quin possint signis, gesticulationibus, ac aliis demonstrationibus eorum mentem, intentionem, & voluntatem patefacere, præcipuè his qui eas notas habent. Nec valet instantia, ergo idem licitum erit mutis, & surdis à natura; respondetur enim de vno casu ad alium nullo modo inferri pose;
9 † nam mutus, & surdus ex accidenti iam scit, cum auditu didicerit, licitum ese de propriis bonis disponere in vltimis voluntatibus, instituendo, substituendo, legando, fideicommittendo, donando, vnde hæc, & similia facere vellet signis, & aliis demonstrationibus, poterit

poterit

terit Notario, & Testibus notum facere, quod non est in surdo, & muto à natura, quem hæc omnia ignorare necessarium est vt infra *in cap. seq.* demonstrabitur.

10 Secundò supradicta iura maximè vrgere mihi videntur; nam licèt *dicta lex iure militari*, loquatur de priuilegio testandi iure militari, attamen præsupponit militem surdum, & mutum testari posse, dicit Viglius. In casibus tamen, in quibus de iure communi muti, & surdi testari valent, vt si sint muti, & surdi ex accidenti, & litteras sciant; sed quòd dicta lex loquatur in mutis, & surdis ex accidenti verissimum est per ea, quæ dicta fuere *in capit. præced.* quòd verò insuper litteras scire debeant, videtur diuinatiua suppletio; imò non vera; nam animaduertendum est, illam distinctionem, an mutus litteras sciat, vel non fuisse factam ab Imperatore *in dicta l. discretis*, necerat de iure Digestorum, vt suo loco fuit dictum; ergo de ipsa intelligere non potuit Iurisconsultus *in dicta l. iure militari*. Præterea, (& adhuc non animaduertit Vigl.) necessarium esset intelligere *dictam legem iure militari* non solùm in muto, & surdo ex accidenti litterarum

11 perito; sed etiam † dummodo hoc à Principe impetrasset; nam secundùm ipsúmet Vigl. de iure Digestorum, secundùm quòd ius loquitur *d. l. iure militari*; licèt mutus, & surdus esset litterarum peritus, attamen non poterat condere testamentum, nisi hoc à Principe impetrasset, vt declarat *in §. item surdus Institut. de milit. testamento*, quod fuit postea correctum ab Imperatore *in d. l. discretis*, dando auctoritatem mutis, & surdis litteratis testandi absque licentia Principis: & tamen *in d. l. iure militari* de licentia à Principe obtinenda, de verbo quidem, prout nullibi in iure, milites surdos, & mutos factionem testamenti à Principe impetrare debere, imò quidquid Princeps facere potest, castra dispensant. Et in hoc verè consistit priui-

12 legium *dicta legis iure militari*, hoc est, † vt licèt muti, & surdi ex accidenti non possent facere testamentum absque Principis licentia, per text. *in l. si quis in potestate, §. surdus, ff. de testam. & qui test. fac. poss. & in l. si mutus, ff. eod.* milites tamen muti, & surdi ex accidenti absque licentia Principis testari poterant, vt *in d. l. iure militari*, secundùm communem omnium interpretationem, Viglio, & Connano excepto. Addo text. *in dict. §. quinimò*, non loqui de aliquo priuilegio testandi iure militari, sed dicitur, mutum, & surdum testari posse: ergo priuilegium est circa confectionem testamenti, vt nempè mutus, & surdus ex accidenti possit testari absque Principis licentia; & licèt litteras ignoret; quod Pagani facere non poterant, vt suis locis fuit dictum.

SVMMARIVM.

1 *Mutum, & surdum à natura non posse impetrare factionem testamenti à Principe, fuit Vrbini per conformes iudicatum.*

2 Lex si mutus, ff. de testamen. *quomodo intelligatur, & num. 28. & seqq. nec non num. 35.*

3 *Miles testari potest, licèt sit surdus, & mutus, & num. 34. remissiuè.*

4 *Mutus, & surdus à natura potest testari ad pias causas, contra num. 28. & num. 35. remissiuè.*

5 *Princeps potest concedere factionem testamenti, quod tamen declaratur num. 36.*

6 *Fideicommissum nutu relinqui potest, quod tamen declaratur num. 38.*

7 *Mutum, & surdum à natura posse testari cum licentia Principis, qui non existimauerint.*

8 *Muti, & surdi* ex lege discretis, C. qui test. fac. poss. *quando testari valeant.*

9 *Mutum, & surdum à natura non posse impetrare factionem testamenti à Principe, qui tenèant, & num. 39.*

10 *Mutus, & surdus à natura, vt faciat testamentum cadit sub impossibili.*

11 *Cognitio per auditum ingreditur.*

12 *Princeps non potest dispensare ad factionem testamenti infantem, ac furiosum.*

13 *Mutus, & surdus à natura nihil intelligit.*

24 *Mutus, & surdus à natura infanti æquiparatur.*

15 *Impedimentum surditatis, & mutitatis excludit consensum.*

16 *Mutus, & surdus à natura, licèt habeat intellectum ipsum, tamen non habet operatiuum circa confectionem testamenti, & adducuntur rationes.*

17 *Muti, & surdi à natura, cur furiosis, & infantibus æquiparari soleant.*

18 *Muti, & surdi à natura carent potentia intellectiua actuata.*

19 *Intellectus noster à principio est tanquam tabula rasa.*

20 *Cognitio omnis, & intellectio ortum habet à sensu.*

21 *Sensus auditus ad intellectionem est melior alijs.*

22 *Sermo audibilis existens est causa disciplinæ.*

23 *Distinctio, an muti, & surdi à natura habeant intellectum, vel non vera, vel vana est quantum ad factionem testamenti.*

24 *Mutus, & surdus à natura non potest signis, & gesticulationibus suam voluntatem demonstrare circa factionem testamenti.*

25 *Testamentum est actus subtilissimus.*

26 *Mutus, & surdus à natura non potest testari ad pias causas.*

27 *Princeps potest ea tantùm tollere, quæ sunt iuris positiui.*

29 *Muti, & surdi olim non poterant facere testamentum, licèt vitia essent separata, & necessaria erat licentia Principis, vt num. 30. & quare num. 31. secus tamen hodie, vt num. 32.*

37 *Lex quandoque prohibet expressè, quod à iure naturali est prohibitum.*

40 *Doctores tenentes, mutos, & surdos à natura posse impetrare factionem testamenti à Principe, non videntur attendendi, & quare, licèt eos secuta fuerit nouissimè Rota Romana num. 41.*

Mutus, & surdus à natura an possit impetrare factionem testamenti à Principe. Cap. LX.

DEueniamus modò ad illam quæstionem, an mutus, & surdus à natura possit à Principe impetrare factionem testamenti, quæ fuit in causa, cùm ipsam in facto habuerim, licèt forsan id nunquam antea per tot transacta sæcula acciderit, vt hoc scripserim opu-

1 sculum: † Constantius enim Serafinus patruus meæ matris, mutus, & surdus à natura lincentiam testandi, præuia etiam relatione Iudicis, à Serenissimo Vrbini Duce impetrauerat, & testamentum condiderat coram Vrbino, tunc temporis Locumtenente, qui suum etiam in hoc interposuit decretum. In cuius testamenti confectione quatuordecim fuerunt adhibiti testes, septem, qui eius gesticulationes intelligere asserebant, & sic eum disponere velle; prout Notarius scripsit, dicebant; & alii septem huius declarationis, & depositionis testes fuere: Et cùm euenisset casus, vt mater mea aliàs ab intestato successura, esset exclusa, dictum testamentum impugnare decreui; & tandem longo fabricato processu super intelligentia dicti muti, quam exquisitam fuisse multi testes deposuere, ita vt in hac parte nil aliud desiderari potuerit, Excellentissimus Dominus Anteus Claudius Pergulensis huius Ciuitatis, tunc temporis Prætor, pro validitate testamenti iudicauit: Sed facta appellatione, eius sententia fuit reuocata ab Excellentissimo D. Andrea Lusco, tunc officium Locumtenentis gerente, quam postea Collegium Excellentissimum DD. Doctorum Vrbini

con-

confirmauit. Et facto ad Sereniſſimum recurſu, vt
cauſa non obſtantibus conformibus, iterum alteri de-
cidenda committeretur; Auditores Sereniſſimi, au-
ditis partibus, habitis relationibus, & viſis hinc inde
adductis, ſententias conformes exequi mandauerunt.
2 Et pro affirmatiua videtur textus expreſſus *in leg. ſi
mutus, ff. de teſtam.* vbi habetur, quòd ſi mutus, aut ſur-
dus licere ſibi teſtamentum facere à Principe impe-
trauerit, valet eius teſtamentum, ergo licèt de iure
communi teſtamentum ſurdi, & muti à natura non
valeat, ſecus tamen eſt, ſi à Principe id impetrauerit.
3 Secundò pro eadem opinione adducitur text. *in §.
quinimò, Inſtit. de milit. teſtam. & in l. iure militari, ff. de
teſtamento milit.* quibus in locis dicitur militem ſur-
dum, & mutum poſſe facere teſtamentum, & de ſur-
do, & muto à natura, id intelligunt gloſ. Alexand. Dec.
Vaſquez, & alii, de quibus *in cap. præced.* Si igitur hoc
Caſtra concedere, & diſpenſare poſſunt, & Princeps
poterit.
4 Tertiò ſic aliqui argumentantur, mutus, & ſurdus
à natura poteſt teſtari ad pias cauſas ſecundùm ali-
quos, de quibus *in capit* 57. ergo impedimentum non
eſt naturale, ſed ſolùm poſitiuum, cui Princeps diſpen-
ſare poterit.
5 Quartò Princeps poteſt ijs, qui teſtamenti factione
carent, concedere facultatem teſtandi, *l. ob fides, ff. de
teſt.* ergo muto, & ſurdo à natura carenti factione te-
ſtamenti, ipſam Princeps poterit concedere.
6 Quintò aliquid operari poſſe videtur text. *in l. nutu,
ff. de leg. 3.* vbi probatur fideicommiſſum relinqui poſ-
ſe nutu.
7 Vltimò hanc ſententiam tenuerunt Cyn. Rom. &
Corn. *in l. diſcretis, C. qui teſtam. facere poſſ.* vbi etiam
Alexand. *num. 4.* & Dec. *num. 6.* eandem opinionem
amplexi fuere Angel. de Gamb. *de teſtament. in præfat.
num. 19.* Vaſq. *controu. illuſtr. cap. 193. ſub num. 7.* citan-
tur etiam pro eadem opinione Bald. *in dict. l. diſcretis
num. 20.* & Dilect. *de art. teſtan. tit. 1. caut. 9. num. 3.*
Contraria tamen ſententia, prout tunc mihi in cau-
ſa intereſse habenti, placuit, ſic etiam nunc ſcribenti
pro veritate quid ſentiam, veriſſima mihi videtur;
8 † cum in iure expreſsè cautum ſit mutum, & ſurdum
non poſſe facere teſtamentum ſi vitia ſint coniuncta,
& à natura, vt in quæſtione propoſita, ſed id ſolùm fa-
cere poſſe ſurdum, & mutum ſimul ex accidenti, ſi lit-
teras ſciat, & ſurdum tantùm ſi ei vox articulata non
9 deſit, vt *in d. l. diſcretis, C. qui teſt. fac. poſſ.* † Ex quo text.
omnis alius modus, & omnis licentia, ſaltem in muto,
& ſurdo à natiuitate dicitur excluſa, vt voluerunt Ra-
phael Cuman. *in l. ſi mutus, ff. de teſtam.* & Paul. de Caſtr.
eodem in loco Franc. Aretin. *in l. qui in poteſtate, §. ſur-
dus, ff. de teſtam.* quam opinionem, vt veram, ſecutus
iterum fuit Paul. de Caſtr. *in dict. leg. diſcretis*, eandem
probauit ibi Iaſ. *num. 1. verſ. tertiò limita*, ipſamque am-
plexus fuit Myſing. *in §. item ſurdus, Inſtit. qui teſtamen.
facere poſſ.* ibique Vigl. eam latiſſimè defendit, & Cuiat.
in dict. §. item ſurdus, quærens an, & quando mutus,
& ſurdus poſſit facere teſtamentum cum licentia, vel
ſine licentia Principis, dicit ſurdus, aut mutus ita natus
teſtari nullo modo poteſt. Etiam Hier. Vet. *in l. ex fa-
cto, ff. de vulg. & pupil.* idem ſentit, imò de communi at-
teſtatur *num. 10. 11. & 18.* quibus addi poteſt Lancel.
Galial. *in l. 1. num. 58. ff. de verbor. obligat.* adeſtque au-
ctoritas præſtantiſſimi Connani, qui *lib. 9. commentar.
Iuris Ciuilis capit. 4. ſub num. 8.* oſtendit, mutum, & ſur-
dum à natura non poſſe facere teſtamentum, nec
etiam cum conſenſu Principis, & idem aſſerit eodem
in libro cap. 5. num. 4.
10 Secundò ratione probatur, nam, vt dicit Iaſ. *in d. l. di-
ſcretis*, hoc caderet ſuper impoſſibili propter caren-
tiam intellectus, reſpectu ſaltem factionis teſtamenti:
11 per † auditum enim cognitio ingreditur: & quemad-
12 modum † Princeps non poteſt diſpenſare infantem
furioſum, & mentecaptum, ità dicendum eſt non poſ-
ſe cum muto, & ſurdo à natura, cum intellectum, &
mentem habere non cenſeatur, vt per Paul. de Caſtr. *in
d. l. qui in poteſtate, §. ſurdus, ff. de teſtam.* qui pariter *in d.
l. diſcretis*, dixit, præſumi nihil intelligere, cum ſit tan-
quam homo mortuus, quæ omnia ſunt etiam de men-
te cum. *loc. cit.* & hanc viuam eſſe rationem dixit Are-
13 tin. *loco pariter citato*, † cùm mutus, & ſurdus à natura
nihil intelligat, vt probat text. *in verbis in l. ſeruo inuito,
§. ſi pupillo in fin. ff. ad Trebel.* vbi poſtquam Iuriſ-
conſultus declarauit, quomodo ſubueniendum ſit pu-
pillo, in reſtitutione hæreditatis ſubiungit hæc verba.
14 † *Quo exemplo, & mutus qui nihil intelligere poteſt, per
curatorem, &c.* vbi Bart. & alii notant, mutum infanti
æquiparari. Facit text. *in l. cum Prætor, § fin. ff. de iud. &
in l. ibemus, C. de teſtament.* quibus in locis dicitur ſur-
dum, & mutum, & natura impediri, & iudicio carere,
& mortuo ſimilem eſſe, & text. *in §. furioſi, Inſtitut. de
curat.* ipſos mentecaptis æquiparat; idque confirma-
tur auctoritate Bald. *in l. 1. num. 10. C. de Sacroſ. Eccleſ.*
& aliorum, qui dicunt hoc impedimentum excludere
15 conſenſum, & eorum, qui volunt † mutum, & ſurdum
à natura circa factionem teſtamenti infanti, furioſo, &
mentecapto æquiparari, vt Alexan. *in l. apud labeonem,
ff. de verbor. ſignific.* Paul. de Caſtr. ac Alb. *in l. diſcretis*,
& eleganter declarat Vant. *de nullit. in titul. de nullit.
ex defect. inhabilitatis num. 25.* Maſcard. *de probat. con-
cluſ. 1079.*
16 Nec obſtat reſponſio nonnullorum, imò ſurdum,
& mutum à natura habere intellectum, vt experientia
docet, qua ſæpè aduertimus homines naturaliter iſtis
morbis laborantes multa facere, ac nutibus ſignifica-
re, quibus oſtendant intellectum habere, & ſanæ men-
tis eſſe. Reſpondetur namque ſecundùm ſupradictos
Doctores habere vtique intellectum, & circa ea, quæ
per viſum præſertim percipiuntur, poſſe mente ſana
diſcurrere; ſed non habere, nec habere poſſe intelle-
ctum operatiuum circa pœnè infinita, & præcipuè cir-
ca confectionem teſtamenti; cùm non poſſint intelli-
gere, & diſtinguere aliud eſſe hæredem inſtituere,
aliud legare, aliud fideicommittere, quæ omnia neceſ-
ſaria ſunt, non dico ad ſolemnitatem; ſed ad hoc, vt
dicere poſſimus, aliquem voluiſſe teſtari; quomodo
enim, Bone Deus, affirmabimus ſurdum, & mutum
voluiſſe teſtari, ſi teſtamentum à Codicillis, hæredis
inſtitutionem à legatis non diſcernit? Et non dico
quòd non diſcernat hæc vocabula, teſtamentum lega-
tum; ſed quod ea, quæ per iſta vocabula ſignificantur,
diſcernere non poteſt. Vnde Vant. *in tit. de nullit. ex
17 defectu inhabilitatis num. 25.* † dixit, mutos, & ſurdos
à natura furioſis, & infantibus æquiparari, non quòd
non habeant intellectum, ſed quia in ipſis militat ea-
dem ratio; dicuntur enim carere ratione, & intellectu
ex eo, quòd in ipſis deficit operatio intellectus, qui
ſuper incognitis non operatur, & hoc ob defectum or-
gani repræſentantis obiectum intellectui; nam licèt
habeant intellectum, carent tamen ipſius operatione,
vnde de illis iudicandum eſt, prout de illis, qui carent
intellectu; idem confirmauit Maſcard. *de probat. d. con-
cluſ. 1079. num. 1.* & Alciat. *in d. l. apud labeonem num. 7.
ff. de verbor. ſignific.* dicit, mutum, & ſurdum à natura
non poſſe exponere, quid ſententiæ, intellectuſque
habeat: ac ideò Infanti, ac furioſo eſſe ſimilem, &
Abb. *in dict. leg. diſcretis*, dicit voce, & litteris carentem
reputari pro mortuo, & talis carere intellectu, intelle-
ctu inquam intelligente, & cognoſcente, & vt philoſo-
18 phicè loquar, † potentia intellectiua actuata; idque
19 euidenti ratione probatur, † cùm enim intellectus
noſter ſit tanquam tabula raſa, in qua nihil ſit pictum,
nihilque ſculptum appareat, vt docet Ariſt. *3. de Ani-
20 ma capit. 2.* † Et omnis noſtra cognitio, & intellectio
ortum habeat à ſenſu, vt docet idem Ariſt. *2. poſt. capit.
vltim.* neceſse eſt, vt ipſemet dicit *1. poſt. cap. 15.* quòd
ſi quis

si quis sensus defecerit, & scientiam aliquam deficere:
22 Sed cum sensus † auditus ad intellectionem sit melior, & potior mediantibus vocibus significatiuis, quàm cœteri sensus, vt optimè docet Arist. *de sens. &*
23 *sens. cap. 1.* † sermo enim, vt ibidem ait, audibilis existens causa est disciplinæ, non merito, qui caret auditu, intellectu carere dici potest; absque enim auditu pauca, & illa difficillimè intelligi possunt: Propterea Parisius interrogatus an surdus, & mutus à natura testamentum facere possit, simpliciter, & absolutè non posse respondit *cons. 63. num. 15. vol. 4.*
23 Neque nobis pro supradictorum omnium refutatione obiiciatur distinctio, quam facit Vasq. & ferè omnes contrariæ sententiæ fautores, in qua cum, vt supra dictum fuit, de facto hæc mihi quæstio euenisset, Excellentiss. D. Tarquinius Vrbanus contrariæ partis aduocatus maximam vim faciebat, vtpotè Doctoribus distinguentibus magis adhærendum; quæ quidem talis est. Mutus, & surdus à natiuitate, vel habet intellectum, & sensum, vel non habet, si habet, poterit cum licentia Principis testari; si non habet, testamentum facere non poterit: Nam hæc distinctio in casu nostro nulla, & parum concludens semper mihi visa fuit. Primò, quia non solùm muti, & surdi à natura, sed etiam loquentes, & audientes, qui sensu, & intellectu carent, factionem testamenti à Principe impetrare non possunt; vnde potius absolutè dicere debebant, iuxta eorum distinctionem, surdos, & mutos à natura, cum licentia Principis posse testari, cui enim dubium, quoscumque mentecaptos, & sensu carentes factionem testamenti habere non posse: quacumque concessione non obstante? Secundò, quia Doctores supracitati, qui hanc quæstionem disputarunt, & partem negatiuam simpliciter approbarunt, si in muto, & surdo à natiuitate intellectum, & cognitionem sufficientem ad testandum cum licentia Principis inesse posse iudicassent, potius affirmatiuam opinionem approbassent: negare enim siue mutum, siue loquentem, siue surdum, siue audientem, qui mente, sensu, & iudicio careant, non posse, non obstante quacumque licentia, facere testamentum, est de re indubitabili, sed dubitatur solum, an mutus, & surdus simul à natura sit talis, & talis esse possit circa factionem testamenti, vt testari valeat, & non posse ex multis comprobarunt. Tertiò prædicta distinctio diuersas opiniones non conciliat, nam plerique ex supracitatis, qui partem negatiuam tenent, reddunt rationem; quia nempè surdus, & mutus à natura non potest intelligere factionem testamenti, vt Franc. de Aret. Vigl. Cum. Castr. Ias. Conn & alii, & sic contradicunt *1. cap. 2. distinction.* de muto, & surdo intellectum habente. Propterea supracitati, & ferè omnes alii pro parte negatiua adducti simpliciter declarant *d. l. si mutus, ff. de testam.* qua lege præcipuè nititur contraria opinio, procedere in muto, & surdo ex accidenti, non autem à natura, vel in vitiis disiunctis, & sic quod dicitur de licentia Principis ex hac lege iuxta prædictorum Doctorum interpretationem, nihil facit ad casum nostrum, vnde citati Doctores non cadunt sub aliquo membro distinctionis, ita vt concordentur opiniones, & sic Doctoribus distinguentibus sit magis credendum.
24 Tertiò hæc omnia confirmantur; quia impossibile omninò existit, vt mutus, & surdus à natura possit gesticularionibus, & signis suam voluntatem, circa tamen confectionem testamenti demonstrare, per rationem supra positam: cum non valeat intelligere, quid agat, vnde per consequens, quod ipse non intelligit, aliis per signa demonstrare non poterit: & vt inquit Vigl. quis istas gesticulationes, & signa plenè percipere posset, aut quis talium Interpretibus in tam seria re credat? Quomodo hic testes aduocabit, quomodo legatarios ab hæredibus, testamenta à Codicillis distinguet? ita vt non immeritò dixerit, absurdam semper ipsi visam fuisse opinionem eorum, qui hoc à Principe impetrari posse putant. Vnde cum non possit mentis conceptus exprimere, vt per Paul. de Castr. *in d. l. qui in potestate, § surdus, ff. de testam.* non poterit signis testari. Nec dicatur posse signis alios contractus facere, de quibus supra suis locis: nam secus est in vltimis voluntatibus, in quibus necessaria est plena cognitio, & explicatio rei, quæ agitur, quæ cognitio in muto, & surdo à natura esse non potest, vt supra dictum fuit; cum dicere non poterit, fieri testamenta, illisque dari, & auferri bona, substitutiones fieri, fideicommissa, & legata relinqui, quæ sensu vlus percipi non possunt: & quis vnquam ex se posset excogitare, homines postquam sunt mortui, & humati, imperare, & rebus eorum legem imponere, eorumque voluntatem adimpleri? Quod non est in contractibus inter viuos, qui simplici consensu perficiuntur; vt in matrimonio, in donatione, in emptione, & rebus similibus: muti enim, & surdi, licèt à natiuitate, videri potuerunt vxores duci, easque domi retineri: res dari, ac donari: bona acquiri mediante pecunia, & sic de vno in alium transire: vnde non est mirum in rebus sibi cognitis, posse eorum consensum, & voluntatem signis demonstrare; quod non est in vltimis voluntatibus; quibus mediantibus in vita testantium non fit aliqua noua-
25 tio, quæ possit sensui visus repræsentari, ac ideò † testamentum actus subtilissimus appellatur, *l. cum antiquitus, C. de testam.* Vigl. *in dict. § quinimo Instit. de milit. testam. num. 3.* ac ideò in ipsis non posse testari, prouenit non solùm ex iure positiuo, sed etiam ex iure naturali, tanquam à natura incapaces similium dispositionum.
26 Quartò probatur hæc opinio, quia mutus, & surdus à natura non potest testari ad pias causas, per tex. *in d. l. discretis*, vbi dicitur, non posse nec etiam libertatem dare, Bald. *in l. 1. C. de Sacros. Eccles.* Rom. *in d. l. discretis*, vbi etiam Ias. *in 2 limit.* quos melius sensisse, quam Alexand. & Dec. dixit Vasq. *contrrou. Illustr. cap. 103.* & dictum fuit supra *in cap. 57.* Si enim non potest testari ad pias causas, non poterit nec etiam factionem testamenti à Principe impetrare: & probatur consequen-
27 tia; † quia Princeps potest tantum tollere ea, quæ sunt iuris positiui, non autem ea, quæ sunt iuris naturalis § *sed naturalia Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.* sed ea, quæ sunt iuris positiui, ipso iure dicuntur sublata, quotiescumque quis vult testari ad pias causas, vt per Alexan. *in l. ienium num. 6. C. qui testam. fac. poss. & in l. captatoris, ff. de testam. mil.* & tamen mutus, & surdus à natura non potest testari, licèt testari velit ad pias causas; ergo impedimentum prouenit à Iure naturali; ergo nec etiam cum licentia Principis mutus, & surdus à natura testari poterit.
Sed, vt magis hæc omnia remaneremt confirmata ad
28 contrariorum dissolutionem deueniendum est: † Non obstat igitur text. *in l. si mutus, ff. de testam.* Nam primò, secundùm intelligentiam nonnullorum, quos tamen non approbo, est correctus, per *dict. l. discretis*, quæ declarauit omnes casus, in quibus mutus testari possit, & alios excludit, & sic etiam Principis licentiam. Secundò respondetur illum text. loqui in vitiis separatis, in mutis nempè, aut surdis, aliter ineptè Iurisconsultus posuisset ibi illam dictionem disiunctiuam, aut, quam intelligentiam ibi secundo loco ponit glosa in illis verbis, vel verius separatum erat vitium. Olim
29 enim, † licèt vitia essent separata, adhuc non concedebatur illis factio testamenti, *l. eius, §. Fratris, ff. vnd. cogn.* vbi habetur, surdum non posse facere testamentum: & ita etiam generaliter loquitur text. *in l. qui in*
30 *potestate, § surdus, ff. de testam.* vnde olim † surdus non poterat facere testamentum, nisi id à Principe impetrasset, vt *in d. l. si mutus.* Impetratio igitur erat necessaria, etiam si vitia essent separata, vt in surdo tantum, quod tamen hodie est correctum, cum surdis tantum

per Impetratorem testandi fuerit data potestas, vt *in d. l. discretis*. Prout etiam olim mutus tantùm, licèt litteras sciret, adhuc non poterat facere testamentum, vt *in d. l. qui in potestate in § surdus* generaliter loquentes;
31 Et erat ratio secundùm Conn. † quia id erat præter formam puplico Iure introductam, tantùm enim, ait, nuncupabantur testamenta adhibito familiæ emptore: at mutus verba nuncupationis minimè loqui, nec surdus verba familiæ emptoris exaudire poterat; vnde nec mutus tantùm, licèt litteras sciret, nec surdus tantùm poterant de Iure communi facere testamentum, vt *in d. l. oct. § Fratris, & in d. l. qui in potestate. § surdus*, nisi tamen & surdus tantũ, & mutus tantùm, licèt litterarum esset peritus, factionem testamenti impetrasset à Principe, vt *in d. l. mutus*. Vnde secundùm Con.
32 & Vigl. olim † princeps permittebat tantùm his mutis, & surdis testamentum facere, quibus hodie absque licentia permittitur, per *d. l. discretis*. Et hoc idem videtur sensisse supradictam glos. in illis verbis. Vel verius separatum erat vitium, & hoc iure non poterat; sed hodie potest. Et quod ille text. loquatur in vitiis separatis placuit etiam Roland. Pasag. *de testam. sub rub. a num 15.* Angel. *in § item surdus Instit. quib. non est perm. fac. test.* Fulgen. *in d. l. qui in potest. in § surdus*, & Const. Rog. *in d. l. si mutus sub num. 6.* disiunctiuè pariter illum text. exponit, sicut etiam Dec. *in d. l. discretis nu. 3.* & fatentur etiam alii, quos mox citabo in alia responsione.

33 Tertiò igitur respondetur *dict. leg. si mutus*, secundùm omnium intelligentiam loqui de muto, & surdo non à natura, sed ex accidenti, glos *in d. l. qui in potestate. § surdus in verbo surdus*, Rol. Pass. *loc. cit.* Ang. & Fulg. *locis pariter citat.* Io: de Nat. *in d. § item surdus Inst. quib. testam. fac. poss.* Io: Andr. *in cap. cum apud de spons.* Nicas. *in d. § surdus*, vbi dicit, hodie de muto, & surdo à natura dicendum esse secundùm glosam ibi positam, & secundùm glosam *in d. l. discretis*, quæ glosæ declarant *dict. l. si mutus*, non procedere in muto, & surdo simul à natura, sed ex accidenti; quibus omnibus addendi sunt, qui volunt mutum, & surdum à natura non posse impetrare factionem testamenti à Principe, qui negant *dict. l. si mutus*, loqui de muto, & surdo a natura, vt Franc. de Aret. Raph. Cum. paul. de Castr. Ias. Mysing. Vigl. Cuiac, Conn. Aret. & Verrius *loco supra cit.*

34 Secundo argumento fuit plenissimè satisfactum supra *in cap. 58.* & addi posset text. *in § quinimò*, secundùm meliorem lectionem loco illius verbi, potest, habere, possunt, ex quo infertur loqui in vitiis separatis; & hanc veram esse litteram dixit Brun. *de sponsal. conclus. 14 sub num. 7*

35 Tertium contrarium non solùm non obstat, sed hanc optimè probat opinionem, vt supra in quarta ratione; & dictum fuit *in cap. 53*

36 Ad quartam respondetur, Principem posse intestabilem testabilem facere, si tamen intestabilitas, vt ita dicam, iure positiuo inducta sit, vt erat *in d. l. obsides, ff. de testam*, non autem si à Iure naturali proueniat, vt in casu nostro, in his enim, quæ sunt iuris naturalis, Princeps dispensare non potest *leg. a. §. nec etiam, ff. car. rer. qua usu cons. § naturalis Instit. de Iur. natur. gent. & Ciuil.* Nec dicatur per *d. l. discretis* surdum, & mutum simul à natura prohiberi testamentum facere, ergo non per
37 Ius naturale. Respondetur enim † Iure Ciuili interdici etiam prohibita iure naturali: quis nam neget, ne à proposito nostro discedamus, impuberibus, ob nullum animi iudicium, furiosis ob mentis carentiam, factionem testamenti à natura ipsa denegare; quam eisdem Imperator instituit *in § præterea, & seq. quib. non est perm. facere testam.* denegauit. Et surdum, & mutum à natura cum istis, quoad factionem testamenti æquiparari, supra demonstrauimus; ita vt solus supremus Princeps, qui potest facere, vt surdi audiant, & muti loquantur, talem posset eius omnipotenti manu testamenti factionem donare.

38 Quinto argumento de text. *in l. mutu, ff. de l. 3.* respondetur, quod prætetquamquod hoc reperiatur solùm in legati, & fideicommissi particularibus dispositum non autem in hæredis institutione, dicta lex procedit in eo, qui aliàs loqui posset, non autem in muto, & surdo, vt per Vigl. *in d. § quinimò num. 2. in fin.* & per Mysing. *in d. § item surdus*, & tradit glos. & Bart. *in d. l. aute.*

39 Ad vltimum argumentum de auctoritatibus contrariis, respondetur primò pro hac parte adesse Doctores longè plures, qui expresse, & in indiuiduo tenent, mutum, & surdum à natura non esse, nec esse posse talem, vt impetrare possit à Principe factionem testamenti: & cum contraria opinio fundetur præcipuè *in d. l. si mutus*, supradictis addendi sunt omnes, qui dictam legem interpretantur in vitiis separatis, vel in muto, & surdo ex accidenti, vt glos. Rol. Pas. Fulg. Io: de Plac. Io: Andr. Nicas. & Imol. *in loco supra cit.* quibus adiungi potest Ant. Gab. *de sponsal. in tit. qui possint contrahere sponsalia nu. 20.* qui dicit, non esse capaces solemnitatum testamentorum, & sponsalitiorum. Quibus omnibus addo eos, qui voluerunt surdos, & mutos à natura furiosis, & mortuis æquiparari, & vltra Bart, Bal. Alb. Vant. Mascard. de quibus supra *in 2. argum.* ita sensisse dicendum est Coras. *in l. 1. num. 16. ff. de verb. oblig.* vbi dixit, mutos, & surdos à natura nihil agere: inter quos pariter connumerandi sunt illi omnes, qui volunt mutum, & surdum à natura non posse testari ad pias causas, vt supra *in 4. argum. & in cap. 37.* Eiusdem opinionis dicendum fuisse eos, qui existimarunt, mutos, & surdos à natura non posse matrimonium contrahere, vt per Bal. Ang. Rom. Corn. *in d. l. discretis*, vnà cum multis alijs, & idem tenuerunt alii *in d. l. ex facto, ff. de vulg. & pupil.* & præcipuè Verr. *nu. 15. & seqq.* quos refert Paris. *in cons. 63. num 1. & seqq. lib 4.* qui si dixerunt non posse contrahere matrimonium, licèt contrarium ad euitandas fornicationes fuerit dispositum à Summis Pontificibus, vt *in cap. 49.* tantò magis fatendum erit, id voluisse asserere in testamentis.

40 Secundò dici potest omnes moueri, vel *ex d. l. si mutus*, vel *ex d. l. iure militari, ff. de milit. testamento*, iuncto *d. § quinimò Instit. de test. mil.* quæ iura cũ iam huic opinioni non officere demonstrauerim, non debent esse in causa, vt contra iura aperta, rationesque clarissimas decidatur; sublatis enim rationibus, auctoritates tolluntur. Prætetquamquod Bald. *in d. l. discretis num. 3* incidenter dicit solum, quod mutus non potest hæredem instituere, nisi hoc impetrauerit à Principe, vbi apparet illum loqui solum de muto, qui auditum habeat, supra enim *sub num. 1.* de tali muto loqui cœpit. Et cum Doctores intelligi debeant secundùm leges, quas allegant, & ibi Bald allegat *d. l. si mutus*, iuxta illam intelligi debet, quam nobis nihil officere ostendimus. Decius verò titubanter, & per verbum videtur, hoc asserit, fundans se præsertim *in dict. § quinimò*, quem ad rem non facere supra monstrauimus; & hoc solùm studio contradicendi Iasoni, quem sub nomine modernorum citat, qui sæpè ob hanc causam intellectum amisit, vt in casu nostro, in quo intellectum, quem habebat, muto, & surdo à natura dare voluit, & melius fecisset, si vt plurimum cum ipso Iasone transisset, vt dixit Cagn. *in l. si emancipati nu. 67. 71. & 221. C. de coll.* Dilectus autem potius pro nostra sententia allegandus esset. Ponit enim primò regulam mutum, & surdum ex accidenti, si litteras sciat posse testari; & subsequentèr subiungit, si litteras noscat, primum remedium est, vt disponat in Codicillis, secundùm remedium, vt hoc impetret à Principe: & sic istud secundùm remedium est respectu surdi, & muti ex accidenti, qui litteras nesciat: non autem quod surdus, & mutus à natura impetrare possit à Principe factionem testamenti, Angel. *in d. tract. de test.* voluit Alex. præceptoris sui opinionem sequi, vt ipsemet dicit: præterquamquod *in d. § surdus, Instit. quibus non est permiss. facere testamentum,*

fuit,

fuit, & sibi, & Alexand. contrarius, cum nostram sequatur opinionem, & eam veriorem dicat, Alexand. verò, & Vasquez, vnà cum Cyn & Conn. in allegatis iuribus se fundant, quæ nihil nobis obesse, & alium ipsorum esse sensum, fuit supra clarè demonstratum. Vltra quod Vasquez potest dici sibimet contrarius, cum teneat mutum, & surdum à natura non posse testari ad pias causas; ergo tales vltra ius positiuum, etiam naturale impedimentum habent, quia testari possint; nam in testamentis ad pias causas ius positiuum non attenditur; si igitur impedimentum est naturale: ergo Princeps id dispensare non poterit: prout ita per conformes fuit iudicatum. Quæ omnia fac attentè legas, amice lector, non sunt enim vulgata, sed ex intimis legum penetralibus, non nisi maximo labore, ac non vulgari ingenij acumine, in lucem reuocata.

14 Sed dum amicorum hortationibus hunc tractatum vnà cum nonnullis alijs, post multorum annorum tenebras, in lucem edere decreueram ab Vrbe in Patriam redijt D. Ioan. Franciscus Rosa, Eques ordinis S. Michaelis, ac Iuris vtriusque Doctor, eruditissimi ingenij Iuuenis, ac Sidoniæ de Alexandris olim meæ dilectissimæ vxoris Nepos: cui communicato consilio, eidemque patefacta occasione, ob quam hoc opusculum composui: causa nempè impugnandi testamentum surdi, & muti à natura, qui à Principe testandi facultatem impetrauerat: statim subiunxit, Rotam Romanam nouissimè coram Virili *in Perusina hereditatis, Mercurij* 15. *Decembris* 1627. tenuisse, mutum, & surdum à natura à Principe testamenti factionem impetrare posse: dictamque Decisionem manuscriptam statim ostendit, quod certè non paruam mihi attulit admirationem: existimabam enim, casum similem forsan nunquam amplius aduenturum fuisse, ac auctoritas Rotæ contra meam sententiam, ita me terruit, vt de huius tractatus editione valdè dubitare cœperim: sed dicta decisione attentè sæpiùs lecta, vidi rationibus per ipsam adductis, iam fuisse, ni fallor, per me plenissimè satisfactum.

Mouetur enim Rota primò, quia mutis, & surdis prohibitum est facere testamentum solùm ex Iure positiuo, cui dispensare potest Princeps. Sed imò ius naturale ipsos hac licentia incapaces reddere, demonstratum fuit superius *in hoc cap. 60. vsque ad num. 23. necnon num. 24.*

Secundò mouetur Rota per text. *in l. si mutus, ff. de test.* vbi videtur probari mutum, & surdum à natura, posse à Principe factionem testamenti impetrare, vt tenuerunt multi citati *in principio dicta decisionis, vers. si muta, & surda.* Verùm huic textui, ac nonnullis alijs similibus fuit responsum supra *in eodem cap. à num. 28. vsque ad nu. 34* & auctoritates à Rota citatas non obstare ostensum fuit *num. 39. & 40.*

Tertiò mouetur distinguendo, quod aut intelligunt, quod agunt, & à Principe possunt impetrare factionem testamenti, aut non intelligunt, & procedit contraria opinio, vt *in versic. nec facit.* Sed hanc distinctionem nil prorsus concludere, & aliter intelligendos esse Doctores pro parte negatiua allatos, demonstratum fuit hoc *eodem cap. num. 23.*

Quartò Rota dicit, Legem militibus surdis, & mutis concedere auctoritatem testandi nutibus, *l. iure militari, ff. de milit. testam.* si igitur id facere possunt Castra; & Principes id facere poterunt. Sed huic argumento plenissimè satisfactum fuit supra *in cap. 58.*

Quintò adducit in argumentum, quod muti, & surdi possunt esse testes. Id tamen ob diuersitatem rationis nullo modo concludit, vt *in cap. 64.*

Et demum Rota allegat mutos, & surdos à natura posse matrimonium contrahere: sed hinc non sequitur, posse testamenta condere ex rationibus, de quibus supra, & de quibus *in cap. 49.*

Ac propterea in eadem persistendo opinione, à decreta æditione recedere minimè volui. Imò vt facilius hinc inde allatas rationes vnusquisque perpendere valeat, supradictam decisionem hinc imprimendam curaui.

Perusina Hæreditatis.

Mercurij 15. *Decembris* 1626.

Coram Eminentissimo Virili.

RESponderunt DD. non constare de inualiditate testamenti; quondam Olimpiæ de Cenecijs, licèt enim surda, & muta à natiuitate non possit facere testamentum, *l. discretis, C. qui testam facere poss. §. idem surdus Instit. quib. non est permis. fac. testam.* Paris. *cons.* 63 *num.* 15. *lib.* 4. Gomes *ad l. taur.* 3. *num.* 6. Nepos à Monte Albano *in tract. de except. art.* 20. *num.* 10. tamen cum ista inhabilitas ad testamenta proueniat ex dispositione *d. l. discretis*, & sic meri Iuris positiui non naturalis, si muta, & surda à natiuitate sit intellectus capax, ita vt nutu, & signis benè intelligat quid agat; illa inhabilitas auctoritate Papæ tollitur. & testari potest, *l. qui in potestate, §. surdus, & mutus, l. si mutus, ff. de test.* glos. *in d. l. discretis in verb. qui in pœnis. vbi Cin. in princ.* Bald. *num.* 3. Salic. *num.* 1. Roman. *in princ.* Corn. *num.* 5. Alex. *num* 4. Tiraq. *de priuil. piæ causa priuil.* 8. Vasq. *de succes. progress. lib.* 1. *§.* 1. *num.* 171. Dilect. *de art. test. tit. de his, qui non habent testam. fact caut. lib.* 1. *num.* 3.

Vnde cum Gregorius XV. felic. record. commiserit Vicario Perusino, vt quatenus dicta Olimpia capax sit, approbet, & confirmet eius testamentum, consequenter data intellectus capacitate, auctoritas Papæ tollit inhabilitatem Iuris positiui, & sustinetur testamentum.

Nec facit, quòd aliqui Doctores teneant, quod muti, & surdi à natiuitate etiam intellectus capaces, non possunt testari, ex quo æquiparentur defunctis, siue Infantibus, & furiosis, & ideò ex defectu consensus excluduntur à facultate testandi; nec Principis licentia suffragari possit; cum muti, & surdi à natiuitate non agnoscant quid sit testamentum, & hæredis institutio, & rogitus Notarij, & ideò non possint licentiam, & facultatem à Principe impetrare; quia fuit responsum illos loqui, vel in casu incapacitatis intellectus; quando non adest licentia Principis, vel si adest licentia Principis concurrit incapacitas, & defectus intellectus, & sic obstaculum Iuris naturalis, at vbi in simul datur capacitas, & licentia Principis, verior, & magis receptior est opinio, quod testamentum surdi, & muti à natiuitate valet, Alex. *in l. fin. num.* 4. *& seq. ff. de testam. milit. in l. discretis num.* 4. *C. qui testamenta facere poss.* vbi Dec. *num.* 4. Tiraq. *dict. priuileg.* 9. *versic sunt qui has opiniones*, Vasq. *controu. illustr. lib.* 3. *cap.* 103. *num.* 6 *&* 7 *& de success. progress. lib* 1. *§* 1. *num.* 172. & in istis intellectu capacibus, & habentibus vsum rationis, ac intelligentibus signis, & nutu, quidquid agitur, cessat ratio, quod deficiat consensus, & æquiparentur defunctis, Infantibus, & furiosis, & ideò de licentia Principis, quæ tollit inhabilitatem prouenientem de Iure positiuo, poterunt validè testari; nam vbi muti, & surdi à natiuitate percipiunt, quæ gerunt, æquiparantur maioribus, & loquentibus, Bart. *in l. mutus, ff. de acquir. hered.* Alciat. *in l.* 1. *num.* 52. *ff. de verbor. oblig.* Vasq. *de success. progress. d. l.* 1, *§.* 1. *n.* 172. vbi refert de quodã figurando Vallisoletano à natiuitate muto, & surdo perspicacissimi ingenij, qui nutu, & signis omnia intelligebat, prout quælibet persona sagax, sicuti enim lex mutis, & surdis militibus dum sunt in Castris, concedit facultatem testandi nutibus, & signis, *l. iure militari, ff. de testament. milit.* ita, & Princeps si mutus, & surdus habet vsum rationis, potest hoc ei concedere, cum sit lex animata in terris, Vasquez *de success. progress. d. §.* 1. *nu* 169. & ideò huiusmodi muti, & surdi capaces possunt esse testes,

Faber *in §. testis Institut. de testament.* possunt ingredi religionem, & profiteri, Alberic. *in l. vbi non vox num.* 1 & ibi Cagnol. *num* 1. *& 2. de reg. iur.* Angel. *in d. l. discretis num.* 2. Sanch. *super decalog. lib. 7, cap. 12. num.* 32 Et possunt contrahere matrimonium *capit, cum apud de sponsalib.* Cagnol. *in dict. l. vbi non vox num.* 1. Couarr. *de sponsalib. 2 part. capit. 4. in princip.* Sanchez *de matrimonio lib. 1. disput 8 num.* 12

De capacitate autem Olimpiæ testatricis videtur satis constare, cum illa probare debeat per signa, & nutus, ac demonstrationes; fuerunt enim conuocati septem testes domestici, Notarius, ac quinque Sacerdotes, qui diu confessionem audierunt, & Sacramenta administrauerunt, ac etiam Iudex; ita vt domestici, & sacerdotes ob solitam conuersationem essent experti, & practici de signis, & demonstrationibus ipsius Olimpiæ, & ex numero, & qualitate personarum omnis sinistra suspicio excluditur, cum non promisissent, vt conficeretur Instrumentum testamenti, si sufficientia signa, & coniecturæ testandi non adfuissent, Dec. *cons.* 102. *num.* 27. Surd, *cons.* 132. *num.* 24. & fuit dictum *in Rauennaten. pecuniaria 6. Nouembris 1624. coram Rener. Dmeo Merlino*, & ex vocatione, ac interuentu domesticorum, vt Sacerdotum, qui signa, & demonstrationes mutæ, & surdæ soliti erant intelligere fuit seruata forma requisita in testamento illius, vt apparere posset de capacitate, ac voluntate surdæ, & mutæ per signa, de qua per Bart. *in l. mutum num 2. & 3. ff. de acquir. hæred.* Benedict. *in capit. Raynutius vers. mortuo testatore num. 366 de testam.* Neuizant. *consil. 64. num.* 8. Bellam. *cons. 1. num. 38. & seq.* signa enim data per testatricem videntur esse concludentia; quia hæredes solos institutos, & non alios amplexa fuit cum signis denotantibus institutionem hæredis. ac digitis quantitatem legatorum demonstrabat, & dum de orphanis intelligebat vestem ceruleam, quo colore orphani induebantur amplectabatur, & testes benè informati de illius capacitate, & sagacitate, & de voluntate deponunt, & vlterius concurrit auctoritas Vicarii Iudicis delegati, qui pro capacitate pronunciauit, cuius arbitrio admodum standum videtur, Abb. *in cap. cum apud in fin. de sponsal.* Paris. *cons. 63. num 8. lib. 4.* Sanchez *de matrimonio dict. lib. 1. disput. 8. num. 12. versic. poterit autem Iudex*, & cum testamentum ritè, & rectè, ac prudenter reperiatur factum, sustinetur etiam si posset dubitari, an mutus, & surdus haberet sensum, & intellectum, nunc ex actu benè gesto arguitur, quod capacitas concurrit, Vasquez *controuers. Illustr. lib. 3. cap. 103. num. 6.*

Non obstat, quod licentia Principis suffragetur in testamento faciendo, secus hic in testamento iam facto, Veral *decis.* 258. *par.* 3. quia procederet, si fuisset posita facultas faciendi testamentum; sed hic fuit facta expressio Papæ, quod testamentum esset factum sub beneplacito Apostolico, & fuit posita confirmatio à Papa, apposuit Ecclesia quatenus dicta Olimpia sit capax, vnde verificata capacitate, confirmatio, & facultas data à Papa comprehendit etiam testamentum iam factum, cum de voluntate Papæ concedentis appareat. Castrens. *in l. si iam facta num. 2. ff. de condit. & demonstrat.* Alexand. *consil. 95. num. 8. lib. 7.* Surd. *consil. 461. num. 20. & seq.*

Nec placuit DD. intellectus, quod ista clausula apposita in confirmatione, quatenus Olimpia sit capax, intelligitur de capacitate Iuris, & sic quatenus mutus, & surdus habet testamenti factionem, quia Papa intellexit de capacitate doli, & discursus, ac intellectus, ex nutu, & signia, iuxta materiam subiectam; nam si narratur defectus surditatis, & mutitatis à natiuitate, inepta fuisset restrictiua ad capacitatem Iuris, cum Papa non esset in Iure, & confirmatio esset superflua, & præsertim cum Greg. XV. Felicis record. esset Iuris Consultus eminentissim. & fuerit Rotæ Auditor Primarius; ita vt dispositionem Iuris benè intelligeret.

Gratia confirmationis non videtur subreptitia, quia narrata, in quibus verisimiliter Papa se fundauit, probant testes, nempè quod hæredes institutos diligebat, quibus transmittebat triticum, & vinum, & quod signis patefaciebat voluntatem, vt illi essent sui hæredes, & cum Papa se restringat ad capacitatem, & in ea fundet gratiam, sat est illam esse veram, Popillen. *ad decis. 7. de rescript. in nou.* Rot. *decis. 697. num. 3. par. 2. recent.* Ang. Aret. *cons. 107. num. 6. & 7.* Seraph. *decis.* 1432. *num* 9. Cassador. *decis. 1. num. 15. de præbend.* non enim omnis subreptio verat gratiam; sed ea, quæ dolosè fit ad mouendum Principem, Pureus *decis. 27. num. 1. lib. 3.* Algid. *decis. 4. num. 1.* Seraph. *decis. 1007. num. 6*

Non obstat, quod sententia Vicarii delegati fuerit sub die 10. Maij, & accessus Iudicis appareat sub die 12. & sic fuerit post sententiam, tum quia sententia fundatur in testibus, & quoad iustificationem dicit, & præsertim, vnde applicatiuè loquitur; tum quia accessus sit actus reiterabilis præsumitur pluralitas, & quod alter accessus antea interuenerit, Seraph. *decis.* 1115. *num. 1. & 2.* Alciat. *reg. 3. præsumpt. 42. nu. 1. & seq.* Greg. *decis. 282. num. 7.* tum quia Vicario delegato non fuit iniunctum à Papa, vt facere accessum.

Non obstat nullitas sententiæ dicti Vicarij, quia ex fide Procuratorum Collegatorum Perusinæ cedolæ publicantur aliis diebus subsequentibus, qui stilus attenditur ad euitandam nullitatem sententiæ, vt *in Ferrarien. decim. 21. Aprilis 1621. coram bon. mem. Vbaldo*, & quatenus adesset nullitas intrat Clementina Auditor, cuius vigore Rota potest exequi gratiam Papæ.

Non obstat, quod hæredes instituti essent filii Curatoris, quia licèt aliqui teneant, quod curator non possit institui hæres ab eo, cuius curam gerit, Menoch. *cons.* 1073. Marta *voto Pisano 198. num. 5, & 6.* tamen contraria opinio est verior, maximè quando cessat suspicio fraudis, vel metus, prout hic Colum. *consil.* 42 Peregr. *cons. 59. lib. 6.* vltra quod hic non fuit institutus Curator, sed filij Curatoris, in quo casu non loquitur, nec Menoch. nec Marta.

Non obstat, quod versemur in muliere septuagenaria, quia stante capacitate intellectus mulier quoque habilitatur ex priuilegio Principis, Dec. *in reg. 2. num. 5. & 6. de reg. iur.*

Non obstat, quod essent citandi venientes ab intestatu, Paris. *cons. 63. num 11. lib. 4.* quia Paris. loquitur in substituto, qui habet ius ex causa de præterito radicatum in testamento, sicut est in venientibus ab intestato, qui habent solum ius in spe, quod non est considerabile, cum vnicuique sit data libera facultas disponendi de rebus suis, Dec. *consil. 507. num. 2.* Seraph. *decis. 325. num. 24.*

Et ita vtraque parte informante fuit resolutum, &c.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & surdus ex accidenti, si litteras sciat, potest facere testamentum, & quid si litteras nesciat, an saltem id à Principe impetrare possit, & num.* 2

3 Lex si mutus, ff. de testam. *quomodo debeat intelligi secundùm Vigl. & Conn. & quomodo secundùm aliorum communem interpretationem, vt num.* 5

4 *Mutus, & surdus ex accidenti an possit plenè suam voluntatem demonstrare circa testamenti factionem, & num.* 7

6 Lex iure militari, ff. de mil. testamento, & §. quinimò Institut. de testam. mil. *quomodo intelligatur à Vigl. & Conn. & quomodo communiter ab aliys.*

8 *Legatum nutu relinqui potest, & quomodo id procedat.*

9 *Ad pias causas nutu testari potest, & in quibus terminis.*

Mutus

Mutus, & Surdus ex accidenti litterarum ignarus, an testari possit cum licentia Principis. Cap. LXI.

PRobauimus, ni fallor *in cap. præced.* mutum, & surdum à natura non posse testamentum facere, nec etiam cum licentia Principis, modò videndum est, an saltem mutus, & surdus ex accidenti possit id à Prin-
1 cipe impetrare. † Loquor de muto, & surdo ex accidenti, qui litteras nesciat, si enim litteras sciret posset manu propria scribendo, testari absque vlla licentia, vt expreſsè habetur *in l. discretis, C. qui testam. fac. poss.* & dictum fuit supra suo loco.

2 In qua difficultate omnes Doctores affirmatiuam amplexi fuerunt sententiam, Viglio, & Connano excepto, Vigl. *in §. item surdus Instit. quibus non est permiss. facere testam.* Conn. *lib. 9. comm. iur. ciuil. cap. 4. num. 5. & cap. 5. num 4.* vt enim dictum fuit supra *in cap. præced. in secunda impressione ad primum argumentum,* existimant illud, quod dicitur *in l. si mutus, ff. de testament. de impetratione licentia*, procedere in illis solum casibus, in quibus hodie de iure communi ex dispositione *d. l. discretis*, licitum est surdis, & mutis facere testamentum, hoc est antiquitus surdus non poterat facere testamentum *l. octaui, §. Frateris, ff. vnd. cogn. l. qui in potestate, §. surdus, ff. de testam.* sed erat necesse, vt id à Principe impetraret, vt *in d. l. si mutus*. Hodie tamen id ei permittitur, per *d. l. discretis*. Prut mutus etiam, licèt litteras sciret, non poterat olim testari *dict. §. surdus*, vt Connan. declarat; sed erat necessaria Principis licentia
3 † *d. d. si mutus*; quod hodie facere potest manu propria scribendo absque alia licentia, vt *in d. l. discretis*. Et in summa volunt, vt illud, quod dicitur *in d. l. si mutus*, de impetranda licentia, procedat in illis solum casibus, in quibus mutis, & surdis testari olim non erat permissum; sed hodie per Imperatorem ipsis fuit concessum *in dict. l. discretis*; qui voluit hanc generalem licentiam dare, quam petentibus olim Principes dabant in illis casibus particularibus. Qua interpretatione stante, sequitur, vt mutus, & surdus simul ex accidenti, qui litteras nesciat, & mutus pariter tantùm, qui litterarum sit ignarus, non possit testari, nec etiam cum licentia Principis; cum *d. l. si mutus*, secundùm hanc interpretationem in his non loquuntur casibus, in quibus de iure communi testari non est permissum, per *d. l. discretis*.

4 Secundò mouetur Viglio, quia impossibile est, mutum, & surdum simul posse signis suam demonstrare voluntatem; quis enim plenè illas gesticulationes percipere posset, & quomodo testamenta à codicillis, legatarios ab hæredibus distinguere.

Quibus tamen non obstantibus, contrarium cum
5 communi sententia dicendum esse crederem. † Et moueor primò, per *d. l. si mutus*, vbi habetur, mutum, & surdum testamenti factionem à Principe impetrare posse: illa namque interpretatio, vt citatus textus debeat intelligi de muto litterarum tamen perito, est omninò diuinatiua, imò impossibilis; cum antiquitus nondum esset facta illa distinctio, an mutus litteras sciret, vel ignoret, quam fecit postea Imperator *in d. l. discretis*, imò cum *d. l. si mutus*, veniat declaratiuè ad legem præcedentem, debet intelligi secundùm terminos *dictæ legis præcedentis*: vbi dicitur, surdum, & mutum non posse facere testamentum: sequitur *dicta l. si mutus*, nisi a Principe hoc impetrauerit; hoc est, nisi mutus, & surdus factionem testamenti à Principe impetrauerit; non autem nisi surdus, & mutus litterarum peritus impetrauerit factionem testamenti; esset enim diuinatio, & altercatio terminorum legis præcedentis, quam supplet *dicta lex si mutus*: vnde potius generaliter venit intelligenda, vt mutus, & surdus ex accidenti tamen, de quibus necessariò loquuntur dictæ leges, vt *in capit. præced.* fuit ostensum, possit factionem testamenti à Principe impetrare: quod si olim concedere poterant Principes, & hodie poterunt, etiam si *dicta lex discretis* esset correctiua *dictæ legis si mutus*, cum ea, quæ sunt iuris positiui, tollere possint Principes.

6 Secundò moueor, per text. *in §. quinimò Instit. de milit. testamento, & in l. surd. militari, ff. eod.* vbi probatur milites mutos, & surdos, ex accidenti tamen, prout loquuntur dicta iura, de quo *in cap. 59.* posse facere testamentum, si igitur hoc concedere possunt castra, & Princeps poterit. Nec dicatur secundùm Vigl. & Con. *locis citat.* esse dicta iura intelligenda, vt possint testari iure militari, in casibus tamen, in quibus de iure communi testari possunt surdi, & muti, nam intelligere illa iura in mutis, & surdis litterarum peritis, de quo in ipsis, ne verbum quidem, est expreſsè diuinare, imò litteram ipsam violare, vt fuit dictum *in dict. cap. 59.*

7 Tertiò moueor, quia nulla ratione mihi impossibile iudicatur, vt mutus, & surdus ex accidenti, licèt sit litterarum ignarus possit suam signis demonstrare voluntatem: Et primò de muto tantùm litterarum perito, qui pariter secundùm supradictos non posset à Principe factionem testamenti impetrare; cùm hodie de iure communi testari non possit, per *dictam legem discretis*, nulla videtur dubitatio; nam factis signis coram Notario, & testibus posset interrogari, an vellet his signis hoc asserere; & si annueret, clara eius esset intentio, si verò negaret, iterum posset interrogari, donec manifesta fieret eius voluntas. Maior certè videtur difficultas in mutis, & surdis simul ex accidenti tamen: Verùm, cum iam sciant, licitum esse testari, & de suis bonis ad libitum post mortem disponere, legando, instituendo, substituendo; de facili testes eorum signa, & gesticulationes notas habentes, cognoscere ac iudicare poterunt, ad quos velint post eorum mortem bona deuenire; præcipuè si præsentem haberent hæredem vel legatarium: ea enim, quæ quis cognoscit, intelligit, ac in mente retinet, non est ita difficile, vt prædicti duo Doctores existimant, alijs signis, & gesticulationibus aperire; imò facilè admodum videtur: quæ non militant in surdis, & mutis à natura, qui, cum necessarium sit, ipsos ignorare, testamenta fieri posse; alijs bona post mortem vltimis voluntatibus relinqui, fieri institutiones, legata, fideicommissa, conuocandos esse testes, Notarium, & similia; non poterunt, circa ea, quæ ignorant, eorum voluntatem demonstrare, vt supra *in cap. præced.* fuit dictum. Nec dicatur hanc videri captatoriam voluntatem: nam ob hanc præsumptionem, & dubietatem lex disposuit, mutos litterarum ignaros, non posse testari; sed hinc non sequitur, vt Princeps ipsis testandi licentiam dare non possit; & occurrere dubietati mediantibus interpretibus eorum gesticulationes notas habentibus, cum id non cadat sub impossibili, vt in mutis, & surdis à natura.

8 Vlterius certum est legatum nutu relinqui posse, *l. g. nutu, ff. de leg. 3.* quod tamen omnes intelligunt, si aliàs loqui ille sciat, vt *in cap. præced.* & ideò mutus, & surdus à natura id facere non potest: & rationem dicunt, quia ille, qui mediante auditu aliquid scit, permittitur illud idem signis demonstrare; quod denegatur illis, qui illud auditu addiscere non potuere: vnde cum muti, & surdi à natura ob carentiam auditus, & testari homines posse, & modum testandi ignorare, necessarium sit, non possunt nec etiam cum licentia Principis facere testamentum; sed mutis, & surdis ex accidenti, qui hæc omnia fieri posse sciunt, cur non poterit Princeps concedere licentiam testandi signis? Et eandem respicit distinctionem, quod dicunt, mutum, & surdum à natura non posse testari ad pias causas; & ta-

men nutu ad pias causas testari posse, post alios docet Tiraq. *de privil. pia causa privil.* 8. vbi testatur de veriori, & communiori opinione; & ratio differentiæ nulla alia est, nisi quia, qui scit testari, & legari licitum est, signis suam posse demonstrare voluntatem; sed mutus, & surdus à natura, cum hæc auditu addiscere non potuerit, non potest eius consensum super incognitis patefacere: prout potest mutus, & surdus ex accidenti; qui factionem testamenti non ignorat; ac ideò mirum non est, ipsi posse Principem testandi potestatem concedere. Et hanc opinionem tenuarunt multò magis illi, qui volunt etiam mutum, & surdum à natura posse impetrare factionem testamenti à Principe, insuper alij, qui tenent expresse dictam legem si mutus, procedere in muto, & surdo ex accidenti; nac non illi, qui volunt mutum, & surdum à natura non posse impetrare factionem testamenti à Principe, idem concedunt in muto, & surdo ex accidenti, de quibus omnibus *in capit. præced.* & vt vno verbo dicam, id omnes fatentur, Viglio, & Connano excepto.

SVMMARIVM.

1 L. ex facto, ff. de vulg. & pupil. *procedit de iure antiquo.*
2 *Substitui potest hodie filijs impeditis etiam directò.*
3 L. humanitatis, C. de Imp. & alijs substit. *an habeat locum in muto, & surdo à natura, & negatiua opinio quibus nitatur fundamentis num. 4. quibus respondetur num. 6.*
5 *Mutis, & surdis posse exemplariter substitui, qui tenent, & quibus rationibus.*
7 *Surdis tantum exemplariter substitui non potest.*
8 *Mutis tantum litteras scientibus exemplariter substitui non potest.*
9 *Nec pariter surdis, & mutis ex accidenti, si litteras sciant.*
10 *Mutus, & surdus simul ex accidenti, si licentiam testandi à Principe impetrauerit, ipsi exemplariter substitui non potest, & quid in muto, & surdo à natura, num. 13.*
11 *Muto, & surdo simul ex accidenti etiam litteras ignoranti exemplariter substitui non potest.*
12 *Muto, & surdo filios habenti exemplariter substitui non potest: & facta expirat.*
14 *Muto, & surdo, qui loquelam recuperauerit, exemplariter non potest substitui, & prius facta expirat.*
15 *Exemplariter substituens, quas personas substituere debeat,*

Mutis, & surdis an possit exemplariter substitui. Cap. LXII.

1 TExt. *in l. ex facto, ff. de vulg. & pup.* ponit casum, in quo quis exemplariter muto substituerat cum Principis licentia; ex quo tex. desumitur muto exemplariter non posse substitui. Verùm animaduertendum est id locum sibi vendicare de Iure Digestorum, secundùm quòd filio puberi absque licentia Principis substitui non poterat, etiam si filius ad testandum non esset habilis: sic namque communiter ab interpretibus text. prædictus declarari solet; licèt aliqui contradicant: Hodie verò de Iure Codicis,
2 † filijs, qui testari non valent, etiam directè substitui potest, vt declarat Bart. *in d. l. ex facto in prima oppositione*, & probatur *in l. humanitatis, C. de Imp. & alijs substitutionibus*, vbi dicitur Patrem filio, & filiæ mentecaptæ ad exemplum pupillaris substitutionis, posse directè substituere; quæ substitutio vti inuenta ad exemplum pupillaris, exemplaris appellatur. † Sed cum *dict. l. huma-*
3 *nitatis* loquatur in mentecaptis, dubitant Doctores, an etiam de mutis, & surdis possit intelligi. Et negatiuam sententiam secuti fuere Ioan. Andr. *in capit. Raynutius de test.* Angel. tàm *in d. l. ex facto*, quàm *in d. l. humanitatis*: & post alios latè Vasq. *controu. illustr. cap. 37. sub num. 9. vers. sed nobis*; qui contrariam opinionem, nempè affirmatiuam, & communem, sæpè ridiculam appellat, imò enormem, impiam, inhumanam, ne-
4 fandam; † Et licèt id ex pluribus demonstrare conetur, omnia tamen vnico, & non vero nituntur fundamento: nempè surdos, & mutos esse, ac esse posse sanæ mentis, ac ideò, dicit ipse, eorum dispositiones ab alieno arbitrio pendere non debent. Impium, & inhumanum est, vt de fortunis hominis sanæ mentis alter, eo inscio, & inuito disponat. Et si quia ad acceptandam hæreditatem, etiam opulentem, cogi non potest, cur ad eam alteri reliquendam cogi poterit? Et si hanc substitutionis speciem volumus beneficium appellare, certum est beneficium non conferri in inuitum.

5 Contrariam tamen sententiam omnes communiter secuti fuere Bart. *in dict. l. ex facto*, Bald. *in l. humanitatis*, Albert. *in repetit. rubr. vulgar. & pupil. in digestis*, Paul. de Castr. Coral. Corn cæterique scribentes *in d. l. humanitatis*, Couar. & Imol. *in dict. cap. Raynutius*, Alex. *in d. l. ex facto num. 40.* vbi post alios Ias. *num. 39.* Fab. *in § qua ratione. Instit. de vulg. & pup.* qui omnes de communi testantur, vnà cum pluribus alijs, quos Vasq. citat *loc. cit. num. 9.* qui & ipse fatetur hanc communem esse opinionem Mich. de Gras. *de success. § testamentum quæst. 30. num. 2.* Odd. *de compend. substit. in prælud. par. 4. quæst. 7. versic. muto similiter*, Menoch. *consil. 303.* Frentac. *de substit. par. 3. cap. 4. num. 7.* Intrigl. *de substit. cent. 2. quæst. 25 & seqq.* plures alios citat nouissimè Fusar. *de substit. quæst. 183. num. 3.* Mouentur omnes, quia *d. l. humanitatis*, licentiam concedit parentibus testandi pro filiis, qui ob defectum intellectus testari non possunt; at tales sunt muti, & surdi, ergo, &c. & licèt de ipsis non fiat expressa mentio *in d. l. humanitatis*, ex identitate tamen rationis dicuntur comprehensi.

Nec obstat, quod respondet Vasq. *d. l. humanitatis* concedere licentiam, vt Pater possit testari pro filiis, qui testari non possunt ob defectum intellectus, non autem pro filiis, qui ex aliquo morbo corporali testa-
6 menta facere non possunt. † Replicatur enim (& hoc modo tolluntur omnia Vasq. argumenta) quod muti, & surdi non possunt testari ob defectum intellectus, nam licèt habeant intellectum, carent tamen intellectu operatiuo, quantum ad ipsam testamenti confectionem; cum enim quid sit testari non intelligant, respectu confectionis testamenti, dicuntur carere intellectu, ac ideò in hoc furiosis æquiparantur, *l. debitmus, § fin. cum l. seq. ff. de privil. credit.* Et quemadmodum furiosis potest exemplariter substitui, ita dicendum est in mutis, & surdis à natura, ob eandem rationem carentiæ intellectus, si non simpliciter, saltem respectu rei, de qua agitur, & sic respectu confectionis testamenti. Tales autem esse mutos, & surdos, quantum ad confectionem testamenti, probauimus supra *in cap. 60. num. 16. & seqq.* ac ideò nec etiam à Principe posse impetrare factionem testamenti, contra Vasq. Quo attento, non sequuntur absurda impietatis, & iniquitatis, vt quis disponat de bonis hominis sanæ mentis, vt Vasq. existimauit.

7 Hæc tamen communis sententia plures recipit limitationes, & sit illa prima; id non procedit in surdis tantùm, quia cum hodie *per d. l. discretis, C. qui test. facere poss.* testari valeant, cessat ratio *d. l. humanitatis*.

8 Secundò limitatur in muto tantùm litterarum perito, qui cum propria manu scribendo possit facere testamentum, vt *in dict. l. discretis*, non est, quod ei exemplariter substituatur.

9 Tertiò limitatur in muto, & surdo simul ex accidenti, qui pariter litteras sciat, cui ab Imperatore *in dict. l. discretis*, fuit data testandi potestas.

10 Quartò cum exemplaris substitutio cesset cessante impedimento, vt *in d. l. ex facto, & in d. l. humanitatis*, limi-

limitanda erit supradicta conclusio, si mutus, & surdus ex accidenti à Principe impetrasset potestatem testandi, quod fieri posse contra Vigl. & Conn. probauimus supra *in cap. præcedenti*.

11 Quintò limitatur in milite effecto muto, & surdo ex accidenti, qui licèt litteras nesciat, adhuc testari potest, *l. Iure militari, ff. de mil. testamento. § quinimò Instit. eod.* ante tamen causariam missionem, & adhuc in numeris manens, vt supra probaui *in cap.* 59. cui tunc propterea exemplariter substitui non posset.

12 Sextò limitatur si mutus, & surdus cuiuscumque generis filios suscepisset, tunc enim expirat exemplaris substitutio, vt *in d. l. ex facto*.

13 Septimò si quis tenere vellet mutum, & surdum à natura posse impetrare factionem testamenti à Principe, si eam impetrasset dicere etiam deberet exemplarem substitutionem expirasse; id tamen fieri non posse tuemur supra *in cap.* 60.

14 Vltimò limitatur si hæc vitia cessarent, vel ope medicorum, vel omnipotentis Dei auxilio, cessante etiam impedimento, cessat substitutio exemplaris, vt *in d. leg. ex facto in d. l. humanitatis*.

15 Et in casibus, in quibus posset fieri exemplaris substitutio prius substituendi essent filij, & ipsis deficientibus, fratres, & sorores, illisque non existentibus, alii ad libitum substitui possent, Old. *de camp. par. 4. quæst. 8 in prælud.* Menoch. *de substit. par. 3. cap. 5. num* 5. Intrigl. *de substitut. cent. 2. quæst.* 33. Call. *de except. success. tit. 4. except. 20. num. 69. & seqq. par.* 2 Fusar. *de substitutionibus quæst.* 389 *num. 5. & seqq.* an autem omnes sint æqualiter substituendi, docent supracitati Doctores; vt enim extra nostram materiam prætermitto.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, vel surdus non potest esse Iudex, & tantò magis, si sit mutus, & surdus simul.*
2 *Mutus, & surdus non potest esse arbiter.*
3 *Surdus tantùm non potest esse Iudex.*
4 *Mutus tantùm non potest esse Iudex.*
6 *Compromissum factum in mutum, & arbitrum, non firmatur iuramento.*
7 *Mutus, & surdus potest esse arbitrator, & de ratione; licèt al quo contra vt num. 10. intellige vt num. 9.*
8 *Compromissum factum in mutum vel arbitratorem, valet.*
11 *Mutus, & surdus, si quis euadat post factum in ipsum compromissum, an possit iudicare, & num. seqq. & quid si sit litterarum peritus num.* 15.
12 *De cæco ad mutum, & surdum, quantum ad munus iudicandi, non est bona illatio.*
13 *Cæcus iudicandi officio fungitur, secus tamen est in muto, & surdo, vt num.* 4.

Mutus, & surdus an possit esse Iudex. Cap. LXIII.

IN superioribus capitulis vidimus an muti, & surdi possint contrahere, necnon an testamenta facere possint: nunc videndum restat, an possint esse Iudi-
1 ces: † sed tales iudicandi officio non fungi, probat text. *in l. cum Prætor, § non autem omnes, ff. de iudic.* vbi hæc ponuntur verba. *Non autem omnes iudices dari possunt ab ijs, qui Iudices dandi ius habent, quidam enim lege impediuntur, ne iudices sint, quidam moribus, quidam natura. Natura, vt surdus, mutus, & perpetuò furiosus, & impubes, quia iudicio carent.* Et *in cant. tria 3. quæst. 7.* habetur, *tria sunt, quibus aliqui impediuntur, vt Iudices non fiant, natura, vt surdus, & mutus, & qui perpetuò furiosus est, & impubes*: & hoc idem tradit Iacob. *font. de ordin. iudic. num.* 4 Neap. à Montal. *de except. artic. 3. num.* 21 Ioan. Monach *de defens. ver. in tit. contra Iudices num.* 6. Sebast. Medic. *de fortuit. casib. par. 2. quæst. 6. num.* 61. Marant. *in suo specul. par. 6 vers. sententia num.* 98.

2 Quod ampliatur procedere etiam in arbitris, vt nempè nec arbitri esse possint, vt est text. *in leg. sed etsi ff. de arbitr.* & hoc quia iudicare non possunt *l. 5. ff. de accept. arbitr.* Aretin. *in § pen. num. 17. Instit. de except.* Lanfr. da Oriani *de arbitr. par. 2. num.* 20. Ioan. Baptist. *de arbitrat. lib. 4. cap.* 14. Ioan. Baptista de S. Blasio *de arbitrat. & arbitrar. num.* 26. Molin. *de Iustit. tom. 5. tract. 5. disput. 29. num* 5.

3 Quæ omnia declarantur procedere etiam in surdo tantùm per *d. l. sed etsi, § 1* & docet Io: Bapt. de S. Blasio *loc. cit. num.* 28. Blanc. *de comprom. quæst. 2 num.* 28.

4 Secundò idem intelligt in muto tantùm, per eundem text & tradit Blanc. *loc. cit. num.* 27.

5 Vnde tantò magis id asserendum veniret, si vitia essent vnita, vt per Blanc. *loc. citat. num.* 29 & tradit Ioan.
6 Baptista de S. Blasio *loc. cit.* † Quod adeo verum est, vt compromissum factum in mutum, vel surdum, vti in arbitrum, non firmetur iuramento, vt per eundem Io: Bapt. de S. Blasio *loc. cit. num.* 27. impedimentum enim est ex parte ipsius muti, & surdi, qui à lege iudicare prohibentur, vnde partes eorum iuramento legem ipsam tollere non possunt.

7 Limitatur modò suprapofita conclusio, vt licèt surdus, & mutus tantùm, & mutus, & surdus simul non possint esse Iudices, nec arbitri, arbitratores tamen esse possint, ita in terminis tradit Ioan. Baptista de S. Blasio *de arbitrat. & arbitrar. num.* 26. Non dicerentur enim tunc Iudices, nec iudicialiter procederent: sed solùm extraiudicialiter, vti amicabiles Compositores, ad text. *in l. si de meis, § recepiss. ff. de arbitr.* & licèt non possint iudicare, componere tamen aliorum differentias non prohibentur, vt per ipsum *nu.* 26. & 27. etiam si vitia sint vnita, vt *num.* 29. & 30. dummodo tamen partes hæc vitia non ignorassent, vt per ipsum *locis citatis*: Verùm penuriam compositorum haberent profectò illi, qui eorum differentias mutis, & surdis remit-
8 terent terminandas. Ex quo sequitur, † quod si fuisset factum generale compromissum in arbitrum, & arbitratorem, posset muti, & surdi illud acceptare, & procedere extraiudicialiter; vti arbitratores, & si non vti arbitri, nisi tamen iam iudicialiter agi cœpisset; ita vt appareret partes velle, vt iudicialiter procedatur, quo casu apti non essent muti, & surdi; vt per eundem
9 auctorem *num.* 3. † prout nec etiam illas differentias componere essent apti, quæ solum auditu, vel loquela percipi possent; vt si duo cantatores, quis eorum melius caneret, surdo decidendum committerent.

10 Nec obstat Ioan. Bapt. *de arbitr. lib 4. quæst.* 14 existimasse, imò mutos, & surdos nec arbitratores esse posse, mouetur enim duabus rationibus non veris, primò, quia ipsis est prohibita testamenti factio *l. discretis, C. qui testament. facere poss.* Secundò quia omnes alios contractus celebrare prohibentur, vt ipse voluit *lib. 2. cap.* 14. nam quantum ad testamenta surdi tantùm; & muti litterarum periti testari non prohibentur, vt *in dict. l. discretis*, & à testamentis ad alios actus inferri non potest, vt supra suis locis fuit dictum: Prout nec verum est non posse contrahere, vt pariter suis locis fuit latè deductum; quæ hic non repetam: sed dicam solùm, quod cum falsæ sint eius rationes, falsa etiam debet reputari illatio.

11 Secundò limitatur suprapofita conclusio, vt surdi, & muti non possint esse arbitri, procedit, si tales sint tempore facti compromissi, secus si vitia superueniant, quo casu volunt in illa causa adhuc iudicare posse, per notata *in l. 5. ff. de iud.* vbi Bart. qui idem dicit *in l. 1. § quamuis, ff. de postul.* quibus in locis probatur cœcum iudicandi officio fungi non posse; nec ad nouum magistratum aspirare, iam tamen susceptam retinere, de qua supra *in cap.* 15. ita in terminis loquitur Blanc. *de Comprom. quæst. 2. num.* 31.

12 Ve.

12 Verùm de cœco ad surdos, & mutos argui nulla ra-
tione posse, existimarem ego; non eadem enim viget
ratio; cœcus namque potest non obstante cœcitate,
partes informantes audire, doctrinas, & Doctores à
legente intelligere, & rationes vniuscuiusque perpen-
dere, dubitare, respondere, & demum proprio ore
sententiam ferre: sed suas rationes surdo proponere,
esset, vt in adagio, canere surdo; & mutus non posset
nec dubitare, nec respondere, nec ore proprio senten-
13 tiam dictare. † Præterea in cœco habemus regulam
affirmatiuam, cœcos nempè iudicandi officio fungi
14 *l. cæcus, ff. de iud. l. 1. §. quamuis 14. ff. de post.* † & solum
prohiberi, quando ad nouum aspirant officium, vt *in
dict. §. quamuis*: in mutis verò, & surdis regula est nega-
tiua, & generalis, ipsos iudicandi, & arbitrandi officio
fungi non posse, *d. l. cum Prætor, §. non autem omnes ff. de
iud. can. tract. 3. quæst. 7. dict. l. & si in seruum, ff. de arbit.*
vnde stante supradicta rationis diuersitate, non est,
quod de vno casu ad alium inferatur, ac propterea si
surdus, vel mutus quis effectus fuisset post compro-
missum recusari vtique posset.

SVMMARIVM.

1 *Muti, & surdi simul ex accidenti, si sunt litterarum pe-
riti, testimonium ferre possunt: & ipsis eadem fides est
præstanda, quæ præstaretur mutis tantùm per scriptu-
ram disponentibus, num. 2. vbi de ratione.*
3 *Muti, & surdi simul à natura testimonium regulariter
ferre non possunt, & quare, vbi num. seqq. reprobantur
rationes Farin. & id declaratur num. 7.*
4 *Testari quis non potest: ergo non potest nec etiam testifi-
cari, non valet consequentia.*
5 *Testes, qui loqui valent, viua voce deponere debent.*
6 *Muti, & surdi simul etiam à natura iurare possunt.*
7 *Muti, & surdi à natura, si probetur intellectum habere,
testificari possunt, vbi de ratione, & alia ratio Farin.
reprobatur.*
8 *Muti, & surdi à natura, licèt intellectum habeant, te-
stari tamen signis, & gesticulationibus non possunt, quid-
quid asserere videatur Farin.*
6 *Muti, & surdi simul ex accidenti poterunt signis testifi-
cari, non sunt tamen testes integræ fidei, vt num. 10.*

Surdi, & Muti simul an testificari possint. Cap. LXIV.

SVpra suis locis, dum de mutis tantùm, & surdis
tantùm dicebamus, vidimus, an testificari possint,
nunc videamus, si vitia sint vnica, an ad testimonium
ferendum admittantur: Et prius animaduertendum
puto, hæc vitia, vel à natura, vel ex accidenti ipsis ines-
1 se posse; si ex accidenti, aut † sunt litterarum periti, &
propria manu scribendo, poterunt testimonium ferre
per ea, quæ dixi supra de mutis tantùm *in cap. 53.* quæ
2 hic frustra non repetam: licèt dubitari possit, † an tan-
ta fides ipsis veniat adhibenda, quanta mutis tantùm;
videtur enim aliqua differentia; quia in mutis tantùm
nulla potest considerari obscuritas, nec respectu de-
ponentis, cum propria manu scribat, nec respectu in-
terrogantis, cum audire possit, benèque intelligere in-
terrogationem, quod non est in mutis, & surdis simul,
qui interrogantem audire non valent: Sed responde-
tur, quod quemadmodum scriptura possunt eorum
testimonium ferre, sic etiam in scriptis interrogari
possunt; & hoc modo non minus certa erit responsio,
quam interrogatio, ac propterea plena fides ipsi erit
præstanda, tàm in ciuilibus, quam in criminalibus, si
deponant de his, qui cadent sub sensu, quo non sunt
priuati: & ideò generaliter asserunt Doctores, mutos,
& surdos scriptura testimonium ferre posse, Specul. *in
tit. de testam. §. 7. num. 17.* Moncad. *in addit. ad Tract.*
Crot. *de testament. par. 9. sub num. 8.* glos. *in cap. testes 3.
quæst. 9.* Viu. *in suis Comm. opin. versic. testam. non potest
tradere in scriptis*, Sebastian. Medic. *de fortuitis casibus
par. 2. cap. 6. num* 60 Mascad. *de probation. conclus.* 1079
vbi in fine allegat Doctores attestantea de commum,
& *conclus.* 1358. *num.* 26. & dixi supra *in dict. cap.* 35. li-
cèt verè Ign. *in l. 3. §. ignoscitur num. 40. & seqq. ff. ad Sel.*
secutus à Farin *quæst. 61. num. 50 & 55.* teneat in crimi-
nalibus integros non esse testes, cum non ore proprio,
sed scriptura deponant, cui opinioni assentire non
possum; quod enim ipsis diminuatur de fide, nulla alia
ratio esse potest, nisi ob depositionis dubietatem,
quæ hoc casu nulla ratione considerari potest: inter-
rogationem enim legunt, responsionem dictant: imò
magis certas, quàm illæ, quas Nuncii scribunt; quorum
interrogationes non notantur; ita vt non benè ani-
maduertere possimus, an responsio interrogationi
conueniat: & quod peius est Notarii sæpissime, vel ob
imperitiam, vel quia magis vni, quàm alteri faueant,
talibus verbis responsionem scribunt, vt depositiones
testium, quam maximè alterent; ita vt sæpè dubitare
contingant de vi verborum, quibus vsi non fuerunt
testes, nec eorum sensum intelligunt: quod cessat pror-
sus, dum propria manu scribitur responsio facta inter-
rogationi scriptura optimè intellecta.

De mutis verò, & surdis litterarum ignaris si quæ-
ratur, an possint esse testes, distinguendum, aut sunt
3 tales à natura, aut ex accidenti † si à natura regulariter
testimonium ferre non possunt, & est ratio; quia tales
in dubio intellectum non habere præsumuntur, ac
ideò mortuis similes esse, ac mentecaptis æquiparari,
est text. *in l. seruo inuito, §. si pupillo in fin. ff. de Trebel. in
l. Prætor, §. fin. ff de iud. & in l. iubemus, C. de testam.* qui-
bus in locis probatur, surdum, & mutum à natura im-
pediri, iudicio carere, ac mortuis similes esse, & text.
in §. furiosi Institut. de curat. eos mentecaptis æquipa-
rat, prout volunt Franc. de Aretin. *in l. qui in potestate,
§. surdus, ff. de testament.* Alciat. *in l. apud labeonem, ff. de
verborum significat.* Paul. de Castr. & Albert. *in l. discre-
tis, C. qui testam. facere poss.* Vant. *de nullit. in tit. de null.
ex defect. inhabilitatis num.* 25. Mascard. optimè *de pro-
bat. conclus.* 1079. Ac propterea Specul. *loc. cit.* Aufrer.
de testam. num. 71. Mascard. *loc. cit. num.* 6. dixerunt, mu-
4 ros, & surdos à natura à testimonio repelli. † Quæ ve-
ra, & concludentissima est ratio; non aliæ per Farinac.
consideratæ *in dict. quæst. 61. num. 40. & seqq.* non prima
ab ipso adducta, non possunt testari, ergo non possunt
testificari, nam filiusfamilias Monachi possunt esse te-
stes, & tamen testari non possunt; imò muti, & surdi
ex accidenti litterarum ignari non possunt testari, vt
in l. discretis C. qui testam. facere poss. & tamen testes esse
possunt, vt infra dicetur: vt in mutis, & surdis argu-
mentum ab vltimis voluntatibus ad alios actus non
valere, sæpè supra probauimus, dum diximus non pos-
se testari, inter viuos tamen contrahere posse: nec pa-
riter à contrario regula generaliter intellecta est vera,
nam mulier potest testari, & tamen non reputatur te-
stis idoneus, maximè in criminalibus, ac testamentis.
5 Non secunda, † quod testis debeat deponere viua vo-
ce; nam hoc est verum in valente loqui, non autem in
mutis, glos. *in c. testes 3. quæst. 9.* Viu. *in suis comm. opin.
in verbo testis non potest tradere in scriptis* Specul. *de te-
ste, §. 9. num. 17.* scribentes *in cap. testibus de testam.* Io:
And. & alii *in cap cum apud de sponsal.* & dixi supra *in d.
6 cap. 35.* † Tertia verò ratio, de qua Farin, *loc. cit. nu. 26.*
ipsos iurare non posse, est omninò falsa, vt dictum fuit
supra ex aliorum mente *in cap. 48.*
7 Regula tamen suprapposita limitatur, si probetur,
mutum, & surdum à natura intellectum habere; licèt
enim contrarium præsumatur in dubio, attamen, ip-
sum intelligere, probari potest, vt suis locis fuit supra
deductum: & tunc signis eius testimonium ferre po-
test, ita Bart. *de testam. num. 71.* Carth. post Doctores,
quos

quos allegat *de execut.sentent.capt.bann. capit.2. nu.47.*
vbi de communi Mascard. *de probationib. conclus.*1358.
*num.*25. Cautel.Sil.*de feud quæst.*56.*nu* 2. alios citat Fa-
rin. *dict.quæst.*61 *num,*47.& ea est ratio,quia his surdis,
& mutis simul à natura prohibitum est ferre testimo-
nium, ob præsumptionem carentiæ intellectus, quæ
ratio cessat in his,qui intellectum habent,Farin. *loc.cit.*
*num.*46. Cauendum tamen est ab alia ratione, quam
8 ipse Farin. subiungit, † tales posse nutu, & signis testa-
mentum condere,per *dict.leg.discretis* : nam falsum est
prorsus mutos, & surdos quemcumque intellectum
habentes posse nutu, & signis testari, vt expressè di
sponitur *in dict. leg.discretis*, ita vt miret in hoc de ce-
ptum fuisse Farin. virum vndequaque diserrissimum;
imò mutus, & surdus à natura licèt habeat intelle-
ctum, non potest tamen nec à Principe impetrare fa
ctionem testamenti.vt supra *in cap.* 60 Et licèt id con-
trouersum sit apud Doctores, de iure tamen commu
ni non posse testari, nemo est, qui dubitet, quidquid
9 incidenter dicat in contrarium Farin. vbi supra. † Si
verò effecti fuerunt muti, & surdi ex accidenti, licèt
litteratum sint ignari, cum tamen intellectu non ca
reant, possunt signis eorum ferre testimonium; cessat
enim in ipsis illa præsumptio carentiæ intellectus. Ve-
rùm cum similium depositiones, tàm ex parte inter-
rogantis, quàm respondentis, possint dici dubiæ, non
erunt testes integræ fidei, nec in criminalibus admit-
tendi, & in his terminis procedere possunt tradita per
Farin. *in d.quæst.61.num.59 & 55.* & vbi dicit Mascard.
*in dict.conclus.*1358. testimonium ipsorum esset solum
quoad aliqualem probationem: & ipsis paruam fidem
esse præstandam,dixit Ign. *in d.l.3.§.ignoscitur num.*40.
& seqq.ff.ad Syllan. Sed quomodo eorum depositiones
debeant scribi à Notario,dicam *in cap.seq.*

SVMMARIVM.

1 *Mutorum dispositiones quomodo à Notario scribi debeant, & per totum.*
2 *Mutorum signa, & gesticulationes, an à Notario describi debeant,& num.seqq.*
3 *Testes debent deponere per vnum ex quinque sensibus.*
4 *Notarius debet conficere instrumentum de eo, quod percipit, vel visu,vel auditu.*
5 *Notarius potest simpliciter scribere,talem fideiussisse, vel stipulasse,& quare.*
6 *Signa in muto sunt loco vocis.*
7 *Practica scribendi mutorum dispositiones.*
8 *Notarius debet scribere qualitatem actuum annuentis, & formam illarum gesticulationum: & quid si interpretes fuerint vicini, domestici, & consanguinei num 9 quid verò si fuerint extranei num.*10
11 *Mutorum depositiones debent describi cum internentu domesticorum.*
12 *Mutorum, & surdorum testamenta, quomodo debeant scribi a Notario.*
13 *Muti si constituantur, quomodo eorum constituta, & examina debeant à Notario scribi.*

Mutorum dispositiones quomodo à Notario describi debeant. Cap. LXV.

1 MAxima solet esse difficultas inter Doctores de
modo, & forma, qua scribi, & notari debeant
à Notario mutorum dispositiones; Bartolus namque
*in l.mutum,ff.de acquir.hared.num.*2.distinguit,aut No-
tarius per se intelligit mutum, & potest simpliciter
scribere, qualiter talis mutus nutu adiuit hæredita-
tem: nam dicit Bartol. non est necesse, vt Notarius
scribat omnia verba contrahentium; sed sufficit, vt,
exempli gratia, scribat, talis pro tali fideiussit: si verò
ipse Notarius mutum non intelligat, aut adhibentur
testes consanguinei, domestici, vel vicini, vt interpre-
tes, qui muti gesticulationes, & signa intelligant: &
tunc sat est, quod Notarius dicat, se vidisse mutum
facientem signa, & nutus, per quos declararunt inter-
pretes ipsum velle adire: aut adhibentur extranei, &
eo casu Notarius describere debet signa nominatim,
hoc est, mutum talia, & talia signa capere, manibus
fecisse,ob quæ signa tales fuerunt interpretati; hoc, &
hoc asserere voluisse. Et eo casu subiungit Bartol. vti-
le, & quandoque necessarium esset, vt alii testes con-
sanguinei, & domestici adhiberentur, qui depone-
rent consuetudinem illius muti fuisse per illa signa ea
intelligere.
2 Vnde de vnoquoque Bartol. dicto videamus. Et
quantum ad primum, quod quando Notarius intelli-
git ipse, non sit necessaria testium adhibitio, nec ge-
sticulationum expressio,damnatur à Bald. *in dict.l.mu-
tum*, nam officium Notarij non est iudicare, sed facti
testimonium perhibere, vnde factum ipsum, & sic
signa,& gesticulationes debet describere: quæ opinio
3 verior vtique videtur; nam quemadmodum † testes
debent deponere per vnum ex quinque sensibus, *l. qui*
4 *testamento, ff. de testament.* Sic etiam Notarius † debet
conficere instrumentum de eo, quod percipit, vel vi-
su, vel auditu, vt notat glos. *in §.oportet versic.si aliae in
Auth.de viror.caut.& fid.* Sed si Notarius diceret, so-
lum mutum hoc voluisse, de sua tantùm intelligentia,
credulitate, & interpretatione instrumentum confi-
ceret, & non de eo, quod vidit, & audiuit, ac propte-
reà necessarium est, vt etiam signa, & gesticulationes
describat; & hanc esse veritatem dixerunt addent. ad
5 Bartol. *in dict, leg. mutum in l.d.* † Nec obstat Bartoli
ratio, nam respondet Bald quod quando Notarius
scribit talem fideiussisse, vel stipulasse, tunc concurrit
iuris præsumptio, vt contrahentes illa omnia verbis
declarauerint, quæ præsumptio cessat, quando sumus
in contractu muti, vt per ipsum, qui *in leg. mutus, ff. de*
6 *procurat* aliam addit rationem,dicens † signa in mutis
esse loco vocis, vnde sicut oportet, vt Notarius voces
scribat, sic etiam signa describere debet. Et in hanc
sententiam tendit praxis, quam tradit Carr. *de execut.*
7 *sentent.capt.bann.capit.2.num* 50.his verbis † Et practi-
ca erit, quod mutum, & surdum Iudex interroget per
signa, & Notarius actuarius, & scribat illius nutus,
actus, & signa scribat, & qualiter ille taliter respondit
per talia signa, si ipse Notarius illa intelligit, vt quia
illius consuetudinem habeat. Vult igitur Carth.quod
licèt Notarius muti signa intelligat, quod tamen illa
describat; & ipsemet Bartol. alibi hoc idem probanit,
vt *in l.nutu,ff.de leg.3.*vbi dicit,quod Notarius scribere
debet talem interrogatum assensisse, & humeris, vel
capite annuisse, quod optimè probat Ioan. Philipp.
Monspetg.*consil.*20. *num.*12. *& seqq.* vbi asserit, omnes
contractus, qui simul surdis, & mutis à natura sunt
permissi, sub hac certa obseruatione, solemnitate, &
cæremonia, vt ipse loquitur, permissos esse, Notarium
nempè debere necessariò exprimere notas consuetas,
& signa solita, licèt illa intelligat, ad hoc, vt muti
voluntas adstantibus quoque innotescat. Vnde Bald.
8 *in leg.discretis,C.qui testament.facere poss.*dixit, † Nota-
rium debere scribere qualitatem actuum annuentis,
& idem Ias, ibi *in fin.* & hanc esse formam testandi, di-
xit Dilect. *de art.testam.tit.1. caut.*19. vbi asserit, Nota-
rium formam harum gesticulationum scribere debere;
annuit capite,assensit humeris; quam doctrinam pro-
bat Cald. *consil.*40. Horum pariter signorum expres-
sionem, & descriptionem necessariam esse, dixit An-
gelus *in §. item surdus in fine, Institut. qui testament.
facere possunt*, & vt summatim dicam, omnes de
hac re loquentes mentionem faciunt de signorum
expressione.

9 Quod

9 Quod tamen declaratur, & erit secunda conclusio Bartol. vt licet debeat Notarius de signis mentionem facere, non sit tamen necesse, vt qualitates, & formam signorum specificè exprimat; quando adhibentur vicini, domestici, & consanguinei pro interpretibus, qui eius gesticulationes notas habeant; tunc enim sufficit, quod Notarius scribat talem mutum id dixisse, vel sic disposuisse, prout per varia signa, & gesticulationes, manibus, humeris, & capite factas demonstrauit, sic talibus domesticis, & vicinis eius nutus benè intelligentibus, & ad hoc specialiter adhibitis, & vocatis, & sic declarantibus, & interpretantibus, vt optimè declarat Bartol. *in d. l. mutum*, ab omnibus interpretibus in hac parte secutus, vt docet Mascard. *conclus.* 1079. *num.* 4. ac propterea non videtur sequendus Farin. *de test. quest.* 61. *num.* 51. vbi infert, quod Notarius debeat signa, & nutus describere, ac deinde super ipsis adnotare domesticorum interpretationem; nam quotiescumque adhibentur domestici, sat est asserere, mutum fecisse signa, absque indiuiduali ipsorum expressione, & domesticos sic ea interpretatos fuisse, vt ex Bart. & aliis supracitatis habemus.

10 Si verò Notarius domesticos interpretes non haberet, & extraneos assumere esset coactus, tunc necessaria esset particularis, & indiuidualis signorum adnotatio, describendo nominatim nutus, signa, & gesticulationes, subiungendo postea interpretes adhibitos,

11 tali, ac tali modo declarasse, ac interpretasse. † Quæ tamen depositio, vti obscura, & incerta parum esset attendenda, nisi postea examinarentur domestici, vicini, ac alii habentes notas eius gesticulationes, qui deponerent illum mutum fuisse solitum per signa descripta à Notario intelligere, ac asserere ea; quæ interpretes fuerunt interpreti, vt docuit Bartol. *in dict. leg. mutum*, cuius distinctionem refert, & sequitur Mascard. *in d. conclus.* 1079. *num.* 4.

Animaduertendum tamen est, quod tàm quando Notarius ipse mutum intelligit, tàm quando vel extranei, vel domestici interpretantur signa muti, alij

12 † etiam debent adhiberi testes, qui interpretationis sint testes, vt puta, si mutus litterarum ignarus faceret testamentum cum licentia Principis, vltra septem testes domesticos interpretantes signa, & mentem muti, alij septem testes adhiberi deberent, qui essent præsentes huic testamento facto mediantibus interpretibus. In contractibus verò duos sufficeret adhibere testes, vltra interpretes, in Codicillis quinque, & sic de singulis, prout natura actus requireret.

13 Si verò examinaretur mutus vti testes, vel vti reus tunc Interpretes sufficerent, & est ratio, quia in his creditur Notario absque testibus: Et de forma examinandi mutos loquitur post alios Cart. *loc. cit.* Tiraq. Amb. *in sue prec. informat. lib.* 1. *cap* 6.

Supradicta tamen omnia debent intelligi in muto, & surdo à natura, vel in muto, & surdo ex accidenti litterarum imperito; nam si litteras sciret, & per scripturam interrogari, & propria manu scribendo respondere posset. Vel in muto tantùm litterarum pariter ignaro, qui licèt voce interrogari posset, per signa tamen respondere esset coactus. Surdus verò tantùm interrogari posset per signa, sed proprio ore responderet.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & surdus à natura non succedit in feudo, etiam si inuestitura fuerit recepta pro se, & quibuscumque haredibus, vt num.* 2.

3 *Mutus, & surdus ex accidenti an succedat in feudo; & quid si feudum sit nouum num.* 4.

5 *Surdus, & mutus, qui ex medicorum opinione mederi potest, succedit in feudo.*

6 *Mutus, & surdus an succedat in feudo non requirente aliquod personale, & particulare seruitium.*

7 *Mutus, & surdus an succedat in feudo dato pro annuo Censu.*

8 *Mutus, & surdus succedit in feudo ex consensu Domini directi, qui potest mutum, & surdum inuestire; licet id prohibitum sit infeudare, qui non potest mutum, & surdum subinfeudare, vt num.* 9.

10 *Dominus directus si semel scienter infeudauerit mutum, & surdum, non potest amplius inuestituram sub prætextu mutitatis reuocare.*

11 *Surdaster, & qui tardè loquitur, succedit in feudo.*

12 *Mutus, & surdus succedit in feudo Franco.*

13 *Mutus, & surdus succedit in feudo imperfecto.*

14 *Mutus, & surdus succedit in feudo empto.*

15 *Mutus, & surdus succedit in feudo dato ob remunerationem.*

16 *Mutus, & surdus succedit in feudo dato in præmium.*

17 *Mutus, & surdus succedit in feudo sic existente pacto.*

18 *Mutus, & surdus si non succedat in feudo, non reuertitur feudum ad Dominum, sed ad filios, & si non extent, ad alios agnatos, & quid si post agnatorum acquisitionem mutus suscipiat liberos.*

19 *Mutus, & surdus non succedens in feudo, ali debet ex fructibus feudi, nec pro consequendis dictis alimentis debet litigare, vt num.* 20.

21 *Mutus, & surdus, qui succedit in feudo, ipsum amittit, si talis eius culpa fuerit effectus.*

Muti, & surdi an succedant in feudis. Cap. LXVI.

Dubitari solet an muti, & surdi in feudo succedant, Circa quod regulam prius generalem constituam, vt ex eius declarationibus veritas huius quæstionis eluceat.

1 Sit igitur regula mutum, & surdum in feudo non succedere ad rit. An mutus, vel alius imperfectus feudum retineat in vsibus feud. vbi Bald. & Pert. de Rau. docent: rationem autem eam esse dicunt, quia Domino seruire non potest, vnde cessat ratio, ob quam feuda concedi solent, vt per Franc. Sonsb. *de feud. par.* 13. *num.* 132. Mart. de Silim. *de feud. rubric.* 12. *num.* 295. Caccial. *de feud artic.* 7. *nu.* 15. Thom. de Marin. *de feud. tit.* 2. *de feud. ex pacto, & prouid. antiq. num.* 135. Iacob. de S. Georgio *de feud, versic. dictique vassalli promiserunt num.* 50. Octau. Bamm. *in tit. si de feud. defuncti contentio in rubrica, qui clericus quæst.* 5. *num.* 100. Intrigl. *in tract. de feud. cent.* 1. *quæst.* 9. *num* 290. & *cent.* 2. *artic.* 1. *nu.* 555

2 Gasp. Thesaur. *quæst. forens. lib.* 2. *quæst.* 62. *nu.* 3. † etiam si inuestitura fuerit recepta pro se, & hæredibus quibuscumque, vt per ipsum Intrigliol. *dict. centur.* 1. *quæst.* 50. *num.* 129

3 Regulam tamen restringunt ad mutos, & surdos à natura; si enim fuerint tales ex accidenti aliquo, à feudis non excludi, dixit Bald. secutus à Petr. de Reu. & à Franc. Sonsb. *de feud. par.* 9. *num.* 71. & rationem reddunt, quia illi non excluduntur muti, quorum defectus mederi ex medicorum opinione possunt, & tales reputantur defectus accidentales, dicunt citati Doctores, vnde voluot feudum paternum retinere posse.

4 † Dixi paternum; nam multi existimant, feudum nouum etiam mutos accidentales amittere, vt glos. *in* 1. *allegata rubric.* & *in* §. *mutus in vsibus feud* Petrus Rau. *loc. citat.* Aluar. & Petsus. de Cerolt. *in dict.* §. 1. secuti à nonnullis aliis, & nouissimè ab Intrigl. *de feud. cent.* 2. *artic.* 1. *num.* 564. Id tamen improbat subtilissimus Francisc. Sonsb. *de feud. par.* 13. *num.* 133. qui in proposito vanam appellat hanc distinctionem de feudo antiquo, & nouo, cum solum considerandum sit, an defectus accidentales possint mederi, vel potius perpetuos esse manifestè appareat, vt si si aliqua spes salutis, non debeant priuari, nec feudo paterno, nec nouo;

Si

Si verò perpetuus necessariò sit morbus, nec nouum, nec paternum feudum recipere possunt; ratio enim, ob quam dicunt, mutum ex accidenti non amittere feudum antiquum, ea est, quia feudum antiquum non habuit originem ab ipso, sed à parentibus; vnde solidius videtur in eo radicatum: Sed hac ratione stante, sequeretur idem dicendum esse in mutis, & surdis à natura, quos tamen feuda etiam paterna amittere omnes vno ore fatentur. Nec obstat id, quod Zasius respondet, mutum, & surdum à natura feuda paterna retinere non posse; quia vti morbus à natura perpetuus reputatur, & in accidentali est aliqua spes salutis: vt enim dixit Sonsb. iam præsupponimus nullam adesse speciem pristinæ valetudinis; hac enim spe, ex medicorum opinione existente, non dubitant mutos, & surdos ex accidenti, nec paternum, nec nouum feudum amittere: Sed si clarè constet, morbum non posse humana cura mederi, nam si sit à natura, potius quàm accidẽtalis, erit in causa, vt muti, & surdi feudum tàm paternum, quàm nouum amittant, per *dict. §. 1.* semper enim eadem militat ratio, vt non possint Domino seruire, ob quam rationem volunt feudum retinere non posse, vt per ipsum Sonsb. *loc. citat. num. 133. & num. 134* idem secutus fuit Thom. de Marin. *de feud. sub tit. de feud. ex pacto, & prouid. anc. sub num. 133.* vbi dicit, contrarium sencientes errasse, & errare etiam fecisse Zasium; vnde nec minus sequendus erit Intrigl. *qui de feud. cent. 2. artic. 1. num. 555. & seqq.* in muto, ex accidenti hanc facit differentiam de feudo paterno, & nouo.

Quæ regula generalis, vt muti, & surdi feudum amittant, plures recipit declarationes. Sit illa prima

5 † si ex medicorum opinione mederi possint, vt supra dictum fuit, & sequitur Intrigl. *de feud. cent. 2. artic. 1. num. 575.* & interim per substitutum seruire possunt, vt per Sonsb. *loco citat. conclus. 2. sub num. 133. & 136.* quod ampliat procedere, etiam si vitia insint a natura, dummodo aliqua adsit spes salutis; quam tamen in vitiis naturalibus naturaliter nemo posset considerare, nec aliquis ex audaci medicorum turba vitia naturalia humana ope mederi posse, forsan auderet asserere.

6 Secundò limitatur supra firmata conclusio, vt non procederet in feudis non requirentibus ab ipso fundatario aliquod personale seruitium; ratio enim, ob quam dicunt, mutum, & surdum feudum amittere, ea est, quia Domino seruire non potest; qua cessante, cum alia seruitia possint per substitutum experiri, non est feudis priuandus, vt per Bald. *in d. §. 1. & in d. §. mutus,* sub allegatis rubricis, & docet Sonsb. *in d. 18. parte sub num. 135. vers. fallit primo,* vel illud personale seruitium esset tale, vt hæc vitia per ipsummet mutum, & surdum exequi posse non impediant, tunc enim pariter cessaret ratio exclusionis à Doctoribus considerata. Quæ in mutis, & surdis ex accidenti optimè procedunt, cum enim auditu quandoque didicerint, poterunt populos regere, gubernare, punire, præmiare, & maximè cum scriptura mediante, & audire, & loqui possint: non est enim verisimile Principem effectum mutum ex accidenti, litteras ignorare; præterquamquod muti accidentales eorum mentem facillimè signis demonstrare possunt: sed si tales fuerint à natura, ea exequi posse non videntur, quæ necessaria sunt his, qui populos regunt, ac gubernant. Primò, quia habent dementiæ præsumptionem, vnde prius probandum esset ipsos intelligere, sanumque intellectum habere, per ea, quæ dicta fuerunt supra *in cap. 39.* Præterea eos ignorare, necessarium est, quid iura disponant, quasuè pro variis delictorum generibus pœnas imponant; cum hoc non nisi per auditum didicere potuerint, vt dictum fuit supra *in cap. 2.* Nec delictorum grauitatem, ac circumstantias de facili percipere possent, Et sic testari ipsis est prohibitum, vt dictum fuit superius suis locis, quantò magis dicendum erit, eos non posse exercere actus, à quibus hominum vita dependet. Verùm hæc non sunt tantæ efficaciæ, vt hinc dicere possimus feudis esse priuandos, licèt namque per semetipsos hæc peragere non valeant, per curatores tamen, & administratores idẽ facere non erunt prohibiti, si feudum particulare personæ seruitium non requirat, vt per Bald. Sonsb. *locis supra citatis,* & alios, de quibus infra.

7 Tertiò limitatur supra posita conclusio, vt non procedat, quando feudum datur pro annuo censu, vt *in d. §. 1.* vbi scribentes, & docet Franc. Curt. *de feud. par. 3. num. 8.* Silu. *cons. 3. num. 60.* Alexan. *cons. 10 lib. 5.* & probat Thom. de Marian. *loco supra citato num. 137.* Intrigl. *in tract. de feud. cent. 1. quæst. 10. num. 11.* Menoch. *consil. 65. num. 14. lib. 1.*

Quartò limitatur, si Domino feudi aliter placuerit,

8 cum possit feudum conferre etiam muto, & surdo, & ipsum à seruitiis personalibus liberare, vt per Sonsb. *ad vsus feud. par. 7. num. 5.* Mozz. *in tract. de feud. in rubr. de his, qui feud. accip. poss. num. 41.* Intrigl. *de feud. cent. 1.*

9 *quæst. 54. num. 77.* licèt id prohibitum sit, † infeudato, qui non potest de aliquo Castro subinfeudare mutum & surdum, vt per ipsum Sonsb. quod repetit *in 13. par. num. 132.* & sequitur Thom. de Marin. *loco citato sub num. 133 & 135.*

10 Ac propterea si Dominus scienter muto, & surdo feudum dedisset, non posset concessionem reuocare sub prætextu mutitatis. Ant. Cap. *in inuestit. feudali, in rubr. feuda mixta 42. causa limitat. 4. & in rubr. feudatarii habiles, versic. mutus,* Intrigl. *de feud. cent. 2. artic. 1. num. 576.*

11 Quintò limitatur in surdastro, & in loquente aliquo modo, licèt tardè, vt per Franc. Sonsb. *in d. 13. par. sub num. 132.* isti enim propriè non appellantur muti, & surdi, vt supra suo loco dictum fuit, & probat Thom. de Marin. *loco cit. num. 137.* & quæ de exclusione superius dicta fuere, procedunt existente omnimoda imperfectione. Socin. *in consil. 47. sub num. 11. volum. 3.* Brun. *in consil. 17. num. 97. vol. 3.* Intrigl. *de feud. cent. 2. artic. 1. num. 566. & seqq.*

12 Sextò limitatur in feudo franco, eo nullum seruitium requirente, vt per scribentes *in d. §. mutus,* & tradit Sonsb. *loco cit. versic. fallit secundo,* ex quo apparet, verum esse, quod dixi supra, non posse administrare, populos regere, & gubernare, non esse in causa, vt muti, & surdi à natura priuentur feudis; nam si hoc esset, etiam feudo franco priuarentur.

13 Septimò regula intelligitur in feudo recto, secus in impropio, in quo mutus, & surdus indistinctè succedit, Menoch. *cons. 65. num 14. lib. 1.* Thom. de Marin. *de feud. in tit. de feud. ex par. & prouid. num. 136.* Molin. *de*

14 *primog. Hisp lib. 1. cap. 13. num. 44.* † ac propterea Intrigliol. *de feud cent 2. artic 1. num. 572.* meritò dixit, mutum, vel aliter imperfectum iure optimo succedere in feudo empto, & allegat Doctores de communi attestantes, & idem dixerat prius *in centur. 1. quæst. 41. num. 29. & 30*

15 Octauò limitatur in feudo dato ob remunerationem alicuius magni obsequii, tunc enim non esset reuocando concessio propter imperfectionem superuenientem, vt per scribentes, *in d. §. mutus,* Sonsb. *loco cit.*

16 *versic. fallit tertiò.* † Et hinc etiam dicere debemus, quod si alicui in præmium alicuius facti promissum esset feudum, illud habere deberet mutus, & surdus, si illud perageret factum, Viu. *lib. 1. com. opin. versic. statutum,* Alb. *in tract. stat. par. 1. quæst. 81.* Intrigl. *de feud. cent. 2 artic. 1. num. 574.*

17 Nonò limitatur suprapposita regula, si à principio esset appositum pactum, vt propter vitium superueniens in aliquo ex comprehensis, feudum amitti non deberet, *cap. 1. de feud. non haben. propt. nat. feud.* Sonbs. *loc. cit. vers. fallit quartò.*

18 De-

18 Decimò limitatur, vt in casibus, in quibus excludi deberet mutus, & surdus, feudum ad Dominum non reuertatur, sed ad filios, si extent, mutos enim, & surdos etiam à natura posse matrimonium contrahere, diximus supra *in capit.49.* & ipsis non existentibus ad alios agnatos, ad quos de iure feudum transire posset, vt post antiquiores dixit Thom. de Marin *cent.2. art.1. num.569. & seqq.* Ad quos agnatos si semel feudum fuisset peruentum, non esset amplius ab ipsis auferendum per superuenientiam liberorum ipsius muti, qui semel iuridicè, & absolutè fuisset exclusus, non autem suspensiuè, vnde filii nascituri non possent tollere ius alteri quæsitum, ad notata per Doctores *in l. Gallus, §. & quid si tantùm, ff. de lib. & posth.* vt per Bart. *num.14.* Ias. *num.89.* Fortun. *num.255. & seqq.* Lancellot. Galiat. *num.81.* & Crot. *num.127.* conferunt tradita per Rosel. *de legitim. par 1. in tit. de causa final. num.16.* & per Brun: *de statut. artic.12. num.8.* de quo etiam Bald. *in l. fin. C, de iur. auto. lib.10*

19 Vltimò declaratur regula suprapofita, vt in casibus, in quibus muti, & surdi non succedunt in feudo, si aliunde non habeant de fructibus feudi, debeant ali, vt per glos. *in d. §.1.* vbi etiam per Ran. & docet Thom. de Marin. *loco cit. sub num 138.* Zasius *de feud. in rubr. de success. feud. num.68. versic. in casibus,* Surd. *de aliment. quæst.58. num.2.* Iacob. Ardin. *in sum. de success. feud. in §.*
20 *mutus,* Titaq. *de iure primog. quæst.23. in fin.* † qui pro consequendis dictis alimentis seruire non debent, Sonsb. *de feud. par.11. num.135.* Anton. Capic. *in Inuest. feud. in rub. feud. alim. vers. mutus, vel aliter imperfectus,* Intrigl. *de feud. cent.2. art.1. num.562*

21 Postremò pro complemento istius capituli non omitto, mutum, & surdum, qui alias in feudo succederet, ipsum amittere, si talis euaserit eius culpa, vt si aliquod commiserit delictum, ob quod lege, vel consuetudine sic mandante, mutus, & surdus, vel aliter imperfectus effici deberet, in pœnam eius delicti, vt post Anton. Capic. *in reb. feud. arm. causa 42. limit.1. in fin.* Intrigl *de feud. cent.2. art.1. num.575.*

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & surdus a muneribus personalibus, non autem a realibus excusatur.*
2 *Surdus tantùm an excusetur a recitatione diuinarum horarum in Choro.*

Muti, & Surdi à quibus muneribus excusentur. Cap. LXVII.

1 MVtos, & surdos à muneribus personalibus excusari, non autem à realibus probant iura clarissima, vt est text. *in l. honores, §.1. ff. de decur.* & tradit Petrus de Antib. *de muneribus, §.2. num.27.* prout alij morbosi, qui leuamentum à personalibus muneribus sentiunt, vt *in l.1. C. qui morbo lib.10.* Si tamen munera sint talia, vt à mutis, & surdis exequi non possint, secus si ab ipsis, vti ab aliis, adimpleri valeant; sit exemplum de muto, & surdo rustico, qui operas rusticales exercere sit solitus; qui & ipse, & vias, & fontes, & pontes reparare vnà cum aliis erit obligatus. A patrimonialibus verò, & realibus oneribus excusari non debent, vt supra suo loco de cœco fuit dictum, de qua excusatione à muneribus publicis loquitur post Doctores, quos allegat Diana *resolut. moral. par.5. tract.6 de mutis, surdis, & cæcis resol.33*

2 An autem clericus surdus effectus excusetur à recitatione diuinarum horarum in Choro, est aliqua difficultas; videtur namque cum aliis canere posse; & tempus canendi ex motu labiorum canentium cognoscere; quod tamen non placet Nou. *de hor. can. cap.19. conclus.8. num.80.* Si enim sit omninò surdus, non facilè posset ex motu tantummodo labiorum canendi tempus perspicere, præterquamquòd aliis non posset se concordare, nec animaduertere an alta, vel supressa voce, an lentè, vel festinanter canerent alii, vnde muneri suo satisfaceret, si ex se horas recitaret, quas tamen non posset omittere, cum surditas non sit in causa, quin surdi officium recitare valeant. Sed de his latius videri potest superius *in cap.24.*

SVMMARIVM.

1 *Surdi, & muti restituuntur in integrum, debent tamen probare, ipsos fuisse læsos ob surditatem, vel mutitatem, vt num.2.*

Surdi, & muti an restituantur in integrum. Cap. LXVIII.

1 PRæsens quæstio nullam habet in se difficultatem; surdos enim, & mutos, si ob defectus auditus, vel loquelæ fuerint læsi, restituendos esse in integrum, dixit Socin. Sen. *in l.1. num.5. ff. de verb. obligat.* & sequitur
2 Odd. *de restitut. in integ. par.1. quæst.3. art.2.* † ex cuius dictis optimè colligere possumus, necessarium esse, vt appareat, ipsos læsos fuisse ob tales defectus. Cùm enim alias dixerimus, ipsos contrahere posse, non est, quod restituantur, nisi verè constet, læsionem ortam fuisse ob defectum auditus, vel loquelæ, quod ex multis probari posset, de quibus *in cap. 41.* quæ hic non repetam.

Et ex his impositus sit finis huic tractatui de cœco, surdo, & muto de anno 1605. Ætatis meæ anno 30. licèt penes meipsum retinuerim per annos quadraginta, & vltra, &c.

F I N I S.

INDEX RERVM MEMORABILIVM,

Quæ in hoc Tractatu continentur.

Index rerum Memorabilium.

Fa-

Index rerum Memorabilium.

Prin-

Index rerum Memorabilium.

Sur-

Index rerum Memorabilium.

F I N I S.

DECISIONES DIVERSORVM TRIBVNALIVM

Recollectæ per Excellentiſs. D.

IO: DOMINICVM FANTINI

In Foris Eccleſiaſticis Venetiarum Aduocatum.

Additæ in hac noua impreſsione ad Tractatum

BLASII MICHALORII DE COECO, SVRDO, ET MVTO.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

VENETIIS·M·DC·LXXXI·

Apud Guerilios.

DECISIONES DIVERSORVM TRIBVNALIVM

De Cœco, Surdo, & Muto.

Seraphin. Decis. 961.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus condens testamentum inter liberos, non tenetur seruare solemnitates*, leg. hac consultissima, C. qui testam. fac. poss. *sed in eo locum habet dispositio*, §. ex imperfecto, *quod tamen declaratur procedere, quando omninò cessat suspicio fraudis, aliàs secus est in testamento, vel Codicillis etiam inter liberos factis, vt num. 2.*

2 *Secundum testamentum non solemne non reuocat primum solemne in præiudicium extraneorum, licèt sit factum inter liberos, vbi adest suspicio fraudis.*

3 *Testamentum, vel codicilli per coniecturas amentiæ suspecti redduntur.*

4 *Cæcus an possit donare causa mortis, etiam non adhibitis solemnitatibus*, leg. hac consultissima, *vt est communis opinio, sed hoc intelligitur procedere, si præsens sit donatarius, vel alius, qui pro eo stipuletur, aliàs resoluitur in fideicommissum, & eo casu requiruntur solemnitates* dict. §. ex imperfecto.

DECISIO I.

ILlustriss. D. Io: Paulus Vicecomes mente, & corpore sanus suum condiderat testamentum adhibitis omnibus iuris solemnitatibus de anno 1575. mense Maij, anno sequenti de mense Octobris, infirmus corpore, & oculis captus non adhibita solemnitate requisita *in l. hac consultissima*, *§. ex imperfecto, C. qui testam. fac. poss.* fecit codicillos, in quibus ferè omnia bona reliquit D. Io: Francisco de Turate filio suo, vt asseruit, arrogato, cui in priore testamento tertiam tantùm partem hæreditatis reliquerat cum onere fideicommissi: Et quia coram Reuerendissimo D. Perusino fuerat resolutum, codicillos fuisse nullos, & inualidos stante cœcitate testatoris, fuit dubitatum, an codicilli sustinerentur, vel ex eo, quod institutus fuerit filius arrogatus, vel ex eo, quod in illis adsit clausula donationis extensa in clausula codicillari: Et per Dominos in vtroque capite fuit resolutum pro informante, nempè codicillos sustineri non posse, emissa enim quæstione, an dispositio *l. hac consultissima, § ex imperfecto, C. de testament.* habeat locum in filiis adoptiuis, seu arrogatis, in qua quæstione Natta *in dict. §. ex imperfecto quæst. 16.* tenet affirmatiuam, Tiber. verò Decian. *in cons. 34. num. 6. cum seqq. lib. 1.* tenet negatiuam: Et præsupposita parte affirmatiua pro vera, communis conclusio est, cœ-
1 cum † posse testari inter liberos, omissa solemnitate requisita *in dict. leg. hac consultissima*, & in eius testamento locum non habet dispositio, *§. ex imperfecto*, vt testatur Boer. qui plures citat *in decis. 240. num. 20.* Verùm
2 † hæc opinio procedit, cessat quando omninò suspicio fraudis, propter quam maior solemnitas requiritur testamento cœci; vbi verò adest aliqua suspicio, tunc secus, vt tradit Socin. *in cons. 163. colum. 2. vers. tertia, & vltima ratio*, Natta *in dict. § ex imperfecto num. 41. & cons. 124. num. 3.* Boer. *in dict. decis. num. 20.* & optimè Reuerendus Dominus meus Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 2. num. 25. vers. & quidquid sit.* Suspiciones autem multæ sunt; nam in primo testamento adsunt admixtæ personæ extraneæ, quas enim prædile-
3 xerat ratione conseruandæ agnationis; quo † casu per secundum testamentum non solemne non reuocatur primum solemne in præiudicium extraneorum, vt post alios tradit Natta *quæst. 45. num. 219. & seqq.* concurrunt etiam nonnullæ coniecturæ amentiæ, quæ licèt ex se non sufficiant ad subuertendam dispositionem, reddunt tamen valdè suspectum totum hoc negotium codicillorum: Sunt & aliæ suspiciones deductæ in facto, ex quibus Domini censuerunt nos esse in casu limitationis, non autem regulæ. Quantum ad postremum caput donationis, licèt inter Doctores sit ma-
4 gna controuersia, an cœcus † possit donare causa mortis siue solemnitatibus *dict. leg. hac consultissima*, nam Petrus, & Aloysius de Perusio inter cons. Bald *consil. 248. lib. 5.* tenuerunt affirmatiuam, idem tenuit Roman. *in leg. inter mortis num. 3. de donation. caus. mort.* Riminald. Iunior *consil. 84. num. 14.* Roland *consil 82. num. 20. lib. 1.* & in hac sententia fuerunt Bald. Fulgos. Alexand. & Ias. allegati per Natt. *num. 43.* & ea ratione, quia donatio causa mortis magis accedit contractui, quam vltimæ voluntati, & hæc videtur commu-

nis opinio, quamuis contrarium tenuerit Ruin. *in dict. leg.2.de leg.1.& in cons.24 num.50.lib.2.* Alciat. *in dict. leg.2. num.15.* Plotus *cons.54.num.15.& 17.*& Natt. *in d. §.ex imperfecto num.43. & 44.* Tamen ista quæstio non posset hic cadere, cùm neque præsens esset donatarius, neque quisquam pro eo stipulatus fuerit, quorum alterum requiritur ad validitatem donationis causa mortis, *leg.inter mortis de donation. caus. mort.* Plot *in dict cons.54.num.20* Ronald. *dict.cons.82.nu.27.* & ideò resoluitur in fideicommissum, Dec. *in cons. 245. num.7.* Ronald. *vbi supra.* Vnde fit, vt re incidat in eas difficultates, quæ circa primum caput deductæ fuerunt, nempè vt corruat ex defectu solemnitatis. Et ita, nemine contradicente, conclusum.

Ricc. Collect. Decis. 3354. par. 8.

S V M M A R I V M.

1 *Cœcus admittitur ad testificandum super his, quæ pendent à sensu auditus, si contrahentium, & loquentium voces habeat notas; procedit in ciuilibus, non in criminalibus,& num.2.*

3 *Cœcus, an limando monetas circum possit torqueri cum alijs monetariis falsis.*

4 *Mutus, & surdus an repellatur in criminalibus à testificando,& quando num.5.*

D E C I S I O I.

1 COecus admittitur ad notificandum † super his,
quæ pendent à sensu auditus, si contrahentium,
& loquentium voces habeat notas, hodie d. concordat, & alia glos, *in cap.testes in verbo qua neuerant, vers.similiter cœcus 3.quæst.9.*
2 Declara tamen, hanc conclusionem † procedere in
ciuilibus causis, eo quia in criminalibus cœci testimonium non admittitur, etiam in his, quæ percipiuntur sensu auditus, Rubin. *decis.Rot. Germ.372.* vbi assignat rationem, quia cœcus de facili potest voce decipi.
3 Sed nunc cœcus † inquisitus de tonsione monetæ,
hoc est eam limandi circum in circa insimul cum aliis monatariis falsis torqueri possit, negatiuè decisum per Socr. *cons.dicit Gizzarel.decis 26.*
Et ita, sicuti cœcus in criminalibus repellitur à te-
4 stificando, ita pariter & mutus, † & surdus, dum casus
accidisset in mea Curia Episcopali Viciæquensi practicari feci, ne recipiantur huiusmodi depositiones testium, nam licèt mutus, & surdus intellectum habens, & nutu, ac signis suam intentionem significare volens, non prohibeatur in causis ciuilibus testificari, vt dicunt Doctores, sicuti pariter mutus, & surdus, qui nutu, & signis potest significare suam voluntatem, non prohibetur matrimonium contrahere, & alios actus peragere, qui conueniunt etiam integris hominibus, *leg.ex facto, ff.de vulg. & pupill. cap. cum apud extra de sponsal.l matris in princ.ff.de iur.dot.* tamen secus est in criminalibus, in quibus nullatenus admitti potest, etiam si sit mutus ex accidenti, velletque per scripturam deponere, nec recipiendus erat, prout & ita discusso negotio, recordor fuisse semel decisum in Curia Archiepiscopali Neapoli tempore Illustriss. & Reuerendiss. D. Cardinalis Acquauiuæ bon. mem. cuius officiis multum debeo.
5 Intellige autem, hæc omnia † procedere debere in
totaliter cœcis, vel totaliter mutis, aut surdis, at secus in monoculis, surdastris, vel mutastris, argum.text. *in l. honoris, ff.de curat.* vbi mutus, & surdus si in totum non audiunt excusantur à muneribus ciuilibus, at secus in eo, qui tardè loquitur, aut tardè audit, mutus enim dicitur, qui nullo modo potest loqui, non autem qui tardè, & ponderosè loqui potest, conferunt scripta per D. Regentem Papiam *in decis.nouis. sacr. consil.... num.43.* Hinc cœcus, vt infirmus potest declinare forum tanquam miserabilis persona, tamen id intelligitur, de totali cœco, Thesaur. *decis.177.*

Comittoll. Decis. 155.

S V M M A R I V M.

1 *Cœcus Codicillos faciens, tenetur seruare solemnitates quasdam, etiam si non sit cœcus à natiuitate, num.9. seqq.*

Alias per illos, tanquam nullos, non est derogatum testamentariæ dispositioni præcedenti, num.11.

Furiosus non potest testari.

3 *Furor est difficilis probationis.*

4 *Cœcitatem esse probatam ex testibus firmatur, & seqq.*

5 *In eo, qui habet oculos apertos, sed demortuos, probatur per testes, & ex actibus, & signis, vnde liqueat, aliquem ea facere, quæ videns non faceret, & seqq. Et ex eius querimonia, num.8.*

6 *Cœcus propriè non solum dicitur, qui talis natus est, sed & is, qui ex morbo, aut accidenti vtriusque oculi visu caret, num.9.*

D E C I S I O III.

D. Io: Paulus Vicecomes, cum anno 1575. mense
Maij, condito testamento. D. Io: Franciscum
filium arrogatum pro tertia parte, & pro aliis duabus
tertiis D. Hieronymum fratrem germanum hæredes
instituisset; anno sequenti mense Octobris Codicillos
fecit, quibus D. Io: Francisco multa prælegauit, eun-
demque pro dimidia declarauit hæredem. De nulli-
1 tate † horum Codicillorum oppositum fuit per R. D.
Octauium D. Hieronymo Patri hæreditatem repu-
dianti subsecutum, eo quod dicerentur conditi tem-
pore, quo D. Io: Paulus luminibus, & mente captus
erat, non seruata solemnitate, *leg.hac consultissima, C.*
qui testam.fac. poss. & §.cœcus instit. eod. & contra text.
in l.furiosum, C.eodem. Quare dubitaui, an constaret de
2 amentia, & cœcitate † D. Io: Pauli, tempore dictorum
Codicillorum, ita vt sint nulli, nec derogent præceden-
ti dispositioni testamentariæ.
Et Domini, quia caput amentiæ visum fuit, diffi-
3 cilioris † esse probationis, & ea, quæ testes super illa
deposuerunt, non omnibus æquè concludebant, eo
omisso conuenerunt, sufficienter ex testibus, quorum
4 † summarium datum fuit, constare, quod D. Io: Pau-
lus Codicillorum tempore lumen oculorum prorsus
amisisset.
Etenim cœcitas in eo, qui habet oculos apertos, &
5 claros, sed demortuos, quales † asseritur, habuisse D.
Io: Paulus, probatur per testes, & ex actibus, & signis,
vnde liqueat aliquem ea facere, quæ videns non face-
ret, Bart. *in leg.2. num.3.ff.de bon.poss.fur.vel Infan.dila.*
Ias. *in dict.leg. hac consultissima num.* 8. & ibidem Dec.
num.45. Ang. *in § cœcus num.1. instit.eod.tit qui testam.*
fac.poss. Imol. *in l.1. §.vlt.de verb.oblig.* Natt. *consil.* 210
in princ. Anguisc. *cons.269.* Ex testibus autem datis pri-
6 mus, † & secundus super tertia positione: Tertius su-
per 4. 7. & 9. Quartus super 3.4. 5. 6. & 7. Quintus su-
per 3. 4. & 7. Item sextus super 3. concorditer affir-
mant, D. Io: Paulum in festo S. Io. Baptistæ anno 1576.
vsque ad eius obitum, intra quod spatium includitur
tempus Codicillorum, prorsus luce oculorum orba-
tum mansisse. Cùmque, vt plurimum sint domestici,
7 † qui eius sic infirmi, & obcœcati curam gesserunt,
probabiles, & legitimas suæ assertionis rationes expo-
nunt, præsertim super 4. 5. & 6. positionibus, nempè,
quod manu duceretur, etiam per domum, quod non
agnosceret familiares præsentes, nisi interdum ex vo-
ce, quod

ce, quod res ab ipso petitas, & in conspectu positas, vt
acciperet admonitus, manibus attentans, quæreret, &
ea, quæ ante obuersabantur, in Solis, & candelæ clara
luce, non aduerteret, sed sibi adferri exposceret, quod
cibos necesse erat illi in os inserere, & potum ori ad-
mouere, simulque significare, quidnam illud esset,
8 quod ei offerebatur. Accedit, quod † ijdem testes spe-
cialiter, primus, tertius, & quintus super 7. deponunt,
quod D. Io: Paulus dolenter quærebatur, se penitus
oculorum lucem perdidisse, quod nemo ipso certiùs
affirmare potuit.

Quare conclusum fuit obseruationem, *l. hac consul-
tissima* (quæ locum habet non solum in eo, qui cœcus
9 † natus sit, sed & in eo, qui ex morbo, aut accidenti
vtriusque oculi visu careat, cum & iis propriè cœcus
dicatur, Aristot. *in 5. Metaph. cap. 22. de priuat. & l. 1. C.
qui morb. se excus. lib. 10.*) adhibendam de iure com-
10 muni fuisse † in Codicillis D. Io. Pauli, ad text. *in d. l.
hac consultissima. vers. qui in eundem modum*, Speculat.
in tit. de instr. edit. § 12. *num.* 42. quæ omissa, conclusum
11 fuit per eos, vtpotè † nullos, dispositioni testamenta
riæ præcedenti nequaquam derogatum, nisi iure ali
quo speciali, vel ex vi clausulæ salutaris adiectæ susti-
neantur.

Vide, quæ in hac causa postea fuerunt dicta coram
Seraph. *decis.* 966. & hanc, & illam referunt, & exami-
nant Honded. *consil.* 58. *lib.* 2. qui pro validitate Codi
cillorum respondit, & Giouagn. *cons.* 22. *lib.* 1. qui pro
inualiditate concludit. Ad materiam testamenti cœ-
ci, vide etiam Eug. *cons.* 63. *lib.* 2. Neguf sun, *quæst.* 374.
& Giouagn. *consil.* 5. & 6. *lib.* 2. Et quod ad pias causas
possit testari sine solemnitate, Gap: tert. *de num. test. in
testam. req par. 2. cap. 4. num.* 54. & 55.

Bordon. Decis. Miscell. 228.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus vocem passiuam nullatenus habere potest.*
2 *Cæcus in officio si cadat in cæcitatem, non est ab officio
remouendus.*
3 *Cæcus habet vocem actiuam, & potest votare.*

DECISIO VI.

1 PAssiuam vocem † nullatenus habere potest cœ-
cus, quia impossibile est, quod officium, ad quod
assumeretur, benè præagat *ex cap. hinc etenim dicit* 49.
vnde & ab omnibus dicitur inelegibilis, S. Thom. *par.
quæst.* 82. *act.* 10. Paris. *lib.* 5. *de resign. quæst.* 6, *num.* 36. ex
illis Tambur. *tom* 1. *disput.* 5. *quæst.* 21. *num.* 33. Si in offi-
2 cio † cadat in cœcitatem, non est ab officio remouen-
dus, quia afflictio non est addenda afflicto, *cap. ex par-
te, de cleric. agrot.* sed dandus est illi coadiutor, vt ex di-
cto capite, & aliis præcedentibus colligitur.
3 Idem verò cœcus † potest votare, quia per adue-
nientem cœcitatem ius suum non amisit, neque illi
noua tribulatio superaddenda est. Procedit, licèt vo-
ta conscribantur in schedula per ipsum vocalem, quia
id non est necessarium, cum etiam conuersi illiterati
per tertium sua vota præbeant, vt practicatur.

Bordon. Decis. Miscell. 457.

SVMMARIVM.

1 *Mutus quis effectus postquam fuit electus ad aliquod mu-
nus, non est ab eo remouendus,*
*Electus ad exercendum aliquod munus, per superuenien
tem impotentiam non est ab eo remouendus. exemplifi-
catur in multis casibus, præsertim in muto.*

DECISIO V.

1 IVra omnia concludunt, electum, per superuenien-
tem impotentiam ad exercendum munus suum,
non esse remouendum ab officio suo, sed illi dandum
esse coadiutorem, *ex capit. scripsit* 1. 7. *quæst.* 1. *ibi*: Nus-
quam Canones præcipiunt, vt pro ægritudine Epi-
scopo succedatur, & omninò iniustum est, vt si mole-
stia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus, *ca-
pit. cum percussio* 2. 7. *quæst.* 1. quia flagellatis afflictio ad-
denda non est, vt ibidem dicitur, *cap. præsentium* 3. *ca-
pit. Pontifices* 4. *cap. quamuis* 14. *ead.* 7. *quæst.* 1. idem sta-
tuitur, *cap. de Rectoribus* 3. *cap. ex parte* 5. *cap. consulta-
tionibus* 6 *de Cleric. agrot* nec oppositum habet *cap. tua
nos* 4. *ibi*: Ab administrationis officio debet remoueri,
idest ab exercitio sui officii remouendus est leprosus
propter abominationem, non autem à Rectoria. Su-
pradicti textus, licèt loquantur de Episcopis, & Paro-
chis, tamen intelligendi sunt de omnibus superiori-
bus, & Prælatis etiam Regularibus, propter identita-
tem rationis, & quia ita non obscurè colligitur, *ex ca-
pit. vnic. de Cleric. agrot. in* 6. extremis verbis: non sunt
ergo remouendi superiores electi propter huiusmodi
morbos, nisi velint, sed patienti cum sua infirmitate,
substituendo illis Coadiutores, Tambur. *tom* 1. *disput.* 5
quæst. 21. *num* 47. Suarez *tom* 5. *disput.* 5. *sect.* 3. *num.* 17.
Petrus Gregorius *lib.* 47. *cap.* 9. *num.* 9. Peregrin, *de Præ-
lat. quæst.* 2. *cap.* 4. *num.* 24. quidquid dicat Sigism. *dub.* 89
& 102. *de elect.* ex glos. 5. insufficientia, *cap.* 1. *de renunc.*
nam in eo cap. sermo est de insufficientia peccami-
nosa, non de ea, quæ inducitur ex infirmitate. Quare
benè se gessit quidam Generalis, qui Prouinciali effe-
cto muto dedit coadiutorem ei discretum, seu secre-
tarium; & tandem desperata sanitate, quia erat mu-
tus impotens ad deambulandum, & ad scribendum,
remotus fuit ab officio, & nouus electus.

Boerij Decis. 1.

SVMMARIVM.

59 *Mutus ex accidenti factus an possit eligere.*
60 *Cæcus, & idiota quomodo possint transigere super cogni-
tis, & visis verbis testamenti.*
63 *Cæci scrutinium non potest in scripto fieri.*

DECISIO VI.

SEd in casu præsenti non est opus legere, sed expri-
mere verbo conceptum mentis: alias sequeretur,
59 quod mutus ex accidenti posset eligere: quia † vbi
voce non est opus, mutus interuenit, text. cum sua glos.
*in l. pater quæstor, §. 1. ff. de acquir. hæredit. cum not. in leg.
discretis, C. de testament.* & ideò tanquam tutor non po-
test auctoritatem præstare, *leg.* 1. *ff. de tutor.* vt tenet Si-
gno. de Hom. *in cons.* 193. quia interpositio auctorita-
tis requirit vocem, reprobata *l. vbi non voce, ff de regul.
iur.* & ibi Alb. de Rosa accedant votata per Ang. *in con-
sil.* 94. & *in consil.* 193. *ante fin. versic. diceret aliquis*; vbi
60 ponit † quomodo cœcus, & idiota, & litterarum im-
peritus possit transigere super dispositis in testamen-
to, agnitis, & iussis verbis testamenti: licèt in hoc casu
sufficiat, secundùm ipsum, vim verborum vltimæ vo-
luntatis cognoscere per habentem iuris peritiam, *l. in
bonorum, ff. de bon. poss.*

Et si dicatur, quod prædictus præcessor cœcus fuit
scrutatus, & dedit votum in scriptis, licèt non legerit,
vt dictum est, & sic non fuit scrutari omissus, nec &
non alii Canonici: Dico, quod paria sunt non scrutari,
vel scrutari, ea non apparere de scrutatione, siue scru-
tinio, & inquisitione legitimo modo facta, *arg. l. fin. &
ibi glos. in verbo orbitates, C. ad leg. Fabiam de plag.* vbi

dicitur, quod paria videntur, aliquid non esse, vel esse, & inutiliter esse, vt *cap. 11. & ibi Abb. Sicul. versic. no. quod paria videntur de translat. Episcop.* & sic non censetur scrutatus, quia cum in aliquo actu, vt electionis, requiratur forma, talis forma dicitur quid indiuiduum, vt *cap. querundam, & ibi glos. vigesimatertia distinctione* accedat dictum Baldi *in leg. 1. C. de sententijs ex periculo recitandis*, quod si Iudex debet ferre sententiam secundùm consilium sapientis, & in scriptis datum Iudex non legerat, sententia est nulla, de quo plenè Felyn. *in cap. venerabilis colum. 17. in 3. & 4. fall. de except.* Igitur, &c.

Boerij Decis. 240.

SVMMARIVM.

20 *Cæci testamentum inter liberos, quam solemnitatem requirat.*

21 *Cæcus an transigere possit super testamento.*

DECISIO VII.

SEd an habeat *leg. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. qui testamentu facere poss.* locum etiam in testa-
20 mento imperfecto Patris cœci † inter liberos condito, non seruata solemnitate dictæ leg. vbi Bartol. dicit, illam legem mente tenendam: quia poterit quis multum de honore ex ea habere; quia sæpè homines excœcantur propter infirmitatem, vel alia accidentia; tamen faciunt testamentum secundùm ius commune, ideò non valet nec inter liberos, vt tenet Fulgos. & Rom. & idem Marian. *num. 2.* & idem Fulgos. *consil 41. & consil. 91.* & Castren. *cons. 261. super 1. dubio præsupposita cæcitate volum. 10.* quoniam illam solemnitatem in testamento cœci seruandam Imperator adhibuit ad fraudes, falsitates (quæ de facili hominibus non videntibus fieri possent) euitandas, vt ibi dicitur *in fin. & in l. fin. §. cum enim rot C. de fideicom.* Sed contrarium tenet Bald. *in dict. leg. hac consultissima.* & eum sequuntur ibi Angel. *vers. sed quid erit in parte,* & Castrens. *versic. item quæro,* an solemnitates, & sic sibi contrarius, & Corn. *vers sed dubitatur,* & Alexand. *versic. extra glos. est dubium,* & idem Salyc. *quæst. vlt.* & Iason *vers sed pone, quod pater sit cæcus,* & ipsum sequitur Curt. Iun. *in dict. §. ex imperfecto num. 8.* & ista est communis opinio, quam tenet Ang. Aret. *in §. cæcus in fin. instit. eod.* & Ias. *cons. 26. num. 2. vers. sed quando prædictis volum. 1.* & Zabar. *cons. 149.* Set. Franc. & Socin. *cons. 15* Non fuisset opus vlteriori discussione, cum *versic. seq.* & quasi *per tot. volum. 2.* vbi ponit etiam, quando primum præcessit testamentum solemne, clausulam habens derogatoriam, per quam apparet, ratione conseruandæ agnationis, testatorem cœcum magis dilexisse agnatos, quàm filias in secundo testamento minus solemne hæredes institutas: qui tenet primum non rumpi, nec tolli per secundùm inter liberos factum, de quo ibi per eum, sequendo Fulgos. *in dict. leg. hac consultissima. §. si quis autem,* & tenet Oldrad. *consil. 119. quod incipit,* Titius condidit testamentum, & Io: And. *in addit. Spe. tit. de testam. §. 1.* & in his terminis consuluerat Fulgos. *in dict. cons. 41. & 92.* Ipsum sequitur Benedict. *in d. cap. Rainut. num. 79* & se fundant DD. supradicti tenentes communem, quia quando testati sunt inter liberos, cessat omnis sinistra suspicio fraudis, & falsitatis, & sic cessat ratio, propter quam fuit hæc solemnitates a lege introducta. Quid dicendum? & Mart. de Fano, qui primò hanc disputauit quæstionem, ipsam dimisit indiscussam, prout referunt DD. supra allegati, quam etiam Alber. ausus non fuit decidere *in dict leg hac consultissima,* nec Barb. *in cap. cùm tam num. 23. de testamen.* Et pro parte, quam tenet Fulg & segq. facit: quia licèt inter liberos cessat suspicio falsitatis, quando vult æqualiter eos instituere hæredes, tamen quando Pater vult eos inæqualiter instituere, quod potest, vt supra dictum est, non minor videtur ratio suspicionis, quam inter alios, vt legitur Genes 27. de Isaac, qui ob nimiam senectutem fuit effectus non videns, quia in illa ætate calligant oculi, prout contigit, pluribus antiquis Patribus veteris Testamenti, quos recitat Luc. de Maria *in l. 1. C. qui morbo se excus. lib. 10.* Vnde consilio, & machinatione Rebeccæ vxori Iacob submissum loco Esau primogeniti benedixit, & successionem ei dedit. Et si ita comperta fraude occurreret mihi casus, iudicarem testamentum nullum: alias in dubio communis opinio, quæ pro testamento facit, est sequenda, *l. si pars, ff. de inoffic. testam.* siue testamentum cœci sit vnicum, siue secundum inter liberos factum, quod semper valeat, & primum solemne reuocetur, vt dictum de alio Procuratore non cœco. Pro quo facit, quod notat Bart *in leg. militis, §. veteranus, ff. de milit. testam.* & Barbos. *cons. 60 num. 11. & 12. volum. 2.* Et sic *dict. § ex imperfecto* habebit locum in omni paterno testamento inter liberos, etiam naturales tantùm, & non superius condito, alias cœcus non potest, etiam si esset consuetudo, aut statutum loci volens simpliciter valere testamentum minori testium numero factum, quia non intelligitur comprehendere testamentum cœci, vt voluit Bald. *in leg. si quæramus,* quem ibi sequitur Franc. de Aret. *versic. vltimò in quantum,* Bald. *de testam.* & Marian. *in dict. leg. hac consultissima num. 2. vers. item dicunt,* Iason. *consil. 81. incipit, viso testamento, volum. 3. & cons. 26. num. 2. volum. 1.* Et pariter cœcus potest donare, & facere omnes contractus inter viuos, sicut quilibet alius, cum non reperiatur prohibitus, vt voluit Alexand. *consil. 7. versic. item dato, vol. 1.* eum sequitur Iason. *in dict. leg. hac consultissima,* vt consuluerunt Petrus, & Aloysius de Perusis, quorum consilium repetitur *in 4. par. consilior. Bald. num. 380,* quia donatio causa mortis magis accedit contractui, quam vltimæ voluntati, per notat. *in leg. 2. de donat. præleg. cum alijs per ipsos allegat.* de quo vide amplè Bald. & Lancellot. Dec. & Soc. *in leg. 2. versic. in glos. ff. de leg. 1.* vbi ponit quatuor conclusiones, cui magis donatio causa mortis æquiparatur, an contractui, vel vltimæ voluntati, & istam partem tenet Ang Aret. *in dict. §. cæcus versic. quid si volo.* Et etiam, quod possit codicillari: sequendo secundam opinionem glos. *in dict. leg. hac consultissima in verb. codicillis.* quam etiam sequitur ibi Salyc. & Castr. & ibidem Ias. ibi, *vers. quæro, pone, quod cæcus,* dum tamen vltra numerum quinque testium adhibeat Notarium, aut loco illius vnum testem, & istud probat per illum text. optimum, vt ibi per eam. Sed primam opinionem glos. quod in codicillis requirantur octo testes, vel septem cum Notario, tenent Ias. But. Bald. Ang. Fulg. Rom. & Alexan. Corn. ibi dicentes, hanc esse communem, quam tenet Io: de Plat. *in dict. § cæcus,* & Castr. *in dict. cons. 361. vers. nec iuuaretur, volum. 9.* Sed aliæ opiniones mihi per magis placent, per rationes Ias. ibi, & *in dict. cons. 26. num. 2. vers. illud etiam puto esse, volum. 1* licèt Ias. *in dict cons. 81.* velit contrarium in donatione causa mortis. Sed an testamentum cœci sit nullum ob præpositerationem legatorum ante institutionem hæredis factam, & videtur, quod sic: tenet Richard. Malum. Cin. Bart. & Fulg. *in dict. l. hac consultissima,* & Ang. Aret. *in dict. § cæcus, & in § ante hæredis institutionem, instit. de leg.* & Cepol. *cautel. 128. incipit, in testamentis.* Contrarium tamen, & melius, ita Bald. Castr. Roman. Alex. & Ias. *in dict. leg. hac consultissimn,* & idem Ias. *in d.*
21 *cons. 26. num. 1. & 2 volum 1.* Sed † an transigere possit super contentis in testamento, est dubium, quia text. *in leg. ae his, ff. de transact.* dicit, inspectis, cognitisque verbis testamenti: sed cœcus non potest legere, & verba testamenti inquirere. Contrarium tamen tenet Angel. *consil. 198, vers. dicit quis secundum prædicta,*

& respon.

& respondet sufficere, cœcum intelligere vim verborum vltimæ voluntatis per alium habentem iuris peritiam, *l. in bonorum, ff. de bon. possess.*

Rota Decis. 602. par. 5. recent.

SVMMARIVM.

1 *Coadiutoria datur in fauorem Ecclesiæ, vt cultus diuinus debitis non fraudetur seruitijs.*
2 *Coadiutoria datur, vt ea seruitia, quæ à coadiuto præstari non possunt, à coadiutore præstentur.*
3 *Coadiutor semel datus expirat eius officium, si efficiatur inhabilis.*
4 *Coadiutoris officium expirat per eius mortem, vel translationem, nisi coadiutor habeat futuram successionem.*
Coadiutor, si efficiatur impotens, non est, qui coadiuuet, num. 4.
5 *Coadiutus, si moriatur, vel transferatur, non est qui coadiuuetur.*
6 *A tutela, vel cura licitum est arguere ad coadiutoriam.*
7 *Tutela, vel cura expirat, si tutor, vel curator efficiatur inhabilis, puta mutus, surdus, vel cęcus.*
8 *Coadiutor si non deseruiat Ecclesiæ, & ei debita seruitia non præstet, coadiutus potest petere nouum coadiutorem.*
9 *Papa de iure potest coadiutorem dare cum futura successione.*
10 *S. Augustinus successit in Ecclesia Hypponensi de consensu possessoris.*
11 *Coadiutoria solum tribuit coadiutoris exercitium, & non ius, cum illud remaneat penes coadiutum.*
12 *Res, quando deuenit ad statum, à quo incipere non potest, non attenditur.*
13 *Dictio, enim, iuncta verbo futuri temporis importat conditionem.*
14 *Irregularitas incurritur propter cęcitatem.*
15 *Cæcus efficitur inhabilis ad beneficia obtinenda.*
16 *Cęcus nec beneficia optare potest.*
17 *Legatarium solum post obitum testandi plenum ius acquirit in legato.*
18 *A legatis ad beneficium licitum est arguere, in legato, & beneficio dicitur esse donatio.*
19 *Promissus sub conditione, & cui habilitas requiritur de tempore purificata conditionis.*
20 *Coadiutor, si de tempore vacationis sit effectus cęcus, cum sit irregularis, & sit inhabilis, non potest prætendere successionem.*
21 *Defectus superueniens ob purificatam conditionem, non vitiat actum.*
22 *Clausula, ex nunc, prout ex tunc, denotat inchoationem temporis.*
23 *In actu conditionali primum locum obtinet voluntas disponentis.*
24 *Clausula, ex nunc, & prout ex tunc, adiecta actui conditionali, sumit robur à die euentus conditionis.*
25 *Retroactio non habet locum, quando deuenit ad statum, à quo incipere non potest, & num. 26.*
27 *Actus conditionalis, vt eueniente conditione à principio incipere possit, debet esse in tali statu de tempore purificationis conditionis, vt tunc posset inchoari.*
28 *Abb.* in cons. 47. num. 2. & seqq. volum. 1. *declaratur.*
29 *Actus legitimi non recipiunt neque diem, neque conditionem.*
30 *Cęcus potest succedere Patri Baroni, vel habenti iurisdictionem, licèt de nouo talis dignitas cęco conferri non possit.*
31 *Quasi satis sit, quod fuerit habilis tempore, quo spem habuit succedendi, & superueniens cęcitas non priuat illum tali spe.*
32 *Bart.* in l. cœcus, ff. de iudic. *declaratur.*
33 L. cœcus 3. ff. de iudic. *procedit in cęcitate superueniente, postquam qui est iudex.*
34 L. cum Prætor, ff. de iudic. *procedit in cęcitate, quæ venit antequam quis sit factus iudex.*
Doctores loquentes in rebus profanis, non sunt trahendi in rebus, quæ habent ordinem sacrum annexum, num. 35.
36 *Beneficij acquisitio impeditur propter cęcitatem.*
37 *Papa si disponat, quod moriente, vel cedente coadiuto, Canonicatus non possit impetrari, quia vult, vt pertineat ad Coadiutorem, qualiter ista dispositio intelligatur.*
38 *Gratia conditionalis, non obstante decreto irritati, non purificata conditione, decretum non operatur.*
39 *Coadiuto mortuo, coadiutori habenti successionem, non requiritur alia collatio.*
40 *Clausula, ex nunc, prout ex tunc, quando non operetur.*

DECISIO VIII.

Hieronymus de Torres Canonicus Valentinus
obtinuit sibi dari coadiutorem cum futura suc-
cessione Franciscum Vincentium, quo, vt supponitur,
ad cœcitatem redacto dubitaui de ordine datariæ; an
sit concedenda gratia nouæ coadiutoriæ, & domini
responderunt esse concedendam, & cum futura suc-
cessione. Quantum enim attinet ad coadiutoriam,
1 res visa fuit clara; quia coadiutoria datur † in fauo-
rem Ecclesiæ, vt cultus diuinus debitis non fraudetur
seruitijs, & vt ea seruitia, quæ à coadiuto ob senectu-
2 tem, & infirmitatem præstari † non possunt, à coa-
diutore præstentur, *cap. ex parte de cleric. ægrot. cap. 1.
eod. tit. in 6.* Put. *decis. 225. num. 17. lib. 3. in corr. ect.* & di-
sponitur a sacrosancto Concilio Trident. *sess. 25. cap. 7
de reformat.*

Neque obstat, quod semel fuit datus coadiutor,
3 quia † cum sit effectus inhabilis ad seruiendum, expi-
4 rauit illius officium, prout cessat per mortem † coad-
iuti, vel translationem illius, nisi coadiutor habeat
futuram successionem, & ratio vtriusque casus eadem
est, quia si coadiutor efficitur impotens, non est qui
5 coadiuuet, si vero † coadiutor moritur, vel transfer-
tur, non est qui coadiuuetur, vnde cessat coadiutoria,
ex adductis per Io: Andr. *in cap. fin. num. 10. vers. probat
hoc deriuatio nominis de cleric. ægrot.* & Io. Andr. & Car-
6 din. etiam concludunt licitum esse arguere à † tutela,
7 & cura ad coadiutoriam, sed tutela, & cura † expirat,
tutore, vel curatore inhabili effecto, puta si efficia-
tur mutus, surdus, vel cœcus, Bart. *in l. 1. §. mutus num. 3.
ff. de tutel.* & in nostris terminis Rot. resoluit *in causa
Firasonen. coadiutoria 14. Ianuarij* 1611. *coram bonæ
mem. Dionysio Cardin. Mercons.* Ita pariter si coadiu-
8 tor non deseruiat Ecclesiæ † nec ei debita seruitia
præstare possit coadiutus potest petere, vt sibi detur
nouus coadiutor.

Quantum verò attinet ad futuram successionem,
videlicèt quod possit dari, si Sanctissimo Domino no-
stro placuerit, res etiam visa fuit clara, quia Summus
9 Pontifex de † iure potest coadiutorem cum futura
successione deputare, *cap. sant vir, §. octo his auctoritatibus 7. quæst. 1. & in cap. incipiente, non autem eadem*
10 *quæst. 1.* vbi Sanctus Augustinus † successit in Ecclesia
Hypponensi de consensu possessoris. Put. *d. decis. 225.
num. 40. lib. 3. in correct.*

Nec in hoc casu obstat ius transactionis ex coadiu-
toria prius illi concessa cum futura successione, non
quidem ius, quod oritur ex coadiutoria, cum illa tri-
11 buat † coadiutor solum exercitium, ius autem rema-
neat penes coadiutum, Hostien. *in cap. de Rectoribus,
in verb. animarum de clericis ægrot.* vbi etiam Io: Andr.
num. 1. vers. causam habeant, Cardin *num. 1.* Anania *nu-
mer. 2.* Anchar. *num. 3.* Abb. *in fin.* Boich. *in cap. consultationib. num. 8. eod. tit.* Anchar. *in cap. grandi num. 5. versic.
num. iut. de supplen. negl. Prælat. in 6.* glos. *in d. cap. grandi,*
Garz *de benef. par. 4. cap. 5. num. 75.* & fuit dictum *in causa Hy-*

sa Hispalen. praeminentiarum 10. Februarij 1617. coram bona mem. Martino Andrea.

Non etiam obstat Ius ex futura successione, quia
12 cum præter cœcitatem † res venerit ad casum, à quo
incipere non potuit, vitiatur, *l. si a me, & l. si alteri, alias incipit Iulian. ff. de iudic.* Oldrad. *cons. 53. num. 3.* & pro
maiori etiam dilucidatione huius articuli præmittendum est. Primò, quod gratia futuræ successionis in
casu isto non est pure ex verbis illis, Supplicatur sanctitati vestræ, & cum primùm percessum, vel decessum vocare contigerit ex nunc, prout ex tunc, & è
contra, etiam si tempore vocationis officium coadiutoris exercere non inceperit, aut per illum steterit,
quominus exercuerit conferre, &c. Dictio enim
13 † cum, iuncta verbo futuri temporis, videlicet, cùm
primum percessum, vel decessum vocare contigerit,
importat conditionem. *l. huiusmodi, & l. quodcumque, §. fin. ff. de verb. oblig.* Cuman. *cons. 61.* Patr-Hazel *num. 3. vers. ad secundum,* Bart. *in l. 1. vers. 2. quaro, ff. de condit. & demonstrat.* Bald. *in l. ex his C. quando dies legat. cedat. num. 1.* & talis conditio dicitur expressa secundùm
Bald *in rubric. de instient. & substitut. num. 4. versic. quidem autem dicunt,* Dec. *cons. 401. num. 1. tom. 2.* Gratian. *cons. t. num. 34. & cons. 138. num. 01. lib. 1.* Paris. *cons. 17. num. 25. lib. 2.*

Secundò præmittendum est, quod cum propter di-
14 ctam † cœcitatem sit incursa irregularitas, Franciscus
15 coadiutor effectus fuit inhabilis † ad beneficia obtinenda, vt probant DD. per text. *in cap. hinc etenim 49. distinct.* Adden. ad Simonet. *de reseruat. quaest. 45. litt. A.*
16 vbi, quod nec † operare potest, Gonz. *glos. 34. num 60. & 73.* Paris. *de resig. lib. 5. quaest 6. nu. 36.* Barbo. *de offic. & potest. Episc. alleg 42. num. 27. lib. 2. & in tract. iur. Ecclesia anniuers. lib. 1. c. 33. nu 40.* & latè post alios Menoch. *de arbitr. cas. 226.* & fuit dictum *in causa Salamantina portionis 24. Aprilis 1582. coram sanct. mem. Clem. VIII.*

Tertiò præmittendum est, quod tunc Franciscus
dicebatur consequi Canonicatum, quando Canonicatus vacasset per obitum, vel cessionem coadiuti,
cum sub dicta conditione fuerit concessa futura suc-
17 cessio ad instar † legatarij, qui in suo legato post
obitum solum testantis plenum ius acquirit, *l. in tempus, ff. de hared. instit.* Goffred. *in l. pater filium, §. fundum num. 2.* & ibi Alciat. *num. 1. ff. de legat. 3.* Bart *consil. 76. incipiente pater filio colum. 2. versic. me tamen non monet lib. 1.* Alexand. *cons. 14. num. 4 lib. 1.* Brun. *de stat. exit. quod stat. masc. excl. artic. 6. num. 225. vers. quod autem,* Fenuc. *de manutent. tempor. cap. 5. num. 26.* Peregr. *de fideicommiss. artic. 40. num. 62.* Fusar. *de substit. quaest. 549 num. 10.* Thesaur. *decis. 209. num. 2.* Rauden. *de analog. cap. 27. num 30.*

Neque dicatur, præfatos DD. loqui in legatis, &
non in beneficiis, quia eadem est ratio in beneficiis,
18 cum liceat † arguere à legatis ad beneficium, quia in
vtroque dicitur esse donatio *l. legatum, ff. de legat. 2. capit. quia diuersitatem de concess. praebend. cap. illum ut sede vacant* Oldrad. *cons. 58 num. 2.*

Ex quibus, cum prouisio Francisci esset conditionalis, sicut quando Canonicatus vacauerit per obitum, vel cessum Hieronymi, & de illo tempore gratia
esset purificanda, sequitur, quod habilitas Francisci
requirebatur, & erat necessaria de tempore vacatio-
19 nis, & sic de tempore purificatæ † conditionis, *cap. si, cui de praeben. in 6. interuenit, ff. de legat. praestan.* Oldrad. *dict. cons. 58. num. 2. versic. contrarium videtur, & num. 5* Anchar. *in Clem. vnica colum. 8. versic. quid dicendum de concess. praeben.* Cassad. *decis. 3. sub num. 6. vers. non obstat, & num. 15. vers. aliter, quod terminus conditionis de praeben.* Crescent. *decis. 10. num. 9. de priuil.* Nauar. *in capit. si quando except. 10. num. 7. & seqq. de rescript.* Vnde cum
de dicto tempore vacationis Franciscus sit effectus
20 cœcus, † & sit irregularis, & incapax beneficiorum,
res est redacta ad eum casum, à quo incipere non potest, & futura successio corruit, licèt secus esset, si cœcitas superuenisset post purificatam conditionem,
21 † & sic post actum consumatum, vt distinguendo dicit Oldrad. *in dict. cons. 58. num. 4.*

Non obstat clausula, ex nunc, prout ex tunc, & è
22 contra, quæ denotat inchoationem † temporis, quasi
videatur fieri, seu factam fuisse gratiam tempore datæ, & ex ea arguatur mens Papæ, quæ etiam in actu
23 conditionali † primum locum obtinere debet, vt alias
dicebant insignes Aduocati Curiæ, vt refert Cassad. *dict. decis. 3. num. 15. in princ. de praeben.*

Huic enim fundamento fuit per Dominos respon-
24 sum, quod hæc clausula, ex nunc, prout † ex tunc,
adiecta actui conditionali, sumit robur à die datæ, ad
quem non contrahitur, quando alteri medio tempore fuit ius quæsitum, Cassador. *dict. decis. 3. num. 15. de praeben.* Mohed. *decis. 21. num. 4 eod. tit.* Put. *decis. 189. lib. 2. in correct.* Achill. *decis. 14. num. 7. de appellat.* Cott. *decis. 19.* glos. *in Clem. vnica, versic ex tunc,* vbi Cardin. *num. 9.* Ancharan. *num. 6.* Imol *num 10.* Vitalin. *num. 17 & seqq. de concess. praeben. in non.* Paris. *cons. 80. num. 17. lib. 4.* Gabr. *consil. 185. num. 6. & consil. 186. num. 19. lib. 1.* & alios congerit Tiraquell. *de retract. conuent. § 2. glos. 1. num. 87.* & fuit dictum *in causa Mediolanen Praeceptoria 16. Martij 1590. coram Bubale, & in causa Vallisoletana Decanatus 11. Decembris 1602 coram bon. mem. Card. Millino,* neque etiam potest retrotrahi, quando
25 ante purificatam conditionem res † deuenit ad casum, à quo incipere potest, paria enim sunt, quod retrotractio in actu conditionali non possit fieri in præ-
26 iudicium iuris medio tempore † tertiis acquirenti, &
quod ante purificatam conditionem superuenit incapacitas, & inhabilitas prouisi, quia hoc casu etiam
extremum, à quo non est habile de tempore purificatæ conditionis, vt latè per Cors. *de retract. cap. nu-*
27 *mer. 1.* qui dicit, quod res debet esse in tali statu de
tempore purificatæ conditionis, vt tunc posset inchoari, & allegat Bart. Castr. & alios.

28 Neque prædictis obstat † Abb. *in cons. 47. num. 2. & seqq. volum. 1.* Quia loquitur de cœcitate, quæ superuenit post electionem, & sic post actum consumatum,
& propterea dicta electio non vitiabatur, quia actus
29 † legitimi non recipiunt neque diem, neque conditionem, *cap. actus legitimi, de regul. iur. l. in ambig. § 1. ff. eod. tit.* Oldr. *dict. cons. 18. num. 4.*

Et quamuis Abb. allegat, inter alia Bart. *in l. casus,*
30 *ff. de iudic. num. 1.* qui tenet, cœcum † posse succedere
filio Baronis, vel habenti iurisdictionem, licèt de nouo talis dignitas cœco conferri non possit, quasi satis
31 sit, quod fuerit habilis † tempore, quo habuit spem
succedendi, & superueniens cœcitas non priuet illum
tali spe.

Huic tamen fundamento respondetur, quod Bart.
32 potius † fauet casui nostro, nam explicando dictam
legem cœcus, opponit de text. *in l. cum Praetor versic. non autem. ff. eodem tit. de iudiciis.* & postea soluit obie-
33 ctum, scilicet, vt dicta † lege cœcus procedit in cœcitate superueniente postquam est Iudex, text. autem *in*
34 *dicta lege cum Praetor* † procedat in cœcitate, quæ
venit antequam esset factus Iudex, & virta quod Bartol. loquitur in profanis, & nos sumus in casu, in quo
agitur de Canonicatu habente annexum ordinem sa-
35 crum, ad quem cœcus tanquam † irregularis est inhabilis, loquitur in filio Baronis, qui habebat fundatam spem super iure certo de præsenti, sed in casu nostro cœcitas superuenit ante purificatam gratiam coadiutoriæ, & sic antequam fuit acquisitum plenum ius,
quare non agitur de retentione Canonicatus, sed de
36 † illius acquisitione, quæ impeditur propter cœcitatem ex suprade ductis.

Non obstat, quod Papa disponat, quod moriente,
vel cedente coadiuto, Canonicatus non possit impetrari, quia hoc est intelligendum, si conditio purificetur,

cetur, & non superueniat impedimentum Canoni-
37 cum, † prout interuenit in casu iusto impedimentum
cœcitatis, Mohed. *dict. decis.* 21. *num.* 4. *de praben.* vbi
38 quod, non † obstante decreto irritanti, si gratia est
conditionalis, prout in casu isto ex superius deductis,
non purificata conditione, decretum non operatur,
& pari modo respondetur ad id, quod deducebatur,
13 videlicèt, quod mortuo † coadiuto, non requiritur
alia collatio, vt in Causa Tirasonen. Coadiutoriæ 8.
Aprilis 1599. coram bon: mem. Penia, quæ habetur
apud Marches. *de commun. par.* 1. *fol.* 466. & apud Garz.
de benef. par. 4. *cap.* 5. *num.* 138. Gonz. *ad reg.* 8 *glos.* 5. §. 9
num. 79, Lotter. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 25. *num* 45, quia
40 hoc prouenit ex clausula, ex nunc † prout ex tunc, &
è contra, quæ non operatur in casu isto, ex quo tem-
pore purificatæ conditionis, coadiutor, cui fuerat con-
cessa futura successio, erat inhabilis ad Canonicatum
propter cœcitatem, vt supra deductum fuit.

Et ita conclusum, vtraque parte informante, &c.

Surd. Decis. 38.

SVMMARIVM.

20 *Mutus potest legare, & fideicommittere.*

DECISIO IX.

ET non mirum, quia legatum potest de nouo fieri, non solùm quibuscumque verbis, §. *nostra Instit. de legat.* Alexand. *cons.* 100. *num.* 7. *volum.* 4. §. *sed etiam*
nutu, ff. de leg. 3. *l. sciendum*, vbi Socin. Iun. *num.* 130. *ff. de*
leg. 1. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volum. lib.* 8. *tit.* 1.
20 *num.* 1. Cras, *in* §. *legatum quæst.* 5. † vbi, quod mutus
potest legare, & fideicommittere, latè Rip. *decis.* 540.
per tot. in 1. *par. in nouis* Ergo iam factum facilius po-
terit reperiri, cum facilius factum producatur, quam
de nouo fieri possit.

Francisc. Marc. Decis. 326. parte 1.

SVMMARIVM.

12 *Mutus donationem facere potest.*

DECISIO X.

PRæterea donatio solo consensu perficitur, & po-
test fieri per absentes, per epistolam, vel nuncium,
l. etiam, & l. absenti, ff. de donat. cap. si sibi absenti, de præ-
bend. lib. 6. E pariter sufficit, quod appareat de con-
sensu, nutu, vel signis, *l. in quibuscumque. ff. de act. & obli-*
12 *gat. leg. vbi la* 2. *ff. de regul. iur.* hinc est, quod † mutus
potest facere donationem, *l. quod id*, §. 1. *ff. de donat.* & suf-
ficit, quod appareat de consensu annuendo humeris,
vel capite inclinando, secundùm glos. *in leg.* 1. §. *si quis*
ita, ff. de verbor. obligat. facit *leg. si stipul.* §. *fin. ff. de ver-*
bor. obligat.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

Quæ in Decisionibus nuperrimè additis continentur.

A

B

C

F I N I S.

Franciscus Carbo Publicus Corrector emendauit.

Noi Reformatori dello Studio di Padoua.

HAuendo veduto per fede del Padre Inquiſitore nelle Deciſioni d'aggiungerſi al Trattato di Biaſio Micalorio de Cœco, Surdo, & Muto, raccolte dal Dottor Fantini, non eſſerui coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi; concedemo licenza, che poſſino eſſer ſtampate, oſſeruandoſi gl'ordini, &c.

Data dal Magiſtrato noſtro li 18. Aprile 1665.

{ Zuanne Donà Reformator.
{ Battiſta Nani Cau. Procur. Reformator.

Angelo Nicoloſi Segretario.

Adì 18. Maggio 1665.

Regiſtrato alla Biaſtema.

Agoſtin Bonomo N.

